نفحات الأنس

لعبد الرحمن جامی

٣١٨١

ف
٩١٧
تصوف

نفحات الأنس
عبد الرحمن جامی

نفحات الأنس

١٨٦

جامعة الرياض
المكتبة المركزية - قسم المخطوطات

ف ٢٠٧/١
١٤١١/١٤٠٠هـ

مكتبة جامعة الرياض - قسم المخطوطات
اسم الكتاب: نفحات الأنس من حضرات القدس ٣١٨١/ف
اسم المؤلف: عبد الرحمن بن أحمد الجامي - ٨٩٨هـ
تاريخ النسخ: ٩٨٧هـ
عدد الأوراق: ٤٠٥ ص
المقاس: ١٦×٢٩سم
ملاحظات: ٩٢٢
نسخ

...عام و حاصل			[illegible]
...الرحیم [illegible]			[illegible]
			[illegible]
			[illegible]
			[illegible]
		[illegible]	
		[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]

تمهید فی القول فی الولایة والولی	القول فی المعرفة والمعارف والمعروف والعارف	القول فی صورة الصوفی و[illegible] والمتصوف والمتشبه	القول فی التوحید ومراتبه وارباب‌ها
القول فی اصناف ارباب الولایة قدس الله اسرارهم	القول فی اثبات کرامات الاولیاء	القول فی الفرق بین المعجزة والکرامة والاستدراج	القول فی [illegible] خوارق [illegible]
القول فی انه لم سمیت الصوفیة صوفیه	ابوهاشم الصوفی قدس الله تعالی سره	ذوالنون مصری قدس الله تعالی سره	اویس قرنی رحمة الله علیه
ابوالاسود مکی رحمة الله علیه	ابوالاسود [illegible] رحمه الله علیه	ابویعقوب هاشمی رحمة الله علیه	ولید بن عبدالله سقا رحمه الله علیه
فضیل بن عیاض قدس الله تعالی روحه	یوسف اسباط رحمة الله علیه	معروف کرخی قدس الله تعالی سره	ابوسلیمان دارانی رحمة الله علیه
داود بن احمد دارانی رحمة الله علیه	ابوسلیمان داود بن نصیر الطائی قدس الله تعالی سره	ابراهیم بن ادهم قدس الله تعالی روحه	ابراهیم بن سعد العلوی الحسنی قدس الله روحه
ابوالحارث الاولاسی رحمه الله تعالی	ابراهیم ستنبه هروی قدس الله تعالی روحه	ابراهیم رباطی رحمه الله تعالی	ابراهیم اطروش رحمة الله علیه
ابراهیم الصیاد البغدادی رحمة الله تعالی	ابراهیم آجری صغیر رحمه الله تعالی	ابراهیم آجری کبیر رحمه الله تعالی	محمد بن خالد آجری رحمه الله [illegible]
ابراهیم بن شیبان القرمیسینی قدس الله تعالی سره	فتح بن علی الموصلی قدس الله تعالی روحه	فتح بن شخرف المروزی قدس الله تعالی روحه	بشر بن الحارث بن عبدالرحمن الحافی قدس الله تعالی روحه

[...] قدس سره	قاسم جوعی رحمه الله تعالی	شقیق ابن ابراهیم البلخی قدس الله تعالی سره	[illegible]
[...] المحاسبی [...]	ابوتراب نخشبی قدس الله تعالی سره	[illegible] رحمه الله تعالی	ابوحاتم عطار قدس الله تعالی روحه
سری بن المغلس السقطی قدس الله تعالی سره	علی بن عبدالحمید الغضایری قدس الله روحه	ابوجعفر السماک رحمه الله تعالی	احمد بن خضرویه البلخی رحمه الله تعالی
[...] بن معاذ الرازی [...] الله تعالی روحه	خلف بن علی رحمه الله تعالی	ابویزید بسطامی قدس الله تعالی سره	ابوحفص حداد قدس الله تعالی سره
[...]محمد حداد رحمه الله تعالی	ظالم بن محمد رحمه الله علیه	ابوابراهیم شیرازی رحمه الله تعالی	ابوجعفر حداد قدس الله تعالی سره
حمدون قصار قدس الله تعالی روحه	ابوالحسین النوری قدس الله تعالی روحه	منصور بن عمار قدس الله سره	احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی
[...] منصور الطوسی قدس الله سره	[illegible] عکی رحمه الله تعالی	حاتم بن عنوان الاصم قدس الله تعالی سره	احمد بن الحواری قدس الله تعالی سره
[...]عبدالله بن حبیق بن سابق الانطاکی قدس الله روحه	سهل بن عبدالله التستری قدس الله تعالی سره	عباس بن حمزه النیشابوری قدس الله تعالی روحه	عباس بن یوسف الشکلی رحمه الله تعالی
[...] بن احمد [...] رحمه الله تعالی	ابوحمزه خراسانی قدس الله تعالی روحه	ابوحمزه بغدادی قدس الله تعالی روحه	حمزه بن عبدالله العلوی الحسینی قدس الله تعالی روحه
[...]سعید خراز [...] تعالی سره	[illegible] رحمه الله تعالی	ابوشعیب المقنع رحمه الله تعالی	ابوعقال بن علوان المغربی رحمه الله تعالی

حماد قرشی قدس الله تعالی سره	ابو[illegible] نوری قدس الله تعالی سره	جنید البغدادی قدس الله تعالی سره	ابو جعفر [illegible] رحمه الله تعالی
[illegible] رحمه الله تعالی	عمرو بن عثمان المکی الصوفی قدس الله تعالی سره	[illegible] قدس الله تعالی روحه	ابو عثمان حیری قدس الله تعالی سره
زکریا ابن دلویه رحمه الله تعالی	زکریا بن یحیی الهروی رحمه الله تعالی	زیاد کبیر الهمدانی رحمه الله تعالی	شیخ ابو[illegible] رحمه الله تعالی
[illegible]	طلحه بن محمد بن الصباح النیلی رحمه الله تعالی	ابوالحسن بن [illegible] قدس الله تعالی روحه	شیخ ابوالعباس موزون بغدادی رحمه الله تعالی
شیخ ابو عبدالله مغربی قدس الله تعالی روحه	ابو عبدالله الساجی قدس الله تعالی سره	ابو عبدالله الانطاکی قدس الله تعالی روحه	ممشاد الدینوری قدس الله تعالی سره
الحسن بن علی المسوحی قدس سره	احمد بن ابراهیم المسوحی رحمه الله تعالی	رویم بن احمد بن رویم قدس الله تعالی روحه	یوسف بن الحسین الرازی قدس الله تعالی سره
عبدالله بن [illegible] قدس الله تعالی روحه	ثابت بن الطحان رحمه الله علیه	ابو ثابت الرازی رحمه الله تعالی	سمنون بن حمزة المحب الکذاب قدس سره
[illegible] المغربی قدس الله تعالی سره	عمرو بن [illegible] رحمه الله تعالی	[illegible] المغربی قدس الله تعالی روحه	سعدون المجنون رحمه الله تعالی
عطاء بن سلیمان رحمه الله تعالی	سهل بن الازهر الاصفهانی قدس الله تعالی سره	محمد بن یوسف بن معدان البنا قدس الله تعالی روحه	محمد بن فا[illegible] [illegible]
سهل بن علی المروزی رحمه الله تعالی	علی بن حمزة الاصفهانی رحمة الله تعالی	علی بن شعیب [illegible] قدس الله تعالی روحه	علی بن [illegible] روح الله تعالی روحه

ابو [illegible] قدس الله تعالی سره	ابوالغریب الاصفهانی رحمه الله تعالی	ابو عبدالله القلانسی قدس الله تعالی سره	ابو عبدالله بن الجلاء قدس الله تعالی روحه
ابو عبدالله الخاقانی الصوفی رحمة الله تعالی	ابو عبدالله [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو عبدالله السجزی رحمه الله تعالی	ابو عبدالله [illegible] قدس الله تعالی سره
[illegible]	علی بن بندار بن الحسین الصوفی الصیرفی قدس سره	محمد بن الفضل البلخی قدس الله تعالی سره	محمد بن علی الحکیم الترمذی قدس الله تعالی سره
[illegible] بن بکار قدس الله تعالی سره	ابو عبدالله [illegible] رحمه الله تعالی	ابو عبدالله الحضرمی رحمه الله تعالی	ابو عبدالله [illegible] قدس الله تعالی سره
[illegible]	ابو عبدالله [illegible] صوفی همدانی رحمه الله تعالی	ابوبکر الوراق الترمذی قدس سره	ابوالقاسم رازی قدس سره
ابوالقاسم الحکیم السمرقندی قدس الله سره	[illegible]	صالح بن مکتوم رحمه الله تعالی	ابو ذر الترمذی رحمة الله [illegible]
[illegible] سعدی رحمه الله [illegible]	محمد بن الحسن الجوهری قدس الله سره	ابوبکر کسائی دینوری قدس سره	ابو علی الجوزجانی رحمه الله تعالی
محمد و احمد ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی	طاهر المقدسی قدس سره	ابو یعقوب السوسی قدس سره	ابو یعقوب نهرجوری قدس سره
ابو یعقوب الزیات قدس سره	احمد بن [illegible] رحمه الله تعالی	ابو یعقوب مزابلی قدس سره	ابو یعقوب اقطع قدس سره
ابو یعقوب [illegible] قدس الله سره	ابو یعقوب [illegible]	ابو یعقوب میدانی قدس سره	ابو یعقوب [illegible] قدس سره

ابو یعقوب [illegible] قدس سره	خیر نساج قدس سره	محفوظ بن محمود قدس سره	محفوظ بن محمد قدس سره
ابراهیم بن عیسی قدس سره	ابراهیم بن عیسی قدس سره	ابو محمد جریری قدس الله تعالی سره	ابو محمد [illegible] الله تعالی [illegible]
غیلان [illegible] رحمه الله تعالی	غانم بن سعد رحمه الله تعالی	ابو صالح المزین رحمه الله تعالی	غیلان بن الموسوس رحمه الله
ابو العباس [illegible] رحمه الله تعالی	ابو العباس [illegible] قدس سره	ابو عباس محمد [illegible] الشیرازی قدس سره	ابو [illegible]
ابو العباس [illegible] قدس سره	ابو العباس السیاری قدس سره	[illegible] السیاری قدس سره	ابو العباس السهروردی قدس الله [illegible]
ابو العباس نهاوندی قدس سره	[illegible] قدس سره	ابو العباس [illegible] قدس سره	ابو العباس [illegible] قدس سره
حسین بن منصور الحلاج البیضاوی قدس سره	عبد الملک اسکاف قدس الله تعالی سره	ابراهیم بن فاتک [illegible]	فارس بن عیسی البغدادی قدس الله سره
احمد بن حسین بن منصور حلاج قدس سره	[illegible] قدس سره	اسحق بن محمد بن ابراهیم [illegible] قدس سره	[illegible] قدس [illegible]
عبد الله محمد الخراز [illegible]	بنان بن محمد الحمال قدس سره	[illegible] قدس سره	بنان بن عبد الله رحمه الله تعالی
شیبان [illegible] الله تعالی	ابو الحسین بن محمد [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو الحسن الصائغ الدینوری قدس سره	[illegible]

ابو الحسن [illegible] قدس سره	ابو الحسن بن شعره قدس سره	ابو حامد الرخجی المعروف [illegible] قدس سره	ابراهیم بن داود القصار الرقی قدس الله تعالی سره
ابو جعفر حفار قدس سره	ابو جعفر [illegible] قدس سره	ابو جعفر صیدلانی قدس سره	ابو جعفر احمد بن محمد بن سنان قدس سره
ابو جعفر الفرغانی قدس الله سره	ابو جعفر سامانی قدس سره	ابو جعفر حداد قدس الله سره	ابو جعفر معاد بصری قدس سره
ابو عبد الله [illegible] قدس الله سره	ابو جعفر المجذوم قدس الله سره	ابو جعفر دامغانی قدس سره	ابو الحسین الوراق قدس الله سره
ابو الحسین [illegible]	خیر الدراج قدس سره	ابو الحسین [illegible] قدس سره	ابو الحسین مالکی قدس سره
ابو الحسین هاشمی قدس سره	ابو بکر الواسطی قدس سره	ابو بکر زقاق کبیر قدس سره	ابو بکر زقاق صغیر قدس سره
ابو بکر الکتانی قدس سره	ابو بکر عطار [illegible] قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو بکر الشبلی قدس الله سره
ابو بکر [illegible] دینوری قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس سره	ابو بکر الخباز البغدادی قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس الله سره
ابو محمد [illegible]	ابو بکر بن ابی سعدان قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس سره	ابو بکر سکاک قدس سره
ابو بکر سقا قدس سره	ابو بکر [illegible]	ابو بکر [illegible] قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس سره

ابو بکر [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو بکر الشبلی قدس سره	ابو بکر الطرسوسی الحربی قدس سره	ابو بکر السوسی قدس سره
ابو بکر شکیر قدس سره	ابو بکر جوزقی قدس سره	ابو بکر الرازی قدس سره	ابو بکر مفید قدس سره
ابو بکر قحطبی قدس سره	ابو بکر هوازنی قدس سره	ابو بکر اشنانی قدس سره	ابو بکر مغازلی قدس سره
ابو بکر قطیعی قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس سره	ابو بکر کفشیری رحمه الله تعالی	ابو بکر بن داود الدینوری رحمه الله تعالی
ابو علی الرودباری قدس الله تعالی سره	ابو علی الشقیقی قدس سره	ابو علی الکاتب المصری قدس سره	ابو علی مشتولی قدس الله سره
ابو علی رازی قدس الله سره	ابو علی جیران قدس سره	ابو علی پیرجانی قدس سره	عبد الله بن محمد [illegible] قدس سره
عبد الله بن محمد بن [illegible] قدس الله تعالی سره	عبد الله جدا ورانی قدس سره	عبد الله بن [illegible] قدس سره	عبد الله [illegible] قدس سره
ابو الخیر التیناتی الاقطع قدس سره	ابو الخیر [illegible] قدس سره	ابو الخیر عسقلانی قدس سره	ابو الخیر [illegible] قدس سره
[illegible] قدس سره	ابو یزید مزغنی خراسانی قدس سره	ابراهیم بن [illegible] الرازی قدس سره	ابراهیم الجبلی قدس الله سره
ابراهیم دهستانی قدس سره	ابراهیم [illegible] قدس سره	ابراهیم مازویه قدس سره	مظفر [illegible] قدس سره

ابو الحسین بن بنان قدس سره	ابو الحسین بن هند الفارسی قدس سره	ابو ال[illegible] قدس سره	ابو جعفر محمد بن علی المعروف بمحمد علیان قدس سره
ابو سعید الاعرابی قدس الله سره	ابو عمرو الزجاجی قدس سره	ابراهیم بن یوسف بن محمد الزجاجی قدس سره	جعفر بن محمد بن نصیر الخلدی الخواص قدس سره
ابو الحسن الصوفی [illegible] قدس سره	بندار بن الحسین محمد بن المهلب الشیرازی قدس سره	ابو عمرو بن نجید قدس الله سره	عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن الرازی الشعرانی قدس سره
ابو الحسین السیروانی قدس سره	ابو الحسین القرافی قدس الله سره	ابو سلیمان [illegible] قدس الله سره	ابو سلیمان خواص مغربی قدس سره
ابو القاسم المقری [illegible] قدس سره	ابو بکر رازی [illegible] قدس سره	ابو بکر [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو الحسین المصری قدس الله سره
ابو الحسن بن سمعون قدس سره	ابو النصر خبازه و ابو الحسن آثران رحمهما الله تعالی	شیخ احمد حرانی قدس سره	جهم رقی قدس الله سره
ابو الحسین [illegible] قدس سره	ابو عبد الله بن خفیف الشیرازی قدس سره	ابو الخیر مالکی قدس الله تعالی سره	ابو بکر السراجی قدس الله سره
ابو محمد القنایدی قدس سره	جعفر الحذاء قدس سره	هشام بن عبدان قدس سره	ابو الخیر [illegible] قدس سره
[illegible] قدس سره	مومل الجصاص قدس سره	علی بن [illegible] قدس سره	ابو بکر الاسکاف قدس سره
ابو العباس [illegible] قدس الله تعالی سره	ابو محمد [illegible] قدس سره	حسن بن حمویه و صاحبه ابو جعفر الحراز الاصطخری رحمهما الله تعالی	[illegible] قدس سره

ابراهیم المتوکل قدس سره	ابوطالب خزرج بن علی قدس سره	ابو علی دارج قدس سره	ابوالفضل جعفر الخلدی قدس سره
ابوالقاسم [illegible] قدس سره	عبدالعزیز بحرانی قدس سره	ابوالحسین بلخی قدس سره	شیخ ابو علی حسین بن محمد الاکار قدس سره
شیخ ابو اسحق ابراهیم شهریار کازرونی قدس سره	شیخ روزبهان بقلی قدس سره	شیخ ابوالحسین کردویه قدس سره	شیخ عبدالله [illegible] قدس سره
شیخ جمال الدین محمد [illegible] قدس سره	موسی بن عمران جیرفتی قدس سره	خواجه علی بن حسین کرمانی قدس سره	بیره نیشابوری قدس الله تعالی سره
ابو عبدالله [illegible] قدس الله سره	ابو عبدالله الرودباری قدس سره	ابو عبدالله بن بابک قدس سره	[illegible]
ابو عبدالله [illegible] قدس سره	ابو عبدالله المغربی قدس سره	ابوالقاسم [illegible]	ابو محمد الراسبی قدس سره
ابو عبدالله الدینوری قدس سره	ابوالحسین [illegible] الصغیر قدس سره	ابوالحسین جعفر الهمدانی قدس سره	ابوالحسن [illegible] قدس سره
ابوالحسین سرکی قدس سره	شیخ محمد [illegible] قدس سره	شیخ احمد [illegible] قدس سره	ابوالحسین حداد هروی قدس سره
ابوالمظفر ترمذی قدس سره	امیر [illegible] قدس سره	شریف حمزه عقیلی قدس سره	عارف عیار [illegible]
ابوالحسین [illegible] ابراهیم [illegible]	شیخ عمران [illegible] قدس سره	ابوالحسین [illegible]	ابوحامد [illegible] قدس سره

[illegible] قدس سره	ابو منصور بن احمد الاصفهانی قدس سره	ابونصر سراج قدس سره	شیخ ابوالفضل بن الحسن السرخسی قدس سره
خالوی نیشابوری قدس سره	شیخ ابوالعباس القصاب الآملی قدس سره	شیخ احمد نصر قدس سره	شیخ ابو علی سیاه قدس سره
ابو علی الدقاق [illegible]	ابو علی الشبوی المروزی قدس سره	شیخ ابوالقاسم [illegible] یاسین قدس سره	شیخ لقمان سرخسی قدس سره
شیخ محمد قصاب آملی قدس سره	شیخ ابوالحسین خرقانی قدس سره	شیخ ابو عبدالله الدهستانی قدس سره	شیخ ابوالعباس [illegible] قدس سره
شیخ ابوالقاسم گرگانی [illegible]	خواجه مظفر بن احمد بن حمدان قدس سره	عشق [illegible]	امیر علی [illegible] قدس سره
شیخ ابو عبدالرحمن السلمی نیشابوری قدس سره	حسین بن [illegible] محمد بن موسی السلمی قدس سره	ابو سهل الصعلوکی قدس سره	شیخ ابوالقاسم [illegible] قدس الله سره
[illegible]	ابوالفضل محمد بن الحسن الختلی قدس سره	علی بن عثمان بن علی الجلابی الغزنوی قدس سره	خواجه احمد حمادی سرخسی قدس سره
[illegible] کندی قدس سره	ابوالحسین [illegible] قدس سره	شیخ محمد [illegible] قدس سره	شیخ ابوزرعه رازی قدس سره
شیخ [illegible]	ابو عبدالله المشتهر بباکوئی قدس سره	شیخ ابو عبدالله [illegible] قدس سره	شیخ مومن شیرازی قدس سره
شیخ [illegible] قدس سره	[illegible]	خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی قدس سره	خواجه یوسف بن محمد سمعانی قدس سره

خواجه مودود چشتی قدس سره	خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی قدس سره	ابو الولید احمد بن ابی الرجا قدس سره	ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس سره
خواجه یحیی بن عمار الشیبانی قدس سره	شیخ ابو عبد الله الطاقی قدس سره	شیخ ابو الحسن البشری سجزی قدس سره	کاکا ابو النصر [illegible] قدس سره
کاکا احمد [illegible] و برادر وی محمد [illegible] قدس سرهما	ابو منصور محمد الانصاری قدس سره	ابو منصور [illegible] قدس سره	شیخ محمد چشتی و برادر وی خواجه اسمعیل چشتی قدس سرهما
شیخ احمد حاجی قدس الله سره	شیخ ابو سلمه باوردی قدس سره	ابو علی کیال قدس سرهما	ابو علی زرگر قدس الله سره
ابو [illegible] قدس سره	شیخ ابو نصر قبانی قدس سره	شیخ اسمعیل نصرآبادی قدس سره	شیخ ابو منصور گازر قدس سره
اسمعیل دباس [illegible] قدس سره	ابو سعید [illegible] قدس سره	شیخ محمد ابو حفص کورتی قدس سره	شیخ عموی سردی قدس سره
شیخ احمد کوفانی قدس سره	شیخ ابو الحسن نجار قدس الله سره	شیخ ابو لیث [illegible] قدس سره	محمد عبد الله گازرگاهی قدس سره
[illegible] قدس الله روحه	خواجه [illegible] قدس الله سره	ابو عبد الله احمد بن عبد الرحمن بن نصر المالینی قدس سره	ابو نصر بن ابی جعفر بن [illegible] الهروی [illegible]
[illegible] بن مجد الدین [illegible]	ابو عبد الله محمد بن محمد بن [illegible] الهروی قدس سره	شیخ ابو ذر بوزجانی قدس سره	شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله سره
شیخ ابو طاهر کرد قدس سره	شیخ ابو علی فارمدی قدس سره	شیخ ابو بکر بن عبد الله الطوسی النساج قدس سره	حجة الاسلام محمد [illegible] الغزالی الطوسی [illegible]

شیخ احمد غزالی قدس الله تعالی سره	خواجه یوسف همدانی قدس سره	خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله تعالی سره	خواجه عارف ریوگروی قدس الله تعالی سره
خواجه محمود انجیر فغنوی قدس سره	خواجه علی رامیتنی قدس سره	خواجه محمد بابا سماسی قدس سره	سید امیر کلال قدس سره
شیخ [illegible] رحمه الله تعالی	خلیل آتا قدس سره	خواجه بهاء الدین نقشبند قدس سره	خواجه علاء الدین عطار قدس سره
خواجه محمد پارسا قدس سره	خواجه ابو نصر پارسا قدس الله سره	خواجه حسن عطار قدس الله سره	مولانا یعقوب چرخی قدس الله تعالی سره
خواجه علاء الدین غجدوانی رحمه الله تعالی	مولانا نظام الدین خاموش رحمه الله تعالی	خواجه عبید الله الامامی اصفهانی رحمه الله تعالی	مولانا سعد الدین الکاشغری رحمه الله تعالی
خواجه عبید الله دام الله تعالی برکات وجوده علی مفارق الطالبین	شیخ ابو الحسن [illegible] رحمه الله تعالی	شیخ حسن سکاک السمنانی رحمه الله تعالی	[illegible] الجوینی رحمه الله تعالی
[illegible] قدس سره	شیخ برکه همدانی قدس سره	شیخ [illegible] قدس سره	شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر السهروردی قدس سره
شیخ [illegible] قدس سره	شیخ روزبهان کبیر مصری قدس سره	شیخ اسمعیل قصری قدس سره	شیخ نجم الدین الکبری قدس سره
شیخ مجد الدین بغدادی قدس سره	شیخ سعد الدین حموی قدس سره	شیخ سیف الدین باخرزی قدس سره	عین الزمان جمال الدین گیلی رحمه الله تعالی
بابا کمال جندی رحمه الله تعالی	شیخ نجم الدین رازی المعروف [illegible]	شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی قدس الله سره	شیخ جمال الدین احمد جورفانی قدس الله سره

شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی کسرقی قدس سره	ابو المکارم رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی قدس سره	اخی علی مصری قدس الله سره	شیخ نجم الدین محمد بن محمد الادکانی قدس سره
اخی محمد دهستانی قدس سره	ابو البرکات تقی الدین علی الدوستی سمنانی قدس سره	امیر سید علی بن شهاب الدین محمد همدانی رحمه الله تعالی	شیخ عبد الله غرجستانی قدس سره
بابا محمود طوسی قدس سره	اخی علی [illegible] قدس سره	شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابروی قدس سره	مولانا فخر الدین [illegible] قدس سره
شاه علی فراهی قدس سره	شیخ محمد شاه فراهی قدس سره	شیخ بهاء الدین عمر قدس سره	مولانا شمس الدین محمد اسد قدس سره
شیخ بهاء الدین ولد قدس سره	سید برهان الدین محقق رحمه الله تعالی	مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس سره	مولانا شمس الدین محمد بن ملک داد [illegible]
شیخ صلاح الدین فریدون القونوی المعروف بزرکوب [illegible]	شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن حسن اخی ترک قدس الله تعالی	سلطان ولد قدس سره	شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره
شیخ نجیب الدین علی بن برغش الشیرازی قدس سره	ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن برغش رحمه الله تعالی	شیخ محمد یمنی قدس الله روحه	شیخ [illegible] قدس سره
شیخ کمال الدین [illegible] قدس سره	شیخ شمس الدین صفی قدس سره	شیخ نور الدین عبد الصمد النطنزی قدس سره	شیخ عز الدین محمود الکاشی قدس سره
شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشی قدس سره	مکتوب شیخ کمال الرزاق [illegible]	جواب مکتوبی که شیخ رکن الدین علاء الدوله در طهران بشیخ کاشان [illegible]	شیخ نور الدین عبد الرحمن المصری قدس سره
شیخ زین الدین ابو بکر الخوافی قدس سره	امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی	خواجه شمس الدین محمد [illegible] قدس سره	مولانا زین الدین ابو بکر التایبادی قدس سره

بار محجوب

مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی قدس سره	مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی قدس سره	مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله تعالی	شیخ بهاء الدین زکریا مولتانی رحمه الله تعالی
شیخ نظام الدین خالد دهلوی معروف بشیخ نظام اولیا قدس الله سره	شیخ عبد الله الصوفی قدس سره	شیخ محی الدین عبد القادر الجیلی قدس سره	شیخ حماد دباس قدس سره
شیخ صدقه بغدادی قدس سره	شیخ سیف الدین عبد الوهاب رحمه الله تعالی	شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله تعالی	شیخ ابو عمرو [illegible] رحمه الله تعالی
شیخ بقا بن بطو قدس الله تعالی روحه	قضیب البان الموصلی قدس سره	محمد الاوانی یا ابن القائد معروفست قدس سره	ابو السعود بن الشبلی قدس سره
شیخ ابو مدین المغربی قدس سره	ابو العباس بن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله تعالی	ابو الفتوح الکفیف [illegible] قدس سره	عدی بن مسافر الشامی الهکاری رحمه الله تعالی
سیدی احمد بن ابی الحسن الرفاعی رحمه الله تعالی	حیوة بن قیس الحرانی قدس سره	شیخ جاکیر قدس الله تعالی روحه	شیخ ابو محمد عبد الله بن ابراهیم القرشی الهاشمی قدس سره
[illegible]	ابو اسحق بن طریف قدس سره	ابو الفارض الحموی المصری قدس سره	ابراهیم بن معضاد الجعبری رحمه الله علیه
شیخ محی الدین علی بن العربی قدس الله تعالی سره	شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونوی قدس سره	شیخ مؤید الدین الجندی رحمه الله تعالی	شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله تعالی
[illegible] قدس سره	شیخ عیسی [illegible] قدس سره	شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس سره	شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی قدس سره
شیخ یاسین الحجام الاسود المغربی قدس سره	شیخ عفیف الدین التلمسانی [illegible]	شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی	شیخ سعد حداد و مرید وی شیخ جوهر رحمهما الله تعالی

محمد بن المحمد و شیخ سعید کرت وی ابو عیسی لست رحمهما الله تعالی	شیخ نجم الدین عبد الله بن محمد بن الاصفهانی رحمه الله تعالی	خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشابوری قدس سره	ابو محمد عبد الله القرجانی المقری رحمه الله تعالی
ابو عبد الله المعروف بن المظفر الاندلسی قدس سره	شیخ سلیمان ترکمان موله قدس سره	شیخ علی کردی قدس سره	شیخ مفرح قدس سره
شیخ ابو العباس الدینوری قدس سره	شیخ ریحان قدس سره	شیخ علاء الدین الخوارزمی قدس سره	امام عبد الله الیافعی الیمنی قدس سره
شیخ شهاب الدین السهروردی المقتول قدس سره	شیخ اوحد الدین حامد الکرمانی قدس سره	امیر سید قاسم التبریزی قدس الله تعالی سره	حکیم سنائی غزنوی قدس الله تعالی روحه
شیخ فرید الدین عطار نیشابوری قدس الله تعالی سره	شیخ شرف الدین مصلح بن عبد الله السعدی الشیرازی قدس سره	شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس سره	امیر حسینی [illegible]
شیخ اوحدی اصفهانی قدس سره	افضل الدین بدیل الحقایقی الخاقانی قدس سره	شیخ نظامی قدس سره	خواجه خسرو دهلوی قدس سره
خواجه حسن دهلوی قدس سره	شیخ کمال خجندی قدس سره	مولانا محمد شیرین مشهور بمغربی قدس سره	شمس الدین محمد الشیرازی قدس سره
	فی ذکر النساء العارفات	الواصلات الی مراتب الرجال	
رابعه عدویه رحمها الله تعالی	لبابة المتعبده رحمها الله تعالی	مریم البصریه رحمها الله تعالی	ریحانه الوالهه رحمها الله تعالی
معاذه عدویه رحمها الله تعالی	عفیره العابده رحمها الله تعالی	شعوانه رحمها الله تعالی	[illegible]

حفصه بنت سیرین رحمها الله تعالی	رابعه شامیه رحمها الله تعالی	حکیمه دمشقیه رحمها الله تعالی	ام هارون رحمها الله تعالی
فاطمه نیشابوریه قدس الله سرها	زیتونه رحمها الله تعالی	فاطمه البرذعیه رحمها الله تعالی	ام علی زوجه احمد بن خضرویه رحمها الله تعالی
ام محمد والده الشیخ ابو عبد الله بن خفیف رحمهما الله تعالی	فاطمه بنت ابی بکر الکتانی رحمها الله تعالی	فضه رحمها الله تعالی	تلمیذه سری سقطی رحمها الله تعالی
تحفه رحمها الله تعالی	ام محمد رحمها الله تعالی	بی بی پک مرویه رحمها الله تعالی	دختر کعب رحمها الله تعالی
[illegible] رحمها الله تعالی	جاریه سوداء رحمها الله تعالی	امرأة مجهوله رحمها الله تعالی	جاریه مجهوله رحمها الله تعالی
امرأة مصریه رحمها الله تعالی	امرأة مصریه اخری رحمها الله تعالی	امرأة خوارزمیه رحمها الله تعالی	جاریه حبشیه رحمها الله تعالی
	امرأة اصفهانیه رحمها الله تعالی	امرأة فارسیه رحمها الله تعالی	
	رجال صب ۵۸۹	نساء حا ۳۴	
	سرنامهٔ الوصال هبت نفحات	فارتاح فؤاد یا بشم النفحات	
	وادی تحیر تشنه لب چمبرادم	آمد زسحاب لطف جانان رشحات	

مكتبة جامعة الرياض
الرقم العام ٧٥
الرقم الخاص ٠٦١و٩٠٠
٢٠٧٩٦
تاريخ ورود -

الحمد لله الذی جعل مرایا قلوب اولیائه
مجالی وجهه الکریم ولاح منها علی
صفایح وجوههم لوایح نوره القدیم
فصاروا بحیث اذا رأوا ذکر الله والصلوة علی
افضل من ارتفع حجب الکون عن بصر ابصارهم

وانکشف سر سریان وجوده الساری فی
الکل علی سرائرهم فما رأوا فی الوجود الا ایاه وعلی
آله الطیبین واصحابه الطاهرین وعلی من
یتبعهم واتبع تابعیهم اجمعین الی یوم الدین
اما بعد میگوید پای شکسته زاویه خمول

و کمترین عبد الرحمن بن احمد الجامی ثبته الله علی منهج الصدق
والسداد فی العمل والقول والاعتقاد که شیخ امام عالم عارف
ابو عبد الرحمن محمد بن حسین السلمی النیشابوری قدس الله سره
در بیان سیر و احوال مشایخ طریقت قدس الله سره در بیان سیر
و احوال مشایخ طریقت قدس الله تعالی ارواحهم که کبرای دین و عظمای
اهل یقین اند و جامع اند میان علوم ظاهری و باطنی کتابی جمع کرده است
و آنرا طبقات الصوفیه نام نهاده و آنرا پنج طبقه گردانیده و هر طبقه را
عبارت از جماعتی داشته که در زمان واحد یا در ازمنه متقارب بوده
ولایت و آثار هدایت ایشان و سفر و رحلت مریدان و مستفیدان با ایشان
بوده و در هر طبقه بیست تن از مشایخ و ائمه و علمای این طایفه ذکر کرده
و بحسب اقتضای وقت و مقام از کلمات قدسیه و شمایل مرضیه ایشان آنچه
دلالت میکند بر طریقت و علم و حال و سیرت ایشان در بیان آورده و حضرت

شیخ الاسلام کهف الانام ناصر السنة قامع البدعة ابو اسمعیل
عبد الله بن محمد الانصاری الهروی قدس الله تعالی روحه آنرا در مجالس صحبت
بن ابی منصور
و مجامع تذکیر و موعظت املا می فرموده اند و سخنان دیگر بعضی از مشایخ
که در آن کتاب مذکور نشده و بعضی از اذواق و مواجید خود بر آن می افزوده
و یکی از محبان و مریدان آنرا جمع میکرده و در قید کتابت می آورده و الحق
آن کتابیست لطیف و مجموعه ایست شریف مشتمل بر حقایق و معارف
صوفیه و دقایق [لطایف] این طایفه علیه اما چون بزبان هروی قدیم که در آن عهد
معهود بوده وقوع یافته و بتصحیف و تحریف نویسندگان بجایی رسیده
که در بسیاری از مواضع فهم مقصود بسهولت دست نمی دهد و ایضا مقتصر است
بر ذکر بعضی از متقدمان و از ذکر بعضی دیگر و از ذکر حضرت شیخ الاسلام و معاصران

وی و متأخران از ذکر وی خالیست بارها در خاطر فقیر میگذشت که بقدر وسع و طاقت
در تحریر و تقریر آن کوشش نماید آنچه معلوم شود بعباراتی که متعارف روزگارست
در بیان آرد و آنرا که مفهوم نشود در حجاب ستر و کتمان بگذارد و از کتب معتبره دیگر
سخنان چند و معارف سنجیده اضافه آن کرده بر لوح تبیان نگارد و شرح احوال و مقامات
و معارف و کرامات و تاریخ ولادت و وفات جماعتی که دران کتاب مذکور نشده باشد
منضم گرداند اما بواسطه وفور علایق و هجوم عوایق میسر نمیشد تا آنکه در تاریخ سنه
احدی وثمانین وثمانمائه محب درویشان و معتقد ایشان
آنکه از همه شغلی سیر و بر فقر دلیر امیر نظام الدین امیر علیشیر اعزه الله تعالی بعز قبوله
و وفقه لسلوک طریق وصوله که بطوع و اختیار از اعلی مراتب جاه و اعتبار اعراض نموده و بقدم
تسلیم و رضا بر سلوک جاده فقر و فنا اقبال فرموده از این فقیر مثل آن صورتی که بر دل
گذشته بود و در خاطر متمکن گشته استدعا کرد و داعیه قدیم صورت تجدید یافت
و دغدغه سابق سمت تقویت و تاکید پذیرفت لاجرم بصدق همت و خلوص طویت
در امضای آن نیت و استقصای آن امنیت شروع افتاد مامول از مکارم اخلاق و مراحم
اشفاق مطالعه کنندگان آنکه چون ایشان را از یمن انفاس طیبه اولیاء الله
و فیض ارواح مقدسه ایشان وقت خوش گردد متصدی و باعث این جمع
و تالیف را که بجهت اشتمال بر نفحات انفاس طیبه مشایخ که از حظایر قدس رسیده
و بر مشام جان مشتاقان محاضر انس وزیده مسمی میگردد بنفحات الانس من حضرات القدس

از گو

از گوشه خاطر فرو نگذارند و بدعاء خیر یاد آرند والتکلان فی جمیع الاحوال علی المهیمن
المتعال **تمهید فی القول فی الولایة والولی** ولایت مشتق است از ولی که قربست و آن
بر دو قسم است ولایت عامه و ولایت خاصه ولایت عامه مشترکست میان همه مومنان
قال الله تعالی الله ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور و ولایت خاصه
مخصوصه است بواصلان از ارباب سلوک وهی عبارة عن فناء العبد فی الحق وبقائه به
فالولی هو الفانی فیه والباقی به و فنا عبارتست از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت
از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیه وجود را بقدم صدق
یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنگاه متحقق شود که بنده را بعد از فنای مطلق
وجودی و ذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف
الهی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند ابو علی جوزجانی گوید رحمه الله الولی هو الفانی من
حاله الباقی فی مشاهدة الحق لم یکن له عن نفسه اخبار ولا مع غیر الله قرار ولی
آن بود که فانی بود از حال خود و باقی بمشاهده حق سبحانه ممکن نباشد مر ویرا که از
خود خبر دهد و با جز خداوند سبحانه بیارامد ابراهیم ادهم رحمه الله تعالی گفت
بلی خواهم گفت لا ترغب فی شیء من الدنیا والآخرة وافرغ نفسک لله تعالی واقبل
بوجهک علیه بدنیا و عقبی رغبت مکن که رغبت باینها اعراض بود از حق سبحانه
و فارغ کن مر خود را از برای دوستی خداوند و دنیا و عقبی را در دل راه مده
و روی دل بحق آر و چون این اوصاف در تو یا شد ولی باشی و فی الرسالة القشیریة

ان الولیّ له معنیان احدهما فعیل بمعنی مفعول وهو من یتولّی الله امره قال الله
تعالی وهو یتولّی الصّالحین فلا یکله الی نفسه لحظة بل یتولّی الحقّ سبحانه رعایته والثانی
فعیل مبالغةً من الفاعل وهو الّذی یتولّی عبادة الله وطاعاته فعبادته تجری علی
علی التوالی من غیر ان یتخلّلها عصیانٌ وکلا الوصفین واجبٌ حتّی یکون الولیّ ولیّا
یجب قیامه بحقوق الله علی الاستقصاء والاستیفاء ودوام حفظ الله ایّاه فی السرّاء
والضرّاء ومن شرط الولیّ ان یکون محفوظا کما انّ من شرط النبیّ ان یکون معصوماً
فکلّ من کان للشرع علیه اعتراض فهو مغرور مخادعٌ قصد ابو یزید البسطامی قدّس
الله تعالی روحه بعض من وُصِف بالولایة فلمّا وافی مسجده قعد ینتظر خروجه
فخرج الرجل ورمی ببزقة تجاه القبلة فانصرف ابو یزید ولم یسلّم علیه وقال هذا
رجل غیر مامون علی ادبٍ من آداب الشریعة فکیف یکون امینا علی اسرار الحقّ شخصی نزد
شیخ ابو سعید ابو الخیر قدّس الله تعالی روحه درآمد و نخست پای چپ اندر مسجد نهاد
شیخ ورا گفت باز گرد که هر که در خانهٔ دوست ادب آمدن نداند ما را نشاید که باوی صحبت
دارید القول فی المعرفة والعارف والمتعرّف والجاهل وفی الفصل الاوّل من الباب الثالث
من ترجمة العوارف معرفت عبارت از باز شناختن معلوم مجمل در صور تفاصیل چنانکه در علم
نحو بدانند که هر یک از عوامل لفظی و معنوی چه عمل کند این چنین دانستن بر سبیل اجمال
علم نحو باشد و باز شناختن هر عاملی از آن علی التفصیل در وقت خواندن سواد عربیت
تفقد و رعایت و استعمال آن در محلّ خود معرفت نحو و باز شناختن بفکر و رویت تعرف

بنحو و غافل بودن از آن با وجود علم سهو و خطا پس معرفت ربوبیت عبارتست از باز شناختن
ذات و صفات الهی در صور تفاصیل احوال و حوادث و نوازل بعد از آنکه بر سبیل اجمال
معلوم شده باشد که موجود حقیقی و فاعل مطلق اوست سبحانه و تا صورت توحید
مجمل علمی مفصّل عینی نگردد چنانکه صاحب علم توحید در تصوّر تفاصیل وقایع واحوال
متجدّده متضادّه از ضرّ و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضارّ و نافع و معطی
و مانع و قابض و باسط حق را سبحانه نه بیند و نشناسد بی توقفی و رویتی
او را عارف نخوانند و اگر باوّل وهله از آن غافل بود و عن قریب حاضر گردد و فاعل
مطلق را جلّ ذکره در صور وسایط و روابط باز شناسد او را متعرّف خوانند
نه عارف و اگر بکلّی غافل بود و تاثیرات افعال را حواله بوسایط کند او را ساهی
و مشرک خفی خوانند مثلا اگر معنی توحید را تقریر می کند و خود را مستغرق بحر
توحید می نماید و دیگری او را بر سبیل انکار با او باز گرداند و گوید این سخن نه
از سر حال است بل نتیجهٔ فکر و رویت است در حال بر نجد و بروی خشم گیرد
و نداند که این رنجش عین مصداق قول منکر است و الّا فاعل مطلق را در صورت
این انکار باز شناختی و بروی خشم نگرفتی و معرفت الهی را مراتب است اوّل آنکه
هر اثری که یابد از فاعل مطلق جلّ ذکره بیقین داند که نتیجهٔ کدام صفت است
از صفات او سیم آنکه مراد حق را عزّ و علا در تجلّی هر صفتی بشناسد چهارم آنکه
صفت علم الهی را در صورت معرفت خود باز شناسد و خود را از دایرهٔ علم و معرفت

بل وجود اخراج کند چنانکه از جنید قدس سره پرسیدند که معرفت چیست کفت المعرفة
وجود جهلك عند قیام علمه کفتند زدنا ایضاحا فرمود هو العارف والمعروف
و چندانکه مراتب قرب زیادت شود و آثار عظمت الهی ظاهر تر کردد حیرت بر حیرت
بیفزاید و فریاد رب زدنی تحیرا فیك از نهاد عارف برخیزد و این معنی که تقریر می افتد
هم علم معرفتست نه معرفت چه معرفت امری وجدانیست و تقریر از ان قاصر
اما علم مقدمه آنست پس معرفت بی علم محال باشد و علم بی معرفت وبال القول

وفی الفصل فی معرفة الصوفی والمتصوف والملامتی والفقیر والفرق بینهم

العاشر من الباب الثالث من ترجمة العوارف بدانکه مراتب طبقات مردم
علی اختلاف درجاتهم بر سه قسم است قسم اول مرتبه واصلان و کاملان
و آن طبقه علیاست وقسم دویم مرتبه سالکان طریق کمال و آن طبقه وسطی است
وقسم سیم مقیمان و هذه سفلی است واصلان مقربان و سابقانند و سالکان
ابرار و اصحاب یمین و مقیمان اشرار و اصحاب شمال و اهل وصول بعد از انبیا
صلوات الرحمن علیهم دو طایفه اند اول مشایخ صوفیه که بواسطه کمال متابعت
رسول صلی الله علیه و سلم مرتبه وصول یافته اند و بعد از ان در رجوع با
دعوت خلق بطریق متابعت مامور و ماذون شده اند و این طایفه کاملان
مکمل اند که فضل و عنایت ازلی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع و لجه توحید
از شکم ماهی فنا بساحل تفرقه و میدان بقا خلاصی و مناصی ارزانی فرموده تا خلق را

بنجات و درجات دلالت کنند و اما طایفه دویم جماعت اند که بعد از وصول بدرجه
کمال حواله تکمیل و رجوع بخلق بایشان نرفت و غرقه بحر جمع کشتند و در شکم ماهی
فنا چنان ناچیز و مستهلك شدند که از ایشان هرکز خبری و اثری بساحل تفرقه و ناحیت
بقا نرسید و در سلك زمره سکان قباب غیرت و قطان دیار حیرت انخراط یافتند
و بعد از کمال وصول ولایت تکمیل دیکران بایشان مفوض نکشت و اهل سلوك نیز
بر دو قسم اند طالبان مقصد اعلی و مریدان وجه الله یریدون وجهه و طالبان
بهشت و مریدان آخرت و منکم من یرید الآخرة و اما طالبان حق دو طایفه اند
متصوفه و ملامتیه متصوفه جماعت اند که از بعض صفات نفوس خلاص یافته
اند و به بعضی از احوال و اوصاف صوفیان متصف کشته و متطلع نهایات
احوال ایشان شده ولیکن هنوز باذیال بقایا صفات نفوس متشبث مانده باشند
و بدان سبب از وصول غایات و نهایات اهل قرب و صوفیه متخلف کشته و اما ملامتیه
جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص و محافظت قاعده صدق و غایت جهد
مبذول دارند و در اخفای طاعات و کتم خیرات از نظر خلق مبالغت واجب دانند
با آنکه هیچ دقیقه از صوالح اعمال مهمل نکذارند و تمسك بجمیع فضایل و نوافل از
لوازم شمرند و مشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی در اخلاص بود و لذت شان
در تفرد نظر حق باعمال و احوال ایشان و هم چنانکه عاصی از ظهور معصیت بر حذر بود
ایشان از ظهور طاعت که مظنه ریا باشد حذر کنند تا قاعده اخلاص خلل نپذیرد

وبعضی گفته اند الملامتی هو الذی لا یظهر خیرا ولا یضمر شرا واین طایفه هر چند
عزیز الوجود وشریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقیت از نظر ایشان
بکلی منکشف نشده باشد وبدان سبب از مشاهده جمال توحید ومعاینه عین
تفرید محجوب مانده باشند چه اخفای اعمال وستر احوال خود از نظر خلق مشعر
ومؤذن است برؤیت وجود خلق ونفس خود که مانع معنی توحید اند ونفس نیز
از جمله اغیار است تا هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار از مطالعه اعمال
واحوال خود بکلی نکرده اند وفرق میان ایشان وصوفیه آنست که جذبه
عنایت قدیمه هستی صوفیه را بکلی از ایشان انتزاع کرده بود وحجاب خلق وانانیت
از نظر شهود ایشان برداشته لاجرم در اتیان طاعات وصدور خیرات خود را
وخلق را در میان نه بینند واز اطلاع نظر خلق مامون باشند وبا خفای اعمال
وستر احوال مقید نه اگر مصلحت وقت در اظهار طاعت بینند اظهار کنند
واگر در اخفای آن بینند اخفا پس ملامتیه مخلصانند بکسر لام وصوفیه مخلصانند
بفتح لام انا اخلصناهم بخالصة وصف حال ایشانست واما طالبان آخرت چهار
طایفه اند زهاد وفقرا وخدام وعباد اما زهاد طایفه باشند که بنور ایمان و ایقان
جمال آخرت مشاهده کنند ودنیا را در صورت قبح ببینند واز التفات بزینت مزخرف
فانی او رغبت بگردانند ودر جمال حقیقی باقی رغبت نمایند وتخلف این طایفه از صوفیه
بآنست که زاهد بحظ نفس خود از حق محجوب بود چه بهشت مقام حظ نفس است

فیها

فیها ما تشتهی الانفس وصوفی بمشاهده جمال ازلی ومحبت ذات لم یزلی از هر دو
کون محجوب بود همچنانکه از دنیا صرف رغبت کرده باشد از آخرت نیز رغبتش مصروف
بود پس صوفی را در زهد مرتبه بود ورای مرتبه زاهد که حظ نفس از آن دور بود
واما فقرا آن طایفه اند که مالک هیچ چیز از اسباب واموال دنیوی نباشند ودر
طلب فضل ورضوان الهی ترک همه کرده باشند وباعث این طایفه بر ترک یکی از سه
چیز باشد اول رجای تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را حسابست ولازم است
وحرام را عقاب دوم توقع فضل ثواب ومسابقت در دخول جنت چه فقرا پانصد
سال پیش از اغنیا به بهشت در آیند سیم طلب جمعیت خاطر وفراغت اندرون از برای
کثار طاعات وحضور دل در آن وتخلف فقیر از ملامتیه ومتصوفه بآنست
که او طالب بهشت وحظ نفس خود است وایشان طالب حق وخواهان قرب و ورای
این مرتبه در فقر مقامیست فوق مقام ملامتیه ومتصوفه وآن وصف خاص
صوفیست چه صوفی اگرچه مرتبه او ورای مرتبه او ورای مرتبه فقر است
ولیکن خلاصه مقام فقیر در مقام او درجست وسبب آنست که صوفی را عبور بر
مقام فقر از جمله شرایط ولوازمست وهر مقام که از آن ترقی کند خلاصه صفاوه ونقاوه
آن را انتزاع نماید ورنگ مقام خودش دهد پس فقر را در مقام صوفی وصف دیگر
زکی بود وآن سلب نسبت جمیع اعمال واحوال ومقامات از خود وعدم تملک آنچنانکه
هیچ عمل وهیچ مقام از خود نه بینند وبخود مخصوص ندانند بلکه خود را نه بینند لیس اورا

نه وجود بود ونه ذات ونه صفت محو در محو وفنا در فنا بود واین حقیقت فقر است که
مشایخ در فضیلت آن سخن گفته اند وآنچه پیش ازین در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقر است
وصورت آن شیخ ابو عبد الله خفیف قدس سره گفته است که الفقر عدم الاملاک
والخروج عن احکام الصفات واین حدی جامع است مشتمل بر رسم فقر وحقیقت
آن وبعضی گفته اند الفقیر الذی لا یملک ولا یملک وفوقیت مقام صوفی از مقام
فقر آنست که فقیر بارادت فقر وارادت حظ نفس محجوب بود وصوفی را هیچ ارادت
مخصوص نبود ودر صورت فقر وغنا ارادت او در ارادت حق محو بود بلکه ارادت
او عین ارادت حق باشد وبنا برین اگر صورت فقر ورسم آن اختیار کند بارادت واختیار
خود محجوب نشود چه ارادت وارادت حق باشد ابو عبد الله خفیف رحمه الله گفته است
الصوفی من استصفاه الحق لنفسه تودداً والفقیر من استصفی نفسه فی فقره
تقرباً وبعضی گفته اند الصوفی هو الخارج عن النعوت والرسوم والفقیر هو الفاقد
للاشیاء وابو العباس نهاوندی رحمه الله گوید الفقر بدایة التصوف وفرق میان
فقر وزهد آنست که فقر بی وجود زهد ممکن بود چنانکه کسی ترک دنیا کند بعزم ثابت
از سر یقین وهنوز رغبت اندران باقی بود وهمچنین زهد بی فقر ممکن است چنانکه کسی
با وجود اسباب رغبتش ازان منصرف بود فقر را رسمیست وحقیقتی رسم او عدم املاک است
وحقیقتش خروج از احکام صفات وسلب اختصاص چیزی بخود ورسم فقر صورت
زهد است وامارات آن ومعنی زهد صرف رغبت از دنیا وحق سبحانه چون خواهد که

بعضی از اولیای خود را در تحت قباب عزت از نظر اغیار محجوب گرداند ظاهر ایشان را بلباس
غنا که صورت رغبت است بپوشاند تا اهل ظاهر ایشان را از جمله راغبان دنیا پندارند
وجمال حال ایشان از نظر نامحرمان پوشیده بماند واین حقیقت فقر وزهد وصف خاص
ولازم حال صوفیست واما رسم فقر اختیار بعضی از مشایخ صوفیانست ومراد ایشان
دران اقتدا بانبیا وتقلل از دنیا وترغیب ودعوت طالبان با صورت فقر بدان حال
واختیار ایشان درین معنی مستند باختیار حق نه بطلب حظ اخروی اما خدام جمعی
باشند که خدمت فقرا وطالبان حق اختیار کنند چنانکه با داود علیه السلام خطاب
کرده اند که اذا رأیت لی طالباً فکن له خادماً واوقات خود را بعد از ادای فرایض در تفریغ
وترفیه خاطر ایشان از اهتمام بامور معاش واعانت بر استعداد امر معاد مصروف
دارند وآنرا بر نوافل عبادات تقدیم کنند ودر طلب ما یحتاج ایشان در هر طریق که در
شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب وبعضی بدریوزه وبعضی بفتوح
ونظر ایشان در اخذ وعطا بر حق بود وخلق را در اخذ رابطه عطای حق سبحانه دانند ودر اعطا
واسطه قبول واز عزت این مقام بر طایفه حال خادم وشیخ مشتبه شده است وخادم را
از شیخ فرقی نهاده اند وفرق آنست که خادم در مقام ابرارست وشیخ در مقام مقربان
زیرا که مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب آخرت بود والا بدان مقید نگردد وشیخ
بمراد حق قایم بود نه بمراد نفس خود واما عباد آن طایفه اند که پیوسته بر وظایف
عبادات وفنون نوافل مواظبت وملازمت نمایند برای نیل ثواب اخروی واین صفت

در صوفی موجود بود ولیکن معرا و مبرا از شوایب علل و اغراض چه ایشان حق را برای
حق پرستند نه برای ثواب اخروی و فرق میان عباد و زهاد آنست که ایشان را با وجود
رغبت بدنیا صورت عبادت ممکن بود و فرق میان عباد و فقرا آنکه با وجود غنا
شاید که شخص عابد بود پس معلوم شد که واصلان دو طایفه اند و سالکان شش
طایفه و هریک ازین طوایف هشتگانه دو متشبه دارد یکی محق و دیگری مبطل
اما متشبه محق بصوفیان متصوفه اند که بنهایت احوال صوفیان متطلع و مشتاق
باشند و به بقایا تعلقات صفات از بلوغ مقصد و مقصود معوق و ممنوع
و متشبه مبطل بایشان جماعتی که خود را در زی صوفیان اظهار کنند و از حلیت
عقاید و اعمال و احوالشان عاطل و خالی باشند و ربقه طاعات از گردن برداشته خلیع
العذار در مرتع اباحت میچرند و گویند تقیید باحکام شریعت وظیفه عوام است
که نظر ایشان بر ظواهر اشیا مقصور باشد و اما حال خواص و اهل حقیقت از ان عالی
تر است که برسوم ظاهر مقید شوند و اهتمام ایشان بمراعات حضور باطن بیش
نبود و این طایفه را باطنیه و مباحیه خوانند اما متشبه محق بمجذوبان
واصل طایفه باشند از اهل سلوک که سیر ایشان هنوز در قطع منازل صفات
نفوس بود و از تابش حرارت طلب وجود شان در قلق و اضطراب و پیش از ظهور
تباشیر صبح کشف ذات و استقرار و تمکن در مقام فنا گاه گاه برقی از بوارق
کشف بر نظر شهود ایشان لایح و لامع گردد و نفحه از نفحات وصل از مهب فنا بمشام

دل ایشان پیوندد چنانکه ظلمات نفوس ایشان در لمعان نور آن برق منطوی
و متواری گردد و هبوب آن نفحه باطن ایشان را از وهج آتش طلب و قلق شوق
روحی و آرامی بخشد دیگر باره چون آن برق منقطع گردد و آن نفحه ساکن شود
ظهور صفات نفوس و حرارت طلب و قلق شوق معاودت نماید و سالک خواهد
که بکلی از ملابس صفات وجود منسلخ و منخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از تعب
وجود بیکبارگی بیاساید و چون آن حال هنوز مقام او نگشته باشد و گاه گاه بدو
نازل گردد و باطن او بکلی متطلع و مشتاق این مقام بود لقب متشبه محق
بمجذوب واصل کرده شد و اما متشبه مبطل بمجذوبان واصل طایفه باشند که دعوی
استغراق در بحر فنا و استهلاک در عین توحید کنند و حرکات و سکنات خود را
هیچ بخود اضافت نکنند و گویند حرکات ما همچون حرکات ابوابست که بی محرک
ممکن نبود و این معنی هرچند صحیح است ولیکن نه حال این جماعت بود زیراکه مراد
ایشان ازین سخن تمهید عذر معاصی و مناهی بود و حوالت آن با ارادت حق و دفع
ملامت از خود و این طایفه را زنادقه خوانند سهل عبدالله تستری را رحمه الله
تعالی گفتند شخصی میگوید نسبت فعل من با ارادت حق سبحانه همچنانست که نسبت
حرکت ابواب با محرک آن گفت قایل این اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت
حدود احکام عبودیت کند از جمله صدیقان باشد و اگر کسی بود که از تورط
و انهماک در مخالفات احکام شرع باک ندارد و این سخن را برای آن گوید تا وجهی

جوالت اتصال با حق سبحانه واسقاط ملامت از نفس خود با نخلاع از دین وملت
ظاهر کرده‌اند از جمله زندیقان بود اما متشبه محق بملامتیه طایفه باشند که بتعمیر
وتخریب نظر خلق مبالاتی زیاده ننمایند واکثر سعی ایشان در تخریب رسوم وعادات
واطلاق از قیود آداب مخالطات بود وسرمایه حال ایشان جز فراغ خاطر وطیبة
القلب نباشد وترسم بمراسم زهاد وعباد از ایشان صورت نبندد واکثار نوافل
وطاعات از ایشان نیاید وتمسک بعزایم اعمال ننمایند وجز باداء فرایض مواظبت
نکنند وجمع واستکثار دنیوی بایشان منسوب باشد وبطیبة القلب قانع باشند
وطلب مزید احوال نکنند ایشان را قلندریه خوانند واین طایفه از جهت عدم ریا
با ملامتیه مشابهت دارند وفرق میان ایشان آنست که ملامتی بجمیع نوافل وفضایل
تمسک جوید ولیکن آنرا از نظر خلق پنهان دارد واما قلندری از حد فرایض در نگذرد
وباظهار واخفای اعمال از نظر خلق مقید نبود واما طایفه که درین زمان بنام
قلندری مرسوم‌اند ربقه اسلام از گردن برداشته‌اند واز ین اوصاف که شمرده
شد خالی‌اند این اسم بر ایشان عاریت است واگر ایشان را حشویه خوانند لایقتر اما
متشبه مبطل بملامتیه طایفه باشند هم از زنادقه که دعوی اخلاص کنند وبر اظهار
فسق وفجور مبالغه نمایند وگویند مراد ما از ین ملامت خلق واسقاط نظر مردم است
وحق سبحانه از طاعت خلق بی نیاز است واز معصیت ایشان غیر متضرر ومعصیت را
در آزار خلق منحصر دانند وطاعت را در احسان واما متشبه محق بزاهدان طایفه باشند

که هنوز

٩

مبطل
بر ایشان

که هنوز رغبت ایشان بکلی از زهدان دنیا مصروف نشده باشد وخواهند
که بیکبارگی از دنیا رغبت بگردانند وایشان را متزهد خوانند اما متشبه مبطل بزاهدان
جماعتی باشند که از برای قبول خلق ترک زینت دنیا کنند وخاطر از جمیع اسباب دنیوی
باز گیرند وبدان از طلب تحصیل جاه کنند در میان مردم وممکن بود که بر بعضی حال
ایشان مشتبه شود وپندارند که ایشان از دنیا اعراض کلی کرده‌اند وایشان خود بترک
مال وجاه خریده‌اند ترکوا الدنیا للدنیا وممکن که بر ایشان نیز حال خودشان مشتبه شود
وگمان برند که چون خاطرشان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علت آنست که
اعراض کرده‌اند واین طایفه را مرائیه خوانند اما متشبه محق بفقرا آنست که ظاهرش
برسم فقر مترسم بود وباطنش خواهان حقیقت فقر ولیکن هنوز میل بغنا دارد وبتکلیف
بر فقر صبر میکند وفقر حقیقی فقر را نعمتی خاص داند از حق سبحانه وبران وظایف
شکر همواره بتقدیم میرساند اما متشبه مبطل بفقرا آنست که ظاهرش برسوم فقر
مترسم بود وباطن بحقیقت آن غیر متطلع ومرادش مجرد اظهار دعوی بود وصیت
وقبول خلق واین طایفه را هم مرائیه خوانند واما متشبه محق بخادم آنست که
همواره بخدمت بندگان حق سبحانه قیام می‌نماید وبباطن میخواهد که خدمت ایشان را
بشایبه غرض دنیوی مالی یا جاهی مشوب نگرداند ونیت را از شوایب میل وهوا وریا
تخلیص کند ولیکن هنوز بحقیقت زهد نرسیده باشد پس وقتی بحکم غلبه نور ایمان
واختفاء نفس بعضی از خدمات در محل استحقاق واقع شود ووقتی بحکم غلبه نفس خدمت

بنفس

او بهوا وریا آمیخته بود وجمعی را که نه در محل استحقاق باشند بتوقع محمدت وثنا خدمت
بلیغ بتقدیم رساند وبعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارد واینچنین کس را متخادم
خوانند اما مبطل بخادم کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت
خلق را دام منافع دنیوی کرده بود تا به آن سبب استجلاب فتوحات از اوقاف واسباب
میکند واگر در تحصیل غرض وتیسیر مراد خود مؤثر نه بیند ترک کند پس خدمت
او مقصور بود بر طلب مال وجاه وکثرت اتباع واشیاع تا در محافل ومجامع بدان تقدم
ومفاخرت جوید ونظر او در خدمت همگی بر حظ نفس خود واینچنین کس را مستخدم
خوانند اما متشبه بعابد کسی بود که اوقات خود را مستغرق عبادات خواهد
ولیکن بسبب بقایای دواعی طبیعت وعدم کمال تزکیه نفس در اعمال واوراد طاعات
او فترات وتعویقات افتد یا کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد وبتکلف
بدان قیام می نماید واو را متعبد خوانند واما متشبه مبطل بعابد شخصی بود از جمله مرائیان
که نظر او در عبادت بر قبول خلق بود ودر دل ایمان بثواب آخرت نباشد وتا اطلاع غیری
بر طاعت خود نه بیند بدان قیام ننماید اعاذنا الله سبحانه من السمعة والریا وبالله
العصمة والتوفیق القول فی التوحید ومراتبه وارباب‌ها وفی الفصل
الثانی من الباب الاول من ترجمة العوارف توحید را مراتبست اول توحید
ایمانی دویم توحید علمی سیم توحید حالی چهارم توحید الهی اما توحید
ایمانی آنست که بنده بتفرد وصف الهیت وتوحد استحقاق معبودیت حق سبحانه

وتعالی

وتعالی بر مقتضای اشارات واخبار تصدیق کند بدل واقرار دهد بزبان واین توحید
نتیجه تصدیق مخبر واعتقاد صدق خبر باشد ومستفاد بود از ظاهر علم وتمسک بآن
خلاص از شرک جلی وانخراط در سلک اسلام فایده دهد ومتصوفه بحکم ضرورت ایمان
با عموم مؤمنان درین توحید مشارکند وبدیگر مراتب متفرد ومخصوص اما توحید
علمی مستفاد است از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند وآن چنان بود که بنده در بدایت
طریق تصوف از سر یقین بداند که موجود حقیقی ومؤثر مطلق نیست الا خداوند عالم
جل جلاله وجمله ذوات وصفات واعمال را در ذات وصفات وافعال او ناچیز داند هر
ذاتی را فروغی از نور ذات مطلق شناسد وهر صفتی را پرتوی از نور صفت مطلق داند
چنانکه هر کجا علمی وقدرتی وارادتی وسمعی وبصری یابد آنرا اثری از آثار علم وقدرت
وارادت وسمع وبصر الهی داند وعلی هذا القیاس جمیع الصفات والافعال واین مرتبه
از اوایل مراتب توحید اهل خصوص ومتصوفه است ومقدمه آن با ساقه توحید عام
پیوسته ومشابه این مرتبه مرتبه ایست که کوته نظران آنرا توحید علمی خوانند ونه توحید
علمی بود بلکه توحیدی باشد رسمی از درجه اعتبار ساقط وآنچنان باشد که شخصی از
سر ذکا وفطنت بطریق مطالعه یا سماع تصوری کند از معنی توحید ورسمی از صورت
توحید در ضمیر او مرتسم گردد واز انجا در اثنای بحث ومناظره گاه گاه سخنی معتبر
گوید چنانکه از حال توحید هیچ اثر در و نباشد وتوحید علمی اگرچه فرود مرتبه توحید
حالیست ولیکن از توحید حالی مزجی با او همراه بود ومزاجه من تسنیم عینا یشرب

بها المقربون وصف شراب این توحید است وازین جهت صاحب آن بیشتر در ذوق
وسرور بود چه بنا بر مزج حال بعضی از ظلمت رسوم او مرتفع شود چنانکه در بعضی تصانیف
بر مقتضای علم خود عمل کند و وجود اسباب را که روابط افعال الهی اند در میان نبیند
اما در اکثر احوال بسبب بقایای ظلمت وجود از مقتضای علم خود محجوب شود و بدین توحید
بعضی از شرک خفی برخیزد **واما توحید حالی آنست** که حال توحید وصف لازم ذات
موحد کردد وجمله ظلمات رسوم وجود الا اندک بقیه در اشراق نور توحید متلاشی
ومضمحل شود ونور توحید در نور حال مستتر ومندرج کردد بر مثال اندراج نور
کواکب در نور آفتاب **شعر** فلما استبان الصبح ادرج ضوءه باسفاره اضواء
نور الکواکب ودرین مقام وجود موحد در مشاهده جمال وجود واحد چنان مستغرق
عین جمع کردد که جز ذات وصفات واحد در نظر شهود او در نیاید تا غایتی که این توحید را
صفت واحد بیند نه صفت خود ودیدن این را هم صفت او بیند وهستی او را بدین
طریق قطره وار در تصرف تلاطم امواج بحر توحید افتد وغرق جمع کردد وازینجاست
قول جنید قدس الله تعالی سره التوحید معنی یضمحل فیه الرسوم ویندرج فیه العلوم
ویکون الله کما لم یزل ومنشا توحید علمی نور مراقبه وبدین توحید اکثری از رسوم
بشریت منتفی شود وبتوحید علمی اندکی از آن رسوم مرتفع کردد وسبب بعضی از
بقایای رسوم در توحید حالی آنست که تا صدور ترتیب افعال وتهذیب اقوال از موحد
ممکن بود بدین جهت در حال جلوه حق توحید چنانکه باید کذارده نشود ازینجاست

ومنشا این توحید نور مشاهده است

قول ابو علی دقاق قدس سره که التوحید غریم لا یقضی دینه وغریب لا یؤدی حقه وخواص
موحدان را در حال جلوه از حقیقت توحید صرف که یکبارکی آثار رسوم وجود را متلاشی
کرداند کاه کاه لمحه بر مثال برق خاطف لامع کردد فی الحال منتفی شود وبقایای رسوم دیکر
باره معاودت کند ودرین حال بکلی بقایای شرک خفی مرتفع کردد وورای این مرتبه
در توحید آدمی را مرتبه دیکر ممکن نیست **واما توحید الهی آنست** که حق سبحانه در ازل
آزال بنفس خود نه بتوحید دیکری همیشه بوصف وحدانیت ونعت فردانیت موصوف
بود ومنعوت کان الله ولم یکن معه شیء واکنون همچنان بر نعت ازلی واحد وفرد است
والآن کما کان وتا ابد الآباد هم بدین صفت خواهد بود کل شیء هالک الا وجهه
نکفت یهلک تا معلوم شود که وجود همه اشیا در وجود او امروز هالک است وحواله
مشاهده این حال بفردا در حق محجوبانست والا ارباب بصایر واصحاب مشاهدات که از مضیق
زمان ومکان خلاص یافته اند این وعده در حق ایشان عین نقد است واین توحید الهی است
که از وصمت نقصان بریست وتوحید خلایق بسبب نقصان وجود ناقص وحضرت شیخ الاسلام
قدس الله سره کتاب منازل السایرین را باین سه بیت ختم کرده است **شعر**
ما وحد الواحد من واحد ⁂ اذ کل من وحده جاحد ⁂ توحید من ینطق عن نعته
عاریة ابطلها الواحد ⁂ توحیده ایاه توحیده ⁂ ونعت من ینعته لاحد ⁂ **القول
فی اصناف ارباب الولایة قدس الله تعالی اسرارهم** وفی کتاب کشف المحجوب
مذکورست که حق سبحانه وتعالی برهان نبوی را باقی کردانیده است واولیا را سبب اظهار آن

کرده تا پیوسته آیات حق و حجت صدق محمد صلی الله علیه وسلم ظاهر می باشد و مر ایشان
والیان عالم کردانیده تا مجرد هر حدیث وی را کشته اند وراه متابعت نفس را در نوشته
از آسمان باران به برکات اقدام ایشان آید از زمین نبات بصفای احوالشان روید و بر کافران
مسلمانان نصرت بهمت ایشان یابند و ایشان چهار هزار ند که مکتومان اند مر یکدیگر را
نشناسند و جمال حال خود ندانند و اندر کل احوال از خلق و خود مستور باشند و اخبار
بدین وارد ست و سخن اولیا بدین ناطق و مرا خود اندرین معنی بحمد الله خبر عیان کشته
است واما آنان که اهل حل و عقد اند و سرهنگان درگاه حق اند سیصد اند که
مر ایشان را اخیار خوانند و چهل دیگر از ایشان را ابدال خوانند و چهار دیگر که ایشان را
اوتاد خوانند و سه دیگر اند که ایشان را نقبا خوانند و یکی که وی را قطب و غوث خوانند
و این جمله مر یکدیگر را بشناسند و اندر امور باذن یکدیگر محتاج باشند و بدین نیز
اخبار مروی ناطق است و اهل حقیقت بر صحت این مجتمع اند صاحب کتاب
فتوحات مکیه رضی الله تعالی عنه در فصل سی و یکم از باب صد و نود و هشتم
از آن کتاب رجال هفت گانه را ابدال گفته است و در انجا ذکر کرده که حق سبحانه
و تعالی زمین را هفت اقلیم کردانیده است و هفت تن از بندگان خود بر گزیده و ایشان را
ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیمی را بیکی از آن هفت تن نگاه میدارد و گفته است
که من در حرم مکه با ایشان جمع شدم و بر ایشان سلام گفتم و ایشان بر من سلام گفتند
و با ایشان سخن گفتم **نظم** فما رایت فما رایت سمتا منهم ولا اکثر شغفا لا

منهم

منهم بالله ه وفرموده است که مثل ایشان ندیدم مگر یک کس در قونیه شیخ
طریقت فرید الدین عطار قدس الله تعالی سره گفته قومی از اولیاء الله عز وجل باشند
که ایشان را مشایخ طریقت و کبرای حقیقت اویسیان نامند و ایشان را در ظاهر به پیری
احتیاج نبود زیرا که ایشان را حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در حجر عنایت
خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را رضی الله تعالی عنه واین عظیم
مقامی بود بس عالی تا کرا اینجا رسانند واین دولت روی بکه نماید ذلک فضل الله
یؤتیه من یشاء و همچنین بعضی از اولیاء الله که متابعان آنحضرت اند صلی الله
علیه وسلم بعضی از طالبان بحسب روحانیت تربیت کرده اند بی آنکه او را در ظاهر
پیری باشد واین جماعت نیز داخل اویسیان اند و بسیاری از مشایخ طریقت را در
اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابو القاسم گرگانی
طوسی را که سلسله مشایخ حضرت ابو الجناب نجم الدین الکبری بایشان می پیوندد
و از طبقه شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو الحسن خرقانی اند قدس الله تعالی ارواحهم
در ابتداء ذکر این بوده که علی الدوام گفتی اویس اویس **الفول فی الفرق بین المعجزة
والکرامة والاستدراج** وفی التفسیر الکبیر للامام النحریر فخر الدین رازی
رحمة الله تعالی علیه اذا ظهر فعل خارق للعادة علی انسان فذلک اما ان یکون
مقرونا بالدعوی او لا مع الدعوی والقسم الاول وهو ان یکون بالدعوی اما ان
یکون دعوی الالهیة او دعوی النبوة او دعوی الولایة او دعوی السحر وطاعة

حظ

الشياطين فهذه اربعة اقسام القسم الاول ادعاء الالهية وجوّز اصحابنا ظهور
خارق العادات على يده من غير معارضة كما نقل ان فرعون كان يدّعي الالهية وكان
يظهر على يده خوارق العادات وكما نقل ذلك في حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز
ذلك لان شكله وخلقته يدلّ على كذبه فظهور الخوارق على يده لا يفضي الى
التلبيس والقسم الثاني ادعاء النبوة وهذا القسم على قسمين لانه اما ان يكون
ذلك المدعي صادقا او كاذبا فان كان صادقا وجب ظهور الخوارق على يده وهذا متفق
عليه بين كل من اقر بصحة النبوة واما من كان كاذبا لم يجز ظهور الخوارق على يده
وبتقدير ان يظهر وجب حصول المعارضة واما القسم الثالث وهو ادعاء الولاية
فالقائلون بكرامات الاولياء اختلفوا في انه هل يجوز ادعاء الكرامة ثم انها يحصل
على وفق دعواه اما القسم الرابع وهو ادعاء السحر وطاعة الشياطين فعند اصحابنا
يجوز ظهور خوارق العادة على يده وعند المعتزلة لا يجوز واما الثاني وهو ان
يظهر خوارق العادة على يد انسان من غير شيء من الدعاوي فذلك الانسان اما ان
يكون صالحا مرضيا عند الله واما ان يكون خبيثا مذنبا والاول هو القول بكرامات
الاولياء وقد اتفق اصحابنا على جوازه وانكرها المعتزلة الا ابا الحسين البصري
وصاحبه المحمود الخوارزمي واما القسم الثاني وهو ان يظهر خوارق العادات
على بعض من كان مردودا عن طاعة الله فهذا هو المسمى بالاستدراج الفواصل
في اثبات الكرامات للاولياء وفي كتاب دلايل النبوة للامام المستغفري رح جنيد...

الاولياء حق بكتاب الله تعالى والآثار الصحيحة المروية واجماع اهل السنة والجماعة
على ذلك فاما الكتاب فقوله تعالى كلما دخل عليها زكريا المحراب وجد عندها
رزقا قال اهل التفسير في ذلك كان يرى عندها فاكهة الصيف في الشتاء
وفاكهة الشتاء في الصيف ومريم رضي الله عنها لم تكن نبية بالاجماع فهذه الآية
حجة على منكر الكرامات للاولياء وفي كتاب كشف المحجوب خداوند سبحانه وتعالى
در نص كتاب ما را خبر داد از كرامت آصف كه چون سليمان را بايست كه تخت بلقيس
بيش از آمدن وي اينجا حاضر كند وخداي تعالى خواست تا شرف وي ظاهر كند
وباهل زمانه باز نمايد كه كرامت اوليا جايز بود سليمان عليه السلم گفت از شما كيست
كه تخت بلقيس را بيش از آمدن وي اينجا حاضر كند قال عفريت من الجن انا آتيك
به قبل ان تقوم من مقامك عفريتي از جن گفت من بيارم تخت وي را بيش
از انكه تو برخيزي از جايگاه خود سليمان عليه السلم گفت زودتر خواهم آصف
گفت انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك من بيش از انكه تو چشم برهم زني
آن تخت را اينجا حاضر كنم بدين گفتار سليمان برو هيچ متغير نشد وانكار نكرد
ووي را آن مستحيل نيامد واين بهيچ حال معجزه نبود زيرا كه آصف پيغمبر نبود
پس لا محاله بايد كه كرامت باشد ونيز احوال اصحاب كهف وسخن گفتن سگ با ايشان
خواب ايشان وتقلب ايشان اندر كهف بر يمين ويسار ونقلبهم ذات اليمين
... وكلبهم باسط ذراعيه بالوصيد اين جمله ناقض عادتست ومعلوم

که معجزه نیست پس باید که کرامت باشد واما اثبات کرامت اولیا بسنت آنست که در حدیث
صحیح وارد است که روزی صحابه رضی الله تعالی عنهم گفتند یا رسول الله ما را از عجایب
امم ماضیه چیزی بگوی گفت پیش از شما سه کس بجایی میرفتند چون شبانگاه شد
قصد غاری کردند و اندر آنجا شدند چون پاره از شب بگذشت سنگی از کوه در افتاد
و در غار استوار گشت ایشان متحیر شدند گفتند رهاند ما را ازینجا هیچ چیز جز آنکه
کردارهای خود را آنچه بی ریاست بخداوند سبحانه شفیع آوریم یکی گفت مرا مادری
و پدری بود و از مال دنیا چیزی نداشتم که بایشان دهم بجز بزکی که شیر او را بوی
بدیشان دادمی و من هر روز پشته هیزم بیاوردمی و بهای او در وجه طعام خود
کردمی شبی بیگاه تر آمدم تا من آن بزک را بدوشیدم و طعام ایشان در شیر آغشتم
ایشان خفته بودند آن قدح در دست من بماند من بر پای ایستاده و چیزی ناخورده
انتظار بیداری ایشان می بردم تا صبح بر آمد و ایشان بیدار شدند و طعام بخوردند
آنگاه بنشستم بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فریاد رس پیغمبر صلی الله علیه
وسلم گفت آن سنگ جنبیدن کرد و شکافی پدید آمد دیگری گفت مرا دختر عمی بود
با جمال و دلم پیوسته مشغول وی بودی و هرچند وی را بخواندمی اجابت نکردی تا وقتی
بحیلی صد و اند دینار زر بدو فرستادم تا یک شب با من خلوتی کرد چون بنزدیک من در آمد
ترسی در دلم پدید آمد از خدای تعالی دست از وی بداشتم و گفتم بار خدایا اگر درین
راست گویم ما را فرجی فرست پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفت آن سنـ

زد و آن شکاف زیادت شد اما نه چنان که از وی بیرون توان شد آن کس سیوم گفت
مرا گروهی مزدوران بودند چون کار که میکردند تمام شد همه مزد خود بستدند یکی
از ایشان ناپدید شد من آن مزد وی بگوسفندی بدادم یک سال و ده سال و چهل
سال گذشت آن مرد پدید نیامد و من نتاج آن گوسفند نگاه می داشتم روزی آمد
و گفت که من وقتی کار تو کرده ام یاد داری و اکنون مرا بآن مزد حاجتست ورا گفتم
برو و آن جمله گوسفندان حق تست آن مرد گفت بر من افسوس میداری گفت افسوس
نمیدارم و راست میگویم آن همه فرا وی دادم و ببرد بار خدایا اگر من درین راست
گویم ما را فرجی فرست پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفت آن سنگ بیکبار از در غار
فراتر شد تا هر سه بیرون آمدند و این فعل ناقض عادت بود و دیگر حدیث جریج
راهب است و راوی این حدیث ابوهریره است رضی الله عنه که پیغامبر صلی الله
علیه وسلم گفت که در بنی اسرائیل راهبی بود جریج نام مردی مجتهد بود و مادری
داشت مستوره روزی بآرزوی دیدار پسر بیامد وی در نماز بود در صومعه
نگشاد و بازگشت و روز دویم و سیوم همچنان مادرش گفت از تنگ دلی که یارب
پسر مرا رسوا گردان و بحق من بگیر در آن زمانه زنی بود بد سیرت گفت من جریج را
از راه ببرم بصومعه وی شد جریج با او التفات نکرد با شبانی در آن راه صحبت کرد
و حامله شد چون بشهر آمد گفت این حمل از جریج است چون بار بنهاد مردم قصد صومعه
جریج کردند و وی را پیش سلطان آوردند جریج گفت ای غلام پدر تو کیست گفت مادرم

بزيود روغ مى كويد پدر من تشنه ازين سنت ثم قال الامام المستغفرى رحمه الله والحجة
عليهم من طريق الآثار كثيرة منها قول ابى بكر الصديق رضى الله عنه لابنه عبد الله
يا بنى ان وقع بين العرب يوما اختلاف فأت الغار الذى كنت فيه انا ورسول الله
صلى الله عليه وسلم وكن فيه فانه يأتيك رزقك بكرة وعشيا اثبات الكرامات للاولياء
وروى امام المستغفرى رحمه الله باسناده عن جابر بن عبد الله رضى الله عنه وقال
اذا نامت فجيئوا بى على الباب يعنى باب البيت الذى فيه قبر رسول الله صلى الله عليه
وسلم فاذ دققوه فان فتح لكم فادفنونى قال جابر رضى الله عنه فانطلقنا فدققنا
الباب وقلنا ان هذا ابو بكر رضى الله عنه قد اشتهى ان يدفن عند النبى صلى الله
عليه وسلم ففتح الباب ولا ندرى من فتح لنا وقال لنا ادخلوا ادفنوه بالكرامة
ولا نرى شخصا ولا نرى شيئا وروى الامام المستغفرى باسناده عن مالك ابن انس
عن نافع عن ابن عمر رضى الله عنهما ان عمر بن الخطاب رضى الله عنه خطب الناس
بالمدينة فقال يا سارية ابن زنيم الجبل الجبل من استرعى الذئب فقد ظلم قال
فانكر الناس ذكر سارية وسارية بالعراق فقال الناس لعلى رضى الله تعالى عنه
انا سمعنا عمر يذكر سارية وسارية بالعراق فعمر على المنبر فقال ويحكم دعوا عمر
فقلما دخل فى شىء الا خرج منه فلم يلبث ان جاء رسول ان سارية لقى العدو فهزمهم
ثم جاء بالغنيمة الى سفح الجبل فاراد العدو ان يحولوا بينهم وبين الغنيمة وسفح الجبل
فاتاهم نداء من السماء يا سارية ابن زنيم الجبل الجبل من استرعى الذئب فقد ظلم

فكانوا يرون ان صوت عمر رضى الله عنه هو الذى سمعوه امير المؤمنين عمر
رضى الله عنه بيست هزار مرد بشهرهاى فارس روانه ساخت وار براى هر شهرى
اميرى تعيين كرده فسا و دارابجرد بسارية ابن زنيم افتاد چون كار ايشان بعد از محاربه
ومصالحه قرار كرفت هر اميرى بشهر خود باز كشت سارية ابن زنيم بجانب فسا و دارابجرد
متوجه شد در انجا طايفه از عساكر منهزمه عجم بود و سارية از ان بيخبر چون
نزديك رسيد آن طايفه كمين كردند و در حال غفلت بروى حمله آوردند و هيچ مخلص
بعنوان استناد بغير از استناد بجبل نبود درين وقت امير المؤمنين عمر رضى الله عنه
در مدينه بر بالاى منبر بود فرمود كه يا سارية ابن زنيم الجبل الجبل حضرت
حق سبحانه وتعالى آن آواز بكوش سارية رسانيد و در ميانه پانصد فرسنك كما بيش
مسافت بود چون سارية آواز عمر شنيد استناد بكوه برد و چندان مقاتله كرد
كه اعدا منهزم كشتند و بحصن در آمدند وروى الامام المستغفرى رحمه الله ايضا
باسناده انه لما فتحت مصر اتى اهلها الى عمرو بن العاص رضى الله عنه فقالوا
ايها الامير ان لنيلنا هذا سنة لا يجرى الا بها قال لهم وما ذلك قالوا اذا كانت
ثنتى عشرة ليلة خلون من هذا الشهر عمدنا الى جارية بكر بين ابويها فارضينا
ابويها فجعلنا عليها من الحلى والثياب افضل ما يكون ثم القيناها فى هذا النيل
فقال عمرو ان هذا لامر لا يكون ابدا فى الاسلام وان الاسلام يهدم ما كان
قبله فاقام ثلثة اشهر لا يجرى قليلا ولا كثيرا حتى هموا بالجلاء فلما راى ذلك

عمرو وكتب الى عمر بن الخطاب رضى الله عنه بذلك فكتب عمر رضى الله عنه انك قد
اصبت الذى فعلت وان الاسلام يهدم ما كان قبله وبعث ببطاقة في داخل
كتابي فالقها فى النيل فلما قدم الكتاب الى عمرو بن العاص اخذ البطاقة ففتحها
فاذا فيها من عبد الله عمر امير المؤمنين الى نيل مصر اما بعد فانك ان كنت تجرى من
قبلك فلا تجر وان كان الواحد القهار سبحانه هو الذى يجريك فالقى البطاقة فى النيل
وقد تهيا اهل مصر للجلاء والخروج منها لانها لا يقوم مصلحتهم فيها الا بالنيل
فاصبحوا وقد اجراه الله تعالى ستة عشر ذراعا فى ليلة واحدة وقطع الله تعالى تلك
السنة السوء عن اهل مصر الى اليوم وروى الامام المستغفرى رحمه الله ايضا
باسناده عن نافع عن ابن عمر رضى الله عنهما قال راى عثمان رضى الله عنه ليلة قتل
صبيحتها رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول يا عثمان انك تفطر عندنا
فقتل رضى الله عنه من يومها وروى الامام المستغفرى رحمه الله باسناده ان
امير المؤمنين عليا رضى الله تعالى سال رجلا عن حديث فى الرحبة فكذبه قال انما
كذبتني قال ما كذبتك قال فادعو الله عليك ان كنت كاذبا ان يعمى بصرك
قال فادع الله فدعا عليه امير المؤمنين على رضى الله تعالى عنه فعمى بصره فلم يخرج
من الرحبة الا وهو اعمى وهمچنين از ساير صحابه وتابعين وتبع تابعين ومشايخ
طريقت طبقة بعد طبقة چندان كرامات وخوارق عادات ظاهر شده است كه نه در
حيز تحرير وتقرير گنجد قال الامام القشيرى رحمه الله فى رسالته ولكثرة ما تواتر

يعنى باجناس الكرامة الاخبار والحكايات صار العلم بكونها وظهورها على الاولياء
علما قويا انتفى عنه الشكوك ومن توسط هذه الطايفة وتواتر عليه حكاياتهم
واخبارهم لم يبق شبهة فى ذلك ومقصود ازين همه مبالغه وتطويل در اثبات كرامت
اوليا آنست كه تا هر سليم القلب كه مشاهده احوال اين طايفه ومطالعه وقايع ايشان
نكرده است بسخنان سست وحكايات نادرست اصحاب جهالت وارباب ضلالت
كه درين زمان ظاهر شده اند ونفى كرامات اوليا بلكه انكار معجزات انبيا ميكنند
فريفته نشوند ودين خود را برباد ندهند وهمانا كه باعث اين طايفه بر نفى كرامات
آنست كه خود را در اعلى مراتب ولايت مى نمايند وازين امور واحوال ايشان را خبرى
واثرى نى نفى آن ميكنند تا پيش عوام فضيحت نشوند واز فضيحت خواص نمى انديشند با آنكه
اگر صد هزار خارق عادت بر ايشان ظاهر شود چون نه ظاهر ايشان موافق احكام
شريعت است ونه باطن ايشان مطابق آداب طريقت آن از قبيل مكر واستدراج
خواهد بود نه از مقوله ولايت وكرامت وفى كتاب اعلام الهدى وعقيدة ارباب
التقى تصنيف الشيخ الامام قطب الانام شهاب الدين ابى عبد الله عمر بن محمد السهروردى
قدس الله تعالى روحه ونعتقد ان للاولياء من امته يعنى امت محمد صلى الله عليه
وسلم كرامات واجابات وهكذا كان فى كل زمن كل رسول كان لهم اتباع ظهرت
منهم كرامات ومخرقات للعادات وكرامة الاولياء من تتمة معجزات الانبياء ومن
وعلى يده من المخرقات وهو على غير الالتزام باحكام الشريعة نعتقد انه

زندیق وان الذی ظهر له مکر واستدراج **القول فی انواع الکرامات وخوارق العادات**
انواع خوارق عادات بسیار است چون ایجاد معدوم واعدام موجود واظهار امر
مستور وستر امر ظاهر واستجابت دعا وقطع مسافت بعیده در مدت اندک
واطلاع بر امور غایبه از حس واخبار از ان وحاضر شدن در زمان واحد در اماکن
مختلفه واحیاء موتی واماته احیا وسماع کلام حیوانات ونباتات وجمادات از تسبیح
وغیر آن واحضار طعام وشراب در وقت حاجت بی سبب ظاهر وغیر ذلک من فنون
الاعمال الناقضة للعادة کالمشی علی الماء والسیاحة فی الهواء وکالاکل من
الکون وکتسخیر الحیوانات الوحشیة وکالقوة الظاهرة علی ابدانهم کالذی قتلع
شجرة برجله من اصلها وهو یدور فی السماع وضرب الید علی الحایط فینشق وبعضهم
یشیر باصبعه الی شخص لیقع فیقع او یضرب عنق احد بالاشارة فیطیر راس المشار
الیه وبالجمله چون حضرت حق سبحانه وتعالی یکی از دوستان خود را مظهر
قدرت کامله خود گرداند در هیولاء عالم هر نوع تصرفی که خواهد تواند کرد وبالحقیقة
آن تاثیر وتصرف حضرت حق سبحانه وتعالی است که در وی ظاهر میشود ووی
درمیان نی قال بعض کبراء العارفین والاصل الذی یجمع لک هذا کله
انه من خرق عادة فی نفسه مما استمرت علیها نفوس الخلق او نفسه فان الله یخرق
له عادة مثلها فی مقابلتها تسمی کرامة عند العامة واما الخاصة فالکرامة عندهم
العنایة الالهیة التی وهبتهم التوفیق وانفوهم حتی خرقوا عواید انفسهم فتلک الکرامة عندنا

واما هذه التی تسمی فی العموم کرامة فالرجال انفوا من ملاحظتها المشارکة
المستدرج الممکور به فیها ولکونها معارضة فیخافوا ان یکون حظ عملهم
لان الحظوظ محلها دار الاخرة فاذا عجل منها بشیء فرغنا ان یکون حظ عملنا وقد
وردت فی ذلک اخبار وانی یصح الخوف مع الکرامة فاذن لیست بکرامة عندنا
وانما هی خرق عادة فان اقترن معها البشری بانها زیادة لا تنقص حظا ولا سقت
بجاه فحینئذ تسمی کرامة فالبشری علی الحقیقة هی الکرامة وقال ایضا اجل الکرامات
واعظمها التلذذ بالطاعات فی الخلوات والجلوات ومنها مراعات الانفاس مع الله
ومنها حفظ الادب معه فی تلقی الواردات فی الاوقات ومنها الرضا عن الله فی
جمیع الحالات ومنها البشری لهم من الله بالسعادة الابدیة فی الدار الاخرة **القول**
فی انه متی سمیت الصوفیة صوفیة قال الامام القشیری رحمه الله اعلموا رحمکم الله
بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم لم یتسم افاضلهم فی عصرهم بتسمیة علم
سوی الصحبة صحبة الرسول صلی الله علیه وسلم اذ لا فضیلة فوقها فقیل لهم الصحابة
ولما ادرکهم اهل العصر الثانی سمی من صحب الصحابة التابعین ورأوا ذلک اشرف
سمة ثم قیل لمن بعدهم اتباع التابعین ثم اختلف الناس بتباین المراتب فقیل خواص
الناس ممن لهم شدة العنایة بامر الدین الزهاد والعباد ثم ظهرت البدعة وحصل
التداعی بین الفرق فکل فریق ادعوا ان فیهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة
المراعون انفاسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التصوف

واشتهر هذا الاسم لهؤلاء الاکابر قبل المائتین من الهجرة پس آنچه مذکور خواهد شد
درین کتاب اسامی بسیاری از مشایخ طایفه صوفیه خواهد بود و تاریخ ولادت
و وفات ایشان و ذکر سیر و احوال و معارف و کرامات و مقامات ایشان باشد که
مطالعه کنندگان را از مطالعه و ملاحظه آن یقینی نسبت باین طایفه حاصل
شود و هذیانات جماعتی که نفی کرامات و مقامات این طایفه میکنند در ایشا ن
سرایت نکند و از غائله عوایب آن جماعت محفوظ مانند اعاذنا الله وجمیع المسلمین
من شرور انفسنا وسیئات اعمالنا و ورای این فواید دیگر هست سید الطایفه ابو القسم
جنید بن محمد الصوفی قدس الله تعالی سره حکایات المشایخ جند من جنود الله
عز وجل یعنی للقلوب از وی پرسیدند که این حکایات چه منفعت کند مریدان
جواب داد که حضرت حق سبحانه وتعالی میفرماید که وَکُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ
مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ یعنی قصها ی پیغمبران و اخبار ایشان بر تو میخوانیم و از احوال ایشان
ترا آگاه میکنیم تا دل ترا بآن ثبات باشد و قوت افزاید و چون بار و رنجی بتو رسد و بر تو
زور آورد از اخبار و احوال ایشان شنوی و بیندیشی دانی که چون مثل این بارها و رنجها
بایشان رسیده در آن صبر کرده اند و احتمال و توکل و ثقت پیش آورده اند دل ترا بآن
ثبات و عزم و صبر افزاید همچنین شنیدن سخن نیکان و حکایات پیران و احوال ایشان
دل مریدان را تربیت باشد و قوت و عزم افزاید و در آن از حضرت حق سبحانه ثبات یابد
و در بلا و امتحان از و برد درویشی و ناکامی قدم فشارد تا عزم مریدان با بدو سیرت

کرد و ایضا سخنان مشایخ و دوستان حق تعالی دوستی ایشان آرد و دوستی ایشان
ترا با ایشان نسبت افکند چنانکه گفته اند المودة احدی القرابتین و گفته اند لا قرابة
اقرب من المودة ولا بعد ابعد من العداوة ولله در قائل   الفقر اخوان صدق بینهم
نسب من المودة لم یعدل به سبب و مصطفی را صلی الله علیه وسلم پرسیدند از مردی
که قومی را دوست میدارد اما بکردار ایشان نمیرسد آن حضرت صلی الله علیه وسلم
گفت المرء مع من احبه مرد با آنکس است که او را دوست میدارد و در خبر است از مصطفی
صلی الله علیه وسلم که روز قیامت بنده نومید مانده باشد از مفلسی کردار خود
حق سبحانه وتعالی گوید بنده من فلان دانشمند را در فلان محله می شناختی و فلان
عارف را می شناختی گوید که می شناختم گوید که برو ترا بوی بخشیدم پس وقتی که
بشناختی نسبت می پیوندد و سبب نجاة میگردد بمهر دوستان وی و گرفتن سیرت
ایشان و پی بردن باحسان بایشان او لیتر ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که دست
در دوستی او زنی دست در دوستی دوستان او زن که دوستی دوستان او دوستی
اوست مصطفی صلی الله علیه وسلم گفت یا ابن مسعود اتدری ای عری الاسلام
اوثق قال الله و رسوله اعلم قال صلی الله علیه وسلم الولایة فی الله والحب فیه والبغض
فیه و فضیل عیاض رحمه الله گوید که الله تعالی فردا با بنده گوید یا ابن آدم اما زهدک
فی الدنیا فانما طلبت الراحة لنفسک ولکن هل عادیت لی عدوا او والیت لی ولیا
و دیگر فایده در شنیدن حکایات این طایفه آنست که بدانند که افعال و احوال

واقوال وی نه چون ایشانست منی از کی دار خود بر کیرد و تقصیر خود در جنب کردار ایشان
ببیند از عجب و ریا و استحسان بپرهیزد شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری
الهروی قدس الله سره و هر جا که درین کتاب شیخ الاسلام مذکور شود مراد ایشان
خواهند بود وصیت کرده است که از هر پیری سخنی یاد گیرید و اگر نتوانید نام ایشان
یاد دارید که بآن بهره یابید و نیز فرموده است که پیشین ترین نشان دین کار آنست که سخنان
مشایخ شنوی خوش آید و بدل ایشان را گواهی و انکاری نیاری و هر گاه از ذوق سخنان
خود یکی با تو نماید تا قبول نیفتد و حقیر آید بتر باشد از هر گناه که آن بتر باشد
از هر گناه که بکنی زیرا که آن دلیل محرومی و حجاب باشد نعوذ بالله من الخذلان
و اگر در نظر غلط افتد و وی نه آن باشد که تا بوی قبول افتاد تو زیان ندارد که قصد
تو بآن راست بوده باشد والله المستعان و علیه التکلان **ابو هاشم الصوفی**
قدس الله تعالی سره به کنیت مشهور است شیخ بوده بشام و در اصل کوفیست
و با سفیان ثوری معاصر بوده و مات سفیان الثوری رحمه الله بالبصرة سنه
احدی و ستین و مائة و سفیان ثوری گوید لولا ابو هاشم الصوفی ما عرفت دقیق الریا
و هم وی گوید من ندانستم که صوفی چه بود تا ابو هاشم صوفی را ندیدم و پیش از وی
بزرگان بوده اند در زهد و ورع و معاملت نیکو در طریق توکل و طریق محبت لیکن
اول کسی که وی را صوفی خواندند وی بود و پیش از وی کسی را باین نام نخوانده بودند
و همچنین اول خانقاهی که برای صوفیان بنا کردند آنست که برمله شام کردند و سبب

آن بود که روزی امیر ترسایان بشکار رفته بود در راه دو تن را دید از ین طایفه
که فراهم رسیدند و دست در آغوش یکدیگر کردند و هم آنجا بنشستند و آنچه
داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند و آنگاه برفتند امیر ترسا را معامله و الفت
ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و پرسید که او که بود گفت ندانم گفت
ترا چه بود گفت هیچ چیز گفت از کجا بود گفت ندانم آن امیر گفت پس این الفت چه بود
که شما را با یکدیگر بود درویش گفت که این ما را طریقت است گفت شما را جایی هست
که آنجا فراهم آیید گفت نی گفت من برای شما جایی بسازم که با یکدیگر آنجا فراهم آیید
پس آن خانقاه برمله بساخت للشیخ الاسلام قدس سره **شعر** خیر دار حل فیها خیر
ارباب الدیار ؛ و قدیما وفق الله خیار الاخیار ؛ و ایضا له قدس سره
هی المعالم و الاطلال و الدار ؛ دار علیها من الاحباب آثار ؛ و ابو هاشم
گفته ؛ لقلع الجبال بالابر ایسر من ؛ اخراج الکبر من القلوب ؛ بسوزن
کوه کندن آسانتر از بیرون کردن کبر و منی از دلها ابو هاشم شریک قاضی را دید که از
خانه یحیی خالد بیرون می آمد بگریست و گفت اعوذ بالله من علم لا ینفع و هم وی گفته
اخذ المرء نفسه بحسن الادب تادیب اهله منصور عمار دمشقی گوید که ابو هاشم
صوفی بیمار بود بیماری مرگ وی را گفتم خود را چون می یابی گفت بلای عظیم می
بینم اما هوا یعنی مهر و دوستی بیش از بلا ست یعنی بلا بزرگست اما در جنب مهر
و دوستی حقیر است شیخ الاسلام قدس سره فرموده اگر بقدر هوا بلا بودی

هوا بنودی ذو النون مصری قدس الله تعالی سره از طبقه اولی است نام وی ثوبان بن
ابراهیم است کنیت وی ابو الفیض و ذو النون لقب است و غیر ازین گفته اند اما اصح
اینست و وی از اخمیم مصر بوده آنجا که قبر شافعی است رضی الله عنه و پدر وی نوبی
بوده از موالی قریش و نوبه بلادیست میان صعید مصر و حبشه و وی را برادران بوده
یکی از ایشان ذو الکفل است روی عنه حکایات فی المعاملات وغیرها وقیل
اسمه میمون و ذو الکفل لقب له و ذو النون صاحب شاگرد مالک انس بوده و مذهب
وی داشته و موطا از وی سماع داشته و فقه خوانده بود و پیر وی اسرافیل بوده بمغرب
شیخ الاسلام گفت ذو النون از آنست که وی را بجا بیارایند بکمال مات و بستایند
بمقامات مقام و حال و وقت در دست وی سخره بود و در زمانه امام وقت و یگانه
روزگار و سر این طایفه است و همه را نسبت و اضافت با وی است و پیش از وی مشایخ
بودند ولیکن وی پیشین کسی بود که اشارت با عبارت آورد و ازین طریق سخن گفت و چون
جنید پدید آمد در طبقه دیگر این علم را ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب ساخت و چون
شبلی پدید آمد این علم را با سر منبر برد و آشکارا کرد جنید گفت ما این علم را در سردابها
و خانها میگفتیم پنهان شبلی آمد و آنرا با سر منبر زد و بر خلق آشکارا کرد ذو النون
گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر اول علمی آوردم که خاص پذیرفت و عام نیز
و در سفر دوم علمی آوردم که خاص پذیرفت و عام نپذیرفت و در سفر سیم علمی آوردم
که نه خاص پذیرفت و نه عام فبقیت شریدا طریدا وحیدا شیخ الاسلام گفت قدس سره

فبقیت

که اول علم توبه بود که آنرا خاص و عام قبول کنند و دویم علم توکل و معاملت و محبت بود
که خاص قبول کنند و عام نه و سیم علم حقیقت بود که نه بطاقت علم و عقل خلق بود در
نیافتند و یرا مهجور کردند و بروی بانکار برخواستند تا آنگاه که از دنیا برفت در سنه
خمس و اربعین و مائتین چون جنازه وی می بردند گروهی مرغان بر سر جنازه وی
پر در هم بافتند چنانکه همه خلق را بسایه خود بپوشیدند و هیچکس از آن مرغان
یکی ندیده بود مگر پیش از وی بر سر جنازه مزنی شاگرد شافعی رضی الله عنهما پس از آن
ذو النون را قبول پدید آمد روزی دیگر بر سر قبر وی نوشته یافتند چنانکه نمی دانست
که ذو النون حبیب الله من الشوق قتیل الله هرگاه که آن نوشته بتراشیدی باز آن نوشته را
یافتندی شیخ الاسلام گفت که آن سفر سیم نه بپای بوده که بقدم روند بلکه بهمم
روند ذو النون گفته ما اعز الله عبدا بعز اعز له من ان یدله علی ذل نفسه وهم
وی گفته اخفی الحجاب واشده رویة النفس وتدبیرها وهم وی گفته التفکر
فی ذات الله جهل والاشارة الیه شرک وحقیقة المعرفة حیرة شیخ الاسلام گفت
حیرت دو است حیرت الحاد و ضلالت است و حیرت دیگر رعیانست و آن حیرت
یافتست وهم وی گفته اول گسستن و پیوستن آخر نه گسستن و نه پیوستن
لشیخ الاسلام قدس سره کیف یحکی وصل اثنین هما فی الاصل واحد من قسم الواحد
جهلا فهو بالواحد جاحد ذو النون را گفتند که مرید کیست و مراد کیست
گفت المرید یطلب والمراد یهرب شیخ الاسلام گفت که مرید می طلبد و با و صد هزار

المرید یطلب یعنی مرید از آن حیثیت که مرید است میطلبد
و مراد از آن حیثیت که مراد است میگریزد مرید با مرید
محب است و مراد محبوب و مرتبه محبوبیت فوق مرتبه محبیست
و لهذا پیغمبر ما صلی الله علیه و سلم مرتبه محبوبی دارند

نیاز و مراد می کرید و با او صد هزار ناز و کفت پیش کسی که موی سفید در پای من
ما لید احمد چشتی بود که وقتی بسیار زاربیلکان فرامن رسید با ابو سعید معلم که بنزدیک
تربت شیخ ابو اسحق شهریار در کوارست پیار بس ایشان ما یکدیکر در منا ظره بودند
که مرید با مراد چون فرامن رسیدند کفتند اینک حاکم آمد من کفتم لا مرید و لا مراد
و لا خبر و لا استخبار و لا حد و لا رسم و هو الکل بالکل بو سعید مرقعی داشت
از سر برکشید و بینداخت و بانکی چند بکرد و برفت و چشتی در پای من افتاد و موی
سفید در پای من می مالید ذو النون کفته که وقتی با جماعتی در کشتی نشسته بودم تا از
مصر بجده روم روم جوانی مرقع دار با ما در کشتی بود و مرا آرزوی التماس صحبت
وی می بود اما هیبت وی مرا می نکذاشت بسخن کفتن با وی که سخن عزیز روزکار
بود و هیچ از عبادت خالی نه تا روزی صره زر و جواهر از آن مردی غایب شد
و خداوند صره مر آن جوان را متهم کرد خواستند که با وی جفا کنند من کفتم که با وی
ازین کونه سخن مکویید تا من از وی بخوبی به پرسم نزدیک وی آمدم و با وی بتلطف
بکفتم که این مردمان را چنین صورتی روی نموده است و بتو بدکمان شده اند
و من ایشان را از درشتی و جفا باز داشتم اکنون چه باید کرد آن جوان روی
بآسمان کرد و چیزی بکفت ماهیان دریا بر روی آب آمدند هر یک جوهری
در دهان کرفته یک جوهر تابنده و بدین مرد داد و قدم بر روی آب نهاد و برفت
پس آنکه صره را برده بود صره را بیفکند و بیافتند و اهل کشتی ندامت بسیار
خوردند ذو النون سیاح بوده می کوید وقتی میرفتم جوانی دیدم شوری بود
در وی کفتم اینجایی ای غریب کفت غریب بود کسی که با او موانست دارد بانک از من
بر آمد و بیفتادم بیهوش چون بهوش آمدم کفت چه شد کفتم دارو با درد موافق
افتاد شیخ الاسلام کفت قدس سره که خسته او بیدا بود کسی که او را دیده بود جان در تن
او شیدا بود هر کجا که آرام یابد دشمن آرام شود که او وطن غریبانست و مایه مفلسانست
و همراه بیکانکانست وقتی که کسی یابی که بضاعت تو در دست او بود و درد تو با درد
او موافق بود دامن او را استوار دار ذو النون مصری بمغرب شد پیش عزیزی که از
متقدمان است بجهة مسئله عزیزی کفت بهر چه آمده اکر آمده که علم اولین و آخرین
بیاموزی این را روی نیست این همه خالق داند و اکر آمده که او را جویی آنجا که اول کام
برکرفتی او خود آنجا بود شیخ الاسلام کفت که او با جوینده خود همراه است دست
جوینده خود کرفته در طلب خود می تازاند **اسرافیل رحمه الله تعالی** از قدمانست
شیخ الاسلام کفت که وی از پیران ذو النون مصریست از مغرب بوده و بمصر رسید
بود وی را سخنان بسیار است در زهد و توکل و معاملات نیکو شیخ الاسلام کفت
که فتح شخروف بمصر شش صد فرسخ برای یک سوال پیش اسرافیل رفت چون فرصت یافت
پرسید انوی هل تعذب الاشرار قبل الذل کفت مرا صبر ده سه روز روز چهارم
کفت مرا جواب دادند آری روا بود ثواب پیش از عمل هم روا بود عذاب پیش از ذل این
بکفت و زعقه بزد و در شوریدپس از آن سه روز بزیست و برفت شیخ الاسلام کفت

سه روز بزیست الخ معناکه در وی سه روز با اندیشه
جواب نفس را قوت تکلم و استماع جواب میداده
و از اندیشه سه روزه قوت و مقاومت سه
روزه حاصل کشته بس اکر تحصیل قوة نکرده
جواب دادی فی الحال برفتی سه

کہ آن سه روز درنك پس جواب آن سه روز درنك خواستن بود اگر در وقت جواب دادی
در وقت برفتی شیخ الاسلام گفت که آن ربوبیت عین عبودیت وفتنهها بکرده پیش
انکه خلق وخلق نیز حکم وخواست وی است تا هر یك را رقم چیست عاقبت آن کند که
خود خواهد ووی راست حکم و دران عادلست کس را چون وچرا نباید ونسزد که وی کار
بر علم وحکمت می کند وکرد تا سزای هر کس چیست وعنایت بکیست ابو الاسود مکی
رحمه الله تعالی بزیارت غزیزی رفت سلام کرد گفت ایها الشیخ من دوست توام ابو الاسود
غزیزی برجست وگفت علیك السلم چونی ودر حال از خود غایب گشت همان حال بود
تا سه بار بدانست که غزیزی از دست آب وخاك ورسوم انسانیت بیرون شده است
دیدار وی غنیمت گرفت وباز گشت ابو الاسود داعی رحمه الله تعالی نیز از مشایخ
بوده وقتی در بادیه اهل خود را گفت بدرود باش که من رفتم خواهر او مطهره او از شیر
پر کرد وبوی داد ووی برفت چون بطهارت احتیاج شد از راه باز گشت وگفت آب ندادم
که طهارت کنم سر آب واجبتر از شیر مطهره را از شیر تهی کرد واز آب پر وبرفت هر گه
طهارت کردی آب فرود آمدی وچون تشنه وگرسنه شدی شیر خوردی ابو یعقوب
هاشمی رحمه الله تعالی از این طایفه بوده وی گفته که هرگز فراموش نشود که روز عید
با ذو النون می آمدم مردمان از عید باز گشته بودند شادی کنان ذو النون گفت
این مردمان شادی می کنند که امانت خود بگذارده اند خود ندانند که از ایشان
پذیرفته اند یا نه یعنی طاعت رمضان بیا تا بیك سوی باز شویم وبر ایشان بگریم

شیخ الاسلام گفت این حکایت همان حکایت جوهر وجوهر بینست آنکه قیمت ندانستی
بسفتی وآنکه دانستی از سفتن ترسان بودی وعید باز نکرد وبجای خود نبود اهل
آن غافل بودند آنانکه نه اهل آن بودند بیدا بودند آن وعید در ایشان آویخت شیخ
الاسلام گفت که سیاع موصلی گفت که داود گفت علیه السلم خداوندا مرا گفتی که دست
وروی بشوی خدمت را اکنون بصحبت میخوانی دل را چه چیز بشوید صحبت را گفت الهموم
والاحزان بتیمار واندوه شیخ الاسلام گفت که درین طریق ازین چاره نیست ولید بن
عبد الله السقا رحمه الله کنیت وی ابو اسحق است از اصحاب ذو النون بود وی گوید که
ذو النون گفت که در بادیه زنگی دیدم سیاه هر گه الله گفتی سفید شدی ذو النون
گوید هر که الله یاد کند در حقیقت صفت وی جدا کرد ابو عبد الله رازی گفت پیش
ولید سقا رفتم ومیخواستم که در فقر از وی سوال کنم سر بر آورد وگفت اسم فقر آنرا
مسلم است که هرگز جز حق در خاطر او نیامده است وبقیامت نعهد این سخن بیرون
می توانم آمد توفی ولید السقاء سنه عشرین وثلثمائه فضیل ابن عیاض رحمه
الله تعالی از طبقه اولی است کنیت وی ابو علی است باصل از کوفه است وگفته اند
باصل از خراسان بود از ناحیت مرو وگفته اند که وی بسمرقند زاده وبباورد
بزرگ شده وکوفی الاصل است ونیز گفته اند که بخاری الاصل است والله تعالی اعلم
وفات وی در محرم سنه سبع وثمانین ومائه بوده فضیل عیاض گوید قدس الله
تعالی روحه که من حق را سبحانه وتعالی بر دوستی پرستم که نشکیبم لمحمود الوآف

تعصی الاله وانت تظهر حبه هذا وربی فی القیاس بدیع لو کان حبک صادقا لاطعته
ان المحب لمن یحب مطیع شیخ الاسلام گفت قدس سره هر که او را بر بیم می‌پرستد
و بتوقع قسمت و راحت خود می‌جوید نه برای محبت و اطاعت من او را نه بر بیم و امید
پرستم چون مزدوران و نه بر دعوی محبت و کاذب پرستش که سزای او باشد و استحقاق
آن دارد عاجزم بلکه او را بفرمان او پرستم و بر دوستی سنت رسول صلی الله علیه
وسلم و بتقصیر خود معترفم محمد بن سعید النجی را رحمه الله پرسیدند که سفله
کیست گفت آنکه حق را سبحانه بیم و امید پرستند گفتند پس تو چون پرستی گفت بمهر
و دوستی وی مرا بر خدمت و اطاعت دارد شیخ الاسلام گفت فضیل عیاض را پسری بود
علی نام از پدر مه بود در زهد و عبادت و ترس روزی در مسجد حرام نزدیک زمزم
خواننده برخواند و یوم القیامة تری المجرمین الایه وی بشنید نعره بزد و جان بداد
شیخ الاسلام گفت از دوستان نشان و از عارف جان شعر من مات عشقا فلیمت هکذا
لاخیر فی عشق بلا موت یوسف اسباط رحمه الله از متقدمانست از ائمه شریعت و سید
در زهد و ورع و خوف و فزع بروی غلبه کرد علم بروی در شورید مات سنه ست
و تسعین و مائه شیخ الاسلام گفت که او گفته که دوستان او را سه چیز بداده اند
حلاوت و مهابت و محبت معروف کرخی قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است
و از قدمای مشایخ است استاد سری سقطی و غیر او و کنیت وی ابو محفوظ است نام پدر
وی فیروز و بعضی گفته اند معروف ابن علی الکرخی پیدوی مولی بوده دربان امام

علی موسی الرضا رضی الله تعالی عنهما و گویند که بر دست وی مسلمان شده بود روزی
بار داده بود ازدحام کردند و لباس ملفی ایدی در پای آمد و بدان هلاک گشت و معروف
با داود طایی صحبت داشته بود و مات داود الطایی قدس الله روحه سنه خمس و ستین و
مائه و معروف در سنه مائتین از دنیا رفته و وی گفته صوفی اینجا مهمانست تقاضای
مهمان بر میزبان جفاست مهمان که با ادب بود منتظر بود نه متقاضی شخصی معروف را
گفت مرا وصیتی کن گفت احذر ان لایراک الله الا فی زی مسکین شیخ الاسلام گفت
که معروف روزی فرا خواهرزاده خود گفت که چون ترا با وی حاجت بود بمن سوگند ده
و مصطفی صلی الله علیه وسلم در دعا میگفت اللهم انی اسئلک بحق السائلین
علیک وبحق الراغبین الیک وبحق ممشای الیک بحق این گامهای من بر تو و سئل
معروف عن المحبة فقال المحبة لیست من تعلیم الخلق انما هی من مواهب الحق و فضله
و قبر معروف در بغداد است بدعا کردن و زیارت و تبرک آنجا روند و مجربست
که هر که دعا کند مستجاب شود ابوسلیمان دارانی قدس سره از طبقه اولی است
نام وی عبدالرحمن ابن احمد بن عطیه العنسی است و بعضی گفته اند که عبدالرحمن
عطیه از قدمای مشایخ شام بوده از دارا که دهی است از دههای دمشق و قبر وی
در همان ده است و وی استاد احمد بن ابی الحواری ریحانة الشام و در سنه خمس
و عشرة و مائتین برفته از دنیا ابوسلیمان را پرسیدند که حقیقت معرفت چیست
گفت آنست که مراد جز یکی نبود در دو جهان و هم وی گفته که در کتاب خوانده ام

که حق سبحانه و تعالی گفته است که کذب من ادعی محبتی اذا جنه اللیل نام عنی
و هم وی گفته که وقتی بعراق بودم عابدی نام بود و بشام عارف بعضی ازین طایفه
گفته اند که بشام ازان عارف بود که بعراق عابد بود اگر اینجا عابدتر بودی اینجا عارفتر
بودی و هم ابو سلیمان گفته ربما ینکت الحقیقة فی قلبی اربعین یوما فلا اذن
لها ان تدخل قلبی الا بشاهدین الکتاب والسنة و هم وی گفته که هر چیزی که ترا از
حق سبحانه مشغول کند بر تو شومست و هر چیزی که اخوی تو از حق باز کند و خوی
تو با اسباب کند ترا دشمن است و هر نفسی که از تو بر آید در غفلت نه در یاد حق سبحانه
بر تو داغ است و هم وی گفته شعر اذا بکی القلب من الفقد ٭ ضحک الروح
من الوجد ٭ احمد بن ابی الحواری گوید که ابو سلیمان را گفتم که در خلوت نماز کرده ام
ازان لذت یافتم پرسید که سبب لذت تو چه بود گفتم آنکه مرا هیچکس ندید آن لضعیف
خطر بقلبک ذکر الخلق و هم وی گفته ابلغ الاشیاء فیما بین الله و بین العبد
المحاسبة داود بن احمد دارانی رحمه الله تعالی وی برادر ابو سلیمان دارانی است
و صاحب ریاضت عظیم بود و با ابو سلیمان صحبت داشته بود و سخنان وی در معاملت
مثل سخنان برادر وی بود احمد بن ابی الحواری گوید از داود پرسیدم که چه گویی در دلی
که آواز خوش اثر نکند گفت آن دل ضعیف و بیمار بود و ورا معالجت باید کرد
ابو سلیمان داود بن نصر الطایی قدس سره از طبقه اولی است از کبراء مشایخ و سادات
اهل تصوف بود و در زمان خود بی نظیر شاگرد ابو حنیفه رضی الله عنه بود و از اقران

فضیل و ابراهیم ادهم و غیر ایشانست و در طریقت مرید حبیب راعی بود و در جمله
علوم حظ وافر داشت و بدرجه اعلی بود و در فقه فقیه الفقها بود عزلت اختیار کرد
و از ریاست اعتراض نمود و طریق زهد و ورع و تقوی پیش گرفت وی را فضایل بسیار است
و مناقب مذکور وی گفته مریدی را که ان اردت السلامة سلم علی الدنیا و ان
اردت الکرامة کبر علی الاخرة ای پسر اگر سلامت خواهی دنیا را وداع کن و اگر
کرامت خواهی بر آخرت تکبیر گوی و از معروف کرخی روایت کنند که گفت هیچکس را
ندیدم که دنیا را در چشم وی قدر و خطر کمتر بود از داود طایی که همه دنیا را
و اهل او را نزدیک وی هیچ مقداری نبود و در فقرا بچشم کمال نگریستی اگر چه
برافت بودندی ابراهیم ابن ادهم قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است
کنیت وی ابو اسحق است و نسب وا ابراهیم ابن ادهم ابن سلیمان بن منصور
البلخی از ابنای ملوک است در جوانی توبه کرد وقتی بصید بیرون رفته بود هاتفی
آواز داد که ابراهیم نه برای این کار آفریده اند ترا وی را آگاهی پدید آمد دست
در طریقت بنگوزد بمکه رفت و آنجا با سفیان ثوری و فضیل عیاض و ابو یوسف
غسولی صحبت داشت و بشام رفت آنجا کسب میکرد در طلب حلال ناطور بانی
میکرد و وی را حدیث است و از اهل کرامات و ولایت است و بشام از دنیا رفته
سنه احدی و اثنین و ستین و مائه و یقال فی سنه ستة و ستین و هذا اکثر
... ابراهیم ادهم همراه شد و همراهی وی در کشید چون میخواست که جدا شود

گفت شاید که درین صحبت از من رنجه شده باشی که بجهتی فراوان کردم ابراهیم گفت
من ترا دوست بودم دوستی عیب تو بر من پوشید من از دوستی تو خود ندیدم
که نیک میکنی یا بد شعر ویقبح من سواک الفعل عندی * وتفعله فیحسن منک
ذاکا * عثمان عماره گفت که بزمین حجر بودم با ابراهیم ابن ادهم و محمد بن ثوبان
و عباد منقری سخن میگفتیم جوانی دور نشسته بود بارادت و نیاز تمام گفت
ای جوانمردان من مردی ام کرد این کاره میکردم بشب نخسپیم و بروز نخورم و عمر
خویش را بخش کرده ام یکسال حج کنم و یکسال غزا چیست که مرا بوی نمیرسد
و در دل خود هیچ چیز نمی یابم و نمیدانم که شما چه میگویید گفت هیچکس از ما جواب
وی باز نداد و در سخن خویش برفتند آخر یکی از یاران گفت که مرا دل برین نا زوی
بسوخت گفت ای جوانمرد اینان که کرد این کار میکردند و آنرا خواهان و طالب اند
نه در فزونی طاعت و خدمت میکوشند در نگریستن و تیزبینی می کوشند شیخ
الاسلام گفت این نه آنست که خدمت و طاعت نباید کرد یعنی با آن چیزی دیگر
می باید صوفی بی خدمت نبود اما تصوف نه خدمت است صوفیان خدمت
بنگذارند بلکه از همه خلق زیادت آرند اما آنچه کنند بر و نشمارند یعنی عوض
و مزد و مکافات بآن طلب نکنند و مایه ایشان چیزی دیگر است در باطن
نه در ظاهر بتلبیس گذارند و بباطن در جهان دگر زیند ابوالقاسم نصرآبادی
گفته جذبة من جذبات الحق توازی عمل الثقلین یک کشیدن که دل با او نگرد

یعنی بمحبت و معرفت و صحبت ترا به آنکه دار آدمی و پیری ابراهیم ادهم و علی بکار
و حذیفه مرعشی و سلم خواص یاران یکدیگر بودند با یکدیگر بیعت کردند که
هیچ چیز نخوریم مگر که دانیم که از حلال است چون درماندند از یافتن حلال
بی شبهه با اندک خوردن آمدند گفتند خوردیم که از آن چاره نبود باری شبهه اندک
بود **ابراهیم بن سعد العلوی الحسینی قدس الله تعالی سره** کنیت وی ابواسحق است
شریف است حسینی از قدیمان مشایخ است از اهل بغداد از آنجا بشام رفت و آنجا
متوطن شد صاحب کرامات ظاهر بود نظیر ابراهیم ادهم شیخ الاسلام گفت
که هزار و بیست شیخ می شناسم ازین طایفه دو علوی بودند یکی ابراهیم بن سعد
دیگر حمزه علوی صاحب کرامات ابراهیم سعد استاد ابوالحارث اولاسی است
در ابتداء ارادت بخانه خود خایگینه خورده بود پی یاران پیش ابراهیم سعد رفت
و وی در راه بود پای بر آب نهاد و ابوالحارث را گفت دست بیار دست بوی داد
پای وی در آب فرو شد ابراهیم گفت پای تو در خایگینه آویخته است با این سخن او را
مطالبه و عتاب کرد بر آن کار پس گفت تو نه جوینده این کاری برو و از خلق عزلت
گیر و فراغت دل جوی و کرد که را رکرد **ابوالحارث الاولاسی رحمه الله تعالی** نام وی
فیض بن الخضر است شاگرد ابراهیم سعد علویست وی گفته که ابتداء دیدن من ابراهیم
سعد را آن بود که در غیر ایام موسم از اولاس بعزیمت مکه بیرون آمده در راه
بده تن باز خوردم گفتم که من هم با شما همراهم دو تن از ایشان جدا شدند من ماندم

ابوالحارث اولاسی

ابو اسحق است صحب براهیم ابن ادهم و کان من اقران ابی یزید وی در اصل از کرمان بوده
و در هراة اقامت کرده بوده ازان وی را هروی کویند و قبر وی در قزوین است یُزارُ
و یُتَبَرَّکُ بِهِ وی کفته که بصحبت براهیم ادهم رسیدم اول مرا دلالت بتجرید کرد از دنیا
بعد ازان مرا دلالت بکسب کرد کسب میکردم و بر فقرا نفقه میکردم بعد ازان کفت
کسب را بکذار و توکل خود را بر خدای تعالی درست کن تا ترا صدق و یقین حاصل
آید آنچه کفت فرمان بردم بعد ازان فرمود که بباديه درای بقدم تجرید ببادیه درآمد
مرا صدق توکل و اعتماد بر خدای تعالی میسر شد کفته اند که وی را جاهی عظیم
بود در هراة چندچ بکرد بر توکل و در همه دعا میکرد و میکفت اللهم اقطع رزقی
عن اموال اهل هراة و زهد هم فی کوید که روزها بعد ازان کرسنه می ماندم و چون
ببازار میکذشتم مردم با هم میکفتند این کسی است که هر شب با مردم چندین درم
نفقه میکند و قتی بحج رفتم بقدم تجرید و چند روز در بادیه هیچ نخورده و نیاشامید
کفت نفسم با من حدیث کرد که ترا نزدیک خدای تعالی قدر و منزلت هست ناکاه شخصی
از جانب دست راست با من در سخن آمد و کفت یا ابراهیم ترا نخ الله فی سر ان بوی نکرستم
و کفتم قد کان ذلک بود آنچه میکویی پس کفت میدانی که چند کاهست که من انجا ام
هیچ نخورده ام و هیچ نخواسته با آنکه هر جای مانده و بر زمین افتاده ام کفتم خدای تعالی
ترا ازینست کفت هشتاد روزاست و من شرم میدارم از خدای تعالی که خاطری که
واقع شده است مرا واقع شود و اکر بر خدای تعالی سوکند دهم که این درخت را

و یک تن و آن ابراهیم سعد علوی بود شریف بود حسینی کفت تو کجا میروی کفتم
بشام کفت من بکوه لکام میروم بعد ازان جدا شدیم اما همیشه کتابت وی بمن
می آمد لشکریی در ان کوش زنی را کرفته بود آن زن بما استغاثه کرد ابراهیم با آن
لشکری سخن کفت قبول نکرد دعا کرد آن لشکری و زن هر دو بیفتادند بعد ازان زن
برخاست و لشکری بمرد من کفتم دیکر با تو مصاحبت نمیکنم که تو مستجاب الدعوه
میترسم که از من بی ادبی ظاهر شود و بر من دعا کنی کفت ایمن نیستی کفتم نی پس وصیت
کرد و کفت تا بتوانی به کمتر چیزی از دنیا قناعت کن و هم وی کفته که روزی در راه
نشسته بودم دل من بجهت بیرون رفتن در حرکت آمد بیرون آمدم دیدم شخصی در
میان درختان نماز میکذارد مرا هیبت او فرو کرفت چون نیک نظر کردم ابراهیم سعد
بود نماز را کوتاه کرد و سلام داد و بکنار بحر آمد و لب بجنبانید ماهیان بسیار صف
کشیده روی بوی نهادند بخاطر من کذشت که صیادان کجا اند همه متفرق شدند
پس کفت ای ابو الحارث تو مردی کانه برتو باد که درین رنکها از خلق پنهان شوی
و بقلیلی از دنیا بسازی تا اجل تو برسد و غایب شد و دیکر ندیدم او را و هم ابو الحارث
کفته که آوازه ذو النون شنیدم بجهت مسئله چند چون غریب زیارت وی کردم
چون بمصر رسیدم کفتند وی دی روز از دنیا برفت بسر قبر وی رفتم و بر وی نماز کذاردم
و بنشستم مرا خواب در ربود وی را بخواب دیدم آنچه مشکل داشتم از وی سوال
کردم همه را جواب کفت ابراهیم شنبه هروی قدس سره العزیز کنیت وی

بفتح لام و کاف عجمیه
آن لشکری چون تاثیر دعا قوی
بوده بر قوی منظور رسیده

بعضی از اصحاب نبی صلوات الرحمن علیه
و بعضی مشایخ قدس الله ارواحهم نماز را
سبک میکذارده اند بنابر آنکه در نماز
حفظ قلب مهم است بلکه اصلیت و حفظ
قلب در نماز طویل متعسر است

این بنابر آنست که این طایفه بعد از آنکه
از مسجد انی مفارقت نمودند تصرف
ایشان از عالم منقطع نکردد و بلکه ملحق
بملایکه کردند که بتدبیر مشغول اند
و بعضی مفسران قوله سبحانه فالمدبرات
امرا اشارت به بیان این معنی دانسته اند

یا ابراهیم یعنی ای ابراهیم خود را
برای خدای تعالی فدا می نمائی در
خاطر خود

زیر کردانند هر اینه زر کردانند و برکت دیدار وی مرا آکاهی حاصل شد روزی بایزید با اصحاب خود نشسته بود کفت برخیزید که باستقبال دوستی از دوستان خدای تعالی میرویم چون بدروازه رسیدند ابراهیم ستنبه را دیدند که می آمد بایزید ویرا کفت که در خاطر من آمد که باستقبال تو آیم و ترا شفیع کردانم بخدای تعالی در حق خویشتن ابراهیم کفت اکر در همه خلق مرا شفاعت دهد پاره کل بخشیده باشد شیخ در جواب او متحیر شد که سخت زیبا کفت وی کفته که روزی بمجلس بایزید حاضر کشتم مردمان می کفتند فلان کس علم از فلان کرفته است بایزید کفت مسکینان خود را علم از مردکان کرفتند و ما علم از زنده کرفتیم که هرکز نمیرد و هم وی کفته مَنْ اَرَادَ اَنْ یَبْلُغَ الشَّرَفَ کُلَّ الشَّرَفِ فَلْیَخْتَرْ سَبْعًا عَلی سَبْعٍ الفقرَ علی الغِنی والجوعَ علی الشِّبَعِ والدُّونَ علی المرتفعِ والذُّلَّ علی العِزِّ والتواضُعَ علی الکِبْرِ والحُزْنَ علی الفَرَحِ والموتَ علی الحیوة ابراهیم رباطی رحمه الله تعالی وی مرید ابراهیم ستنبه است و طریقهٔ توکل از وی کرفته است وقبر وی بر در رباط زنکی زاده است در هراة وقتی با ابراهیم ستنبه در سفر بود چون در راه میرفتند ابراهیم ستنبه با رباطی کفت که با تو هیچ معلومی هست و با خود هیچ زادی برکرفته رباطی کفت نه پاره دیکر برفت پس بنشست کفت راست بکوی که پای من کران شد نمی توانم رفت رباطی کفت با من چند شراک نعلین است که چون بکسلد در از کشم کفت اکنون بکسسته است کفتم نه کفت پس بینداز که معلوم از ان نمی توانم رفت رباطی آنرا بینداخت در رفتن شد و میخواست که زودتر دوال بکسلد تا

وی را سرزنش کند قضا را یکی بکسست دست فرا کرد که بیرون کشد دیکری دیدم افتاده همه راه همچنین بود آخر وی را کفت کذا من عامل الله علی الصدق ابراهیم اطروش رحمه الله شیخ الاسلام کفته که وی از متاخرانست و وی کفته که رکوهٔ صوفی کف اوست و بالش او دست اوست و خزینهٔ او اوست یعنی حق سبحانه و تعالی شیخ الاسلام کفت هرکه برین بیفزاید کار فرادست خود دهد که بان درماند و کفت صوفی با دنیا افتاد کفتند سبب چه بود کفت سبب سوزنی بود بسفر میرفتم کفتم سوزنی باید چون فرادست آمد کفتم چیزی باید که در انجا نهم کنفی بدست آوردم کفتم کنفی در دست نتوان کرفت رکوه بدست آوردم کفتم حمالی نتوانم کرد رفیقی بدست آوردم اسباب فراهم آمد تا بانجا رسید این همه از ان سوزن شد ابراهیم الخواص قدس سره شعر

لقد وضح الطّریقُ الیک حقًّا ۞ فما احدٌ بغیرک یستدلّ
فان ورد الشّتاءُ فانت کهفٌ ۞ وان ورد الصّیفُ فانت ظلّ

ابراهیم الصیاد البغدادی رحمه الله کنیت وی ابو اسحق است با معروف کرخی صحبت داشته بود معروف وی را کفته بود لازم کیر فقر را و مترس از ان مذهب وی تجرید و انقطاع بود جنید کوید که روزی پیش سری سقطی آمد پاره حصیر از خود ساخته چون سری او را دید یکی از اصحاب خود را فرمود تا برای وی جبه از بازار خرید کفت ای ابو اسحق این را بپوش که با من ده درم بود بان برای تو این جبه را خریده ام ابراهیم کفت با فقرا می نشینی و درم ذخیره میکنی و آنرا نپوشید ابراهیم آجری صغیر رحمه الله کنیت وی نیز ابو اسحق است ابو محمد جریری و ابو احمد مغازلی کویند که یهودی پیش ابراهیم آجری

آمد بتقاضای چیزی که پیش وی داشت بعد از آنکه با هم سخن گفتند یهودی گفت
که مرا چیزی بنمای که بآن شرف اسلام و فضل آن بر دین خود بدانم تا ایمان آرم
گفت راست میگویی گفت آری ابراهیم گفت ردای خود را بمن ده ردای وی را بستد
و در میان ردای خود بپیچید و در آتش داش خانه انداخت و در عقب آن در آمد و آن را
برگرفت و ردای خود را از آن بگشاد ردای یهودی در میان سوخته و ردای وی
بیرون سلامت یهودی ایمان آورد ابراهیم آجری کبیر رحمه الله جنید گوید ابو عبد
نجاج شنیدم که ابراهیم آجری مرا گفت لا تزد الی الله عز و جل همتک ساعة خیر
لک مما طلعت علیه الشمس محمد بن الخالد الآجری رحمه الله از مشایخ بزرگست
جعفر خلدی از وی بسیار حکایت میکند از وی آورده اند که گفته است وقتی
بعمل آجر مشغول بودم در میان خشتهایی که زده بودند میرفتم ناگاه دیدم که
خشتی مر خشت دیگر را گفت سلام بر تو باد که امشب در آتش در می آییم مزدوران را
منع کردم از آنکه خشتها را با آتش در آرند و همه را بر آن حال بگذاشتم و بعد از آن
دیگر خشت نپختم ابراهیم بن شیبان السمرقندی رحمه الله مدتها ببغداد مقام داشت
و بسمرقند باز آمد وقتی لشکری از کفار ببدر سمرقند آمد شبی برخاست
و بیرون رفت و بانگی بر آن لشکر زد جمله در هم افتادند و یکدیگر را بسیار بکشتند
و بامداد هزیمت کردند وی گفته هر کس می گوید ادب چیست من میگویم ادب آنست
که خود را بشناسی و وفات وی بسمرقند بود فتح بن علی الموصلی قدس سره از بزرگان

و متقدمان مشایخ موصل است بشر حافی از نظر آن وی است در سنه عشرین و مائتین
برفته از دنیا پیش از بشر حافی بهفت سال روز عید اضحی در کوچها میگشت که
آن قربانها دید که میکردند گفت الهی دانی که چیزی ندارم که برای تو قربان کنم من این
دارم و بس انگشت بر گلو نهاد و بیفتاد بنگریستند برفته بود و خط سبز بر گلوی
وی روزی بخانه بشر حافی آمد گفت چیزی خوردنی داری پاره طعام آوردند
لختی بخورد و باقی در گلیم نهاد و ببرد دختر کی آن را بدید گفت میگویند فتح امام
متوکلانست اینک طعام برداشت و ببرد بشر گفت او شما را می آموزد که چون توکل
درست شود هیچ زیان ندارد شیخ الاسلام گفت که چون تجرید درست شود
هیچ زیان ندارد ملک سلیمان معلوم بود و چون تجرید درست نشده باشد
آستین افوفی از سر دست معلوم بود فتح بن شخرف المروزی قدس سره کنیت
یعنی بغدادی که از آستین بجاذ و کند از سر دست
او ابو نصر است از قدمای مشایخ خراسانست با قبا رفتی بر رسم لشکریان عبد الله
ابن احمد حنبل گوید که از خاک خراسان چون فتح نیامد سیزده سال در بغداد بود
از بغداد قوت نخورد از انطاکیه وی را سویق می آوردند در حالت نزع با خود چیزی
میگفت گوش با او داشتند میگفت الهی اشتد شوقی الیک فعجل قدومی علیک چون
وی را می شستند بر ساق وی دیدند نوشته برگ سبز بر خواسته از پوست که الفتح
لله شیخ الاسلام گفت که ابراهیم حربی گفت که من حاضر بودم دیدم آن نوشته را
گویند که سی و سه بار بر وی نماز کردند قرب سی هزار مرد مات للنصف من شعبان

سنه ثلاث وسبعین ومائتین **بشر بن الحارث ابن عبد الرحمن الحافی قدس الله سره**
از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو نصر است وگویند اصل وی از بعض دیهای مرو است
ومقیم بغداد گشت وآنجا برفت از دنیا روز چهارشنبه ده روز از محرم گذشته سنه
سبع ومائتین پیش از احمد حنبل سالها ووی را بزرگ میداشتند از احمد حنبل بالکا
که فتنه مخلوق گفتن قرآن افتاد وی در خانه بنشست واحمد پای پیش نهاد وی را گفتند
یا ابا نصر چرا بیرون نیایی وسخن نگویی نصرت دین را وتقویت اهل سنت را گفت
هیهات احمد حنبل در مقام پیغمبران ایستاده است آنکه وی تواند کرد مرا طاقت
آن نیست ووی گفته است ما اعظم مصیبة من فاته الله عز وجل **قاسم**
حربی رحمه الله کان فی حال مستندا من اسباب الدنیا مجردا بشر حافی بزیارت
وی میرفت روزی بیمار شد بشر حافی بعیادت وی آمد دید که خشت زیر
سر نهاده ویک پاره بوریای کهنه در زیر سر پهلو چون بیرون آمد همسایگان
وی گفتند که سی سال است که همسایهٔ ماست هرگز از ما حاجتی نخواسته است
بشر الطبرانی رحمه الله تعالی از متقدمان مشایخ طبریه بود وسخن بزرگ بود وصاحب
کرامت وی را خبر آوردند که مشایخ گفته اند که تا بشر در طبریه بود ما از روم
ایمنی است چون این سخن بشنید غلامان داشت که قیمت هر یک هزار دینار بود
همه را آزاد کرد پسرش گفت ما را درویش کردی گفت ای پسر شکر آن کردم
حق تعالی از من چنین خبری در دل دوستان خود افکند **قاسم حربی رحمه**

کان فی حاله مستندا ومن اسباب الدنیا مجردا بشر حافی بزیارت وی میرفت
روزی بیمار شد بشر حافی بعیادت وی آمد دید که خشتی زیر سر نهاده ویک
پاره بوریای کهنه در زیر پهلو انداخته چون بیرون آمد همسایگان وی گفتند
سی سال است که همسایهٔ ماست هرگز از ما حاجتی نخواسته است **شقیق بن ابراهیم**
البلخی قدس الله سره از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو علی است ووی در اول صاحب
رای بود صاحب حدیث گشت وسنی پاکیزه شاگرد زفر است از قدمای مشایخ بلخ
است استاد حاتم اصم وبا ابراهیم ادهم صحبت داشته واز نظیران وی است بیری
زیادت کرده در زهد وفتوت بر طریق توکل رفتی وقتی با ابراهیم ادهم گفت که شما در
معاش چگونه میکنید گفت ما چون می یابیم شکر می کنیم وچون نمی یابیم صبر
می کنیم شقیق گفت سگان خراسان همچنین میکنند ابراهیم گفت پس شما چون
میکنید گفت ما چون می یابیم ایثار میکنیم چون نیابیم شکر می کنیم ابراهیم
ادهم بوسه بر سر وی داد وگفت استاد تویی ودر کتاب سیر السلف این حکایت را
بعکس این آورده آنچه اینجا نسبت با ابراهیم ادهم کرده آنجا نسبت بشقیق کرده
وآنچه اینجا نسبت بشقیق کرده آنجا نسبت با ابراهیم ادهم کرده والله تعالی اعلم
شقیق گفته که با ابو یوسف قاضی در مجلس ابو حنیفه رضی الله عنه حاضر می شدم
مدتی میان ما مفارقت افتاد چون ببغداد در آمدم ابو یوسف را در مجلس قضا دیدم
مردمان گرد بر گرد وی جمع گشته بمن نگاه کرد گفت ایها الشیخ چه بوده است

که تغییر لباس کرده گفتم آنچه تو طلب کردی یافتی وآنچه من طلب کردم نیافتم لاجرم
ماتم زده وسوکوار وکبود پوش گشته ام ابو یوسف کریان شد ووی گفته که من از
گناه ناکرده بیش از آن می ترسم که از گناه کرده یعنی دانم که چه کرده ام اما ندانم که
چه خواهم کرد ووی گفته که توکل آنست که دل تو آرام گیرد بآنچه خدای تعالی موعود
است وهم وی گفته اصحب الناس کما تصحب النار خذ منفعتها واحذر ان تحرقک
ودر بعض تواریخ بلخ مذکورست که شقیق را در سنه اربع وسبعین مائه در ولایت
ختلان شهید کردند وقبر وی آنجاست داود البلخی قدس الله سره از قدمای
مشایخ خراسانست ابراهیم ادهم گوید که در میان کوفه ومکه با مردی مصاحب
شدم چون فریضه نماز شام گذارد بعد از آن دو رکعت سبک گذارد ودر زیر لب
سخنی گفت از جانب دست راست وی کاسه ثرید وکوزه آبی پیدا شد خود بخورد ومرا
نیز داد این قصه را با یکی از مشایخ که صاحب آیات وکرامات بود بگفتم گفت ای فرزند
وی برادر من داود است ووصف حال وی چندان بگفت که هر که دران مجلس بود بگریست
پس گفت وی از دهی از دههای بلخ است که آن ده بر سایر بقاع افتخار دارد که داود
از وی است پس آن شیخ از من پرسید که ترا چه آموخت گفتم اسم اعظم گفت کدام است
گفتم آن در دل بزرگتر است که بر زبان بگذرانم حارث ابن الاسد المحاسبی قدس الله سره
از طبقه اولی است کنیت او ابو عبدالله است از علمای مشایخ است وقدمای ایشان
جامع علوم ظاهر وعلوم اصول ومعاملات واشارات ووی را تصانیف بوده

واستاد

واستاد بغدادیان باصل از بصره است اما در بغداد برفته از دنیا در سنه ثلاث
واربعین ومایتین پس از احمد حنبل بدو سال حارث گفته که من صحح باطنه بالمراقبة
والاخلاص زین الله ظاهره بالمجاهدة واتباع السنة وهم وی گفته من لم یهذب
نفسه بالریاضات لا یفتح له السبیل الی سنن المقامات ابو عبدالله خفیف گوید
اقتدوا بخمسة من شیوخنا والباقون سلموا احوالهم حارث المحاسبی والجنید
ورویم وابن العطا وعمرو بن عثمان المکی قدس الله تعالی اسرارهم لانهم جمعوا
بین العلم والحقایق وهم حارث محاسبی گفته صفة العبودیة ان لا تری لنفسک
ملکا وتعلم انک لا تملک لنفسک ضرا ولا نفعا گویند حارث محاسبی رحمه الله
چهل سال بروز وبشب پشت بدیوار باز ننهاد وجز بدو زانو ننشست از وی پرسیدند
که چرا خود را بتعب میداری گفت شرم دارم که در حضرت مشاهده بنده وار
ننشینم ابو تراب نخشبی قدس الله تعالی سره از طبقه اولی است نام وی عسکر بن
الحصین است وگویند عسکر بن محمد بن الحصین است از اجله مشایخ خراسانست
بعلم وفتوت وزهد وتوکل وبا ابو حاتم عطار بصری وحاتم اصم بلخی صحبت داشته
استاد ابو عبدالله جلاء وابو عبید بسری است ابو تراب با سیصد رکوه دار در
بادیه شد دو تن با وی بماندند ابو عبدالله جلاء وابو عبید بسری ودیگر همه
بازگشتند ووی گفته که عارف آنست که هیچ چیز او را تیره نکند وهمه چیز
باو روشن شود وهم وی گفته که نیست از عبادات چیزی با منفعت تر از اصلاح

خواطر دلها و هم وی گفته که من شغل مشغولا بالله عن الله ادرکه المقت فی
الوقت و هم وی گفته اذا تواترت علی احدکم النعم فلیبک علی نفسه فقد سلک
غیر طریق الصالحین وکان هو ایضا یقول بینی وبین الله عهد ان لا امد یدی الی
حرام الا قصرت یدی عنه و هم وی گفته که چون اعراض حق سبحانه بنده را همراه
شود زبان او هم گیرد بپای خدای بطعن و رد انکار بدان شود ابو تراب در بادیه
در غنا بود باد سموم وی را بسوخت یکسال بر پای بماند در سنه خمس واربعین
ومائتین در آن سال که ذوالنون برفت از دنیا ابو تراب الرملی رحمه الله وی
بود که با اصحاب خود از مکه بیرون آمد ایشان را گفت شما بر راه جاده بروید
که من براه تبوک میروم گفتند گرمای سخت است گفت چاره نیست لیکن چون برمله
در آیید در خانه فلان دوست ما در آیید چون برمله رسیدند و در خانه وی
فرود آمدند برای ایشان چهار قطعه گوشت بریان کرده آوردند ناگاه موش گیری از
هوا فرود آمد و یک قطعه را ببرد ایشان گفتند آن روزی ما نبود و باقی را بخوردند
چون بغداد در روز ابو تراب آمد از وی پرسیدند که در راه هیچ چیز یافتی گفت
نی مگر فلان روز که موش گیری یک پاره گوشت بریان کرده پیش انداخت گفتند پس ما
با هم طعام خورده ایم که او را از پیش ما برده بود ابو تراب گفت صدق چنین
باشد ابو حاتم عطار قدس الله تعالی روحه از اقران ابو تراب بوده و استاد ابو سعید
خراز و جنید گفته اند کان ابو حاتم العطار ظاهره ظاهر التجار وباطنه باطن

الابرار و گفته اند اول کسی که از علوم اشارات سخن گفت وی بود چون صوفی
دیدی با مرقع و فوطه گفتی یا سادتی قد نشرتم اعلامکم وضربتم طبولکم فیالیت
شعری فی اللقاء ای رجال تکونون شخصی بدر سرای ابو حاتم عطار شد و در
بزد گفت کیست گفت کسی که میگوید الله ابو حاتم در باز کرد و بیرون افتاد و روی
برخاک نهاد و بوسه بر پای وی داد و گفت کسی مانده که میگوید الله وقتی بغداد
آراسته بودند و فسق بسیار میرفت شبلی را الجواب گفتند اگر نه آن بودی که
تو میگویی الله ما همه بغداد بسوختی شبلی آن ابا را گفت گفتند ما نیز میگوییم
که الله گفت شما میگویید بالله نفسا بنفس و من میگویم الله حقا بحق قل الله
ثم ذرهم حقیقة الحق شیء لیس یعرفه الا المجرد فیه حق تجرید شیخ الاسلام گفت
همه خلق میگویند یکی و از هزاران در می آیند و این قوم میگویند و از نشان خود
می گریزند شعر الا کل شیء ما خلا الله باطل ❊ وکل نعیم لا محالة زائل
وابو حاتم گفته السیاحة بالقلوب سری ابن المغلس السقطی قدس الله سره
از طبقه اولی است کنیت او ابو الحسین است استاد جنید و سایر بغدادیانست
از اقران حارث محاسبی و بشر حافی است و شاگرد معروف کرخی و آنان که از طبقه
ثانیه اند اکثر نسبت بوی درست کنند بامداد سه شنبه سیم رمضان
سنه ثلاث وخمسین ومائتین برفته از دنیا جنید گفته ما رایت اعبد من السری
اتت علیه سبعون سنة ما رای مضطجعا الا فی علة الموت و هم جنید

گفته که روزی بخانه سری درآمدم خانه خود را میرُفت نشسته و این بیت میخواند
و میگریست شعر لا فی النهار و لا فی اللیل لی فرج ۞ فلا ابالی اطال اللیل ام قصرا
نی شب نهیم نه روز از ناله و آه ۞ خواهی شب من دراز خواهی کوتاه ۞ سری
در وقتی که محتضر بود جنید را گفت ایاک و صحبة الاشرار و لا تقطع عن الله بصحبة
الاخیار شیخ الاسلام گفت که جنید گفته وقتی پیش سری سقطی بودم نشسته
قومی بر در سرای وی بودند نشسته سری مرا گفت کیست بر در سرای هیچ بیگانه نیست
گفتم نی درویشانست همین کار میجویند گفت و نیز انجوان خواندم سری با وی
در سخن آمد و دیر بماند و سخن چنان باریک شد که من هیچ ندانستم تنگ دل گشتم
و آخر سری گفت شاگردی که کرده گفت بهراة مرا استادیست که فرایض مرا بوی در باید
آموخت اما علم توحید و مرا تلقین می کند سری گفت تا این علم بنزد خراسانیان بجای
بود همه جای بود چون انجا رسد هیچ جای نیابی سری گفته معرفت از بالا فرود
آید چون مرغ پرواز کنان تا دلی بیند که انجا درو شرم بود و حیا انجا فرود آید
و هم وی گفته بدایة المعرفة تجرید النفس للتفرید للحق و هم وی گفته من تزین
للناس بما لیس فیه سقط من عین الله عز و جل و هم وی گفته در طرسوس بیمار
شدم جمعی از گرانجانان قرایان بعیادت من آمدند و چندان بنشستند که من آزار
یافتم و ملول شدم بعد از ان از من استدعاء دعا کردند دست برداشتم و گفتم اللهم
علمنا کیف نعود المرضی جنید گفت روزی بر سری سقطی درآمدم مرا کاری فرموده بودم

آنرا بساختم و بپیش وی رفتم کاغذ پاره بمن داد در وی نوشته سمعت حادیا یحدو
فی البادیة و یقول شعر ابکی و ما یدریک ما یبکینی ۞ ابکی حذارا ان تفارقینی
و تقطعی حبلی و تهجرینی علی بن عبد الحمید الغضائری رحمه الله از متقدمان مشایخ است
له الاحوال البدیعة و الاعمال الرفیعة و کان یعد من الابدال وی گوید که درخانه
سری یکوقتم شنیدم که میگفت اللهم من شغلنی عنک فاشغله بک عنی
از برکت دعای وی حق سبحانه و تعالی مرا چهل حج پیاده از حلب روزی کرد ابو جعفر
سماک رحمه الله وی بغدادیست از مشایخ سری سقطی مسن تر از وی و منقطع و متعبد
بوده است جنید گوید که از سری شنیدم که گفت روزی ابو جعفر سماک بر در آمد
دید که نزدیک من جمعی نشسته اند بایستاد و ننشست پس بمن نگریست و گفت یا سری
صرت مناخ البطالین و بازگشت و اجتماع آن جماعت را گرد من نه پسندید احمد بن
خضرویه البلخی قدس الله سره از طبقه اولی است کنیت او ابو حامد است از
بزرگان مشایخ خراسانست از بلخ بوده با ابو تراب نخشبی و حاتم اصم صحبت داشته
بود و ابراهیم ادهم را دیده بود وی گوید که ابراهیم ادهم گفت التوبة هی الرجوع
الی الله بصفاء السر از نظیران بایزید و ابو حفص حداد است در سفر حج ابو حفص را
زیارت کرد در نیشابور و بایزید را در بسطام ابو حفص را گفتند که ازین طایفه
کرا بزرگتر دیدی گفت از احمد خضرویه بزرگتر ندیدم بهمت و صدق احوال شخصی
از احمد طلب وصیت کرد گفت امت نفسک حتی تحییها و هم وی گفته الطریق

واضح والحق لایح والداعی قد اسمع فما التحیر بعد هذا الامن عمی توفی رحمه الله
فی سنة اربعین ومائتین وقبره ببلخ بزار و یتبرک به یحیی بن معاذ الرازی روح الله
روحه ا ز طبقه اولی است کنیت وی ابو ذکریاست و لقب او واعظ یوسف بن الحسین
الرازی کفت بصد و بیست شهر رسیده ام بدیدار علما و حکما و مشایخ هیچکس
ندیدم قادرتر بر سخن از یحیی معاذ رازی و وی کفته انکسار العاصین احب الی
من صولة المطیعین شیخ الاسلام کفت وقتی بود که مرد را در طاعت افکند و از انجا
بدیعون آرد یعنی در غرور افکند و یا در معصیتی و ویرا از ان نیکو بیرون آرد
دران غفلت وی را بخود مشغول کند و نظاره خود بوی ارزانی دارد خداوند
هرچه کند و خواهد تواند و وی را رسد و ایمن بودن بر هر دو مکر و غرور است
که حکم او دران ندانی و عاقبت خود را نشناسی باید که دلیر نباشی که الله تعالی کله میکند
(دران م)
ان قومی که دلیر وار در معصیت وی میروند و میکویند سیغفر لنا این خود ما را
بیامرزند هیچ چیز در کناه بتر از حقیر داشتن او نیست در حقارت آن منکر در ان
نکر که با که میرود یحیی معاذ را کفتند قومی اند که میکویند که ما بجایی رسیده ایم
که ما را نماز نباید کرد کفت بکو رسیده اید اما بدوزخ رسیده اید و وی کفته صدق
المحبة العمل بطاعة المحبوب و هم وی کفته زاهدان غربا دنیا اند و عارفان
غربا آخرت و هم وی کفته که حق سبحانه و تعالی قومی را دوست داشت دل ایشان
در خود بست دوستتر دارد و هم وی کوید که هر که از دوست جز دوست
دوست ندید و هم وی کفته که اهل معرفت وحش الله اند در زمین با انس مو انست
نکنند و هم وی کفته که حقیقت محبت آنست که به بر نیفزاید و بجفا نکاهد قال اهل
التاریخ خرج یحیی ابن معاذ الی بلخ واقام بها مدة ثم رجع الی نیشابور ومات بها سنه
ثمان وخمسین ومائتین خلف بن علی رحمه الله تعالی وی از بصره بوده و با یحیی
معاذ صحبت داشته بود وی کفته که وقتی در مجلس یحیی بودم یکی را وجدی پدید آمد
دیکری از شیخ پرسید که وی را چه بوده است کفت سخن خدای شنید سر وحدانیت
بر دلش کشف شد صفت انسانیت محو شد ابو یزید البسطامی قدس الله تعالی سره
یعنی دل وی از غیر کسسته شد
وی از طبقه اولی است نام وی طیفور ابن عیسی ابن آدم ابن سروشانست جد او
کبری بود مسلمان شده از اقران احمد خضرویه و ابو حفص و یحیی معاذ است و شقیق
بلخی را دیده بود وفات او در سنه احدی وستین ومائتین بوده و در سنه اربع
وثلاثین نیز کفته اند و اول درستتر است و استاد وی کردی بوده وصیت کرده
که قبر من فروتر استاد من نهید حرمت استاد را و وی از اصحاب ... بوده ولیکن وی را ولایتی
کشاده که مذهب دران پدید نیامد شیخ الاسلام کفت که بر بایزید فراوان دروغها
بسته اند یکی آنست که وی کفت ستدم خیمه زدم برابر عرش شیخ الاسلام کفت این سخن
در شریعت کفر است و در حقیقت بعد حقیقت درست میکنی بفرا دید آوردن خویش
در حقیقت چه ستن برستن از خویش حقیقت بنا بود خود درست کن برابر کفتن خود کفر است
... بود و کالای درست میکنی و ابر سیدن باید فرا رسیدن را حضری کفتا کی

بضم سین و داو مهملتان وسکون واو وشین معجم

یعنی از اصحاب قیاس واجتهاد بوده

آهنکری میکن و بدرویشان می ده و از ان میخور و برای خود سوآل میکن و میخور
یکچندی چنان میکرد مردم زبان دراز کردند بروی که حرص نکرید که هم کار میکند
وهم سوآل میکند چون آخر بجای آوردند که حال وی چونست ویرا قبولی پدید آمد
دست احسان بروی کشادند ابوحفص کفت چون حال ترا بجای آوردند دیکر
سوال مکن که سوآل بر تو حرام شد از ان کار که میکنی میخور و می ده و کفته اند که فتی
مریدی بوی آمد ویرا کفت اکر قصد این طریق داری اول برو حجامی بیاموز تا نام حجامی
بر تو نهند نه از ابتدا ترا عارف خوانند انکاه اکر خواهی بکن و اکر خواهی مکن

ظالم ابن محمد رحمه الله تعالی از بزرکان مشایخ بود نام او عبدالله بود لیکن
خود را ظالم نام کرده بود و کفتی هر کرا زمن بندکی خوب نیامد پس من ظالم باشم
(یعنی نسبت با حقوق الهی)
و وی از اصحاب ابوجعفر حداد بود وی کفته هر که خواهد که راه بروی کشاده شود
این سه کار را ملازمت باید کرد اول آرام کرفتن با ذکر حق و از خلق کریختن و کم
خوردن

ابو مزاحم شیرازی رحمه الله (بضم میم و زاء معجمه و کسر حاء مهمله) وی بزرکی بوده از مشایخ فارس با جنید
و شبلی منافره کرده بود چون سخن کفتی در معرفت مشایخ از وی بترسیدندی
صاحب حدیث سخن بزرکوار بود شیخ ابوعبدالله خفیف وی را در کتاب ساسی
مشایخ فارس ذکر کرده در سنه خمس و اربعین و ثلثمائه از دنیا برفته وی
بزیارت ابوحفص آمد ابوحفص و اصحاب وی را چند درم فتوح رسیده بود
کفتند باین خلاها پاک کنیم ابوحفص کفت این ما کرده ایم هم ما را پاک باید کرد

وآنچه فتوحست درویشان را بکار باید برد بآن مشغول بودند که شخصی در رسید
و ابوحفص را کفت که خود را بشوی و جامه در پوش که شیخ ابومزاحم از فارس
در رسید کفت اکر این آن ابومزاحم است که من می شناسم می شاید که مرا چنین
ببیند فی الحال ابومزاحم در رسید چون آن حال بدید سلام کرد و جامه بسر
بیرون افکند و در کار ایستاد ابوالحسین فوشنجی صوفی کوید رحمه الله تعالی
من ذل فی نفسه رفع الله قدره و من عز فی نفسه اذله الله فی اعین عباده ابوبکر
وراق کوید این کار کسی است که برای خدای تعالی منزلها را بجان رفته است

عبدالله مهدی باوردی رحمه الله تعالی وی از بزرکان این طایفه است استاد
بو حفص حداد داشت ابوحفص باورد نزدیک وی شد و وی را شاکردی
میکرد و این عبدالله در ابتدا آهنکری میکرد و سبب از دست انکار باز داشتن
وی آن بود که روزی آهنکری میکرد آهن در آتش نهاده بود نابینایی بر در
دکان او بکذشت و این آیة میخواند که الملک یومئذ الحق للرحمن عبدالله آن
بشنید آن آهن که در دست داشت از دست وی بیفتاد و بیهوش کشت شاکرد را
کفت چه شدی بنکریست آهن در دست داشت کفت چون سر من فاش شد ستم
نخواست و برفت و دکان را بکذاشت

حمدون قصار قدس الله تعالی روحه از طبقه
اولی ست کنیت او ابوصالح است (بفتح حاء مهمله و سکون میم و ضم دال مهمله) شیخ و امام اهل ملامت بود و در نیشابور
طریق ملامت را وی نشر کرد اول مسئله که از وی و اصحاب وی بعراق بردند

یعنی ملک در روز قیامت حق رحمن است

یعنی انکار کردن مقصود وی از صنعت سر حال بوده

واحوال ایشان بکفتند سهل تستری وجنید کفتند اکر دو ابو دیکر پس از احمد
مرسل صلی الله علیه وسلم پیغمبر بودی ایشان بودی حمدون عالم بود وفقیه ع
مذهب ثوری داشت وپیر طریقت او استاد عبدالله منازلست وهیچکس از شاکردان
وی طریقت وی نکرفت چون این منازل وصحبت داشته بود با سلم ابن الحسین (بکسر سین مهمله وسکون لام)
البارسی وابو تراب النخشبی وعلی نصر ابادی رفیق ابو حفص بود در سنه احدی
وسبعین ومایتین برفته از دنیا در نیشابور وقبر وی در حیره است ووی کفته
که نفس خویش را بر نفس فرعون فضیلت نه نهم اما دل خود را بر دل فرعون فضل
نهم وهم وی کفته من نظر فی سیر السلف عرف تقصیره وتخلفه عن درجات
الرجال وهم وی کفته من رایت فیه خصلة من الخیر فلا تفارقه فانه یصیبک
من برکاته وقتی حمدون جای مهمان بود میزبان بیرون رفته بود وی زیاره بود
کاغذ بیرون انداختند جمعی آزار دکرد وکفت روا نبود این را بکار بردن
که وی غایبست ومن ندانم که وی زنده هست یانی شیخ الاسلام کفت که همه سیرت
وکار ایشان برین قیاس بود اکنون جماعتی اباحت وتهاون شرع وزندقه وبی
ادبی وبیحرمتی پیش کرفته اند که ملامتست ملامت نه آن بود که کسی بیحرمتی
شریعت کاری کند تا او را ملامت کنند ملامت آن بود که در کار حق سبحانه
وتعالی از خلق باک ندارد **ابو الحسین البارسی قدس سره** نام او سلم ابن الحسن
البارسی است وکنیت وی ابو عثمان شیخ ابو عبدالرحمن سلمی وی را در تاریخ صوفیه

ذکر کرده است وکفته که وی از قدمای مشایخ نیشابور است از استادان
حمدون قصار و مستجاب الدعوه بود وی کفته لا یظهر علی احد شیء من نور
الایمان الا باتباع السنة ومجانبة البدعة وکل موضع تری فیه اجتهادا ظاهرا
بلا نور فاعلم ان ثمه بدعة خفیة ابو عبدالله کرام وی را کفت چه کویی در اصحاب
من کفت اکر رغبتی که در باطن ایشانست بر ظاهر ایشان بودی وزهدی که در ظاهر
ایشانست در باطن ایشان بودی مردان بودندی نماز بسیار می بینم وروزه
فراوان اما از نور ایمان هیچ چیز نیست بر ایشان وکفت که از تاریکی باطن است تاریکی
ظاهر **منصور بن عمار قدس الله تعالی سره** از طبقه اولی است کنیت وی ابو
السری است از اهل مرو بوده وکفته اند از اهل پوشنک وبصره بوده ووی (بفتح سین مهمله وکسر را و یاء)
از حکمای مشایخ است وسخنان نیکو دارد در معاملات پس از مرک وی را بخواب
دیدند کفتند حال تو چیست کفت مرا بنواختند ودر آسمان هفتم منبر نهادند
ومرا کفت بر رو اینجا از من میکفتی اینجا با من میکوی وباد وستان وفرشتکان من
میکوی وقتی برنایی بر دست وی توبه کرده بود وتوبه شکسته واز راه برکشته
کفت هیچ سبب ندانم جز آنکه همراهان اندک دیدی ملول شدی ووحشت یافتی
وبرکشتی **احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی** از طبقه اولی است کنیت
او ابو علی است وکفته اند ابو عبدالله واین درست تر است از اقران بشر حافی وسری
سقطی وحارث محاسبی است وکفته اند که فضیل عیاض را دیده بود از استادان

احمد ابی الجواریست وی گفته امام هر عمل علم است و امام هر علم عنایت و هم
وی گفته که الله تعالی میگوید انما اموالکم و اولادکم فتنة و نحن نستزید من الفتنة
ما آن فتنه زیادت میخواهیم و هم وی گفته وافقنا الصالحین فی اعمال الجوارح
وخالفنا هم فی الهمم و هم وی گفته الصبر من اول الرضا وی را از اخلاص
پرسیدند گفت وقتی که عمل صالح بکنی و نخواهی که ترا بآن یاد کنند و از برای آن ترا بزرگ
دانند و ثواب آنرا از غیر حق سبحانه و تعالی نطلبی آن اخلاص است و هم وی گفته
اعمل علی ان لیس فی الارض احد غیرک و لا فی السماء احد غیره **محمد بن منصور الطوسی**
قدس الله تعالی سره وی ببغداد بوده صوفی است و محدث استاد عثمان بن
سعید الدارمی است و استاد ابو العباس مسروق و ابو جعفر حداد مهین و ابو سعید
خراز و جنید است و ابو سعید خراز گفته که در ابتداء ارادت بسیاحت شعف تمام
داشتم روزی محمد بن منصور گفت ای فرزند مقام ارادت خود را لازم گیر تا بر تو
در انجا همه خیر و برکت گشاده گردد و هم وی گفته که محمد بن منصور الطوسی گفت که
در طواف بودم شخصی طواف میکرد و می زارید و میگفت خداوندا آن گم شده
مرا بمن باز ده گفتم آن گم شده تو چیست گفت زندگانی داشتم با او بس خوش وقتی
در بادیه مانده بودم بیگانه گفتم تابستانست و بادیه اکنون از انجا آیم
هلاک شوم در ساعت میغ بر آمد و باران عظیم در استاد چنانکه گفتم هم اکنون
غرقه گردم و هلاک شوم چون با خود آمدم آن نیکویی زندگانی منقص شده بود

شیخ الاسلام گفت که او را عقوبت کرد که مرا چرا نشناختی که در قدرت تابستان
و زمستان یکی بود و هم بو سعید خراز گفته که از محمد منصور پرسیدند از حقیقت
فقر گفت السکون عند کل عدم و البذل عند کل وجود و هم وی گفته یحتاج المسافر
فی سفره الی اربعة اشیا علم یسوسه و ذکر یونسه و ورع یحجزه و یقین یحمله شیخ الاسلام
گفت همه عمر ازین چهار چیز بس نشود که تو همیشه در سفری و روی فرا منزل
داری هر که ازین چهار چیز خالی است ضایع است علمی که رایض وی بود که وی را راست
و نرم کند و ذکری که مونس وی بود تا در تنهایی وحشت نگیرد و ورعی که باز دارنده
وی بود تا بهر نا شایست ننگرد و یقینی که مرکب وی بود تا باز پس نماند و در هر چه
باشد در زندگانی باشد بی کراهیت و هم این محمد منصور وقتی سخن میگفت با جمعی
همانا که سخن بگزر ملامت و ملامتی انجا میده بود یکی گفت سخن ملامتی نه سخن ماست
ما که ایشیم وی جواب داد که عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ساعت باران
در ایستاد بی هیچ میغ **علی عکی رحمه الله تعالی** وی هم ازین طایفه بوده است
در مکه مجاور وی گفته که من رضی الدنیا بالدنیا فهو ملعون و من رضی من
العلم بالعلم فهو مفتون و من رضی من الزهد بالثناء فهو محجوب و من رضی
من الحق بشیء ما دون الحق کائنا ما کان فهو طاغ شیخ الاسلام گفت مادنی من
قبلک فانهاک هرچه بدل تو رسد که دل ترا از وی باز پوشد دنیای تست و هرچه
که ترا از و مشغول کند فتنه تست و آنکه از علم بعمل راضیست مفتونست علم سیرت

ماناکه باران صورت معانی فایضه بوده و لهذا ابر بوده بر رحمت نازله معانی بوده
تو دانی که دنیا کدام است
بدل تو رسد اگر چه مراتب الهیت بود

راست وآکاهی کار کرد را علتی کرد تا سیرت ندهد وآکاهی که با آن کار کرد نبود فتنه
تست و فی مناجاته الهی ما را بر آکاهی فرو مکذار که آکاهی همه شغل است و دل
در دانش مبند که دانش همه درد است و تا بنده با خود است چوب خشک و آهن
خام است و هر که از زهد به ثنا و نیک نامی راضی است محجوب است و نیم درم در کف
صوفی کژ است **حاتم بن عنوان الاصم قدس الله تعالی روحه** از طبقه اولی است
کنیت وی ابو عبد الرحمن از قدمای مشایخ خراسان است از اهل بلخ با شقیق صحبت
داشته و استاد احمد خضرویه است مات بواشجرد من نواحی بلخ سنه سبع و ثلاثین
و مائتین و گفته اند که وی اصم نبود ضعیفه با وی سخن میگفت در اثنای سخن
بادی از وی جدا شد دفع خجالت وی را گفت آواز بلندتر کن با وی چنان فرا نمود که
گوش وی گران است و آن را نشنید آن ضعیفه شادمان شد و آن لقب بر وی بماند
وی گفته است که هر که درین طریق در می آید باید که چهار موت را بر خود گیرد موت
ابیض و آن گرسنگی است و موت اسود و آن صبر کردن است بر اذای مردم و موت احمر
و آن مخالفت نفس است و موت اخضر و آن پاره بر هم دوختن است پوشش را
و هم وی گفته هر بامداد شیطان می گوید چه خواهی خورد میگویم مرگ میگوید
چه خواهی پوشید میگویم کفن و میگوید کجا خواهی بود میگویم در گور شخصی از
وی پرسید که چه آرزو داری گفت عافیت روزی تا شب آن شخص گفت این عافیت
نیست که در همه روزها داری گفت عافیت روز من آنست که در وی عاصی نشوم

خدای را سبحانه شخصی از وی طلب موعظه کرد گفت اذا اردت ان تعصی مولاک
فاعصه فی موضع لا یراک بزرگی بوی چیزی فرستاد قبول کرد گفتند چرا قبول کردی
گفت در گرفتن آن ذل خود دیدم و عز وی و در ناگرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی
عز وی را بر عز خود اختیار کردم و ذل خود را بر ذل وی از وی پرسیدند که از کجا
میخوری گفت ولله خزائن السموات والارض ولکن المنافقین لا یفقهون
احمد بن ابی الحواری قدس سره از طبقه اولی است کنیت او ابو الحسن از اهل
دمشق است صحبت داشته با ابو سلیمان دارانی و ابو عبد الله نباجی و غیر ایشان
از مشایخ و وی را برادری بود محمد بن ابی الحواری که در زهد و ورع با وی برابری می کرد
و پسر وی عبد الله بن احمد بن ابی الحواری که نام وی میمون بود از متورعان و عارفان
بود خاندان ایشان خاندان زهد و ورع بود مات رحمه الله سنه ثلاثین و مائتین و کان
الجنید یقول احمد بن الحواری ریحانة الشام وی گفته که دنیا مزبله و مجمع سگانست
و کمتر از سگ آنکس است که از وی دور نمی شود زیرا که سگ حاجت خود از آن میگیرد
و می رود و دوستدار وی از وی بهیچ حال جدا نمی شود و گویند که وی را با ابو سلیمان
دارانی عهدی بود که هرگز مخالفت فرمان نکند روزی ابو سلیمان در مجلس سخن
میگفت احمد آمد و گفت تنور تافته شد چه میفرمایی ابو سلیمان جواب نداد و سه
بار مکرر کرد ابو سلیمان را دل به تنگ آمد گفت برو در انجا نشین ابو سلیمان
باعتنی مشغول شد بعد از آن یاد او آمد که احمد را چه گفت گفت احمد را بجویید که

بکسر نون و بای موحده و جیم

یعنی بود که بسیار میگفت که احمد بن ابی الحواری ریحانه الشام یعنی ... شام است

فانت والقلب شیء غیر مفترق ‎؞‎ وما تابعت الاجفان عن سنة

الا وجدتك بین الجفن والحدق ‎؞‎ عباس بن احمد الشاعری الاندی رحمه الله تعالی

کنیت او ابو الفضل است یکانه مشایخ شام بود در وقت خود زبان نیکو داشت

و فتوت طاهر شاکرد ابو المظفر کرمان شاهی است شیخ الاسلام کفت که من

یل تن دیده ام که ویرا دیده شیخ ابو القاسم بوسلمه باوردی و خانه عباس بن ملی

شام بود شیخ ابو سعید مالینی حافظ کوید که بر این شیخ عباس بودم و او

محتضر بود کفتم چونی و حال تو چونست کفت مترددم ندانم که چون کنم اکر اختیار

کنم که بروم ترسم که دلیری بود و کستاخی و دعوی داری و اکر اینجا اختیار کنم

ترسم که در آرزو مقصر باشم و کراهیت دیدار بود منتظرم تا خود چه کند

و چه کوید شیخ ابو سعید کوید که بیرون آمدم وی در وقت برفت ‎ شعر

ولو قلت لی مت مت سمعا وطاعة ‎؞‎ وقلت لداعی الموت اهلا و مرحبا

شیخ الاسلام کفت مالك دینار محتضر بود کفت الهی دانی نه برای جوی کندنست

و آن آن وقت بود که در بصره جویها می کندند پس کفت اکر بکذاری برای تو نیم و اکر

ببری بتو آیم و در وقت برفت ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین

شیخ الاسلام کفت این قوم یعنی دوستان وی برای وی زیند ابو حمزه خراسانی

قدس الله تعالی روحه از طبقه ثالثه است کفته اند اصل وی از نیشابور بوده

با مشایخ عراق صحبت داشته و از اقران جنید بوده و با ابو تراب نخشبی همسفر بوده

و سفر کرده و با ابو سعید خراز رفیق بوده و وی از جوانمردان مشایخ است

در سنه تسعین و مائتین برفته از دنیا پیش از جنید و نوری و پس از خراز و ابو حمزه

بغدادی وقتی در مسجدی پای تابه خواست کسی دبیقی بوی انداخت بقیمت فراوان

آنرا فرو درید و بر پای پیچید وی را کفتند این چه بود که کردی باین چندین پای

تابه توانستی خرید جواب داد که لا اخون المذهب کفت من در مذهب خیانت

نکنم صاحب کشف المحجوب کفته که من دیدم درویشی را از متاخران که سلطان

وی را سیصد مثقال زر فرستاد که باین بکرمابه صرف کن وی بکرمابه شد

و آن جمله را بکرمابه بان داد و برفت شیخ الاسلام کفت التصوف والتصرف

لا یکون تصوف و تصرف بهم نبود دنیا دریغ داشتن و آنرا قیمت نهادن مرد را

از تصوف بیرون برد چون موی از خمیر صوفیان دنیا را قیمت ننهند و اندوه

برو نخورند اکر همه دنیا لقمه سازی و در دهان درویشی نهی اسراف نباشد

اسراف آن باشد که نه برضای حق سبحانه صرف کنی حق تعالی از دست تو چندان

ترك دنیا نخواهد که از دل تو ترك دوستی دنیا ساخت خواست ‎ شعر

الدنیا مدرة لك منها غبرة ‎؞‎ دنیا همه کلوخیست و نصیب تو از آن کلوخ کردی

شبلی میکوید کسی که در دنیا زاهد باشد باز نمود حضرت حق را که آن بنزد قیمتست

اکر دنیا را پیش حضرت حق هیچ قیمت بودی بدشمنان خود ندادی ابو حمزه

را صحبت حال مثل نداشت کویند که چون آواز باد بشنیدی وجدش رسیدی

وقتی در خانهٔ حارث محاسبی آواز گوسفندی شنید وجدش رسید گفت عز الله
جل جلاله حارث گفت این چه حال است اگر بیان نکنی فبها ونعمت واگر نه ترا بکشم گفت
ای بیچاره برو وخاکستر ونخاله باهم بیامیز ومیخور چندین سال تا ترا این مسئله
روشن شود **ابو حمزهٔ بغدادی قدس الله روحه** از طبقهٔ ثالثه است
نام وی محمد بن ابراهیم است وگویند از فرزندان عیسی ابن ابان بوده از اقران
سری سقطی است وباوی وبا بشر حافی صحبت داشته ودر سفر رفیق ابو تراب نخشبی
بوده ابو بکر کتانی وخیر نساج وغیرهما از وی حدیث روایت کنند ودر سنه تسع
وثمانین ومائتین برفته از دنیا پیش از جنید وابو حمزهٔ خراسانی وپیش از ابو سعید
خراز وی گفته لولا الغفلة لمات الصدیقون من روح ذکر الله شیخ الاسلام
گفت که از یاد تو بر اندیشم از علم خود بگریزم وبر زهد خود بترسم در غفلت آویزم
وگفت وقتی بود که کسی مرا در هزل وغفلت یکساعت مشغول داردی بازی کرمی
بود تا اندکی را سایر طمع دارم که از چشمها آزادی یابد شیخ ابو عبد الله خفیف را
گفتند چرا عبد الرحیم اصطخری با سگبانان بدشت میرود گفت تا از آن بار وجود
که بر ویست دمی بزند شیخ الاسلام گفت لذت وخوشی در طلب است در یافت خوشی
نیست دریافت صدمتناست که ترا فرو می شکند شیخ الاسلام وجد انکم فوق
السرور وفقدکم فوق الحزن ابو حمزه گوید که الله تعالی میگوید واعرض عن
الجاهلین ونفس جاهل تر جاهلانست سزاوارتر است بآنکه از وی اعراض کنی

ابو حمزه در بغداد از قرب الله تعالی چیزی می اندیشید از خود غایب گشت همچنان
در رفتن ایستاد چون با خویش آمد خود را در میان بادیه دید در زیر میلی شیخ
الاسلام گفت که این زیادتست از آنکه شیخ علی سقا در بادیه از قرب الله تعالی
چیزی می اندیشید از خود غایب گشت چون با خود آمد سیزده روز گذشته
بود ویرا گفتند از چه بجای آوردی که چندین روز بگذشت چون کسی نبود که ترا
بگوید گفت پیش از آنکه غایب گشتم از ماه سیزده روز مانده بود چون با خویش
آمدم ماه نو دیدم دانستم که چندان گذشته است وابو حمزه گفته است حب
الفقراء شدید ولا یصبر علیه الا الصدیق وفتی بطرسوس رفت ویرا انجا قبول عظیم
پیدا شد ومردمان روی بوی آوردند ناگاه از وی در حال سکر سخنی صادر
شد که مردم فهم آن نکردند بروی بحلول وزندقه گواهی دادند واز طرسوس
بیرون کردند وچهارپایان وی را غارت کردند وفریاد میکردند که این چهارپایان
زندیق است چون از طرسوس بیرون رفت این بیت را بخواند **نظم** لک فی قلبی
المکان المصون ٭ کل عتب علی فیک یهون **حمزة بن عبد الله العلوی الحسینی
قدس سره** کنیت او ابو القاسم است سافر فی البادیة علی التوکل سنین یقال
لم یضع جنبه علی الارض سنین فی الحضر وکان لا یحمل معه فی اسفاره رکوة
ولا یفتر فی الذکر حمزه علوی شاگرد ابو الخیر تیناتی است وی شکر گرسنه در
بادیه بردی گفت شکم سیر از معلوم است وی گفته که صوفی را در بادیه

آن نگاه باید داشت که در حضر که صوفی در سفر در حضر است یکی ز علویان فرا شیخ
الاسلام گفت که پدر من مرا مدت پنج سال هر روز پیش ابو زید که پیری بود از صوفیان
مرو می فرستاد از وی یک فایده دارم که روزی گفت تا این علوی گری یعنی از تجبّر
و ترفّع نسب بکلّی بیرون نیایی از ین کار یعنی از تصوّف بوی نیابی شیخ الاسلام
گفت چنانست که او گفت آنکه با او بگویند و با او باز دصوفی وست واگرنه از نسب
چیزی نیاید پس گفت هزار و دویست امام شناسم ازین طایفه یکی و نیم علوی
شناسم یکی براهیم سعد علوی صاحب کرامات و دیگری حمزه علوی ابو سعید
خراز قدس الله تعالی سره الطبقة ثانیه است نام وی احمد بن عیسی است
ولقب وی خراز ویقال له قمر الصوفیة و گفته اند که وی روزی خز موزه
میکرد و باز می کشاد گفتند این چیست گفت نفس خود را مشغول می کنم پیش از آنکه
مرا مشغول کند وی بغدادی الاصل است و در صحبت صوفیان بمصر شده و در
مکه مجاور بوده از ائمه قوم و اجلّه مشایخ است یگانه وبی نظیر شاگرد محمد بن
منصور طوسی است و با ذو النون مصری و ابو عبید بسری و سری سقطی و بشر
حافی و غیر ایشان صحبت داشته گفته اند وی پیشین کسی است که در علم فنا و بقا
سخن گفت شیخ الاسلام گفت که وی خویشتن را بشاگردی جنید فرا می نمود اما با جنید
جنید بود از یاران و اقران وی است لیکن مِه از وی است پیش از وی برفته در
سنه ست وثمانین ومائتین وقیل فی التی قبلها وقیل فی التی بعدها

فی تاریخ الامام عبدالله الیافعی رحمه الله تعالی جنید گفته لو طالبنا الله تعالی
بحقیقة ما علیه ابو سعید الخراز لهلکنا وسئل عن راوی هذه الحکایة
عن الجنید ایش کان حاله قال اقام کذا وکذا سنة یخرز مافاته الحق بین خرزتین
خراز گوید که در اوایل حال ارادت محافظت سرّ و وقت خود میکردم روزی به بیابانی
درآمدم میرفتم ناگاه از قفای من آوازی چیزی برآمد دل خود را از التفات بآن و چشم خود را
از نظر بآن نگاه داشتم بسوی من می آمد تا بمن نزدیک شد دیدم که دو سبع عظیم
بدوشهای من بالا آمدند من بایشان نظر نکردم نه در وقت برآمدن و نه در وقت
فرود آمدن شیخ الاسلام گفت آنکه میگویند که بایزید سید العارفین است سید
عارفین حق است سبحانه و تعالی و اگر از آدمیان میگویی احمد عربی است صلی الله علیه
وآله وسلم و اگر ازین طایفه ابو سعید خراز مر تعش گوید همه خلق و بال اند بر خراز
چون در چیزی از حقایق سخن گوید شیخ الاسلام گفته از مشایخ هیچکس بتمامه روی
نشناسم در علم توحید همه بروی و بالند واسطی و هم فارس عیسی بغدادی
و غیر ایشان و هم وی گفته که نزدیکست که خراز پیغمبر بودی از بزرگی خویش امام
این کار اوست و هم وی گفته که در بو سعید خراز بزرگی لنگی در می بایست که
کسی با او نمیتوانند رفت و در واسطی بزرگی رحمت در می بایست که وی علی بود
و هم وی گفته که خراز غایتیست که فوق او کسی نیست و هم وی گفته که خراز گوید
یعنی قبول حق سبحانه مر شخص را
که اول این کار قبولست که روی فرا مرد کند و آخر یافت و هم شیخ الاسلام گفت

توحید و یافت آنست که او جای بگیرد و دیگران را کسیل کند کسی گفت که اهل غیب
با من گفتند که شناخت و یافت نه آموختنی است و نه نوشتنی و هم وی گفته که
روزگاری او را می جستم خود را می یافتم اکنون خود را می جویم او را می یابم چون
بپایی برهی و چون برهی بپایی کدام پیش بود او داند چون او پیدا شود تو نباشی چون
تو نباشی او پیدا شود کدام پیش بود او داند بایزید گوید با او نه پیوستم تا از خود
نگسستم و از خود نگسستم تا با او نه پیوستم کدام پیش بود او داند شیخ ابو علی سیاه
گوید که ماوراء النهریان میگویند تا نرهی نپایی و عراقیان می گویند تا نپایی نرهی
هر دو یکیست خواه سبوی بر سنگ و خواه سنگ بر سبوی لیکن من با عراقیانم
که سبق از و نیکوتر است ابو سعید خراز گوید من ظن انه ببذل المجهود یصل فمتعن
ومن ظن انه بغیر بذل المجهود یصل فمتمن شیخ الاسلام گفت که وی را طلب
نیابند اما طالب یابد و تا نیابدش طلب نکند و هم خراز گوید ریاء العارفین
خیر من اخلاص المریدین و هم وی گوید تدارک کردن وقت ماضی ضایع کردن
وقت باقیست و هم وی گوید هرگز بهیچ نعمت از وی شاد نبوده ام و هم وی
گوید روزی در مسجد حرام نشسته بودم شخصی از آسمان فرود آمد پرسید که صدق
و علامت دوستی چیست گفتم وفاداری گفت صدقت و رفت بر آسمان وقتی خراز
در عرفات بود حاجیان دعا می کردند و می زاریدند گفت مرا هم آرزو آمد که دعا
بکنم باز گفتم که چه دعا بکنم یعنی هیچ چیز نمانده که با من نکرده باز قصد

کرده دعا کنم هاتفی آواز داد که پس از وجود حق دعا میکنی یعنی پس از یافت ما از ما چیزی
خواهی ابو بکر کتانی با ابو سعید خراز نامه نوشت که تا توانی بخبر رفتی در میان صوفیان
عداوت و نقار پدید آمد و الفت برخاست وی در جواب نوشت که از رشک
حق است بر ایشان تا با یکدیگر موانست نگیرند ابو الحسن مزین گوید که روزی
که در میان صوفیان نقار نبود آن روز را خیر ندارند شیخ الاسلام گفت نقار
جنگ گری را گویند نقار آنست که با یکدیگر گویند که کن و مکن یعنی با نچه موافق
طریقت ایشان باشد امر کنند و از هرچه موافق آن نباشد نهی کنند تا از عهد
صحبت بیرون آمده باشند و من الاشعار المنسوبة الی الخراز قدس الله تعالی
سره شعر الوجد یطرب من فی الوجد راحته ۞ والوجود عند وجود الحق
مفقود ۞ قد کان یطربنی وجدی فاذهلنی ۞ عن رؤیة الوجد بالوجد مقصود
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی رحمه الله تعالی در کتابی که در بیان مبادی ارادت
مشایخ و اوایل احوال ایشان جمع کرده است میگوید که ابو عبد الله جلا
گفته است که ابو سعید خراز گفت که مرا در حداثت سن جمال صوری بود شخصی
دعوی محبت من میکرد و ابرام می نمود و من از وی میگریختم روزی تنگ دل
شدم ببادیه در آمدم چون مقداری برفتم باز نگریستم دیدم که آن شخص
عقب من می آید چون بمن نزدیک شد گفت گمان نبردی که باین از من برستی بگو
اللهم اکفنی شره و نزدیک بمن چاهی بود خود را در آن چاه افکندم خدای

تعالی مرا در میان چاه نگاه داشت و آن شخص بر کناره چاه بنشست و میگریست گفتم خداوندا فادری بر انکه مرا از چاه بیرون آری و از شر آن شخص نگاه داری دیدم که بادی در من پیچید و مرا از چاه بالا انداخت آن شخص پیش من آمد و دست و پای مرا ببوسید و عذر خواهی کرد و گفت مرا قبول کن که در خدمت تو باشم و در ارادت خود چنان شد که مرا بروی حسد می آمد از بس صدق و اخلاص که از وی می دیدم و همیشه مصاحب من می بود تا از دنیا برفت احنف الهمدانی رحمه الله وی از کبار مشایخ همدانست وی گفته که ابتداء کار من آن بود که در بادیه بودم تنها مانده شدم دست نیاز بر آوردم و گفتم خداوندا ضعیفم و بر جای مانده و بضیافت تو آمده ام چون این گفتم در دل من افتاد که مرا میگویند که ترا خوانده است گفتم یارب این مملکتیست که طفیلی را انجا بیی بارد ناگاه کسی از پس پشت من آواز داد باز نگریستم دیدم که اعرابی است بر شتر سوار گفت ای عجمی کجا میروی گفتم نمی دانم گفت وی نه درین راه استطاعت شرط کرده است گفتم آری و لیکن من طفیلی ام گفت نیکو طفیلی تو مملکت گشاده است گفت تو میتوانی که این شتر را نگاه داری گفتم آری از شتر فرود آمد و بمن داد گفت برو بجانب خدای تعالی ابو شعیب المقفع رحمه الله نام وی صالح است مقیم مصر بوده و در روزگار ابو سعید خراز بوده هفتاد حج گذارده بود پیاده و در هر حج از صخره بیت المقدس احرام بستی و به بادیه تبوک در آمدی بر توکل گویند آخر

حج سگی دید در بادیه که از تشنگی زبانش از دهان بیرون آمده بود بانگ زد که کیست که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوی داد آن را بآن سگ داد و گفت این بهتر است مرا از حجهای من زیرا که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده که فی کل ذات کبد حری اجر ابو عقال بن علوان المغربی از مشایخ مغرب است و با ابو هرون اندلسی صحبت داشته و بمکه برفته از دنیا و قبر وی انجاست ابو عثمان مغربی گفته است که بعضی از اصحاب ابو عقال مرا گفتند که وی در مکه چهار سال هیچ نخورد و هیچ نیاشامید تا بمرد و بعضی بیش از این گفته اند وی گفته که با من هفتاد رکوه دار بودند در مکه قحط افتاد همه بمردند جز من و شش تن دیگر هفده روز گذشت هیچ چیز نیافتیم از زندگانی نومید شدیم در سر من افتاد که تا رکن خانه بروم و آن را در بر گیرم و بر انجا بمیرم خواستم که برخیزم نتوانستم بر زمین بخزیدم و خود را بانجا رسانیدم و رکن خانه در بر گرفتم این چند بیت بر خاطر من گذشت و گفته شد دیدم که جان در تن من باز گشت و آن ابیات اینست شعر

عقدت علیک ممکنات خواطری ∴ عقد الرجاء فان منک حقوقا

ان الزمان عدا علی فرادنی ∴ علما بانک صاحبی تصدیقا

ما نالنی بوجه مساءة ∴ الا عمدت به الیک طریقا

حسبی بانک عالم بمصالح ∴ ان کنت ما مونا علی شفیقا

باز گشتم و پشت بر زمزم نهادم ناگاه سیاه آمد و بره بریان و نان بسیار و کاسه بزرگ طعام همراه او و گفت

ابو عقال توبی کفتم آری آنرا پیش من نهاد یاران را اشارت کردم خوان بیاوردند

ومن در میان ایشان همچون یکی از ایشان بودم **حماد قرشی قدس الله تعالی سره**

کنیت او ابو عمرو ست بغدادی است از بزرکان مشایخ بوده جنید بوی

میرفته است جعفر خلدی کوید چند روز برآمد که حماد قرشی را ندیدیم بدو

سرای وی شدیم وی بنود بنشستیم تا بیامد در حجره شدیم وی چیزی خوردنی

نداشته بود مقنعه از سر اهل خود باز کرده بود و فروخته و بچیزی داده تا آورده

و پیش اصحاب نهاد شخصی در آمد و سی دینار زر ویرا می داد و وی می پیچید

آخر سوکند خورد و بپذیرفت اهل وی از خانه آواز داد که امروز مقنعه فروختی

و چیزی خریده بنکر تا چه میکند جعفر خلدی کوید پیش جنید رفتم و این

قصه را بکفتم جنید او را بخواند کفت علم آن با من بکوی کفت ببازار شدم و آن

مقنعه را بدلال دادم که تا بر آورد و آنرا بفروخت آوازی شنیدم که کفتند این را ای

ما کردی جواب آن بتو آید آن سی دینار جواب آن بود از آن بپذیرفتم جنید او را کفت

اصبت صواب کردی که نکرفتی شیخ الاسلام کفت که نکرید که بیا داش غره نکردید

ابو الحسین نوری قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثانیه است و نام وی احمد بن محمد و کویند

بضم نون و سکون واو و کسر را مهمله

محمد بن محمد و احمد درست تر ست معروفست بابن البغوی پدر وی از بغشور بوده

که شهری بوده میان هراة و مرو و منشا و مولد وی بغداد بوده با سری سقطی

و محمد علی قصاب و احمد ابو الحواری صحبت داشته و ذو النون مصری را دیده

بود از اقران جنید بود اما بزرکتر از جنید بود جنید بعلم مه بود و نوری

بزندکانی وی شوری داشت وقتی جنید را از صبر و توکل چیزی پرسیدند

خواست که جواب کوید نوری بانک بروی زد که تو وقت صحبت صوفیان بیک

سوی باز شدی و دست در دانشمندی زدی سخن این طایفه مکوی و وی

پیش از جنید برفته از دنیا در سنه خمس وتسعین ومائتین وفی تاریخ الیافعی

انه توفی سنه ست وثمانین ومائتین چون نوری برفت جنید کفت ذهب نصف

هذا العلم بموت النوری نوری همیشه تسبیح داشتی در دست وی را کفتند

تستجلب الذکر کفت لا استجلب الغفلة کفتند باین تسبیح میخواهی که الله تعالی

دریاد تو بود کفت نی بلکه باین تسبیح غفلت میجویم و هم وی کفته لا تغرنک

صفاء العبودیة فان فیه نسیان الربوبیة و وی را کفتند که الله تعالی را بچه

شناختی کفت بالله کفتند پس عقل چیست کفت عاجز است راه ننماید مکر بعاجز و هم

وی کفته که هر کاه که الله تعالی خود را از کسی باز پوشد هیچ دلیل و خبر او را باو

نرساند اذا استتر الحق عن احد لم یهده استدلال ولا خبر شیخ الاسلام کفت

جوانی خراسانی با براهیم قصار آمد کفت میخواهم نوری را به بینم کفت و چند سال

نزدیک ما بود هیچ از دهشت بیرون نیامد یکسال کرد شهر میکشت و با کسی

سخن نکفت دو سال دیکر در ویرانه خانه بکرایه کرفت هیچ بیرون نیامد مکر بنماز

... بان باز کرفت و با کس سخن نکفت آن جوان کفته البته میخواهم او را به بینم

وی را بنوری دلالت کرد چون درآمد نوری گفت با که صحبت داشته گفت
با شیخ ابوحمزهٔ خراسانی گفت آن مرد که از قرب نشان میدهد واشارت میکند
گفت آری گفت چون با وی رسی وی را سلام گوی وبگوی اینجا که ماایم قرب
بعد بعد است ابن الاعرابی گوید قرب نگویند تا مسافت نبود وتا مسافت بجا
بود دوگانگی بجای بود پس قرب بعد بود وهم نوری گفته که ساعتی از عارف
برهولی گرامی تر از تعبد متعبدان هزار هزار سال وهم وی گفته نظرت یوماً
الی النور فلم ازل انظر الیه حتی صرت ذلک النور **سید الطایفه جنید البغدادی**
قدس سره از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابوالقاسم است ولقب وی قواریری
وزجاج وخراز است قواری وزجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی
وفی تاریخ الیافعی ان الخراز بالخاء المعجمة والراء المشددة المکررة وانما قیل
له الخراز لانه کان یعمل الخز اصل وی از نهاوند است ومولد ومنشا
وی بغداد مذهب ابوثور داشت مهینه شاگرد شافعی وگفته اند مذهب
سفیان ثوری داشت با سری سقطی وحارث محاسبی ومحمد قصاب صحبت
داشته بود وشاگرد ایشان بود وی از ائمه وسادات این قوم است وهمه نسبت
بوی درست کنند چون خراز ورویم ونوری وشبلی وغیرهم ابوالعباس عطا گوید
امامنا فی هذا العلم ومرجعنا المقتدی به الجنید خلیفه بغداد رویم را گفتند
ای بی ادب وی گفت من بی ادب باشم نیم روز با جنید صحبت داشته ام یعنی

هرکس با وی نیم روز صحبت داشته باشد وی بی ادبی نیاید فکیف که بیشتر
شیخ ابوجعفر حداد گوید اگر عقل مردی بودی بر صورت جنید بودی گفته اند
ازین طبقه سه تن بوده اند که ایشان را چهارم نبوده جنید ببغداد وابو عبدالله
جلا بشام وابوعثمان حیری به نیشابور در سنه سبع وتسعین ومائتین
برفته از دنیا کذا فی کتاب الطبقات والرسالة القشیریة وفی تاریخ الیافعی
انه مات سنه ثمان وتسعین وقیل سنه تسع وتسعین ومائتین والله تعالی
اعلم روزی جنید در ایام صغر با کودکان بازی میکرد سری سقطی گفت
ما تقول فی الشکر ان لا تستعین بنعمه علی معاصیه سری گفت بسیار
می ترسم که بهرهٔ تو همین از زبان تو باشد جنید گفت همیشه ازان سخن ترسان
می بودم تا آنکه روزی بوی درآمدم وآنچه محتاج الیه وی بود همراه
برآورده بودم گفت بشارت باد ترا که از حضرت حق سبحانه درخواسته بودم
تا این را بر دست مفلحی یا موفقی بمن رساند جنید گفت که سری مرا گفت که مجلس
نه ومردم را سخن گوی ومن نفس خود را متهم میداشتم واستحقاق آن نمیدانستم
تا آنکه حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم در یکی از شبهای جمعه بخواب
دیدم که گفت تکلم علی الناس بیدار شدم وپیش از صبح بدر خانهٔ سری
رفتم ودر بکوفتم گفت مرا راست گوی نداشتی تا ترا نگفتند پس بامداد مجلس
نهادم وآغاز سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید جوانی ترسایی

نی در لباس تن سایان بر کنار مجلس با بیستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قال
رسول الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله جنید
گفت ساعتی سر در پیش فکندم پس سر بر آوردم گفتم اسلام آور که وقت اسلام
تو رسیده است اما ریافی میگوید که مردم می پندارند که جنید را درین یک
کرامتست و من میگویم دو کرامتست یکی اطلاع وی بر کفر آن جوان و دیگر
اطلاع وی بر انکه وی در حال اسلام خواهد آورد جنید را گفتند این علم
انکه میگویی گفت اگر انجا بودی برسیدی و وی گفته تصوف آنست که
ساعتی بنشینی بی تیمار شیخ الاسلام گفت که بی تیمار چه بود یافتی حسن
و دیدار بی نگریستن که بیننده در دیدار علتاست و هم وی گفته استغراق
الوجد فی العلم خیر من استغراق العلم فی الوجد و هم وی گفته اصرف همک
الی الله عز و جل فتسقط عن عین الله و هم وی گفته است موافقت با یاران
بهتر از شفقت شیخ الاسلام گفت طاعت داری بهتر از حرمت داری و هم جنید
گفت مردمان پندارند که من شاگرد سری سقطی ام من شاگرد محمد بن علی القصابم
از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت ندانم لیکن خلق کریم یظهره الکریم فی زمان
کریم من رجل کریم بین قوم کرام الکلمة شیخ الاسلام گفت سخن ظریف و نیکو
کرد اول گفت ندانم پس گفت خلقیست که پیدا ظاهر میکند آن کریم در زمان کریم از مردی
کریم میان قوم کریمان و الله تعالی داند که آن خلق چیست شیخ الاسلام گفته ده ادا

صافی عند ارتضاه بخالصة و عنه من خاصیته القی الیه کلمة کریمة من لسان کریم
فی وقت کریم علی مکان کریم بین قوم کرام الکلمة الکریمة سخن تازه بدست بیخودی
از حق فرا ستانید و بقمع گوش آسوده بر دل تشنه بگذرانید و بجان فرا از کران
یعنی آسوده از سماع سخنان بیهوده
رسانید سخن از دوستی و از دوست نشان تشنه را شراب و خسته را درمان
شنیدن آسان و از و باز رستن نتوان شعر دخولک فی باب الهوی ان اردته
یسیر و لکن الخروج عسیر من لسان کریم از زبانی و چه زبان از حق ترجمان
و بر زبانه صحبت عنوان نه گوینده داست و نه زبان سخن همه بگوش شنوند و آن
یعنی گوینده الت زبان و دهان نه بیند
بجان فی وقت کریم در چه زمان در زمان که جز از حق یاد نیست دران و گذشته عمر
خجل است از نیکویی آن و عمر جهانیان از آرزوی آن علی مکان کریم جایی که نه
دل پراکنده و نه زبان خواهنده و نه مستمع باز نگرنده بین قوم کرام نزدیک محققان
و مستمع سوزان و ناظر پرسان شیخ الاسلام گفت که وقتی جنید با ذوالنون
فرا فلیح مجنون رسیدند وی را گفت که مرا نگویی که این جنون تو از چیست جواب
داد که جلست فی الدنیا فجننت بفراق جنید را پرسیدند که بلا چیست گفت العافیة
تهار القلب مع الله لحظة شخصی جنید را گفت که پیران خراسان را ایران یافتم که
حجاب سه است یک حجاب خلق است و دوم دنیا و سیم نفس جواب داد این
حجاب دل عام است خاص محجوب بچیزی دیگر است رؤیة الاعمال و مطالعة الثواب
بها و رؤیة النعمة شیخ الاسلام گفت آنکه گرد از بند دل او از الله محجوبست

وآنکه پاداش جوید بران وآنکه از منعم بنعمت نگرد هم محجوبست واسطی گفته مطالعة
الاعواض علی الطاعات من نسیان الفضل پاداش طاعت فراچشم آمدن وطلب
کردن ثواب فضل و منت الله تعالی را فراموش کردنست وهم واسطی گفته ایاکم
ولذّات الطاعات فانها سموم قاتلة فارس عیسی بغدادی گفته است حلاوة الطاعات
والشرك سواء شیخ الاسلام گفت که تا از خود نه پسندی خوشت نیاید ولذت
نیابی وپسند از خود شرکست طاعت بگذار چنانکه فرمانست بشرط علم وسنت وآنگاه
از خود مپسند وبوی سپار وپسند خود بر روی دیو زن

شعر

اذا محاسنی اللاتی اُسرّ بها ❊ هی الذنوب فقل لی کیف اعتذر ❊ سئل الجنید
یکون عطاء من غیر عمل فقال کل العمل من عطائه ابوجعفر بن الکرنبی
رحمه الله تعالی از اقران جنیدست وگفته اند از استادان وی واز اجلّه مشایخ
بغداد بوده وجعفر خلدی گوید که جنید در روز وفات ابن الکرنبی بالای سر
وی نشسته بود سر خود بآسمان برداشت ابوجعفر گفت بعداست ودوری سر
خود بسوی زمین فرو افکند ابوجعفر گفت بعداست ودوری معناه ان الحق
اقرب الی العبد من ان یشار الیه فی وجهة کهمش بن الحسین الهمدانی قدس سره
(بفتح کاف وسکون ها وفتح میم وسین معجمه)
لقب وی ابو محمد است از همدان بوده با بسیاری از مشایخ صحبت داشته بود
وی گفته که شبی در همدان در خانه خود نشسته بودم یکی در بزد با خود گفتم
که جنید باشد چون در بگشادم جنید بود سلام کرد وگفت قاصد بزیارت تو آمدم

معلوم شد راستی خاطر تو وبازگشت دیگر روز در همدان طلب کردمش نیافتم
واز جمعی که از بغداد رسیدند پرسیدم که فلان وقت وی غایب بود هیچکس نشان
نداد همان شب آمده بود ورفته عمرو بن عثمان المکی الصوفی رحمه الله تعالی
از طبقه ثانیه است کنیت وی ابوعبدالله است استاد حسین منصور حلاج است
نسبت با جنید کند وبا خراز صحبت داشته است واز اقران ایشانست وابوعبدالله
نباجی را دیده بود وکان یقول ما صحبت احدا کان انفع لی صحبته ورؤیته
من ابی عبدالله النباجی وعالم بوده بعلوم حقایق اصل وی از یمن است
سخن وی باریک شد وی را بکلام منسوب کردند ومهجور ساختند واز
مکه بیرون کردند به جده رفت وی را قاضی کردند وفی کتاب صفة الصفوة
لابن الجوزی انه توفی ببغداد سنه ست وتسعین ومائتین وقیل سبع
وتسعین وقیل احدی وتسعین ویقال انه توفی بمکة والاول اصح وی
گفته المروّة التغافل عن زلل الاخوان وقال ابوحفص المروة ان تبذل للاخوان
جاهك ومالك فی الدنیا وتخصهم بالدعاء فی العقبی وهم عمرو بن عثمان
گفته لا یقع علی کیفیته الوجد عبارة لانه سرّ الله عند المؤمنین یعنی عبارت
بر کیفیت وجد دوستان نیفتد زیرا که آن سرّ حق است نزدیک مؤمنان
هرچه عبارت بنده اندران تصرف تواند کرد آن سرّ حق نباشد از انکه تکلف
بکلّه از اسرار ربانی منقطع بود وگویند که عمرو باصفهان آمد

نوجوانی بصحبت وی پیوسته بدروی مانع آمد بیمار شد و مدتی بر آمد بوی
عم ھم برخواست و با جمع فقرا بعیادت وی رفت آن جوان التماس کرد که قوال
چیزی بخواند عمرو بقوال اشارت کرد و این بیت بخواند شعر مالی مرضت فلم یعدنی
عائد منکم ویمرض عبدکم فاعود ٭ چون بیمار این بشنید برخواست و نشست
وشدت بیماری او کمتر شد گفت دیگر بخوان قوال این بیت دیگر بخواند شعر
واشد من مرضی علی صدودکم ٭ وصدود عبدکم علی شدید ٭ بیماری از
وی زایل شد و صحیح النفس برخواست و پیدا از اندیشه که در دلش گذشته بود
توبه کرد و وی را بعمرو تسلیم کرد و یکی از بزرگان طریقت شد روزی علی سهل
وی را گفت ما قانون الذکر فی الجملة گفت وجود افراده مع معرفة اوصافه یافت
نکاه داشتن آن پس شناخت صفات او شیخ الاسلام گفت که آدمی افراد مولی
بیابد نکه افراد مولی یابد نه آدمی است اینکه میخورد و میخسپد چیزی دیگر است
شاه شجاع کرمانی قدس الله تعالی روحه از طبقهٔ ثانیه است از اولاد ملوک
بود از رفیقان ابوحفص است با ابوتراب نخشبی و ابوعبدالله ذراع بصری
و ابوعبید بسری صحبت داشته استاستاد ابوعثمان حیری است و وی
با قبا رفتی و باب فرغانی و نوری و سیروانی و حیری با طیلسان رفتندی و دقاق
با گلیم درزی کردان و شاه پس از ابوحفص رفته از دنیا مات بعد سنة سبعین
و مائتین وقیل قبل ثلثمائه و وی را کتابیست رد بر یحیی معاذ رازی در فضل غنی

یعنی بیان کن بطریق اجمال که قانون ذکر
و حقیقت وی چیست
وجود افراده الخ یعنی حقیقت ذکر یافتن حق
بصفت یکتائی که با یافت وی غیر وی
نبود و باز شناخت صفات و برا در
مراتب

بر فقر که یحیی کرده و وی آنرا جواب باز داده و فقر را بر غنا فضل نهاده چنانچه
هست شیخ الاسلام گفت از فضل درویشی تر آن تمامست و کفایت که مصطفی
صلی الله علیه و آله و سلم درویشی بر توانگری برگزید و حضرت حق وی را آن
اختیار کرد و به پسندید و شاه شجاع بزرگ بوده خواجه یحیی عمار گفتی شاه
شاهی بود روزی ابوحفص نشسته بود در نیشابور شاه شجاع بر سر او بیستاد
با قبا و از وی پرسید ابوحفص باز نگریست او را دید با قبا گفت بخدای که تو شاهی
گفت من شاهم در آن سوال بجای آوردن که شاه است دانست که آن سوال جز وی
نتواند کرد گفت با قبا شاه گفت وجدنا فی القباء ما طلبنا فی العباء شیخ الاسلام
گفت شاه چهل سال نخفته بود بر طمع وقتی در خواب شد حق تعالی را بخواب
دید بیدار شد این بیت گفت شعر رایتک فی المنام سرور عینی ٭ فاحببت
النعس والمناما ٭ پس از آن پیوسته همی خفتی یا وی را خفته یافتندی و یا در
طلب خواب المجنون شعر وانی لاستغشی ومالی غشیة ٭ لعل خیالا منک یلقی
خیالیا ٭ روزی شاه در مسجد نشسته بود درویشی بر پای خاست و دو من
نان خواست کسی نمی داد شاه گفت کیست که پنجاه حج من بخرد و من نان و یا این
درویش دهد فقیهی آنجا نشسته بود آنرا بشنید گفت ایها الشیخ استخفاف
با شریعت میکنی گفت هرگز خود را قیمت ننهادم کردار خود را چه قیمت نهم و هم
وی گفته من غض بصره عن المحارم و امسک نفسه عن الشهوات و عمر باطنه

بدوام المراقبة وظاهره باتباع السنة لم نخیّاله فراسته ابو عثمان حیری قدس
الله سره از طبقهٔ ثانیه است نام وی سعید بن اسمعیل الحیری النشابوری
اصل وی از ری است شاگرد شاه شجاع است و با ابو حفص حداد و یحیی معاذ رازی
صحبت داشته است امام و یگانهٔ وقت بود استاد نیشابوریان است با شاه شجاع
از مرو به نیشابور آمده ابو حفص وی را گفت اینجا بایست که شاه انجا اشغال و عیال
دارد تو کسی نداری شاه بازگشت و وی پیش ابو حفص بیستاد ابو حفص برای وی
مجلس نهاد در ماه ربیع الاول سنه ثمان و تسعین و مائتین برفته از دنیا و قبر
وی در نیشابور است وی را گفتند جوان مردان که اند گفت که ایشان خود را نه
بینند و هم وی گفته که الشوق من شعایر المحبة و وی را امام و مقتدای ربانی
گفته اند که ربانی آن بود که شاگردان را بکمینه علم بپروراند تا قوی شود علم مهین را
و وی چنان بود در سخن ضعیف است اما در معاملات نیکوست و هم وی
گفته التهاون بالامر من قلة المعرفة بالامر زکریاء بن دلویه قدس الله تعالی روحه
بضم دال و لام و سکون واو …
کنیت وی ابو یحیی است از اهل نشابور بوده از شاگردان احمد حرب از جمله
زهاد و متوکلان بود و در لقمه نیک باحتیاط بوده است و از کسب خود خوردی
ابو عثمان حیری رحمه الله تعالی گفته است هر که چون ابو یحیی زید او را اندیشه
مرگ نبود اندیشه بعد از مرگ هم نبود و وفات وی در سنه اربع و تسعین
و مائتین بود به نیشابور زکریاء بن یحیی الهروی رحمه الله از کبار مشایخ بود

یعنی ابو حفص بوعظ مشغول گشت
یعنی اشتیاق از لوازم محبت است
یعنی در مسئله توحید ضعیف بود
یعنی سبک داشتن فرمان بنا بر قلت معرفت امر است چه اگر شخص امر و حقارت خود را ملاحظه کند تهاون را مجال ندهد

مستجاب

مستجاب الدعوه احمد حنبل رحمه الله تعالی گفته است که زکریا از جملهٔ ابدال است
ابو سعید زاهد گفته است زکریا را دیدم و با او صحبت داشتم از جملهٔ صدیقان
بود وفات وی در هراة بوده در رجب سنه خمس و خمسین و مائتین زیاد الکبیر
الهمدانی رحمه الله از همدان بود و در صحبت جنید قدس سره بوده و فقیه و
و مستجاب الدعوه بود کهمش الهمدانی رحمه الله گفته است که وقتی در مسجد
آدینه شدم زیاد را دیدم در محراب نشسته و دعای استسقا میکند هنوز
دعا با خر نرسیده بود که باران چنان بگرفت که بخانه باز نتوانستم آمد ابو عثمان
مغربی قدس الله تعالی سره وی از طبقهٔ پنجم است نام وی سعید بن المغربی است
شاگرد ابو الحسین دینوریست از ناحیت قیروان مغرب بوده است سالها
در مکه مجاورت کرده و انجا سید الوقت و یگانهٔ مشایخ بوده انجا وی را قصه
افتاد بنشابور آمد و در نشابور برفت در سنه ثلاث و سبعین و ثلثمائه
قبر وی در نیشابور است پهلوی ابو عثمان حیری و ابو عثمان نصیبی هر سه
پهلوی یکدیگرند صحبت داشته اند با ابو علی کاتب و حبیب مغربی و ابو عمرو
زجاج و ابو یعقوب نهرجوری را دیده بود و صاحب کرامت ظاهر بود و فراست
نیز وی گفته که ابتداء در آمدن من درین کار آن بود که مرا اسپی و سگی داشتم
و در یکی از خرابه پیوسته شکار میکردم و کاسه داشتم چوبین که در وی شیر میکردم
روزی خواستم که از ان کاسه شیر خورم آن سگ بانگ بسیار کرد و بر من حمله آورد

دیده بوده یعنی صحبت میان ایشان متحقق نشده

بود مر و ما درو ید من بر من میکریستی از صعبا نکه من از نماز آدینه آمده بودمی
و از بس که پیران دیده بودمی و سخنانی که شنیده بودمی سئل عن التصوف فقال
خلو الاسرار مما منه بدٌّ و تعلقها بما لیس منه بدٌّ و هم وی گفته من ترك
التدبیر عاش فی راحةٍ شیخ ابو العباس هوده بن بغدادی رحمه الله شیخ الاسلام
گفت که وی گفته که نفس خویشتن را مشغول کن پیش از آنکه ترا در شغل افکند شعر
لقد جلب الفراغ علیك شغلاً ؛ و اسباب البلاء من الفراغ ابو عبد الله
المغربی قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است نام وی محمد بن اسمعیل است
گویند که استاد ابراهیم خواص و ابراهیم بن شیبان کرمانشاهی و ابوبکر بیکندی است
و شاگرد ابو الحسین علی رزین هرویست و عمر ابو عبد الله صد و بیست و دو سال
بود و عمر استاد وی ابو الحسین شاگرد عبد الواحد زید بصریست و عبد الواحد زید
شاگرد حسن بصریست رحمهم الله تعالی قبر ابو عبد الله بر سر کوه طور سیناست
پهلوی استاد وی ابو الحسین علی ابن رزین در زیر درخت خرنوب گویند که در
سنه تسع و سبعین و مائتین برفت از دنیا شیخ الاسلام گفته که وی هرگز
تاریکی ندیده بود ابجا که خلق را تاریکی بودی وی را روشنایی بودی وی گفته با ابو
عبد الله مغربی را بیافریده که اگر الله تعالی مؤنت شهوت را از من بستاندی ا
دوستتر از آن باشد که اکنون گوید مرا در بهشت شو این آنست که علی ابن ابی طالب
کرم الله تعالی وجهه گفت اگر مرا اختیار دهند که در بهشت شو یا در مسجد من نزد

مسجد شوم که بهشت نصیب من است بنزدیك و مسجد نصیب او ست نزدیك من
وقتی ابو عبد الله مغربی بر سر کوه سینا سخن میگفت سخن بجایی رسید که گفت بنده باو
چندان نزدیکی جوید که فرو ماند فرد است انکوه بجنبید و پاره پاره می شد و پایان می
آمد و وی گفته افضل الاعمال عمارة الاوقات فی الموافقات و هم وی گفته
ما فطنت الا هذه الطایفة و احترقت بما فطنت و لابی عبد الله المغربی قدس سره
یا من یعد الوصال ذنباً ؛ کیف اعتذاری من الذنوب ؛ ان کان ذنبی لدیك
حتی فاتنی منه لا اتوب ؛ و هم وی گفته ما رایت انصف من الدنیا ان خدمتها
خدمتك و ان ترکتها ترکتك هرگز از دنیا منصفتر چیزی ندیدم اگر وی را
خدمت کنی ترا خدمت کند و چون از وی اعراض کنی و طلب خدای بر دست گیری
از تو بگریزد و اندیشه آن بر دل تو نیاورد پس هر که بصدق از دنیا اعراض کند از شر
او ایمن گردد و از آفت وی رسته شود ابو عبد الله النباجی قدس الله تعالی سره
نام وی سعید بن یزید است از قدمای مشایخ است از اقران ذو النون مصری
و از استادان احمد ابو الحواری نباجی گفت الادب حلیة الاحرار و هم وی گفته
لکل شیء خادم و الدین الادب شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله نباجی گوید که چشم
بر و دار که نشان روشنتر از وی نیست و هم ابو عبد الله گوید که چشم بر و دار که
نشان روشنتر از وی نیست و هم ابو عبد الله گوید که موسی علیه السلام گفت الهی
من ترا کجا یابم گفت چون قصد درست کنی مرا یابی و کتانی گوید که قصد درست کردی

یا من یعد الوصال الخ حاصل آنکه اعتذار از گناه بفعل محمود باید و صال از افعال محمود است عند القایل و عند المحبوب لی ملکه اعتذار ذنب بود پس چگونه امر برا عذر کند و ترجمه بیت اینست که ای آنکسی که وصال ذنب شمارد چگونه و خود کرد و عذر من از گناهان نزدیك وی نیابد است که وصال منافی توحید است زیرا که وصال نسبت است و نوع منتسبین و اثبات کثرت منافی توحید است

النباجی بکسر نون و فتح بای منقوطه بیك نقطه و جیم منسوبست به نباج و وی قریه ایست بادیه بصره

یعنی ادب زینت آزاد مردانست

یعنی هر چیز را خادمی و معنی است و خادم و مقوی دین ادب است

مرا یافتی وی را یافتی وحلاج گوید لا تعرّج آن یک گام است شیخ الاسلام گفت آن
یک گام تویی چون از خود در گذشتی باو رسیدی **ابو عبد الله الانطاکی قدس الله**
تعالی سره نام وی احمد بن عاصم الانطاکیست از اغیا نقوم بوده واز سادات
ایشان وعالم بوده بعلوم شریعت عمر دراز یافت وبا قدما صحبت داشته بود
واتباع تابعین را دریافته واز اقران بشر وسری بود ومرید حارث محاسبی بود
وبصحبت فضیل رسیده بود شیخ الاسلام گفت که وی گفته که از هیچ کس هیچ
حسد نباید مگر از معرفت عارفانه نه از معرفت تصدیقی بو علی دقاق گوید
رسمیة کقطرة وسمیة لا علیک لا تشفی ولا غلیک تسقی معرفت رسمی چون باران است
تابستانی نه بیمار را شفا دهد ونه تشنه را سیراب کند وهم انطاکی گفته
انفع الفقر ما کنت به متجملاً باشی وبآن راضی یعنی جمال خلق همه در اثبات
اسباب بود وجمال فقیر در نفی اسباب واثبات مسبب ورجوع باو ورضا باحکام
او زیرا که فقر فقد سبب بود وغنا وجود سبب وبی سبب با حق بود وبا سبب با خود
پس سبب محل حجاب آمد وترک اسباب محل کشف وجمال دو جهان در کشف ورضاست
وناخوشی عالم در حجاب وسخط واین بیان واضح است در تفضیل فقر بر غنا والله
تعالی اعلم **ممشاد دینوری قدس الله تعالی سره** از طبقه ثالثه است
بمیم مفتوح اول وسکون ثانی وفتح شین معجم والف ودال مهمله
از بزرگان مشایخ عراق است وجوان مردان ایشان یگانه در عالم پاکی ما و ظاهر
واحوال نیکو با یحیی جلا ومیه از وی با مشایخ صحبت داشته واز اقران جنید ورویم
ونوری وغیر ایشان بود گفته اند در سنه تسع وتسعین ومائتین برفته از دنیا
وی گفته که الله تعالی عارف را آیینه داده است درین که هرگاه درونگرد الله بیند
شیخ الاسلام گفت وی را در دل موضعی جای است که جز وی نرسد چون بتفرقه
در ماند بآن گرود پناه ساید حصری گوید که دوش می اندیشیدم که مرا که دگاه
چنین تفرقه می بود حال مریدان وشاگردان من چگونه خواهد بود واگر نه آن
بودی که دانستم که او جای دارد در دل دوستان خود که جز وی آنرا نگرد وجز وی
آنجا نگذرد پاره پاره شدمی ما ابالی بعیون وظنون اتقیها لی فی سری مرآة اری
وجهک فیها وهم ممشاد گفته که چهل سالست که بهشت با هر چه در وست بر من عرضه
میکنند گوشه چشمی بعاریت بآن ندادم شیخ الاسلام گفت که در صحبت وحضور او
نگرستن بغیر او شرکست باو والله تعالی پیغمبر خود را صلی الله علیه وسلم میگوید
ما زاغ البصر وما طغی قل الله ثم ذرهم وهم ممشاد دینوری گفته که هرگز بر هیچ
پیر نشده ام وسوال نبرده ام با دل صافی باو شده ام تا وی خود چه گوید وهم وی
گفته همه معرفت صدق وافتقار است بالله تعالی وهم وی گفته طریق الحق بعید
والسیر مع الحق شدید شیخ الاسلام گفت راه بحق درست مگر او دست گرد وصحبت
وصبر کردن ورو نکارکند انیدن با خداوند سخت است مگر او مونس بود وهم ممشاد
گفته که هرکه بدوستی از دوستان وی انکار کند کمینه عقوبت وی آنست که هرگز
وی را آن ندهند که او را داشته ذو النون گفته هرکه بر نعره زدن ذاقی که بر زد و ندانکار

یعنی بازیافتن افتقارات وتحقق شدن بان

کند هرکه نا ورده بصندوق نیاید یعنی بر اصل آن انکار کند تا از نقد وجه زر قوی
بن وی است تو راست نگر و راست بین تا بهره یابی شیخ الاسلام گفت که ابو عامر گوید
شاگرد ممشاد که روزی پیش ممشاد نشسته بودم جوان مردی از در خانه وی در آمد
و بمیزبانی اجازت خواست شیخ گفت تو آنی که صوفیان را بخانه بری و بازار در میانه
شیخ بهانه میجست اجابت نکرد چون بیرون شد اصحاب گفتند شیخ هرگز چنین
نکردی این چه بود شیخ گفت وازین جوان مردان بود دنیا بدست وی در آمد آن
دست وی بشد اکنون می آید و چیزی نفقات میکند میخواهد که سرمایه خود
باز یابد تا مهر آن از دل بیرون نکند این باز نیابد قال الشیخ عبد الله الطاقی رحمه الله
تعالی سمعت عن محمد بن حفیف یقول رایت ممشاد الدینوری فی النوم کانه قائم رافع
یدیه الی السماء وهو یقول یا رب القلوب یا رب القلوب والسماء تدنو من راسه
حتی وقعت علی راسه فانشقت وحمل ممشاد روزی ممشاد از در سرای خود بیرون
شد سگی بانگ کرد ممشاد گفت لا اله الا الله سگ بر جای بمرد و قال ممشاد ادب المرید
فی التزام حرمات المشایخ وخدمة الاخوان والخروج عن الاسباب وحفظ ادب
الشرع علی نفسه **الحسن بن علی المسوحی قدس الله تعالی سره** کنیت او ابو علی است
بضم میم و ضم سین مهمله و سکون واو و کسر حاء مهمله
گویند که از استادان جنید و ابو حمزه است اما از اقران ایشانست که از کبار
اصحاب سری السقطی جنید گوید که حسن مسوحی را چیزی گفتم در انس گفت ویحک
لو مات من تحت السماء ما استوحشت اگر خلق یکبار بمیرند مرا ملالت نباشد

و وحشت بگیرم شیخ الاسلام گفت محمد نفیسه که محمد عبد الله کازرونی را جانی تنها
نشانده بود و هفته فراموش کرده بود و وی را عذر میخواست که من ترا فراموش
کردم گفت رنجه مشو که الله تعالی وحشت تنهایی از دوستان خود برداشته
لسمنون المحب ❀ علیک یا نفس بالتخلی ∴ فالعیش فی الانس والتسلی ∴
احمد بن ابراهیم المسوحی رحمه الله کنیت وی نیز ابو علی است وهو من اجلة مشایخ بغداد
با سری سقطی صحبت داشته و از وی روایت کند و از حسن مسوحی نیز و گفته اند
که وی حج میکرد با یک پیرهن و ردایی و نعلینی بی آنکه رکوه یا کوزه بردارد
جز آنکه سیبی شامی در کوزه نهادی و بوی میکردی و از میانه بغداد تا مکه
بآن بگذرانیدی وی گفته من فتح له شیء من غیر مسئلة فرده وهو محتاج
الیه احوجه الله الی ان یاخذ مثله بمسئلة **رویم ابن احمد بن یزید بن رویم قدس
الله سره** از طبقه ثانیه است کنیت او ابو محمد است و گفته اند که ابو بکر است
و ابو الحسین و ابو شیبان نیز گفته اند نبیره رویم مهین است که قراءت از نافع
روایت کند از بغداد است از اجله مشایخ آن فقیه بوده و عالم بمذهب داود
اصفهانی شیخ الاسلام گفت که رویم خود را شاگرد جنید می نمود از یاران وی است
و مه از وی و من مویی از رویم دوست دارم که صد از جنید و ابو عبد الله خفیف
گوید که هرگز دیده من کس ندیده که در توحید سخن گفتی چنانکه رویم سئل عن
التصوف فقال هو الذی لا یملک شیئا ولا یملکه وقال ایضا التصوف

ترك التفاضل بين الشيئين خود را در آخر عمر در میان دنیا داران پنهان کرده
بود اما بشغل محجوب نکشتی جنید کفته ما فارغ مشغولیم و رویم مشغول فارغ
شیخ الاسلام کفت که رویم بزرکست تلبیسی خود را بتوانکری و مهتری فرا نمودی
وکیل قاضی بود وی را چهار بالش بود و احتشام تمام ابو عمرو زجاج بکجند خدمت
جنید میکرد وی را کفته بود زنهار نزدیک رویم نروی چون زجاج را عزم رفتن
خواست با خود کفت از بغداد بروم رویم را ندیده بده باشم چون کسی پرسد چه عذر
آرم پنهان از جنید بوی شد وی را دید در چهار بالش و احتشام چون خلوت
شد دختر کی از ان وی بنزدیک وی آمد رویم بو عمرو را کفت اصحاب تو مے
کویند چرا این شغل نمیکذاری و در میان ما نمی آیی کفت چکونه آیم چرا شغل این
کودکان نسازند تا بیایم و ایشان را خبر کنم در اینچه از وی یافتم و ایشان را علم نبود جنید
کو یم شیخ الاسلام کفت که جنید را میکفت و یاران او را چون ابو عمرو بپیش
جنید آمد کسی وی را آکاه نکرده بود که وی بنزدیک رویم رفت کفت هین بکوی
چون دیدی رویم را کفت سخت بزرکوار کفت الحمد لله از بیم تو میکفتم تو ی مرو نباید
که در ان صورت سیرت و تلبیس وی را به بینی فرا چشم تو نیاید و مایه خود دیدم
بباد دهی الحمد لله نیکو دیده مرد بزرکست در فتوحات مذکور است که رویم کفت
من قعد مع الصوفية وخالفهم في شيء مما يتحققون به نزع الله نور الايمان
من قلبه وقتی رویم را کفته بود از احتشام و لباس کفت بدان می آرایم که پای تا

که جنید را میکفت الخ یعنی مراد
با صحاب که در عبارت رویم
اینها اند ؟

یعنی کسی که با طایفه صوفیه نشیند
و خود را موافق ایشان نسازد در اینچه
ایشان بدان متحقق اند حق سبحانه
نور ایمان از دل انکس ببرد

در سر نهند مرو بازار ابراهیم واز ان باک ندارم ابو عبد الله خفیف بوی شدی چون
باز میکشت رویم دست بر کتف وی نهاد و کفت ای پسر هو بذل الروح فلا تشتغل
بترهات الصوفية کفت این کار جان فدا کردنست زنهار بترهات صوفیان مشغول
نشوی شیخ الاسلام کفت بذل روح آن بنود که بغزا شوی تا ترا بکشند آنست که با لله
تعالی بهر جان خود منازعت در نبکری جان و تن و دل در سر کار او کنی و هنوز بر خود
با فی کنی نه که بهیچ رنج که از و بتو رسد شکایت در کیری کسی بنزدیک وی در آمد
و وی را کفت کیف حالك وی کفت کیف حال من کان دینه هواه و همته دنیاه ليس
بصالح تقي ولا بعارف نقي چکونه باشد حال انکسی که دین او هوای وی بود و همت
او دنیای او بود نه نیکو کاری از خلق رمیده و نه عارفی بود از خلق کزیده و این
اشارت بعیوب نفس است و همانا که در جواب بتحقیق حال سایل اشارت کرده است
و نیز روا بود که در ان وقت او را آن بان کذاشته باشند تا از وصف وجود خود
عبارت کرده است و اضاف صفت خود بداده وسئل رويم عن الانس فقال ان تستوحش
من غير الله حتى من نفسك وسئل عن المحبة فقال الموافقة في جميع الاحوال وانشد

شعر
ولو قلت لي مت مت سمعا وطاعة ... وقلت لداعي الموت اهلا ومرحبا

قال الرضاء استلذاذ البلوى واليقين هو المشاهدة شیخ الاسلام پس از خرازی
رویم را مه نهادی پس جنید و نوری را رویم کفته بیست سال کذرانیدم که هیچ خورد
[illegible] من نکذشت مکر بعد از انکه حاضر شده باشم و هم وی کفت اخلاص

و نیز روا بود از سخن مبنی بر آنست که نوا اند که صوفی
را بعضی احکام طبیعت عود کند و عود بعضی بالکلیه فانا جیم
شود خانچه بنازد باکلیه فانست عود بالکلیه بجمیع احکام
و معنی الضمیر ازینجا ازانست که صوفی را نیز بود اند
طبیعت ؟

وسئل رویم الخ یعنی رویم را
از انس پرسیدند کفت علامت
انس بحق سبحانه آنست که از انچه
مقسم سمت غیریت است متوحش باشی
تا که از خود نیز ؟

آنست که رویت تو از عمل تو منتفع شود یعنی عمل را از خود نه بینی و ندانی

وهم وی گفته که فتوت آنست که برادران خود را معذور داری در هر زلتی که

از ایشان واقع شود و با ایشان چنان معامله نکنی که از ایشان عذر باید خواست وهم

وی گفته اذا وهب الله لك مقالاً و فعالاً فاخذ منك المقال وترك عليك الفعال

فلا تبال فانها نعمة وان اخذ منك الفعال وترك عليك المقال فبح فانها مصيبة وان

اخذ منك المقال والفعال فاعلم انها نقمة وهم وی گفته فقر را حرمتیست

و آن ستر و اخفای اوست هر که آن را کشف کرد و با خلق نمود اهل فقر نیست و وی را

در فقر کرامتی نه وهم وی گفته من حکم الحکیم ان توسع علی اخوانه فی الاحکام

ويضيق على نفسه فيها فان توسعت عليهم اتباع الامر والتضيف على نفسك

من حکم الورع وهم وی گفته ادب المسافران لا یجاوز همته قدمه وحیث ما وقف

قلبه یکون منزله علی نفسه فیها فان التوسعة علیهم اتباع العلم والتضييق

یوسف بن الحسین الرازی قدس سره

از طبقه ثانیه است کنیت وی ابو یعقوب است

شیخ ری و جبال بود در وقت خویش امام بوده مر این طایفه را امام بشکوه تلبیس

طریق ملامت داشته مردمان بر خویش شورانیدن و قبول ایشان بخویشتن ویران کردن

و خود را از چشمها بیفکندند شاگرد ذوالنون مصریست و با ابوتراب نخشبی و یحیی

معاذ رازی و غیر ایشان صحبت داشته رفیق ابوسعید خراز بوده در سفرها وی را نامهاست

با جنید صحبت نیکو در سنه ثلاث واربع وثلثمائه برفته از دنیا در وقت مردن گفت

یعنی ادب مسافر آنست که قصد او از قدم او نگذرد یعنی هر جا که دل او ایستاد آنجا منزل سازد گفته اند که صوفی باید که ابن الوقت باشد یعنی تابع وقت خود باشد و بمقتضای وقت عمل کند

الهی خلق را بتو خواندم بجهد و هرچه توانستم بر خود بکردم از بدی مرا بیکی بخش از ایشان

پس برفت وی را بخواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت الله تعالی مرا گفت آن سخن را باز

دگر باز گوی باز گفتم گفت ترا بتو بخشیدم میان خود و او واسطه در دنیا و رد کم میان او

وایشان وسیله و واسطه هم اوست شیخ الاسلام وصیت کرد یاران خود را که

یکدیگر را بنان دارید که آنچه شما را می باید هم از شما آید میان ایشان تن جمع و وسیله

هم ایشان اند یوسف الحسین گفت بمصر رفتم بنزدیك ذوالنون چون وی را

دیدم موی بر اندام من برخاست بمن نگریست و گفت از کجایی گفتم از ری گفت بر تو

زمین تنگ شده بود که بمصر آمدی گفت آمده تا خدمت ترا دریابم گفت دور باش

از آنکه دروغ گویی یا خیانت کنی پس گفت یا بنی صحح حالك مع الله لا یشغلك عنه

شاغل ولا تشتغل بما یقول الخلق منك فانهم لن یغنوا عنك من الله شیئا واذا

صحت حالك مع الله ارشدك للطریق الیه واقتد بسنة النبی صلی الله علیه

وسلم وظاهر العلم وایاك ان تدعی فیما لیس لك فما اهلك عامة المریدین

الا الدعاوی روزی از ذوالنون طلب وصیت کرد گفت ایاك وهذا الاوراد

المتصلة فان النفس تالفها وانظر ما فیه مخالفة نفسك من صیامها او فطرها فاعملها

فان فی متابعة النفس طاعة کان او معصیة فتنة فما الفت النفس شیئا الا وفیه

بلاء و خطر و نیز ذوالنون وصیت کرده است وی را فقال لا تسکن الی مدح

الناس ولا تجزع من فور قبولهم وردهم فانهم قطاع الطریق واسکن الی

فقال لا تسکن الی یعنی آرام مکن بستایش مردم و جزع و اضطراب مکن از رد و قبول ایشان زیرا که ایشان راه زنانند و مانع وصول مطلوب حقیقی و آرام کن بصفات حمیده که باید متحقق گشته در جهان و آشکارا

ما تحققه من اخوانك سرا وعلنا و یوسف بن الحسین گفته الخیر کله فی بیت والمفتاح
التواضع والشر کله فی بیت ومفتاحه الکبر وهم یوسف بن الحسین گوید که
از ذوالنون جدا شدم وی را گفتم مرا وصیتی کن گفت تن خود را از رنج خلق دریغ مدار
و تا توانی دل خود را جز برای الله خالی مدار و فرمان الله را گرامی دار تا او نیز ترا گرامی دارد
عبدالله بن حاضر قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام گفته که وی خال یوسف
الحسین است از متقدمان مشایخ بوده از اقران ذوالنون و مه از ذوالنون
یوسف بن الحسین میگوید که از مصر می آمدم از پیش ذوالنون روی بری نهادم
چون ببغداد رسیدم خال من عبدالله حاضر اینجا آمد میخواست بحج رود نزد وی
شدم گفت از کجا می آیی گفتم از مصر بری میروم میخواهم که مرا وصیتی کنی گفت پند
گفتم باشد که بپذیرم گفت دانم که نپذیری گفتم بود که بپذیرم گفت چون شب درآید
برو و کتب خویش و هرچه از ذوالنون نوشته در دجله انداز گفتم ببینم آن شب
مرا از اندیشه خواب نبرد و مرا از دل بر نیامد دیگر روز وی را گفتم بیندیشیدم مرا
از دل بر نمی آید گفت گفتم ترا که نپذیری گفتم چیزی دیگر گوی گفت هم نپذیری
گفتم بپذیرم گفت چون بری شوی مگوی که من ذوالنون را دیده ام و از وی آثاری
مسا یوسف گفت بیندیشیدم این بر من صعب تر می آمد از گفت پیشینه دیگر وی را
گفتم این بر من صعب تر می آید گفت گفتم نپذیری آخر گفت ترا سخنی گویم که ترا از آن چاره
نیست گفتم بگوی گفت چون بخانه باز شوی خلق را بخود مخوان که باو میخوانم و بخدا

کن که همیشه الله تعالی در یاد تو بود شیخ الاسلام گفت که الله تعالی با موسی علیه السلام
گفت ای موسی چنان کن که همیشه زبان تو بیاد من بود و هرجا که شوی گفت تو نیز
من بود ابو عبدالله نباجی یوسف بن الحسین را گفت جهان از صادقان و راستان
خالی شده است اگر توانی صدق را لازم گیر در جمیع احوال خود و بدانکه در زمره مردان
این راه در نیایی و مراتب ایشان نیابی مادام که رد همه خلایق نشوی و از خالص بندگان
الله تعالی نگردی مگر بعد از مهاجرت و مفارقت خلایق یوسف الحسین گوید که مرا
سخن هیچکس آن نفع نرسانید که سخن ابو عبدالله نباجی زیرا که مرا دلالت باسقاط جاه
کرد و من او را قبول کردم ثابت الخباز رحمه الله تعالی از قدمای مشایخ است با جنید
و رویم صحبت داشته است و طریقت از ایشان گرفته و پیوسته حکایت ایشان گفتی
ابو ثابت الرازی رحمه الله تعالی از مشاهیر علما و قرا و فقرا بود وی گفته وقتی
در مسجد نشسته بودم و کودکی را قرآن تعلیم میکردم و یوسف بن الحسین برانجا
بگذشت مرا گفت شرم نداری که مخنثی را قرآن تعلیم میکنی من با خود گفتم سبحان الله
کودکی خرد بهشتی را چنین میگوید بس بر نیامد که آن کودک را با مخنثان دیدم بخدمت
وی رفتم و ارادت گفتم سمنون بن حمزة المحب الکذاب قدس سره از طبقه ثانیه است
امام المحبه کنیت او ابوالحسن است و گفته اند ابوالقاسم خود را کذاب لقب کرده
بود تا نگفتندی باز نگریستی یگانه بود در علم محبت همه عمر او گفتی با سری
سقطی و محمد بن علی القصاب و ابواحمد القلانسی صحبت داشته بود از اقران جنید

شاهی است در صحبت یکدیگر بمکه رفته اند زهرون درویش و مظفر پیر و سیده
زن مظفر پیر ایشان و همه در رمله برفته اند از دنیا رحمهم الله تعالی ابو عبد الله
مغربی گوید که هیچ جوان مردی ندیدم از جوان مردان چون زهرون شیخ الاسلام
گفته وقتی بتماشا بیرون شده بود با جمع از درویشان این دو بیت برخواندند
شعر وَسَنَا بَرْقٍ نَفَى عَنِّي الكَرَى ٭ لَمْ يَزَلْ يَلْمَعُ بِي مِنْ ذِي طُوَى
مَنْزِلٌ سَلْمَى بِهِ نَازِلَةٌ ٭ طَيِّبُ السَّاحَةِ مَعْمُورُ الفِنَا ٭ وی بخروشید و بانگ
چند بزد و بختی شور کرد و بازگشت گفت من تماشای خود بکردم عروة بن الوثابه
رحمه الله تعالی کنیت او ابو الاصبع شیخ الاسلام گفته که در کتاب
احمد بن ابی الحواری دیده ام که وی شیخ بوده بمکه و شام برفته از دنیا وی را بخواب
دیدند و از حال وی پرسیدند گفت حَاسَبُونَا فَدَقَّقُوا ثُمَّ مَنُّوا فَأَعْتَقُوا شما داد
با من در گرفتند خورد خورد پس منت نهادند و بیکبار بگذاشتند میمون
المغربی قدس الله تعالی سره هو من اهل المغرب وکان من السیاحین وهو من
قدماء المشایخ وکان یرافق ابا موسی الدیبلی فی الاسفار وکان صاحب کرامات
و آیات وی سیاه بود چون در سماع در آمدی سفید شدی وی را گفتند حال
تو در سماع میگردد گفت اگر شما نیز آگاه باشید از آنچه من آگاهم حال شما هم بگردد و حکی انه کان معه جراب کلما اراد شیئا ادخل یده فیه واخرجه منه
سعدون مجنون رحمه الله تعالی عطا بن سلیمان گوید وقتی در بصره قحط افتاده
بود مردمان باستسقا بیرون شده بودند و من با ایشان بودم و در میان
گورستان آوازی شنیدم باز نگریستم سعدون مجنون را دیدم در چهار طاقی
از آن گورستان نشسته دست بر زانوی خود میزد و با خود چیزی میگفت پیش
وی رفتم و سلام کردم گفت وعلیک السلام عطا مَنْ كَشَفَ عَنْكَ الغِطَاءَ
گفت چه اینو هیئت نُفِخَ فِي الصُّورِ لَمْ بُعْثِرَ مَنْ فِي القُبُورِ گفتم نه باستسقا
آمده اند که تنگی افتاده گفت تو با ایشان آمده گفتم آری گفت بقلب سماوی او بقلب
خاوی پس گفت خواهی که من آب بخواهم گفتم چرا نخواهم گفت خداوندا بآن
راز دوشینه من بر تو باران در ایستاد و گفت ای عطا تا نزنند مرکه تا نزنند
نباید شد عطا بن سلیمان رحمه الله تعالی از زهاد بصره است
بزرگ وقت خود بوده روزی بیمار بود در آفتاب خفته وی را گفتند چرا
با سایه نیایی گفت میخواهم بسایه آیم اما میترسم که مرا گویند که در راحت
نفس خود گامی برگرفتی علی بن سهل بن الازهر الاصفهانی رحمه الله از طبقه
ثانیه است کنیت او ابو الحسن است از قدمای مشایخ اصفهان شاگرد محمد بن
یوسف البنا است از اقران جنید بوده و میان ایشان مکاتبت و رسالت بوده
با ابو تراب نخشبی صحبت داشته وکان له ریاضة عظیمة ربما کان امتنع
عن الاکل والشرب عشرین یوما یبیت فیها قائما هائما بعد ان کان نشوه
نشو ابناء النعمة والمترفین وی گفته که ما احتلمت قط الا بولی وشاهدین

یعنی تا در کل واقع نشود
این طریق روی مگردان و تقاضا
شو از سلوک طریق

یعنی هرگز احتلام نیفتاد مگر برین وجه که
عورتی را در خواب عقد کردی بحضور
ولی و دو گواه این حالت وی دلالت کند
بر تحری شریعت در دل
وی

وقتی عمرو بن عثمان مکی را بمکه سی هزار درم وام برآمد باصفهان آمد بر نزدیک
علی سهل اصفهانی تا وی را یاری دهد علی سهل وام وی را معلوم کرد که چند است
نقد کرده بمکه فرستاد و او را آگاه نکرد پس او را بنواخت و گسیل کرد وی میرفت
دلی نگران می اندیشه چون بمکه رسید وام را باز داده یافت بر آسود شیخ الاسلام
گفت دانی که علی سهل چرا چنان کرد از بیم عذر خواستن و باز شکر گزاردن که هیچ
آزادمرد آن را بر نتابد علی سهل گوید روا نیست پیش ما که این طایفه را درویش
گویند که ایشان توانگرترین خلق اند شیخ الاسلام گفت حق سبحانه و تعالی جامهای
نیکو بدنیاداران داد و جامه بدرویشان داد و طعام پاکیزه بایشان و لذت
طعام نیز بدرویشان وهم علی سهل گفته اعاذنا الله وایاکم من غرور حسن
الاعمال مع فساد بواطن الاسرار وهم وی گفته التصوف التبری عمن دونه
والتخلی عمن سواه و پرسیدند از وی حقیقت توحید گفت قریب من الظنون
بعید من الحقایق وانشد لبعضهم فقلت لاصحابی هی الشمس ضوؤها قریب ولکن
فی تناولها بعد شیخ الاسلام گفت که علی سهل را گفتند که روزی را یاد داری
گفت چون ندارم کودکی کردی بود و بعض این سخن را با بو جعفر بن محمد بن قاذه که
وی از شاگردان محمد بن یوسف البناست نسبت کرده اند چنانکه در کتاب سیر
السلف مسطور است ومی تواند بود که این سخن از هر دو بزرگ واقع شده باشد
ومی تواند بود که یکی از ناقلان را سهو افتاده باشد شیخ الاسلام گفت درین

نقص

نقصانست صوفی را دی و فردا چه بود آن روز را هنوز شب نیامده صوفی
دران روز ناست وکان علی بن سهل یقول لیس موتی کموت احدکم انما هو دعاء
واجابة ادعی فاجیب فکان کما قال کان یوما قاعدا فی جماعة فقال لبیک
ووقع میتا

محمد بن یوسف بن معدان البنا قدس الله سره

کنیت او ابو عبدالله
است گفته اند که وی از سیصد شیخ کتابت حدیث کرده بود پس ارادت
خلوت و انقطاع بروی غالب شد و بعزیمت مکه پیاده رفت و بادیه را بقدم
تجرید قطع کرد و گفته اند که وی در روز بعمل بنایی مشغول بودی زانچه حاصل
کردی محقری بنفقه خود صرف کردی و باقی بر فقرا تصدق نمودی و با وجود
کسب و عمل هر روز یک ختم قرآن بکردی چون نماز خفتن بگذاردی بسوی
کوه رفتی و تا صبح آنجا بودی و بسیار میگفتی خداوندا مرا شناسایی معرفت
خود روزی کن یا کوه را فرمان ده تا بر سر من فرود آید که بی آشنایی و شناسایی
تو زندگانی نمی خواهم و وی گفته که چون بمکه درآمدم دیدم که پیران در مقام
ابراهیم نشسته اند نزدیک بایشان بنشستم قاری خواند که بسم الله الرحمن الرحیم
بدل من چیزی واقع شد فریادی کردم پیران قاری را گفتند خاموش کن پس مرا
گفتند ای جوان ترا چه بود که فریاد کردی و هنوز قاری یک آیت نا خوانده من گفتم
قامت السموات والارضون وباسمه قامت الاشیاء وکفی به بسم الله سماعا
همه پیران برخاستند و مرا در میان خود بنشاندند و گرامی داشتند وهم

٧٢

در آمد او را دید که با یك پیراهن نشسته کفت یا با جعفر سرما نمی یابی کفت دست خود بیا رو بکوی لا آله الا الله دست خود را بزیر پیراهن وی در آوردم و کفتم لا اله الا الله دیدم که از کرمی عرق می کرد سهل ابن علی المروزی رحمه الله وی بود که در سرای عبد الله مبارك شد کفت این کنیزکان مطرب آراسته چرا بر بام کرده چرا از بام فرو نخوانی ابن المبارك کفت چنین کنم چون بیرون شد کفت بکوشید و وی را دریابید که هم اکنون میرود زد نیا آنکه او بر بام من دید حورانند که پیدا وی فرستاده اند از بهشت که بر بام من هیچ کنیزك نبود و وی دروغ میکوید چون از سرا بیرون رفت حالی جان بداد سهل علی مروزی را پرسیدند که از نواختنهای الله تعالی که بنده را بآن بنوازد کدام مه است کفت فراغت دل مصطفی کفت صلی الله علیه وسلم نِعمَتانِ مَغبُونٌ فِیهِما کَثِیرٌ مِنَ النّاسِ الصِّحَّةُ والفَراغَةُ وهم سهل علی کوید الفراغ بلاء من البلایا شیخ الاسلام کفت که کسی را که تقوی بر وی غالب نباشد وی را شغل به از فراغت باشد تا از فراغت وی را بلایی نخیزد اما آنکه متقی بود و صاحب ورع و خداوند دل وی را فراغت مُلکی بود بی بها و فراغت مُلکی بود بی بها و فراغت در خانه صحبت حق است سبحانه و در ویشی دکان از کار ابن جریح کوید هر که او طریق عزم نبیند او را بر زیادت روی نیست علی بن حمزه الاصفهانی الحلاج رحمه الله شیخ الاسلام کفت وی نه حلاج بود چون حسین شاکرد محمد ابن یوسف بنا بود باصفهان علی بن حمزه کفته است که من

یعنی فراغ از جمله بلاهاست و چون این کلام که فراغت بلاست با آن حدیث منقول که فراغت نعمت است راست نمی آید عجب نظام شیخ الاسلام توفیق کرد میان این دو سخن باینکه فراغت نعمت و بلاست غیر متقی را که با آن اسباب بُعد و حجاب پیدا کند بر این شخص با شغل بهتر بود تا وی را فرصت و مجال تحصیل اسباب بُعد نماند و نعمت است متقی را که سرمایه اسباب قرب باشد

وی کفته که در مکه بسیار دعا می کردم که یا رب دل من بجود آشنایی و شناسایی ده یا جان مرا بستان که مرا بی شناخت تو بجان حاجت نیست در خواب دیدم که کوینده می کوید اکر این میخواهی یکماه روزه دار و با کسی سخن مکوی پس بزمزم در آی و حاجت خواه چون ماه تمام شد بزمزم در آمدم و دعا کردم هاتفی از چاه زمزم کفت یا ابن یوسف اختر مِنَ الاَمرَینِ واحِداً اَیُّهُما اَحَبُّ اِلَیکَ العِلمُ مَعَ الغِنَی والدُّنیا اَمِ المَعرِفَةُ مَعَ القِلَّةِ والفَقرِ من کفتم المعرفة مع القلة والفقر پس از چاه زمزم آواز آمد که قَد اُعطِیتَ و کویند که جنید قدس سره بفضل و کمال وی قایل بود و در رسالتی که بشیخ علی سهل اصفهانی فرستاده نوشته بوده است که سَل شَیخَکَ اَبا عبدالله مَا الغالِبُ عَلَیکَ پس علی بن سهل از وی سوال کرد کفت بنویس بوی که وَاللهُ غالِبٌ عَلَی اَمرِهِ محمد بن فاذه رحمة الله علیه کنیت وی ابو جعفر است از شاکردان محمد یوسف بنا است کان مجتهداً قویاً فی العبادة سخیاً فی البذل العطیة هر روز سه ختم قرآن ورد داشت وی را از پدر میراث بسیار رسید سالها بر محمد بن یوسف و عیال او نفقه کرد چنانکه وی ندانست دوستی داشت وی را فرموده بود که ما یحتاج وی را میخرید و بمنزل وی می برد و وی را کفته بود که هیچکس را از آن آکاه نکند چون چند سال برین کذشت محمد بن یوسف دوستی را الحاح بسیار کرد که بکوی چه کس است اینکه کفایت مونت عیال من میکند کفت محمد بن فاذه کفت جزاه الله عنی بافضل الجزاء عزیزی در میان زمستان بر محمد فاذه

یعنی سوال کن شیخ خود را ابا عبدالله که چه حال بر تو غالب است و متصرف

کان مجتهدا یعنی وی قوی کوشش می نمود در عبادت و در بخشش بمرتبه سخاوت رسیده بود

روزگاری نزدیک محمد بن یوسف بنا می بودم باصفهان و با وی می نشستم و او در
علم حلال خوردن غزاوان گفتی از حکایات او می نوشتم وقتی از نزدیک او بحج شدم
چون بازگشتم ببصره رسیدم خبر وفات محمد بن یوسف به بصره رسید به غمی رسیدم
که صفت نتوان کرد گفتم اصفهان مرا بر نتابد ببصره بنشستم نزدیک شاگردان
سهل تستری و ایشان از وی حکایت می کردند و از سخنان وی چیزی باز می
گفتند وقتی که سخنی رفتی که مرا خوش آمدی از کسی درخواستی که برای من بنوشتی
که من امی بودم روزی بر کنار آب طهارت میکردم هرچه نوشته بودم از آستین
من در آب افتاد و تباه شد رنجی بمن رسید عجب صعب که بروزگار در آن جمع
کرده بودم آن شب سهل تستری را بخواب دیدم مرا گفت ای مبارک چرا رنجه
شدی که دفترهای تو در آب افتاد گفتم آری ای استاد گفت حق دوستی آن
سخنان و حق الله از خود طلب نکنی و حق دوستان او گفتم ای استاد مرا طاقت
این نیست درین سخن بودیم که مصطفی را صلی الله علیه وسلم دیدم که می آمد با جماعتی
از یاران از اصحاب صفه من چون او را بدیدم از شادی پیش مصطفی صلی الله علیه
وسلم دویدم در روی من خندید گفت چرا نگویی این صدیق را یعنی سهل تستری را
که دوستی این طایفه و این سخنان عین حقیقت است با آن می ماند که مصطفی
صلی الله علیه وسلم آمده بود که با سهل از آن سخن گوید سهل گفت استغفر الله
یا رسول الله مصطفی صلی الله علیه وسلم بخندید از شادی آن بیدار شدم

شیخ الاسلام گفت دوستی این کار از بی کار است که نزدیکست که انکار
برین کار ازین کار بود که از حقیقت هیچ جز مجاز نبود غلام الخلیل در آخر عمر
مجذوب شد یکی از بزرگان این طایفه شنید گفت یکی از نارسیدگان متصوفی
همت دعوی بسته است و نیک نکرده که او منازع این طایفه بود که گاه
اعمال ایشان بوی انجامی می گرفت خدایش شفا دهد این سخن با غلام الخلیل
گفتند از آن توبه کرد و هرچه داشت پیش مشایخ فرستاد قبول نکردند بنگر که انکار
این طایفه آخر آن مرد را بتوبه رسانید کسی که اقرار داشته بود خود چون بود
علی بن شعیب السقا قدس الله تعالی روحه از جیره نشابور بود و با ابوحفص صحبت داشته
بود گویند که وی پنجاه و پنج حج گذارده بود همه از نیشابور احرام بسته و در زیر
هر میلی دو رکعت نماز گذارده وی را گفتند این نماز چیست گفت لیشهدوا منافع لهم
این منافع منست از حج من با او و قصه اندیشه کردن وی در قرب الله تعالی
و غایب گشتن وی از خود سیزده روز در بیابان از احوال ابو حمزه بغدادی گذشت
شیخ الاسلام گفت که از قرب الله تعالی بخود اندیشیدن حیرتست و نه
اندیشیدن جنایت **علی بن الموفق البغدادی رحمه الله تعالی** از قدمای مشایخ
عراق بوده سفر بسیار کرده ذوالنون مصری را دیده بود شیخ الاسلام
گفته که وی را هفتاد و چهار حج آرند وقتی حج کرده بود با خود می گفت تا کی
کی شوم و می آیم نه دل و نه وقت من خود در نجه ام آن شب حق تعالی را بخواب دید

که وی را گفت ای پسر موفق تو بخانه خویش خوانی کسی را که بخواهی اگر من نخواستمی
نخواندی و نیاوردی وی گفته که خداوندا اگر من ترا از بیم دوزخ می پرستم
در دوزخم فرو آر و اگر بامید بهشت می پرستم هرگز در آنجا ی مده و فرو
میار و اگر بمهر می پرستم یک دیدار بنمای و پس از آن هرچه خواهی کن ابو احمد القلانسی
قدس الله تعالی سره وی از قدمای مشایخ بوده نام وی مصعب بن احمد
البغدادیست گویند که اصل وی از مروست از اقران جنید بوده و رویم و فی
التاریخ حج ابو احمد القلانسی سنه تسعین و مائتین و مات بمکه بعد انصراف
الحاج بقلیل ابو احمد قلانسی گفته که روزی در میان قوم بودم گفتم که آزاد
من در میان سخن از من ببریدند که تو گفتی آن من شیخ الاسلام گفت نه ادبست
در میان صوفیان که گویی ازار من یا نعلین من از ادب ایشانست که خود را
در میان یاران چیزی ملک نه بینند مگر بضرورت ظاهر شیخ سیروانی گوید
که چون صوفی بگوید که نعلین من یا ازار من باید که دروغ نگوید یعنی که ایشان را
ملک نباشد چون احمد قلانسی بیمار شد و محتضر گشت گفت خداوندا اگر
مرا بنزدیک تو هیچ قدر بودی مرا من بین المنزلین بودی ضرورتی واقع شد
وی را در محفه بیرون آوردند که بجای دیگر برند در راه بمرد ابو العزیز با الاصفهانی
رحمه الله تعالی از محققان بود صاحب آیات و کرامات در عشق
بعین جمع رسیده بود او را حلولی خواندند شیخ ابو عبدالله خفیف او را دو

یعنی حج گذارد ابو احمد قلانسی در سال دویست و نود از هجرت و در مکه از دنیا برفت بعد از برگشتن حاجیان باندکی

یعنی در موضعی بودی که محل اقامت نبودی چون میان راه

یعنی بعدم اصلی خود باز گشته بود و بجز حق سبحانه منظور وی نبود

داشتی

داشتی و با او مزاح کردی وقتی در شیراز از زندگانی خود نومید گشت یاران
خود را پیش خود خواند و گفت از بهر خدای مرا بشما یک حاجتست روا خواهید کرد گفتند
آری بگوی گفت چون مرا اینجا مرگ آید مرا در گورستان گبران دفن کنید یاران حیران
گشتند که این چیست گفت خداوندا گفته بودم که اگر مرا بنزدیک تو هیچ قدری هست
مرا بطرسوس مرگ ده اکنون اینجا می میرم دانستم که مرا بنزدیک وی هیچ قدری
نیست عنقریب در وی آثار صحت پدید آمد و برخاست و بطرسوس شد و آنجا
برفت یکی از این طایفه گوید که بر ابو الغریب درآمدم در طرسوس و هردو ران وی
آماس کرده بود و از سرون وی تا زانو بشکافته بود و ریم و خون بسیار میرفت
و حال عجب داشت یکی از وی پرسید که چونی گفت چنین که می بینی اما هنوز نگفته ام
که مسنی الضر ابو عبدالله القلانسی قدس الله تعالی روحه وی از کرام قوم و بزرگان
این طایفه است وی گفته که در بعضی سیاحات خود در کشتی نشسته بودم بادی
برخاست و طوفان عظیم شد اهل کشتی بدعا و تضرع درآمدند و نذرها کردند مرا
گفتند تو نیز نذری بکن گفتم من از دنیا مجردم چه نذر کنم الحاح بسیار کردند گفتم
با خدای تعالی نذر کردم که اگر از اینچه در آنم خلاص یابم هرگز گوشت فیل نخورم گفتند این
چه نذر است که میکنی هرگز هیچ کس گوشت فیل خورده است گفتم همچنین در خاطر
من افتاد و خدای تعالی بر زبان من گذرانید ناگاه کشتی بشکست و من با جماعتی بر کنار
افتادیم و چند روز گذشت که هیچ نخورده بودیم در میان آنکه نشسته بودیم ناگاه فیل بچه

حاجت ایوب علیه السلام در زمان ابتلا که گفت مسنی الضر یعنی رسیده مرا ضرر

پیدا شد وی را بگرفتند و بکشتند و از گوشت وی بخوردند و بر من عرض کردند
گفتم من نذر کرده‌ام که گوشت فیل نخورم الحاح کردند که مقام اضطرار است و نقض
عهد رخصت است من فرمان نبردم و از عهد خود برنگشتم چون چیزی بخوردند
در خواب شدند هنوز ایشان در خواب بودند که مادر آن فیل بچه آمد و بوی می‌کشید
تا باستخوانهای بچه خود رسید آن را بوی کرد بعد از آن آمد و از آن مردمان بوی کردن
گرفت از هر کدام که آن بوی می‌یافت وی را در زیر دست و پا می‌مالید و می‌کشت تا همه را
بکشت پس بسوی من آمد و مرا بوی کرد تا دیری و از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد
و بخرطوم خود بمن اشارت کرد که راست بنشین راست بنشستم در رفتن ایستاد بشتاب
تمام تا آورد مرا در شب بموضعی که زراعت و سیاهی می‌نمود و اشارت کرد که فرود آی
فرود آمدم بازگشت بشتاب تمام چون بامداد کردم جماعتی پیدا شدند و مرا بخانه
خود بردند و ترجمان ایشان حال من پرسید قصه را باز گفتم مرا گفتند میدانی که از اینجا
که ترا آورده است تا اینجا چند راه هست گفتم نه گفتند هشت روزه راه است که ترا بیک
شب آورده **ابوعبدالله بن الجلاء قدس الله تعالی روحه** از طبقهٔ ثانیه است
نام وی احمد بن یحیی الجلاست و گفته‌اند که محمد بن یحیی و احمد درست‌تر است بغدادی
الاصل است اما برمله و دمشق بوده از اجلهٔ مشایخ شام است شاگرد ابوتراب
نخشبی و ذوالنون مصریست و از آن پدر خود یحیی الجلا و با ابوعبید بسری بوده
در صحبت و سفر استاد دقی بوده عالم بوده و صاحب ورع وقتی ابوالخیر تیناتی

جلا را دید که در هوا میرفت در مرغ ابوالخیر آواز داد که بشناختم جواب داد که شناختی
شیخ الاسلام گفت ابوالخیر شناخت شخص را میگفت و ابوعبدالله شناخت مقام
و شرف را شیخ الاسلام گفت که ابوبکر واسطی با جلا گفت که من مردی و نیم دیده‌ام
آن مرد تمام ابوامیه الماحوری بود و آن نیم مرد ابوعبدالله الجلا واسطی را گفتند
چون او را مرد تمام گفتی و این را نیم مرد گفت ابوامیه ماحوری از دست هیچ مخلوقی
چیزی نخوردی کان یأکل مما لیس للمخلوقین فیه صنع و ابن جلا از مال مریدی میخورد
که او را علی بن عبدالله القطان گفتندی ابوبکر واسطی کسی را نپسندیدی از خواری
خلق بنزدیک وی و نه از عزیزی توحید در علم و ابوعبدالله جلا را پرسیدند
از محبت گفت مالی وللمحبة وانا ارید ان نعلم التوبة وی را پرسیدند که معنی
یستحق الفقیر اسم الفقر گفت اذا لم یبق علیه من نفسه مطالبة ظاهرا و باطنا
شیخ الاسلام گفت سیصد تن با ابوتراب نخشبی در بادیه شدند با رکوه‌ها
دو تن با او بماندند ابوعبدالله جلا و ابوعبید بسری **ابوعبدالله خاقان**
الصوفی رحمه الله تعالی وی از کبار صوفیهٔ بغدادست شیخ جعفر خلدی گفته است
که وی صاحب کرامات بوده و از ابن قصاب رازی نقل کرده است که گفت پدر من در
بازار بغداد دکانی داشت من بر در دکان نشسته بودم ناگاه شخصی بگذشت
مرا گمان آن شد که وی از فقرای بغدادست و من هنوز بحد بلوغ نرسیده بودم خاطر
من بجانب وی کشش کرد برخاستم و بروی سلام گفتم و با من یک دینار بود بوی

روغن را شتم که سرمایهٔ من بود بیرون می آوردم بیفتاد و بشکست و سرمایهٔ من
ضایع شد گفت ای فرزند سرمایه خود آن ساز که سرمایهٔ پدر تست والله که پدر ترا هیچ
سرمایه نیست در دنیا و آخرت غیر الله تعالی **ابو عبدالله السجزی رحمه الله تعالی** از طبقهٔ
بفتح سین مهمله و سکون جیم و کسر زای معجمه
ثانیه است از بزرگان مشایخ خراسانست و جوانمردان ایشان با ابو حفص صحبت
داشته و بادیه بریده بارها بر توکل وی گفته علامة الاولیاء ثلثة تواضع عن رفعة
وزهد عن قدرة وانصاف عن قوة و هم وی گفته که هر واعظی که توانگر از مجلس وی
نه درویش برخیزد و درویش نه توانگر وی نه واعظ است و هم وی گفته که سودمند
ترین چیزی مریدان را صحبت صالحانست و اقتدا بایشان در افعال و اخلاق و زیارت
کردن قبرهای دوستان خدای تعالی و قیام بخدمت یاران و فقیران وی را پرسیدند
که چرا مرقع نمی پوشی گفت از نفاق باشد که لباس فتیان و جوانمردان
بپوشم و زیر بارهای فتوت در نیایم پس گفتند وی را که فتوت چیست گفت خلق را
معذور داشتن در آنچه بر ایشان میرود و تقصیر خود دیدن و شفقت بر همه خلایق
چه نیکوکار و چه بدکردار و کمال فتوت آنست که ترا خلق از حق مشغول نکردانند شخصی
وی را گفت یک دینار زر سرخ دارم میخواهم بتو بدهم مصلحت چون می بینی گفتا کن
بدهی ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر یکی ازین طایفه میگوید که با ابو عبدالله سجزی از طرابلس
همراه شدم چند شبانه روز رفتیم که هیچ نخوردیم پاره کدوی تر دیدم بر راه افتاده
برداشتم تا بخورم شیخ بجانب من نگریست دانستم که ازان کراهیت داشت بینداختم

بعدازان

بعدازان پنج دینار فتوح رسید بدهی رسیدیم گفتم شاید طعامی بخریم بر گذشت و نخرید
بعدازان گفت شاید که کویی پیاده میرویم و گرسنه و چیزی نخریدای بینک بر سر راه دهی است
نزدیک انجا مزدیست صاحب عیال چون بان ده در آییم بخدمت ما شغل خواهد کرفت
آن پنج دینار را بوی دهٔ تا بر ما و عیال خود نفقه کند چون بان ده رسیدیم آن را بوی
دادیم و نفقه کرد چون بیرون آمدیم گفت تو کجا میروی گفتم با تو همراهی میکنم
گفت من با تو همراهی نمیکنم خیانت میکنی در پاره کدوی تر و مصاحبت میکنی
با آن در دنیا مدکه با آن مصاحب باشم **ابو عبدالله الحصری قدس الله تعالی سره**
بضم حاء مهمله و سکون صاد مهمله و کسر راء مهمله
از اهل بصره است از مشایخ قدیم شاگرد فتح موصلی است یقول سمعت الفتح الموصلی
یقول صاحبت ثلاثین شیخا کانوا یعدون من الابدال کلهم اوصونی عند
فراقی ایاهم فقالوا ایاک ومعاشرة الاحداث **جعفر بن المبرقع رحمه الله تعالی**
از علمای مشایخ این قومست ذکره ابو عبدالله الحضری انه سمعته یقول منذ
ثلاثین سنة اطلب من یقول الله فی تحقیق هذا الاسم فلم اجده **علی بن بندار بن
الحسین الصوفی الصیرفی قدس** از طبقه خامسه است کنیت او ابو الحسن است
از بزرگان متاخرین مشایخ نشابور است روزی مند بود از دیدار مشایخ و من
ذوق از صحبت ایشان در نشابور با ابو عثمان حیری و محفوظ را داشته بود و در
سمرقند با محمد فضل بلخی و در بلخ با محمد حامد و در جوزجان با علی جوزجانی
و در ری با یوسف بن الحسین و در بغداد با جنید و رویم و سمنون و ابن عطا

المبرقع بضم میم و فتح باء موحده و سکون راء مهمله و فتح قاف و عین مهمله

صیحت ه
بفتح جیم و سکون واو و فتح زاء معجمه و میم و نون

وجریری و در شام با طاهر مقدسی و ابن جلا و ابو عمرو دمشقی و در مصر با ابو بکر
مصری و ابو بکر زقاق و ابو علی رودباری مشایخ جهان دیده بود و حدیث بسیار
داشت و ثقه بود در حدیث در سنه تسع و خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا وقتی علی
بندار با شیخ ابو عبد الله خفیف به تنگی پلی رسیدند شیخ ابو عبد الله خفیف
وی را گفت پیش رو ای ابو الحسن گفت بچه سبب پیش روم ابو عبد الله خفیف
گفت که تو جنید را دیده و من ندیده ام شیخ الاسلام گفت مهینه نسبت این طایفه
دیدار پیر است و صحبت ایشان علی بندار گفته است دار اسست علی البلوی بلا بلوی
محال و هم وی گفته دور باش از مخالفت خلق هر که خدای تعالی به بندگی وی راضی است
برادری وی راضی باش و هم وی گفته دور باش از مشغولی بخلق که امروز مشغولی بخلق
سودی نمانده است و هم وی گفته که بدمشق رفتم بعد از سه روز بر عبد الله جلا
در آمدم گفت کی آمدی گفتم سه روز است گفت درین سه روز کجا بودی که بمن نیامدی
گفتم با ابن جوصا بودم بحدیث نوشتن گفت شغلک الفضل عن الفرض گفت فضیلت
یعنی فضایل و نوافل ترا از فریضه مشغول داشت شیخ الاسلام گفته الهی این چیست
که دوستان خود را کردی هر که ایشان را جست ترا یافت و تا ترا ندید ایشان را نشناخت
و انشد لنفسه صیرتنی مرآة من یبغیک من یری یرک و تریهم ینظرون الیک
وهم لا یبصرون سخن جوانمردان با جوانمردان است جوانمرد باید تا جوانمرد
پسندد هر که جوانمرد را دید نه او را دید که حق را دید از انکه او نه او [illegible]

بر بیحو گاه گاهی رهی را از دست رهی بر باید و خویشتن را به بهانه رهی بدیده
قوم نماید تا دیدها بدیدن او بیاساید انکه حقیقت بود رهی باز آید و اگر بر رهی
هرگز با رهی نیاید هم شاید زانکه فتنه رهی هم از رهی میزاید بهرچه از بهانه
میکاهد از حقیقت می افزاید چون بهانه بتمامی برخواست حقیقت فرود آید
آدمی باین کار کیست که این کار نه باب آدمیست یکی را دیده بر بهانه آمد و یکی را بر
حقیقت کان حقیقت دارد بهانه را چه قیمت علی بندار پسری داشته محمد نام نجیب ابن
نجیب عزیز بود و عارف بن عارف تا در شیخ الاسلام گفته که بخط محمد بن بندار دیده ام
در کتابی که واسطی گفته هرچه این طایفه دارند از کار علم و سخن آن همه این
دو آیت از قرآن بیابند یکی انزل من السماء ماء و دیگری و البلد الطیب و شیخ الاسلام
گفته که باین آیت بشناختم وی را **محمد بن الفضل البلخی قدس الله تعالی سره**
از طبقه ثانیه است کنیت وی ابو عبد الله است بلخی الاصل است متعصبان وی را
از بلخ بیرون کردند بی گناه بسبب مذهب وی روی با شهر کرد و بر ایشان نفرین کرد
شیخ الاسلام گفت پس از آن از بلخ هیچ صوفی نخاست بسمرقند رفت وی را آنجا
قاضی ساختند از آنجا عزیمت حج کرد به نشابور رسید از وی مجلس خواستند بر کرسی
شد و گفت الله اکبر و لذکر الله اکبر و رضوان من الله اکبر و از کرسی فرود آمد و آخر
بسمرقند بازگشت و آنجا برفت از دنیا در سنه تسع عشر و ثلثمائه ابو عثمان
[illegible] نوشت که علامت شقاوت چیست گفت سه چیز است آنکه علم دهند

وتوفیق عمل ندهند وتوفیق عمل دهند واز اخلاص در آن محروم کنند ودولت
صحبت دوستان خدای تعالی در یابند ووظیفه اکرام واحترام بجای نیاورند
وابوعثمان کفته است محمد بن الفضل سمسار الرجال یعنی نقاد مردانست شیخ الاسلام
کفت که ابوبکر واسطی کوید وان دیکران اندک حکایت کنند یکی از آن اینست که کفت
محمد بن الفضل کفت آن چیز که ببود وی همه نیکوییها نیکو شود وبه بنود وی همه
زشتها زشت شود آن استقامتست شیخ الاسلام کفت سخت نیکو کفت فاستقم
کما امرت یکی مصطفی را صلی الله علیه وسلم کفت مرا وصیتی کن کفت قل آمنت
بالله ثم استقم بکوی که یکی وبر آن بپای ومحمد فضل میکوید عجب می مانم از کسی که
بیابانها ووادیها قطع میکند تا برسد بخانه وی وانجا آثار انبیا بیند چرا وادی
نفس وهوا را قطع نمی کند تا بدل برسد وآثار پروردکار خود بیند وهم وی کفته
چون مرید را بینی که طلب زیادتی دنیا می کند آن نشان ادبار ونکونساری اوست
وهم وی کوید اعرف الناس بالله اشدهم مجاهدة فی اوامره واتبعهم لسنة نبیه
یعنی بزرکترین اهل معرفت مجتهدترین ایشان باشند در ادای شریعت وراغبترین
ایشان در حفظ سنت وهرکه بحق نزدیکتر بود بر امتثال امرش حریصتر بود وهرکه
دورتر از متابعت رسول صلی الله علیه وسلم معرضتر ووی را از زهد پرسیدند
کفت بچشم نقصان در دنیا نکریستن وباعراض از وی عزیز وکرامی زیستن محمد بن علی
الحکیم الترمذی قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است کنیت وی ابو...

از کبار مشایخ است با ابوتراب نخشبی واحمد خضرویه وابن جلا صحبت داشته وحدیث
بسیار داشت وی را تصانیف بسیار است وکرامات ظاهر اند بیان هر کتاب چون
ختم الولایت وکتاب النهج ونوادر الاصول وجز این کتابهای دیکر تصنیف کرده است
ودر علوم ظاهری هم وی را کتابهاست وتفسیری ابتدا کرده بود اما عمر وی
باتمام آن وفا نکرد ووی صحبت داشته است با خضر علیه السلام نزدیک وی آمدی
ووقعها از یکدیکر پرسیدندی صاحب کشف المحجوب کوید که وی سخت معظم است
بنزدیک وی آمدی ووقعها از یکدیکر پرسیدندی صاحب کشف المحجوب من جمله کی
دلم شکار اوست وشیخ من کفتی که محمد در یتیم است که در عالم همتا ندارد
وی کفته است ما صنفت حرفا من تدبیر ولا لینسب الی شی منه ولکن کان اذا
اشتد علی وقتی اتسلی به وهم وی کفته است من جهل باوصاف العبودیة فهو
باوصاف العبودیة فهو باوصاف الربوبیة اجهل یعنی هرکه خود را نشناسد اورا
چون شناسد وهم وی کفته حقیقت دوستی الله تعالی دوام انس است بیاد او
وسئل عن صفة الذات والفعل فقال کل ما یحتمل الزیادة والنقصان فهو من
صفات الفعل وکل ما لا یقع علیه الزیادة والنقصان فهو من صفات الفعل
الذات وسئل عن الایثار فقال اختیار حظ غیرک علی حظ نفسک وقال فی الیقین
الیقین استقرار القلب علی الله تعالی وعلی قوله وامره وقال فی الشکر الشکر تعلق
القلب بالمنعم حضرت خواجه بهاء الحق والدین محمد البخاری المعروف بنقشبند

یعنی وی را پرسیدند که فرق میان صفت ذاتی
وصفت فعلی چیست جواب کفت هرچه قابل
تغیرات صفت فعل است چون ایجاد و
هرچه قابل تغیر نیست وهمیشه بریک حالست
صفت ذاتی است چون علم وقدرت

یعنی وی را از ایثار پرسیدند کفت اختیار حظ غیرست
بر خود

وکفت در تعریف نعمت که علامت نعمت قرار
کرفتن دلست بر حق سبحانه وبر کفتار وفرمان
وی واز اندیشه وفرمان بیرون نا آمدن

قدس الله تعالی سره در وقتی که از مبادی احوال و سلوک خود حکایت می کرده اند

واثر توجهات خود را با رواح طیبه مشایخ کبار در بیان می آورده میکفته اند که هر

توجه بروحانیت قدوة الاولیا خواجه محمد علی حکیم ترمذی نموده شدی اثر آن توجه

ظهور بی صفتی محض بودی و هر چند دران توجه سیر افتادی هیچ اثری و کردی

وصفتی مطالعه نیفتادی مشایخ کفته اند اولیاء الله مختلف اند بعضی بی صفت اند

و بی نشان و بعضی بصفة اند و ببعض از صفات نشان مند کشته اند مثلا کویند

اهل معرفت یا اهل معامله یا اهل محبت یا اهل توحید ند و کمال احوال و نهایت درجات

اولیا را در بی صفتی و بی نشانی کفته اند بی نشانی اشارت بکشف ذاتی است که بس

مقام بلند و درجه شریف است و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر است

علی بن بکار قدس الله تعالی روحه کنیت وی ابو الحسن است از متقدمان مشایخ ست

با ابراهیم ادهم صحبت داشته سکن المصیصه مرابطا می کویند که چون شب در آمدی

و کنیزک جامه خواب وی بینداختی آنرا بدست خود بسودی و کفتی که والله تو بسیار

خوشی والله که امشب بر تو نخواهم خسپید پس نماز بامداد را بوضوی نماز خفتن بکذاردی

یکی ازین طایفه کوید که پیش علی بکار در آمدم وی برای اسب خود جو پاک میکرد کفتم

ای ابو الحسن ترا کسی نیست که این کار بکند کفت در بعضی از غزوات بودم شکست

بر مسلمانان افتاد بکریختند و من هم با ایشان بکریختم اسب من سستی کرد کفتم انا لله

وانا الیه راجعون اسب با من کفت انا لله وانا الیه راجعون آن وقتاست که مرا

یعنی ساکن شهر مصیصه که در آن
درحالی که مرابط
بوده اسب را نگاه
میداشت برای
... غزاء

کنیزک میکذاری که تعهد حال من کند ضامن شدم که من بعد خود بآن قیام نمایم و با کسی

دیکر نکذارم از وی آورده اند که با یکی از اصحاب بصحرا بیرون رفتند تا هیزم جمع کنند و از یکدیکر

دور افتادند و صاحب وی هر چند انتظار برد پیدا نیامد در عقب وی برفت دید که مربع

نشسته و سبعی سر بر کنار وی نهاده و در خواب شده و از وی مکس میراند صاحب

وی کفت چند نشینی کفت این سبع سر در کنار من نهاد و در خواب شد منتظرم تا بیدار

شود و بتو برسم **ابو عبد الله عبادانی رحمه الله تعالی** از شاکردان سهل

عبد الله تستریست وی کفته که روزکاری از شبلی سخنان بمن میرسید مرا آرزو

می بود که وی را به بینم پدر پیر و ضعیف داشتم با آن درمانده بودم نمی توانستم رفت

چون پدر از دنیا برفت برخواستم و ببغداد آمدم چون بنزدیک وی رسیدم قومی دیدم

از درویشان که از پیش وی بیرون می آمدند مرا بشناختند کفتند بچه آمده کفتم

آمده ام که شبلی را به بینم بوی راه هست کفتند هست اما زینهار که دعوی بسیاری و

بری کفتم نبرم چون بنزدیک وی در آمدم و آن روز آدینه بود روز صدمت و شود

وی کفتم سلام علیکم کفت و علیک السلام ایش انت ابا دلک الله و عادت وی آن بود

که چنین کفتی کفتم من آن نقطه ام که در زیر باء است وی کفت که مقام خود معلوم

کن که خود کجایی من کفتم اکر بکویم هم نپذیر از وی کریختم و پاره دور تر شدم که وی را

سیر به بینم و بر هم ناکاه درویشی در آمد و کفت سلام علیک شبلی کفت و علیک

السلام ایش انت ابا دلک الله آن درویش کفت محال کفت در چه کفت فی حال و در آن

خاق بفتح عین مهمله و باء موحده مشدده و دال مهمله آخر معروف است از ...

یعنی کدام چیز ترا هلاک کرداناد خدای تعالی ترا مراد هلاک طبیعی نیست بلکه مراد فنا و غرق است که تخلص است از خود و بایست خود

مراد به با وجود عام است و مراد بوجود ادریت که عین نظام است و ظهور اشیا باوست و مراد بعموم وی انبساط وی است و بوی ظهور اشیا نمودن و مراد بنقطه تعین و خصوصیت است که وجود عام را پیدا شود پس حاصل کلام این شود که خصوصیتی ام که لاحق شده ام وجود عام را یعنی که کیفیت از مجهولست

سعید بن وی ... استفاده ...

بقعة علی وجه الارض ثم دخل البصره وقدم بغداد وتوفی بها فی جمادی الآخر سنه
ست وثمانین وثلثمائه ونسبت وی در تصوف بشیخ عارف ابو الحسن محمد بن ابی عبد الله
احمد بن سالم البصریست وانتساب شیخ ابو الحسن بپدر خود ابو عبد الله احمد بن سالم
وانتساب پدر وی بسهل بن عبد الله تستری قدس الله تعالی ارواحهم ابو عبد الله
چاوپاره صوفی همدانی رحمه الله از کبار مشایخ است چاوپاره نام جاییست بشهر روم
وی بود که عهد کرده بود که چیزی که مراد دل از آن بر آمد و نفور شود نخورم وقتی در مسجد
شونیزیه بود طعام آوردند دل وی از آن برمید نمی خورد یاران وی را گفتند هر ساعت
خلاف کنی بخور بخورد در آن شب در مسجد بماند وی را احتلام افتاد در خواب با وی
گفتند چیزی خوری که دل تو از آن برمد ندانی که بتو بلا رسد وی گفته که از شیخ
ابوبکر زقاق مصری پرسیدم که صحبت با که دارم گفت با آنکس که هر چه الله
ز تو داند با او بگویی از تو بر آمد و از تو نبرد شیخ الاسلام گفت که قبول و صحبت
پس از عیب دیدن درست آید که آدمی مجری عیبهاست چون هنر و نیکویی صحبت سوید
چون عیب پدید آید صحبت ببرد آن نه صحبتست صحبت پس از شناخت عیبست
مگر عیب دینی و بدعتی باشد که آن دگرست که چشم از آن پوشیدن مداهنت
و مختنی بود در دین مگر بضرورت آن عیب که نه در دیانت و بدعت باشد چه بود
آدمی نه معصوم است از وی عیب و جرم آید که کفور و جهول و ظلوم است
... رضی الله عنه که نه دوست تو بود هر که ترا با او مدارا باید کرد شیخ الاسلام

زقاق بفتح زا و جیم و قاف مشدد والف و قاف

یعنی بسیار کفران کننده نعمت و بسیار جهل و بسیار ظلم

خوش آمد بخندید من این فایده از وی گرفتم و رفتم ابو عبد الله الحضرمی رحمه الله تعالی
مرتعش گوید که ابو عبد الله حضرمی را از تصوف سوال کردم و بیست سال بود که سخن
نگفته بود مرا از قرآن جواب گفت گفت رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللهَ گفتم صفت
ایشان چیست گفت لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ گفتم محل ایشان از احوال
کجاست گفت فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ گفتم زیادت کن گفت إِنَّ السَّمْعَ
وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ابو عبد الله السالمی قدس
الله تعالی روحه نام وی احمد بن السالم البصریست ببصره بوده شاگرد سهل تستری
سی سال یا شصت سال با وی می بوده و طریقت از وی گرفته شیخ الاسلام گفت
که ابو عبد الله سالمی گفته بود که الله تعالی در ازل همه چیز میدید وی را مهجور کردند
بدین سبب شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که این قدم دهر بود شیخ الاسلام گفت
که ابو عبد الله خفیف انصاف نداده است ممکن است که او دیدار علم را گفته باشد
ابو عبد الله سالمی را پرسیدند که بچه چیز شناسند اولیاء الله را در میان خلق
گفت بلطافت زبان و حسن اخلاق و تازه رویی و سخای نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن
عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان و تمامی شفقت بر همه خلق نیکوکار ایشان و بدکار
ایشان و هم وی گفته که دیدار منت کلید دوستی است ابو طالب محمد بن علی
ابن عطیة الحارثی المکی رحمه الله وی صاحب قوت القلوبست که مجمع اسرار
طریقت است قالوا لم یصنف فی الاسلام مثله فی دقایق الطریقة ...

بجای ایشان موضع راست است نزدیک پادشاهی که نیک تواناست

یعنی گفتند مشایخ طریقت که در ملت اسلام هیچکس تصنیف نکرد ... طریقت
چون وی و نشو و نمای وی در مکه بوده که ...

کفت هرکه چون از تو عیب وخطا آید از وی عذر باید خواست واکر با تو نیکی کند شکر
باید کفت آن نه دوستی وصحبت باشد که دارم کفت با آنکه چون بیمار شوی به پرسیدن
تو آید وچون از تو جرمی بیند خود از تو عذر خواهد واز شرایط صحبت است که حق
صحبت بدهی وحق خود طلب نکنی وعیب خود بینی وعیب دیکران را عذر خواهی
وخلق را ازین وجه مضطر ومقهور بینی تا خصومت برخیزد وتاوان را بر خود لازم
کیری وعذر نیاری وقتی امیر کافور بشیخ ابو عبد الله چاو پاره بسیاری زر
فرستاد وی نپذیرفت وباز فرستاد یعنی لشکری است کافور کفتا ای سر وله
ما فی السموات وما فی الارض وما بینهما وما تحت الثری فاین الکافور شیخ
الاسلام کفت این سخن کافور همه از کردار او بود اما آن هم از برکات پیر بود شیخ الاسلام
ابو علی کاتب را کفتند فلان کس از لشکری چیزی نمی ستاند وفلان کس می
ستاند کفت آنکه نمی ستاند از علم نمی ستاند وآنکه می ستاند از عین دید حق می ستاند
شیخ الاسلام کفت که بعضی از مشایخ چنین می کردند وآن ایشان را از عین درست
می آمد چون با علم بودند نکردند وآن نادر باشد وآن اخوات دارد که همه چیزها
نیک وبد وشادی وغم ونعمت وبلا از یک جا میدیدند وجز وی نمی دیدند اما چون
کسی که وی را آن عین ودیدار نباشد ومثل ایشان بکند الله تعالی پرده وی بدرد
ودین وشریعت در سر آن کند اعاذنا الله وجمیع المسلمین عن ذلک **ابو بکر الوراق**
بضم واو وتشدید راء
الترمذی قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است نام وی محمد بن عمر الحکیم الـ

باصل از ترمذ بود وقبر وی انجاست اما ببلخ بودی خال ابو عیسی ترمذیست
صاحب مسند احمد خضرویه را دیده بود وبا وی صحبت داشته بود ویرا تصانیف
بسیار بوده وتوریة وانجیل وزبور وکتب آسمانی خوانده بود ویرا دیوان شعر است
وی کفته اکر طمع را پرسند که پدر تو کیست کوید شک در مقدور واکر کویند پیشه
تو چیست کوید ذل وخواری واکر کویند غایت تو چیست کوید حرمان وکان ابو بکر الوراق
یمنع اصحابه عن الاسفار والسیاحات ویقول مفتاح کل برکة الصبر فی موضع ارادتک
الی ان تصح لک الارادة فقد ظهر علیک اوایل البرکة شیخ الاسلام کفت هرکه اکنون بسفر
شود بترک نماز وترک مذهب کفته بود واز عصمت حق بیرون رفته باشد ان الله مع
الذین اتقوا والذین هم محسنون وهم ابو بکر وراق کفته که مردمان سه کروه اند
یکی امرا دوم علما سیم فقرا چون امرا تباه شوند طاعت وورزش شریعت تباه شود
زیراکه مردم خلق از ایشان کیرند
فساد امرا بظلم باشد وفساد علما بطمع وفساد فقرا بریا **ابو القاسم رازی رحمه الله**
نام وی جعفر بن احمد بن محمد است نشابوری نشستی وصحبت با ابن عطا ومحمد بن
ابی الحواری وابو علی رودباری رحمهم الله تعالی داشته است مال بسیار داشت
جمله برین طایفه خرج کرد چنانکه درویش از دنیا بیرون رفت مشایخ ری کفته اند
چهار چیز در ابو القاسم رازی جمع بود که کس را نبود جمال ومال وزهد بکمال وسخاوت
وی در دعوتی با صوفیان حاضر بود وجعفر خلدی نیز انجا بود چون سفره نهادند
تن نمی برد کفتند موافقت باید کرد کفت صایم جعفر خلدی کفت اکر ثواب

روزه توبه بود و ستن از شادی دل بر ادر است روزه مگشای دست بطعام بر دو وفات
وی در سنه ثمان وسبعین وثلثمائه بود **ابو القاسم الحکیم السمرقندی رحمه الله**
نام وی اسحق بن محمد بن اسمعیل است وقد قالوا فی وصفه لم یکن نظره من العرش الی الثری
الا الی الله سبحانه وکان معاملته الی الخلق طلبا لحظوظهم دون حظه از مشایخ است
صحبت داشته با ابو بکر وراق وی را سخنان نیکوست در معاملات وعیب نفس وآفات
اعمال توفی رحمه الله فی المحرم یوم عاشورا سنه اثنین واربعین وثلثمائه ودفن بمقبره
چاکردیزه وی گفته که اگر پس از مصطفی صلی الله علیه وسلم پیغمبری روا بودی
در ایام ما آن ابو بکر وراق بودی از علم وحکمت وی وشفقت وی بر خلق وعدل
وانصاف گویند که روزی ابو القاسم حکیم در سرای خود نشسته بود ابو طاهر
که از بزرگان آن وقت بود بدر سرای وی آمد بنگریست حوض آب دید وسروها باز
کرده دید وبر دکانی بنشست شیخ ابو القاسم غلام را گفت تبری بیار وآن سروها را
بیفکن انگاه گفت برو وابو طاهر را بخوان چون در آمد گفت یا ابا طاهر آنکه ترا از حق سبحانه
وتعالی حجاب شد از میان برداشتیم لیکن با خود صحبت چنان کن که درختی ترا حجاب
نشود روزی نشسته بود میان خلق حکم همی کرد یکی از بزرگان بزیارت وی آمد
وی را چنان مشغول دید سجاده بر روی حوض انداخت ونماز کرد چون فارغ گشت
شیخ ابو القاسم مر او را گفت ای برادر این خود کودکانند مرد آنست که در میان چندین
شغل دل با خدای عز وجل نگاه تواند داشت **ابو بکر سغدی رحمه الله تعالی** [illegible]

سمرقند است از این طایفه شاگرد ابو بکر وراق وی گفته که ابو بکر وراق مرد کریم بود
خدای را بمزد کار نکردی که بتعظیم کردی **صالح مکتوم رحمه الله تعالی** وی نیز از مریدان
ابو بکر وراق بود از بلخ وسخنان وی یاد داشتی وپیوسته از آن سخن گفتی **ابو نصر الترمذی**
رحمه الله تعالی از مشایخ خراسان بود صاحب کرامات عبد الله گفته ما جمعی
بودیم که با ابو نصر صحبت میداشتیم هر وقت که جمع را چیزی بایستی ابو نصر بخواستی
ودر نماز ایستادی حالی آن چیز پدید آمدی **هاشمی سغدی رحمه الله تعالی**
وی نیز از سغد سمرقند وشاگرد ابو بکر وراق بوده تا روز وفات وی با وی می بود وی گفته
که ابو بکر وراق گفت که سخن افزونی دل را سخت کند وابو بکر وراق گفته که آن گفت فراوان
در خیر وشر است یکی از این طایفه گفته است که با ابو بکر وراق در راه میرفتیم بر ردای
سوی ردای وی حرف خا دیدم نوشته وبر دیگر سوی میم پرسیدم که آن چیست
گفت آن نوشته ام تا هر گاه خا بینم اخلاصم یاد آید وهر که میم بینم مروتم یاد آید
شیخ الاسلام گفت اخلاص آن بود که در معاملت با آن کسی دیگر نبینی وبا خلق مروت
آن بود تا نکو انباشی وهم ابو بکر وراق گفته که تصفیه عبودیت اثبات مجوسیت است
وانکار ربوبیت وهم وی گفته که عارف نبود تا آنکه علم معرفت گوید پیش ابنای دنیا
شیخ الاسلام گفت که ابو بکر وراق گفته که محمد مسلم حصیر باف در مهمانی بود با یوسف
خیاط ترمذی میزبان بچیزی مشغول بود محمد مسلم گفت نه بود باشید که من کاری
مر وی زاهد بود وعابد ودل وی بوی متعلق بود ویوسف خیاط گفت

ترا جز آن کاری نیست که الله تعالی پیش تو آرد و نیز تو بران نیت از خانه بیرون آمده
که بخانه باز شوی سی سالست که هرگز بران نیت از خانه بیرون نیامده ام که باز روم
ابوبکر وراق گوید که آن دو سخن یوسف به از صد ساله عبادت محمد مسلم و هم
ابوبکر وراق گفته **شعر** ربما اصلی رکعتین وانصرف منهما وانا بمنزلة من ینصرف
من السرقة من الحیا **محمد بن الحسن الجوهری رحمه الله تعالی** کنیت وی ابوبکر است
از اهل بغداد بوده شاگرد ذوالنون مصریست مرد بزرگست شیخ ابوبکر واسطی گوید
با جلادت خود از وی حکایه کند ابوبکر واسطی امام توحید گوید که محمد حسن
جوهری گفت که مریدی ذوالنون مصری را گفت مرا دعایی کن گفت ای جوانمرد اگر ترا
کاری در سابق تقدیر حق پیش شده باشد بسیا دعاهای نا کرده که مستجابست
و اگر نشده باشد غرق شده را در آب از بانگ چه سود جز غرق شدن و نیا دنی آب در گلو
رفتن شیخ الاسلام گفت که شخصی بپیر گفت مرا دعایی کن گفت آنچه ترا در سابق علم
حق رفته است به از معارضه یکی از پیران گوید که نه آن بودی که وی گفته که مرا بخوانید
و از من خواهید که ادعونی استجب لکم وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون ای
لیدعونی من هرگز دعا نکردمی ولیکن گفت و فرمود که بخواه میخواهم شیخ الاسلام
گفت دعا نه صوفیان را مذهب است که ایشان حکم سابق را می نگرند که همه بوده است
بوده با حفص بغاوردان تا پاسی از شب میگفت کاری که بوده است نا بوده چون کنم
همه خلق بران‌اند که چه خواهد بود حکیم در ازکی بود شیخ الاسلام گفت

که دعا نباید کرد و ورد نباید خواند من هر شبانه روزی ورد خود بخوانم و آن
دو بیست فصل دعاست ولیکن هیچ چیز نمیخواهم آن ورد زبان بود فرمان بردار
و همت غیر آن **ابوبکر کسایی دینوری رحمه الله** از قهستان عراق بوده بدینور
مرد بزرگست از قدمای اصحاب جنید و اقران وی او را ریاضات بسیار و سفرهای
معروفست جنید گوید اگر نه ابوبکر کسایی بودی من در عراق نبودی جنید با وی
مکاتبات است و رسائل نیکو پیش از جنید برفته از دنیا از جنید هزار مسئله پرسیده
بود همه را جواب نوشته بود و بوی فرستاده چون وی را وقت وفات نزدیک
آمد همه را بشست خبر وفات وی بجنید رسید گفت کاش آن مسئلها که
از من پرسیده بود بشستی جنید شادمان گشت شیخ الاسلام گفت جنید نه از آن
می ترسید که آن بدست عام افتد یا بدست سلطان از آن می ترسید که بدست صوفیان
افتد و انان دکان زیر سازند یعنی سخن گفتن و قبول جستن شیخ الاسلام گفت که جنید
گفت از هزار صوفی یکی عالم بود صوفی را آن بس بود که می شنود و می داند نه تو مردی
فصیح بود نه زبان شیخ الاسلام گفت که رویم گفته که چون حال از مرد باز ستانند و مقال
بگذارند وی را هلاک کردند شیخ ابوالخیر عسقلانی گفته که چون ابوبکر کسایی در خواب
شدی از سینه وی آواز قرآن خواندن شنیدندی
ابوعلی الجوزجانی رحمه الله تعالی
از طبقه ثانیه است نام وی حسن بن علی است از بزرگان مشایخ خراسانست در وقت
... نظیر بود و وی را تصانیف است در معاملات و رؤیت آفات و تمامیت کلم فی

زشیء من علوم المعارف والحکم صحبت داشته با محمد بن علی ترمذی و محمد فضل بلخی و
قریب السن است با ایشان وی کفته الخلق کلهم فی میادین الغفلة یرکضون
وعلی الظنون یعتمدون وعندهم انهم فی الحقیقة ، یتقلبون وعن المکاشفة ینطقون
و هم وی کفته بدبخت آنکس است که حق سبحانه کناه وی را بروی بپوشاند و وی آنرا
اظهار کند محمد و احمد ابنا ابی الورد رحمهما الله از طبقه ثانیه اند از بزرکان
مشایخ عراق از اقران جنید صحبت داشته اند با سری سقطی و ابو الفتح حمال و حارث
محاسبی و بشر حافی و طریقه ایشان در ورع نزدیکست بطریق بشر حافی کنیت وی
محمد ابو الحسن است شاکرد بشر حافی است وی کوید که وقتی نماز شام تمام کردم پای
فرو کردم هاتفی آواز داد و کفت اهکذا تجالس الملوك و هم وی کوید از آداب فقیر در
فقر آنست که ملامت و سرزنش نکند کرفتاران محبت دنیا را و بر ایشان رحمت و شفقت
کند و دعای خیر کند ایشان را تا خدای تعالی خلاصی دهد شان از آنچه در آنند و هم
وی کوید هلاك مردم در دو چیز است اشتغال بنافله و تضییع فریضه و عمل کردن
بجوارح بی موافقت دل و سئل عن الولی فقال من یوالی اولیاء الله و یعادی اعداءه
و احمد بن ابی الورد کوید چون الله تعالی در ولی سه چیز بیفزاید وی در سه چیز بیفزاید
چون در جاه وی بیفزاید وی در تواضع و فروتنی بیفزاید و چون در مال وی بیفزاید
وی در سخاوت بیفزاید و چون در عمر وی بیفزاید وی در اجتهاد و عبادت
بیفزاید طاهر مقدسی رحمه الله تعالی از طبقه ثالثه است از بزرکان مشایخ

وقدمای ایشان ذو النون مصری را دیده و با یحیی جلا صحبت داشته عالم بوده
و کویند شبلی وی را حبر الشام خوانده طاهر مقدسی کوید که ذو النون مصری مرا
کفت العلم فی ذات الحق جهل والکلام فی الحقیقة المعرفة حیرة والاشارة
عن المشیر شرك شیخ الاسلام کفت که سخن در ذات حق جهل است که هیچکس را در
ذات الله سخن نیست و روا نبود که کوید مکر آنکه الله تعالی خود او پیغمبر وی کفت وی را
و کیفیت آن دانستنی نیست و جز تصدیق و تسلیم در آن روا نیست و سخن در حقیقت
معرفت حیرتست که او خود را شناسد بحق الحقیقة دیکر همه عاجزاند و متحیر و او عجز
رهی را از معرفت خود بفضل خود معرفت می انکارد مصطفی می کوید صلی الله علیه
و سلم در ثنا و دعا الله تعالی لا ابلغ مدحتك و لا احصی ثناء علیك انت کما اثنیت علی
نفسك و حق تعالی می کوید و لا یحیطون به علما از وی همین دانی که اوست خدای
یکانه بی همتا و اشارت از مشیر شرکست یعنی شرك خفی که اشارت را اشارت کننده
بایدو او بد و کانکی در نیاید هست حقیقتا اوست و دیکر همه بهانه و وی در بود
و هستی یکانه شعر الا کل شیء ما خلا الله باطل ، طاهر مقدسی کوید
اکر مردمان نور عارف ببینند در آن بسوزند و اکر عارف نور وجود ببیند در آن بسوزد
و هم وی کوید حد المعرفة التجرد من النفوس و تدبیرها فیما یجل و یصغر ابو یعقوب
السوسی رحمه الله تعالی نام وی یوسف بن حمدان است استاد ابو یعقوب نهرجوری
است از قدمای مشایخ است عالم بوده صاحب تصانیف در بصره می بوده در

و گفته شده که ابله از جملهٔ بهشتهای دنیاست

ابله شهریست در چهار فرسنگی بصره و از بصره قدیمتر و قیل انها من جنان الدنیا از دنیا بیرون رفته وی گفته هر که علم توحید گوید بتکلف او در شرکست و هر که سخن گوید و در هر وقت تواند گفت زندقست سخن بزندگانی باید گفت و آن وقت باید گفت که در سکوت از خدای تعالی بترسی جنایت است تحقیق آنرا مباح کند کلام این طایفه نه چون کلام دیگرانست چون زندگانی نباشد می‌برد تا بزندقه و اباحت از اینجا می‌افتد باید که چون متفرق باشی از جمع و توحید نگویی اما چون نباشی تفرق را با توجه کار خود گوید لا یصلح هذا العلم الا لمن یعبر عن وجده و ینطق عن فعله

ابو یعقوب نهرجوری قدس الله سره

از طبقهٔ رابعه است نام وی اسحق بن محمد از علمای مشایخ است با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته شاگرد ابو یعقوب سوسی است سالها در مکه مجاور بوده و اوا بجا رفته از دنیا در سنه ثلاثین و ثلثمایه شیخ الاسلام گفت که من یکی را دیدم که میگفت که من وی را دیده ام اما مرا یقین نشده ابو یعقوب نهرجوری گوید که باین کار نرسی تا بترک علم و عمل و خلق نگویی یعنی بدل و همت از علم و خبر بگذری نه آنکه دست باز داری و عمل از بهر ثواب نکنی یعنی او را نه برای ثواب باشی و در خلا و ملا با او نه بعمل و ثواب آن ابراهیم بن فاتک گوید که ابو یعقوب نهرجوری گوید الدنیا بحر و الآخرة ساحل و المرکب التقوی و الناس علی سفر و انشد للنهرجوری **شعر**

العلم بی منک وطا العذر عندک لی ۞ حتی التقیت فلم نعدل و لم تلم ۞ اقام علمک
لی فاحتج عندک ۞ مقام شاهد عدل غیر متهم ۞ وهم ابو یعقوب گوید

اعرف الناس بالله اشدهم تحیرا فیه و هم وی گوید من اخذ التوحید بالتقلید فهو عن الطریق بعید

ابو یعقوب الزیات رحمه الله تعالی

جنید گوید که با جمعی از اصحاب در خانه ابو یعقوب زیات بکوفتیم گفت شما را با خدای تعالی مشغولی نبود که از مشغولی بمن آمدن مشغول گرداند من گفتم چون آمدن ما بتو از جمله مشغولی بحق است از حق سبحانه بریده نمی‌شویم ابو یعقوب از بعض مریدان پرسید که قرآن یاد داری گفت نی گفت واغوثاه بالله مرید که قرآن یاد ندارد چون ترنجی است که بوی ندارد پس بچه چیز تنعم میکند و بچه چیز ترنم میکند و بچه چیز با پروردگار خود راز می‌گوید

احمد بن وهب رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو جعفر است از بصره بود و با ابو حاتم عطار صحبت داشته و استاد و پیر ابو یعقوب زیات بود مدتی در مسجد شونیزیه بر توکل نشست وی گفته هر که بطلب قوت برخاست نام فقر از وی برخاست و وفات وی در سنه سبعین و مائتین بود

ابو یعقوب مزابلی رحمه الله تعالی

بغدادیست از اقران جنید وی را پرسیدند که تصوف چیست گفت حال یضمحل فیها معالم الانسانیة

ابو یعقوب اقطع رحمه الله تعالی

کاتب جنید و راسله وی بمکه بوده ابو عبدالله خفیف گوید که ابو الحسن مزین گفت که بمکه رسیدم شیخ ابو یعقوب اقطع در حال رفتن بود بروی در آمدم مرا گفتند اگر بتوانی تلقین کن شهادت بروی عرضه کن مرا فریب دادند که من مردی بالین وی بنشستم بمن نگریست گفتم ایها الشیخ تشهد ان لا اله

الا الله وی گفت آیا ای تعنی بعزة من لا یذوق الموت ما بقی بینی وبینه الا حجاب
العزة گفت مرا میخواهی باین شهادت گفتن بعزت آنکه هرگز مرگ نچشید که نماند میان
من و او مگر پرده عزت شیخ الاسلام گفت که پرده عزت او بی اوست و تو تو ابو الحسن
مزین بروزگار میگفتی که گوئی چون من آمد که شهادت بر دوستی از دوستان
او عرضه کند شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که مردی در الوهیت میسوخت
آمدند وانوار ای پرده عزت شهادت بر وی عرضه می کردند شیخ الاسلام گفت
که شیخ ابو عبد الله طاقی مختضر بود یکی بر وی شهادت عرضه کرد گفت خاموش
قومی بی ادبان و بیحرمتان آمده اند و شهادت بر دوستی از دوستان او عرضه می
کنند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبد الله طاقی مختضر بود یکی بر وی شهادت
عرضه کرد گفت خاموش قومی بی ادبان و بیحرمتان آمده اند و شهادت بر دوستی
از دوستان او عرضه می کنند تو آن خود بگوی که من آن خود گفته ام توفنی مسلما
والحقنی بالصالحین این بگفت و جان بداد وقتی جماعتی پیری از مشایخ شهادت
عرضه کردند وی از آن غیرت برجست و بر یک یک شهادت عرضه میکرد تا همه
بگفتند سر باز نهاد و جان بداد یکی پس از وفات وی را بخواب دید گفت حال تو چونست
گفت سخت نیکو گفتا ایمان ببردی گفت بردم گفت بدو مرگ شهادت نگفتی گفتا آن خود
در من رسته بود ابو یعقوب بن زیزی قدس الله سره شیخ ابو عبد الله خفیف
گوید که با ابن زیزی در سماعی حاضر شدم و قوال این بیت می خواند شعر

لو

لو اسندت میتا الی نحرها — عاش ولم ینقل الی المقابر — وقت ابن زیزی خوش
شد دستها را از پس پشت بر زمین نهاد و سینه خود را بالا کرد و چشم خود را آسمان
دوخت و می گفت بگوی والله که غیر من کسی نمی شنود ناگاه خون از رگهای گردن وی
بگشاد که پنداشتی از آنجا فصد کرده اند و همچنان می بود تا بیهوش بیفتاد وی را
بگرفتند و خونها را بشستند و خرقه بر آن موضع بستند و هم شیخ ابو عبد الله
گوید که میان ابراهیم خواص و ابن زیزی نقاری واقع شد ابن زیزی وی را گفت چند
دعوی کنی بر ما و صولت که بتوکل بادیه در می آیی آنچه با خود داری از مرقع
و رکوه همه اسباب کریه است اگر دعوی توکل میکنی چنانکه من گویم ترا باید
در ای ابراهیم خواص در غضب شد و بیرون رفت ابن زیزی در عقب وی برفت
و ازار و ردای نیکو گرفت و کوزه از آبگینه چون بوی رسید گفت مرقع خود بکش
و اینها را بپوش مرقع را بکشید و آنها را بپوشید رکوه را از وی بستد و کوزه
آبگینه را بوی داد و گفت برو چون ابراهیم حج کرد و باز گشت ابن زیزی مرقع و رکوه
وی را برداشت و استقبال وی کرد و گفت هرچه خواهی اکنون بپوش و خواص را
از بس که ریاضت و فاقه کشیده بود مویها ریخته بود ابن زیزی را گفت قتلتنی ابعدک
الله وهم وی گفته که شیخ ابو طالب خزرج گفت که میان من و ابن زیزی در اخلاص
سخنی می گذشت و اصحاب بر آن بودند که شب در خانه من باشند هر وقت که من سخن گفتمی
من باش تا شب شود و من هیچ نمیدانستم که وی چه میگوید چون برخواستم

ابن زیری کفت کا انتظار من مبرید که من سکاه خواهم آمد ما طعام خوردیم و
وی کذاشتیم چیزی از شب کذشته بود که آمد و بطهارت خانه در رفت کفتیم
مکر طهارت می کند و خود با خود دفی داشته است انجا پنهان می کرده پس بیرون آمد
چون پاسی از شب کذشت و مردم آرام کرفتند ما با خاطر خوش و وقت صافی نشسته
بودیم که ابن زیری برخاست و دف پنهان کرده را بیرون آورد و آغاز دف زدن
و سرود کفتن کرد همه همسایکان جمع شدند و نظاره میکردند با همسایکان
کفت شاید که چون ابوطالب با شما تنها بود چنینها نکند ما این از وی آموخته ایم
و او شیخ ما ست درین کارها پس دف میزد و سرود می کفت و بازی می کرد و با همسایکان
سخن میکفت ابوطالب کفت هنوز سحر بود که خانه را خالی کردم و بمحله دیکر رفتم چون
بامداد شد کفتم توبه کردم که دیکر هرکز ذکر اخلاص نکنم ابو یعقوب مذکوری
رحمه الله از وی پرسیدند که توکل چیست کفت ترک اختیار و از سهل تستری
پرسیدند کفت ترک تدبیر و از بشر حافی پرسیدند کفت رضا و از ابوحفص حداد
پرسیدند کفت تبرا از توان خود و از حلاج پرسیدند کفت دیدن مسبب و از فتح موصلی
پرسیدند کفت ملال از سبب و از شقیق پرسیدند کفت دزدیدار دل فراموش کردن
همه کس ابو یعقوب میدانی رحمه الله تعالی از مشایخ نصیبین است شبلی
از بغداد بمصر می شد بجلالی خواستن که آن وقت که عمل باشته بود اسب در بین
کسی کرده بود که روی برابو یعقوب میدانی افتاد دید شبلی آمد وی هنوز

درین کار آمده بود و اول ارادت وی بود مرد فربه بود شبلی دست بسر وی فرود آورد
کفت خیرک الله ابو یعقوب کفت آمین مردمان کفتند این چیست که وی را کفت چنانکه
کودکان را کویند و پس از ان ابو یعقوب را بسر آنچه بود شبلی کوید که چون دست بسر وی
فرود آوردم و کفتم خیرک الله هیچ مویی نبود بر تن وی که نکفت آمین ابو یعقوب خراط
عسقلانی رحمه الله تعالی وی کفته که بر ابوالحسین نوری در آمدم و با خود
محبره داشتم مرا کفت ای پسر میخواهی که چیزی نویسی کفتم آری بیتی چند بر بدیهه
املا کرد که بنویس بنوشتم حاصل معنی بیات آنکه هرچه شما درین اوراق اثبات
میکنید و می نویسید ما آنرا محو کرده ایم لاجرم شما بسبب این محو ابواب ادراک و فهم
مقصود بی انتها و انقطاع کشاده شد و باعث ما برین موعظت و تذکیر نیکوخواهی
شماست چند بینیم شما را که ورقی نویسید و می شمارید و خود را بآن از الحج
مقصود است محجوب میدارید ابو یعقوب کودنی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام
کفت که من وی را دیده ام پیری روشن بود صاحب وقت و کرامات پیوسته
چوبی داشتی در دست و روستره یعنی رومالی بر میان آن بسته او را کفتند
این باری چیست کفت این هم فنی است شیخ ابومعمر مالکی مرا کفت که روزی
میکذشت جماعتی معدلان نشسته بودند برایشان خواند تحسبهم جمیعا
وقلوبهم شتی و بر کذشت خیر نساج قدس الله تعالی سره کنیت وی ابوالحسن است
... محمد بن اسمعیل اصل وی از سامره است و ببغداد نشستی با ابوحمزه

بغدادی صحبت داشته بود و از سری سقطی سوالات کرده بود و گفته اند که مرید
سری بود و از اقران جنید است از طبقهٔ ثانیه و استاد نوری و ابن عطا و جریری
و ابراهیم خواص و شبلی هر دو در مجلس وی توبه کردند شبلی را بجنید فرستاد حفظ
حرمت جنید را و جنید گفته است خیر خیرنا عمر وی دراز کشید صد و بیست سال
بزیست و در سنه اثنین و عشرین و ثلثمائه از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت
که وی نه کرباس بافتی جعفر خلدی گفته است که خیر نساج را پرسیدم که پیشه
تو بافندگی بود گفت نی گفتم پس ترا چرا نساج گویند گفت با خداوند سبحانه عهد کرده
بودم که هرگز رطب نخورم روزی نفس بر من غالب شد مقدار رطب گرفتم چون یک
رطب خوردم ناگاه دیدم که شخصی بمن نگریست و گفت ای خیر ای گریزپای و او را غلامی
بوده است خیر نام از وی گریخته بوده شبه وی بمن افتاد پس مردمان گرد
آمدند و گفتند والله که این غلام تست خیر گفت من حیران ماندم و دانستم که بچه
یعنی من بصورت وی عوده شدم
گرفتار شدم و جنایت خود را شناختم پس مرا بجائی که دیگر غلامان وی بافندگی
می کردند برد و گفت ای بندهٔ بدکار از خواجه خود می گریزی درای و همان کار که
پیش از این میکردی میکن پای خود را در کارگاه جولاهگی آویختم و کرباس
می بافتم چنانکه گوییا سالها آن کار کرده بودم چهار ماه با وی بماندم و بافندگی
می کردم شبی برخاستم و وضو ساختم و در سجده افتادم و گفتم خداوندا دیگر
باز نکردم آنچه کردم چون بامداد شد شبه آن غلام از من برفت و من بصورت

اصل

اصلی خود باز گشتم و خلاص شدم و این نام بر من بماند پس سبب نام بافندگی
بر من آن جنایت بود که خداوند تعالی مرا بآن عقوبت کرد و گویند که وی دوست
داشتی که وی را خیر خواندندی و گفتی روا نباشد که مسلمانی مرا نامی نهاده باشد
من آنرا بگردانم وی را پس از مرگ بخواب دیدند گفتند خدای با تو چه کرد گفت لا تسئلنی
عن هذا ولیکن استرحت من دنیاکم القذرة ابو الحسین مالکی رحمه الله تعالی
گوید که در وقت نزع خیر نساج حاضر بودم وقت نماز شام در آمد وی را غشی
افتاد و از هوش بشد چشم بگشاد بسوی در خانه اشارت کرد و گفت قف عافاک
الله بایست ساعتی و مرا ضمان ده که تو مامور خداوندی و من نیز مامور خداوندم
و بندهٔ فرمان وی آن فرمان که تو داری فوت نمی شود و من خود در قبضهٔ توام
قدرت
اما نماز مرا فرمانست بوقت باز بسته ترسم که از من فوت شود پس آب خواست
و وضو ساخت و نماز شام بگذارد پس بخفت و چشم برهم نهاد و جان بداد
رحمه الله تعالی رحمة واسعة **محفوظ ابن محمد رحمه الله تعالی** از طبقهٔ ثانیه است
وقیل من الثالثة از قدمای مشایخ نشابور است و بزرگان ایشان از اصحاب
ابوحفص و بعد از ابوحفص با ابوعثمان حیری صحبت داشته تا از دنیا برفت در سنه
ثلاث و اربع و ثلثمایه و بپهلوی ابوحفص در قبر است وی گفته التوکل ان یاکل
العبد بلا طمع ولا شره و هم وی گفته من اراد ان یبصر طریق رشده فلیتهم نفسه
فی الموافقات فضلا عن المخالفات **محفوظ ابن محمد رحمه الله تعالی** وی بغدادیست

یعنی مپرس مرا از ین که خدای تعالی چه
کرد لیکن آسوده شدم از دنیای پلید
شما
خطاب بعزرائیل علیه السلم
یعنی بایست عافیت دهاد ترا خدای
تعالی
و له قول انیست که وی از طبقهٔ سیم است
یعنی علامت توکل بنده آنست که خوردن
بنده بطمع و حرص نباشد
یعنی اگر خواهد که طریق رشد خود را
تحصیل کند و به بیند باید که تهمت نهد
نفس خود را در آنچه مرا وی مرغوب است و
خود را در آن مقصر داند خصوصا در آنچه
مخالف شریعت است که بهانه برای خود
پیدا کند که نفس خود را در آن تقصیر
معذور دارد

یعنی خیر نساج معتبرست از ما
و اولیاست بتربیت از ما

که دیدن نیکیهای نفس خود را که نظر باعمال خویش انداخت مبتلی شد بدیدن بدیهای مردمان وانکه دید عیوب زشتیهای نفس خود را سالم ماند از دیدن بدیهای مردمان

یکی از سالکان طریق در تصوف است وی کفته من ابصر محاسن نفسه ابتلی بمساوی
الناس ومن ابصر عیوب نفسه سلم من رویة مساوی الناس وهم وی کفته اکثر الناس
خیر اسلمهم للمسلمین صدرا **ابراهیم خواص قدس الله تعالی سره** از طبقه ثانیه است
وقیل من الثالثة کنیت او ابو اسحق است یکانه بود در طریق تجرد و توکل وکانا وحد المشایخ
فی وقته استاد جعفر خلدی وسیروانی مهین است و غیر ایشان کویند بغدادیست
و پیدوی از آمل بوده واز اقران جنید ونوری بود و پیش ایشان برفته از دنیا در سنه
احدی وتسعین ومائتین و یوسف بن الحسین وی را شسته و دفن کرده در مسجد
برفته بعلت شکم هر باری که فارغ کشتی غسل کردی کویند آن روز که برفت
از دنیا هفتاد بار اجابت کرده بود و هر باری غسلی آورده و سرمای عظیم بود
بار در آب رفت قبر وی در زیر حصار طبرک است شیخ الاسلام کفته است که هرکز
ندیدم بآن هیبت وشکوه که وی شیریست خفته که ناکاه قرآن رسی وی صحبت دار
خضر بوده علیه السلم شیخ ابو بکر کتانی کوید وقتی خواص از سفر آمد کفتم در
چه شکفت دیدی کفت خضر علیه السلم بمن رسید کفت ابراهیم خواهی که با تو همراهی
کنم کفتم نی کفت چرا کفتم او رشکین است ترسم که دل با تو پیوندد وشیخ الاسلام کفت
که شیخ خرقانی مرا کفت در میان سخنان که با من میکفت اکر با خضر صحبت یابی توبه کن
واکر ازهری در شبی بمکه روی از آن توبه کن ابراهیم خواص کفته العلم کله
فی کلمتین لا تتکلف ما کفیت ولا تضیع ما استکفیت یعنی رنج مکش در طلب

چه صحبت با غیر حق روا نبود ... مقام و مرتبه او بیابد آمد تکی بیافت حق

آنچه در قسمت ازلی برای تو کفایت کرده شده است وآن رزق است وضایع مکردان
آنچه از تو کفایت آن طلب کرده وآن انقیاد احکام خداوندیست از اوامر ونواهی
ابو الحسن علوی کوید که در مسجد بیور شدم خواص را دیدم در صحن مسجد بیور
شدم خواص را دیدم در صحن مسجد در میان برف کفتم سلام علیك یا ابا اسحق
بیا تا در پوشش رویم که مرا بر وی شفقت آمد کفت مرا با مجوسیت میخوانی یعنی
رنج دیدن یا سبب آمدن وار افراد با علاقت آمدن مجوسیت بود شیخ الاسلام کفت
تا نشان دوکانکی بجاست مجوسیت بجاست بو الحسن کوید پس خواص دست مرا کرفت
و بر تن خود نهاد غرق عرق بود نزدیك بود که از کرمی دست من بسوزد در من نکریست
و بخندید واین دو بیت برخواند **شعر** لقد وضح الطریق الیك حقا
فما احد بغیرك یستدل ❀ فان ورد الشتاء فانت کهف ❀ وان ورد الصیف
فانت ظل ممشاد دینوری کوید که نیم خواب بودم در مسجد فرا من نمودند که خواهی
که دوستی از دوستان ما به بینی برخیز و بر سر تل توبه شو بیدار شدم برف آمده بود
انجا رفتم خواص را دیدم مربع نشسته و کرد بر کرد وی مقدار سپری سبزه بی برف
و با آن همه برف که بر سر وی آمده بود در عرق غرق کفتم این منزلت بچه یافتی کفت
بخدمت فقرا وقتی کسی وی را دید در بیابانی جنبوه زده و بفراغت نشسته کفت یا ابا اسحق
اینجا چه نشسته کفت یا ابا اسحق اینجا چه نشسته کفت بروای بطال اکر ملوك زمین
دانند که من اینجا در چه حالم بشمشیر بسر من آیند از حسد وقتی در مسجد نشسته

آنت که زانو ها برارند و ترکم جبا ساید وآنرا بجامه یا بدست نکاه دارند

بود بر سر سجاده شخصی هشت درم بر روی سجاده وی نهاد وی برخاست و سجاده
بیفشاند و آن سیمها در خاک و سنگ ریخت و گفت این نشستگاه به پیش از این من نگه
آمده است آنکس گوید هرگز کسی بعز وی ندیدم که چنان کرد و بذل خود که آن سیم را می
چید مراز همین فضل رازی را در ری صد هزار درم میراث رسید آنرا بپاشید
چون با خویشتن آمد و از حال با علم افتاد وی را ده درم مانده بود گفت این را در تعلم
بکار برم آخر گفت این چه بود که کردم از وجد با علم افتادم بنزدیک ابراهیم خواص رفت
و از وی پرسید که صد هزار درم میراث یافتم بپاشیدم ده درم ماند در علم بکار
بردم خواص گفت این ترا از آن افتاد که در اول از آن شربتی آب خورده بودی چرا دست
باز نبردی تا ترا آخر باین بکرفتند بعد از آن بوسه بر دست وی زد و گفت فدای آن دستم
که چون تنزل کرد از وجد با علم افتاد یعنی با جهل نیفتاد شخصی از شبلی پرسید
که از دویست درم چند درم زکوة باید داد و مرا دادند دویست گفت آن تو بگویم یا آن خویش
گفت آن تو کدامست و آن من کدام گفت ترا از دویست درم پنج درم باید داد و مرا
از دویست دویست و پنج درم گفت این دویست خود دانم آن پنج چیست گفت آن دویست
درم که داری بدهی و پنج دیگر وام کنی گفت این مذهب کیست گفت مذهب ابو بکر صدیق
رضی الله تعالی عنه **ابراهیم بن عیسی قدس سره العزیز** از اصفهان بوده و صحبت
با معروف کرخی داشته ابراهیم خواص گفته است در بغداد بودم بر کنار دجله
می ساختم کسی را دیدم از آن جانب دجله بروی آب می آید روی بر زمین نهاد

که صرف در تحصیل علم کردند در جهل نشستیا طبع

که زکوة دویست درم بود تا بصدق فرض و نفل او بود وجود که ده

وگفتم بعزت جلال تو که روی بر ندارم تا این مرد را ندانم ابراهیم بن عیسی را دیدم
بیامد و مرا بپا بجنبانید و گفت هرگاه که خواهی که کسی را از اولیای حق بشناسی این
بگوی هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِکُلِّ شَیْءٍ عَلِیْمٌ وفات وی
در سنه سبع واربعین ومأتین بوده با صفهان **ابراهیم بن ثابت رحمه الله تعالی**
کنیت وا ابو اسحق است از مشایخ بغداد بوده با جنید قدس سره صحبت داشته شیخ
ابو عبد الله سلمی گفته است که وی را دیدم گفتم مرا دعایی کن گفت اختیار تو آنرا که ترا
نهاده اند در ازل به از معارضه وقت و همو ویرا گفتم مرا وصیتی کن گفت کاری
مکن که از آن پشیمان شوی وفات او در سنه تسع وستین وثلثمائه بوده **ابو محمد
جریری قدس الله تعالی روحه** از طبقه ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن الحسین
و گفته اند حسین بن محمد و گفته اند عبد الله بن یحیی از کبار اصحاب جنید بود و پس
از جنید بجای جنید وی را نشاندند از بزرگی وی از علمای مشایخ قوم بود صحبت داشته
بود با سهل عبد الله تستری در سال هبیر در جنگ قرامطه از تشنگی بمرد سنه اثنی
عشرة وقیل سنه اربع عشرة وثلثمائه در ویشی می گوید من آن سال با آن مردمان بودم
از دست قرامطه بجستم چون برفتم باز آمدم بنزدیک قافله شفقت اسلام مرا تا مگر خسته
آب دهم یا نظاره کنم حال ایشان چیست میان خستگان همی گشتم ابو محمد جریری را
رحمه الله دیدم میان خستگان افتاده و سال وی از صد در گذشته بود گفتم یا شیخ
دعا نکنی تا خدای تعالی این بلا کشف کند مرا گفت که آن کنم که من خواهم ولیکن

جریری بضم جیم و فتح راء مهمله اولی و سکون یاء مثناة تحتانیه وکسر راء مهمله ثانیه

در سال هبیر بفتح ها و کسر باء موحده و سکون یاء مثناة تحتانیه و راء مهمله زمین ست که او ... سال هبیر سالیست که ... در آن موضع جنگ با قرامطه ... از ملاحده خذلهم الله تعالی

کفت دکر این باره سخن را بر وی کرد انید مرا کفت ای برادر این وقت دعا نیست این وقت
رضا و تسلیم است یعنی دعا پیش از نزول بلا باید چون بلا آمد رضا باید دادن وی کفته
التصوف عنوة لا صلح تصوف بصلح نیاید آن بجنک بستانند نه بصلح شیخ الاسلام
کفت که تصوف بطلب و صلح نیاید که آن قهر است آن تیر یست چون برق از نور اعظم
که از بالا در آید تا بکه اندازند آنکه طالب او ست از وی کریزانست و آنکه اهل آنست
اکرچه کریزانست آن بوی شتابانست و هم شیخ الاسلام کفت آن جنک آنست که می کریزی
و آن در تو می آویزد نه آنست که دست بآن میزنی و در دست نمی آید آنکس که این سخن
کفته از انجا شنی کفته و بعیان بکرفته نه از علم میکوید از علم چنین سخن نیاید
ابو محمد جریری را کفت بر بساط انس بودم دری از بسط بر من بکشادند از مقام خود
بلغزیدم و از آن محجوب شدم راه بکم کرده خود چون یابم مرا بر راهی که با آن برسانند دلالت
کن ابو محمد بکریست و کفت ای برادر همه باین درد کرفتارند و باین داغ مبتلا لیکن
بر تو چند بیت بخوانم که بعضی ازین طایفه کفته اند شعر قِف بالدِّیارِ فهذِهِ آثارُهم
تبکی الاحبّة حسرةً وتشوّقا ٭ کم قد وقفتُ بها اسائلُ مُخبِرًا ٭ عن اهلِها او صادقًا
او مشفقا ٭ فاجابنی داعی الهوی فی رسمها ٭ فارقتُ من تهوی فعزّ الملتقی ٭
غانم بن سعد رحمه الله تعالی از بغداد است و با محمد جریری صحبت داشته بود در
بغین معجمه و کسر نون و سعد بفتح سین مهمله و سکون عین مهمله
ورع و مجاهده کامل وی را پس از وفات بخواب دیدند کفتند حق تعالی با تو چه کرد
کفت بر من رحمت کرد و ببهشت در آورد کفتند بدان معاملتها کفت نی اکر بدان

معاملتها باز نکرییسته بودمی همه بجا بماندی غیلان السمرقندی رحمه الله از کبار
مشایخ بود و با جنید صحبت داشته و از وی طریقت کرفته و در معارف صاحب سخن بود
وی کفته عارف از حق بحق نکرد و عالم از دلیل بحق و صاحب وجد از دلیل مستغنی باشد
چه عارف شاهد حق است
غیلان الموسوس رحمه الله تعالی وی را غیلان المجنون نیز کفتندی از مقدمان
بضم میم و فتح واو اول و سکون سین مهمله و کسر واو ثانی و سین مهمله
مشایخ عراق بود در خرابها بودی و با کس ننشستی و از کس چیزی قبول نکردی و کس ندیدی
که او چه خوردی محمد بن السمین کفت غیلان را دیدم در ویرانهای کوفه از وی پرسیدم
که بنده از خطر غفلت کی رهد کفت آنکاه که بدانچه وی را فرموده اند مشغول باشد
و از آنچه نهی کرده اند غافل و در حساب نفس عاقل ابراهیم بن مکند قدس الله تعالی سره
از اصفهان بود و صحبت با معروف کرخی داشته ابراهیم خواص قدس سره کفته است
در بغداد بودم در کنار دجله وضو می ساختم کسی را دیدم از آنجانب دجله بر روی
آن می آمد روی بر زمین نهادم و کفتم بعزت و جلال تو که روی بر ندارم تا این مرد را
ندانم ابراهیم بن عیسی را دیدم بیامد و مرا بجنبانید و کفت هر کاه خواهی که کسی را از اولیا
حق بشناسی این بکوی هو الاول والآخر والظاهر والباطن وهو بکل شیء علیم
وفات وی در سنه سبع و اربعین و مائتین بوده باصفهان ابراهیم بن ثابت رحمه
الله تعالی کنیت وی ابو اسحاق است از مشایخ بغداد بود با جنید قدس سره صحبت
داشته شیخ ابو عبد الرحمن سلمی کفته است که وی را دیدم کفتم مرا دعایی کن کفت
اختیار تو آنرا که تراینهاده اند در نازل به از معارضه وقت و هم وی را کفتم مرا وصیتی کن

کفت اختیار تو اندر آنست رضا و تسلیم
تقدیر بهتر است از سؤال و ایستادن
با امری که معارضه است
بتفویض وقت و
تقدیر

کفت کاری مکن که از آن بشیمان شوی و وفات وی در سنه تسع وستین وثلثمائه بود

ابو العباس بن عطا قدس الله تعالی سره از طبقه ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن سهل ابن

عطاء الآدمی است بغدادی است از علمای مشایخ است و از ظریفان صوفیان و با سخنان

نیکو و زبان فصیح است در معنی قرآن صاحب تصنیف است قرآن را تفسیر کرده از اول

تا آخر بزبان اشارت و شاکرد ابراهیم مارستانی است و از یاران جنید ابو سعید خراز وی را

بزرک میداشت خراز کوید التصوف خلق و لبس انا به و ما رایت من اهله الا الجنید

وابن العطا بسبب حلاج کشته شده است در ذو القعده سنه تسع وثلثمائه وقیل

سنه احدی عشرة وثلثمائه در ایام خلافت القاهر بالله آن وزیر حلاج را بکشت

ابو العباس را کفت در حلاج چه کویی کفت تو خود چندان داری که از آن باز پرسیدار کی

سیم سرد مان باز ده وزیر کفت تعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی یکان یکان می کنند

و بسر وی فرو می بردند تا کشته شد سئل ابن عطا ما افضل الطاعات قال ملاحظة

الحق علی دوام الاوقات وی کفته در تفسیر قوله تعالی یمیتنی ثم یحیین ای یمیتنی

عنی ثم یحیینی به و هم وی کفته در تفسیر قوله تعالی ان الذین قالوا ربنا الله ثم

استقاموا فقال ثم استقاموا علی انفراد القلب بالله تعالی و هم وی کفته الادب

الوقوف علی المستحسنات فقیل له وما معنی ذلک فقال ان تعامل الله بالادب

سرا وعلانیة فاذا کنت کذلک کنت ادیبا وان کنت اعجمیا   اذا نطقت جاءت بکل ملیح

وان سکتت جاءت بکل ملیح   شیخ الاسلام کفت ادب آنست که با الله تعالی معاملت

یعنی تصوف عبارتست از خلق نیک و من ملابس و متصف نیستم بآن و ندیدم کسی را از اهل خلق مکر جنید وابن عطا را

از ابن عطا پرسیدند که افضل طاعات چیست کفت افضل طاعات دوام اندر حق سبحانه است

یعنی در تفسیر این آیت کفته که فانی میکرداند مرا بخود که بحق میساند مرا باخلاق خود اول اشارتست بفنا و ثانی به بقا

الادب الوقوف الخ یعنی ادب و هنر آیستادکیست با مستحسنات پرسیدند که مستحسنات چیست کفت با ادب معامله کردن با حق سبحانه در سر و علانیه که آنچه صاحب شریعت نیکو داشته از آن تجاوز نکنی و چون چنین باشی ادیب و هنرور باشی اکرچه عجمی و بی زبان باشی و معنی ادب را شیخ الاسلام بیان کرده

اذا نطقت الخ یعنی شخص درین وجه باید که چون سخن کند سخن وی نمایان بود بانمک باشد و اکر خاموش باشد نیز نمکین مقصود آنکه هر ملک از نطق و سکوت باید که بمعنی دو در مقام سکوت نطق نطق

۹۲

درکیری از سر آب و خاک و رعونت نفس برخیزی و نکویی که من و کرد من نکن بلکه کویی

کار او و توفیق و عنایت او ابو صالح المزین رحمه الله تعالی از بزرکان روزکار

خود بود با ابن عطا صحبت داشته بود صاحب خلوت بود و با کس نیامیختی سهل ابن

عبد الله کفته است که مرا آرزو بود که با ابو صالح صحبت دارم وقتی در حرم وی را دیدم

و از وی صحبت خواستم کفت ای سهل اکر ابو صالح فردا بمیرد صحبت با که داری کفتم

ندانم کفت اکنون هم از آنکه از و اکنون از چشم من ناپیدا شد ابو العباس اندیزی رحمه الله

بندار و م

شیخ الاسلام کفت که وی کفته که ابو الحسن عبادانی کفته که من و درویشی بصره آمدیم   در

شش روز بر آمد چیزی نخوردیم روزی شخصی در آمد و پاره زر در آورد یکی مرا داد

مفخم

و یکی مرا داد و یکی یار مرا من آن خود را بوی دادم تا خوردنی آورد بخوردیم و روی

دیکر

براه نهادیم بکنار دریا رسیدیم آن پاره زر را بملاح دادیم تا ما را در کشتی نشاندند و روز

در کشتی میرفتیم می دیدیم که درویشی در کنجی سر فرو برده چون وقت نماز شدی نماز

بکذاردی و باز سر فرو بردی پیش وی رفتیم و کفتیم ما یاران توییم اکر چیزی بکار

باشد بکوی کفت چون باشد بکویم کفتیم بکوی کفت فردا نماز پیشین من از دنیا بروم شما

باید

از ملاح در خواهید تا شما را بکناره برد و اکر ازین جامه من چیزی بوی داد بدهید

همه

چون بکناره شوید درخت که بزرکتر است همه ساز و برک من نهاده ببینید کار مرا

بسازید و انجا دفن کنید و این مرقع من ضایع مکنید بر کیرید چون بحله رسید برنایی

لطیف و ظریف این مرقع از شما باز خواهد بوی دهید دیکر روز نماز پیشین بکردون

درختان ببینید که در زیر م

دزکریبان مرقع بُرد چون پیش وی شدیم برفته بود ملاح کشتی را باکناره بُرد درختستانی
دیدیم ودر انجا درخت بزرک انجا شدیم کوری دیدیم کنده وهمه اسباب نهاده کار وی
بساختیم ودفن کردیم ومرقع برکرفتیم وروی بجله نهادیم برنای پذیره نزد ما آمد بران
نشان که او داده بود ما را کفت آن ودیعت بیارید کفتیم چنین کنیم کفتیم ولی از بهر خدای
با تو سخنی کنیم کفت بکویید کفتیم او که بود وتو که واین چه قصه است کفت آن درویشی بود
میراثی داشت وارث طلب کرد مرا آن نمودند اکنون شما میراث بمن سپارید وبروید
آنرا بوی سپردیم کفت شما اینجا باشید تا من بازآیم از چشم ما غایب شد وآن مرقع در
پوشید وجامه خود پاک بیرون کرد وکفت این آن شماست وبرفت ما در مسجد محله شدیم
دو روز انجا بودیم چیزی فتوح نشد از جمله آن جامه چیزی بیار خود دادم که طعامی آرد بخوریم
ساعتی بود مردیدم که وی می آید وخلق عظیم در روی آویخته درآمدند ومرا نیز بکرفتند
ومی کشیدند کفتم آخر چه بوده است باز کویید کفتند امروز سه روز است که پسر
رییس جله پیدا نیست وجامه وی با شما می یابیم ما را بردند تا پیش رییس کفت پسر من کو
که جامه وی با شماست راست بکویید قصه را از اول تا آخر باز کفتیم وی بکریست وروی
باسمان کرد وکفت الحمد لله که از صلب من چون اویی بود که ترا شایست شیخ الاسلام
کفت همه خلق زنده از مرده میراث برند مکر این طایفه که مرده از زنده میراث برد
وکفت هیچکس با پیری از خداوندان ولایت صحبت ندارد بصدق که نه چون او یی بود
از اجال وولایت وی چیزی میراث برد **ابو العباس دینوری قدس الله تعالی**

مراد بمرده صاحب عقل است وبزنده صاحب معرفت وعشق وشک نیست که عاقل از صحبت این طایفه متاثر کردد بقدر استعداد خود

از طبقه خامسه است نام وی احمد بن محمد است صحبت داشته با یوسف بن الحسین
وعبدالله خراز وجریری وابن عطا ورویم را دیده بود نیکو طریقت بود با استقامت به
نشابور آمد وانجا مدتی اقامت کرد ومردم را موعظت میکرد بزبان معرفت بخوبترین
بیانی بعد از آن از نیشابور به ترمذ آمد خواجه محمد حامد شاکرد ابو بکر وراق پذیره وی
آمد وبوسه بر رکاب وی داد شاکردان را خوش نیامد بتمیز وی را کفتند که چرا آن کردی
کفت من شنیده ام که او خداوند مرا نیکو می ستاید واز ترمذ بسمرقند رفت واز انجا
برفت از دنیا پس از اربعین وثلثمائه ابو العباس را کفتند که خدای را بچه شناختی کفت
بآنکه نشناختم یعنی بعجز معترفم وهم وی کفته ادنی الذکر ان ینسی ما دونه ونهایة
الذکر ان یغیب الذاکر فی الذکر عن الذکر ویستغرق بمذکوره عن الرجوع الی مقام
الذکر وهذا حال فناء الفنا **ابو العباس احمد بن یحیی الشیرازی** استاد
شیخ ابو عبدالله خفیف است شیخ ابو عبدالله کفته که من چنان متحقق در وجد ندیدم
که شکر تمامی داشت چون بصحرا رفتی با شیر بازی کردی جنید ورویم وسهل عبدالله را
دریافته بود شیخ ابو عبدالله کفته که شبی با شیخ احمد یحیی بودم وبا ما کودکی بود از
اصحاب وی که خواب را بخانه خود بایست رفت وزمستان بود وآتشی عظیم برافروخته
بودند واحمد یحیی برپای بود ووقت وی خوش شده بود در سماع بعض اصحاب کفتند
بایست کودک را بخانه وی رسانند هیچکس جواب نداد احمد بن یحیی دو اخکر بزرک برکف
کرفت وآستین بآن فرو کذاشت وکودک را کفت برخیز ووی را بدر خانه وی رسانند

عبارتست در دوم مرتبه بوجهی که در وقت ذکر نفی ... دل مرتبه ذکر وآکاهی غافل شدن دل از
... کردد رجوع بکند ذکر از ذکر ودر مستهلک بودن ذاکر در مذکور
از شعور ... ملاحظه ذاکر که ...
عدم شعور ... شعور از غیر ... فنا فنا است

٩٤

وماروشنایی آن اخکررا ازبالای جامه وی میدیدیم آن کودک درخانه خود درآمد
وی آن دو اخکررا ازبالای جامه وی میدیدیم آن کودک درخانه خود درآمد وی
آن دو اخکررا ببند اخت انکشت شده بود بعد ازان بمسجد درآمد ونماز میکرد تا بانک
نماز بامداد کفتند ابوالعباس باوردی رحمه الله تعالی وی بزرک بوده شبلی را
دیده بود وی بنشابور بوده وشبلی را دیده هردو کفته اندکه شبلی صاحب حال بوده
ذره از توحید نداشته شیخ الاسلام کفت چنانست که ایشان کفتند شبلی در توحید
مدعیانه سخن میکند نه متمکنانه ابوالعباس بردعی رحمه الله تعالی نام وی
احمد بن محمد بن هارون البردعی الصوفی استاذ شیخ ابوبکر طاهر ابهری ومرتعش
حکایت کند میکوید که مرتعش کفت هرکه دیدار وی ترا منفعت نکند سخن وی نیز ترا
منفعت نکند وهم وی کوید که ابوبکر طاهر ابهری کفت لا یصلح الکلام الا لرجل
اذا سکت خاف العقوبة بسکوته ابوالعباس السیاری قدس سره از طبقه
خامسه است نام وی قاسم بن القاسم المهدی است دخترزاده احمد بن سیار است
از اهل مرو است شیخ ایشانست شاکرد ابوبکر واسطی است وعالم بوده بحقایق
احوال وفقیه بوده وحدیث بسیار داشته وی را از پدر میراث بماند جمله را بداد
ودو تار موی پیغمبر صلی الله علیه وسلم بخرید خداوند تعالی ببرکات آن موی
وی را توبه داد وبصحبت ابوبکر واسطی افتاد وبدرجه رسید که امام صنفی از متصوفه
شد که ایشان را سیاریه خوانند وچون از دنیا میرفت وصیت کرد تا آن موها را در

ازدستم

وسمع ابوبکر طستانی نیز بنشابور بوده

لا یصلح الکلام یعنی روا نیست سخن کردن شخص مکر کسی که ترسد که بر خاموشی عقوبت و مواخذه مترتب کردد

دهان

دهان وی نهادند وقبر وی در مرو است ومردمان بحاجت خواستن آنجا شدی
وکفایت مهمات طلبیدی ومجرب بود در سنه اثنین واربعین وثلثمائه برفته
از دنیا وی کفته که التوحید ان لا یخطر بقلبک ما دونه توحید آن بود که در وخود را
بنزدیک تو خطر نباشد وخاطر مخلوقات را بدل تو کذر نه وهم وی کفته که واسطی را
بدم مرک کفتند ما را وصیتی کن کفت احفظوا مراد الله فیکم عبد الواحد بن علی
السیاری وی خواهرزاده ابوالعباس است وشاکرد وی سرای خود را بر صوفیان
وقف کرد سبب آن بود که دعوتی کرد صوفیان همه رقص میکردند یکی در رقص بهوا
بر شد وناپدید کشت وهرکز پیدا نیامد در سنه خمس وسبعین وثلثمائة برفته
از دنیا وی کفته که شنیدم از خال خود ابوالعباس که میکفت اکر روا بودی که در نماز
بجای قرآن بیتی از شعر خواندندی این بیت بودی اتمنی علی الزمان محالا
ان تری مقلتای طلعة حر ابوالعباس سهروردی رحمه الله نام وی احمد است
بمکه بوده با مشایخ وقت چون سیروانی وغیر وی کفته که بمنا بودم روز عید اضحی
جمعی انبوه نشسته بودند وشیخ سیروانی حاضر بود قوالی چیزی میخواند سیروانی
برخواست کریان وبرفت فو کفتند آن چه بود که کرد چه مکر بر سماع منکر شد
شیخ ابوالحسن سرکی حاضر بود کفت با خدای عهد کردم که اکر وی بر سماع منکر
شده باشد من هرکز بسماع نه نشینم شیخ ابوالعباس سهروردی کفت من با تو
اتفاقم دیکر روز این هردو تن برخواستند با جمعی دیکر از مشایخ بسلام سیروانی

یعنی آرزو می برم از زمان محالی را که آن محال دیدن چشمان من است طلعت آزاده مردی را

زیرا که با قرآن موافقت دیدن که متصف آید متمم سعادت وان دیدار آزاده مرد است یا دیدن که وی مطابق واقع است ومتصل از ادعای آکد و قایم مقام قرآن توان داشت مبالغه است که دیدن که دیدن آزاده مرد ... یا دیدن که آزاده مرد مقصود است چه مدلول قرآن علی سبیل القطع متمم سعادت است ومطابق واقع

شدند خواستند که از ان چیزی کویند وی کفت رونه کاری من بردیک مینخفتم
ودست بالین می کردم ونشان سنک بر بهلوی من بود بسماع می نشستم اکنون بر
فرش می نشینیم وشما چنان سوخته اید مرا که حلال بود که با شما در سماع نشینیم
ابو العباس نهاوندی رحمه الله شیخ الاسلام وی را از طبقه سادسه دانسته
نام وی احمد بن محمد الفضل است شاکرد جعفر خلدی است پیر شیخ عمو وشیخ ابو العباس
وی را عمو نام کرده وعمو سالار بود شیخ الاسلام کفت که عباس فقیه هروی را
کفت که ابو العباس نهاوندی کفت که هر که ازین علم سخن کوید که الله تعالی نه حجت
او بود الله تعالی خصم او بود شیخ الاسلام کفت که سخن کفتن از حق سه است
سخن کفتن از ذات او وسمع او در از استاد یعنی شنیده از کتاب وسنت وسخن
کفتن از دین او وکتاب وسنت واجماع وآثار صحابه در از استاد وسخن کفتن است
از صحبت و هر که این سخن کوید که الله تعالی نه موجود وی بود که سمع او بود
که باو شنود وبصر او بود که باو بیند الله تعالی خصم او بود شیخ الاسلام کفت
که نهاوندی کفت که آنان که خداوندان همت اند اکر دست چپ ایشان ایشان را
از ان مشغول دارد بدست راست دست چپ خود را ببرند وهم شیخ الاسلام کفت
شخصی بود نفط فروش نهاوندی وفقرا در دنیا از وی می آسودند تا آخر وی را مهجور
کردند واز وی چیزی نمی ستاندند نهاوندی را از ان پرسیدند کفت وی خرسند شده
بآنکه ببرکت درویشان مال وی بر فقرا حرام شد نهاوندی کفته کردند اند که

که الله تعالی نه حجت او بود که نیافته
بود وی را بر وجهی که آن یافت بر وی
غالب بود

۹۶

مرا در این کار بکرفت دوازده سال سر بکریبان فرو بردم تا یک کوشه دل من بمن
نمودند وهم وی کفته که همه عالم در آرزوی آنند که حق تعالی یکساعت
ایشان را بود ومن در آرزوی آنم که حق تعالی یکساعت مرا بمن دهد تا من بینم
که خود چه چیزم وکجایم در سخنان شیخ ابو سعید ابو الخیر مذکور است که اصل این
حدیث آن باشد که مرد را باو نکذارند رسول صلی الله علیه وسلم کفتی اللهم
لا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَلَا أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ مرا یک چشم زدن بخود باز مکذار
وکر از ان آن پیر زن را دیدمی که سخنان استاد ابو علی دقاق شنیده بود من فت
وی کفت کفته اند که ما را طرفة العینی بما باز مکذار من خود دعا می کنم وزاری
که یا رب مرا خود طرفة العینی بمن باز کذار تا خود بدانم که کجا ایستاده ام وهم
نهاوندی کفته که با خدای تعالی بسیار نشینید وبا خلق اندک ترسایی شنید که در میان
مسلمانان اصحاب فراسه می باشند بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد شیخ
کفت بیکانه در کوی آشنایان چه کار دارد ترسا باز کشت وکفت یکی معلوم شد
از آنجا قصد خانقاه شیخ ابو العباس نهاوندی کرد چون بآنجا در آمد شیخ هیچ
نکفت چهار ماه با ایشان وضو می ساخت ونماز میکرد بعد از چهار ماه پای افزار
در پای کرد که برود شیخ فرمود که جوانمردی نبود که چون حق نان ونمک
افتاد که بیکانه بیایی وبیکانه بروی ترسا مسلمان شد وآنجا مقام کرد
وبعد از شیخ بجای شیخ بنشست **اخی فرج زنجانی رحمه الله تعالی** وی مرید

طلب وی بنا بر صفت جلال وتنکی حوصله وی بود
واکر حوصله وی تنک نبودی طلبیدی بیکانه
نبی صلواة الله علیه طلبیده که لا تکلنی الی نفسی
طرفة عین ولا اقل من ذلک

فرج بفتح

نعم فا وجیم دال مهمله وجیم وزنجانی بفتح زاء
معجمه وسکون نون وجیم ونون

شیخ ابو العباس نهاوندی است روز چهارشنبه غرهٔ رجب سنه سبع وخمسین
واربع مائه از دنیا رفته است وقبر وی در نهاوند است میگویند که وی را کربه بوده است
که هر گاه که جمع مهمانان بخانقاه شیخ توجه کردندی آن کربه بعدد هر یك از ایشان
بانکی کردی خادم خانقاه بهر بانك یك کاسه آب در دیگ ریختی یك روز
عدد مهمانان بر عدد بانکهای وی یکی زیادت بود تعجب کردند آن کربه بمیان
آن جماعت در آمد ویك یك را بوی کردن گرفت وبر یکی از انها بول کرد چون تفحص کردند
وی از بیگانه بود گویند که روزی خادم مطبخ مقدار شیر در دیك
کرده بود که برای اصحاب شیربرنج پزد مار سیاه اندو گذار در دیك افتاد
آن کربه آنرا دید کرد دیك میگشت وبانك می کرد واضطراب مینمود وخادم
چون از آن معنی غافل بود وی را زجر می کرد ودور می انداخت چون خادم بهیچ نوع
متنبه نشد کربه خود را در دیك انداخت وبمرد چون شیربرنج را بریختند مار
سیاه از انجا ظاهر شد وشیخ فرمود که آن کربه خود را فدای درویشان کرد
وی را در قبر کنید وزیارت بسازید میگویند که حالا قبر وی ظاهر است وزیارت
می کنند **شیخ ابو العباس نسای رحمه الله تعالی** نام وی احمد بن محمد بن زکریا است
[illegible]
باصل از نسا بود وبمصر نشستی شیخ عباس فقیر هروی وی را بمصر دیده بود
وشیخ عمو کفت که عباس مرا کفت که همواره بر در سرای وی اسبان وستوران
بودی که بزیارت وی آمدندی وقتی مرا بر در فرستاد که ستوران نگاه

بر دل من کذشت که نیك کاری بدست آورده ام از خراسان بمصر آمدم که ستوربانی
کنم من خود انجا فراغتی داشتم در ساعت کسی آمد که شیخ ترا میخواند در شدم
کفت هروی هنوز در کور نشده بود باشد که در صدر نشینی هر بر در سرای او ستوران
بازدارند وترا کسی باید که نکاه دارد شیخ الاسلام کفت همواره بر در سرای
عباس ستوران بودندی که سلطانان آمدندی بوی **ابو العباس سریج رحمه الله**
سی ملازمان سلطان
تعالی نام وی احمد بن عمران بن سریج است در سنه خمس وثلثمائه برفت از
دنیا وی را شافعی کهین میخوانند از بزرگی وی وفقیه عراق بود در بغداد بوده وجنید را
دیده وصحبت داشته ووقتی که سخن کفتی در اصول وفروع بکلامی که حاضران را
شکفت آمدی کفتی که میدانید که این سخن از کجاست از برکت مجالست ابو القاسم
جنید است رحمه الله تعالی عبد العزیز بحرانی بکنار مجلس ابو العباس سریج شد
بضم باء موحده وسکون حاء مهمله وفتح راء مهمله والف ونون
واز وی ازین طریقه سوالی کرد جوابی نیکو شنید نعره بزد واز هوش بشد
چون بهوش آمد ابو العباس کفت که من روزکاری با پیر شما جنید بوده ام
وصحبت داشته ام اکنون اکنون ببلای فقها مرا مشغول کرده اند اکر چنانچه شما خواهید
روزی تعیین کنم که خاصه شما را سخن کویم ازین باب شیخ ابو عبد الله خفیف
کفته است که پیش از آنکه ابن سریج بشیراز آید اصحاب علم صوفیه را همه جهال
اعتقاد کرده بودند چون وی بشیراز آمد وبیان مرتبه ومقام ایشان کرد وزبان
بایشان سخن کفت وبفضل ایشان کواهی داد وبارها در مجلس علما کفت که والله که ما

[illegible]

آدمی نشدیم مگر بواسطه صحبت ایشان و ادب نیاموختیم مگر از ایشان آن زمان
علما صوفیه را بشناختند و ایشان را بزرگ داشتند **ابو العباس حمزة بن محمد قدس سره**
از متقدمان مشایخ هراة است در ورع کامل بود و مستجاب الدعوه و سخاوت
عظیم داشته رفیق احمد حنبل بوده و مذهب احمد بهراة وی آورده و صحبت با ابراهیم
ستنبه قدس سره داشته وی گفته هر کرا صحبت اولیا و مشایخ مهذب نکند
بهیچ پند مهذب نشود و وفات وی در سنه احدی و اربعین و مائتین بود
حسین بن منصور الحلاج البیضاوی از طبقه ثالثه است کنیت وی ابو المغیث است
از بیضا بوده که شهریست از شهرهای فارس وی نه حلاج بود روزی بدکانی
حلاجی بود که دوست وی بود ویرا بکاری فرستاد گفت من رونکار
وی بر دم بانگشت اشارت کرد پنبه یکسو شد و پنبه دانه از یکسو وی را حلاج
نام کردند بواسط و بر عراق بوده و با جنید و نوری صحبت داشته و شاگرد عمرو بن
عثمان مکی است مشایخ در کار وی مختلف بوده اند بیشتر وی را رد کرده اند
مگر چندتن ابو العباس عطا و شبلی و شیخ ابو عبدالله خفیف و شیخ ابو القاسم
نصرابادی و ابو العباس سریج بکشتن وی رضا ندادند و فتوی ننوشتند گفتند
ما نمیدانیم که او چه میگوید و در کشف المحجوب است که جمله متاخران قدس الله
تعالی ارواحهم او را قبول کرده اند و هم بعضی متقدمان مشایخ قدس الله
تعالی ارواحهم نه بمعنی طعن اندر دین وی بود مهجور معاملت مهجور اصل نباشد

و از متاخران سلطان طریقت ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی روحه
در علو حال است در عهد وی در مشرق و مغرب کسی چون او نبوده شیخ الاسلام
گفت من وی را نپذیرم موافقت مشایخ را و رعایت شرع و علم را و رد نیز نکنم شما
نیز چنان کنید و ویرا موقوف گذارید و آنرا که وی را بپذیرد دوستتر دارم از آنکه
رد کند ابو عبدالله خفیف ویرا گفته است اما مرد ربانی شیخ الاسلام گفت که وی امام است
اما با هر کسی بگفت و بر ضعفا حمل کرد و رعایت شریعت نکرد آنچه افتاد ویرا بسبب
آن افتاد با آن همه دعوی هر شبانه روزی هزار رکعت نماز می کرد و آن شب
که روز آن کشته شد پانصد گفت نماز گذارده بود شیخ الاسلام گفت که ویرا
بسبب مسئله الهام بکشتند و دران جور بود بر وی که گفتند این که وی میگوید
پیغمبریست و نه چنان بود شبلی زیر دار وی باز ایستاد و گفت او لم ننهک عن
العالمین آن قاضی که بکشتن وی حکم کرده بود گفت او دعوی پیغمبری
میکرد و این دعوی خدایی کند شبلی گفت من همان میگویم که او میگفت لیک
دیوانگی مرا برهاند و عقل وی را در افکند وقتی در سرای جنید بزد گفت کیست گفت
حق جنید گفت نه حقی بلکه بحقی ای خشبة تفسدها کدام چوب و دار است که تو
حرب کنند و آنچه ویرا افتاد بدعای استاد وی بود عمرو بن عثمان مکی که جزوی
تصنیف کرده بود در توحید و علم صوفیان وی آنها را برگرفت و آشکارا کرد
و با خلق نمود سخن باریک بود در نیافتند بر وی منکر شدند و مهجور ساختند

وی بر حلاج نفرین کرد و گفت الهی کسی بر وگمار که دست و پایش ببرد و چشم بر کند
و بر دار کند و آن همه واقع شد بدعای استاد وی عبد الملک اسکاف
رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که عبد الملک اسکاف شاگرد حلاج است و صد
سال عمر وی بوده با شریف حمزه عقیلی می بود در بلخ وی و پدر من و پیر فارسی
و ابو الحسن طبری و ابو القاسم حنانه همه یاران شریف حمزه بودند و شریف
حمزه پدر مرا از همه مه میداشت پدر من گفت که عبد الملک اسکاف گفته
که وقتی حلاج را گفتم که ای شیخ عارف که باشد گفت عارف آن باشد که روز سه
شنبه شش روز مانده از ماه ذو القعده سنه تسع و ثلثمائه وی را بباب الطاق
برند ببغداد و دست و پای وی ببرند و چشم وی بر کنند و نگونسار بر دار کنند
و بسوزانند و خاک وی بر باد دهند عبد الملک گفت چشم بنهادم آن وی بود
و آن همه که گفته بود با وی بکردند شیخ الاسلام گفت ندانم که آن میدانست
که آن وی خواهد بود یا خود چنان میگفت آن خود وی را بود یا شاگرد وی را
بود هیکل نام او را هم با وی بکشتند و یا شاگرد الحسین نام کردند و ابو
العباس عطار را هم بسبب وی بکشتند ابراهیم فاتک و قیل احمد بن فاتک
کنیت وی ابو الفاتک است بغدادیست با جنید و نوری صحبت داشته و کان الجنید
یکرمه وی نیز شاگرد حلاج بود و منسوب بوی وی گوید که آن شب که وی را بر دار کردند
الله تعالی را بخواب دیدم گفتم خداوندا این چه بود که با حسین کردی بنده خود گفت

ابراهیم بن فاتک نه نام این شخص که حال وی مذکور میگردد ابراهیم است و یک قول اینست که نام وی احمد است و فاتک بفتح فا و کسر تا مثناة فوقانیه و کاف است

و کان الجنید یعنی جنید وی را نیکو میدانست و تعظیم میکرد

سر خود بر وی آشکارا کردم با خلق باز گفت وی را عطا دادم رعنا گشت خلق را با خود
خواند شیخ الاسلام گفت که آن کشتن حلاج را نقصانست نه کرامت اگر وی تمام
بودی وی را آن نیفتادی سخن با اهل باید گفت تا سر آن آشکارا نشود چون با نا اهل
گویی بر وی حمله کرده باشی و تاوان کنند و عقوبت رسد و نیز شیخ الاسلام
گفت وی در آنچه میگفت ناتمام بود اگر وی در آن تمام بودی آن سخن مقام و نفس
و زندگانی وی بودی بر وی کسی منکر نگشتی چیزی در می بایست وقت گفتن
بنود و محرم بنود من سخن میگویم به از وکه وی میگفت و عامه می باشند
اما انکار نمی آرند و آن سخن پوشیده می ماند زیرا که هر که اهل آن بنود خود در
نیابد شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که بحیله بسیار در زندان شدم سرای نیکو
دیدم فرش نیکو و مجلس نیکو ریسمانی بسته و منشفه بران افکنده و غلام نیکو
روی ایستاده غلام را گفتم شیخ کجاست گفت در سقایه گفتم چند گاه هست
که خدمت شیخ میکنی گفت هیژده ماه گفتم درین زندان چه میکند گفت با سیزده
من بند آهنین هر روز هزار رکعت نماز نافله میکند آنگاه گفت این درهای
خانها که می بینی در هر یکی زندانیست دزدی یا خونی پیش ایشان میرود و ایشان را
نصیحت میکند و سبلت و موی ایشان می جنباند گفتم چه میخورد گفت هر روز
خوان بالوان طعام پیش وی می آوریم ساعتی در همه نگاه میکند آنگاه
سر انگشت بران میزند و زمزمه میکند و از آن هیچ نمی خورد آنگاه از پیش

یعنی در روی خود بینی پیدا شد

وی را آن نیفتادی و هم

وقت گفتن یعنی چه هنوز بمرتبه تمکین نرسیده بود و چون سخن در وقت گفته شود چه سبحانه نگاه دارد شخص را از رد و طعن و ایذا

برمیکریم درین سخن بودیم که از سقایه بیرون آمد باروی نیکو و قامت نیکو صوف
سفید پوشیده و فوطه رملی بر سر بسته بطرف صفه برآمد مرا کفت ای جوان از کجایی
کفتم از فارس کفت از کدام شهر کفتم از شیراز خبر مشایخ از من پرسید تا بحدیث
ابو العباس عطار رسیدم کفت وی را به بینی بکوی زینهار آن رقعها نکاه دار دیکر کفت
پیش من چون آمدی کفتم بمعرفت بعضی از لشکریان فارس درین سخن بودم که امیر
زندان درآمد و زمین بوسید و بنشست کفت ترا چیست کفت دشمنان مرا پیش خلیفه
عیب کردن
غمز کرده اند که یکی از بزرکان را رها کرده و ده هزار دینار بسته و یکی از عامه
بجای وی نشانده درین ساعت مرا می برند تا بکشند کفت برو والسلام چون وی
برفت شیخ در میان سرای برانو نشست و دستها با سمان بر داشت و سر در پیش انداخت
شد
بانکشت سبابه اشارت میکرد ناکاه بکریست چندانی که از آب چشمش زمین تر
و مدهوش کشت روی بر زمین نهاد ناکاه امیر زندان درآمد وی باز نشست
کفت چه بود ترا کفت مرا آزاد کرد کفت حال چون شد کفت مرا چون پیش خلیفه
بردند کفت تا باین ساعت بر سر آن بودم که حالی ترا بکشم درین ساعت دلم
سیاه تو
با تو خوش شد برو که عفو کردم پس شیخ خواست که روی خویش پاک کند از وی
تا آن ریسمان که منشفه بران بود پست کز بود دست فراز کرد و منشفه برداشت
ندانم که دستش دراز شد یا منشفه پیش وی آمد انکاه بیرون آمدم پیش ابن عطا
رفتم و پیغام بکذاردم کفت اکر وی را بینی بکوی اکر مرا بکذارند شبی با هفتاد

مرید رکوه دار به بیت المقدس درآمد و دران وقت قندیلها را نشانده بودند
رهبانان را کفت این قندیلها کی برافروزند کفتند سحرکاه کفت تا سحر دیر بود بانکشت
سبابه اشارت کرد و کفت الله نوری از انکشتش بیرون آمد و چهار صد قندیل
بآن نور برافروخت و آن نور بانکشتش باز آمد رهبانان کفتند تو بر کدام ملتی کفت
را
بر ملت حنیفیان کمترین حنیفی ام از امت محمد صلی الله علیه و سلم انکاه رهبانان
کفت کدام دوستر میدارید نشستن من پیش شما یا رفتن کفتند حکم تراست کفت
مده
یارانم کرسنه اند ویی نفقه سیزده هزار درم پیش شیخ آوردند هنوز صبح بر نیامده
بود که جمله را صرف کرد انکاه بیرون رفت شخصی طوطی داشت بمرد حلاج کفت
خواهی که وی را زنده کنم کفت خواهم اشارت کرد بانکشت وی برخواست زنده
وی را پرسیدند که توحید چیست کفت افراد القدم عن الحدث شیخ الاسلام کفت
دانی که توحید صوفیان چیست نفی الحدث و اقامة الازل **فارس بن عیسی البغدادی**
رحمه الله تعالی کنیت وی ابو القاسم است از خلفای حسین منصور حلاج است
و کان فارس البغدادی رحمه الله من متکلمی مشایخ القوم والمدققین فی العبارات
له کلام حسن فی الاحوال والاشارات بخراسان آمد و از آنجا بسمرقند رفت و آنجا
اقامت کرد تا از دنیا برفت و معاصر شیخ علم الهدی ابو منصور ماتریدی بوده است
و توفی الشیخ ابو منصور ماتریدی بوده است سنه خمس و ثلاثین و ثلثمائه
و فارس رحمه الله تعالی معاصر شیخ ابو القاسم حکیم سمرقندی نیز بوده است

که وی نوشته بوده و در وی
سخنان بلند بوده ع

یعنی بود فارس بغدادی از سخن کویان
مشایخ و از مدققان این طایفه بوده
در تعبیرات از معانی و وی را کلام نیکو
بوده و در بیان احوال این طایفه و
اشارات حقایق ع

یعنی ازین حدیث اسقاط کنی قدم را [illegible]
[illegible] کلام [illegible]
[illegible] ع

وقدمر تاریخ وفاته و شیخ ابو منصور و شیخ ابو القاسم در صحبت یکدیگر بوده اند
و طریق مصاحبت نموده اند تا آن زمان که مرگ ایشان را از هم جدا ساخته و سنگ
تفرقه در میان انداخته و فارس بغدادی مقبول همه بوده است تصحیح حال وی
کرده و سخنان وی را در مصنفات خود آورده شیخ عارف ابوبکر بن اسحاق الکلاباذی
البخاری رحمه الله در کتب خود سخنان وی بی واسطه از وی روایت کرده و شیخ ابو عبد الرحمن
السلمی و امام قشیری بیک واسطه یا بیشتر و غیر ایشان نیز فارس گوید که حلاج را
پرسیدم که مرید کیست گفت هو الرامی باول قصده الی الله سبحانه فلا یعرج حتی یصل
مرید آنست که از نخست نشانه قصد خود الله تعالی را سازد و تا بوی نرسد بهیچ چیز
نیارامد و بهیچ کس نپردازد و هم وی گفته خاطر الحق هو الذی لا یعارضه شیء
شیخ الاسلام گفت که بر حلاج بسیار سخنهای دروغ گویند و کلمات نامفهوم
و نا راست بندند و کتابهای مجهول و حیل بوی منسوب دارند و آنچه درست شود
از وی پیدا بود و شعر وی فصیح بود و انشدنا الحلاج رحمه الله شعر

انت بین الشغاف والقلب تجری ۞ مثل جری الدموع فی الاجفان
وتحل الضمیر جوف فوادی ۞ کحلول الارواح فی الابدان
لیس من ساکن تحرک الا ۞ انت حرکته خفی المکان
یا هلالا بدا لاربع عشر ۞ لثمان واربع واثنتان

شیخ الاسلام احمد بن حسین بن منصور الحلاج شیخ الاسلام گفت که از ابو عبد الله
باکو شنیدم که گفت از احمد پسر حسین منصور شنیدم بخجند که پسین شب پدر

خاطر الحق خاطری آنست که تمکن وی در دل بمرتبه باشد که امری معارض وی نشود که در آن وهنی پیدا کند و یک علامت دیگر تقدم است بر آن خاطری که اول در آید علامت حقیت آنست لیکن تعیین اقدم نبا بر تراکم خواطر دشوار است

خود را گفتم که مرا وصیتی کن گفت نفس خود را در شغلی افکن پیش از آنکه ترا
در شغلی افکند گفتم ای پدر چیزی بیفزای گفت وقتی که همه عالم در خدمت
کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن به و مه از عمل ثقلین شیخ الاسلام گفت ثقلین
جن و انس بود پس گفت آن چیست گفت معرفت ابو منصور کاوکلاه رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو منصور کاوکلاه بسرخس از مشایخ اهل
ملامت بوده وقتی فارغ بود که یاران وی بسفر شده بودند وی در حایطی شد
از آن کسی و چاه فرا کندن گرفت و با آب رسانید چون تمام شد آب بر آمد و پهلوی
آن دیگری میکند و باز آنچاه در چاه پیشینه میکرد چون آن تمام شد جایی
دیگر کندن گرفت یکی وی را گفت دیوانه نه و مزدور نه این چرا میکنی
گفت نفس خود را در شغلی می افکنم پیش از آنکه مرا در شغلی افکند و مشایخ این
باب کرده اند ابو عبد الله دینوری در دریا بماند مرقع خود را دریدن
و دوختن گرفت تا بکلاهی باز آورد ابو عمرو دمشقی قدس الله تعالی سره
از طبقه ثالثه است یگانه مشایخ شام بوده است و از اجله ایشان و صحبت
داشته بود با ابو عبد الله جلا و اصحاب ذو النون در سنه عشرین و ثلثمائه
برفته از دنیا وی گفته چنانکه فریضه است بر پیغمبران اظهار آیات و معجزات
همچنان فریضه است بر اولیا پنهان داشتن کرامات تا خلق در فتنه
نیفتند و هم وی گفته التصوف رویة الکون بعین النقص بل غمض الطرف

عن كلّ ناقص بمشاهدة من هو منزّه عن كلّ نقص و هم وی گفته علامة قساوة
القلب ان يكل الله العبد الى تدبيره فيا لفه ولايساله حسن الكلاءة والرّعاية
والنبی صلّی الله عليه وسلّم يقول اكلأني كلاءة الطفل الوليد و هم وی گويد
اذا صفت الازواج اثرت علی الهيا كل انوار الموافقات محمّد بن حامد الترمذی
رحمه الله تعالی از طبقهٔ ثانيه است كنيت وی ابوبكر است از جوانمردان مشايخ
خراسانست احمد خضرويه را ديده بود و غير آن زينو پيروی ابو نصر محمّد بن محمّد بن
حامد يكی از فتيان خراسانست احمد خضرويه را ديده بود و غير آن زين و پيروی
ابو نصر محمّد بن محمّد بن حامد يكی از فتيان خراسان بوده محمّد حامد گفته است سرمايه
تو دل تست و وقت تو چون مشغول كنی دل خود را بهر ظن و گمان كه در خاطر تو آيد
ضايع كنی اوقات خود را بآنچه نبايد و نشايد پس كی سود تواند كرد آنكه سرمايه بزيان
آورد شيخ الاسلام گفت كه صوفی دلست و وقت و زندگانی كن تصوف وقت و دل
و زندگانی برود چه بماند و هم وی گفته كه چون وقتی از اوقات تو سالم كرد از
آفت غفلت غيور باش بر آن وقت از آنكه چيزی كه مخالف آن باشد بيش گيری كه آن
علامت ناراستی باطن است و هم وی گفته الانسان فی خلقه احسن منه
فی جديد غيره عبد الله ابن محمّد الخرّاز رحمه الله تعالی از طبقهٔ ثالثه است
از كبار مشايخ ری بوده است كنيت وی ابو محمّد است سالها بمكّه مجاور بوده
باورع بوده چنانكه گويند بی نان و غالب قوت نان با شيخ ابو عمرو لن كبير صحبت داشته

و ابو حفص حدّاد را ديده بود و اصحاب بايزيد و يرا بزرگ ميداشته اند مات قبل العشرين
و ثلثمائه وی گفته الجوع طعام الزّاهدين والذّكر طعام العارفين و هم وی گفته
صيانة الاسرار عن الالتفات الی الاغيار من علامات الاقبال علی الله تعالی و هم وی گفته
العبوديّة الظّاهرة والحرّيّة الباطنة من اخلاق الكرام يوسف بن الحسين گفته است
كه من مثل عبد الله نديدم و عبد الله مثل خود نديده دقّی گويد عبد الله خرّاز در مكّه
بود ميگفت طريق ما فتوّتست نه قرّائی چون از مجلس برخواست پيری از آنان كه با وی
بودند گفت ميخواهيد كه چيزی از فتوّت شيخ خود با شما بگويم گفتيم آری با يك
كس از مريدان خود كه عزيمت مكّه داشتند از ری بيرون آمد چون بمنزلی رسيدند
كه بمكّه هيژده ميل مانده بود گفت يا اصحاب اسنوود عكم الله گفتند ای استاد كجا
ميروی كه ميان تو و مكّه اندكی مانده است گفت من از ری تا باينجا به نيّت متابعت
شما آمده ام تا باينجا خاطر من بهمراهی شما خوش بود اكنون بری باز ميگردم
و از اينجا نيّت حج ميكنم و بشما ميرسم ان شاء الله تعالی و از آن وقت تا موسم
حج پنج ماه مانده بود بنان بن محمّد بن الحمّال قدّس الله تعالی سرّه از طبقهٔ ثالثه است
واسطی الاصل است امّا بمصر نشستی و آنجا برفته از دنيا در رمضان سنه
ستّ عشر و ثلثمائه از كبار مشايخ مصر است و كان من القائلين بالحقّ
والآمرين بالمعروف وله المقامات المشهورة والكرامات المذكورة با جنيد و آن
مشايخ كه در آن زمان بودند صحبت داشته و از استادان ابو الحسين نوری

يعنی نگاه داشتن دل از التفات بغير خدای تعالی از جمله علامات اقبال است بر خدای تعالی

يعنی انقياد ظاهری مر خدای تعالی را و آزادی باطنی و عدم انقياد غير وی سبحانه از اخلاق نيكانست

يعنی روش جوانمردیست و اشتغال باطنی نه اقتصار بر اعمال ظاهری

يعنی بمانيد گذاشتم شما را بخدای تعالی يعنی بخدای سپردم

بنان بفتح نون ... و حمّال بفتح حاء مهمله و ميم مشدّده

يعنی از حق گويان بود و از راست گفتن باك نداشت و از جمله فرمايندگان بمعروف بود كه امر ميكرد بآنچه حسن وی از شرع معلوم بود و وی را بود مقامات مشهوره و كرامات بر زبانها مذكور

بود شیخ الاسلام گفت وی نه حمال بود که وی امام بود وقتی اجتناب کرده
بود وی را در خانه پیش شیر انداختند شیر وی را بوی میکرد و می لیسید در دل
توجه بود گفت فکرت میکردم در خلافی که علما در آب دهان سباع کرده اند
وی را پرسیدند از بزرگترین احوال صوفیان گفت الثقة بالمضمون والقیام بالاوامر
ومراعات السر والتخلی من الکونین بالتشبث بالحق تعالی وی گفته که در مکه بودم
نشسته و نزدیک بمن جوانی شخصی کیسه چند پیش وی نهاد گفت مرا باین حاجت
نیست آن شخص گفت بر مسکینان و فقیران قسمت کن چنانکه نکرد شبانگاه وی را دیدم
که در وادی برای خود چیزی میجست گفتم کاشکی برای خود ازان درمها نگاه
میداشتی گفت نمیدانستم که تا این زمان خواهم زیست و هم وی گفته که چند گاه
چیزی نیافتم که قوت خود سازم و کار من بحد ضرورت رسید دیدم که در راه
قطعه زر افتاده است خواستم که بردارم باز گفتم لقطه ایست باز بگذاشتم باز یاد
کردم حدیثی را که روایت کرده اند از رسول صلی الله علیه وسلم لو کانت الدنیا دما
عبیطا لکان قوت المسلم منها حلالا لاکیس ورا برداشتم و در دهان خود نهادم
و میرفتم دیدم که جماعتی کودکان حلقه زده اند و یکی از ایشان بر زمین بلند
برآمده و با ایشان در تصوف سخن میراند بایستادم تا بشنوم که چه میگوید
یکی از ایشان پرسید که متی یجد العبد حلاوة الصدق گفت اذا رمی القطعة من
الشدق آن زر از دهان بیرون کردم و انداختم و هم وی گفته که در مکه مجاور بودم

وخواص

وخواص اینجا بود با وی آشنایی نداشتم اما هرگاه که وی را می دیدم هیبتی
و شکوهی من در می آمد چند روز بر من گذشت و هیچ فتوحی نرسید در مکه
مزدی بود مزین فقرا را دوست میداشت و طریقه وی آن بود که چون فقیری
بهر حجامت بوی آمدی گوشت خریدی و طعام پختی تا آن فقیر بخوردی بدکان
وی رفتم و گفتم میخواهم که حجامت کنم کسی را بفرستاد تا گوشت خرد و طعام
پزد در میان حجامت کردن نفس من حدیث کرد که چون از حجامت فارغ می شوی طعام
پخته می شود دانستم که آن خاطر نه نیکوست گفتم ای نفس با حجامت یا طعام
عهد کردم که ازین طعام نخورم بعد از حجامت برخواستم که بروم مزین گفت
سبحان الله تو خود طریقه مرا میدانی گفتم عندی گفتم و بمسجد حرام شدم آن روز
چیزی نیافتم چون بنماز دگر برخواستم بروی درافتادم و بیهوش گشتم مردمان
گرد من درآمدند پنداشتند که دیوانه شده ام ابراهیم خواص اینجا بود مردمان را
از من دور کرد و پیش من بنشست و با من موانست و حدیث آغاز نهاد گفت چیزی میخوری
گفتم شب نزدیک است گفت نیکو میکنید ای مبتدیان قدم استوار دارید برین
تا فلاح یابید پس برخواست و برفت چون نماز خفتن گذاردیم آمد و با خود کاسه
عدس و دو رغیف آورد و گفت بخور بخوردم گفت دیگر میخوری گفتم آری برفت
و مثل آن دیگر بیاورد بخوردم گفتم بس بسنده است پس در خواب شدم و تا صبح
برنخواستم و نماز نگذاردم و طواف نکردم بعد از آن رسول را صلی الله علیه

پیغمبر

لوکانت یعنی اگر باشد دنیا خون صرف که
حرامست کاهی قوت مسلمانان کامل که
افتد که حلال باشد وی را نا بر وجود امری
بیج چون ضرورت حاجت نیست

حون سبند اند پاره از طرف دهان
همانا که مناسب حال ایشان بر زبان طفل
جاری شده بی آنکه وی را از وی اطلاعی باشد

وسلم بخواب دیدم گفت بنان گفتم لبیک یا رسول الله فرمود من اکل بشره
اعمی الله عین قلبه بیدار شدم و با خود عزیمت کردم که دیگر هرگز سیر نخورم
احمد بن مسروق گوید که بنان حمال گفت که وقتی بعضی از اصحاب را دعوت کردم این
بیت بخواند شعر من دعانا فابینا فله الفضل علینا ✽ فاذا نحن اجبنا رجع الفضل الینا
اسحق بن ابراهیم الجمال قدس سره از بزرگان مشایخ بوده است و کرامات ظاهر
داشته و مقام وی بکوه لکام بودی یکی زین طایفه گوید که در کوه لکام
راه گم کردم ناگاه به پیری رسیدم پوستینی پوشیده چون مرا دید گفت الله اکبر
همانا راه گم کردی گفتم بلی گفت سی سالست تا هیچ آدمی ندیدم عصایی بمن داد
و گفت این عصا ترا راه نماید و مرا گفت برو ساعتی برفتم خود را بانطاکیه یافتم
عصا بنهادم تا وضو کنم عصا گم شد با اهل انطاکیه این حکایت باز گفتم
گفتند آن اسحاق جمال بوده است که کسی وی را پیند تا شف خوردم بنان بن عبد الله
رحمه الله تعالی کنیت وی ابو الحسن است و ی از بزرگان مشایخ مصر است وی گفته است
هر صوفی که دلش بغم روزی بسته بود وی را کسب باید فرمود شیبان بن علی
رحمه الله تعالی وی از متقدمان مشایخ مصر است مستجاب الدعوة بود و بسیاری
کس از مشایخ مرید وی بودند و در علم طریقت وی را سخنان نیکوست گویند یکی از
مریدان پیش وی آمد و دستوری خواست که بحج رود بتجرید گفت اول دل خود را
مجرد کن از سهو و غفلت و نفس خود را از هوا و زبان خود را از لغو اینک تجرید کلی حاصل

آمد خواه دنیا دار خواه مدار ابو الحسن بن محمد المزین رحمه الله تعالی از طبقه
ثالثه است نام وی علی بن محمد است از اهل بغداد است با جنید و سهل عبد الله
صحبت داشته و با آنان که از طبقه ایشانند بمکه مجاور بوده و انجا برفته از دنیا
در سنه ثمان او سبع و عشرین و ثلثمائه وی است که از ابو یعقوب اقطع حکایه
کند شیخ الاسلام گفت که ابو الحسن مزین دو بوده اند یکی کبیر و یکی صغیر مزین
کبیر از اهل بغداد است و در بغداد مدفونست شاگرد وی گفته که وی گفته که
الکلام من غیر ضرورة مقت من الله تعالی بالعبد شیخ الاسلام گفت که کن
کردار کرد که از گفتار جز گرفتاری نیاید و مزین صغیر نیز از اهل بغداد است
لیکن در مکه مدفونست و بعضی گفته اند که این دو مزین پسران خاله یکدیگر بوده اند
مزین صغیر گفته که راههای بالله تعالی بیش از عدد نجوم آسمانند و من در آرزوی
یکی از آن و نمی یابم شیخ الاسلام گفت که وی در موجود غرق بود و لیکن از
عطش سخن میرفت که عطشان بود و این طرفه چون مستسقی است هر چند آب بیش
خورد بیش باید و سیری نیاید زیرا انجا عزیز است که رونده هر گاه بیش بیند پیش جوید
و هم صغیر گفته که من کسی می شناسم که جایی بلغزید و انگشت وی جراحت
شد نفس وی اندکی روغن زیت خواست دید که در پیش وی چشمه روغن
زیت روانست به آن التفات نکرد و هم وی گفته که در مکه بودم مرا عزیمت
سفر خواست چون بموضعی رسیدم که آنرا بئر میمون گویند دیدم که جوانی در جان

یعنی وی حق را یافته بود و در وی مستهلک گشته

داد نست گفتم بگوی لا اله الا الله چشم بگشاد و گفت آنا ان مت فالهوی
حشو قلبی وبدین الهوی یموت الکرام پس جان بداد کار وی بساختیم و بروی
نماز کردم و دفن کردم داعیه سفر از خاطرم برفت باز گشتم و بمکه باز آمدم
میگویند که بعد از آن خود را سرزنش میکرد و میگفت جنا می آمده است و اولیای
خدا را تلقین شهادت میکند واسوءتاه شیخ الاسلام گفت که ابو الحسن مزین
بشیری رسید گفت ثم اذا شاء انشره برپای خواست زنده **ابو الحسن الصائغ**
الدینوری قدس سره از طبقه ثالثه است نام وی علی بن محمد بن سهل است از کبار
مشایخ دینور است و بمصر بود و آنجا رفته از دنیا در سنه ثلاثین وثلثمائه
و شیخ ابوسعید مالینی گوید که وی شب شنبه برفته نیمه رجب سنه احدی
وثلاثین وثلثمائه وی استاد شیخ ابو الحسن قرافی و دقی و ابو عثمان مغربیست
ابو عثمان مغربی گوید که هیچکس ندیده ام از مشایخ روشن تر و نورانی تر از ابو یعقوب
نهرجوری و هیبتناک تر از ابو الحسن صائغ دینوری شاگرد ابو جعفر صیدلانی است
وی گفته که دو بار از دنیا بیزار باید شد یکبار بیرون آیی خلق بقبول روی
بتو نهند باز با دنیا شوی نه با شغل و حرص چندانکه قبول خلق را ببری و بباطن
از آن منقطع باشی تا گناه ترک دنیا بزرگتر نباشد از گناه طلب آن زیرا که فتنه
قبول خلق زیادتست از فتنه اقبال بر دنیا و هم وی گفته من فساد الطبع التمنی
والامل و هم وی گفته محبتک لنفسک هی التی تهلکها از وی پرسیدند

یعنی دوستی نفس خویش است که شخص را
هلاک گرداند و محروم سازد و از نجات
ابدیه

بفتح نون و سکون ها و فتح را و مهمله
و ضم جیم و سکون واو و کسر
را و مهمله

که مرید کیست و صفت وی چیست این آیة برخواند که ضاقت علیهم الارض بما
رحبت وضاق علیهم انفسهم وظنوا ان لا ملجا من الله الا الیه **ابو الحسن الصبحی**
رحمه الله تعالی از طبقه ثالثه است بعضی گفته اند نام وی حسین بن عبد الله
ابن بکر است و کنیت وی ابو عبید الله و درست تر آنست که اول گفته شد از اهل
بصره بود و گویند در سرای وی خانه بود در زمین کنده سی سال از آنجا بیرون
نیامد بمجاهده و عبادت مشغول بود و گفته اند که طعام نمی خورد اهل بصره ویرا از
بصره بیرون کردند بسوس رفت و هم آنجا وفات کرد و قبر وی آنجاست رحمه الله
تعالی شیخ الاسلام گفت که وی روز آدینه بر در مسجد بصره ایستاده بود شاگرد
خود را گفت که این خلق را که می بینی همه آگین بهشتند این کار نه مارا افتاده است
و مسجد بصره آن وقت چنان بود از انبوهی که خلق سجود نمی توانستند کرد بر زمین
و روی بر پشت یکدیگر می نهادند وی گفته الغریب هو البعید عن وطنه وهو مقیم
فیه و هم وی گفته بارد یکن الغریب من صحبه الاجناس **ابو الحسن السیوطی رحمه الله**
شیخ الاسلام گفت که وی ازین طایفه بوده است شیخ ابو علی رودباری گوید
که هارون گفت صاحب سهل عبد الله که با ابو الحسن سیوطی بودیم در بادیه چون
گرسنه شدیمی و راه حج و حیله ندانستی ابو الحسن بانگ کردی کردی تا جایی
که سگ بودی آواز دادی وی بآن آواز دانستی که آنجا مردم است یا از آنجا چیزی
آوردی شیخ الاسلام گفت باید که خدمت یاران بر خود واجب دانی و در خدمت

الصبحی بفتح صاد مهمله و کسر
باء موحده و سکون یاء مثناة
تحتانیه و کسر حاء مهمله

و بعضی گفته اند نام وی حسین بن عبد الله
وی احمد بن محمد است و کنیت وی ابو عبید

یعنی دور از حق آنکس است که با نابای جنس خود
از ممکنات آرام گرفته بود

بضم سین مهمله و ضم یاء مثناة تحتانیه
و سکون واو و کسر طاء
مهمله

مقصود تو نه مخدوم یعنی نظر تو در خدمت بر مقصود حقیقی باشد که حضرت
حق است سبحانه و تعالی نه بر آن کسی که خدمت وی میکنی وقتی درویشی پیش شیخ سیروانی
بانگ بر وی زد و گفت نه فقیر است آنکه خدمت یار بر خود واجب نداند **ابو الحسن بن**
شعره رحمه الله تعالی نام وی عمرو بن عثمان بن الحکم بن شعره است از مشایخ
مصر بوده گویند که از گور وی آواز قرآن خواندن می شنودند هر که بزیارت شدی
شنیدی **ابو حامد الزنجی الاسود المعروف بالزنجی قدس سره** وی از استادان
ابو علی رودباری است شیخ الاسلام گفت که ابن شعره در جامع مصر شد ابو حامد
زنگی را دید که نماز میکرد گفت یا با حامد از آن پس جای بزرگ فرود آمدی گفت بشفاعت
عاصیان فرود آمدم شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله رودباری گفت که از حسن
بن محمد الرازی شنیدم که گفت ابو عبید که گفت مرا سرما و گرسنگی دریافت در خواب
شدم هاتفی آواز داد که تو پنداری که عبادت همه در نماز و روزه است صبر
بر احکام الهی از نماز و روزه افضل است ابو الحسن مزین گفته که ابو حامد اسود
سی سال در مسجد حرام در برابر کعبه بنشست که بیرون نیامد مگر برای طهارت
و کسی ندید که وی چیزی خورده باشد یا آشامیده و ابو حامد هرگاه وجد
رسیدی سفید شدی و چون از وجد برفتی بسیاهی باز گشتی **ابراهیم بن داود القصار**
الرقی رحمه الله تعالی از طبقه ثالثه است و کنیت وی ابو اسحق از
اجله مشایخ شام است از اقران جنید و ابو عبد الله جلا و غیر ایشان عمر بسیار یافته

و بطبقه سیم کشید و شیخ سلمی وی را در طبقه ثالثه ذکر کرده است در سنه
ست و عشرین و ثلثمائه برفته از دنیا صحبت وی با مشایخ شام بوده و ذو النون را
دیده و فقر را ملازم بوده بر تجرید و زندگانی نیکو و دوستی اهل و شیخ الاسلام
گفت که وی سی سال یک سفر کرده بود تا دل خلق را بر صوفیان بقبول آرد و رست
کند از زلتها اندامها که آن بی ادبان کرده بودند وی همه را بصلاح آورد
بنگر چه جوانمردی داشته و قبول باین قوم که همه عمر خود فدا کرد تدارک
و اصلاح فساد کسانی را که باین قوم باز خوانند جزاه الله عن الاسلام و الطریقة
خیرا ابراهیم قصار گوید قیمة کل انسان بقدر همته فان کانت همته
الدنیا فلا قیمة له و ان کانت همته رضی الله فلا یمکن استدراک غایة قیمته و لا
الوقوف علیها ابراهیم مرادی گوید که مردی پرسید ابراهیم قصار را که هل
یبدی المحب حبه و هل یطیق کتمانه فانشا یقول متمثلا ظفر بکتمان اللسان
فمن لکم بکتمان و مع ومعها الدهر یذرف حملتم جمال الحب فوقی و اننی لاعجز عن حمل
القمیص فاضعف و انشدنا شیخ الاسلام قال انشدنا الشیخ ابو عبد الله الطاقی
لبعضهم رحمهم الله تعالی **شعر** یبدو فاجهدان اکاتم حبه فتبین فی
علامة الکتمان خفقان قلبی ٭ و ارتعاد مفاصلی و غبار لونی و انعقاد لسانی
فمتی تکذبنی شهود اربع و شهود کل قضیة اثنان و انشد ایضا لبعضهم
حملتمونی علی ضعفی بفرقتکم ما لیس یحمله سهل و لا جبل ابراهیم قصار گفته است

نزول آمدی یعنی از مقام ربوبیت و تصرف بمقام عبودیت و تنزل آمدی که نماز ادا کنی گفت بشفاعت عاصیان فرود آمدم شفاعت بی تنزل وجود نگیرد ٭

یعنی شکیبایی کردن بر آنچه حکم رانند بر وی از احکام ایجادی افضل است از احکام ایجابی مثل نماز و روزه ٭

هل یبدی سه سوال کرد اول آنکه آیا محب اظهار کند بمقال سیم آنکه آیا طاقت پوشیدن محبت دارد بعد از آن ابراهیم قصار یعنی گفت بطریق تمثیل و تصویر که
یعنی بخواند شیخ الاسلام و گفت بخواند شیخ ابو عبد الله این ابیات را که مر بعضی راست از این طایفه یبدو فاجهد را
یعنی تمنا و ظهور میکند محبت وی پس کوشش میکنم در اخفای آن و چون اخفا کنم علامت کتمان در من ظاهر گردد خفقان قلبی علامت کتمان
این چهار صفت است که از لوازم کتمان است طپیدن دل و لرزیدن مفاصل و تیرگی رنگ و بسته شدن زبان فمتی تکذبنی یعنی هرگاه که تکذیب میکند مراد در دعوی عدم محبت چهار گواه که آن اوصاف مذکوره است تا آنکه در هر قضیه دو گواه کفایت کند پس چگونه ظاهر نشود محبت ٭

از دنیا ترا دو چیز صحبت فقیری و خدمت دوستی از دوستان او و هم
وی گفته مَن تعزّز بشیءٍ غیر الله فقد ذلّ فی عزّه و هم وی گفته که در وقت
مخلوق گفتن قرآن احمد حنبل در زندان بود خبر آوردند که ذوالنون مصری را
بزندان می برند که قرآن را مخلوق گوید و من آوازه ذوالنون شنیده
بودم و خلق بنظاره می رفتند و آن وقت من کودک بودم من هم برفتم چون
وی را دیدم در چشم من حقیر آمد زیرا که بصورت ظاهر حقیر بود گفتم
که باین همه آوازه و نام ذوالنون اینست فی الحال ذوالنون روی با من کرد
از میان همه خلق و گفت ای پسر چون الله تعالی از بنده اعراض کند زبان
وی بطعن در اولیا دراز شود من بیهوش بیفتادم آب بر روی من زدند
تا بهوش باز آمدم برخاستم صوفی شیخ الاسلام گفت که چون توان دید
کسی را که حق سبحانه وی را بخود پوشیده بود همه خلق حجاب وی اند و او حجاب است
بیش دوستان خود فردا که این قوم را ببیند هم نشناسند چنانکه اینجا
می بینند و نمی شناسند وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ
محمود سبکتکین بسر قبر بایزید شد درویشی دید آنجا گفت ای استاد شما
چه گفتی گفت وی گفتی هر که مرا دید وی را نسوزند محمود گفت این هیچ نیست بو جهل
مصطفی را صلی الله علیه و سلم دید وی را بسوزند آن درویش گفت ندید ای
امیر ندید یعنی برادرزاده ابوطالب می دید نه پیغمبر خدای و اگر نه وی را

یعنی کسی که خود را عزیز دارد بغیر خدای تعالی و عزت خود را در غیر وی بیند پس وی در عین ذلیل و خواری است چه مایه شرف خود چیزی ساخته که شریف نیست

حسب تصرف کردن استاد غیر و پیوستن حق یا اعراض و اقبال است و اینها آنی الحضور لندگه در یک وجود کرد

یعنی می بینی تو ای محمد که ایشان ناظر تواند و حال آنکه نمی بینند ترا یعنی بعینیت ولایت و رسالت

٧ در حق این آیت نام متم

نسوختندی

نسوختندی **ابوجعفر حفار قدس الله تعالی روحه** وی از اصحاب جنید است
و کان قریباً السنّ منه و کان الناس یعدّونه من اقران الجنید و کان یعدّ نفسه من
اصحابه شیخ الاسلام گوید که جنید گفته است که بحوالی در بغداد میگذشتم
در ویرانی شدم شیخ ابوجعفر حفار بغدادی را دیدم برهنه شدم که کراهت بوی
رسید که من چرا آمدم در خجالت گفتم ای شیخ سخن بگوی تا باز گردم گفت چه
گویم گفتم راه با وی چون است گفت بشارت ترا اگر نه او خریدار تو بودی تو نه خریدار وی بودی
اگر وی ترا نمی بایستی تو راه با وی نمی پرسیدی **ابوجعفر سوانی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام
گفت که وی از این طایفه است وی گفته صدیقک من جنّبک الذنوب و رفیقک
من بصّرک العیوب و اخوک من سارّک علّام الغیوب **ابوجعفر صیدلانی رحمه الله**
وی استاد ابوالحسن صایغ دینوریست بغدادیست از اقران جنید و ابوالعباس
عطا بمکه مجاور بوده و بمصر از دنیا رفته قبر وی پهلوی زقاق مصریست صحبت
داشته با ابوسعید خراز از استادان ابن الاعرابیست شیخ الاسلام گفت ابوالحسن
صایغ دینوری گوید که استاد من ابوجعفر صیدلانی گفت که با اول ارادت
مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم نشسته در صدر و جمعی مشایخ
این طایفه گرد بر گرد وی مصطفی صلی الله علیه و سلم بر نگریست در آسمان
باز گشادند و فرشته فرود آمد طشت و ابریقی در دست پیش یک یک می نهاد
و دست می شستند چون بمن رسید گفتند بر گیرید که او نه از ایشان است ابریق

نجار ابوجعفر بعد سال نزدیک بود بجمعه و در مرتبه از استادان حسد می نمودند از اصحاب جنید یعنی بودند از جنید دارا دری

بضم سین مهمله و سکون واو و الف و نون

یعنی دوست تو کسی است که ترا بر ساند از گناه و رفیق تو یعنی آنکه با تو در مقام رفیق است آنکسی است که بنماید بتو عیوب ترا تا عیب موجود از الله کنی و از عیب معدوم اجتناب نمائی و برادر و معین تو آنکسی است که با تو سر ای کند و برساند ترا الی علام الغیوب یعنی با نکو نیک دلالت بجمیع مراتب غیب

بفتح دال مهمله و قاف صید و بالف کاف

دار گفت آن نه از دنیاست ابریق دار گفت آن نه از دنیاست طشت برداشت و برفت من گفتم
یا رسول الله من نه از ایشانم اما دانی که من ایشان را دوست دارم مصطفی صلی
الله علیه وسلم کسی که ایشان را دوست دارد از دنیاست طشت باز آوردند
تا من دست بشستم مصطفی صلی الله علیه وسلم در من نگریست و میخندید
گفت ما را دوست داری با ما ییی ابو جعفر گفت آن وقت صحبت من نه با این قوم بود
ابراهیم ادهم گوید شبی بخواب دیدم که فرشته طوماری در دست داشت و چیزی
می نوشت گفتم چه می نویسی گفت نام دوستان او گفتم نام من نوشتی گفت نه گفتم
من نه از ایشانم و نه دوست اویم اما دوست دوستان اویم ایشان را دوست دارم
درین بودم که فرشته در رسید گفت طومار از سر گیر و نام وی بر سر بنویس
که دوست دوستان منست ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که دست در دوزنی
در دوستان او زن که اگر در درجه با ایشان نرسی ترا شفیع باشند ابو جعفر احمد حمدان بن
علی بن سنان رحمه الله تعالی از طبقه ثالثه است از کبار مشایخ نیشابور
صحبت داشته با ابو عثمان حیری و ابو حفص را دیده یگانه بود در خوف و ورع
و زهد در سنه احدی عشرة و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته تکبر المطیعین
علی العصاة بطاعتهم شر من معاصیهم واضر علیهم وهم وی گفته جمال
الرجل فی حسن مقاله وکماله فی صدق فعاله وهم وی گفته علامة من انقطع الی الله
علی الحقیقة ان لا یرد علیه ما یشغله عنه ابو جعفر الفرغانی رحمه الله تعالی

علامت من انقطع الی الله یعنی علامت آنکه از غیر منقطع گشته و بحق پیوسته آنست که وارد نشود بر وی امری که شاغل و مانع وی آید از حق سبحانه یعنی هیچ چیز مانع ربط وی نیاید

ترمذی بغداد من اصحاب الجنید و رواة کلامه نام وی محمد بن عبد الله است وی
گفته التوکل باللسان یورث الدعوی والتوکل بالقلب یورث المعنی
شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله باکو گفت که ابو جعفر فرغانی خادم ابو عثمان حیری بیت
روزی در نیشابور در رکاب وی میرفت باران آمده بود و گل بسیار بود بر دل
ابو جعفر گذشت که او بر اسب چه داند که حال من در میان این گل چونست ساعتی
گذشت ابو عثمان از اسب فرود آمد و وی را گفت بر نشین وی گفت ای شیخ زینهار
این چه حالست و بر خود میپیچید که بر نه نشیند دیگر بار گفت بر نشین فایده نکرد
بر نشست ابو عثمان غاشیه بر گردن نهاد و در پیش وی میرفت و ابو جعفر بر اسب
خجل و بر هم زده آخر فرود آمد شیخ گفت فرغانی چون بودی بر انجا گفت ای شیخ
مپرس شیخ گفت وقتی که من بر اسب بودم و تو غاشیه بر دوش پیش اسب
من میرفتی هیچ تو بودم وقتی که تو بر اسب بودی و من پیش تو میرفتم وی را آب
ادب کرد ابو جعفر سامانی رحمه الله تعالی وی گفته که وقتی میرفتم بکوه
لبنان افتادم آنجا قومی از ابدال یافتم با ایشان جوانی بود که خدمت ایشان کردی
شبانگاه دسته گیاه بدرودی و بر ایشان بیختی سه روز آنجا بودم روز چهارم
بامداد مرا گفتند زندگانی ما را دیگر و که تو با زندگانی ما نتوانی کرد که مرا
دعا کردند و من برفتم بعد از چند گاه به بغداد افتادم آن برنا را دیدم که دلالی میکرد
و من یزید میگفت عجب بماندم و در وی می نگریستم که او باشد یا نه وی مرا

یعنی ساکن بغداد بوده و از اصحاب جنید و راویان کلام وی بوده
التوکل یعنی توکل چون بزبان آید دعوی گردد ولی اگر از حقیقت توکل بزبان نیاید و در دل نگاه دارد تقویت یابد و صورت معنی و حقیقت توکل گردد
یعنی زین پوشیه
یعنی طلب زیاده میکند

بجای آورد بیک سو باز شد و گفت چه می نگری گفتم بخدای بر تو که تو آن هستی
که ترا دیدم بکوه لبنان گفت هستم گفتم اینجا چون افتادی واین چه کارست گفت
روزی ماهی بریان میکردم در وقت قسمت بهتر را بسوی خود نهادم
بدین جای افتادم **ابو جعفر حداد رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت ابو جعفر
حداد دو اند یکی کبیر و یکی صغیر کبیر بغدادیست و از اقران جنید و رویم بوده
وابو جعفر بن الکبیر الحداد الصغیر مصریست از اصحاب ابو جعفر کبیر است و با ابن
عطا نشسته و شاگردی کرده و ابو تراب نخشبی را دیده و با او صحبت داشته
شیخ الاسلام گفت که ابو جعفر حداد بمصر بوده هفده سال آهنگری میکرد
هر روز بدیناری و ده درم و از آن هیچ برای خود بکار نبردی و بر درویشان
نفقه کردی و شبانگاه بدر سرای جنید شدی و نان پاره چند بستدی
و بخوردی و بمسجد شدی و بخفتی و از هیچ پیری سوال نکردی و نپرسیدی
می نگریستی و نظاره میکردی تا چه رفتی وی گفته اذا رایت ضر الفقر فی ثوبه فلا ترج
فلاحه شیخ الاسلام گفت ابو جعفر حداد در بادیه بود بر سر چاهی و در آب می نگریست
ابو تراب بانجا رسید شیخ الاسلام گفت این نه ابو تراب نخشبی است که این دگر است
و گفت یا با جعفر اینجا چه میکنی گفت شانزده روز است تا آب نیافته ام اکنون
باب رسیده ام نشسته ام میان یقین و علم تا کدام غلبه کند ابو تراب گفت یا با جعفر
ترا این شانی بود عظیم و برفت شیخ الاسلام گفت یقین آن بود که خدای را سبحانه

۷ اکنون نه نشسته ام و حاجت به آب نیست و علم آنکه

سوی خود نهادم ای
همانا که این کار در خاطر ایشان
گران آمده و دیگر نتوانسته
اینجا باشد

یعنی صحبت مشایخ که دفتی هیچ استغنا
ننمودی ...

یعنی چون نشانه فقر در جامه فقیر بینی
امید مدار رستگاری وی را از ان این
کار کتمان سر است

یعنی ازین نوع احتیاط ترا مرتبه
بلند خواهد بود

۱۰۹

یعنی طالب مزد خود نباشم

بعنم بیم و ذال معجمه

می باید پرستید روا نبود که در خون خود باشم آب بر باید گرفت شاید که آب نیابم
ابو تراب سزاوار دانست لاجرم ابو جعفر پنهان نداشت و بروی آشکارا کرد **ابو جعفر**
معاذ مصری رحمه الله تعالی استاد ابو الحسن سیروانی کهین است
وی گوید از ابو جعفر حداد مصری و از ابن البرقی که هر دو بمصر بودند پرسیدم
یعنی بار معجمه و سکون دا و فتحه دیگر قاف
که تصوف چیست هر دو جواب دادند که تصوف اثر او ست بر زمین گاه آشکارا
کند و گاه پنهان شیخ الاسلام گفت که اگر هزار سال زندگانی یابی از مخلوق در ترا ب
به این نشنوی آسمان و زمین و همه صنایع خود را آشکارا بنمود در هیچ
چیز چنان آشکارا نیست که در دیدهٔ دوستان خود این جستن دوستان او و سفر
و زیارت ایشان از بهر اینست روا نبود هیچ مرقع پوشی را که روز او شب شود و این
نداند که بدیدار او روح در تن روح بود و بدیدار دوستان او در روح تو روح بود
ابو عبد الله البرقی رحمه الله تعالی از کبار مشایخ مصر است از متقدمان ایشان
شیخ الاسلام گفت که ابو علی کاتب ابو عثمان مغربی را گفت که ابن البرقی بیمار
بود شربت آب بوی آوردند نخورد گفت در مملکت حادثه افتاد تا بجای بیارم که
چه افتاده است نیاشامم سیزده روز چیزی نخورد تا خبر آمد که قرامطه در حرم افتاده اند
و خلقی را بکشته اند و حجر الاسود را بشکسته اند پس بخورد ابو عثمان مغربی ابو علی کاتب را
گفت این نه بس کاریست ابو علی گفت اگر بس کاری نیست تو بگو که امروز در مکه
میغ است که همه مکه در زیر میغ است و جنگست میان طلحیان و بکریان مقدمه

روح سبب زندگانی است و زندگانی
بدیدار اوست بس روح بی دیدار او روح
نبود و چون با دیدار بود روح بود و چون
دیدار سبب زندگانی است و سبب زندگانی
را روح گویند بس دیدار وی روح روح
بود و چون بقا و حفظ این روح که دیدار او
بدیدار دوستان اوست اگر دیدار و صحبت ایشان
نباشد دیدار وی سبحانه در معرض زوال
بود بس دیدار دوستان او روح روح روح
توان گفت

بجای ... گفته اند ...

طلحیان مرد بیست بر اسب سیاه با دستار سرخ آن را بنوشتند بعد از آن پرسیدند
همچنان بود که وی گفته بود ابو عثمان مغربی گوید هر که حق را اجابت کرد مملکت
وی را اجابت کرد شریف حمزه عقیلی به بلخ گفته است که عارف نبود آنکه در مملکت چیزی
بجنبد یا بر آید که وی را خبر نبود شیخ الاسلام گفت که این باطل است عبودیت این
بر نتابد بر بنده آنکه نهند که بر تابد بعضی و بعضی نه فلا یظهر علی غیبه احدا و ما کان الله
لیطلعکم علی الغیب همه الله داند و بس ابو جعفر المجذوم قدس الله تعالی روح
از اقران ابو العباس عطا است غوث روزگار خود بود و غوث پوشیده بود بخیر
با بشر ابن خنیف گوید که از ابو الحسن دراج شنیدم که گفت در سفر از همراهان
ملالت گرفت که میان ایشان نقار بسیار بود عزم کردم که تنها روم چون
بمسجد قادسیه رسیدم پیری دیدم مجذوم و بر وی بلای عظیم چون مرا بدید
بر من سلام کرد و گفت ای ابو الحسین عزیمت حج داری بکراهیت و خشم گفتم
آری گفت همراهی خواهی با خود گفتم از همراهان تن درست بگریختم در دست مجذوم
افتادم گفتم نی گفت همراهی کن گفتم بخدا که همراهی نمیکنم گفت ای ابو الحسن
یصنع الله سبحانه بالضعیف حتی یتعجب القوی گفتم همچنین است و با نکار بر وی
برفتم چون بدیگر منزل رسیدم چاشتگاه وی را دیدم بفراغت نشسته
گفت یا ابا الحسین یصنع الله بالضعیف حتی یتعجب القوی هیچ نگفتم و برفتم
اما در دل من نسبت بوی تردّدی و وسواسی پیدا شد چون تبجیل تمام وقت

یعنی مطلع نمیکرداند بر جمیع مغیبات خود هیچکس را و ما کان الله یعنی نبوده است آنکه خدای تعالی مطلع سازد شما را بر هر غائبی

یعنی حق سبحانه نسبت با ضعیف کاری میکند تا قوی متعجب گردد

صبح

صبح را بمنزلی دیگر رسیدم بمسجد در آمدم وی را دیدم بفراغت نشسته گفت
یا ابا الحسین یصنع الله بالضعیف حتی یتعجب القوی پیش وی رفتم و بر روی بر زمین
در افتادم و گفتم المعذرة الی الله و الیک خدایا از تو عذر میخواهم گفت مقصود
تو چیست گفتم که خطا کردم همراهی میخواهم گفت تو خود گفتی که نخواهم و سوگند
خوردی مرا کراهیت می آید که سوگند ترا دروغ سازم گفتم پس چنان کن که در هر منزلی
ترا ببینم گفت کردم رنج راه و گرسنگی از من برفت و مرا هیچ اندوهی نماند جز آنکه زود
بمنزل برسم و وی را به بینم چون بمکه رسیدم صوفیان آن قصه بگفتم شیخ
ابو بکر کتانی و ابو الحسن مزین گفتند که شیخ ابو جعفر مجذوم است سی سالست که
تا در آرزوی آنیم که وی را به بینیم کاش او را باز توانی دید برفتم چون در طواف
شدم وی را دیدم باز آمدم و ایشان را گفتم چنین کنم چون بمنا و عرفات بیرون
رفتم وی را نیافتم روزی رمی جمار کسی با من سخن گفت و گفت السلام علیک
یا ابا الحسین دیدم وی بود مرا از دیدن وی حالتی شد که فریادی کردم و بیخود
افتادم وی برفت چون بمسجد خیف رفتم یاران را بگفتم روز وداع در پس
مقام ابراهیم نماز گذاردم کسی از پس پشت من مرا بکشید و گفت یا ابا الحسین هنوز
بانگ خواهی کرد گفتم زینهار ای شیخ از تو التماس میکنم که مرا دعایی کن گفت
من دعا نکنم تو دعا کن تا من آمین کنم من سه دعا کردم و وی آمین گفت یکی
خواستم که قوت من روز بروز بود چنان شد چندین سالست که بر من شبی نگذشته

است که چیزی برای فردا ذخیره کرده باشم دیگر خواستم که درویشی را بمن دوست کند
واکنون هیچ چیز در دنیا بمن از درویشی دوست‌تر نیست و دیگر خواستم که فردا که خلق را
حشر کنی مرا در نصف دوستان خود برانگیزی و باز دهی امید میدارم که چنان
شود شیخ الاسلام گفت محمد شکرف و مرا حکایت کرد که پیشین بار که سبکتگین
پدر محمود غزنوی بهری آمد یکی از لشکریان وی از روستایی خرولرکاهی خرید
وبها تمام بداد و وی را بنواخت و گفت بار دگر که کاهی در بایست آنجا آن روستایی
بیدی داشت پیر بوی آمد و دوستی گرفت اتفاقا عرفه عید قربان بود رسید
آن پیر روستایی گفت که امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بودی
لشکری گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کسی نگویی گفت نگویم آن روز و
بعرفات برد و حج بکردند و باز آمدند روستایی با وی گفت عجب دارم که با چنین
حال در میان لشکریان می باشی گفت اگر چون منی نباشد درین لشکر چون
ضعیفی و یا عجوزی بیاید و داد خواهد که در وی نگرد و داد وی بستاند و اگر
در غارت برنی جوان رسند از دست ایشان که رهاند من درین لشکر از بهر چنین
کارها ام زینهار که با کسی نگویی شیخ الاسلام گفت باید که بچشم حقارت
در کسی ننگرید که دوستان وی پوشیده باشند و تا بصیرت و فراست صادق نداری
در خلق تصرف نکنی که بر خود ستم کنی خرقانی گفته است چون امانت از میان مردم
برخواست وی دوستان خود را نهان کرد و گفته که من که باشم که ترا دوست

دارم

دارم ابو جعفر دامغانی رحمه الله تعالی یکی ازین طایفه گفته است بمدینه بودم
ناگاه مردی عجمی بزرگ سر دیدم که وداع پیغمبر صلی الله علیه وسلم می کرد
چون بیرون رفت از پی آن بیرون رفتم تا بمسجد ذو الحلیفه رسید نماز گذارد
و تلبیه کرد و من از پی وی بیرون رفتم التفات کرد و مرا دید و گفت چه میخواهی
گفتم میخواهم که در پی تو بیایم وی منع کرد الحاح کردم گفت اگر لا بد است و می آیی
قدم منه الا بر جای قدم من گفتم بلی وا و برفت و غیر راه مشهور پیش گرفت
چون پاره از شب گذشت روشنایی چراغی دیدم گفت این مسجد عایشه است تو
پیش میروی یا من پیش روم گفتم آنچه تو اختیار کنی وی پیش رفت و من بخواب
رفتم چون وقت سحر بمکه در آمدم و طواف و سعی کردم و آمدم پیش ابو بکر کتانی
رحمه الله و جماعتی مشایخ پیش وی نشسته بودند بر ایشان سلام کردم مرا گفت
کی رسیدی گفتم همین ساعت گفت از کجا می آیی گفتم از مدینه گفت چند شب است
که بیرون آمده گفتم دوش ایشان در یکدیگر نگریستند شیخ ابو بکر مرا گفت با که
بیرون آمدی گفتم با مردی که حال و قصه وی چنین و چنین بود گفتا و شیخ
ابو جعفر دامغانیست و این در جنب حال او اندکست بعد از آن گفت برخیزید وی را
طلبید و مرا گفت ای فرزند من دانستم که این حال تو نیست و پرسید که زمین را
زیر قدم خود چون یافتی گفتم مثل موج که بزیر کشتی در می آمد ابو الحسین الوراق
قدس الله تعالی روحه از طبقه ثالثه است نام وی محمد بن سعید است از کبار مشایخ

با لام والف وقاف
بفتح واو و تشدید

۲۰۴

نیشابور بود و قدمای ایشانست از اصحاب ابو عثمان حیری عالم بوده است بعلم ظاهر و سخن
کوئی در دقایق علوم و معاملات و عیوب افعال مات قبل العشرین و ثلثمائه وی
کفته که کرم در عفو آنست که یاد نکنی جنایت یار خود را پس از انکه عفو کردی و هم
وی کفته که حلوهٔ دل در یاد کرد زنده ایست که هرکز نمیرد و عیش کوارنده زندکانیست
بالله تعالی و متابعت دوست و سنت رسول صلی الله علیه و سلم ابوالحسن الدراج
رحمه الله تعالی از طبقهٔ ثالثه است بغدادیست خادم ابراهیم خواص است
و در سماع برفته در سنه عشرین و ثلثمائه با شیخ ابو عمرو دمشقی و ابو عمران
مزین رازی شیخ الاسلام کفت که ابوالحسین دراج از بغداد بری آمد بزیارت
یوسف ابن الحسین یوسف وی را کفت برای چه آمدی کفت از برای دیدار و زیارت
تو کفت اکر کسی ترا در راه سرای آراسته و کنیزک نیکو روی داری آن ترا از
زیارت من مانع آمدی کفت اکر بودی نمی دانم الله تعالی خود مرا بآن نیاز مود
شیخ الاسلام کفت که جواب سخت نیکو باز داد او را خود از وی این نمی بایست
پرسید ابوبکر الدراج رحمه الله تعالی وی برادر ابوالحسن دراج بود در بغداد
می بود و از ابوالحسین فاضلتر و زاهدتر بود و بزرکتر بود وی کفته است
تا من درین راه در آمده ام هرکز خاطر فاسد بر من نکذشته است
ابوالحسین سلامی رحمه الله شیخ الاسلام کفت که وی مردی بزرک بوده و صاحب
تاریخ است وی کفته که عیسی موصلی راهب بوده وی کفته که بر مسلمانان آیتی

فرود آمده ندا نیز که از پس آن آیت الله تعالی را چون آزارند ما یکون من نجوی
ثلثة الا هو رابعهم الایه ابوالحسین مالکی رحمه الله نام وی احمد بن سعید المالکی است
بغدادیست فصیح بوده با جنید و نوری و آن طبقه صحبت داشته بطرسوس
بوده و آنجا برفته از دنیا ابوالحسین هاشمی رحمه الله وی کفته که از
جنید پرسیدند که دل کی خوش بود که او ناظر بود کی خوش بود که او حاضر بود
ابوبکر الواسطی قدس الله تعالی سره نام وی محمد بن موسی است و کان یعرف
بابن الفرغانی از قدمای اصحاب جنید و نوری است از علمای مشایخ قوم
بوده هیچ کس در اصول تصوف چون وی سخن نکفته است عالم بوده باصول
و علوم ظاهر شیخ الاسلام کفت که واسطی امام توحید است و امام مشرق
در علم اشارت وی بجوانی از عراق آمده وی را آنجا سخن کم است بمرو آمد کفت شهر
بشهر میکردم در آرزوی نیوشنده وی را کفتند چرا بمرو آرام کرفتی کفت ایشان را
تیز فهم تر یافتم و هم آنجا برفته پیش از سنه عشرین و ثلثمائه و تربت وی
آنجا ست معروف و مشهور شیخ الاسلام کفت که این طایفه کسی است که با او فرو
می نکرم و کسی است که باو بر می نکرم شیخ الاسلام کفت واسطی کوید که من و او
و من و کرده من و پاداش و دعای من و اجابت او و همه ثنویت است و دوکانکی
شیخ الاسلام کفت که از زبان هیچکس در خراسان آن توحید نیامده که از زبان
هیچکس واسطی آن وقت که از عراق می آمد چون به نیشابور رسید ابو عثمان

حیری برفته بود شاگردان وی را دید و سخنان وی شنید از وی پرسیدند که
چون یافتی ایشان را گفت صاحب ایشان ایشان را نیاموخته مگر مجوسیت
محض یعنی دوگانگی من و او شیخ الاسلام گفت که ابوبکر قحطبی از شاگردان
ابوعثمان حیریست یکی وی را ببغداد دید گفت پیر شما شما را چه دلالت میکرد
گفت بگذاردن طاعت و بتقصیر دیدن معصیت گفت این گبری محض است در تصوف
توحید و یگانگی می باید شیخ الاسلام گفت که تقصیر آن وقت بینی که خود را کردار بینی
چرا نه همه او بینی شیخ الاسلام گفت ابوطیب مصری گوید من لم یندرج له
وفا العبودیة فی عز الربوبیة لم یصف له العبودیة شیخ الاسلام گفت واسطی را
یک استادست و یک شاگرد استاد جنیدست و شاگرد ابوالعباس سیاری
جنید را بوی نامه ایست و سرنامه بسم الله الرحمن الرحیم سلام علیک یا ابابکر
ورحمة الله وبرکاته عافانا الله وایاک بالکرامة بآخر گوید علما و حکما از الله
تعالی بر خلق رحمت اند چنان کن در سخن خویش که خلق را رحمت باشی و خود را بلا
از حال خویش بیرون آی و با حال ایشان شو که با ایشان سخن میگویی بقدر طاقت
و حال ایشان با ایشان سخن گوی و خطاب بران موضع نه که ایشان را بر آن می یابی
فهذا ابلغ لك ولهم وقل لهم فی انفسهم قولا بلیغا شیخ الاسلام گفت جنید
دانست که او نه بطاقت خلق سخن گوید وی را برفق و خدمت فرمود شیخ الاسلام
گفت که واسطی گوید آنکه گوید نزدیکم دورست و آنکه دورست در هستی او

بفتح قاف وسکون حاء مهمله وفتح طاء مهمله وکسر باء موحده

یعنی جمیع اندیشه در حق باید نه در طاعت و معصیت

حاصل این کلام سخن سابق شیخ الاسلام راجع شود ترجمه وی اینست که آنکه گم مندرج و مضمحل نشد ادای بندگی وی در دیدن ربوبیت و گم شدن در وی قطع اندیشه از خود و کردار خود بندگی وی صافی و خالص نشد

سلام علیک الخ یعنی سلامتی از نقایص ترا باد ای ابی بکر و انعام خدای و نیکیهای بسیار از جانب وی عافیت دهاد خدای تعالی ما را و ترا بانیکی

فهذا ابلغ الخ یعنی نوع سخن که فهم معانی آن رسد رساننده تراست ترا مقتضی حکمت و ایشان را بفهم و لهذا پیغمبر صلی الله علیه وسلم مامور شد باین نوع که وقل لهم فی انفسهم قولا بلیغا یعنی بگوی با ایشان در حق ایشان سخنی رسد بفهم ایشان

آنکه گوید نزدیکم دورست زیرا نزدیکی نسبت است و نسبت را ناچارست از طرفین پس نزدیکی مستلزم کثرت بود و از معنی توحید دور و آنکه دورست در هستی یعنی آنکه بمرتبه توحید نرسیده نزد او هم وجود وی در وجود حق مستهلک است لیکن [illegible] تصور نیست

نیستی است تصوف ایشان **ابوبکر زقاق کبیر قدس الله تعالی سره** شیخ الاسلام
وی را از طبقه ثالثه داشته است نام وی احمد بن نصر است وی مصریست
استاد ابوبکر زقاق صغیر است و استاد ابوبکر دقی است چون زقاق کبیر از دنیا
برفت شیخ ابوبکر کتانی گفت انقطع حجة الفقراء فی دخولهم مصر او وی از اصحاب
و اقران جنید بوده وی گفته ثمن هذا الطریق روح الانسان و هم وی گفته که
این سخنها کسی را شاید که سالها برای خدای تعالی مزبله بجان رفته باشد **ابوبکر**
زقاق صغیر قدس الله تعالی روحه شیخ الاسلام گفت که زقاق صغیر بغدادیست شاگرد
زقاق کبیر است با بتدا دست در حدیث داشت و حدیث می نوشت پس با طریقت اهل
حقیقت گشت یک چشم بود ابوبکر رازی گوید وی را گفتم سبب بشدن چشم تو
چه بود گفت در بادیه شدم بر توکل گفتم از دست اهل منازل هیچ نخورم و ورع را
یک چشم من بر وی من فرود و بیدار گرسنگی وی گفته که چهل سالست تا از جنید
یک سخن شنیده ام در فنا هنوز چاشنی آن در جان منست **ابوبکر الکتانی قدس الله**
تعالی سره از طبقه رابعه است نام وی محمد بن علی بن جعفر البغدادی
الکتانیست از اصحاب جنید بوده و بمکه مجاورت کرده سالها و انجا برفته در سنه
اثنین وعشرین وثلثمائه دران سال که عبدالواحد اصفهانی که کنیت وی ابوالعز
در طرسوس برفته از دنیا مرتعش گوید که کتانی چراغ حرم است وی گفته
الصوفیة عبید الظواهر احرار البواطن شیخ الاسلام گفت که وی صحبت داد خضر را

زقاق بفتح زاء معجمه و تشدید قاف و الف و قاف

یعنی بریده شد حجت فقرا در در آمدن بمصر که بحکایه زیارت وی بمصر می رفتند

یعنی قیمتی که در مقابل این طریق بود جان آدمی است که جان باید داد تا این طریق وجود گیرد

ثاء فوقانیه و الف و نون

یعنی صوفیه طایفه اند که ظاهر ایشان به بندگی و انقیاد شریعت آراسته و باطن ایشان از تصرف غیر حق سبحانه آزاد گشته خواه آن غیر طاعت باشد یا غیر طاعت

علیه السلام وقتی خضر ویرا گفت یا بابکن مردمان ازین طایفه مرا می شناسند
و من ایشان را نمی شناسم وی گفت که خضر گفت علیه السلام که در مسجد صفا بودم
بیمن مردمی بر عبد الرزاق حدیث میخواندند و در گوشه مسجد جوانی بود سر بگریبان
فرو برده وی را گفتم مردمی بر عبد الرزاق و تو اینجا نشسته چرا ازوی و ازوی
حدیث شنوی گفت من اینجا از رزاق می شنوم تو مرا با عبد الرزاق میخوانی گفتم
اگر راست میگویی من کیم گفت خضر و سر بگریبان فرو برد شیخ الاسلام گفت
که آن طریفتر بودی که همچنانکه از رزاق می شنید از عبد الرزاق هم بشنیدی
کار مشایخ آنان مهند که ظاهر ایشان چون ظاهر عام بود و باطن ایشان چون
باطن خاص که شریعت بر تن است و حقیقت بر جان و سر و هم وی گفته
مَنْ لَمْ يَتَأَدَّبْ بِأُسْتَاذٍ فَهُوَ بَطَّالٌ و هم وی گفته که کُنْ فِي الدُّنْيَا بِبَدَنِكَ
وَفِي الْآخِرَةِ بِقَلْبِكَ شیخ ابو بکر رازی گفت که شیخ ابو بکر کتانی در پیری نگریست
سر سفید و موی سفید سؤال میکرد گفت هٰذَا رَجُلٌ أَضَاعَ أَمْرَ اللّٰهِ فِي صِغَرِهِ
فَضَيَّعَهُ اللّٰهُ تَعَالَى فِي كِبَرِهِ یعنی بخوردی و جوانی فرمان الله تعالی را ضایع
کرد الله تعالی وی را در پیری فرو گذاشت خوار و ذلیل اگر وی در جوانی در فرمان
او کوشیدی در پیری بذل سؤال گرفتار نشدی که پیران اهل سنت هر چند مه تر شوند
بر چشم و دل خلق عزیزتر شوند شیخ الاسلام گفت که ابو بکر کتانی را شاگرد مصطفی
صلی الله و سلم می گفتند از بس که وی را بخواب دیدی معلوم بودی که کدام روز

کن فی الدنیا یعنی بظاهر با خلق باش و بدل با آخرت

یا کدام شب خواهد دید از وی سوالها کردندی وی آن سوالها از مصطفی صلی الله
علیه و سلم بپرسیدی و جواب وی بشنیدی وقتی مصطفی صلی الله علیه و سلم
وی را گفت که هر که هر روز چهل ویکبار بگوید یا حی یا قیوم یا لا اله الا انت چون
دلها بمیرد دل وی نمیرد شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو القاسم دمشقی گوید
استاد سالمی که از کتانی پرسیدم که تصوف چیست گفت کمینه آنست که تو وی
نیابی و یکی از ابو حفص پرسید که صوفی کیست جواب داد که صوفی نپرسند که صوفی
کیست شیخ الاسلام گفت که این علم سر الله است و این قوم صاحب سر و پاسبان
بار از ملوک چه کار اصل این کار یافت است نه دریافت با نکار آن شتافت
کش نیافت نه بکوشش یابی و طلب که بحرمت و ادب سؤال سایل از انکار را
بین کار انکس که ازین کار بوی دارد او را با سؤال چه کار انکار مکن که
انکار شوم است انکار آن کند که ازین کار محروم است قومی مشغول اند بدین کار
و قومی برین کار با انکار و قومی خود در سر این کار آنکه برین کار با انکار است
مزدور است و آنکه در سر این کار دغرق نور است ابو بکر عطاء جحفی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی گوید روزی بر بالایی نشسته بودم دیدم که سیل
می آید و عماری می آورد و مردی در انجا به بانگ بلند میگفت اللهم لبیک
لبیک و سعدیک لَئِنِ ابْتَلَيْتَ فَلَطَالَمَا عَافَيْتَ و سیل می برد وی را تا بدریا و جحفه
موضع سیل است و خود آنرا جحفه بهر آن خوانند که سیل در آید و هر چه در پیش

اجحف ببرد او را سیل اجحاف بالشی آنکه هرچه بیابد بربرد و ببرد

جحفه بضم جیم و سکون حا مهمله و فتح فا موضع سیل است در راست که نقل کرده اند موضعی که میان مکه و مدینه است و میقات اهل شام است

او آید آن از رو بد و ببرد **ابوبکر شقاق رحمه الله تعالی** نام وی محمد بن عبدالله
است صاحب ابو سعید خراز گفته کروزی در صحرای میرفتم نزدیک بده سک
از سکان شبانان بر من حمله آوردند چون نزدیک من رسیدند بمراقبه مشغول
شدم ناگاه سکی سفید از میان ایشان بیرون آمد و بر ایشان حمله کرد و ایشا
از من دور کردانید و از من جدا نشد تا آن سکان دور رفتند بعد از آن
باز نکریستم وی را ندیدم و هم وی گفته که ابو سعید خراز گفت کن بذکر الله
فان قویت حالک غبت عن ذکر الله وذکر الله ایاک شیخ الاسلام گفت زبان
در سر ذکر شد و ذکر در سر مذکور و دل در سر مهر شد و مهر در سر نور و جان
در سر عیان شد و عیان از بیان دور بهره حق بحق رسید و بهره آدم باد و آب
و خاک بافنا شد و دو کانکی باعدم رجع الحق الی صحابه وبقی المسکین فی الله
رمیما **ابوبکر الشبلی قدس الله تعالی سره** از طبقه رابعه است نام وی
جعفر بن یونس است و گفته اند دلف ابن جحدر و بر قبر وی ببغداد جعفر بن
یونس نوشته اند شیخ الاسلام گفت که وی مصریست ببغداد آمد و در مجلس خیر
نساج توبه کرد شاکرد جنید است عالم بوده و فقیه و مذکر مجلس کردی مذهب
مالک داشت و موطا حفظ کرده بود پدر وی صاحب الحجاب خلیفه بود و فی
طبقات السلمی انه خراسانی الاصل بغدادی المنشأ والمولد واصله من اشروسنه
من فرغانه ومولده کما قیل سامره جنید گفته است لا تنظروا الی ابی بکر الشبلی بالعین

التی ینظر بعضکم الی بعض فانه عین من عیون الله تعالی هشتاد و هفت سال عمر وی بود
در سنه اربع وثلاثین وثلثمائه برفته از دنیا در ماه ذوالحجه و هم جنید گفته
لکل قوم تاج وتاج هذا القوم الشبلی شبلی بیست و دو ماه در بیمارستان
بوده شبلی گفته الحریة هی حریة القلب لا غیر شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو سعید
مالینی حافظ صوفی این حکایت از شبلی آورده که وی گفته که این سرمایه
وقت که دارید بناز دارید که فردا همین خواهید داشت و تا جاوید صحبت با وی
باین می باید کرد که فردا کویند منافقان را ارجعوا وراءکم فالتمسوا نورا شیخ الاسلام
گفت که وصیت کرد که این حکایت بنویسید و یاد دارید که شما را از شبلی
هیچ چیز نیارند به ازین حکایت فردا وقت نو نیارند که این وقت که اینجا
داری برآرند کسی شبلی را گفت مرا دعایی کن این بیت بخواند **شعر**
مضی زمن والناس یستشفعون بی   فهل لی الی لیلی الغداة دلیل   وی را
گفتند ترا خوش فربه می بینم و مجتبی که دعوی میکنی تقاضای لاغری می
کند گفت احب قلبی وما دری بدنی   ولو دری ما اقام فی السمن
وی را پرسیدند که مردی سماع میکند و نمیداند که چه می شنود
این چیست جواب داد باین ابیات   رب ورقاء هتوف بالضحی
ذات شجو صدحت فی فنن   ولقد اشکو فما تفهمنی   غیر انی بالجوی اعرفها
وهی ایضا بالجوی تعرفنی   ذکرت دهرا والفا صالحا فبکت شجوا وهاجت

شیخ الاسلام گفت این ابیات مجنون راست نه شبلی را اما وی
انشا کرد شبلی عبد الرحمن خراسانی را گفت یا خراسانی هل رایت غیر الشبلی احدا
یقول الله قط فقال فقلت وما رایت الشبلی یوما یقول الله قال فخر الشبلی مغشیا
علیه عبد الرحمن خراسانی گوید که شخصی بدر سرای شبلی آمد و نزد شبلی فرا
درآمد سر برهنه و پای برهنه گفت چه میخواهی گفت شبلی را گفت نشنیدی
که مات کافرا فلا رحمه الله شیخ الاسلام گفت که نفس را میگفت وقتی جمعی در خانه
وی بود ند در آفتاب نگریست دید که بغروب نزدیکست گفت وقت نماز است برخواست
و نماز دیگر بگذارد ند شبلی بخندید و گفت چه خوش گفته است آنکس که گفته است

شعر نسیت الیوم من عشقی صلوتی ❁ فلا ادری غدائی من عشائی ❁
فذکرک سیدی اکلی وشربی ❁ ووجهک ان رایت شفاء دائی ❁

و یکی ازین
طایفه گوید که در مسجد مدینه بر حلقه شبلی بیستاد و سایلی بانجا رسید
و می گفت یا الله یا جواد شبلی آهی کشید و گفت چگونه توانم که حق را سبحانه بجود
ستایم و مخلوقی در مدح مخلوقی میگوید **شعر** تعود بسط الکف حتی لو انه
اراد انقباضا لم تجبه انامله ❁ تراه اذا ما جئته متهللا ❁ کانک تعطیه الذی
انت سائله ❁ ولو لم یکن فی کفه غیر روحه لجاد بها فلیتق الله آمله هو البحر
من ای النواحی اتیته ❁ فلجته المعروف والجود ساحله بعد ازان بگریست و گفت
بلی یا جواد فانک اوجدت تلک الجوارح وبسطت تلک الهمم ثم مننت بعد ذلک

على اقوام بالاستغناء عنهم وعما فی ایدیهم بک فان الجواد کل الجواد فانهم یعطون
عن محدود وعطاؤک لا حد له ولا صفة فیا جوادا یعلو کل جواد وبه جاد من جاد
شبلی گفته در تفسیر قوله تعالی قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم ابصار
الرؤس عن المحارم وابصار القلوب عما سوی الله تعالی گفته اند که وی شنید
که کسی میگفت الخیارة عشرة بدانق فریادی کرد و گفت اذا کان الخیار عشرة بدانق
فکیف الشرار وی گفته که وقتی عهد کردم که نخورم مگر از حلال در بیابانها
میگشتم تا با انجیر بنی رسیدم دست دراز کردم که بخورم ازان انجیر
آواز آمد که عهد خود را نگاه دار و از من مخور که من ملک یهودی ام از وی
پرسیدند که کدام چیز عجب تر است گفت دلی که خدای خود را بشناسد و در وی
عاصی شود بکر دینوری گوید خادم شبلی که نزدیک وفات وی گفت بر من یکدرم
مظلمه است و چندین هزار درم برای صاحب آن صدقه داده ام و هنوز بر دل من
هیچ شغلی ازان گران تر نیست و هم بکر گوید که درین بیماری گفت که مرا وضو ده و
وضو دادم و تخلیل لحیه فراموش کردم زبان وی گرفته بود دست مرا گرفت
و بمیان لحیه خود در آورد پس جان بداد یکی از بزرگان آنرا شنید گفت چه گویید
در مردی که در آخر عمر ادبی از آداب شریعت از وی فوت نشد و هم بکر گوید که شبلی را
روز جمعه دران بیماری خفتی شد گفت بمسجد جامع میرویم تکیه بر دست من
کرده بود و میرفت مردی در راه ما را پیش آمد شبلی گفت بکر گفتم لبیک

ای خراسانی هرگز دیدی کسی را غیر شبلی که گوید الله گفت در جواب گفتم که هرگز شبلی را ندیدم که گوید الله چون چنین گفت شبلی بروی درافتاد بیهوش این جواب دو احتمال دارد اول آنکه تحقیق الله بر وجهی که باید شبلی ندیدم دویم آنکه شبلی را درمیان ندیدم

تعود بسط الخ یعنی خود کرده گشادن کف بمرتبه که اگر خواهد که فراهم آرد کف را انگشتان وی اجابت نکنند و فراهم نیاید تراه اذا ما الخ یعنی در وقتی که بطلب آئی بوی می بینی ویرا گشاده روی و منبسط بمرتبه که گویا تو بوی دهی آنچه طالب آنی ولو لم تکن الخ یعنی اگر ویرا غیر جان در کف نباشد خواهد بخشید چون به طلبند پس باید که صاحب امید و خواهش از خدای بترسد و درین وقت چیزی نطلبد هو البحر یعنی وی دریاست از هر طرف از هر طرف که بوی درآئی فیض او میرسد یعنی افاضه و انعام وی منحصر بجهت دون طریق و چون وی دریاست و دریا را لجه و ساحلست میگوید لجه وی عطایاست و آنچه قابل بخشیدنست و ساحل و کناره که بان منتفع گردد بخشش اوست

بلی الخ یعنی ای بخشنده علی الاطلاق موجود کردانیدی جوارح و دستها را و بسط کردی همتها را بر خلق پس هر کس بحسب استعداد خود چیزی گرفت بعد ازان منت نهادی بر چند طایفه که مستغنی شدند از مردم و آنچه در دست ایشانست زیرا که بخشنده هر بخشش توئی و بخشش ایشان متناهی و بخشش تو نهایت ندارد و بوصف در نمی آید پس تو سزاوار این خطابی که جوادا یعلو کل جواد و به جاد من جاد یعنی ای بخشنده که عالی و غالب است هر بخشنده

گفت فردا ما را با این مرد کاریست پس برفتیم و نماز بگذاردیم و بخانه باز آمدیم
شب را فوت شد گفتند در فلان موضع مردیست که غسل مردگان میکند سحرگاه
بدر خانه وی رفتم و آهسته در بزدم و گفتم السلام علیکم اندرون خانه گفت
شبلی بمرد گفتم بلی پس بیرون آمد دیدم همان مرد بود که در راه مسجد پیش آمده بود
تعجب کردم گفتم لا اله الا الله گفت تعجب از چه میکنی سبب را گفتم پس سوگند بر وی
دادم که تو کجا دانستی که شبلی مرد گفت ای نادان از آنجا که شبلی دانست که وی را
امروز با من کاریست ابوبکر یزدانیار ارموی رحمه الله تعالی از طبقه رابعه است
نام وی حسین بن علی بن یزدانیار است وی را طریقه ایست در تصوف که به آن مخصوص است
و بعضی از مشایخ چون شبلی و غیر وی را انکار کرده و کان ینکر علی بعض مشایخ
العراق فاویلهم عالم بوده بعلم ظاهر و علوم معاملات و معارف شیخ الاسلام
گفت که ابوبکر یزدانیار الله تعالی را بخواب دید گفت خداوندا حاجتی دارم گفت
چه حاجت خواهی به از آنکه دادم نه ترا از دست صوفیان برهانیدم شیخ الاسلام
گفت که دیده ام جایی که پرسیدند که ما دستبند الصوفیة گفت الحال المحال والاثاث
الباطله وی را قصه ایست دراز با صوفیان و انکار بر ایشان و در آن اشکال است
مردی بزرگ و صاحب تلبیس است در ظاهر و محقق در باطن وی گفته که الملائکة
حراس السماء و اصحاب الحدیث حراس السنة والصوفیة حراس الله شیخ الاسلام
گفت که ابو العباس نهاوندی روزی پس از نماز بامداد صوفیان را همه خفته دید

یزدانیار بفتح یاء آخر حروف و سکون زاء معجمه و فتح دال و الف و کسر نون و فتح یاء آخر حروف و راء مهمله ارموی بضم همزه و سکون راء مهمله و فتح میم و کسر یاء ...

یعنی استاد بوده بر انکار بعضی مشایخ عراق و گفتار ایشان

یعنی چیست دستبند صوفیه گفت الحال المحال والاثاث آرایش الباطله یعنی حالهای غیر واقع و اثاث دارند یعنی سخنان مخفی

الملائکة حراس السماء یعنی ملائکه نگاهبانان آسمانند که احکام سماوی را بمواقع رسانند و محدثان نگاهبانان قول و فعل و تقریر نبی اند صلی الله علیه و سلم که از فساد تحریف و تغییر نگاه دارند و صوفیه نگاهبانان خدا اند که ناظر و بیند و حامل اخلاق وی در میان خلق اند

گفت همه بخسبید که او بگوش دل بمعنی من او و صحبت او و دوستی با او و هم وی
گفته که می شنید مرا که سخن میگویم در صوفیه والله که بر ایشان سخن میگویم مگر از
جهت غیرت بر ایشان که اسرار حق را سبحانه بغیر اهل آن گفتند و اگر نه ایشان سادات
اهل عالم اند و بمحبت ایشان تقرب میجویم بحق سبحانه و هم وی گفته المحبة اصلها
الموافقة والمحب هو الذی یؤثر رضی محبوبه علی کل شیء و هم وی گفته من
استغفر وهو ملازم للذنب حرم الله تعالی علیه التوبة والانابة الیه ابوبکر
الصیدلانی رحمه الله تعالی از اجله مشایخ و علماء ایشان بوده است شبلی
وی را بزرگ داشته استاد فارس بوده و در نیشابور وفات کرده وی گفته که صحبت
با حق دارید و اگر نتوانید صحبت با آنکس دارید که صحبت دار حق است سبحانه
و تعالی تا برکت صحبت وی شما را بوی رساند و هم وی گفته که عاقل آنست
که سخن بقدر حاجت گوید و هر چه افزونی بود از آن دست بدارد و هم وی
گفته که با حق تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک یکی از مریدان وی گوید که بعد از
وفات وی برای قبر وی لوحی ساختم و نام وی بر آنجا نوشتم خراب کردند باز دیگر
راست کردم باز خراب کردند و همچنین چند بار هر چند راست کردم خراب کردند
و با قبر هیچکس دیگر آن نمیکردند سر آن را از استاد ابو علی دقاق پرسیدم گفت آن مرد
در دنیا گمنامی اختیار کرده بود و حق سبحانه و تعالی آن را پنهان میخواهد
و تو میخواهی که وی را آشکارا کنی این کی میسر شود ابوبکر الجباز الباوردی

که او بگوش دل یعنی انها کفایت و احتیاج بزیادتی عمل نیست

المحبة اصلها یعنی محبت را اصل آوردن و مطابق ساختن خود است با محبوب گویند و محب آنکسی است که اختیار کند رضای محبوب را بر همه چیز

من استغفر یعنی هر کسی که مغفرت طلبد در هنگام طلب بگناه مشغول باشد حرام گرداند حق سبحانه بر وی که توفیق دهد ویرا توبه که رجوع است از مخالفت بموافقت و انابت که رجوع است از خلق بحق

رحمه الله تعالی وی از استادان جریری است وی گفته که العیال عقوبة
تنفذ شهوات الحلال ابوبکر عیسی المطوعی رحمه الله تعالی از ابهر است
از اقران ابوبکر وبنرگتر از وی ابوبکر طاهر بروی در آمد و وی محتضر بود
وی را گفت احسن ظنک بربک گفت با چون منی سخن گوید اگر ما را بگذارد بر آتش
وی کنیم و اگر بخواند فرمان بریم و بر وی مات سنه خمس و ثلثمائه
ابوبکر بن طاهر الابهری رحمه الله تعالی از طبقه عبد الله بن رابعه است نام وی
عبد الله ابن طاهر بن الحارث الطایی است از کبار مشایخ جبل است از اقران
شبلی بوده عالم بوده و با ورع با یوسف ابن الحسین صحبت داشته رفیق مظفر
کرمانشاهی بوده شیخ مهلب مصری گوید و هو مهلب ابن احمد بن مرزوق
که با هیچکس صحبت نداشتم از مشایخ که مرا صحبت وی آن نفع کرده باشد
که صحبت شیخ ابوبکر طاهر در سنه ثلاثین و ثلثمائه برفته از دنیا روزی
ابوبکر طاهر بدکان برازی برگذشت پسر براز دوست وی بود چون شیخ را
دید از دکان برخاست و بر پی وی برفت چون براز آمد پسر را ندید در خشم
شد و بر اثر پسر برفت وی را دریافت و لختی به پیچید و از پیش شیخ ابوبکر وی را
بادکان برد شیخ ابوبکر از آن همه شب رنجه بود دیگر روز بدر سرای آن براز
رفت و کنیزک داشت با خود برد و وی را بیرون طلبید و گفت دوش همه شب
رنجه بودم از مال دنیا این کنیزک دارم اگر بپذیری بکفارت آن رنج بتو دادم

واگر نپذیری آزاد کردم آن مرد در پای وی افتاد و گفت ای شیخ من جرم کرده ام
و تو عذر میخواهی گفت راست که تو جرم کرده اما مرا میز نشد پرسیدند از وی که حقیقت
چیست گفت همه آن علم است و پرسیدند که علم چیست گفت همه آن حقیقت است
وی گفته الجمع جمع المتفرقات والتفرقة تفرقة المجموعات فاذا جمعت قلت الله
واذا فرقت نظرت الی الکون و هم وی گفته که مردی را دیدم وداع کعبه میکرد
و می گریست و این بیت میخواند شعر الا رب من یدنو ویزعم انه یحبک
والنائی اود و اقرب ابوبکر ابی سعدان رحمه الله تعالی از طبقه رابعه است نام
وی احمد بن محمد بن ابی سعدان بغدادیست از اصحاب جنید است قدس سره
و از اقران رودباری عالم تر مشایخ وقت بوده بعلوم این طایفه ابو الحسن
جدیق و ابو العباس فرغانی گفته اند که نمانده است درین زمان این طایفه را
خداوند ابو علی رودباری بمصر و ابی بکر بن ابی سعدان بعراق و ابو بکر درهانه
تر است از ابو علی وی گفته هر که با صوفیان صحبت دارد باید که وی را نفس نبود
و دل نبود و ملک نبود چون بچیزی نگرد از اسباب از بلوغ بمقصد خود بیفتد
و به آن نرسد و هم وی گفته الصوفی هو الخارج عن النعوت والرسوم و الفقر
هو الفاقد للاسباب فقد السبب اوجب له اسم الفقر وسهل له الطریق الی المسبب
و هم وی گفته من لم یتطرف فی التصوف فهو غنی ای جاهل شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است که روی مردی بغداد بعد از نماز عید مرا گفت ابن ابی سعدان را

می شناسی گفتم آری گفت برو و بگوی که امروز ما را بجا لست و موانست خود مشرف

گرداند برفتم وی را در خانه یافتم در دهلیزی که در آنجا غیر یک پاره بوریای کهنه

هیچ نبود و وی بر آنجا نشسته بود ادای رسالت کردم گفت این سفره بگیر و شخصی

بیرون بوی ده تا خوردنی بیارد گفتم مگر اجابت ابو محمد رویم نمی کنید گفت آری

ولیکن روی عن علی رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم دعی

الی مادبة وهی التی تسمونها الولیمة فقال قم بنا یا علی الی البیت ناکل کسرة

لنحسن مواکلتنا مع الناس من سفره را بردم و به آن شخص دادم سه رغیف

و کامخ آورد بخوردیم و برفتیم ابو بکر عطوفی رحمه الله تعالی نام وی محمد بن

علی بن الحسین بن وهب العطوفی است شاگرد جنید است قدس الله تعالی سره

توفی بالرملة سنه خمس و اربعین و ثلثمائه وی گفته که استاد من گفت جنید

اگر کسی بینید که ایمان دارد باین طایفه و این سخنان پذیرد بنهاد وی را

گویید تا مر ابدعا یاد دارد شیخ الاسلام گفت که حلاج در آخر کتاب عین جمع

گوید هر که باین سخنان ما ایمان دارد و از آن چاشنی دارد وی را از من سلام کنید

و شیخ عمو گفت که شیخ سیروانی گفت اگر پای دارید بخراسان روید بزیارت

کسی که ما را دوست دارد و شیخ عباس گفت که شیخ سیروانی گفت که وصیت

میکنم شما را به نیکویی با کسی که این طایفه را دوست دارد ابو بکر سکاک رحمه

الله تعالی وی گفته که مشتاق بمرگ لذت پیش از آن یابد که زنده از شربت

توفی بالرمله یعنی متوفی شد در رمله که شهریست از شام در سال سیصد و چهل و پنجم از هجرت

شهد شیخ الاسلام گفت که بآن خدای که جز او خدای نیست که بنده نیک بخت را

هرگز روزی نیاید نیکوتر و با راحت تر و خوشتر از آن روزی که عزرائیل بوی آید

گوید مترس به ارحم الراحمین می شوی و با وطن خود میرسی و بعید مهین میروی

این جهان منزلست و زندان مومن است این بودن عاریتی اینجا بهانه ایست

بیکبار بهانه را ببرد و دور کند و در حقیقت باز شود و مرد بزندگانی جاوید

برسد شعر موت التقی حیوة لا انقطاع لها قد مات قوم وهم فی الناس

احیاء ابو بکر سقا رحمه الله تعالی وی گفته که در کشتی بودم باد برخاست

و موج در گرفت و خلق بدعا کردن فریاد برداشتند در کشتی درویشی بود سر

در گلیم پیچیده به پیش وی رفتند و گفتند دیوانه نه خلق در دعای و زاری

اند تو هم چیزی بگوی سر از گلیم بیرون کرد و گفت مصراع عجبت لقلبک کیف

انقلب وسر در گلیم برد گفتند چه دیوانه ایست او را میگویند دعا کن

وی بیتی میخواند باز سر از گلیم بیرون کرد و دیگر نیمه بیت بگفت شعر

و شدة حبک لی سالم ذهب آن باد و شور سختی کم شد بان باوی گفتند

که چیزی بگوی سر بیرون کرد و بیت دیگر بگفت شعر واعجب من ذا و ذا اننی

اراک بعین الرضی فی الغضب موج بیارامید و باد ساکن شد شیخ الاسلام

گفت او دو بیت آورد و من سیم آن دیده ام جای دیگر و آن اینست شعر

فان جدت بالوصل احییتنی والا فهذا طریق العطب ابو بکر المصری رحمه الله تعالی

فان جدت الخ یعنی اگر کرم نمایی و نعمت وصل نوازی زنده گردانده باشی مرا و اگر چنین نکنی پس اینست طریق هلاک

نام وی محمد بن ابراهیم است استاد ابو بکر دقی و قرافی است شاگرد دقاق کبیر است

با جنید و نوری صحبت داشته توفی فی شهر رمضان سنه خمس و اربعین

و ثلثمائه مع ابو بکر العطوفی ابو بکر مصری گوید با جنید بود مر و ابو الحسین نوری

و جماعتی از مشایخ صوفیان و قوال چیزی میخواند نوری برخاست و رقص میکرد

جنید نشسته بود نوری فا سر جنید آمد و گفت برخیز و این آیت بخواند انما یستجیب

الذین یسمعون جنید گفت و تری الجبال تحسبها جامدة و هی تمر مر السحاب ابو بکر الدقی

قدس الله روحه از طبقه خامسه است نام وی محمد بن داود الدمشقی است گویند

باصل دینوری است اما بشام نشستی عمر وی صد و بیست سال بکشید از اقران

ابو علی رودباری بود و غیر ازان صحبت داشته بود با ابن جلا و بوی نسبت کند

شاگرد دقاق کبیر است جنید را دیده بود و با ابو بکر مصری صحبت داشته بود

مجرد جهان بود و از کبار مشایخ وقت با نیکوتر حالی در سنه تسع و خمسین و ثلثمائه

برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت که غلام دقی گفت که دقی گفت العافیة و التصوف

لا یکون و حصری گفت ما للصوفی و العافیة صوفی را بعافیت چه کار شیخ ابو عبد الله

رودباری برکنار دریا وسوسه داشت طهارت میکرد بادی می آمد و دست و پای

وی می ترکید و خون می آمد وی در ماند گفت العافیة فی العلم یعنی الشریعة شیخ الاسلام

گفت که ابو بکر دقی گفته که بنصیبین شدیم مهمان سمیعی وقت خوش بود و قوال

خوش و هیچ بیگانه نبود هیچ ذوقی و حالی نمی شد همه آرمیده بودند سمیعی گفت

وقت طیب و قوال طیب و ما فیها ضد فما هذا الجمود دقی میگوید که گفتم و قتنا فوق

السماء سمیعی گفت چه میگویی گفتم آنچه او میخواند همه از من و تست هموار بگوش

می آید که من و تو در تصوف من و تو کجا بود صوفی را جز یکی نبود حالی پدید شد و سوری

برخاست که همگنان جامه میدریدند و می افتادند و بانگ میزدند هیچکس نماند

که جامه ندریده بود شیخ الاسلام گفت که وقتی دقی در بادیه بزارید گفت الهی از ان

حقیقت خود که مرا ندادی بهره من چیزی بدل من آشکارا کن تا جان من بیاساید

چیزی بروی بگشادند زاری بروی افتاد و نزدیک بود که تباه شود گفت الهی بپوش

که طاقت ندارم آنرا بپوشیدند شیخ الاسلام گفت که پنهان کردن غیب و اهل غیب از الله

تعالی رحمت است که آن درین جهان نگنجد هر چیزی که ازان جهان آشکارا شود آنکس را

در وقت ببرد یا عقل آنکس طاقت آن نیارد احوال و رسوم وی متغیر شود و آنچه

غیب است و حقیقت که این دنیا سرای بهانه است و زندان تاریک چون مدت

بسر آید و روزی خورده شود در حقایق و غیب گشاده کنند دقی گفت علامة

القرب الانقطاع عن کل شیء سوی الله تعالی و هم وی گفته کلام الله تعالی

اذا جاء علی السرائر باشراق زالت البشریة برعوناتها و سئل عن سوء ادب الفقراء

مع الله تعالی فی احوالهم قال ذلک انحطاطهم من حقیقة العلم الی ظاهر العلم

ابو بکر طمستانی قدس سره از طبقه خامسه است از فارس بوده شاگرد شبلی و ابراهیم

دباغ شیرازیست از کبار مشایخ بوده صاحب آیات و کرامات و یگانه بود در حال

کفت که شیخ عباس فقیر مرا کفت که شیخ ابو بکر حرمی کفت که بمکه مهمان کسی بودیم کنیزکی
داشت که چیزی می توانست خواند کنیزك بخواند لا امنی فیك معشر فقلوا واکثروا در وی شیخی
بر پای خواست بانك چند بزد و کفت که ملامت کرد در مهر تو مکن تو این حرف بکفت و بیفتاد
و برفت از دنیا شیخ الاسلام کفت که ابو عبد الله باکو کفت ایوب بخاری در خانه قروینی
بمکه در سماع بود کوینده چیزی بخواند بپارسی وی برخواست با پشت راست آنگاه کفت
نفیر از تو و بیفتاد و بیهوش شد و برفت از دنیا شیخ الاسلام کفت که ابو القاسم سایح
با قوم در مهمانی بود کوینده برخواند شعر کُلُّ بَیْتٍ اَنْتَ سَاکِنُهُ
غَیْرُ مُحْتَاجٍ اِلَی السُّرُجِ ∴ وَجْهُكَ الْمَیْمُونُ حُجَّتُنَا ∴ یَوْمَ یَأْتِی النَّاسُ بِالْحُجَجِ ∴ لَا اَتَاحَ
اللّٰهُ لِی فَرَجًا ∴ یَوْمَ اَدْعُو مِنْكَ بِالْفَرَجِ ∴ ابو القاسم سایح دست راست بر آورد
و بانك زد و بیفتاد بنکریستند برفته بود شیخ الاسلام کفت که یکی ازین طایفه کفت
که در نیشابور حادثه بود که مردمان شهر رفته بودند من در مسجدی بودم و در کنج آن
مسجد درویشی دیگر بود کوینده در آمد درویش وی را کفت که چیزی بکوی وی برخواند الغیث
بینی و بین الحب معرفة لا ینقضی ابدا او ینقضی الابد لاخرجن من الدنیا وحبکم بین
الجوانح لم یشعر به احد آن درویش بیفتاد و می طپید تا میان دو نماز آنگاه بیارامید
چون بنکریستم برفته بود شیخ الاسلام کفت که صوفی در شهر ابله که میان بصره و کوفه
است میرفت بپای کوشکی رسید و بر آن کوشك مهتری بود و پیش وی کنیزك مغنی
چیزی میخواند آن صوفی آواز وی بشنید که میخواند کل یوم تتلون غیر هذا بك

احسن کل یوم تتحول غیر هذا بك اجمل درویش را خوش آمد و بر وی خروش کفت یا جاریه
بالله و بحیوة مولاك لا اعدت علی هذا البیت کنیزك تکرار میکرد خواجه کنیزك را
کفت چرا تکرار میکنی و نمیکذری کنیزك کفت در زیر کوشك درویشی است وقت وی
خوش کشته است از بهر وی میکویم خواجه سر فرو کرد آن غریب را دید خوش کشته
و پای می کوفت باخر سخنی بکفت و بانکی بزد و بیفتاد و جان بداد آن خواجه چون
آنرا بدید حال وی بکشت کنیزك را آزاد کرد و پیران شهر را بخواند و بران درویش
نماز کردند و دفن کردند و پیران را کفت مرا شناسید من فلان بن فلانم شما را
کواه میکنم که هرچه مراست از ضیاع و املاك همه وقف کردم بر درویشان و کوشك
سبیل کردم و هرچه داشت از زر و سیم بداد و جامه بیرون کرد و ازاری در بست
و مرقع در پوشید و ردا بر افکند و روی در بادیه نهاد و برفت و مردمان می نکریستند
تا از چشم ایشان غایب شد و چشمها کریان پس از ان کسی وی را ندید و خبر وی
نشنید ابو الحسین دراج و فوطی حکایت کنند که این را دراج کوید ما رأیت احسن
بضم فا و سکون واو و کسر طاء مهمله
من ذلك الیوم شیخ ابو عبد الله جلا کوید که بمغرب دو چیز دیدم عجب دیدم یکی
در جامع قیروان مردی دیدم که بصفها بر میکشت و می شکافت و از مردمان
چیزی میخواست و می کفت ایها الناس کنت رجلا صوفیا فضعفت و دیکر دو پیر
دیدم انجا یکی جبله نام و دیکر زریق نام و هر یکی را از یشان شاکردان بودند
و مریدان روزی جبله بزیارت زریق شد با یاران یکی از اصحاب زریق قرآن خواند

یکی از یاران جبله را وقت خوش شد بانکی بزد و جان بداد و ویرا دفن کردند چون دیگر
روز شد جبله بر زیو آمد و کفت کجا شد آن یار تو که ما را قرآن خواند وی را بخواندند
جبله بانکی بزد و فریادی کرد خواننده برجای بمرد جبله کفت واحد بواحد والبادی
اظلم یکی بیکی و آنکه ابتدا کرد ظالم‌تر ابو بکر السوسی قدس الله تعالی سره نام وی محمد بن
بقیم سیم بهم اول
ابراهیم السوسی الصوفی است بشام بوده بشهر رمله شیخ عمو و احمد کوفانی
وی را دیده بودند توفی بدمشق فی ذی الحجه سنه ست وثمانین وثلثمائه شیخ الاسلام
کفت که وی شبی کفت ما را کسی باید که چیزی بر خواند تختی جستند نیافتند و بیچان
شیخ ابو بکر طلب میکرد از بس که وی بکفت یکی کفت ای شیخ کسی نمی یابیم اما دیرن
نزدیک برنا بیست مطرب اکر باید تا بیاریم آنکس بطیبت کفت شیخ کفت باید برفتند
و بیاریدند وی را آوردند چیزی خورده بود ویرا بنشاندند و وی بخواند
شعر الفوم اخوان صدق بینهم نسب الابیات کاری بر خواست از نیکویی
و خوشی وقت همه کس خوش کشت و شیخ در شورید چون فارغ شدند از سماع
مطرب را قدری افتاد و بر سجاده شیخ قی کرد پیر کفت هیچ مکویید همچنانش
بسجاده در پیچید و پراکنده شوید و جای دیکر خواب کنید چون روز شد مطرب
با هوش آمد خود را در سجاده دید پیچیده و در صفه قندیل آویخته متحیر بماند
بانک بر آورد که از بهر خدای این چه حالتست و من اینجا چون افتادم یکی فرا آمد و ویرا
از حال وی خبر کرد که چه بود و چه رفت وی پیرایه خود بشکست و توبه کرد و جامه

حتوفی شد در دمشق در ذی الحجه سال سیصد و هشتاد و ششم

یعنی این طایفه علیه قدس الله اسرارهم برادرانند باسم راست و میان ایشان پیوند دوستی چنان پیوندی که هیچ سبب از اسباب پیوند بان برابری نکند

بدرید و مرقع درپوشید و از جمله اصحاب شد و چون شیخ از دنیا برفت به پیری
خانقاه وی را بنشاندند از روزنکار نیکو و معاملت نیکو که ورزیده بود شیخ الاسلام
کفت که وی محمد طبرانی بود و من پس وی را دیده ام که بهری آمد بخانقاه شیخ عمو
جوانی بود سخت ظریف محمد طبرانی پیر شده بود مشایخ بوی می آمدند که ما را آن
بیت بخوان و آن قصه بانکوی شیخ عمو با احمد کوفانی میکفت آن بیتها تمام یاد نداری
کفت نه این نیم بیت بیش یاد ندارم شیخ الاسلام کفت پس از آن کسی این بیتها بمن آورد
تمام من خود نیز در کتابی یافتم آنرا شعر القوم اخوان صدق بینهم نسب
من المودة لم یعدل به سبب تراضعوا دره الصهبا بینهم واوجبوا الرضیع
الکاس ما یجب لا یحفظون علی السکران زلتهم ولا یریبک من اخلاقهم
ریب شیخ الاسلام کفت که ذو النون مصری و شبلی و خراز و نوری و دراج هم
در سماع برفته اند رحمهم الله تعالی سه تن از ایشان سه روز بزیستند و غیر
از ایشان نیز بوده اند از مشایخ و مریدان که در سماع برفته چه در سماع قرآن
و چه در سماع غیر آن زرارة ابن ابی اوفی قاضی بصره در محراب بود قرآن میخواندند
یکی بر خواند فاذا نقر فی الناقور الایه وی بانکی بزد و بیفتاد مرده شیخ الاسلام
کفت سماعی که دیدار او را مدد بود و مرد را کوش با و بود چه جای طاقت و هوش بود
صاحب کتاب کشف المحجوب کوید که من معاینه درویشی را دیدم که در جبال آذربایجان
میرفت و این بیتها میخواند شعر والله ما طلعت شمس ولا غربت الاونت

یعنی نکه میدارند در خاطر برستان می حقیقت ذلت و خطایی که از ایشان صادر کردد بلکه بقلم عفو محو میکند و از اخلاق ایشان چیزی پیدا نشود که کسی را درباره ایشان شک اندازد چه اخلاق ایشان اخلاق الهیست

منی قلبی و وسواسی ولا جلست الی قوم احدثهم الا وانت جلیسی بین جلاسی
ولا تنفست محزونا ولا فرحا الا وذکرک مقرون بانفاسی ولا هممت
بشرب الماء من عطش الا رایت خیالا منک فی الکاسی ناکاه بیفتاد و بمرد

ابو بکر شکیر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام کفت که وی در نیشابور بزرک بوده خداوند
وقت و دل صافی خویشاوند خواجه سهل صعلوکی بود روزی خواجه سهل
وی را دید کفت خویشاوند چون بمن نیایی کفت بتو آیم مرا برنخیزی و بمن ننکری
یعنی که تکبر کنی که من درویشم و بخاری در من نکری کفت بیا که برخیزم
وقتی در سرای خواجه سهل شد برای وی برپای خواست چون بیرون آمد
برنخواست ابو بکر بازکشت واین دو بیت برخواند شعر انی وان کنت ذا عیال
قلیل مال کثیر دین لمستعف برزق ربی جواکبی بینه وبینی

ابو بکر جوزقی رحمه الله تعالی قبر وی در نسا است
بیرون آمد و دیکر هرکز بوی نرفت
وی کفته که روزی در بادیه می شدم دهانم از تشنکی خشک شده بود و طاقت
برسیده بود برنایی را دیدم که می آمد سلام کردم جواب داد نیکو کفت ایها الشیخ
چه بوده است کفت تشنه شده ام خیارکی میخواهم که دهان تر کنم آن برنا کفت
در رو و باز کن پیر کفت مرا سخن برنا ایمان بود باز نکریستم بوستانی دیدم پر از خیار
و خربزه و بادرنک در شدم و کناری باز کردم و بیرون آوردم شیخ ابو سعید
ابو الخیر کوید قدس الله تعالی روحه که روزی بدر سرای ابو بکر جوزقی رسیدم

او پیر بشکوه بود در شدیم و سلام کفتیم ای پیر مرا حدیثی املا کن جزو باز کرد
و کفت رسول صلی الله علیه و سلم کفته است که خداوند سبحانه و تعالی را دو
لشکر است یکی به آسمان و دیکری بزمین آنکه باسمان اند فرشتکان اند و ایشان را
علامتهای سبز بود و آنکه بزمین اند لشکر خراسان اند اکنون آن لشکر این ظالمان
نباشند آن لشکر صوفیان باشند که همه خراسان و همه جهان باز خواهند
کرفت نه بینی جماعتی از ایشان در راهی که میروند از دور بنکرید پندار
لشکری می آید این درست است آن خداوند عز و جل می نماید بحقیقت این
لشکر ایشان اند و ایشان اند مردان خداوند که خداوند را می جویند و از دنیا
اعراض کرده اند و بخداوند خویش مشغول کشته اند دیکران هر کسی بیرون
خدای چیزی میطلبند و میجویند ایشان جز آن هیچ چیز را نجویند و نخواهند
ایشان امیران جهان اند و پادشاهان روی زمین اند و این پوشیده است
بر بیشتری خلق

ابو بکر الرازی رحمه الله مرد متورع مجتهد بوده کفته اند
که از مشایخ کسی از وی کریان تر نبود هر مریدی و مبتدیی که وی را بدیدی
اسیر و کرفتار وی شدی از کثرت عبادت و کریه و بی صبری و حرقت و اضطراب
وی در سماع در ابتدای کار خود بسفر مکه رفت و مشایخ صوفیه را دریافت
و یکسال مجاورت کرد وی کفته که در مکه وقتی بر من تنک شد بیمن رفتم
مرا یکدینار فتوح رسید جامه من خلق شده بود خواستم که بآن پیرهنی بخرم

چون بمکه باز گشتم و خواستم که بمکه درآیم آن را حالی در میان دو سنگ دفن کردم
و علامتی بران نهادم پس بمکه درآمدم چون از طواف فارغ شدم بابو عمرو زجاجی
شدم و از وی مسئله پرسیدم گفت برو و آن دینار که دفن کرده در سر خود صرف
کن رفتم و چنان کردم پس بوی آمدم آن مسئله را جواب داد ابوبکر مفید رحمه الله
تعالی نام وی محمد بن احمد بن ابراهیم است امام بزرگ بوده از شهر جرج
آباد جنید را و یوسف ابن الحسین را دیده بود و با بو عثمان حیری صحبت داشته
بود در سنه اربع و ستین و ثلثمائه برفته از دنیا عمر وی دراز بکشید نیکو
ادب بود و شریف همت و مستقیم الحال شیخ عمو وی را دیده بود و وی را کتابیست
در انجا آورده که ابو سعید خراز بکبر مرگ پرسیدند که چه آرزو داری گفت حسرت
دارم بر غفلت و هم وی گفته که یوسف بن الحسین گوید که چنان شده ام که
سخن من جز الله تعالی نمی شنود شیخ الاسلام گفت که این سخن باخر چنان شود
که آن پیر گفت ابوبکر قصری رحمه الله تعالی از قصر هبیره بود و لیکن بشیراز
نشستی بزرگ بوده و محقق و اهل غیب را دیدی شیخ ابو عبد الله خفیف
گوید که روزی شیخ ابوبکر قصری مرا گفت برخیز تا بصحرا رویم میرفتیم قومی دیدیم
که بر بام بازار نرد می باختند شیخ ابوبکر برفت و با ایشان دست در بازی کرد و از انجا
آبا زمن میرفت که این چیست که میکند که مردمان می بینند آخر فرود آمد و رفتیم
دیدیم که ترخند شطرنج می باختند بسوی ایشان رفت و نطع ایشان برگرفت

١٢٥

و بدرید و چوبها بپفکند دو تن از ایشان کارد برکشیدند قصری گفت کارد مرا
دهید تا بخورم ایشان شکوه داشتند برگذشتیم و من با وی در خصومت که
آن فراخ روی انجا و این اجتناب زشت اینجا چه بود وی بجا آورد گفت آن وقت
بنظر للّه می نگریستم فرق ندیدم و اکنون بنظر علمی می نگریستم حکم بدیدم ابوبکر
اشنانی رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گوید که یکی از شاکردان من آمد
که شیخ اشنانی از بام بیفتاد و پای وی بشکست و برفت و آنچنان بود که نو جوانی
آمده بود قوالی میکرد و وی را پنهان از شیخ ابو عبد الله گفته بودند تا چیزی
خواند ابوبکر اشنانی در سماع خوش شد از بام بیفتاد و برفت شیخ ابو عبد الله
گوید که انجا رفتم گفتم چه میخواندند گفتند این دو بیت شعر
ذئب یذوب بدائه ٭ والموت دون بلائه ٭ ان عاش عاش منغصا ٭
او مات مات بدائه ٭ او کودک را گسیل کرد و گفت دیگر که این قوم مکر
ابو عبد الله خفیف چهار روز از خود غایب شد و ابوبکر اشنانی را در گور کردند
و شیخ ابو عبد الله بیخبر شیخ الاسلام گفت تشنه را آسایش در چه مکر در آب
و گفت وفای دوستی در دوستی برفتن است ابوبکر مواریی رحمه الله تعالی
وی بمصر بوده استاد شیخ سیروانی است وی گوید که از ابن خباز شنیدم
که گفت روز عید اضحی نزدیک جمره بودم درویشی دیدم ایستاده و بدست
وی کوزه یار کوه میگفت یا سیدی تقرب الناس الیک بذبایحهم و قربانهم

ولست املک لا نفسی فشهق شهقة ومات ابوبکر معازلی رحمه الله تعالی
استاد سیروانی بوده بمصر وی گوید میخواستم که ابو الحسن مزین را بیازمایم
بدر سرای وی شدیم و در بزدیم و گفتم یا اهل الدار واسئونی بشیء ای خداوندان
سرای با من مواسا کنید وی اهل خود را گفت ای مؤمنه چیزی فرا وی ده که
اگر الله را شناختی بمن نیامدی یعنی آزمودن را چون آن را شنیدم ایشان را
بگذاشتم و برفتم ابوبکر قطیعی رحمه الله تعالی وی حافظ و امام بغداد
بود در حدیث شاگرد عبد الله بن احمد بن حنبل است جنید را دیده بود وی گفته
که از جنید شنیدم که میگفت شعر یا من هو کل یوم فی شان
اجعل لی من بعض شانک ای آنکه هر روز کاری دیگری چه بود که روزی
در کار من کنی مات القطیعی ببغداد فی ذی الحجه سنه ثمان وستین وثلثمائه
ابوبکر همدانی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که حسین فقیر گفت که ابوبکر همدانی
گفت که درویشی سه چیز است ترک الطمع والمنع والجمع طمع بچیزی کسی نکنی و اگر
چیزی بسر تو آید منع نکنی و چون بستانی جمع نکنی ابوبکر کفشیری رحمه الله تعالی
گفشیر دهی است بشام وی گفته که در تیه بنی اسرائیل میرفتم مرا نان بر زده آرزو کرد
و باقلی در وقت آواز باقلی فروش شنیدم در تیه پیش من آورد شیخ الاسلام گفت
این نه کرامت است این در طریق تصوف بیغاره است درویشی در بادیه تشنه شد
وی را قدحی نرا از آسمان فرو گذاشتند پر آب سرد آن درویش گفت بعزت تو که نخورم

یعنی بمرد قطیعی در بغداد در ذی الحجه سال سیصد و شصت و هشتم

آب مگر از دست اعرابی که مرا سیلی زند و شربتی آب دهد و اگر نه بکرامات آب نباید
از بیم غرور گفت قادری که آب در جوف من پدید آری یعنی کرامات ظاهر از مکر ایمن
نبود شیخ الاسلام گفت که حقیقت نه بکرامات درست شود که حقیقت خود کرامات است
وکرامات زهاد و ابدال را بود واز مکر و غرور ایمن نباشد چون عطاها که چون با آن
نگری ترا به آن باز گذارند از عطا معطی پسندد و از کرامات مکرم و گفت که کرامات ناگاه
مرد را ازین کار بیرون آرد چون موی از خمیر صوفیان کرامات را رد کنند آن خود
نثار بود بر ایام ایشان ابوبکر داود الدینوری رحمه الله تعالی بشام نشسته است
و با ابن جلا رحمه الله صحبت داشته وی گفته معده محل طعام است اگر حلال در وی
افگنی قوت طاعت یابی و اگر بشبهت بود راه حق پوشیده کند و اگر حرام باشد معصیت
زاید و گویند صد سال بزیست و بدینور وفات یافت در سنه خمسین وثلثمائه
ابو علی الرودباری قدس سره وی از طبقه رابعه است نام وی احمد بن محمد بن
القاسم بن منصور از ابناء رؤسا و وزراست و نسب وی بکسری میرسد روزی
جنید در مسجد جامع سخن میگفت گذر وی بر مجلس جنید افتاد و جنید با مردی سخن
میگفت با آن مرد گفت اسمع یا هذا ابو علی پنداشت که او را میگوید بایستاد و گوش
با وی داشت کلام جنید در دل شیخ جای گرفت و از تمام کرد از هر چه در آن بود ترک کرد
و بر طریقت قوم اقبال نمود حافظ حدیث بوده و عالم و فقیه و ادیب و امام و سید قوم خال
او ابو عبد الله رودباریست شیخ ابو علی کاتب گوید ما رایت اجمع لعلم الشریعة والحقیقة

یعنی بشنو ای این

یعنی ندیدم جامع تر در علم شریعت و حقیقت را
از ابو علی رودباری

من ابی علی الرودباری رحمه الله تعالی هرکاه که ابو علی کاتب ابو علی رودباری را نام بردی
کفتی سیدنا وشاکردان وی را از آن رشک می آمد کفتند این چیست که وی را سید خود
مکویی کفت آری او از شریعت بطریقت شد ما از حقیقت بشریعت می آییم شیخ الاسلام
کفت نامرد را از پیشکاه با آستان نرنند ندانند که آنکه از آستان به پیشکاه می فرستند
کیست بس سرد بود که از ناز با نیاز فرستند از نیاز با ناز آی و از طهارت با نماز شو
ابو علی رودباری در بغداد با جنید و نوری و ابو حمزه و مسوحی و با آنان که
در طبقه ایشان بوده اند از مشایخ قدس الله ارواحهم صحبت داشته
و در شام با ابو عبد الله الجلا وی از بغداد است اما بمصر مقیم کشته و شیخ
مصریان و صوفیان ایشان بوده و از شعرای صوفیانست وی کفته در وقت
نزع **شعر** وحقک لا نظرت سواکا ؛ بعین مودة حتی اراکا ؛ توفی سنه
احدی وعشرین وثلثمائه وهم وی کفته **شعر** من لم یکن بک فانیا عن حظه
وعن الهوی والانس بالاحباب ؛ او تیمته صبابة جمعت ؛ ما کان
مفترقا من الاسباب ؛ فکانه بین المراتب قائم ؛ لمنال حظ او لجزیل ثواب
شیخ الاسلام کفت مرا درین شعر بر وی حسد است که هیچکس را جای باز نکذاشته
که همه بکفته وهم وی کفته والاهم قبل عمالهم ثم جازاهم باعمالهم
شیخ الاسلام کفت که کل این علم همه اینست و خلق غافل از این خلق مشغول
پوست اند مغز می باید یعنی حقیقت   اضیق السجون معاشرة الاضداد

وهم وی کفته **شعر** فضل المقال علی الفعال منقصة ؛ وفضل الفعال علی
المقال مکرمة ؛ وهم وی کفته ما لم تخرج من کلیتک لم تدخل فی حد المحبة
وقتی بکرمابه رفت در جامه خانه چشمش بر مرقع افتاد در فکر شد که تا از درویشان
در کرمابه کیست چون در رفت درویشی را دید بخدمت ایستاده بر سر جوانی
امرد که پیش حجام نشسته بود ابو علی هیچ نکفت چون آن جوان امرد برخاست
آن درویش آب بر سر وی فرو کذاشت و خدمت نیکو بجای آورد و چون غسل
کرد ازار خشک آورد آن جوان بیرون رفت آن درویش نیز در خدمت وی بیرون
رفت آن درویش جامه بر سر آن جوان فرو افکند و کلاب بر وی افشاند و عود
بسوخت و مروحه بر کرفت و او را باد می کرد و آیینه پیش وی داشت و هر چه
بتوانست کرد از جهد و امکان بجای آورد آن جوان در وی می ننکریست
چون جوان برخواست تا بیرون رود درویش را صبر نرسید کفت ای پسر چه
باید کرد تا تو بمن نکری کفت بمیر تا برهی و بتو بنکرم درویش بیفتاد و بمرد
و آن جوان برفت ابو علی فرمود تا درویش را بخانقاه بردند و کفن ساختند و دفن
کرد پس از آن مدتی شیخ ابو علی بحج می رفت آن جوان را در بادیه مرقع خشنی
پوشیده ابو علی بوی نکریست کفت تو آن هستی که آن درویش را کفتی
بمیر تا بتو بنکرم کفت هستم و آن خطایی بود که بر من رفت شیخ کفت اینجا چون
افتادی کفت از آن روز باز بدین کار در افتادم آن شب وی را بخواب دید مرا

کفت بمردم و هم بمن ننکریستی اکنون باری بمن نکر از خواب در آمدم و توبه

کردم و بسر خاک وی شدم و موی ببریدم و مرقع بکردن افکندم و با خدای

عهد کردم که تا زنده باشم هر سال حج بکوهم و بنام وی لبیک میزنم و حج

میکنم و بسر خاک وی می آیم و باوی می سپارم کفارت کفت و کردار خود را

ابو علی الثقفی رحمه الله از طبقه رابعه است نام وی محمد بن عبد الوهاب است

ابو حفص حداد و حمدون قصار را دیده بود و در نیشابور امام و مقدم بود

در اکثر علوم شرعی همه را فرو کذاشت و بعلم صوفیان مشغول کشت ابو عثمان

حیری وی را نیکو کفتی و کان احسن المشایخ کلاما فی عیوب النفس و آفات الاعمال

در سنه ثمان و عشرین و ثلثمائه برفته از دنیا وی کفته العلم بالله حیوة القلب

من الجهل و نور العین من الظلمة و هم وی کفته هر که صحبت دارد با بزرکان ا

نه بر طریق حرمت حرام شود بر وی فایده ایشان و برکات نظر ایشان و از نور ایشان

هیچ چیز بر وی پیدا نکردد او وی پرسیدند که عیشی که صعبتر و ناخوشتر کفت

عیش آنکه بنومیدی زید شیخ الاسلام کفت که نومیدی دری در کفر دارد

نا امیدی از الله تعالی کفر است لا ییأس من روح الله الا القوم الکافرین

لا تقنطوا من رحمة الله وی روزی در محبت و احوال محبان سخن میکفت در ان

میانه این دو بیت بخواند الی کم یکون الصد فی کل ساعة **شعر** و کم لا تملین القطیعة

والهجرا ٭ رویدک ان الدهر فیه کفایة ٭ لتفریق ذات البین فانتظر الدهرا

و کان احسن الخ یعنی سخن وی در بیان عیوب نفس و آفت و تقصیر اعمال بهتر بوده از سخن دیکران درین باب

العلم بالله الخ یعنی آکاهی بحق سبحانه موجب زندکانی دل است و خلاصی از جهل و موجب روشنی چشم و خلاصی از ظلمت چه موجودات را بنظر دیکر مشاهده نماید

یعنی نومید مشو از رحمت خدای تعالی با وجود بار کناه

یعنی تا چند منع کنی از وصال در هر ساعتی و تا چند ملول نکردی از بریدن و هجر مهلت ده مرا در وصال خود و منع مکن مرا از وصال و هجر را بروزکار وی در تفریق ذات البین کافی است پس منتظر باش تا تغیر روزکارش

ودر اثناء مجلس خود بسیار کفتی ای همه را بهیچ بفروخته و هیچ را بهمه خریده

ابو علی الکاتب المصری قدس سره از طبقه رابعه است از کبار مشایخ مصر است

صحبت داشته با ابو بکر مصری و ابو علی رودباری پیر ابو علی رودباری پیر

ابو علی مشتولی است صاحب کرامات ظاهر بود و ابو عثمان مغربی وی را بزرک

میداشت وی را مه میکفتند از رودباری ابزرکی و تمامی علم وی کوید هر کاه

که چیزی بر من مشکل شدی حضرت مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب

دیدمی و آنرا بپرسیدمی شیخ الاسلام کفت که شیخ ابو علی کاتب را در مصر یک

مرید بود که چیزی بوی دادی وی بمرد شیخ بسر قبر وی شد کفت الهی میان من

و تو این واسطه بود و شرک وی برفت و توحید من درست کرد بحق آنکه توحید من

ترا درست شد برفتن وی که با وی نیکویی کن وی کفته که الله تعالی کفته که وصل

الینا من صبر علینا شیخ ابو القاسم نصرابادی کوید که ابو علی کاتب را کفتند

که بکدام یک مایلتری ازین دو بفقر یا بغنا کفت بآنکه بلندتر است درجه و منت

آن پس این دو بیت برخواند **شعر** ولست بنظار الی جانب الغنی ٭ اذا کانت العلیاء

فی جانب الفقر ٭ و انی لصبار علی ما ینوبنی ٭ وحسبک ان الله اثنی علی الصبر ٭

ابو علی مشتولی رحمه الله تعالی نام وی حسن بن علی ابن موسی است شاکرد ابو علی کاتب

و ابو یعقوب سوسی است مشتول دهی است در ده فرسنکی مصر وی بخاک در سنه

اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا وی کفته که پیغمبر را صلی الله علیه و سلم بخواب

یعنی رسید مرا آنچه رسید ... واحکام ما یعنی احکام ربانی بتکلیفی و احکام ایجادی

ولست الخ یعنی نکاه نمیکنم بجانب غنا چون علو مرتبه در فقر می باشد و انی لصبار الخ یعنی متمکنم در صبر برانچه پیش من آید از فقر و غنا و مصیبت و بلا و پسندیده است مرا این طور طی نفس بر صبر زانکه الله تعالی صبر را ستایش کرده بکلام قدیم خود و بلسان نبی صلوات الرحمن علیه

دیدم مرا گفت یا باعلی می بینم ترا که دوست میداری درویشان را و میل داری
بصحبت ایشان گفتم چنین است یا رسول الله پس روی بمن کرد و گفت میخواهی
که ترا بوکیلی درویشان و کفایت مهمات ایشان بپای کنم ترسیدم که بر دست [نشست]
من چیزی رود که نباید یا کاری پیش آید که بدست من بر نیاید گفتم یا رسول الله
بشرط عصمت و کفایت من خاموش شدم پس از آن وی را کاری بر خواست
و درویشان روی بوی نهادند به آرزوها و بایستها و آن همه راست می شد
چون خواسته بود که بکفایت پیش ستاد خود ابو علی کاتب آمد و آنرا باز گفت
وی گفت چه کرده بودی از جرم که ترا از میان درویشان بیرون کرد یعنی
درویشی و ناداشت به از کفایت و توان شیخ الاسلام گفت که او بجود نمی کرد
آنرا بلکه بفرموده مصطفی صلی الله علیه و سلم و مدد وی می کرد نیهاد که
غافل نباشی و از مکر و غرور ایمن نشوی روزی یکی ازین طایفه بوی در آمد یکدینار
پیش وی نهاد گفت من برای این بتو نیامده ام گفت بستان که این را من نمیدهم من
واسطه ام حقوق شما را بشما میرسانم آن عزیز این قصه را بشیخ ابو علی کاتب
باز گفت شیخ گفت من گمان نمی بردم که اکنون در دنیا کسی باشد که مثل
این سخن بگوید قصه خواب ویرا با شیخ بگفت گفت رحم الله ابا علی مثله یری هذه
و یوفق للقیام بحقها شیخ الاسلام گفت که ابو علی مشتغول از مشتغول بصره
رفت بزیارت شیخ ابو یعقوب سوسی در بصره میگشت و از کسی نمی پرسید که خانه

وی کجاست تا روزی بکویی فرو شد دکان حلاجی دید شاگردی بران نشسته
نزدیک او رفت و حجره وی پرسید گفت ویرا میخواهی گفت آری گفت چون بوی
شوی ترا خواهد گفت بر و کرد کردار کرد هر که بوی شود این گوید انکه برفت
و دست بر در حجره وی باز نهاد آواز آمد که در آی در شد گفت بیا بنشین که من
ترا نگویم که برو کرد کردار کن یعنی این کار نه همه کردار است چیزی
به از کردار **ابو علی الرازی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت که وی گفته اذا
رایت الله عز و جل یوحشک عن خلقه فاعلم انه یرید ان یونسک بنفسه یعنی
هرگاه ببینی که حق تعالی ترا از خلق وحشت دهد از حاضر بیاسایی و غایب رنجی
بدان که مراد او آنست که ترا با خود انس دهد [آرام] **ابو علی خیران رحمه الله تعالی** نام
وی حسن بن صالح ابن خیران است فقیه بود شافعی جمع کرده بود میان فقه
و ورع ویرا تکلیف کردند که قاضی القضاة شو قبول نکرد گویند علی بن
عیسی وزیر مقتدر بالله صاحب البلد را گفت که شیخ ابو علی خیران را بیارد
تا قضا بروی عرض کند وی بشنید و پنهان شد چند کس را بر در خانه وی
موکل ساختند که تا چون باب محتاج شود بیرون آید ده روز زیادت
بیرون نیامد خبر بوزیر رسید گفت ویرا بگذارید مقصود ما آن بود که مردم
بدانند که در مملکت ما کسی هست که قضای شرق و غرب را بروی عرض کردند
قبول نکرد وی گفته اذا ستند الرجل تام عقله شیخ الاسلام گفت چون

دل پیدا بود مرد معلق بود ابوعلی سیرجانی رحمه الله آورده اند که ویرا مسافری
رسید برای سوزنی اورا هفتاد بار بیازار فرستاد که بهتر ازین بازمی باید و شیخ
ابوعلی با بزرگی و پیری و ضعف خود میرفت و دیگری می آورد تا هفتاد بار سوزن
کری بیاورد تا چنانکه باید اورا سوزنی اختیار کند آن مسافر گفت دریغا نیم
خادم پیش بودی که دلت بگرفت و من از برای تجربه میکردم اگر سوزن کردانیاوردی
هفتصد بارت بخواستم فرستاد عبدالله بن محمد المعروف بالمرتعش رحمه الله از طبقه
رابعه است کنیت او ابو محمد است نیشابوریست از محله حیره ببغداد بوده
یکانه مشایخ عراقست و ائمه ایشان از اصحاب ابوحفص حداد است و جنید را دیده
بود گفته اند عجایب بغداد سه است زعقه شبلی و نکته مرتعش و حکایات
خلدی و مرتعش در بغداد بوده در مسجد شونیزیه وانجا رفته در سنه ثمان
وعشرین وثلثمائه ودر قولی ثلث وعشرین ابوحفص ویرا بسیاحت فرموده بود
هر سال هزار فرسخ سفر میکرد پای برهنه و سر برهنه و بهیچ شهر بیش از ده روز
نبودی و گاه بود که سه روز بودی ابراهیم ابن مولد گوید که مرتعش برو آمد
ابراهیم قصار بوی طبق نان و انگور فرستاد و مرتعش را پوستینی بود و میزدی
مینزد انار ساخت و پوستین را بفروخت و ثمن آن نان و انگور را تا ن و انگور
اگر ترا بالله تعالی حالی هست بیرون آی ابراهیم مولد گوید که ابراهیم قصار
مارا گفت مادام که اینجاست باوی سخن مگویید وی مدت درباز درقه اقامت

یعنی عبدالله بن محمد مشهور به مرتعش است

شونیزیه بفتح شین معجمه وسکون واو

میزد آنچه برد وش نداند

سماکه نقادی واقع شده که بدیدن وی رفته بود

کرد روزی بوی رسیدم گفتم یا با محمد تو هنوز اینجایی با این همه خواری
که از جهت ما بتو رسید گفت بجهت این من اینجا این قدر اقامت کردم و اگر نه من
در شهرها چند روز بیش نمی باشم مرتعش گفته که هر کز خود را بباطن خاص
ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم از وی پرسیدند که تصوف چیست گفت
اشکال و تلبیس و کتمان و هم از وی پرسیدند که ای الاعمال افضل
گفت رؤیة فضل الله پس این بیت بخواند شعر ان المقادیر اذا ساعدت
الحقت العاجز بالحازم وهم وی گفته که اول کار من آن بود که
دهقان پسری بودم در نیشابور بر در خانه خود نشسته ناگاه جوانی آمد
مرقعی در بر و کهنه بر سر و بسوی من اشارت کرد و بوجهی لطیف چیزی
خواست با خود گفتم جوانیست تن درست ازین شرم نمی دارد که سوال میکند
و ویرا هیچ جواب ندادم بانگی بر من زد که ازان بسیار بترسیدم پس گفت
اعوذ بالله مما خامر سرك واختلج به صدرك من بیخود شدم و بر روی
در افتادم خادمی از خانه بیرون آمده بود و سر من در کنار خود نهاده
و مردم بسیار گرد من در آمده چون بعد از مدتی با خود آمدم آن
جوان رفته بود حسرت بسیار خوردم و از آنچه کرده بودم پشیمان شدم
چون شب رسید بغایت غمگین در خواب شدم حضرت امیر المؤمنین علی را
رضی الله عنه در خواب دیدم و آن جوان با وی حضرت امیر با من اشارت

میکرد و میگفت ان الله تعالی لا یحب ما بغ سائله از خواب در آمدم و هرچه
داشتم تفرقه کردم و روی بسفر آوردم بعد از پانزده سال شنیدم که پدرم
مرده است به نیشابور باز گشتم و از خدای تعالی در خواستم که مرا خلاص
دهد از میراث که بمن رسیده بود خدای تعالی عنایت کرد و از آن خلاص شدم
و همیشه چشم آن جوان بر خود می بینم و هرگز از شرمندگی وی خالی نشده ام
و نخواهم شد تا بآن دم که بخدای تعالی برسم **عبدالله بن محمد منازل**
قدس الله سره از طبقهٔ رابعه است کنیت وی ابو محمد است از بزرگان مشایخ
نیشابور بوده وی را طریقتیست که بآن متفرد است صحبت داشته با حمدون
قصار و طریقت از وی گرفته و عالم بوده بعلوم ظاهر بزرگی گفته از مشایخ
که من مردی و نیم شناسم نیم مرد نصرآبادیست که مردمان را به بدنام نبرد
و مرد تمام عبدالله منازل که مردمان را خود نام نبرد وی گفته که هر که
درین کار بزور درآید فضیحت شود و هر که بضعف درآید قوی شود یعنی به
نیاز و حرمت و ارادت درآید نه بدعوی و قوت و هم وی گفته که هیچ چیز نیست
در آن کس که ذل کسب و ذل سؤال و ذل رد بخشیده باشد و هم وی گفته که هر که
لازم گرداند مر نفس خود را چیزی که بآن محتاج نباشد ضایع گرداند از احوال
خود مثل آن چیزهایی که بآن محتاج بود و از آن چاره نداشته باشد و هم
وی گفته اگر درست شود بنده را در همه عمر یک نفس که از ریا و شرک پاک

شده باشد هر اینه برکات آن نفس در آخر عمر وی بوی سرایت کند **عبدالله**
جنادرازی رحمه الله شیخ الاسلام گفت که وی گفته که هر که حق الله تعالی را در
جوانی فرو گذارد وی را در پیری فرو گذارند و یاری ندهند **عبدالله**
بن عصام المقدسی قدس سره شیخ الاسلام گفته که وی مصطفی را صلی الله
علیه و سلم بخواب دید گفت یا رسول الله حقیقت این کار که ما در آنیم چیست
گفت شرم داشتن از حق تعالی که چون با خلق باشی از وی خالی نباشی یعنی
می باید که چون بظاهر با خلق باشی بباطن با حق باشی و شرم داری از وی که بباطن
نیز مشغول خلق باشی رسول صلی الله علیه و سلم این بگفت و برفت بر اثر وی
برفتم گفتم یا رسول الله بیفزای گفت بخشیدن بر خلق وقتی که با حق باشی و بر ایشان
بخشایی و حقوق ایشان را ضایع نگردانی **عبدالله بناذانی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام
گفته که وی گفت که مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم گفتم یا رسول الله
با کدام قوم نشینم گفت بآن قوم که بمهمانی شوند یعنی درویشان نه بآن قوم
که مهمانی کنند یعنی توانگران **ابوالخیر التیناتی الاقطع قدس الله سره** از طبقهٔ
رابعه است نام وی حماد است غلامی بوده به تینات که دهی است بده فرسنگی مص
و گویند که تینات از مصیصه است از ولایت مغرب زنبیل بافتی کس ندانند
که چون می بافت وی را بدو دست دیده اند چون کسی نبودی با شیر موانست داشتی
قیل له بلغنا ان السباع تأنس بک قال نعم الکلاب تأنس بعضها ببعض وی

زینهار زمین بود در وقت خود مشرف بر احوال خلق در سنه ستّ واربعین
وثلثمائه برفته از دنیا و ویرا آیات و کرامات بسیار ظاهر بوده صحبت داشته با ابو
عبدالله جلا و جنید و غیر ایشان از مشایخ و در طریقه توکّل یگانه بود وی گفته
که هر که عمل خود ظاهر کند مرائی است و هر که حال خود ظاهر کند مدّعی وقتی بر کنار
دریا بود مردی را دید که بر آب میرفت او را گفت این چه بدعتاست با خشکی آی
و میرو وقتی دیگری را دید که در هوا میرفت گفت این چه بدعت است فرود آی
و میرو آخر بانگ بر وی زد که بکجا میروی گفت بحج گفت اکنون برو شیخ الاسلام
گفت که کرامات فروش تا وی را قبول کنند مغرور است و کرامات خر اگر چه بانگ
سگ نکند سگ است یعنی حقیقت نه کرامات است و رای آن چیزیست آن زهّاد و ابدال را
خوش آید صوفی عارف از کرامات مه است وی کرامات کرامات است شیخ الاسلام
گفت که عباس بن محمد الخلال گوید از مرو که ابو الخیر تیناتی مرا گفت که مرقع در کردن
افکنده کجا می شوی بطرسوس و بیت المقدس چرا بکنجی باز ننشینی و روی باو کنی
شیخ الاسلام گفت آن کنج کجا بود جایی که تو نباشی شیخ الاسلام گفت که ابو صالح
حدثانی گفت نام وی هرون که در خانه ابو الخیر تیناتی شدم بزیارت مرا گفت اکنون
سفر کجا میکنی گفتم بطرسوس گفت امسال بکجا نیت داری گفتم نیت مکه دارم
گفت الله تعالی شما را چیزی داد ادا حق آن ندانستید و آنرا نیکو نداشتید شما را در
بادیها و دریاها پراگنده ساخت ابو صالح گفت ای شیخ حج و غزا را میگویی

یعنی دو سال سیصد و چهل ویک برفته پـ

یعنی بدین نیت توان رفت پـ

گفت حج و غزا را میگویم چرا وقت خود را غنیمت نگیرید و به آن باز ننشینید شیخ الاسلام
گفت مریدی پیش ابو القاسم خلال مروزی شد از وی دستوری خواست
که بسفر میشوم پیر گفت چرا میروی گفت آبی که برود تیره گردد پیر گفت چرا
دریا نباشی که نرود تیره نگردد یکی از اصحاب ابو الخیر تیناتی گوید که شیخ روزی
نشسته بود گفت و علیکم السلام گفتم با فرشتگان میگویی گفت نه که یکی
از فرزند آدم در هوا میگذشت بر من سلام کرد وی را جواب دادم ابو الحسین
قرافی گوید که بزیارت ابو الخیر تیناتی رفتم چون وداع وی میکردم تا در مسجد
بیرون آمد و گفت یا ابا الحسین میدانم که با خود معلوم برنمیداری لیکن
این دو سیب را با خود بردار و از وی بستدم و در جیب نهادم سه روز
برفتم هیچ فتوحی نرسید یکی از ان دو سیب را بیرون آوردم و بخوردم خواستم
که دیگری را بیرون آرم دیدم که هر دو سیب در جیب منست پس از ان ده
سیبها میخوردم و باز در جیب من پیدا می شد تا بموصل رسیدم بخاطر
من رسید که این سیبها معلوم من شدند و توکّل بر من فاسد ساختند
آنها را از جیب بیرون آوردم و بنگریستم که درویشی خود را در عبای پیچیده
میگوید مرا سیب آرزو میکند هر دو را بوی دادم چون از وی بر گذشتم
در دل من افتاد که شیخ ابو الخیر آن سیبها را بوی فرستاده بود برگشتم و آن درویش را
طلب کردم نیافتم یکی ازین طایفه میگوید که پیش ابو الخیر تیناتی بودم

یعنی چون در دریا باشی یعنی چون اجداد
چنان فراید که چنین کند و
تصرف نکند

با من از بدایت حال خود سخن آغاز کرد از وی پرسیدم که سبب دست بریدن
شما چه بود گفت دستی گناهی کرد بریدندش مرا آن گمان شد که در جوانی
از وی کاری که سبب دست بریدن باشد واقع شده است دیگر هیچ نگفتم تا آنکه
بعد از چند سال با جمعی از مشایخ بوی رسیدم با یکدیگر از مواهب و کرامات که
از حق سبحانه نسبت با ایشان واقع شده بود سخن می گفتند تا سخن بطی ارض رسید
و در آنجا هر کسی سخنی می گفت ابو الخیر را از آن به تنگ آمد گفت چند میگویید که فلان
در یک روز من جلشی را شناسم که روزی در مسجد جامع مسجد طرابلس
نشسته بود و سر در مرقع کشیده خوشی حرم بخاطر وی آمد در سر خود گفت
کاش من اکنون در حرم بودمی چون سر از جیب مرقع بیرون کرد خود را در حرم
یافت آن جماعت در یکدیگر نگریستند و با یکدیگر باشارت گفتند که این غلام حبشی
وی است پس یکی از آن جماعت گستاخی کرد و گفت اصحاب می پرسند که سبب
دست بریدن شما چه بود گفت دستی گناهی کرد بریدند گفتند مدتهاست که
این میگویی میخواهیم که سبب آن بگویی گفت من مردی بودم از مغرب مرا هوای
سفر خواست باسکندریه آمدم دوازده سال آنجا بودم از آنجا سفر کردم دوازده
سال دیگر در میان شطا و دمیاط اقامت کردم گفتند اسکندریه شهریست
معمور آنجا می توان بود اما در میان شطا و دمیاط هیچ نوع آبادانی نیست چون
معاش میکردی گفت بر کنار خلیج دمیاط خانگکی از نی ساخته بودم و در آن

زمان رهگذریان بدمیاط بسیار فرو می آمدند چون شبانگاه چیزی
میخوردند سفرهای خود را بیرون سور می افشاندند نان ریزه که می ریخت در آن
با سگان مزاحمت میکردم و نصیب خود می گرفتم در تابستان قوت من
این بود و چون زمستان می شد در نواحی خانهٔ من بردی بسیار بود از زمین
میکندم و بیخ آن را که تازه و سفید بود میخوردم و آنچه از و خشک و سبز بود
می انداختم این بود قوت من ناگاه روزی بسر من ندا دادند که ای ابو الخیر تو چنان گمان
می بری که با خلق در قوتهای ایشان شریک نیستی و دعوی توکل میکنی و حال آنکه
در میان معلوم نشسته گفتم الهی و سیدی و مولای سوگند بعزت تو که
هرگز دست بآنچه آن از زمین روید دراز نکنم و هیچ نخورم جز آنچه تو بمن رسانی
دوازده روز گذشت نماز فرض و سنت و نفل میگذاردم بعد از آن
از نفل عاجز شدم دوازده روز دیگر نماز فرض و سنت میگذاردم بعد از آن
از سنت هم عاجز شدم دوازده روز دیگر فرض میگذاردم بعد از آن
از نشستن نیز عاجز شدم دیدم که دیگر فرض از من فوت می شود پس پناه
بخدای تعالی بردم و در سر خود گفتم الهی و سیدی بر من خدمت فرض کرده
که از آنم سؤال خواهی کرد و رزق مرا ضمان شده که بمن رسانی به آن رزقی
که ضمان شده بر من تفضل کن و به آن عهدی که بسته ام مرا مگیر ناگاه
دیدم که در پیش من دو قرص پیدا شد و در میان آن چیزی و هیچ نگفت که آن

او بجانب ثغرها باید رفت و بغزا ...

چه چیز بود و از اصحاب هم کسی نپرسید پس دایم آن دو قرص این شب تا شبی دیگر
می یافتم بعد از آن اشارت چنان شد که بجانب ثغر روان شدم تا بدهی رسیدم و اتفاقاً
روز جمعه بود در صحن مسجد جامع شخص قصه زکریا علیه السلام و در آمدن وی
در درخت و دو نیمه کردن وی باره و صبر کردن وی بران میکفت در نفس خود
کفتم الهی و سیدی زکریا مرد صبا بوده است اگر مرا این مبتلا کردانی ببلایی مبتلا
کردانی صبر کنم پس از آن روان شدم تا بانطاکیه رسیدم بعض از دوستان من
مرا دیدند دانستند که عزیمت ثغر دارم برای من شمشیری و سپری و حربه آوردند
پس به ثغر رفتم و از خدای تعالی شرم داشتم که از ترس عدو در پس سور مقام کردم
روز در بیشه که بیرون سور بود مقام کرفتم و شب بکنار دریا می آمدم و حربه را
بزمین فرو می بردم و سپر را بآن باز می نهادم و محراب می ساختم و شمشیر را
حمایل میکردم و تا روز نماز می کذاردم چون نماز صبح می کذاردم به بیشه
باز میکشتم بعض از روزها نظر کردم چشم من بر درختی افتاد که بعض
میوهای وی سرخ شده بود و بعضی سبز بود و شبنم بران نشسته بود و می
درخشید مرا آن من فراموش کردانید دست بآن درخت دراز کردم و
میوه آن چیزی کرفتم بعض در دهن داشتم و بعض در دست که عهد مرا فرا یاد
من دادند آنچه در دست داشتم بریختم و آنچه در دهان بود بینداختم و با خود
کفتم که وقت محنت و بلا رسید و سپر و حربه را دور انداختم و بر جای بنشستم

ثغر موضعی را کویند که مسلمانان بترسند که کفار از آنجا بیاید اسلام در رسید و آنرا نکاه دارند

... خوش آمد و عهد بوسن ...

و دست

۱۷۴

و دست در سر خود زدم هنوز نیک قرار نیافته بودم که جمعی سواران و پیادگان
کرد من در آمدند و کفتند برخیز مرا می بردند تا بساحل رسانیدند دیدم که
امیر آن نواحی سوار ایستاده است و کروهی از سواران و پیادگان کرد بر کرد وی
و جماعتی از سیاهان که روز پیشتر قطع طریق کرده بودند پیش روی وی باز
داشته اند چون پیش امیر رسیدم کفت چه کسی کفتم بنده از بندکان
خدای تعالی پس از سیاهان پرسید که وی را می شناسید کفتند نی کفت مهتر
شماست خود را فدای وی می کنید پس حکم کرد که دستها و پایهای ایشان را
ببرند یک یک را پیش آوردند و از هر کدام یکدست و یکپای می بریدند چون
نوبت بمن رسید کفتند پیش آی و دست خود را دراز کن دراز کردم و روی
بآسمان کردم و کفتم الهی و سیدی دست من کناه کرده بود پای را چه کناه است
ناکاه سواری که در میان ایستاده بود خود را بر زمین انداخت و کفت چه
می کنید میخواهید که آسمان و بر زمین فرود آید این فلان مرد صالح است
و نام مرا کفت آن امیر خود را از اسب بینداخت و دست بریده مرا بر داشت
و ببوسید و در من آویخت و می کریست که مرا بحل کن کفتم من از اول ترا
بحل کرده ام دستی بود کناهی کرده بود ببریدندش بعد از آن بکریستم و کفتم کدام
مصیبت از این عظیم تر که هم دست برفت شیخ الاسلام کفت که پیری بود از هرات
بکیر نام وی عالم بود و صاحب تصنیفات وی کوید که بروزکار از موالی در چشم

۷ بریده شده ام آن دو قرص از چشم

نیامدی وایشان راکسی نداشتی مکن آنان راکه باصل ازعرب بودند شبی درخواب
دیدم ازین طایفه حلقه حلقه وجوق جوق تا بدر آسمان مراکفتند ای پسر بکیر
این همه که دیدی همه موالی اند ازعجم درمیان ایشان یک تن است ازعرب
شیخ الاسلام کوید من سیزده ابوالخیر شناسم ازین طایفه همه موالی بودند
سیدآن جهان وچندی را نام برد ابوالخیر تیناتی وابوالخیر عسقلانی وابوالخیر
حمصی وابوالخیر مالکی وابوالخیر حبشی پسین ابوالخیر است **ابوالخیر حبشی رحمه الله**
شیخ عمو وشیخ عبّاس بدیدار وی فخر میکردند وی بمکه مجاور بوده وقتی شخصی
در مسجد حرام آمد وکفت کجا اند آنان که جوان مردان میکویند پس اشارت بصوفیان
کرد بر سبیل حقارت کفت جوان مردان اینانند ساعتی کذشت شیخ ابوالخیر حبشی
می آمد باهیبت تمام زردی بر روی وی پدید آمد آن سخن راکه آن شخص کفته بود
دانسته بود پس کفت کیست آنکه میکوید کجا اند جوان مردان جوان مردی باید
تا جوان مرد پسند وکویند که وی همانست که قبر وی در ابرقوه است ونام وی اقبال
بود ولقب وی طاوس الحرمین وکنیت وی ابوالخیر غلامی بود حبشی مر بعض خواجکان
جرجان را ودران بندکی نیز به بندکی حضرت حق سبحانه اشتغال تمام داشت
هموار خواجه وی میکفت ازمن چیزی خواه وازوی هیچ نمی خواست روزی بروی
الحاج بسیار کرد کفت اکر میخواهی مرا خاصةً لوجه الله آزاد کن خواجه کفت چند
سال است که ترا آزاد کرده ام وحقیقت تو خواجه بودی ومن بنده پس خواجه خود را

وداع

وداع کرد وروی ببغداد آورد بقصد زیارت یکی از مشایخ چون باَنجا رسید
آن شیخ مشرف بر موت بود چون سلام کرد کفت وعلیک السلام یا ابا الخیر
مشتاق بودیم وترا لقبی است شریف که در حجاز باَن مشرف خواهی شد ووی را
وصیت بمجاورت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرد وکفت مقصود تو
انجا حاصل خواهد شد شصت سال مجاورت حرمین کرد که هرکز از هیچ کس هیچ چیز
طلب نکرد وی کفته که شصت سال در مکه ومدینه مجاورت کردم وسختیهای
بسیار کشیدم هرکاه خواستم که از کسی سؤال کنم هاتفی آواز داد که شرم
نمیداری که رویی که باَن سجده ما میکنی بآرایش غیر ما خوار کردانی کفته اند
که هرکاه که بروضه مقدسه مصطفویه علی ساکنها الصلوة والسلام درآمدی
وکفتی السلام علیک یا رسول الثقلین جواب آمدی که علیک السلام یا طاوس
الحرمین وی کفته الحرّ من یوجب علی نفسه اِستغناءً عن احدٍ وهم وی کفته که
بر تجارت اجر است وتواضع سود ایشان در سنه ثلاث وثمانین وثلثمائه برفته
از دنیا **ابوالخیر عسقلانی رحمه الله تعالی** ببغداد آمد وچندکاه اقامت کرد
وبا مشایخ صحبت داشت وازانجا بیکی از دهها رفت ومتاهل شد وهم انجا وفات
کرد **ابوالخیر حمصی رحمه الله تعالی** بادیه کعبه را با زهاب قدم توکل قطع کرد
توفی بعد العشر والثلثمائه **ابراهیم بن شیبان الکرمانشاهی القرمیسینی قدس
الله سره** از طبقه رابعه است کنیت وی ابواسحق است شیخ جبل بود در وقت

خویش وی را مقامات بود در ورع و تقوی که خلق از آن عاجز اند از اصحاب ابو عبد الله
مغربی و ابراهیم خواص است از عبد الله منازل پرسیدند که در وی چه گویی گفت
ابراهیم حجة الله علی الفقراء و اهل الآداب والمعاملات در سنه سبع و ثلاثین
و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته که هر که حرمت مشایخ نگاه ندارد بدعویهای
دروغ و کنافهای بی فروغ گرفتار شود و بآن فضیحت گردد و هم وی گفته که
چون درویش گوید که نعلین من باید که در وی نگاه نکنی یعنی در صحبت
باید که ترا ملک نباشد و هم وی گفته که پدر مرا وصیت کرد که علم بیاموز
از برای آداب ظاهر و ورع را پیشه گیر از برای آداب باطن و دور باش از آنکه ترا
چیزی از خدای تعالی مشغول گرداند که کم افتد که کسی که از وی روی بگرداند
باز دولت آن یابد که روی بوی آرد ابو یزید مرغزی خراسانی رحمه الله شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو یزید مرغزی فقیه خراسانی حج می شد بکرمانشاهان رسید
ابراهیم شیبان را آنجا یافت آن سال حج را بگذاشت و صحبت وی را لازم گرفت عمارت
دل خود را پس از آن حج کرد چون خواجه ابو یزید از دنیا برفت آن روز باران
عظیم بود او را بیرون نتوانستند برد بخانه دفن کردند بعاریت که باز بیرون برند
چون خواستند که بیرون برند در گور نبود شیخ الاسلام گفت آن ولایت نه از طا
یافته بود که از آن پیر و صحبت وی یافته بود ابراهیم بن احمد بن المولد الصوفی الرقی
از طبقه رابعه است کنیت وی ابو اسحق است از کبار مشایخ رقه است و فیات

زیرا که عقد صحبت مستدعی اتحاد است و در یکدیگر گم شدن و اضافت چیزی بجهة مستدعی تمایز است و عدم اتحاد

بفتح میم و سکون راء مهمله و فتح غین معجمه و کسرة زاء معجمه

بضم میم و فتح لام و تشدید واو مفتوحه یعنی جوانی ...

ایشان

ایشان بوده و با ابو عبد الله جلا و ابراهیم قصار رقی صحبت داشته در سنه اثنتین
و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا برادر وی ابو الحسن علی بن احمد وی را پس از
وفات وی بخواب دید گفت مرا وصیتی کن گفت علیک بالقلة والذلة الی ان
تلقی ربک وی گفته حقیقة الفقر ان لا یستغنی العبد بشیء سوی الحق سبحانه
و هم وی گفته که عجب می آید مرا از کسی که بشناخت که وی را راهی است بخداوند
وی چون زندگانی کند با غیر او و حال آنکه خدای تعالی میگوید و انیبوا الی ربکم
و اسلموا له و هم ابراهیم رقی گوید که من در ابتداء امر خود قصد زیارت مسلم
مغربی کردم چون بمسجد وی در آمدم امامی میکرد و الحمد را چند جای خطا خواند
با خود گفتم که رنج من ضایع شد آن شب آنجا بودم روز دیگر بقصد طهارت
خواستم تا بکرانه فرات روم شیری بر راه خفته بود باز گشتم دیگری بر اثر من می آمد
عاجز فرو ماندم بانگ بر گرفتم مسلم از صومعه بیرون آمد چون شیران وی را
بدیدند تواضع کردند وی گوش هر یک بگرفت و بمالید و گفت ای سگان خدای
عز و جل نگفته ام شما را که با مهمانان من کار مدارید پس گفت یا ابا
اسحق شما براست کردن ظاهر مشغول شده اید تا از خلق میترسید و ما براست
کردن باطن تا خلق از ما بترسند ابراهیم بن یحیی رحمه الله تعالی از ارمن بوده
پیری بزرگ و با شکوه بوده این طایفه را وقت صافی داشته شیخ ابو الاثر اصطخری
گوید که ابراهیم کیلی بعم زاده خود مبتلا شد و بوی ابزنی کرد و بوی مشغول شد

رقی بفتح راء مهمله و کسر قاف مشدده

یعنی لازم گیر قلت و قناعت که ملازمان دولت و خواری را از مسکنت و فروتنی تا بپروردگار خود برسی

یعنی حقیقت فقر آنست که هیچ چیز خود را غنی ندارد مگر بحق سبحانه

یعنی باز گردید از خلق بپروردگار خود و منقاد وی شوید و منقاد طبع و نفس

مدارید پس نگاه مرا گفت یا ابا
میترسید و ما براست کردن

بکسر میم ... تختانیه ...

بکسر همزه و سکون صاد مهمله و فتح طاء مهمله و سکون خاء معجمه و کسر راء مهمله

چنانکه از بیقراری در دوستی وی از نزدیک وی بر نتوانست خواست وقتی با خود
گفت این چیست که من در آنم اگر من با این حال با آخرت روم من که باشم بشب بر خواست
و غسل کرد و نماز کرد و برآمد و گفت الهی تو آن اولی که بودی در این حال اول باز ده
در ساعت تن را تب گرفت و روز سیم را برفت ابراهیم وی را دفن کرد و با سر وقت خود
شد پای برهنه و سر برهنه بباد یه درآمد ابراهیم دهستانی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب بدامغان مرا گفت که آن وقت که در زندانی
اهل کلام پدید آمدند من از آن رنجه می بودم برخواستم و بشیخ ابراهیم دهستانی
رفتم که از وی بپرسم یعنی از مذهب و سخن ایشان چون پیش وی رسیدم هنوز
با وی از آن چیزی نگفته بودم مرا گفت محمد باز گرد لا یعرفه احد غیره الله جز الله
کسی نشناسد سخن ذوالنون است که العلم فی ذات الله جهل شیخ الاسلام گفت او را
نتوان شناخت جز باو و سخن او و چون تو قرآن و سنت بشناسی او را باو شناخته باشی
یعنی شناختی تصدیقی و تسلیمی بعقل مجرد او را نتوان شناخت عقل مخلوق است
بر هیچ خودی دلالت کند هر که در وا زو با تو سخن گوید ببینی که او خود گوید و عقل
و قیاس خود مپذیر که ایمان سمعی است نه عقلی ابراهیم منغینانی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که وی گفته که آنچه گوش دریابد علم است و آنچه فهم دریابد حکمت است
و آنچه باو بشنوی و باو دریابی حیوة است ابراهیم نانوبه رحمه الله تعالی کنیت
وی ابو اسحق است از مشایخ نیشابور است ابو حفص را دیده و با ابو عثمان حیری

صحبت داشته و وی را در فتوت شانی بوده است عظیم نام وی ابراهیم محمد بن سعید است
اما از صوت نیکوی وی و خوش خواندن وی را نانوبه لقب کردند مظفر کرمانشاهی
قرمیسینی قدس سره وی از طبقه رابعه است از کبار مشایخ جبل است
و از فقرا صادق با بو عبد الله خراز صحبت داشته بود و با بزرگتر از وی نیز در
طریقت خود یگانه مشایخ بود استاد عباس شاعر است شیخ الاسلام گفت که وی
شب را بسه قسم بخش کرده بود سیکی نماز گذاردی و سیکی قرآن خواندی و سیکی
قرآن مناجات کردی و بر خود می زاریدی و این بیت میگفت شعر قد لسعت حیة
الهوی کبدی فلا طبیب لها و لا راقی غیر الحبیب الذی شغفت به
فعنده رقیتی و تریاقی وی گفته العارف من جعل قلبه لمولاه و جسده
طلقه و هم وی گفته من صحب الاحداث علی شرط السلامة و النصیحة اداه
ذلک الی البلاء فکیف بمن صحبهم علی غیر شرط السلامة و هم وی گفته باید که
نظر تو در دنیا برای اعتبار باشد و سعی تو در وی بر حد اضطرار و ترک تو مر انرا
بر سبیل اختیار از وی پرسیدند که فقیر کیست گفت فقیر آنکه با وی حاجتش نباشد
که حاجتش همه او باشد و بس ابو الحسین بنان رحمه الله تعالی از طبقه
رابعه است با بو سعید خراز صحبت داشته است و نسبت خود بوی درست
کند در تیه برفته از دنیا ابو عثمان مغربی گوید که ابو علی کاتب گفت که وقتی
ابو الحسین بنان در وجد و رقص بود و ابو سعید خراز برای وی دست میزد

ابو الحسین بنان گوید که همه خلق تشنه در بادیه باشند و من بر کنار نیل وی
گوید که بزرگ ندارد قدر دوستان الله تعالی را بزرگ قدری بنزدیک وی **ابو الحسین**
بن هند الفارسی رحمه الله از طبقه رابعه است نام وی علی بن هند القرشی است
از کبار مشایخ فارس است و از علمای ایشان صحبت داشته با جعفر خلدی و بزرگتر
از وی چون عمرو بن عثمان و جنید و طبقه ایشان وی گفته که هر کرا خدای تعالی
بر بساط قرب خود جای دهد وی را راضی و خشنود دارد بهرچه بر وی کند
زیرا که بر بساط قرب بی رضایی و ناخشنودی نباشد و هم وی گفته که حسن خلق
با الله تعالی بترک شکایت است و با امرها و فرمانهای وی آنکه بنشاط دل و طیب
نفس بآن قیام نمایی و با خلق به نیکوکاری و بردباری و هم وی گفته اجتهد
ان لا تفارق باب سیدک بحال فانه ملجا الکل فمن فارق تلک السدة لا
یری بعدها قرارا ولا مقاما و قال کنت من کربتی افر الیهم فهم کربتی فاین
المفر شیخ ابو عبد الله خفیف گفته که شیخ ابو الحسین هند با جمعی در شیراز
در دعوتی بود و من در سفر بوده گفته بود که نصیب ابو عبد الله بگذارید جماعت
عذری گفته بودند دیگر باره گفته بود البته نصیب وی بگذارید بگذاشتند
اتفاقا من رسیدم در آمدم و سلام کردم ابو الحسین هند برخاست و جامه
در زیر بغل گرفت و می گشت و می گفت قلوب المؤمنین لا تکذب پس من گفتم که هیچ
خوردنی دارید که من گرسنه ام آنچه گذاشته بودند آوردند **ابو الادیان رحمه الله**

یعنی دلهای مؤمنان را دروغ گوی نباید ساخت

بفتح سین و سکون دال مهمله و یاء مثناة تحتانیة

١٢٨

کنیت وی ابو الحسن است و نام وی علی وی را از آن ابو الادیان گفتندی که در
همه دینها مناظره کردی و مخالفان را بشکستی وی بصری است در ایام جنید بوده
و با ابو سعید خراز صحبت داشته عالم بوده و صاحب لسان وی را غلامی بود احمد نام
وی گفته که روزی میان ابو الادیان گفت که آتش باذن خدای تعالی کار میکند
و اگر چنانچه بنمایی که آتش بفرمان خدای تعالی کار میکند بدین تو درآیم اتفاق بر آن
کردند که آتش برافروزند و ابو الادیان در میان آتش رود هیزم بسیار جمع کردند
چون آتش تمام بسوخت اخگرها را بر روی زمین پهن کردند ابو الادیان سجاده
انداخته بود و نماز میکرد چون سلام باز داد برخاست و بر بالای اخگرها برفت
چون بآخر رسید روی با مجوسی کرد و گفت این کفایت هست یا نوبت دیگر درآیم
چون این سخن بگفت روی درهم کشید مجوسی مسلمان شد احمد گوید چون
شب درآمد وی را می مالیدم در زیر انگشت پای وی را می مالیدم آبله دیدم
مقدار سپیی گفتم شیخا این چیست گفت چون بر سر آتش میرفتم غایب بودم
چون بآخر آتش رسیدم حاضر گشتم و آن سخن بگفتم و اگر این حضور در میان
آتش بودی بسوختمی شیخ الاسلام گفت هرگاه وی بحج رفتی از خانه خود لبیک
زدی و از آنجا احرام گرفتی وقتی از حج باز آمد و زود لبیک زدن گرفت گفتند بس
سردی مکن اکنون باز آمدی باز لبیک میزنی گفت این بار لبیک نه حج را میزنم
اورا میزنم یک هفته بر نیامد که از دنیا برفت **ابو جعفر محمد بن علی الدسوی المعروف**

محمد علیان رحمه الله از طبقهٔ رابعه است از کبار مشایخ نسا بوده از جملهٔ اصحاب
ابو عثمان حیری محفوظ کوید که وی امام اهل معارفت وی از نسا قاصد به ابو عثمان
امدی به پرسیدن مسائل از وی و در راه آب و نان نخوردی و خواب نکردی و بی
طهارت رفتی و چون طهارت بشکستی نرفتی تا طهارت نکردی شیخ الاسلام کفت
اکر با ابو عثمان رفتی روا بودی طعام خوردن و بی طهارت رفتن اما او نه با بو عثمان
میرفت مقصود وی چیزی دیکر بود وی کفته هرکه باختیار و خواست خود اظهار
کرامت میکند وی مدعی است و هرکه بیخواست وی بروی کرامتی ظاهر شود
وی ولیست و هم وی کفته چون دوست نداری کسی را که هرکز از بر و احسان
وی یک طرفة العین خالی نبیستی و چون دعوی محبت کسی کنی که یک طرفة العین
در مقام موافقت وی نباشی و هم وی کفته که هرکه با غیر الله تعالی آرام کیرد
الله تعالی وی را فرو کذارد و هرکه با الله تعالی آرام کیرد طریق آرام باد بکیران بر وی ببرد

ابو سعید الاعرابی رحمه الله از طبقهٔ خامسه است نام وی احمد بن محمد است
بصری الاصل است بمکه ساکن شده بود عالم بوده و فقیه و وی را بر این طایفه
تصنیفات بسیار است با جنید صحبت داشته و با ابو عمرو بن عثمان و ابو الحسین
نوری و حسن مسوحی و ابو جعفر حفار و ابو الفتح حمال قریبست بطبقهٔ چهارم
در سنه اربعین او احدی و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا در وقت خود شیخ حرم
بود شیخ الاسلام کفت وی را جزویست در نکتهای توحید سخت نیکو درانجا کفته

بفتح میم وضم سین مهمله وکسر جاء مهمله
حفار بفتح حاء مهمله وتشدید فاء وراء مهمله

لایکون قریب الا وثمه مسافه نزدیکی نکویند تا مسافت نبود شیخ الاسلام کفت قرب
دو کانکی است که یکی بدیکری نزدیک بود پس چون نیک بنکری قرب بعد باشد
تصوف یکانکی است وی کفته التصوف کله ترک الفضول والمعرفة کلها
الاعتراف بالجهل و هم وی کفته لایکون الشوق الا الی غایب شیخ الاسلام کفت
داود طایی را کفتند تو مشتاقی کفت من نه دورم غایب مشتاق دوست من حاضر است
و هم ابن الاعرابی کفته است که الله تعالی بعض از اخلاق دوستان خود با دشمنان
خود داده تا با آن بر دوستان وی تعطف میکنند و بآن سبب دوستان وی می آسایند

ابو عمرو الزجاجی رحمه الله تعالی از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن ابراهیم است
و کفته اند نام وی ابراهیم است نیشابوری الاصل است صحبت داشته با ابو عثمان
حیری و جنید و رویم و خواص کویند چهل سال در مکه مجاور بوده در حرم بول نکرده
و موی نینداخته تعظیم حرم را و بیرون رفتی از حرم و زجاجی استاد ابو عمرو نجید کوید
که بمکه بود و مشایخ وقت چون کتانی و ابو الحسین مزین کبیر و صغیر و غیر ایشان
از مشایخ وقت حلقه میزدند و صدر همه ابو عمرو زجاجی بود و چون سخن رفتی
وی حکم کردی و بوی حوالت کردندی پیوسته کفتی من سی سال خلاجای جنید بدست
خود پاک کرده ام و بدان فخر میکرد در سنه ثمان و اربعین و ثلثمائه برفته از دنیا
وی کفته لان ینتقص من البشریة احب الی من ان امشی علی الماء یعنی اکر از وجود
بشریت من چیزی کم شود دوستر از آن دارم که بر آب بروم و هم وی کفته که ما در

من بمرد و از وی میراث پنجاه دینار بمن رسید بقصد حج بیرون آمدم چون ببابل
رسیدم مرا شخصی پیش آمد و گفت با خود چه داری گفتم هیچ بهتر از راستی نیست
گفتم پنجاه دینار گفت بمن ده همیان را بوی دادم آن را بشمرد همچنان یافت که گفته بودم
گفت بستان که راستی تو مرا بگرفت پس از مرکب فرود آمد که سوار شو گفتم نمیخواهم
گفت چاره نیست والحاج بسیار کرد سوار شدم گفت من هم بر اثر تو میرسم
سال آینده بمن رسید در مکه و با من می بود تا از دنیا برفته گویند در موسم حج عجمی
پیش وی آمد که براة من بده که حج گذارده و یاران تو مرا تو نشان دادند که براة حج
از تو بستانم شیخ سلامت صدر و سادگی ویرا دانست که یاران با وی مزاح کرده اند
بملتزم اشارت کرد و گفت آنجا رو و بگوی یا رب اعطنی البراة ساعتی بر نیامد که آن
عجمی باز گشت و بدست وی کاغذی و بخط سبز بر آن نوشته بسم الله الرحمن الرحیم
هذا براة فلان بن فلان من النار **ابراهیم بن یوسف بن محمد الزجاجی رحمه الله** کنیت
وی ابو اسحق است والد ابو عمرو زجاجی است ویرا در تاریخ آورده اند از کبار اصحاب
ابو حفص است و در طریق ملامت و خلاف نفس صاحب مذهب استاز وی حکایت
کنند که گفته است فی خلاف نفس علی دوام الاوقات برکه وقد ساعدت نفسی مرة فی خطرة
فما امکننی تدارکها الی سنین **جعفر بن محمد بن نصیر الخلدی الخواص قدس سره** از طبقه
خامسه است کنیت وی ابو محمد بغدادیست و خلد محلتیست ببغداد وی صحبت
یافته بود شاگرد جنید و ابراهیم خواص است و با نوری و رویم و سمنون و جریری صحبت

یعنی براة فلان بن فلانست و خلاص وی از آتش

الخلدی بفتح خاء معجمه و سکون لام و کسر دال مهمله الخواص بفتح خاء معجمه و تشدید واو و صاد مهمله

داشته بود و با غیر ایشان از مشایخ وقت و عالم بوده بعلوم این طایفه و صاحب جمع
کتب و تواریخ و حکایات و سیر مشایخ بوده وی گفته که دویست دیوان دارم از آن
مشایخ و دو هزار پیر شناسم ازین طایفه وی گفته که عجایب عراق سه چیز است
شطح شبلی و نکته مرتعش و حکایت من وی پیر شیخ ابو العباس نهاوندیست
ببغداد برفته در سنه ثمان واربعین وثلثمایه و قبر وی بشونیزیه است نزدیک
قبر سقطی و جنید شیخ الاسلام گفت که من بلتن دیده ام که ویرا دیده بود و از وی
حدیث داشت قاضی ابو منصور مروی ببغداد وی را دیده بود وی گفته الفتوة
احتقار النفس و تعظیم حرمة المسلمین و هم وی گفته کن شریف الهمة فان الهمم
تبلغ بالرجل لا المجاهدات و هم وی گفته که در بیت المقدس بودم دیدم که مردی
همه روز خود را در عبای پیچیده و ناگاه برخاست و روی باسمان کرد و گفت که مرا
دوستتر میداری آنکه دوغبا و پالوده دهی یا آنکه این قندیلهای خانه ترا در هم
شکنم پس بجای خود باز گشت و بخفت من با خود گفتم یا این مرد روستایی یا از
اولیاء الله است در میان آنکه در فکر کار وی بودم دیدم که شخصی در آمد
و بدست زنبیلی بزرگ و بر است و چپ می نگریست تا ویرا دید و بالای سر وی بنشست
و گفت برخیز پس از زنبیل دوغبا و پالوده بیرون کرد آن فقیر بنشست و بخورد چندانکه
خواست پس گفت این باقی را بفرزندان خود بر آن شخص برخاست و برفت من در عقب
وی برفتم و گفتم بخدای بر تو که این مرد را می شناسی گفت نی من هرگز وی را ندیده

یعنی عالی همت باش که همم میرساند مرد را بکمال نه کوششها علو همت باعتبار متعلق همتست پس عالی همت کسی بود که همت وی بحق سبحانه متعلق بود و بغیر وی سبحانه متعلق نبود

بود مرغیر از امروز چند روز بود که فرزندان من از من دوغبا و پالوده خواسته بودند
و من مرد فقیرم حمالی میکنم گفتم هرگاه که خدای تعالی بمن فتوحی رساند بکنم آنچه
میخواهید امروز یکدینار کسب کردم و حوایج آنچه گفته بودند خریدم و بخانه آوردم
خواب بر من غلبه کرد بخفتم هاتفی آواز داد که برخیز آنچه پخته بمسجد بر و پیش آن مرد
که خود را در عبای پیچیده بنه که ما این را برای وی ساخته ایم آنچه از وی بماند بفرزندان
خود آور از خواب در آمدم فرزندان آن آرایش آورند تا بخی[ر] بر داشتم و اینجا
آوردم چنانکه دیدی شیخ الاسلام گفت که از جعفر خلدی پرسیدند که عارفان
کیانند گفت هُمْ مَا هُمْ ولو کانوا هُمْ لما کانوا هُمْ ایشان نه ایشانند اگر ایشان
ایشانندی نه ایشانندی شیخ الاسلام گفت که معتز با من گفت که صوفی بنود اگر عزو
صوفی بود بنود و آن چنانست که وی گفت و آن نه بطاقت وی بود ندانم که وی از که
شنیده بود شیخ الاسلام گفت سبحان الله شگفت تر ازین که دید در جهان نیست در هشت
نهان شخصی در پیرهن روان و می گویند که او نه کالبد در دل گم و دل در جان
وجان در آن که زنده بآنست جاودان ابو الحسن الصوفی الفوشنجی رحمه الله تعالی
از طبقه خامسه است نام وی علی بن احمد بن سهل از یکانگان جوانمردان
خراسان بود ابو عثمان حیری را دیده بود و در عراق با ابو العباس عطا و جریری
صحبت داشته بود و در شام با طاهر مقدسی و بو عمرو دمشقی صحبت داشته
با شبلی در مسایل سخن گفته بود و هو من اعلم مشایخ وقته بعلوم التوحید علوم

ولو کانوا هم لما کانوا هم و اگر ایشان ایشان باشند نباشند ایشان یعنی اگر نفس ایشان از نظر ایشان مرتفع نشده باشد بحد مرتبه فنا نرسیده باشند

کالبد در دل گم مراد بگم بودن کالبد در دل سقوط آثار طبیعت است و تحقق باحکام دل و مراد بگم بودن دل در جان سقوط آثار دل و تحقق باثار جان که الطف از احکام دلست و مراد بگم بودن جان در آن زنده ستوط از دل و تحقق باحکام اخلاق آلهی آثار جان است

المعاملات واحسنهم طریقة فی الفتوة والتجرید وکان خلقا دینا متعهدا للفقراء
مات سنه ثمان واربعین وثلثمائه از پوشنگ بوده و به نیشابور نشسته و طریقت
صوفیان نیکو دانسته و سفرهای نیکو کرده وی گفت که عهد کرده بود که هرگاه
مرا اختلام افتد چیزی بد هم بدرویشی که آن از خلل افتد در لقمه یا
در اندیشه نا راست وقتی در بادیه بود وی را احتلام افتاد تنها بود ازار از پای
بیرون کرد و بر مغیلان انداخت تا هر که برسد بر دارد و فا کردن عهد را وی را
پرسیدند که تصوف چیست گفت اسم ولا حقیقة ولا اسم ابو عثمان مغربی گوید
از وی پرسیدند که ظریف کیست گفت الخفیف فی ذاته واخلاقه وافعاله من غیر تکلف
ابو بکر رازی گوید شنیدم که ابو الحسن فوشنجی میگفت که مردم سه گروه اند
اولیا که باطن ایشان بهتر است از ظاهر ایشان و علما که ظاهر و باطن ایشان برابر است
و جهال که ظاهر ایشان بهتر است از باطن ایشان خود انصاف نمیدهند و از دیگران
انصاف می طلبند و هم وی گفته لیس فی الدنیا شیء اسمج من محب لسبب وعوض
بندار بن الحسین بن محمد بن المهلب الشیرازی رحمه الله از طبقه خامسه است
کنیت وی ابو الحسین است از اهل شیراز است بارجان بوده است و تربتش آنجاست
عالم بوده باصول و وی را در علوم حقایق زبانی است نیکو شاگرد شبلی است و با جعفر
خلدا صحبت داشته و شبلی قدر وی بزرگ میداشت استاد ابو عبد الله خفیف است
و میان ایشان مفاوضات است در مسایل بسیار در سنه ثلاث وخمسین وثلثمائه

از دنیا دران سال که شیخ ابو علی کاتب برفته و شیخ ابو زرعه طبری وی را غسل کرده
وی کفته نه از ادب است که از یار خود پرسی که از کجا میرسی و در چه کاری از وی
پرسیدند که تصوف چیست کفت وفا بعهد شیخ الاسلام کفت وفا بعهد آنست
که هرچه در دل کذشت که برای او بکنی آن را بکنی وفتی عیاری با صوفی کفت فرق میان
ما و شما آنست که هرچه ما بکوییم بکنیم و شما را هرچه بر دل کذرد بکنید شیخ
الاسلام کفت که مشایخ کفته اند که پیشین خاطر که بر دل کذرد از حق بود
شیخ ابو الحسن جهضم همدانی کوید که بندار رجانی کفت که الله تعالی چیزی
از معرفت به بنده دهد از بندکان خود و آن بنده بموجب آن معاملت نکند الله
تعالی چیزی از معرفت به بنده دهد از بندکان خود و آن بنده بموجب آن معاملت
نکند الله تعالی آن را از وی باز نستانند و بوی بکذارد حجت را تا فردا با وی به
بآن حساب کند اما زیادتی باز کیرد و در زیادت در بندد شیخ الاسلام کفت هر که
نه در زیادتست در نقصانست و این صعب استاین قوم را و هم بندار کفت من لم
یترك الکل رسما فی جنب الحق لا یحصل له الکل حقیقة و هو الحق سبحانه
ابو عمرو بن نجید قدس الله تعالی سره از طبقه خامسه است نام وی اسمعیل بن
نجید بن احمد السلمی است جد شیخ ابو عبد الرحمن سلمی از جانب مادر وی از کبار
اصحاب ابو عثمان حیریست و آخرین کسی است که از ایشان برفته از دنیا توفی فی سنه
ست او خمس و ستین و ثلثمائه جنید را دیده بود و از کبار مشایخ وقت خود بود

و وی را طریق خاص بود از تلبیس حال و نکاه داشت وقت و حدیث فراوان داشت
و از ثقه بود و وی کفته رب سکوت ابلغ من کلامه و هم وی کفته من کرمت علیه
نفسه هان علیه دینه و هم وی کفته تربیت الاحسان و از وی پرسیدند که آن
چیست که بنده را ازان چاره نیست کفت ملازمة العبودیة علی السنة و دوام المراقبة
و هم وی کفته الانس بغیر الله تعالی وحشة روزی ابو عثمان از برای خرج بعضی از
ثغور مسلمانان چیزی طلبید هیچکس هیچ نداد ابو عثمان تنکدل شد چنانچه
در مجلس بکریست چون شب در آمد ابو عمرو بعد از نماز خفتن کیسه دو هزار درم
در انجا پیش ابو عثمان آورد و کفت این وجه را در انچه میخواستید صرف نمایید ابو عثمان
خرم شد و وی را دعای خیر کرد چون بامداد شد و ابو عثمان بمجلس بنشست
کفت ای مردمان ما با ابو عمرو بسیار امیدوار شدیم که دوشینه دو هزار درم
بجهت ثغر مسلمانان آورد جزاه الله خیرا ابو عمرو از میان مردم برخواست و بر سر
جمع کفت آن از مال مادر من بود وی بآن راضی نیست آن را بمن باز دهید تا بوی باز دهم
ابو عثمان بفرمود تا آن کیسه را آوردند و بوی دادند چون شب در آمد باز آن را
پیش ابو عثمان برد و کفت چه شود که این وجه را چنان صرف کنید که غیر ما کسی نداند
ابو عثمان بکریست و وی کفته تربیة الاحسان خیر من الاحسان از وی پرسیدند
که آن چیست که بنده را ازان چاره نیست کفت ملازمة العبودیة علی السنة و دوام
المراقبة و هم وی کفته الانس بغیر الله تعالی وحشة عبد الله بن محمد بن عبد الرحمن

الرازی الشعرانی رحمه الله از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو محمد است باصل از ری
بوده و بنیشابور بزرگ شده با جنید و ابوعثمان و محمد بن الفضل و رویم و سمنون
و ابوعلی جوزجانی و محمد بن حامد و غیر ایشان از مشایخ قوم صحبت داشته و از کبار
اصحاب ابوعثمان بوده و ابوعثمان وی را بزرگ میداشت وی را ریاضات عجب است
عالم بوده بعلوم این طایفه و حدیث داشت و ثقه بود در سنه ثلاث و خمسین
و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته که عارف نه پرستد الله تعالی را بر موافقت خلق
که وی کار کند بر موافقت خالق و هم وی گفته که معرفت حجاب بود میان بنده
و الله تعالی و هم وی گفته که دنیا آنست که محجوب کند ترا از الله تعالی و هم وی
گفته شکایت و تنگدلی از اندکی معرفت زاید • ابو الحسین السیروانی قدس الله
تعالی سره نام وی علی بن محمد السیروانی است استاد ابو الحسین سیروانی
صغیر است از سیروان مغرب بوده است بزرگ بوده و صیاط نشستی شیخ ابوسعید
مالینی آورده در اربعین مشایخ که ابو الحسین سیروانی کبیر گوید که سهل عبدالله
تستری گوید کل من لم یکن بحرکته و سکونه امام یقتدی به فی ظاهره ثم یرجع
الی باطنه قطع به و هم وی گوید الرضا فوق الموافقة مع ما یبدوا من الغیب و هم
وی از خواص وصیت طلب کرد خواص گفت الزم الفقراء فان الخیر فیهم ابو الحسین
القرافی رحمه الله تعالی نام وی علی بن عثمان بن نصر القرافی است و قرافه دهی است
بمصر گویند که وی بدمیاط بوده شاگرد ابو الخیر تیناتی و ابو الحسن الصایغ الدینوری

صد و ده سال عمر وی بوده در سنه ثمانین و ثلثمائه برفته از دنیا شیخ الاسلام
گفت که قرافی یگانهٔ دنیا بود و بی نظیر و قرافی خوش سخن و بس حاد النظر بود و حاضر
الوقت بود با عام سخن ... با خاص عاذل ... متوحد بود و در نشان خود گوید شیخ
الاسلام بآخر عمر ده تن از مشایخ را اختیار کرده بود شیخ ابو الخیر تیناتی
و قرافی و حصری و علی بندار صیرفی و نصرآبادی و سیروانی صغیر و نهاوندی
و قصاب و خرقانی و طاقی و میگفت اینها جدا اند و فی قرافی در کشتی احتساب
کرد دست و پای او به بستند و در آب انداختند چون وقت نماز شد وی را در صف
اول دیدند جامه وی تر ناشده شیخ الاسلام گفت که زنده او را کسی نکشد
که وی بروح دیگر زنده است شیخ الاسلام گفت که سید السادات قرافی گوید
که چون ترا چیزی دهند بخلاف شریعت واجب بود که بیفکنی داری ابو سلیمان
نیلی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که ابو سلیمان نیلی بقرافی آمد و بو
بر سر قرافی بود ... ابو سلیمان سخت خلق جامه بود قرافی نیکو لبسیت و گفت
یا ابا سلیمان ترا اینچنین خلق جامه می بینم لما در میان وی که حکومت می بینم
در وحشت زیر سر می نهی ما حالی در میان بغدادان و پیش از صوفی که
حاکم کرد ... ابو بکر وقتی بقرافی آمد وی گفت یا ابا بکر اکنون می گویند که مجرد تو
جهان توئی من ترا در میان دو گهواره می بینم پس از ان چندان برنیامد که زن خواست
وی را دو فرزند آمد در میان دو گهواره نشسته بود و سخن قرافی را یاد می کرد قرافی را

درو است عجایب بسیار است **ابو سلیمان خواص مغربی رحمه الله تعالی** از ین
طایفه است از مشایخ مغرب وی است که وقتی در کوهستانی میشد خری بر پشت
مکس خر رابکزید خر بجست و پای وی در درخت کز آمد و افکار شد چوبی بر سر خر
زد خر روی باز پس کرد و بزبان فصیح کفت ده که بر دماغ خود میزنی وهو من اقران
ابی الخیرمات بدمشق **ابو القاسم النصرابادی قدس الله تعالی سره** از طبقه
خامسه است نام وی ابراهیم بن محمد بن محمویه است مولد و مقام وی
به نیشابور بوده است عالم و شیخ اهل اشارت و حقایق و لسان تصوف بود
در زمان خود عالم بوده بانواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ مختص بعلوم
حقایق شاکرد ابراهیم شیبان است شبلی و واسطی را دیده بود و به ابو علی رودباری
و مرتعش و با بو بکر طاهر ابهری و غیر ایشان صحبت داشته آخر عمر بمکه رفت ابو عثمان
مغربی پذیره وی آمد و بطیبت با وی کفت مکه چه جای تست وی کفت بلکه
چه جای تست جای منست بسی بر نیامد که سببی افتاد که ابو عثمان به نیشابور
آمد و آنجا رفت و نصرابادی بمکه مجاور شد و هم آنجا رفت در سنه اثنین و سبعین
و ثلاث مائه شیخ الاسلام کفت که اسمعیل پسر نصرابادی کفت مرا که وی کفت
اذا بدا لك شیٔ من بوادی الحق فلا تلتفت بها الی جنة و لا الی نار و لا تخطرهما
ببالك و اذا رجعت عن ذلك الحال فعظم ما عظمه الله تعالی
و هم وی کفته که الراغب فی العطاء لا منتهی له و الراغب فی المعطی عزیز **ابو بکر**

یعنی چون ظاهر شود ترا چیزی از تجلیات حق سبحانه بس خود را بان ده و التفات بهشت و دوزخ مکن و چون از ین حال باز آمدی تعظیم کن آنچه حق سبحانه تعظیم کرده است از بهشت و دوزخ و تحقیر مکن آنها را چنانچه بعضی ملاحده کنند

الرازی البجلی رحمه الله تعالی نام وی محمد بن عبد الله الرازی است به نیشابور
بوده از کبار مشایخ خراسانست مذوق بوده از لقای مشایخ استاد ابو عبد الرحمن
سلمی است و سلمی تاریخ خود بنا بر تاریخ وی کرد شاکرد ابو بکر بیکندیست شیخ الاسلام
کفت که ویرا وقتی عظیم بود و قبول بسیار در نیشابور بود در کار کودکی مبتلا شد و را
بوی متهم کردند و مهجور ساختند آخر معلوم کردند بخلاف آن بود و ویرا
دیکر بار قبول پدید آمد روزی در جامع نشسته بود شیخ علی بندار صیرفی با وی
با وی کفت ایها الشیخ این چه بود که واقع شد و آن از کجا افتاد کفت ای پیر اکر عزم
ابراهیم و صدق و یقین موسی و عصمت عیسی و همت و صبر احمد عربی صلوات الله
علیهم اجمعین کسی را بود و نکاه داشت وی نبود چون با دفتنه جهد همه را
باد ببرد و من در میان آن بود شیخ الاسلام کفت کسی ابو بکر رازی را کفت
در سماع چه کویی کفت بس فتنه آمیز است و طرب انکیز خویشتن را از فتنه کوش
میدار کفت نه مشایخ آن کرده اند کفت دوست پدر آن وقت که وقت تو چون
وقت ایشان شود تو هم چنان کن **ابو بکر فالیزبان رحمه الله تعالی** از بخاراست
بزرک بوده جنید را دیده بود و عمر وی دراز کشید شیخ الاسلام کفت که شیخ
عمو با من کفت که در سنه سبعین و ثلثمائه بخارا شدم بزیارت شیخ ابو بکر
فالیزبان ویرا طلب کردم خانه بود یک در داشت وی در آنجا بود پیش وی در آمدم
و سلام کردم مرا بنشاندند و سفره آوردند نانی بود و جو و نمک من کرسنه بوده م

بیکندی بفتح با موحده و سکون یاء مثناة تحتانیه و فتح کاف و سکون نون و کسر دال

یک در داشت یعنی ویرا منفذی بود چنانکه برای تکلف میکنند

دست دراز کردم و میخوردم در میان خوردن بوی نگاه کردم وی می گریست
من دست باز کشیدم مرا گفت بخور که من از شادی میگریم که ابوالقاسم جنید مرا
گفت که زود زود باشد که این سخنان چنان شود که در کویی دو حجره بود در یکی
ازان دو حجره ازین سخنان بود و دران دیگر نبود آنکس با کرانکند که ازان حجره با این
حجره آید و این سخنان شنود اکنون که از هراة کسی بنجارا می آید بطلب این کار هنوز
این کار نیکست **ابوالحسین الحصری رحمه الله تعالی** از طبقه خامسه است
نام وی علی ابن ابراهیم البصریست باصل از بصره بود و ببغداد نشسته و شیخ عراقست
شیخ سلمی گوید که کسی ندیدم از مشایخ تمام حال تر ازوی و نیکو زبان تر و بزرگ سخن
تر ازوی لسان الوقت بود و یگانه مشایخ بعلم توحید مخصوص بود و کس در توحید
و تفرید چون وی نگفتی حنبلی مذهب بود شیخ الاسلام گفت که وی شاگرد شبلی است
و شبلی را جز وی شاگردی نبوده سخن شنوان بسیار بوده اند که سخن شنوده اند
وی اما این حدیث جداست یعنی میراث شبلی وی گرفته بود و حصری را استاد
جز شبلی نبوده و شبلی در کار وی دور فرا بوده وی را گفتی انت دیوانه مثلی بینی و بینک
تالیف ازلی حصری و ابوعبدالله خفیف همتای یکدیگر بوده اند ابن خفیف
با آلت تر بوده و حصری باطن تر شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو حصری را دیده
بود وی گفت که من حصری را ندیده ام در سنه احدی و سبعین و ثلثمائه بمکه
شدم گفتم چون بازگردم بزیارت حصری و ابوعبدالله خفیف شوم

همان سال خبر بمکه رسید که حصری ببغداد و ابوعبدالله خفیف بشیراز فرمند
توفی الحصری رحمه الله تعالی یوم الجمعة من شهر ذی الحجه سنه احدی و سبعین
و ثلثمائه وی گفته الصُّوفِی لا یَنْزعِجُ فِی انْزِعاجِه ولا یَقَرُّ فی قَرارِه و هم وی گفته
الصُّوفِیُّ الَّذی لا یُوجَدُ بَعْدَ عَدَمِه ولا یُعْدَمُ بَعْدَ وُجُودِه و هم وی گفته سحرگاهی
مناجات کردم و گفتم الهی از من راضی هستی که من از تو راضی ام ندا آمد که ای کذاب
اگر تو راضی بودی رضای ما طلب نکردی وی را گفتند ما را وصیتی کن گفت علیکم فی
اَوَّلِ الامْرِ بالانفرادِ ثُمَّ تَزُورُونَ المشایخَ فی المعارِفِ ثُمَّ تَفِقُونَ علی التَّفْرید باسقاط
الحِدْثانِ و هم وی گفته وقتی که اوقات و انفاس بر من تنگ شود از هیچ چیز طلب
راحت و خوشی نمیکنم مگر از فرایاد آوردن انفاسی که پیش ازین بر من گذشته است
در وقت صفای انس و مودت بی آمیزش کدورتها و این بیت خوانده است **نظم**
اِنَّ دَهْراً یَلُفُّ شَمْلی بِسَلْمی ✽ لَزَمانٌ یَهُمُّ بِالاِحْسانِ **ابوالحسین بن سمعون**
رحمه الله تعالی نام وی محمد بن احمد بن اسمعیل ابن سمعون است و کان یلقب بالناطق
بالحکمة از مشایخ بغداد بوده او را زبانیست نیکو در علم مذکری کردی شیخ
ابوبکر اصفهانی خادم شبلی گوید که روز جمعه در مسجد جامع پیش شبلی نشسته بودم
ابوالحسین بن سمعون کودک بود در آمد کلاهی در غایت تکلف بر سر نهاده بر ما بگذشت
و سلام نکرد شبلی از پس پشت وی نظر کرد و گفت یا بکر میدانی که خدای تعالی را چه
ذخیرها ست درین کودک یکی ازین طایفه گوید که در مجلس ابن سمعون بودم و یکی

حصری بضم حاء مهمله و سکون صاد مهمله و کسر راء مهمله

یعنی دران وقت معرفت ازوی ظاهر شده بود

یعنی مبالغه میکرده در احوال وی و مرتبه وی را دور فرا می نموده

یعنی تو دیوانه مثل من میان من و تو الفتست ازلی و مناسبتست ذاتی

یعنی علومی که وسیله عملست وی را بیش بود

یعنی صوفی هیچ حال متغیر او نیست نه اضطراب ظاهری محل او است و نه آرام و قرار ظاهری متغیر او که بان فرود آید

یعنی روزگاری که جمع میکرد متفرقات را و موجب جمعیت بسلمی میشد زمانی بود که قصد باحسان من داشت که آن زمان مبادی احوالست و حالیا که زمان انتها و وصولست در صدمت فنا و استهلاک افتاده ام

ازین طایفه در مجلس ابن سمعون بودم و یکی ازین طایفه در پای منبر وی نشسته
بود ناگاه خوابش در ربود ابن سمعون در وی بود ابن سمعون از سخن باز ایستاد چندانکه
بیدار شد ابن سمعون با وی گفت که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدی گفت آری
گفت من هم ازین سبب از سخن باز ایستادم تا خواب را بر تو نشورانم و از آنچه در وی بودی
برید نشوی وی را گفتند که مردمان را بزهد و ترک دنیا میخوانی و خود بهترین جامها می پوشی
و خوشترین طعامها میخوری چون است ابن سمعون گفت وقتی که حال تو با الله تعالی خیال
باشد که می باید بزی جامه و خوشی طعام زیان نمیدارد شیخ الاسلام گفت که من
با ابو الحسین بن سمعون نه نیکو که استاد من حصری را می رنجانید و هر که استاد ترا
رنجه دارد و تو از وی رنجه نباشی سگ به از تو بود شیخ الاسلام گفت که ابن سمعون
صاحب کلام بود و حصری صاحب درد ابن سمعون گفته که هر سخنی که از ذکر خالی است
لغو است و هر خاموشی که از فکرت خالی است سهو است و هر نظر که از عبرت خالی است
لهو است توفی ابن سمعون سنه ست و سبع و ثمانین و ثلثمائه و وی را چون وفات رسید
در سرای وی دفن کردند و بعد از سی و نه سال خواستند که بگورستان نقل کنند
کفن وی همچنان تازه و نو بود و اثر کهنگی و فرسودگی بران نبود ابو نصر خباز و ابو الحسین
سوهان آزن رحمهما الله تعالی شیخ الاسلام گفت از مشایخ کازرگاه دو تن قدیم ترند
یکی شیخ ابو نصر خباز مردی بزرگ بود قومی از شاگردان وی بحج میرفتند بزیارت حصری
شدند حصری از یشان خواست که چیزی خوانند اگر توانند یکی از یشان آواز برآورد

متوفی شد ابن سمعون در سال سیصد و هشتاد و شش یا هفت

حصری بیقرار گشت در سماع گفت امسال شما را باز نیست باز گردید و گفت نه شما
شاگردان ابو نصر خباز اید بدان کوه هری گفتند آری بی دستوری از پیش وی بیرون
آمده اید باز گردید و نزدیک وی شوید هر که بازگشت بسلامت افتاد و هر که برفت
بسموم بسوخت و بعرفات نرسید و دیگری از مشایخ کازرگاه شیخ ابو الحسین
سوهان آزن بود که در مسجد جامع ما نشستی شیخ الاسلام گفت که شاگرد وی با من
گفت که پیر ما پسین شب رمضان سجده کردی و تا صبح میزاریدی و میگفتی خداوندا
آن روزه که داشتم برای تو و آن حج و نماز که کردم و آن قرآن که خواندم از همه توبه
میکنم مرا رایگان بیامرز و فرا بذیر شیخ احمد حرانی رحمه الله تعالی وی آنست
که سی شبانه روز در مکه مجاور بود بر یک نهاری و آن وقت که برخواست بنهاری بود
وی گفته شیخ ابو الحسن معتمر میگوید که با حصری نشسته بودم مردی وی را گفت
مرا وصیتی کن گفت افرد همتک جهم رقی حاضر بود گفت یا شیخ دورا مکن دی وی را
حصری گفت اکیل علیه کما کالو علی چنانکه بر من پیمودند بر وی پیمودم جهم
رقی رحمه الله تعالی هو من متاخری الفتیان والمشایخ وکان من الفقراء الصادقین
وکان مستهترا بالسماع والهاقه مات بین المسجدین شیخ الاسلام گفت که جهم
رقی در گرما به بود بیرون آمد و مردمان را گفت بیرون آیید همه بیرون آمدند هم
در وقت فرود آمد و هم وی بود که روزی شخصی پیش وی بتکلف رقص میکرد
برخاست و سر در میان دو پای آن شخص کرد و وی را از دیواری بدیواری دیگر

رقی بفتح راء مهمله و قاف مشدد منسوب برقه که شهری است بر کنار فرات

میرزد تا از هوش ببرد وی را **ابو الحسین الارموی رحمه الله** بزرگ بوده از این طایفه
در ایام حصری و ابو عبدالله رودباری و ابن خفیف همه مشایخ وقت بوده‌اند بارمی
بوده و قبر وی آنجاست از وی پرسیدند که وفا چیست گفت آنچه از آن باز آمدی بآن
باز نگردی گفتند این خود عامست آن خاص چیست گفت آنکه بدانی که از بهر چه آمدی

ابو عبدالله بن خفیف الشیرازی رحمه الله از طبقه خامسه است نام وی محمد بن خفیف
بن اسفکشار الضبی است پدر وی امیر بوده و مادر وی از نیشابور است در وقت خود شیخ المشایخ
بود وی را شیخ الاسلام میخوانند شاگرد شیخ ابو طالب خزرج بغدادیست
رویم را دیده بود و با کتانی و یوسف بن الحسین الرازی و ابو الحسین المالکی و ابو الحسین
المزین و ابو الحسین الدراج صحبت داشته و با طاهر مقدسی و ابو عمرو دمشقی
و غیر ایشان نیز از دیدار مشایخ مرزوق بوده عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم حقایق
شیخ الاسلام گفت هیچکس را درین علم چندان تصنیف نیست که وی را اعتقاد پاک و سیرت
نیکو داشته شافعی مذهب بوده در سنه احدی و ثلاثین و ثلثمائه برفته شیخ الاسلام
گفت که از وی دو سخن دارم که گرا کند که بانگ گویند یکی آنکه از وی پرسیدند که تصوف چیست
گفت وجود الله فی حین الغفلة و دیگر آنکه از وی پرسیدند که عبد الرحمن اصطخری
چرا با سگبانان بدشت می‌شود و قبا می‌بندد گفت بتخفیف من ثقل ما علیه گفت می‌شود
(یعنی گرانی که از وست حزن را)
تا از آنکه در آنست دمی زند تا از بار وجود سبکتر گردد شیخ الاسلام گفت در وجود
لذت نبود که در وجود فرو شکستن و صدمت بود که در آن حواس مرد برسد و آنکه نا

الارموی بضم الالف وسکون الراء وفتح المیم وفی آخرها الواو وهذه النسبة الی ارمیه من بلاد آذربایجان

وجود الله یعنی تصوف یافتن خدای تعالی در اوقاتی که مردم در آن اوقات غافل باشند

لعینه ارید لانسی ذکرها فکانما تمثل لی بکل مکان شیخ ابو عبدالله خفیف
گفته است که روزی زنی بمن آمد که در فلان جای زنی دیگر است از روستای نواحی
شیراز و از شیخ سوالی دارد و نمی‌تواند که خود بیاید شیخ گفت من بنزدیک وی رفتم
گفت ما را قصه عجیب واقع شده که در حیرت آن مانده‌ایم در قبیله ما کودکی بود
روزه افطار نمی‌کرد و با کسی سخن نمی‌گفت و گوسفند چرانیدن از میان ما بیرون میرفت
و گوسفندان را سر میداد و بیک جانب میرفت و نماز میکرد درین روزها بیمار شد
از برای وی بیرون قبیله سایه ترتیب کردیم در آنجا بخسپید ناگاه در میان روز
که مردان قبیله در حوایج خود پراکنده شده بودند دیدیم که از روی زمین بلند شد
و در هوا میگشت چنانکه آسیا بگردد مادرش چون آنرا بدید بدوید تا وی را بگیرد بوی
نرسید وی بالا میرفت و ما بوی می‌نگریستیم تا در هوا از نظر ما غایب شد مردان
قبیله را خبر کردیم و پراکنده ساختیم گفتیم شاید که در میان این کوهها و دیها
افتاده باشد هیچ جا از وی اثری نیافتند شیخ گفته است من متأمل شدم آن زن گفت
شاید این را از من باور نداری جماعتی از زنان قبیله را آواز داد همه بر آن موجب گواهی
دادند شخصی در آن مجلس که شیخ این حکایت می‌کرد گفت ایها الشیخ این می‌تواند بود
شیخ گفت ای نادان اینجا کسی هست که منتظر این معنی می‌باشد و هم شیخ ابو عبدالله
خفیف گفته است که نوجوانی از خراسان همراه حاجیان بشیراز آمد و بیمار شد بیماری
سخت پیش مادری صالح و زنی داشت صالحه آن جوان از بخانه وی فرستادیم تا خدمت

و رعایت وی کند روزی آن مرد آمد و رنگ وی متغیر شده گفت عظم الله اجرکم
که آن جوان درگذشت گفتم رنگ تو متغیر چرا است دوشینه آن جوان مرا گفت امشب
حاضر من باشید که امشبی بیش ندارم پیرعجوزه خود را گفتم که اول شب تو واقف
وی باش و بعد از آن مرا بیدار کن و تو در خواب شو چون آن عجوزه مرا بیدار کرد من تا سحر
رعایت حال وی میکردم مرا خواب در ربود ناگاه کسی مرا آواز داد که در خواب می شوی
و خدای تعالی در سرای تو نزول کرده است از خواب در آمدم بر خود لرزان و در سرای
آواز حرکتی و روشنایی عظیم و آن جوان در نفس آخر چشم وی پوشانیدم و دست
و پای وی دراز کردم و جان بداد آن مرد را گفتم این سخن را بکس مگوی و تجهیز
و تکفین وی مشغول شدیم **ابوالخیر مالکی رحمه الله تعالی** نام وی بندار بن
یعقوب المالکی است از بزرگان مشایخ بود و انواع علوم جمع کرده بود شیخ ابو عبدالله
خفیف گفته است که بجوانی روزه میداشتم و وصال میکردم و شب در مسجد جامع
می بودم و برای من یک قندیل میگذاشتند اتفاقا شبی باران آمده بود و چراغ مرده
یکی در مسجد را کوفتن گرفت خادم جواب نداد دل من تنگ شد رفتم و در باز کردم
دیدم که ابوالخیر مالکی است در آمد و بنشست از هیبت وی پر شدم ازار باز کرد
و طعام گفت بران بخور که من در خانه خود بودم این را پیش من آوردند نتوانستم که بخورم
که خاطر من بسوی تو بود از هیبت وی نتوانستم گفت که در وصالم با وی چیزی خوردیم
چون فارغ شدیم گفتم ایها الشیخ سوالی دارم گفت بگوی گفتم متی یصفو العبد

بندار بضم باء موحده و سکون نون
یعنی کدام وقت زندگی بنده با خدای تعالی صاف میشود گفت چون مخالفت رود و کانکی بنده با حق متمتع گردد

۱۴۸

مع الله قال اذا نفیت المخالفة من ازین سخن تعجب کردم چون بامداد شد آنرا با
مشایخ گفتم تعجب چو کردند گفتند میخواهیم که از وی بشنویم از وی پرسیدند
گفت ما یجری باللیل لا یذکر بالنهار و بان اقرار نکرد **ابوبکر الشعرانی رحمه الله تعالی**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است ما رایت زاهدا متخلیا من الدنیا اصدق
ظاهرا من ابوبکر الشعرانی روزی قصد زیارت وی کردم در اصطخر و شب
بروی در آمدم گفت یا با عبدالله امشب ببرکت صحبت تو طعام چرب خواهیم
خورد پس برخاست دیگ سفالین داشت بر بار نهاد و پاره قدید خشک داشت در
دیگ انداخت و آب در وی ریخت و اندکی نمک در آنجا افکند و دیگ را بر جوش آورد
و با وی در آن رباط دیگری می بود وی را گفت هیچ نان پاره چند داری گفت آری
دارم و چند پاره نان آورد و آنرا ترید کرد و از شوربای آن دیگ بر آنجا ریخت و گوشت را
بر روی آن نهاد و گفت بخور من از آن ترید میخوردم و وی میگفت که گوشت بخور
پاره از آن گوشت گرفت تا مرا لقمه دهد گفتم نمیخواهم گفت شاید تو فلان و فلان
طعام خواهی آن فردا خواهد بود بشهر درآییم و همه آنها را برای تو بگیریم چون بامداد
کردیم بشهر در آمدیم فقرا جمع شدند و طعامی حاضر کردند چیزی از آن طعام بر
گرفتم و بوی در آمدم گفت بگوی چه کار کردی گفتم من هنوز چیزی نخورده ام
از تو التماس میکنم که با من طعام خوری با هم طعام خوردیم و من بشیراز
باز شدم **محمد العتابدی رحمه الله تعالی** وی یکی از استادان ابو عبدالله

منشاء تعجب آن بوده که این سخن است بلند و از وی مثل این سخنان ظاهر نمیشده
آنچه بشب گذرد در روز مذکور نگردد
یعنی ندیدم زاهدی را که بیرون آمده باشد از دنیا و ظاهر حال وی راست تر بوده باشد از ابوبکر الشعرانی
گوشت

خفیف است وی گفته که هرگز کاسبی که حقیقت کسب را رعایت کند چون آنکو محمد
عائدی ندیده هر روز نیم دانک کسب میکرد وقوت وی ازان بود دو حبه را
نخاله میخرید وازان دو نان می پخت یکی افطار میکرد ودیگری را صدقه میداد وهم
وی گفته که روزی بروی در آمدم پیش وی جزوی بود که موش پاره کرده بود گفتم
این چیست گفت این را موش پاره کرده است ومن نیز از موشان بتنگم شبها
بسر وروی من بر می دوند گفتم چراغ چرا روشن نکنی گفت که چهل سالست که چراغ
روشن نکرده ام که از حساب آن می ترسم که آنرا چند چیز باید که میسر شود وهمه را
حسابست **جعفر الحذاء قدس الله تعالی سره** کنیته ابو محمد صحب الجنید ومن فی
طبقته وکان الشبلی یذکر مناقبه ویقول بفضله واز بندار بن الحسین آرند که
گفته است که مردی تمام حال تر از جعفر حذا ندیده ام وی نزدیک من بزرگتر
از شبلی است وهم بندار گفته است که وی محتضر بود شخصی بروی در آمد در
لباس صوفیان وی گفت باطنهای این طایفه خراب شد ایشان ظاهرهای خود را
بیاراستند توفی سنه احدی واربعین وثلثمائه وقبر وی در شیراز است شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است که روزی مؤمّل جصاص مرا گفت برو وببین که جعفر حذا را چه
حالست بروی در آمدم دیدم که بر بساط نشسته وگرداگرد وی بالشها نهاده وجامه
شیرازی در بر وطاقیه بر سر وسرای در غایت خوبی سلام کردم وبنشستم وی
مرا نپرسید ومن ویرا پرسیدم هنوز ننشسته بودم که حمال در آمد وادوات مطبخ

درآورد برخاستم که بدر آیم گفت منشین تا بهم چیزی خوریم گفتم نیت روزه کرده ام
بیرون آمدم چون پیش مؤمّل آمدم گفت چون دیدی جعفر را چنانکه دیده بودم
گفتم مؤمّل دست برآورد وگفت خدایا مارا سلامت وکرامت ارزانی دار چون مدتی
ازان گذشت باز مؤمّل مرا گفت برو وبر جعفر در آی وحال وی را ببین برفتم وسرای وی
ویران در آمدم وجعفر را طلب کردم گفتند درین خانه است وسه روز است که
هیچ نخورده ونیاشامیده به آن خانه در آمدم ویرا دیدم روی بر خاک نهاده
ودر بر جامهای کهنه بروی سلام کردم سر برداشت وهمه اطراف روی وی
از اشک تر گفت یا با عبد الله حال چه گویم چون می بینی با وی رفق وتلطف کردم
اندک تسکینی یافت اهل منزل گفتند سوگند بخدای بر تو که وی را طعامی بخوران که سه
شبانه روز است که هیچ نخورده بسیار جهد کردم تا ویرا اندک سویقی خورانیدم
چون پیش مؤمّل آمدم گفت چون دیدی جعفر را آنچه دیده بودم گفتم مؤمّل گفت
اگر آن تنعم در توقف داشتی بدین مبتلا نشدی **هشام بن عبدان رحمه الله تعالی**
کنیت وی ابو محمد است شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که چون هشام ابن عبدان
در نماز می ایستاد وی را وجد وحال میگرفت در محراب پس وپیش میرفت وقرآن میخواند
گاه بودی که از حسن نماز وی یهود ونصاری ومجوس جمع شدندی ونظاره وی
کردندی ویرا یک گوسفند بود که شیر وی خوردی ویرا بر میداشت وبرای چرانیدن
بصحرا می برد روزی هشام در خواب رفته بود چون بیدار شد دید که در زراعت

چنانکه دیده بود که این تکلفات ... ابتلا که ویرا واقع شده

یعنی آنچه واقع شد آن تنعم است

شخصی در آمده است و می‌چرد وی را پیش صاحب زراعت برد و گفت وی را بستان که زراعت
ترا خورده است صاحب زراعت گفت من ترا بحل کردم گفت مرا بآن حاجت نیست
هرچند جهد کرد قبول نکرد و بگذاشت و برفت شیخ ابو عبدالله خفیف گوید که روزی
با هشام در دعوتی بودیم صاحب دعوت یک جام حلوا آورد و پیش شیخ نهاد که شیخ
بخورد گفتیم که نصیب ما هم بده گفت مرا اذن نکرد که شما را بدهم هرچند گفتیم
فایده نکرد از پیش وی بربودیم و بخوردیم هشام را دهشتی و حیرتی رسید که یکسال
از نماز باز ایستاد و مردم وی را تکفیر می‌کردند و قصه وی بمشایخ مسجد جامع
رسید روزی همه بروی در آمدند و ابن سعدان محدث با ایشان بود گفت مرا
می‌شناسی گفت آری تو ابن سعدانی گفت چرا نماز نمیگذاری هشام گفت مرا عارض
چند روی مینماید و مانع من میشود از نماز گفت مثل چه خاموش گشت و هیچ جواب
نداد از شیخ ابو عبدالله خفیف پرسیدند که سبب چه بود که هشام نماز نمیکرد
گفت پیوسته مطالعه جمال غیب میکرد امور غیبی بر وی غالب آمد در مقام حیرت
افتاد و از اعمال ظاهری باز ماند روزی مشایخ بمسجد جامع شدند و هشام را
حاضر کردند که شنیده ایم که تو بمشاهده قایلی و هر که باین قایل است وی را توبه می‌باید
داد یا ادب می‌باید کرد هشام گفت مرا تلقین توبه کنید تلقین کردند
توبه کرد روزی دگر بامداد آمد و در برابر مشایخ بایستاد و گفت گواه باشید که من
از توبه دی روز توبه کردم مشایخ برخواستند و پای وی بگرفتند و می‌کشیدند

وی را توبه می باید داد چه مشاهده در این نشاء نیست بلکه مخصوص است بدار آخرت

تا از مسجد بیرون کردند **ابو محرز رحمه الله تعالی** از نواحی شیراز است و از اصحاب
ذوالنون مصری است شیخ ابو عبدالله گفته است که ابو محرز گفته از فسا بعزیمت شیراز
بیرون آمدم با قافله سلطان و اتباع وی همراه چون افعال و اقوال ایشان را مشاهده
کردم در سر خود بر ایشان انکار کردم و ایشان را دشمن گرفتم و قصد کردم که از ایشان
مفارقت کنم ناگاه آوازی برآمد که کمر قاید گم شده است قاید سوگند خورد که همه
قافله را تفتیش کنند همه را تفتیش کردند همین من ماندم گفتند همه قافله را
تفتیش کنند کردیم هیچکس باقی نمانده است مگر این شیخ و مثل وی را کسی چون متهم
دارد قاید گفت من سوگند خورده ام ازین چاره نیست مرقع را بالا داشتند آن کمر بر میان
من بود گفتم والله مرا باین علم نیست قاید گفت این از دزدی وی عظیم تر است بعد از آن
گفتند با وی چه می‌باید کرد هر کسی چیزی گفتند قاید گفت وی را بر سر قافله بنشانید
تا هر که در قافله است یک یک بروی بگذرند و در روی وی و وی را سرزنش و توبیخ کنند
بعد از آن وی را بگذارید و با وی همراهی مکنید همچنان کردند و مرا بر جای من بگذاشتند
و برفتند و قصه خلاء پاک کردن ابو حفص و رسیدن ابو مزاحم را که پیشتر گذشت
در مقامات شیخ ابو عبدالله خفیف نسبت بشیخ ابو محرز کرده است نه بشیخ ابو مزاحم
والله اعلم **عبدالرحیم اصطخری رحمه الله** کنیت وی ابو عمرو است سفر عراق و حجاز
بکسر همزه و سکون صاد مهمله و فتح طاء مهمله و سکون خاء معجمه و راء مهمله
و شام کرده بود با رویم صحبت داشته و سهل بن عبدالله تستری را دیده بود طریقت
وی ستر و اظهار شطارت بود جامهای شاطرانه می‌پوشید و سگان داشت که بشکار

بضم میم و سکون حاء مهمله و کسر راء مهمله و زاء معجمه

شدم صح

می‌برد و کبوتران نیز میداشت شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که چون بر وی در آمدم
مرا از حال عبدالرحیم اصطخری پرسید گفتم در همین سالها از دنیا برفت گفت
خدای بر وی رحمت کناد با بسی ازین قوم در کوه لکام و غیر آنجا صحبت داشتم
از وی صابرتر ندیدم طریقت وی ستر و اظهار شطارت بود جامهای شاطرانه
می‌پوشید و سگان داشت که بشکار می‌برد و کبوتران نیز میداشت گویند که
وقتی بصید بیرون رفت شخصی پنهان از وی در عقب وی برفت چون بمیان کوهها
رسید سگان را بگذاشت و دراعه با خود داشت در پوشید و بر پای بایستاد
و بذکر خدای تعالی مشغول شد آوازی در کوه برآمد که تصور کرده شد که هیچ حجر و شجر
نیست و هیچ جاندار نیست مگر که بموافقت وی ذکر میگویند گویند که در خانه وی
پوستگاو بود که شاخها نیز بر آنجا گذاشته بودند چون تابستان درآمدی شاخها را
بگرفتی و آن پوست را بصحن سرا کشیدی و چون زمستان شدی بخانه درکشیدی
جعفر حذا گفته است که باصطخر رفتم تا عبدالرحیم را زیارت کنم بدر سرای وی
رسیدم دیدم که خراب شده است بر وی درآمدم دیدم که در زاویه خانه نشسته
با کهنه خرقه و بر وی پلاسی که حیران شدم و ترحم کردم مرا گفت که تا چه شد گفتم
و پیچ حالی می‌بینی از جای خود برخاست و به پایان سرا فرود آمد و سنگی عظیم
بود برداشت و بر بام برد و گفت برخیز ای قوی و این را فرود آر من عجب ماندم گفت امروز
هفده روز است که هیچ نخورده ام بیرون رو و هرچه توانی بیار شاید که مرا اشتها

آید و با تو بخورم من بیرون رفتم و از هرچه در بازار یافتم چیزی آوردم و پیش
وی نهادم دران نگریست گفت بنشین و بخور شاید که مرا رغبت شود بنشستم و برغبت
خوردن گرفتم در میان آنچه آورده بودم یک خربزه بود آنرا ببریدم گفت از آن پارگی
من ده بوی دادم دندان دران نزد خاییدن گرفت نتوانست که فرو برد بینداخت
و گفت بردار که دل بسته شده است وی را از پدر بیست هزار درم میراث رسید
امّا در ذمّه قومی بود ایشان را گفت ده هزار بمن دهید و ده دیگر شما را بحل کردم
بوی دادند آنرا در توبره کرد شب وی را وسوسه تشویش داد گاهی میگفت بآن
تجارت کنم و سود آنرا بر فقرا نفقه کنم و گاهی در خانه بنهم و روز بروز آنرا
نفقه کنم در میانه شب برخاست و توبره را بر بام برد و مشت مشت میگرفت
و بهر جانب می انداخت تا توبره خالی شد چون بامداد شد همسایگان گفتند
همانا دوش درهم باریده است عبدالرحیم توبره را بیفشاندیم درمی بیفتاد
با اصحاب گفت بشارت با آنکه نان و باقلا شد ایشان با هم گفتند این دیوانه را
ببینید که ده هزار درم پاشیده است و به نیم درم شادی میکند وقتی عبدالرحیم
بعبادان رفت و بیست و یک روز آنجا اقامت کرد هر شب بجهت افطار وی می آوردند
بامداد همچنان بجای می بود اهل عبادان مشغوف وی شدند چون آنرا دید از آنجا
قصد سهل تستری کرد و بر وی درآمد و گفت مهمان توام گفت چه می باید کرد
گفت سکباج می باید پخت سهل گفت چون کنم که اصحاب من گوشت نمی خورند گفت

کفت چه داغ تو بضیافت من قیام نمای سهل فرمود که سکباج بپختند کفت همچنان
دیک را بیاریدچون بیاوردند سائلی بر در برای خدای چیزی طلبید کفت دیک را
بوی دهید آنرا دادند و وی هیچ نخورد روز دویم سهل با وی کفت چه میخوری کفت
همانچه دی کفتم چون آنرا بپختند کفت همچنان دیک را بمن آرید آوردند و غلام
سهل پی آنکه وی داند بر در بایستاد تا اکر سایلی بیاید منع کند سهل را کفت
غلام خودرا بکوی تا منع سائل نکند سهل غلام را منع کرد ناکاه سائلی سوال کرد
کفت دیک را بوی دهید دادند روز سیم کفت چه میخواهی کفت همانکه پیشتر
کفته بودم چون به پختند بیرون آمد و هیچ نخورد تا ماه تمام شد بعد ازان
مردی را دید که چند نان پاره خشک دارد و برلب آب نشسته باب تر میکند و میخورد
وی را استدعا کرد با وی بنشست و بخورد **موٴمل الحصاص رحمه الله تعالی** هو من کبار
مشایخ شیراز سافر العراق والحجاز وکان حسن اللسان فی علم التوحید وعلوم
المعارف مع انه امی لا یکتب وی جواب داد از مسائلی که علی سهل اصفهانی بشیراز
فرستاده بود چون نماز بامداد بکداردی و بیرون آمدی یکی ازین طایفه کوید
که یکبار چون از نماز بیرون آمد در عقب وی برفتم بدرخانه وی رسیدم نزدیک
بسیصد تن بودند از ارباب حوایج که انجا جمع آمده بودند حاجت همه را کوش کرد
و یاران خودرا در قضای حوایج ایشان پراکنده ساخت و غلامان را کفت که دست
افزار را بفلان جای برید که من بشما میرسم این همه کار در یک ساعت بکرد من

سفر حجاز و عراق کرده بود
و وی نیکو زبان بود در علم توحید
و معرفت با آنکه امی بود و نوشته بود

متحیر شدم روی بمن کرد و کفت ای فرزند مرا بامداد در مسجد دیدی این زمان خدای
ذاکرترم از انکه بامداد در مسجد بودم هرکاه که بکار مشغول بودی با هیچکس
زیادت از جواب سلام سخن نکفتی و کفتی من دورم اکر جواب سلام واجب نبودی جواب
نکفتمی شیخ ابوعبدالله خفیف کفته است که چون موٴمل حصاص بمکه درآمد
پیش ابوالحسین مزین رفت و سلام کرد و بنشست و کفت ایها الشیخ سوالی دارم
و من مردی عجمی ام با من رفق کن کفت سهل باشد بپرس موٴمل کفت هل ترتقی
الفهوم الی نقاء المواجید ابوالحسین بوی نکریست و کفت از کجایی تو کفت از شیراز
کفت بچه مشهوری کفت بموٴمل کفت ازانجا برخیز که جای تو نیست و وی را بپهلوی خویش
بنشاند و دایم با وی میکفت که انت رجل عجمی امی و میخندید و بعد ازان هرکه مسئله
می پرسید اشارت بموٴمل میکرد و میکفت از شیخ بپرسید و بوی حواله میکرد
و هم شیخ ابوعبدالله خفیف کفته است که عزیمت حج کردم و من هنوز خورد
بودم موٴمل حصاص مرا وصیت کرد که وقتی که بموقف رسی قصد پس کوه عرفات کن
و اولیا را انجا طلب کن که جای اولیا انجا می باشد چون بموقف رسیده بود
بکذشتم و مردمان را بکذاشتم هیچکس را ندیدم باز رسیدم خواستم که باز کردم
بازارادت بر من غلبه کرد مقداری دیکر برفتم به نشیبی رسیدم دیدم که ده روی
ده کس ایستاده اند و سرها پیش افکنده و در میان ایشان شیخی است بزرک و شیخ
من ابومحمد عتابدی با ایشانست چون مرا دیدند بشیخ من اشارت کردند پس

یعنی آیا فهم بمرتبه وجدان میرسد

پیش ایشان رفتم وسلام کردم جواب دادند شیخ مرا بپهلوی خود خواند چون
فارغ شدند همه بر همان هیئت که بودند روان شدند وشیخ مرا گفتند که
کودک را محافظت کن من در میان آن شیخ وشیخ خود میرفتم می شنیدم که از کلام
وی حرف سین بگوش من می آمد مرا در خاطر چنان آمد که استغفار می کند چون
بمزدلفه رسیدیم شیخ من مرا گفت که اصحاب خود را آواز ده آواز دادم جواب دادند
پیش ایشان رفتم وانجماعت بجانب مشعر الحرام رفتند وبایستادند ونماز میگذاردند
چون از نماز فارغ شدند غایب گشتند ودیگر ایشان را ندیدم علی بن شلویه
رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که میان علی بن شلویه ودیگری
سخنی میگذشت علی بن شلویه گفت من مردی می شناسم که بر سر کوهی وقت نماز شد
وآب بر کوه دیگر بود در برابر آن خواست که طهارت کند هر دو کوه سر فرا هم آوردند
پای خود از این کوه بر آن کوه نهاد وطهارت کرد ونماز گذارد وهم شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته که از بس که علی بن شلویه در کوهها وصحراها می بود جماعتی از
کردان مشغوف وی شده بودند وکسی از رؤسای ایشان پیش وی آمدند وگفتند
هر کدام دختری داریم که هر یک را چهار هزار گوسفند است میخواهیم که ایشان را
بزنی کنی وآن گوسفند برای صادر و وارد فقرا باشد دختران را نکاح کرد روزی
موءمل ویرا گفت این زمان بر ما تفضل مکن که تو هم مثل ما شدی گفت من این را برای
خدای تعالی کردم موءمل گفت ما نیز از برای خدای تعالی کردیم علی بن شلویه

گفت من ایشان را سه طلاق کردم شما هم اگر راست میگویید سه طلاق گویید
موءمل ویرا گفت یا میشوم نسیت السنة فی الطلاق ابو بکر الاسکاف رحمه الله
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو بکر اسکاف سی سال روزه داشت چون وقت
نزع آمد پاره پنبه با آب تر کردند وپیش دهان وی بردند آن را بینداخت وبروزه برفت
ابو الضحاک رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که از ابو الضحاک
شنیدم که بر بام خانه نشسته بودم ابلیس را دیدم که در کوچه میگذشت گفتم ای
ملعون اینجا چه میکنی پای از زمین برداشت وببام بر آمد ودر هم افتادیم سیلی بر روی
وی زدم و ویرا بینداختم واز آن سالها گذشت وقتی مرا اتفاق حج افتاد چون باز
گشتم بجویی رسیدم که پل نبسته بودند وآبی عظیم بود از گذشتن عاجز شدم
ناگاه پیر ضعیف دیدم که بآب در آمد با خود گفتم من ضعیف تر از این پیر
نیستم برخاستم وبر عقب وی در آمدم چون بمیان آب رسیدم آن پیر پای خود
بر کنار جوی نهاد وبیرون رفت من در میان آب ماندم آب بر من غلبه کرد غرق
شدم وجامهای من تر شد وآب مرا میگردانید ومی برد تا آن زمان که خدای تعالی اعانت
کرد ومرا آب بر کنار انداخت پیر ایستاده بود ونظاره من میکرد چون خدای تعالی
مرا نجات داد وبیرون آمدم آن پیر گفت چون دیدی یا ابا الضحاک توبه کردی که
دیگر مرا سیلی نزنی ابو محمد الخفاف رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف
گفته ... که ابو الحسن مزین بما نوشت که شما را امر دیست در دریا که اگر نجات یابد

یعنی میشوم تو اموش کرده سنت را که تفریق طلقات ثلثه است وایقاع طلقات ثلث بیکبار بدعت است

من قضای حاجت خود کردم وبر گشتم وتا بامداد نماز میگذاردیم

نود باشد کی برای شما جواهر آرد و به آن محمد خفاف خواسته بود و هم وی
کفته است کی ابو محمد خفاف با مشایخ شیراز بیکجای نشسته بودند سخن در مشاهده میرفت
هر کس بقدر حال خویش سخنی کفتند و ابو محمد خفاف خاموش بود مومّل حصاص وی را
کفت تو هم سخنی بکوی کفت هر سخنی خوب کی درین باب بود کفتید مومّل کفت بهر حال
تو هم سخنی بکوی کفت آنچه شما کفتید حدّ علم بود نه حقیقت مشاهده و حقیقت
مشاهده آنست کی حجاب منکشف شود و ویرا عیان به بینی ویرا کفتند تو این از کجا
میکویی و این ترا چون معلوم شده است کفت در بادیه تبوک بودم و فاقه و مشقت
بسیار بمن رسید و در مناجات بودم کی ناکاه حجاب منکشف شد و ویرا دیدم بر عرش
خود نشسته سجده کردم و کفتم مولای ما هذا مکانی و موضعی منك چون
قوم این سخن شنیدند همه خاموش شدند مومّل ویرا کفت برخیز تا بعض مشایخ را
زیارت کنیم برخاست مومّل دست ویرا کرفت و بخانه ابن سعدان محدث در آمدند
و سلام کفتند ابن سعدان تعظیم و ترحیب ایشان کرد مومّل کفت یا ایّها الشیخ ترید
اَنْ تَرْوِیَ لَنَا الحدیث المروی عن النّبی صلّی الله علیه وسلّم انّه قال اَنّ للشّیطان عرشا
بین السّماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه ابن سعدان کفت حدّثنی فلان
عن فلان واسند انّ النّبی صلّی الله علیه وسلّم قال انّ للشّیطان عرشا بین السّما
والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه چون ابو محمد این حدیث را بشنید کفت
یکبار دیکر اعاده کن اعاده کرد کریان شد و برخاست و بیرون رفت و چند روز ویرا

یعنی ای خواجه من مکان و مرتبه است
مرا نزدیك تو تعجب است از منزلت
خود نزدیك وی سبحانه

یعنی ای شیخ میخواهم که روایت کنی از
برای حدیثی که مرویست از نبی صلی الله
علیه وسلم که کفت شیطان را تختی است
در میان آسمان و زمین که چون حق
سبحانه بنده را فتنه اندازد
بروی منکشف سازد آن تخت را
ابن سعدان کفت حدّثنی فلان
یعنی ابن سعدان کفت که حکایت کرد
حدیثی را که معنی وی کذشت فلان
از فلان تا پیغمبر صلی الله علیه وسلم

١٥٤

ندیدیم بعد از آن آمد کفتیم در ایام غیبت کجا بودی کفت نمازهایی را کی از آن وقت
کذارده بودم قضا می کردم زیرا کی شیطان را پرستیده بودم پس کفت چاره نیست
از آنکه بهمان موضع کوی را دیده ام و سجده کرده ام باز کردم و ویرا لعنت کنم پس
بیرون رفت و دیکر خبر وی نشنیدیم حسن بن حَمُّوَیَه و صاحبه ابو جعفر الحداد الاصطخری
شیخ ابو عبد الله خفیف کفته است کی ابو جعفر حداد صاحب حسن بن حمّویه از اصطخر
نزدیك ما آمد ابن زیدان کفت آرزوی آن دارم که امشب ویرا نزدیك ما حاضر
کنی ویرا بمجلس وی حاضر کردم در اثنای مجلس ابن زیدان حداد را کفت دوست میدارم
کی از حکایات خویش چیزی بکویی کفت مرا خود حکایتی نیست امّا اکر خواهی
آنچه از مشایخ دیده ام با تو حکایت کنم ابن زیدان کفت من هم این میخواهم
حداد کفت من و جمعی دیکر پیش حسن ابن حمّویه نشسته بودیم و وی سر پیش افکنده
بود ناکاه صیحه زد و با آن صیحه از نظر ما غایب شد ما در یکدیکر نکریستیم و با یکدیکر
کفتیم کی این قصه را با هیچکس مکویید کی خواهند کفت با زنادقه دیکر آورده سه روز
بودیم کی وی را ندیدیم و از وی خبری نشنیدیم و هر کی از وی خبر می پرسید میکفتیم
مشغول است بعد از سه روز ناکاه دیدیم کی از در مسجد در آمد متغیر اللّون و از هیبتی
کی داشت کس را با وی امکان سخن نبود و من همیشه با وی انبساط میکردم
کفتم ایّها الشیخ نزدیك من مقداری پنیر تازه است اجازت میدهی کی بیاورم
و همیشه ویرا پنیر تازه خوش می آمد کفت بیار آوردم یك لقمه بخورد و بدست

بفتح حاء مهمله و تشدید میم مضمومه و سکون واو
و فتح یاء و شناة تحتانیه و صاحبه ابو جعفر الحداد یعنی
یار وی ابو جعفر الحداد بفتح حاء مهمله و تشدید
دال مهمله و الف و دال مهمله

یعنی آن جمعی که ازین طایفه نیستند

اشارت کرد که بخور بد شیخ ابو عبد الله خفیف گفت که ابن زیدان روی بمن کرد
که هیچ شک نیست که این مرد نیست صادق اما این حکایت را باور نمیدارم حیله ساز
که مرا باور شود گفتم که از برای شیخ جامه خواب بپندازید تا خواب کند و از رنج
راه بیاساید جامه خواب انداختند و وی در خواب شد من با ابن زیدان بنشستیم
و آنرا پاسبانی میکردیم تا آن وقت که گفت باور داشتم شیخ ابو عبد الله را پرسیدند
که آن حال چگونه بود گفت وی از مکان خود دور نشده بود اما ویرا لباسی پوشیدند
که بآن از ابصار غایب شد **عبد الله القصار رحمه الله تعالی** شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است که عبد الله قصار گفت که وقتی بعزیمت حج بیرون میرفتم مشایخ
شیراز مرا گفتند که چون بر سهل بن عبد الله تستری درآیی سلام ما بوی برسان
و بگوی که ما بفضل تو معترفیم و هر چه میگویی باور میداریم از تو چنین بما
رسیده است که روز عرفه از جای خود بیرون میروی و بموقف عرفات با سایر حاج
حاضر میشوی اگر این راست است ما را خبر ده که ما باین ایمان داریم عبد الله
قصار میگوید که قصد وی کردم و بروی درآمدم و سلام کردم وی نشسته بود
ازاری در خود پیچیده و نعلین از چوب پیش خود نهاده و چشم وی باز مانده بود
چون واله حیران هیبت بر من مستولی شد سخن نتوانستم کرد در میان آنکه نشسته
بودم زنی آمد و گفت ایها الشیخ مرا پسر بیست بر جای مانده ویرا آورده ام تا دعا کنی
سهل گفت لم لا تحمله الی عندیه آن زن در جواب گفت انت من عندیه پس سهل
بسوی من بدست اشارت کرد برخواستم و دست وی بگرفتم برخاست و نعلین پوشید
و روان شد و آن زن نیز روان شد و ویرا ببرد تا کنار شط آن صبی را دید در عماریه
سهل ویرا گفت دست خود را بمن ده آن زن گفت نمی تواند دست دادن سهل آن
زن را گفت دور شو آن صبی دست بوی داد گفت برخیز برخاست و بکنار آب آمد
صاحب عماریه را گفت تو برو پس صبی را گفت وضو ساز و دو رکعت نماز بگذارد
چنان کرد پس آن زن را گفت دست وی بگیر بگرفت و با یکدیگر برفتند عبد الله گفت
چون آنرا بدیدم دهشت من برفت انبساط کردم و رسالت مشایخ رسانیدم
سهل ساعتی سر پیش افکند بعد از آن گفت یا دوست هو لآء القوم یؤمنون بالله
یفعل ما یشاء قلت نعم قال فما سؤالهم عن ذلک **ابراهیم المتوکل رحمه الله تعالی**
شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که یکی ازین طایفه با من گفت که بصحرا بیرون
رفتم دیدم که ابراهیم متوکل جامهای خود را شسته و در آفتاب انداخته ویرا
گفتم بیا تا برویم و با هم چیزی خوریم پیراهن خود را همچنان تر بپوشید و با من همراه
شد چون مقدار راه برفتیم دید که اندکی عنب الثعلب در راه بیفتاده آنرا برداشت
و پاک بشست و بخورد و بنشست و گفت تو برو که مرا همین کفایت است هر چند جهد
کردم نیامد یکی از مشایخ ابراهیم متوکل را گفت میخواهم که درین ماه پیش من
افطار کنی قبول کرد یک شب ویرا گفت برخیز تا سحور کنیم برخاست گفت آن سفره را
فرود آر گفت من این را نمیکنم زیرا که این حرکتی است در اسباب و من در اسباب حرکت

ودور شدن از مکان نیز محتملست ۴

یعنی پرای زرد و برا پیش پرده کار وی ۴

یعنی وا از پس پرده کار اولی ۴

یعنی سر سید دکسر دال و مهمله و یاء مشدد نوعی است از کشتی ۴

یعنی ای دوست آیا این گروه گرویده اند باین که میکند خدای آنچه میخواهد گفتم آری گفت پس چیست سؤال ایشان ازان یعنی از رفتن ۴

نمیکنم یکشب وی را دید که سفره پیش نهاده و چیزی میخورد گفت نگفتی که من در اسباب
حرکت نمیکنم پس این چیست گفت والله که من در اسباب حرکت نکردم از جای خود برخاستم
سر من بر سفره آمد و در پیش من افتاد اینست که میخورم **ابوطالب خزرج بن علی رحمه الله**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که ابوطالب خزرج از اصحاب جنید بود بشیراز
آمد و علت شکم داشت مشایخ گفتند که خدمت او را که اختیار میکند من اختیار
کردم هر شب قریب بشانزده هفده بار برمیخاست یکی از شبها نشسته بودم و خیلی
از شب گذشته بود چشم من گرم شد یکبار آواز داده بود نشنیده بودم دیگر
بار آواز داد برخاستم و طشت پیش بردم گفت ای فرزند وقتی که خدمت مخلوقی را
هیچ خود نیکو نتوانی کرد خدمت خالق را چگونه بجای توانی آورد و هم وی گفته است
که وقتی که غایب بودم آواز داد که شیرازی نشنیدم دیگر باره آواز داد و گفت شیرازی
هین لعنک الله من بشتافتم و طشت بوی بردم علی دیلم از شیخ ابو عبدالله پرسید
که تو آن لعنک الله را از وی چون شنیدی گفت چون رحمک الله شیخ الاسلام گفت
فلاح نباشد مریدی را که ذل استاد و پیر نکشیده باشد و قفای وی نخورده باشد
و لعنک الله او نشنیده و یرحمک الله بر نداشته بود و بدرد و ناکامی زنده نگشته
باشد و وی خود رسته باشد لا یفلح استاد و پیر در باید مرد بی پیر چنان ستده
و لا یفلح نباشد که بی استاد و پیر شبی آواز ترکستن آمد شیخ ابوطالب گفت شیرازی
این را باز دار که آنچه افتادم از آن افتاد که با ابوالحسن مزین در دعوی حاضر

چه مقصود دعاء علیه نبوده بلکه مقصود وی تنبیه است بر آنکه خدمت باید که شایسته واقع شود

بضم خاء معجمه و سکون زاء معجمه و فتح راء مهمله و جیم

156

شدم ترهٔ بریان بر مایده آورده بودند و من عهد داشتم که بریانی نخورم دست خود
از آن کشیده داشتم ابوالحسن مزین گفت کل بلا انت یعنی بخوری آنکه خود را در
میان بینی من گمان بردم که مگر حال چنانست که میگوید یک لقمه بخوردم احساس
کردم که ایمان از سر من بیرون رفت و من از آن وقت هر روز باز پس تر میروم شیخ الاسلام
گفت یعنی وی را پوشش و استتار افتاد که ایمان وی معاینه بود ایمان تو شهادتست
و ایمان عارف مشاهدت شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است هیچ چیز نیست مر مرید را
زیان مندتر از مسامحه نفس در رخصت جستن و قبول تاویلات و هم وی شیخ ابو عبدالله
گفت که اول مجلسی که ابوطالب در شیراز داشت پلاسی پوشیده بود و عصایی
در دست گرفته آمد و بر کرسی نشست و من پهلوی او بودم بمردم نگریست و گفت نمیدانم
چه گویم گناه کاری ام میان گناه کاران و بگریست و مردم را بگریانید و فریاد کردند
از مجلس برخاست وی را قبول عظیم پدید آمد که خاک قدمهای وی به نیت شفای
بیماران میگرفتند بعد از آن سببی واقع شد که هیچکس بوی التفات نکرد از آنجا
باصفهان رفت من به علی سهل چیزی نوشتم و شرح محل و مقام وی کردم
بر علی سهل در نیامد و در باره وی سخنان گفت علی سهل از وی اعراض کرد از آنجا
بکوهستان عراق رفت و بهمدان در آمد ابوعلی وارجی عامل همدان بود وی پرسید
که حاجت تو چیست گفت ادای وامی که دارم ابوعلی آن را ادا کرد و پرسید که چه حاجت
داری گفت در فلان موضع برای من رباطی بساز بساخت با آنجا در آمد و آن را سیاه ساخت

وپلاس سیاه پوشید و در آنجا می بود تا از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت جوانمرد
آنست که چون وی را مصیبتی رسد یا از وی چیزی فوت شود مصیبت را فراساز دو بحسرت
و ندامت تدارک جوید نه آنکه اهل مصیبت و فوت باشد و آنرا نهان دارد و اظهار
دعوی کند و بتمامی معروف کرد د شیخ ابو عبد الله گفت که شیخ ابو طالب گفت
که جوانی از خراسان بزیارت جنید آمد جنید عصا و رکوه وی بخانه برد و در بست
و آن شب اصحاب را اجتماعی بود جنید گفت ویرا با خود بیرید و بامداد پیش من آرید
چون شب طعام خوردند بطریق مزاح و طیبت انگشترین باختن آغاز کردند
و اشارت بآن جوان کردند که موافقت کن وی ابا نمود و ایشان را تغیر کرد شبلی بوی
نگاه کرد و گفت خاموش باش و اگر نه برخیزم و سرت از تن بکنم آن جوان
خاموش گشت و هیچ نگفت و برفت روزی دیگر این حکایت با جنید گفتند
برخاست و بخانه رفت تا عصا و رکوه را باز جوید نیافت بیرون آمد و با اصحاب
گفت چند نوبت شد که شما را وصیت میکنم که چون غریبی اینجا آید ویرا خار مدارید
سوگند بخدا که عصا و رکوه از خانه برداشته است بی آنکه من بوی دهم رفته است
ابو علی وارجی رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است قدس سره
که ابو علی بشیراز آمد بعمل و حکومت و از برای صادر و وارد فقرا مایده نهاد
و بعد از همه از شام می آمد و با ما می نشست و با یکدیگر سخنان میگفتیم یکی از شبها
ذکر ایام ارادت در میان آمد پیراهن خود را بالا داشت بر گردن وی نشانی بود بمقدار

طوق

طوقی گفتم این چیست گفت در کوه لکام بودم بوده و پلاسی پوشیده بودم
کژدم گردن مرا بجخید چون از آنجا باز گشتم گوشت بر آورد و این نشان آنست که باقی
مانده پس گفتم سبب در آمدن تو درین عمل چه بود گفت مادر من پیر و ضعیف
شد و بر من وام بسیار جمع شد محتاج شدم باین که می بینید ابو الفضل جعفر الجعدی
رحمه الله تعالی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که بجعفر جعدی رسانیدند
که ابو عمرو اصطخری گفته است که غسل میکردم ازار من گشاده شد دیدم که دو دست
از پس پشت من پیدا شد و ازار محکم بر میان من بست جعفر جعدی برخاست و با اصطخ
رفت و بخانه ابو عمرو در آمد و پای وی بگرفت اصحاب ابو عمرو برجستند گفت بگذارید
که غضب وی لله بود دوازده فرسخ راه پیاده آمده است پس ابو عمرو بمقام اعتذار
در آمد و گفت چنان نگفته ام بلکه چنین و چنین گفته ام بعد از آن اصحاب را گفت که
ویرا اخذ منکاریهای نیکو کردند ابو القاسم القصری رحمه الله تعالی وی
از کبار اصحاب جنید بود شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که روزی مرا گفت که مرا
بصحرایی بیرون بردم بموضعی رسیدیم که مصطبه بود و جماعتی نرد بازی میکردند
با ایشان ببازی کردن بنشست من از آن متغیر گشتم و خجل شدم در وقت باز گشتن
بجای دیگر رسیدیم جماعتی شطرنج می باختند از آن متغیر شد و پیش رفت و رقعه
ایشان را بیفشاند آن جماعت کاردها بر کشیدند وی گفت کاردها را بمن دهید
تا بخورم من از این دو حال وی عجب ماندم از وی سوال کردم گفت وقتی که بچشم

و پای وی بگرفت جهة از و نبسند
اظهار این معنی را نه آنکه وی امثال
اینها را منکر بوده

بفتح قاف و سکون صاد

کردنی نکریم چنان باشد ووقتی که بچشم غیر لدنی چنین این سخن بیشتر کذشت

اما شیخ الاسلام ابوبکر قصری کفته بود ودر مقامات شیخ ابو عبدالله ابوالقاسم

قصریست ومی شاید که ویرا دو کنیت بوده باشد یا یکی بر سبیل سهو وقوع یافته باشد

والله اعلم وهم شیخ ابو عبدالله فرموده که ابوالقاسم قصری کثیر الاطراق بود طراق

یعنی بسیار سر در پیش می انداخت از وی سبب آن را پرسیدیم کفت پیش ازین در قدیم الایام

در هر هفت شبانه روزی یکبار چیزی میخوردم مردی از جن می آمد و بر من سلام

میکرد اما وی را نمیدیدم یک روز وی را کفتم چه باشد که ظاهر شوی ناکاه دیدم

که شخصی در خوب ترین صورتی بر من ظاهر شد کفتم چه کسی تو کفت از مؤمنان

جنیانم وقتی که امثال شما را می بینیم دوست میداریم که وی را زیارت کنیم وسلام

کوییم پس کفتم بعد ازین در هر وقتی بر من ظاهر میشو مرا دوست کرفت وبا من انس

تمام پیدا کرد وچیزها بمن می آموخت روزی ویرا کفتم بیا تا بمسجد درآییم وساعتی

بنشینیم کفت وقتی که بنشینی وسخن کویی ومردم ترا ببینند ومرا نه بینند ترا بوسواس

نسبت خواهند کرد کفتم بیا تا در آخرهای مسجد بنشینیم که هر کس ما را نه بیند پس در آمدیم

وبنشستیم کفت این مردمان را چون می بینی کفتم بعضی را نیم خواب وبعضی را در خواب

وبعضی را آکاه کفت آنچه بر سرهای ایشانست می بینی کفتم نی چشمهای مرا بمالید دیدم

که بر سر هر کسی غرابی نشسته است بعضی را بالها بچشم فرا کذاشته است وبعضی را بر

سر نشسته است وبعضی کاهی بوی فرو می آید وکاهی بالا میرود کفتم این چیست

کفت مکر نخوانده قول الله تعالی را که ومن یعش عن ذکر الرحمن نقیض له شیطانا

فهو له قرین اینها شیاطین اند که بر سرهای ایشان نشسته اند وبر هر یک بقدر غفلت

وی استیلا یافته اند وآن جنی بطریق بمن می آمد وبر من ظاهر می شد تا روزی

سخت کرسنه شدم وپیش من از نان صدقه بقیه بود وتا وقت افطار که عادت

داشتم چهار روز مانده بود پاره از آن کرفتم وبخوردم کرسنکی من ساکن شد

ناکاه آن جنی آمد وبر من سلام کرد اما ظاهر نشد کفت ما از بهر این ریاضات وصبر

بران میخواهیم شما را چون ما امتحان کردیم بر آن صبور نبودی این بکفت وبرفت

ودیکر باز نیامد این سر در پیش انداختن من از آن وقت است عبدالعزیز بحرانی

رحمه الله تعالی شیخ ابو عبدالله قدس الله تعالی سره کفته است که عبدالعزیز

بحرانی در زمستان سخت سرد بشیراز آمد وجامهای کهنه داشت وهر فتوحی که

وی را میرسید صرف فقرا میکرد سه روز در شیراز بود با وی درین باب سخن کفتند

کفت نفس من میکریزد از جامهای شما پس مرا کفت یا ابا عبدالله مرا ازین شهر

بیرون کن که در نیت من نیست که درین شهر جامه نو بوشم کفتم بکجا میروی کفت

بناحیت بحران مشایعه وی کردم وبدروازه که بآن جانب بود بیرون رفتیم ناکاه

دیدیم که ابوالخیر مالکی بر استر خود نشسته وپای می جنباند وما را آواز میدهد

وبا خود خوردنی همراه دارد پیشتر دیدیم تا بما رسید کفت تفضل کنید تا بهم این طعام

بخوریم پس بنشستیم وبخوردیم بحرانی برخاست وسجاده برد وش خود انداخت ابوالخیر

نفع بالو موحده وسکون حاء مهمله وواو منسوب بحرین

کفت کاش ازین طعام چیزی با خود برداری کفت مطبخ من پیش رفته است ابو الخیر
کفت ما این طعامها چه کنیم بخرابی کفت پیش سکان انداز و برفت **ابو الحسن حکیمی**
رحمه الله تعالی وی کفته که از جنید شنیدم که کفت روزی در مجلس سری سقطی
بودم و انجا مردم بسیار بودند و من خوردترین ایشان بودم سری پرسید که چه چیز است
که خواب را می برد هر کسی چیزی کفت یکی کفت کرسنکی یکی کفت کم خوردن آب چون
نوبت بمن رسید کفتم علم القلوب باطلاع الله علی کل نفس بما کسبت کفت احسنت
یا بنی و مرا بنزدیک خود نشاند و ازان روز باز هر جا که هستم بر همه مقدم و هم
حکیمی کفته است که حال یکی از مشایخ از جنید پرسیدم که اقتدا را شاید کفت اکر درو
وی پرهیزکاری و طلب قوت حلال می یابی اقتدا را شاید و اکر نه او را بکذار **شیخ**
ابو علی حسین بن محمد الاکار رحمه الله تعالی وی از اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف
است و شیخ و پیر شیخ ابو اسحق کازرونی قدس الله تعالی ارواحهم کویند که شیخ
حسین اکار بکازرون رسید مشایخ پیش وی جمع شدند و شیخ ابو اسحق هنوز
کودک بود وی نیز با ایشان آمده بود و پیر اکفتند این کودک قرآن نیک میخواند وی را
فرمود تا قرآن خواند وی را خوش آمد و تواجد کرد چون فارغ شد وی را از مشایخ
طلبید و بشیخ ابو اسحق نمود و از مشایخ وقت و اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف سماع حدیث
فرمود و با وی بعراق و حجاز مسافرت کرد و ببرکت و صحبت وی رسید بانچه رسید
و شیخ حسین بعد از ثلثمایه از دنیا رفته و قبر وی بر در روضه شیخ ابو عبد الله

یعنی دانستن دلها که خدای مطلع است بر هر ذاتی با نچه کند
یعنی نیکو گفتی ای برادر من

خفیف در شیراز است **شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار کازرونی قدس الله**
تعالی سره وی فارسی الاصل است و مولد و منشاش نوبندکان کازرون بوده
و شهریار پدر شیخ مسلمان شده و ولادت شیخ و سایر اولادش در زمان اسلام
بوده و انتساب شیخ در تصوف بشیخ ابو علی حسین بن محمد الفیروزآبادی الاکار بوده
و بصحبت بسیار از اصحاب حدیث رسیده بود در کازرون و شیراز و بصره و مکه و مدینه
و از همه روایت حدیث و آثار داشت در مکه شیخ ابو الحسین علی بن عبد الله جهضم
همدانی را دیده بود و از وی روایت کند که ذو النون کفت علیک بالقصد فان الرضا
بقلیل الرزق یزکی یسیر العمل یعنی بر تو باد که توسط احوال اختیار کنی یعنی بضرورت
وقت قناعت کنی و طالب زیادت نباشی بدرستی که رضا برزق اندک عمل اندک را
پاک کرداند و هر اینه عمل پاک شایسته قبول حضرت پاک باشد یکی از وزرا را
با شیخ ارادت تمام بود هر چند جهد کرد از وی چیزی قبول نکرد پیغام بشیخ فرستاد
که هر چند جهد کردم از من هیچ قبول نکردی از بهر تو چند بنده آزاد کردم و ثواب
آن ترا بخشیدم شیخ قدس سره جواب فرستاد که رسالت تو بمن رسانیدند و شکر نکویی تو
کفتیم لیکن آزاد کردن بندکان مذهب من نیست بلکه مذهب من بنده کردانیدن
آزادانست برفق و احسان شیخ رضی الله عنه حضرت رسالت را صلی الله علیه
و سلم بخواب دید پرسید که یا رسول الله ما التصوف رسول صلی الله علیه و سلم
کفت التصوف ترک الدعاوی و کتمان المعانی دیکر پرسید ما التوحید رسول

رضا برزق اندک عمل اندک را پاکیزه گرداند ازانچه نباید چه عدم قناعت مستلزم افتادنست در شبهه و حرام

صلی الله علیه وسلم کفت ما تحسّ ببالك او خطر فی خیالك فالله سبحانه بخلاف ذلك
التوحید عن الشك والشرك والتعطیل دیکر پرسید که ما العقل رسول صلی الله علیه
وسلم کفت ادنیه ترك الدنیا واعلاه ترك التفکر فی ذات الله تعالی توفی رضی الله عنه
فی شهر ذی القعده سنه ست وعشرین واربعمائه شیخ روزبهان بقلی قدس
الله سره کنیت وی ابو محمد بن ابی نصر البقلی الفسوی ثم الشیرازی سلطان عرفا
بوده وبرهان علما وقدوه عشاق در بدایت حال سفر عراق وحجاز وشام کرده است
وبا شیخ ابو النجیب سهروردی در سماع صحیح بخاری در ثغر اسکندریه شریك
بوده است وخرقه از شیخ سراج الدین محمود بن خلیفه ابن عبد السلام بن احمد بن سالبه
پوشیده است واشتغل بالریاضات الشدیدة فی اطراف الشیراز وجبالها کان صاحب
ذوق واستغراق ووجد دائم لا یسکن لوعته ولا یرقأ دمعته ولا یطمئن فی وقت من
الاوقات ولا یسلو ساعة من الحنین والزفرات یتأوه کل لیلة بالبکاء والعویل
وسر این سخنان که در حال غلبه وجد از وی صادر شده است که هر کسی بفهم آن نرسد
واز سخنان ویست شعر آنچه ندیدست دو چشم زمان ° وانچه نه بشنید دو کوش زمین
در کل ما رنك نمودست آن ° خیز وبیا در کل ما آن ببین ° وی را مصنفات
بسیار است چون تفسیر عرایس وشرح شطحیات عربی وفارسی وکتاب الانوار فی کشف
الاسرار وغیر آن که تعداد آن طولی دارد در کتاب الانوار فی کشف الاسرار آورده است
که قوال باید که خوب روی باشد که عارفان در مجمع سماع بسه چیز محتاج اند بجهت

آن شیخ
بو سعید که حبیب عقل کفت نشانه
عقل ادنی ترك دنیاست ونشانه عقل
اعلی ترك تفکر ست در ذات حق سبحانه
وباز یافتن اینکه تفکر در ذات وی
تو ان ...

یعنی کنیت وی ابو محمد بن نصر بقلی است
که فسوی المولد است وشیرازی
المسکن ...

خرقه از شیخ سراج الدین محمود بن
خلیفه پوشیده خرقه را تاثیر ست
از جهت انکه مدتی با عزیزی بوده
چنانکه سکن را تاثیر ست وداد ن
خرقه علامت آنست که شیخ از نتایج
احوال خود یافته ... واشتغل
یعنی مشغول می بوده بریاضات سخت در
کوشهای شیراز وکوههای وی وصاحب
یافت واستغراق واستهلاك وجد دایم
بوده وحرقت وی ساکن نمی شده واشك
نمی ایستاده وآرام نمیکرفته در هیچ وقت
ویکساعت تسلی نمی یافته بچیزی وباز
نمی ایستاده از ناله وتنفس صعداء ودر
هر شب آه آه میکفته بکریه باواز وفریاد
...

ترویح قلوب روایح طیبه ووجه صبیح وصوت ملیح بعضی کفته اند این قول اجتناب
بهتر است زیرا که این چنین کار عارفی را مسلم است که طهارت قلب او بکمال رسیده
باشد وچشم او از غیر حق پوشیده شده کویند که پنجاه سال در جامع عتیق در شیراز
تذکیر کرده ووعظ کفته اول که بشیراز در آمد ومیرفت تا مجلس کوید شنید که
زنی دختر خود را نصیحت میکرد که ای دختر حسن خود را با کسی اظهار مکن که خوار
وبی اعتبار میکردد شیخ کفت ای زن حسن به آن راضی نیست که تنها ومنفرد باشد
او همه آن میخواهد که با عشق قرین باشد حسن وعشق در ازل عهدی بسته اند
که هرکز از هم جدا نباشند بر اصحاب از استماع آن چندان وجد وحال عارض
شد که بعضی در آن برفتند شیخ ابو الحسن کردویه کوید که در دعوت بعضی صوفیه
با شیخ روزبهان جمع شدم وهنوز وی را نمی شناختم در خاطرم آمد که من
بعلم وحال از وی زیاده ام بر سر من مطلع شد وکفت ای ابو الحسن این خاطر را
از خود نفی کن که امروز هیچکس با روزبهان برابر نیست ووی یکانه زمان
خود است وباین معنی اشارت کرده درین شعر نظم درین زمانه منم قاید صراط الله
ز چرخ خاور وتا آستانه اقصی ° روندکان معارف مرا کجا پیند °
که هست منزل جانم بما ورای ورا ° وی صاحب سماع بوده ودر آخر عمر
از آن باز ایستاده وی درین معنی سخن کفته کفت انی اسمع الآن من ربی عز وجل
فاستعرض مما سمعت من غیره وکویند که در آخر وی را فلجی در یافت بعضی از مریدان

یعنی اکنون که هنکام حصول معرفت است
از رب خود می شنوم ومیخواهم روی کردانیدن
از انچه از غیر شنیده ام
...

پی آنکه با وی بگوید بمصر رفت و از خزاین سلاطین قدر روغن بلسان خالص آورد
برای مداوای وی چون پیش وی آورد گفت جزاک الله عن نیتک از در خانقاه بیرون
روا بجاسکی ست کرکین خسبیده آن روغن را بروی بمال و بدان که روزبهان
بهیچ روغن نیک نمیشود این بندیست از بندهای عشق که خدای تعالی بر پای وی
نهاده است تا آن زمان که بسعادت لقای وی برسد شیخ ابوبکر طاهر که از اصحاب
شیخ بود گفته است که هر سحر بنوبت با شیخ قرآن میخواندم یک عشر وی و یک عشر
من چون وی فوت شد دنیا بر من تنگ شد آخر شب برخواستم و نماز گذاردم
پس بر سر تربت شیخ بنشستم و بنیاد قرآن خواندن کردم و گریه بر من افتاد
که از وی تنها مانده بودم چون عشر تمام کردم آواز شیخ شنیدم که از قبر می آمد
و عشر دیگر میخواند تا آن زمان که اصحاب جمع شدند آواز منقطع شد و مدتی حال
بدین گونه بود روزی با یکی از اصحاب آنرا باز گفتم بعد از آن دیگر نشنیدم صاحب
فتوحات مکیه رضی الله عنه می آرد که شیخ روزبهان در مکه مجاور بود وَکَانَ
کَثِیرَ الزَّعَقَاتِ فِی حَالِ وَجْدِهِ فِی اللهِ بِحَیْثُ اَنَّهُ کَانَ یُشَوِّشُ عَلَی الطَّائِفِیْنَ بِالْبَیْتِ
فَکَانَ یَطُوفُ عَلَی سُطُوحِ الْحَرَمِ وَکَانَ صَادِقَ الْحَالِ ناگاه بمحبت زنی مغنیه مبتلا
شد و هیچکس نمیدانست و آن وجد و صیحهایی که در وجد فی الله میزد همچنان باقی
بود اما اول برای خدای تعالی بود و این زمان برای مغنیه میزد دانست که مردم را چنان
اعتقاد خواهد شد که وجد و صیحات وی این زمان نیز برای خدای است عز و جل

عشر دیگر میخواند بزبان شکافی

یعنی بانگ و فریاد بسیار میکرد در حالیکه ویرا وجد پیدا گشتی و حالتی میان وی و حق تعالی پدید آمدی چنانچه مشوش ساختی اهل طواف را و طواف وی بر بام حرم بودی و حال وی صادق بود که تعمل و تکلف نبودی

بمجلس صوفیه حرم آمد و خرقه خود بیرون کرد و پیش ایشان انداخت و قصه خود را
با مردم بگفت و گفت نمیخواهم که در حال خود کاذب باشم پس خدمت مغنیه را
لازم گرفت حال عشق و محبت وی را با مغنیه گفتند که وی از اکابر اولیاست مغنیه
توبه کرد و خدمت وی را پیش گرفت محبت آن مغنیه از دل وی زایل شد بمجلس
صوفیان آمد و خرقه خود پوشید توفی رحمه الله فی منتصف محرم الحرام سنه
ست وستمائه شیخ ابوالحسن کردویه قدس سره صاحب علم و تقوی بود شصت
سال در خانه که داشت منزوی شد در شیراز که جز برای نماز جمعه و کفایت بعض
مهمات علی سبیل الندرة بیرون نیامد و خضر علیه السلام احیانا بر وی ظاهر
می شد و صحبت میداشت گفته اند که سبب وفات وی آن بود که شخصی بر وی
در آمد و گفت اینجا مردیست که میگوید نفس من چون نفس عیسی است علیه السلام
زیرا که وی مرده طبیعت را زنده میکرد و من مرده غفلت را زنده میکنم شیخ
ابوالحسن آهی بر کشید و گفت یا رب مرا عمر دراز دادی تا زمانی را در یافتم که در
وی مثل این سخنان می شنوم دیگر زندگانی نمیخواهم شکر وی درد بگرفت و بر
همان برفت فی آخر محرم سنه ست وستمائه چون شیخ روزبهان را علت بیمار
شد شیخ ابوالحسن کردویه و شیخ علی سراج که مردی بزرگ و عارف بود و اولاد
شیخ روزبهان را خال می شد بعیادت وی آمدند شیخ روزبهان روی با ایشان
و گفت بیایید که از قید این حیات جسمانی و زندگانی فانی بیرون آییم و بحیات ابدی

پس

بضم کاف وسکون واو و مهمله و ضم دال وسکون واو و یاء مثناة تحتانیه

روحانی متصف شو پیر ایشان قبول کردند شیخ گفت من پیش از شما میروم و موثق
ای ابوالحسن بعد از پانزده روز بمن میرسی و تو ای علی بعد از یک ماه شیخ در منتصف
محرم برفت و شیخ ابوالحسن در آخر آن و شیخ علی در منتصف صفر رحمهم الله تعالی

شیخ عبدالله بلیانی قدس الله سره لقب وی اوحدالدین است و از فرزندان

شیخ ابوعلی دقاق است و نسب وی با شیخ ابوعلی بدین گونه است عبدالله بن مسعود بن
محمد بن علی بن احمد بن عمر بن اسمعیل بن ابی علی الدقاق قدس الله تعالی ارواحهم
و استاد ابوعلی را یک پسر بوده است اسمعیل و یک دختر فاطمه بانو منکوحهٔ
شیخ ابوالقاسم قشیری رحمه الله تعالی و سلسلهٔ خرقهٔ وی چنین است وی خرقه
از پدر خود دارد ضیاء الدین مسعود و امام الدین مسعود نیز گویند و وی از شیخ
اصیل الدین شیرازی و وی از شیخ رکن الدین سنجاسی و وی از شیخ قطب الدین
ابو رشید ابهری و از شیخ جمال الدین عبدالصمد زنجانی و هر دو از شیخ ابوالنجیب
سهروردی قدس الله تعالی ارواحهم وی گفته است که در اوایل از خلق انفراد
جستمی و یازده سال در کوه بسر بردم چون از کوه باز آمدم بصحبت زاهد ابوبکر
همدانی رحمه الله تعالی پیوستم و وی مردی صاحب کرامت بود و فراستی
صادق داشت و ورد وی همه آن بود که هر شب برخاستی و عصای آهنین
داشت آنرا در زیر زنخدان کرفتی و تا روز بر پا ایستادی من نیز بموافقت وی از عقب
وی می ایستادم وی وقتها روی باز پس کردی و غیرت آوردی و بگفتی بر جای

بجنب من بر زمین می نشستم تا وی مشغول کار خود می شد دیگر بر میخواستم
و موافقت وی میکردم تا آنگاه که حال وی بمن فرود آمد آنگاه شبهایی که زاهد
ابوبکر رحمه الله از غایت انبساط که با من داشت مرا لولی میگفت شنیدم که روزی
میگفته که لولی آمد و از ما چیزی گرفت و برد نمیدانم که بکجا رفت بعد از چند گاه پیش
وی رفتم فرمود که کجا بودی و چه آوردی تواضع نمودم و هیچ نگفتم ساعتی
بنشستم زاهد رحمه الله از من سوالی کرد که جواب آن این بود که گفتم که من غیر خدا نبینم
زاهد گفت سخن منصور آوردی گفتم که من بیک آه که برآرم توانم که صد هزار چون
منصور پیدا کنم چون این بگفتم زاهد عصا برگرفت و بر من انداخت من از
جای بجستم و آن عصا از خود رد کردم زاهد مرا دشنام غلیظ داد و گفت منصور را
بر دار کردند و نگریخت و تو از یک عصا میگریزی جواب دادم که آن از ناتمامی منصور
بود و اگر نه بگریختی که نزد حق تعالی و تقدس همه یکی است چون این بگفتم زاهد
گفت مگر کیاهی خورده گفتم آری خورده ام اما از مرغزار حقیقت زاهد
فرمود شاد خوردی و نیک خوردی بیا و بر سر سجاده بنشین و از آنگاه باز بعد از آن
زاهد گفت گفتی که از ناتمامی منصور بود که نگریخت و او را بر دار کردند بچه دلیل
گفتی گفتم دلیل آنست که هر سواری که دعوی سواری کند و اسب بتازد چنانکه عنان
از دست وی برود و اگر برود تواند که سر اسب باز گیرد راست گفته است که وی
سوار چالاک است و اگر سر اسب باز نتواند گرفت او در سواری ناتمام است چون این

بفتح باء موحده و سکون لام و یاء مثناة تحتانیه

بگفتم زاهد تصدیق فرمود که راست گفتی من از تو دیده ورتر ندیدم و هم وی گفته است
که مرا گفتند که یکی از اصحاب شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی سره که
وی را شیخ نجیب الدین برغش میگویند بشیراز آمده است بسیار خرم شدم از آن جهت
که از مقامات و احوال صوفیان آنچه دانسته بودم حاصل کرده بودم و طلب
زیادتی میکردم و پدرم میگفت که آنچه من از خدای تعالی خواسته بودم آنرا
بعبد الله داد و آنچه بر من بمقدار دریچه کشادند بر وی بمقدار دروازه کشادند بر
خواستم و بشیراز رفتم و بخدمت شیخ نجیب الدین مشرف شدم و چیزی چند از
احوال و مقامات و واقعات خود با وی بگفتم همه را نیک استماع کرد و هیچ جواب
نگفت ساعتی بنشستم و از انجا بیرون آمدم بعد از آن مرا بجهت ضرورت شغلی
عزیمت مراجعت شد با خود گفتم بروم و شیخ نجیب الدین را ببینم تا چه میگوید
چون بدر خانه وی رسیدم گفتند وی در اندرون خانه است برو در آن خانه
بیرون که شیخ انجا می نشیند بنشین تا بیاید چون انجا بنشستم در پیش سجاده وی
جزوی دیدم که هرچه با وی گفته بودم شیخ بآن محتاج بوده است که نوشته است
حال وی را بدانستم که تا کجا است بنشستم و بیرون آمدم چون بکازرون رسیدم
بانگی بر خود زدم و غیرتی بتازگی در خود پیدا کردم و در خلوت نشستم و هرچه
از خدای تعالی میخواستم به پنج روز در آن خلوت بمن داد وی در شیراز بود روزی
بخانقاه شیخ سعدی رحمه الله درآمد شیخ سعدی یک مشت فلوس بیاورد

و در نظر وی بنهاد و گفت بفرمای تا درویشان این را تبرک بسفره دهند وی
گفت ای سعدی فلوس می آوری برو و آن ظرف اقچه بیار که شصت و دو عدد اقچه
در آن نهاده تا درویشان بسفره دهند در حال شیخ سعدی برفت و آن ظرف
اقچه بیاورد و همچنانکه وی فرموده بود آنرا بفرستاد و از برای درویشان سفره
تمام آوردند شیخ را مریدی بود طباخ که در بازار آش پختی هرگاه که شیخ بدر دکان
وی رسیدی کاسه آش بستدی و هم انجا ایستادی و بخوردی روزی کاسه آش
در دست داشت که درویشی رسید خرقه سفید هزار میخی بتکلف پوشیده سلام
کرد و گفت میخواهم که مرا بخدای تعالی دلالت کنی و بگویی که فایده در چیست
تا چنان کنم شیخ فرمود که شاید کاسه آش که در دست داشت بوی داد گفت آن
بنهاد کاین بستان و بخور درویش آنرا بستد و بخورد چون از طعام فارغ شد گفت
این دست بطعام آلوده هم باین خرقه که پوشیده پاک کن و هرگاه که چیزی میخوری
چنین میکن گفت ای شیخ این نتوانم کرد بچیزی دیگر اشارت فرمای شیخ
فرمود چون این قدر نتوانی کرد هر چیزی دیگر که ترا بگویم هم نتوانی کرد برو که تو مرد
این کار نیستی یکی از مریدان شیخ در کوه عزلت گرفته بود ماری پیش وی رسید خواست
که بگیرد وی را بگزید و اعضای وی آماس کرد خبر بشیخ رسید جمعی را فرستاد
تا وی را آوردند گفت آن مار را چرا گرفتی تا ترا زخم زد گفت شیخا تو گفته که غیر خدای نیست
من آن مار را غیر خدای ندیدم از ان جهت دلیری کردم و وی را بگرفتم شیخ فرمود

هرگاه حق تعالی را بلباس قهر بینی بگریز و بنزدیک وی مرو و اگر نه چنین کند که این ساعت در آن افتاده پس دست در زیر سر وی کرد و وی را باز نشاند و گفت من بعد گستاخی چنین مکن تا وقتی که وی را نیک بشناسی آنگاه دعایی کرد و باد بر وی دمید آماس باز نشست و شفا یافت وی گفته است درویشی نه نماز و روزه است و نه احیای شب است این جمله اسباب بندگیست درویشی نرنجیدنست اگر این حاصل کنی واصل گردی و هم گفته است خدای دان باشید و اگر خدای دان نه اید خود دان مباشید (اگرچه مراد از حق است) از برای آنکه چون خود دان نباشید خدای دان باشید پس گفت از این بهتر بگویم خدای باشید و اگر خدای نباشید خدای باشید روزی بزیارت شیخ روزبهان بقلی رفته بود قدس الله تعالی سره و شیخ صدرالدین بن روزبهان بر سر تربت پدر نشسته بود چون شیخ عبدالله در برابر قبر بایستاد شیخ صدرالدین بتعظیم وی برخاست و مدتی بسیار بایستاد و بنشست و باز برخاست و مدتی دیگر بایستاد شیخ عبدالله بوی التفات نکرد چون از زیارت فارغ شد گفت شیخا دیرگاهست که بر پای ایستاده ام و شما هیچ التفات نفرمودید چون فارغ شد از زیارت گفت که شیخ روزبهان نانی بدست من داده بود بخوردن آن مشغول بودم و از جمله اشعار ویست **شعر**

ما جمله خدای پاک پاکیم ٭ نی ز آتش و باد و آب و خاکیم ٭
از هستی و نیستی [illegible] عریان شده ایم و جامه چاکیم ٭
حقیقت جز خدا دیدن روا نیست ٭ که پیشت هر دو عالم جز خدا نیست ٭
نمیگویم که عالم او شده نه ٭ که این نسبت بدو کردن روا نیست ٭
نه او عالم شد و نه عالم او شد ٭ همه او را چنین دیدن خطا نیست

نظم

تا حق بدو چشم سر نه بینم هر دم ٭ از پای طلب می ننشینم یکدم
گویند خدا بچشم سر نتوان دید ٭ آن ایشانند من چنینم هر دم ٭

وفات وی در روز عاشورا سنه ست و ثمانین و ستمایه بود قدس الله تعالی روحه

شیخ جمال الدین محمد باکلیجار رحمه الله تعالی کان شیخاً وجیهاً بهی المنظر زکی المخبر ذا المجاهدات و خلوات و اوراد کثیرة من العبادات و الطاعات وله کلمات روحانیة و اشارات رحمانیة شیخ عبدالله بلیانی قدس الله سره فرموده است که در آن زمان که خرد سال بودم شیخ جمال الدین باکلیجار رحمه الله تعالی در صحبت پدرم خواجه ضیاء الدین مسعود رحمه الله می بود و من پیوسته بذکر مشغول می شدم و آواز خوش داشتم و از برای جمعیت خاطر خود وقتها در اثنای ذکر گفتن چیزی از اشعار بترنم میخواندم شیخ جمال الدین گوش بآواز من میکرد و از آن وقت وی خوش می شد و من از حال وی خبر نداشتم که گوش بمن دارد و از آنچه میخواندم خاموش می شدم و دیگر بذکر مشغول می شدم در یکی از روزها شیخ جمال الدین نزدیک من آمد و گفت ای شیخ عبدالله چرا چنین میکنی که در اثنای ذکر گفتن چیزی خوش میخوانی و ما گوش بتو داریم و تو خاموش می شوی و ما را نیم بسمل میگذاری دیگر چنین مکن و خاطرهای درویشان را بخر چون از تو این آواز میخیزد و پدرم نیز ضیاء الدین مسعود همچنان فرمود سخن ایشان را قبول کردم وی گفته است

درقوله تعالی واعبد ربک حتی یاتیک الیقین یقین نیست جز عیان عین قدیم
نیت عیان عین قدیم بی صورت عین عمل عبادتست وبی نیتی که بهتر از عمل است اینست
وصورت عمل بی نیت عیان عین قدیم عبادت نبود بلکه رسم وعادت بود طالب آنست
که مطلوب وی جز عیان عین قدیم نیست وهرچه جز عیان عین قدیمست پیش وی محال
وباطلست توفی رحمه الله سنه نیف وخمسین وسبعمائه وقبر وی در شیراز است
موسی بن عمران جیرفتی رحمه الله تعالی بزرگ بوده بحرفت پیر شیخ ابو عبدالله خفیف
شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله خفیف را با شیخ موسی عمران نقاری افتاد
بوی نامه یا پیغام فرستاد که من در شیراز هزار مرید دارم که اگر یکی هزار دینار طلبم
شب را زمان نخواهند موسی بن عمران جواب باز فرستاد که در جیرفت هزار دشمن
دارم که هر وقت بر من دست یابند مرا تا شب درنگ ندهند وزنده نگذارند
صوفی تو باشی یا من **خواجه علی بن حسن کرمانی رحمه الله** شیخ کرمان بود و متاخرین
مشایخ انجا بود دارو خانه داشت و کار بنظام و مرید بسیار و معاملت نیکو و عوی
مریدی شیخ عمو کردی تا شیخ عمو از دنیا رفت وی پشت باز نگذاشت یعنی
در مسند ارشاد نه نشست شیخ الاسلام گفت که در کرمان میان خواجه علی حسن
و میان خلیل خازن نقاری افتاد خلیل بخواجه علی نامه فرستاد و در آن نوشت که تو از
بامداد تا چاشتگاه دارو و شربت و گوارش خوری تا طعام خوش توانی خورد از سر
تنعم و من از بامداد تا چاشتگاه گرد بر باید گشت تا چیزی یابم و بخورم صوفی

مترفی شد در سال هفتصد و پنجاه و کرم

بکسر جیم و سکون فا و کسر تا و مثناة فوقانیه

تویی یا من مشایخ طعن میزدند و نمی پسندیدند قبول جستن و قبول داشتن
خلق را از پس زهر غرور که در انست ایشان مایه تو خورند و نفس بغنا را معجب کنند
تا از حد خود در گذرد اگر الله تعالی نگاه ندارد و این عقبه عظیم است این قوم را
میرم نیشابوری رحمه الله پیری بوده بزرگ از صوفیان و ملامتی بود به نسا رفت
بزیارت یا بکار دیگر و یک خادم با وی وی را انجا قبول عظیم خواستن و مریدان
بسیار پدید آمدند وی از انجا برنج می بود و شغل دل وی افزود چون باز گشت
خلق بسیار با وی بیرون آمدند و با وی در رفتن ایستادند از خادم پرسید که ایشان
کی اند گفت بخدمت تو می آیند صبر کرد و هیچ نگفت تا بسر بالایی رسید و بادی
سخت میجست بند شلوار بگشاد و بول آغاز کرد چنانکه جامهای خود و جامهای
ایشان نیز پلید کرد آن قوم گفتند احسن زهی شیخ و زهی معاملتی نیکو همه از وی
منکر باز گشتند و آن خادم که با وی بود پس وی میرفت دل پر انکار
که این چه بود که وی کرد جمع مریدان با ارادتهای تازه و نظرهای نیکو با وی می آمدند
به بین که وی چه کرد میرم میرفت تا باب رسید با مرقع و جامه باب در آمد و جامها
و تن خود پاک بشست و بیرون آمد و در رفتن ایستاد و روی باز پس کرد و خادم را
گفت با اینکه انکار نکنی که آفتی عظیم و فتنه و شغل چنان بزرگ با این مقدار بول
از خود باز توان کرد چرا مونت آن باید کشید ایشان بچه کار آیند جز آنکه مردم را بغنا
و معجب کنند و از مایه مردم خورند و شغل دل افزایند و این قبول بیش از دید عیب

بکسر میم و سکون یاء مثناة تحتانیه و فتح راء مهمله

باشد چون اندک عیبی پدید آید یا کاری نه بر مراد ایشان برود همه منکر
کردند شیخ الاسلام گفت دانی که آن چرا کرد از جهت آنکه طبع و نفس وی بآن
خوش شده بود آن بر وی واجب بود **ابو عبد الله الرُّوغبذی رحمه الله** از طبقهٔ
خامسه است نام وی محمد بن محمد بن الحسین است از اجلهٔ مشایخ طوس بود
با ابو عثمان حیری صحبت داشته و با آن مشایخی که از طبقهٔ وی بودند و یگانهٔ
مشایخ بود در طریقت خود کرامات ظاهر داشت مجرد بود و بلند حال و بزرگ
همت پس از سنه خمسین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته طوبی لمن لم یکن له
وسیلة الا غیره و هم وی گفته ترک الدنیا للدنیا من جمع الدنیا و هم وی
گفته که الله تعالی بندهٔ خود را از معرفت خود چیزی بدهد و بآن مقدار که وی را
معرفت داده بود بلا بر وی گمارد تا بقوت آن معرفت آن بلا را بر میدارد و هم
وی گفته که دور باش از تمیز در خدمت زیرا که کسانی که ایشان را در خدمت
ممتاز کند دانی ظاهر نمانده اندیش همه را خدمت کن تا مراد حاصل شود و مقصود
فوت نشود **ابو عبد الله الرّوذباری قدّس الله سرّه** از طبقهٔ خامسه است
نام وی احمد بن عطاست از مشایخ شام است بصور نشستی و صور بر کنار دریاست
و قبر وی بصور بود و اکنون در دریاست خواهرزادهٔ ابو علی رودباریست بزرگ
بوده و صوفی در صوفی در صورت قرّایان فاطمه خواهر شیخ ابو علی رودباری
پسر را گفتی هذا قرّاء خاله کان صوفیا عالم بوده بعلم قرآن و علم شریعت و علم

بفتح راء مثناة فوقانیه و ضم راء مهمله و سکون واو و سکون غین معجمه و فتح باء موحده و کسر ذال معجمه

یعنی خوشحال کسی که وی را وسیله نباشد بجناب حق سبحانه جز وی و این معنی در اواخر کار وجود کمرو

یعنی ترک دنیا از جهت دنیا و قبول خلق با خلد جمع دنیا ست

که دور باش یعنی آنکه عبقیت داخل این طایفه است ممتاز نیست از غیر دین دمان بس همه را خدمت باید کرد تا خدمت آنکس کرده باشی

قرّاکسی است که ظاهر او آراسته باشد اما بحسب معنی چنان نباشد که باید

حقیقت و حدیث داشت وی را اخلاق و شمایل نیکو بود و موصوف بود
بتعظیم فقر و دوستی درویشان و رفق کردن با ایشان در ماه ذی الحجه سنه
تسع و ستین و ثلثمائه برفته از دنیا و ویرا کتابیست در آداب فقر شیخ الاسلام
گفت که ابو عبد الله رودباری آنست که شتر وی را در بادیه دست بر یک فرو
شد گفت جل الله شتر با وی بزبان فصیح گفت جل الله شیخ الاسلام گفت من
دو تن دیده ام که وی را دیده اند شیخ ابو عبد الله باکو و شیخ ابو القاسم ابو سلمه
باوردی شیخ ابو عبد الله باکو گفت که ابو عبد الله رودباری گفت که التصوف
ترک التکلف و استعمال التظرف و حذف التشرف و شیخ ابو القاسم ابو سلمه
باوردی گفت که حدیث نوشتن جهل از مرد ببرد و درویشی بخل از مرد ببرد فاذا
اجتمعا فناهیک به نبلا شیخ الاسلام گفت که بو سعید مقری گفت که با شیخ
بو عبد الله رودباری با قلی میخوردم با قلی پسندیده نیامد باجای نهادم
شیخ گفت باجای منه چیزی که خود را نه پسندی در راه درویشی می نهی که بجوید
شیخ الاسلام گفت که محمد شکرف گفت که در کلوخ خلاهم انصافست **ابو عبد الله
بن مانک رحمه الله** شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله مانک به ارغان
فارس بوده و نام وی احمد بن ابراهیم مانکست شاگرد پندار ارغانیست شبلی را دیده
بود عمر وی صد و اند سال بوده چون سخن گفتی در وکس بودند بر دو دست وی
که آب دهان وی پاک میکردند که دندان نداشت آب از دهان وی بیرون می افتاد

جل الله یعنی بزرگ است خدای بمانا که ذکر حق در این مقام از جهت خلاصی بوده از آن ورطه

تصوف گذاشتن تکلفات و کار در وردن تظرف و انداختن نسبت شرف و مراد تظرف نزاهت حقیقت و انانیت است از الوات اکوان چنانکه ابو سعید ابو الخیر فرموده که ظریف شیخ لقمان بود که با آنکه جامهٔ وی را نظافت ظاهر نبوده

یعنی چون مجتمع شود در تو حدیث بنوی و درویشی همین فضل ترا بسنده است

بفتح همزه و سکون راء مهمله و غین معجمه

شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو نصر قبانی پیر منست ابو عبدالله ماتك را دیده بود
و حدیث داشت و من بر وی حدیث خوانده ام وی گفت مرا که شیخ ابو عبدالله ماتك
گفت که شبلی روزی بر منبر گفت که چو جنید حاضر بود گفت که غیبت حرامست
شیخ الاسلام گفت که ابو سعید خراز بمصر آمد وی را گفتند ای سید قوم چرا سخن
نگویی گفت اینان از حق غایب اند ذکر حق با غایبان از غیبت است ابو عبدالله دونی رح
وی از متأخرانست بدون می بوده و وی شوری داشته است شیخ الاسلام
گفت که خرقانی با من گفت که شاگرد ابو عبدالله دونی با من گفت که شیخ ما مستی بزیست
و مستی بمرد شیخ الاسلام گفت راست گفت شاگرد وی خرقانی گفت که من گفتم آن
ابو بکر شبلی بود که مستی زیست و مستی بمرد که من شبلی را دیدم پیش خویش که
در هوا رقص میکرد و مرا شکر میگفت شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله دونی را
پرسیدند که فقر چیست گفت اسمٌ واقعٌ فاذا تمّ فهو الله گفت نا میستاده چون
تمام شود او نیست شیخ الاسلام گفت که دونی قرآن فراوان خواندی و سماع آن دوست
داشتی چون بآیة زکوة یا صدقة رسیدی خوش شدی چیزی از خود بیرون کردی
و یکی را گفتی بده بیرون بر و بنه و باز گرد تا هر که برسد بر گیرد ابو عبدالله
مولوی رحمه الله وی در هراة می بوده در وقت پیر بو سعد دونی زاهد روزی
در مسجد جامع هنوز پیر بو سعد نیامده بود وی در سخن آمد لختی سخن بگفت پس گفت
اگر توحید صرف می باید اینك بگفتم و اگر علم کفح وکد می باید فردا بو سعد بیاید

بضم دال و سکون واو و نون

غیبت حرام است جنید در یافته
که حق گفتن وی از روی مشاهده
نبوده

یعنی میان مردم چون معنی وی تحقق
شود بجز خدای تعالی در نظر
بصیرت چیزی نماند

بضم میم و سکون واو و لام
و الفتح

و شما را بگوید شیخ الاسلام گفت که از اول این کار همه گویند که ان یك سخن می گویند
یکی با اندام تر میگوید میرهد و یکی بی اندام تر میگوید می آویزد آن چیست که ابو عبدالله
مولی میگفت گویند که ان از پس وی در می آمدند و میگفتند بو عبدالله مولی ربی
میگفت ای دوست عبدالله بگذار مولی میگوی شیخ الاسلام گفت که بو عبدالله
مولی این کار را در یك سخن آورده و آن آنست که وقتی گرسنه بود وی را آرزوی آن
شد که دو نان گرم بود و دوشاب که بخورد دران گرسنگی در مسجد جامع بخفت یکی از
مریدان وی بانجا رسید وی را خفته دید بر سجاده و دست در زیر سر کرده با خود
گفت شاید که وی گرسنه بود ببازار رفت و دو نان گرم بستد و پاره دوشاب دران
میان کرد و بیاورد و در زیر سجاده وی نهاد بوی نان گرم بوی رسید بیدار شد
آن را دید که آرزو کرده بود روی باسمان کرد و گفت کاری که ترا باید بتوانی ساخت
یعنی اگر عنایت بود کار دوستان خود بی سبب و جهد می سازی شیخ الاسلام
گفت که از جهد ما و طلب ما هیچ چیز نیاید و بهیچ چیز نرسیم مگر آنکه او را عنایتی شد
بکنی ابو عبدالله المقری رحمه الله از طبقه خامسه است نام وی محمد بن
احمد بن محمد المقری است صحبت داشته با یوسف بن الحسین و عبدالله خراز
رازی و مظفر کرمانشاهی و رویم و جریری و ابن عطا وی از جوانمردان مشایخ بود
و سخی ترین ایشان پنجاه هزار دینار میراث بوی رسید و رای ضیاع و عقار
از همه بیرون آمد و بر فقرا نفقه کرد و بر وحدت و تجرید احرام حج بست با آنکه

یعنی مردم بوی مشغول میشوند

مقصود شیخ الاسلام آنست که تعبیر از
خود بمولی کرد یعنی حق بر وجهی که بر وی
نیابد چه این عبارت را احتمال دیگر هست
که مرا بگذار و بمولی آویز که حق سبحانه

هنوز در حداثت سن بود در سنه ست وستین وثلثمائه برفته از دنیا وی گفته
الفقیر الصادق الذی یملك ولا یملکه شی وهم وی گفته من تعزز عن خدمة اخوانه
اورثه الله ذلا لا انفکاك منه ابدا هرکه او خدمت از یاران وبرادران دریغ
دارد او را ذلی دهند که هرگز از ان نرهد وهم وی گفته که ما قبلت منی احد شیئا
الا رایت له منته علی لا یمکننی القیام بواجبها ابدا وهم وی گفته نیکو خوییست
با آنکه ویرا دشمن داری وبذل مال برای آنکه دل تو از وی کراهت دارد وحسن
صحبت ومعاشرت با آنکه طبع ترا از وی نفرت باشد وهم وی گفته که چون بصحبت
عبد الله خراز رسیدم گفتم ایها الشیخ مرا چه میفرمایی گفت بسه چیز
بر ادای فرایض بتمامترین جهدی وطاقتی وحرمت داشتن جماعت مسلمانان
ونگاه داشتن خاطرهای خود مگر آنچه موافق حق باشد ابو القاسم المقری
رحمه الله تعالی از طبقه خامسه است نام وی جعفر بن احمد بن محمد المقریست
برادر ابو عبد الله مقری از بزرگان مشایخ خراسان بود ویگانه در وقت خود طریقت
خود عالی حال وشریف همت بود شیخ سلمی گوید لم نلق احدا من المشایخ فی سمته ووقاره
وجلسته صحبت داشته بود با ابن عطا وجریری وابو بکر بن ابی سعدان وابو بکر مشاد
وابو علی رودباری در سنه ثمان وسبعین وثلثمائه برفته از دنیا در نیشابور
وی گفته که عارف آنست که وی را معروف وی مشغول کرده باشد از آنکه بخلق نگرد
بچشم رد یا قبول وهم وی گفته اوایل برکة الدخول فی التصوف ان تصدق الصادقین
فی الاخبار عن انفسهم وعن مشایخهم ابو محمد الراسبی رحمه الله تعالی از طبقه
خامسه است نام وی عبد الله بن محمد الراسبی البغدادیست از کبار مشایخ
بغداد است صحبت داشته با ابن عطا وجریری بشام رحلت کرده وباز ببغداد آمده
وانجا برفته از دنیا در سنه سبع وستین وثلثمائه وی گفته اعظم بینك
وبین الحق اشتغالك بتدبیر نفسك واعتمادك علی عاجز مثلك فی اسبابك وهم
وی گفته لا یکون الصوفی صوفیا حتی لا تقبله ارض ولا یظله سماء ولا یکون
له قبول عند الخلق ویکون مرجعه فی کل الاحوال الی الحق تعالی روزی بنزدیک
وی ذکر محبت میرفت گفت المحبة اذا ظهرت افتضح فیها المحب واذا کتمت قتل المحب
کمدا وانشدا شعر ولقد افارقه باظهار الهوی ٭ عمدا لیستر سره اعلانه ٭
ولربما فضح الهوی کتمانه ٭ علی الحبیب لدی الحبیب بلاغة ٭ ولربما قتل البلیغ لسانه
کم قد رایتا قاهرا سلطانه ٭ للناس ذل بحبه سلطانه ابو عبد الله الدینوری
رحمه الله از طبقه خامسه است نام وی محمد بن عبد الخالق الدینوریست وهو
من اجلة المشایخ واکبرهم حالا وافصحهم فی علوم هذه الطایفة وبازگشت
وی بصحبت فقر والتزام آداب آن ومحبت اهل آن بود سالها در وادی القری
اقامت کرد پس بدینور باز گشت وانجا وفات کرد چنین است در طبقات سلمی وشیخ
الاسلام گفته است که وی باخر عمر در وادی القری بمسجدی در آمد مردمان
برفتند ووی را مهمان نداشتند وچیزی خوردنی ندادند آن شب از گرسنگی

بمرد روفرا آمدند وویرا کفن کردند ودفن کردند روزی دیکر بمسجد درآمدند کفن را
دیدند در محراب نهاده وکاغذی در میان کفن ودران نوشته که دوستی از آن ما
بشما آمد وویرا مهمان نداشتید وطعام ندادید واز کرسنکی بکشتید کفن شما را
نخواهیم شیخ الاسلام کفت که ابو عبد الله دینوری کفته که الله تعالی خود بر فقرا
سلام میکند ومیکوید در قرآن فقل سلام علیکم کو ببنده که وی سالی در کشتی
بماند که یاد نمی جست مرقع باز میکرد ومیدوخت تا با کلاهی آمد کفت نفس خویش را
مشغول میکنم پیش از انکه مرا مشغول کند وی کفته که صحبت خردان با بزرکان
از جمله توفیق الله تعالی مر خردانرا واز زیرکی ایشانست ورغبت بزرکان بصحبت
خردان علامت خذلان بزرکان وحماقت وبیخردی ایشانست وهم وی کفته
مر بعض اصحاب خود را لا یعجبک ما تری من هذه اللبسة الظاهرة علیهم فما
زینوا الظواهر الا بعد ان خربوا البواطن شیخ الاسلام کفت که وی کفت مر اصحاب
خود را عمارت باطن آموختم نه خورده ظاهر وآرایش جامه خدای خشنود مباد
از انان که این کار کردند یعنی همین آرایش جامه ومرقع ومیان بند وسجاده
وکتف ومانند آن کردند ومعانی وصفای باطن نه تا هر که بدید پندارد که این کار
همه آنست وبس وآن کسان که خداوندان معانی وباطن نیکو وزندکانی اند خود دل
آن ندارند وطاقت آن نیارند که ورای او بچیزی دیکر مشغول باشند وهم وی
کفته که در بعض سفرهای خود لنکی دیدم که یک پای بر نیست کفتم آری کفت این

یعنی بکوی از من که سلام علیکم

١٦٩

آیت را بخوان که وحملناهم فی البر والبحر چون حامل وبردارنده ویست می شاید که
پی آلت بردارد کسی بروی درآمد وکفت کیف امسیت این بیت بخواند **شعر**
اذا اللیل البسنی ثوبه تقلب فیه فتی موجع **ابو الحسین السیروانی الصغیر**
از طبقه سادسه است نام وی علی بن جعفر بن داود است از سیروان مغرب بوده
شاکرد سیروانی کبیر است صاحب خواص بمصر بوده وبمکه مجاورت کرده وآنجا
برفته از دنیا شاکرد معاذ مصریست وابو بکر موازینی وجنید وشبلی وابو الخیر
تیناتی وکتانی وابو علی کاتب وابو بکر مصری وغیر ایشان را از مشایخ وقت
دیده بود شیخ حرم بود در وقت خویش ویکانه مشایخ در روزکار خود
شیخ سلمی ویرا در تاریخ صوفیان ذکر کرده وکفته که عمر وی صد وبیست و
چهار سال بکشید وبآخر عمر مقعد شد هرکاه که مؤذن قد قامت کردی وی
بر پای خاستی وچون نماز بکردی باز مقعد شدی ودر حال سماع نیز همچنان
بود وشیخ عمو وشیخ عباس ببدیدار وی فخر میکردند وچه کردندی که فخر نکردندی
که لاف ایشان فرض بود بآن پیر از وی پیر سید که تصوف چیست کفت الافراد والانفراد
یکانه داشتن همت ویکانه زیستن از خلق وی کفته الصوفیة مع الواردات
لا مع الاوراد شیخ الاسلام کفت که فتح حاجی کفت که وی کفت صوفی از مقامات
واحوال برکذشته است آن همه زیر قدم وی است وهمه در حال وی جمع
شیخ الاسلام کفت که شیخ عمو کفت که شیخ سیروانی کفت آخر ما یخرج من رؤس

الصدیقین جبال راسیة و عباس گفت که وی گفت شما را وصیت میکنم بکسانی
که شما را دوست میدارند و عمو گفت که وی گفت که اگر من پای داشتمی بخراسان آمدمی
بزیارت کسی که شما را دوست میدارد فتح حاجی گفت که سیروانی گفت که کس بود
که بزرگان در وی نگرند و مقام وی می پسندند و او خود نداند که هیچ چیز دارد شیخ
سیروانی گفت من طلب عزا بباطل اورثه الله ذلا بحق و هم وی گفته التصوف
ترک الخلق و افراد الهمة و در عقب آن گفته الخلوة محنة ما دخلوا الا افسدوه و هم
وی گفته من ترک تدبیره عاش طیبا و هم وی گفته ما آفة الناس الا الناس و هم
وی گفته الفقراء هم ملوک الدنیا و الآخرة استعجلوا الراحة و هم وی گفته
الفقر ابن وقته فاذا تطلع الی وقت ثان فقد خرج من الفقر و هم وی گفته که
از جنید شنیدم که گفت که هر که بوی فاقه رسد و بر وی جامه بود افزونی که از بسر
شو آن از بخیلی بوی رسیده بود و هم وی گفته حثونا علی الطلب و هو لا یجی
بالطلب و هم وی گفته مرتعش گفت لو لعب الفقیر عشرین سنة ثم صدق ساعة
لنجا پس سیروانی گفت حاشاهم من اللعب انما اراد به قلة الیقین و هم سیروانی
گفته که از ابو الخیر تیناتی شنیدم که گفت مرا اشراف دادند بر دوزخ بیشتر اهل
آن اصحاب رکوه و مرقع دیدم پس شیخ سیروانی گفت مستوجب آن نشدند مگر
اندکی یقین **ابو الحسین بن جهضم الهمدانی قدس الله سره** از طبقه
سادسه است نام وی علی بن عبدالله ابن الحسین بن جهضم الهمدانی است بزرگ

بوده شاگرد کوکبی و جعفر خلدی است شیخ حرم بوده وی را کتابیست معتبر مسمی به
بهجة الاسرار در ذکر حکایات و احوال و مقامات این طایفه و فی تاریخ الیافعی
انه توفی سنه اربع عشر و اربع مائه شیخ احمد کوفانی وی را دیده بود شیخ الاسلام
گفته که من کس می شناسم که بزیارت ابو الحسین جهضم شد بمکه وج نکرد که من
بزیارت وی آمده ام از بزرگی وی حج با آن بیامیخت و آن نه حج اسلام بود شیخ
الاسلام گفت که زیارت مشایخ و خدمت ایشان بدین طایفه فرض است شیخ
الاسلام گفت که عقیلی بستی از بست بحج میرفت گفت بزیارت شیخ ابو العباس
شوم و از وی شلواری خواهم که شلوار نداشت چون بوی شد شیخ شلواری
بوی داد و گفت در پوش و باز گرد نگذاشت که بنشیند در هر منزلی شلواری می
یافت نگذاشت که بحج شود شیخ ابو الحسین جهضم را پسری بود نه بهنجار پدر از
وی رنجه می بود روزی بمیان مسجد حرام میگذشت یکی با شیخ سیروانی گفت ای
شیخ این پسر شیخ ابو الحسین است چه ملامت و رنج که بر آن پیر است ازین پسر شیخ
سیروانی گفت رنج از پیر است بر پسر نه از پسر بر پیر اگر نه بزرگی پدر وی بودی که را
یاد پسر آمدی از بزرگی پدر اوست که پسر در زبان خلق افتاده و انگشت نمای گشته
ابو الحسین طرزی رحمه الله شیخ الاسلام گفت طرزه جاییست بپارس وی
بزرگ بود و بزرگ میداشت درویشان را و اصحاب وی با ادب و صیانت بودند
شیخ الاسلام گفت که ابو نصر حاجی مرا گفت که ابو الحسین طرزی را دیدم که پای تابه

درویشی برداشته بود و در سر و روی خود می مالید شیخ الاسلام گفت قومی بودند
نیکو ایشان با من بگو بودند خداوندان دل روشن از من درخواستند که ما را بشیخ عبدالله
طاقی بر از وی دستوری خواستم و ایشان را بوی بردم و گفتم میخواهند که ایشان را
وصیتی کنی گفت متاهلانند گفتم آری گفت مکتسبانند گفتم آری گفت سخت
نیکو باشد کارکی میکنید و اهل خود را نیکو میدارید و شبانگاه هر یک بهره خود
از طعام بر میگیرید و با یکدیگر می آرید و باهم میخورید و ساعتی می باشید و انگاه
پراکنده می شوید و ایشان را دعا کرد و برخاست من آن شیخ عمو را بگفتم شیخ عمو
گفت که اصحاب ابو عبدالله دونی و ابو الحسین طرزی چنین میکردند تا برجای
بودند ابو الحسین سرکی رحمه الله تعالی وی بمکه مجاور بوده با مشایخ بهم
چون شیخ سیروانی و ابو العباس سهروردی و شیخ بواسامه و ابو الخیر حبشی
و بو سعید شیرازی و شیخ محمد ساخری همه یاران یکدیگر بودند و مشایخ
وی را تعظیم تمام میداشتند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الحسین سرکی در بادیه
بود با یاران شیخ ابو سعید شیرازی و شیخ ابو اسامه از هراة و شیخ محمد ساخری
و جمعی دیگر که سموم خاست ابو الحسین گفت مترسید که این کار مرا افتاده است
من بروم و شما همه برهید و سیراب شوید چنان بود وی برفت و میغ آمد و باران
در ایستاد و ایشان همه سیراب شدند و سیل در آمد و وی را برگرفت و ببرد
شیخ الاسلام گفت زنده وی را شربت آب نداد و تشنه و کشته وی را فرا آب داد

یعنی بلا بدوستان خود نوشتندم

وبا دوستان خود چنین کند شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو الحسین قزوینی با فتی
روزی در مسجد جامع میان صوفیان از درویشی سخن میرفت وی گفت چندین چه
میگوئید از درویشی اگر درویشی را بر دیوار بنویسند یکی از ما با بخانکند و هر کسی
میگوید که درویشم قوم بشوریدند گفتند این چیست که وی میگوید اکنون ما نه
درویشانیم جولاهی آمده ما را از درویشی بیرون میکند آنچه مشایخ بودند گفتند
چنانست که وی میگوید جنگ و نقار برخاست وقت عمره آمد ابو الحسین سرکی
بعمره شد باز آمد و نماز بکرد و جماعت همه حاضر بودند وی برخاست و فرا سر
هر یک میشد و بوسه بر سر وی میداد و عذر میخواست یکی از مشایخ وی را
برادر خوانده بود گفت سخن حق بگفتی و مهینان مشایخ بتو یار بودند اکنون آمدی
و از آن بر گشتی بقول سفیهی چند گفت من از آن بر نگشتم اما هر گاه من بعمره
شدمی در راه چند آیت قرآن بخواندمی و ورد بسیار میبودند در راه با خود میگفتم
که او چنین گفت من چنین گویم آن دیگر چنین گفت من چنین گویم همه راه در
خصومت بودم اکنون آمده خود را و دل خود را باز رهانیدم ایشان خواه
بر حق باشند خواه بر باطل من دل خود را دادم و اگر دم بعینی فارغ ساختم فراغت
دل بخصومت بیهوده دور شود کسی را که دلی باشد شیخ محمد ساخری
رحمه الله شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ساخری آنست که بسر قبر مصطفی
صلی الله علیه وسلم آمد و گفت مهمان تو آمده ام یا رسول الله یا آنست که ما

بسیم سین مهمله و الف و فتح خاء معجمه و کسر رای مهمله

سیر کنی یا این قندیلها در هم شکنم یکی بوی آمد و ویرا خواند و خرما و خوردنی
ساخته بود ویرا سیر کرد و گفت چه گفته بودی رسول خدای را صلی الله علیه
وسلم بگفت آنچه گفته بود گفت تو از کجا میگویی گفت خفته بودم مصطفی را
صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم گفت مرا مهمانیست بس بدخوی وی را بخانه
بر و سیر کن و وی را بگوی که جای بدل کن که اینجا جای آرزو نیست **شیخ احمد جوالگر**
رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی نیز از یاران ایشانست در صحبت بکر
بوده اند از فرغانه بود در حرم مجاور شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که وقتی
بمکه تنگی افتاده بود از صوفیان قومی متأهل شدند زن خواستند و ولیمها
میدادند تا حال فراخ تر گشت و بر معلوم افتادند شیخ جوالگر هم زن خواست
چون شب گذشت روز دیگر بطبیبت با صوفیان گفت نه بحل آیید از جانب من که
این کار چندان خوش نبود و چندین گاهها با من نگفتید شیخ الاسلام گفت
شیخ احمد جوالگر تنها نان خوردی گفت برای آنکه روزی با پیری هم کاسه بودم
پاره گوشت بر داشتم پسند من نیامد با جای نهادم وی بانگ بر من زد گفت چیزی
که خود را نه پسندی چرا دیگری را پسندی در دهن نه از آن روز باز تنها چیزی میخورم
تا با ادب شوم شیخ عمو گفت که پس از آن بخراسان وی را دیدم هم تنها چیزی
میخورد **ابو الحسین حدّاد هروی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت که وی بزرگ
بوده درویش مجرد ظریفی از ظرفای صوفیان وی هم بمکه مجاور بوده با مشایخ

ایستی
یعنی تنها گردی بر حذر
که خدای بر

چون زجر از طعام یافته بود التزام
کرد تا متأدب بآداب صوفیه
نشود که از جملهٔ آن ادب
طعام است شریک کسی نشود
ح

واز

١٧٢

واز مکه بشیخ ابو العباس قصاب آمد و از وی پرسید که جوان مردی چیست جواب
داد که بگو بیرای ابو الحسین جوان مردی آن بود که هریسه بریشان سر دنگنی بر هوای
دل و همانا که شیخ ابو الحسین بجهت اشتغال ببعض کارهای خود یاران را انتظار
داده بوده است و هریسه بر ایشان سرد کرده شیخ الاسلام گفت که در جعبه من
از شیخ احمد کوفانی یک حکایت است که چیزی ارزد گفت ابو الحسین در آخر
عمر در استراباد می بود یکی با وی گفت که شبی که ترا میزبانی نبود بخانه من آیی
گفت این خود گاه گاهی بود و آن ترا برای خود می باید و هم احمد گفته است که ابو الحسین
با آخر عمر از بعضی صوفیان رسمی ظاهر ملالت کرد و گفت مرا برگ آن نمی بود تا نم
ملال گرفت مرا پیش خود بر پس از آن دعا سه روز بزیست و در چهارم روز بجوار
حق پیوست **ابو المظفر ترمذی رحمه الله تعالی** از طبقه سادسه است نام
وی جمال بن احمد است امام بوده و زاهد و حنبلی مذهب بترمذ مذکری
کردی شیخ وقت خویش است و خضر علیه السلام در مجلس وی می بودی که وی سخن
میگفتی شاگرد ابو بکر وراق بوده پیر شیخ الاسلام و وی را سخن بسیار است و حکایات
نیکو در معاملت و زهد و ورع و تقوی شیخ الاسلام گفت که ابو المظفر ترمذی
و استاد محمد بن احمد حامد واشگردی است و استاد وی ابو بکر وراق ترمذی
مکش از خود باز میگرداند ابو بکر وراق گوید تا مسلمان نشسته باشد مکش از خود
باز مکن که از تو برخیزد و بر وی نشیند معلوم میشود که آن وقت مکش از خود باز

ه
بفتح حاء مهمله و تشدید با و موحده
ح

بسکون شین معجمه و کاف عجمیه و سکون راء
مهمله و کسر دال
مهمله
ح

نمیکردند که کسی بودی و کویند کاهها بکوشیدندی هیچ مکس ندیدندی بروی
نشسته حضرت الله تعالی شغل ایشان را کفایت کرده بود بآن نیت نیکو **امیرچه
سفال فروش رحمه الله** شیخ الاسلام کفت که پدر من کفت که امیرچه سفال فروش
کژدم از دکان برداشتی و بپاره بردی و آنجا بگذاشتی شیخ الاسلام کفت که پدر
من همچنین هیچ جانور نکشتی این مذهب ابدال است و ایشان از ابدال بودند و اهل
کرامات مردی را وقت خوش شد فرشته را دید وی را کفت چه باید کرد تا مر شما را
بیند کفت هیچ جانور نباید آزرد و آن مرد هیچ جانور نمی آزرد فرشته میدیدی روزی
مورچه وی را بگزید چیزی بر وی زد مورچه بیفتاد پس از آن هرگز فرشته ندید
شیخ الاسلام کفت که وقتی میرچه سفال فروش بر در دکان بود یکی پیش وی نشسته
بود عجوزی آمد و کفت هین ای نداف فلانکس برفت بجنازه وی نمی آیی و برفت
امیرچه به پیش دکان در رفت ساعتی کذشت بیرون نیامد آن مرد بدکان درون
رفت وی را ندید بعد از آن میرچه بیرون آمد کفت کجا بودی کفت در پیشان دکان
کفت من در آمدم ترا ندیدم کفت آن عجوزه را دیدی که اینجا آمد و کفت فلانکس برفت
بیمن کسی برفته بود برفتم و بر وی نماز کذاردم و باز آمدم پاره جزع یمانی داشت
کفت این در راه افتاده بود و هم امیرچه سفال فروش کفت که وقتی ببلخ میکذشتم
در هوا قبه بسته بودند بر قبه خنیاکری چیزی میزد (میخواند) و این بیت میخواند **شعر**
همچون علم شیری بر کرده زباد ؛ کفتی عشقم و سیم نتوانی داد من او را باد

یعنی چون صورت شیری بر علم

کفتم

بفتح عین مهمله و کسر قاف و سکون یاء مثناة تحتانیه

گفتم وقتی یکی بوی رسید کفت این قرابها که میفروشی دانی که چه میکند وی
کفت تو از پس آن برو به بین که چه میکند شیخ الاسلام پیر وی را دیده بود
شریف حمزه عقیلی رحمه الله هروی بوده و ببلخ مقیم کشته صاحب کرامات
و مقامات و صحبت دار خضر بوده علیه السلام و مستجاب الدعوه و پیر پدر شیخ الاسلام
و یاران داشت همه بزرکان و خداوندان کرامات چون پیر فارسی و عبد الملک
اسکاف و ابو القاسم حنانه و حسن طبری و عارف عیار و پدر شیخ الاسلام
ابو منصور علی بن محمد الانصاری رحمهم الله تعالی شیخ الاسلام کفت که پدر
من کفت که ابو المظفر ترمذی کفت هر که بجای تو نیکویی کند ترا بسته خود کرد
و هر که با تو جفا کرد ترا رسته خود کرد رسته به از بسته شیخ الاسلام کفت در
آسمان و زمین از هر کس رسته باشی سود کنی پیری حکایت کرد مرا از پیری
دیکر که محمد عبد الله کازر بلد را بند ارادت بایست سفر خواست به نیشابور
رفت روزی در مسجدی بود پیری در آمد بابها کفت کجا میروی کفت بسفر
کفت معلومی داری کفت نه کفت چکونه (کنی) کفت ضرورت شود بخواهم کفت
که دوستتر داری آنکه ترا چیزی دهد یا آنکه ندهد کفت آنکه چیزی دهد
کفت هنوز نارسیده آن دوستتر باید داشت که ترا چیزی ندهد آنکه ترا چیزی
دهد ترا از آن بخود میخواند یعنی دل تو بوی میکراید و آنکه ترا چیزی ندهد
ترا با او میفرستد بیننا این را ازین دوستتر باید داشت که ترا از خود باو راه نماید

کفتم باز کردم تا خود را باین راست کنم پای افزار در پای کرد و آمد بهری و پس
ازان نبود آنچه بود و هم آن پیر حکایت کرد که پیری کفت به نیشابور بود که
پیری معمر قهندزی اینجا آمد و کفت کرد جهان بکشتم نه رسته دیدم و نه خود
رستم **عارف عیار رحمه الله تعالی** عارف عیار بلخ بود از اصحاب شریف
عقیلی است نام وی منصور است وی روزی کفته که میکویند علی رضی الله
تعالی عنه در خیبر برکنده اکر یاری الله تعالی بمن دهند و مشاهده مصطفی
صلی الله علیه و سلم و ذو الفقار اکر من کوه قاف بر نکنم بر من تاوان باشد شیخ
الاسلام کفت که این نه تفضل ست در علی که این کواهیست علی را بآن سه چیز
ابو الحسین سالبه بن ابراهیم رحمه الله وی را شیخ الشیوخ میخواندند بشیراز
بوده بزرک و یکانه روزکار خود پیر عباس هروی بود است و مشایخ جهان بخانقاه
وی آمدندی از اصحاب شیخ ابو مسلمه فسویست در شیراز خانقاهی داشت سی سال
بخدمت فقرا مشغول بود و طعام صادر و وارد کرد و جمع کثیر از علما و صلحا
مجاور خانقاه وی کشته بودند توفی سنه ثلاث و سبعین و اربعمائه و دفن فی
خانقاهه چون شیخ محتضر شد خادم خود شیخ عبد الله ابن عبد الرحمن را
فرستاد تا ترتیب کفن وی بکند وی ببازار رفت و دو کفن خرید و تجهیز دو
میت کرد چون باز آمد شیخ برفته بود شیخ را در بر کرفت و الله کفت و جان بداد
وی را در پهلوی شیخ دفن کردند وی کفته در حکم کسی بودن هزار بار بهتر

که مرید ...

ازان که در حکم خود بودن زیرا که صحبت با غیر از برای خدای عز و جل بود و صحبت
با خود از برای پروردن هوا **شیخ عمران ثلثی رحمه الله تعالی** ثلث دهی است
نزدیک بمصر و وی آنجا می بوده شیخ الاسلام کفت که طریق ابراهیم علیه السلام
آن بود که بی مهمان چیزی نخوردی خانه او را ابو الضیفان میخواندند
و شیخ عمو کفت که نهاوندی دیک نپختی تا مهمان نبودی و شیخ عباس
فقیر هروی کفت عمران ثلثی چیزی نخوردی بروز بی مهمان چون مهمان
رسیدی با وی بخوردی و چون نرسیدی روزه داشتی روزی بکاه کسی
نرسیده بود نیت روزه کرده بود روز نزدیک نماز شام رسیده بود ناکاه مهمان
در رسید وی را بحدیث میداشت تا روزه وی تمام شود که شب نزدیک بود
آن شب حق تعالی را بخواب دید که عمران تو با ما عادتی داشتی نیکو ما با تو
داشتیم نیکو تو عادت خود بدل کردی ما نیز سنت خود بدل کردیم پدید
شد بخه و اندیشه مند دیری بر نیامد که والی مصر بدهی تاکه ملک عمران بود
عاملی فرستاد تا حساب وی کند و آن عامل ترسا بود بر وی زور کرد و ویرا ازانجا
ببایست کریخت شیخ الاسلام کفت که شیخ عباس فقیر کفت مرا که بشیراز بودم
پیش شیخ ابو الحسین سالبه در خانقاه که یکی درآمد ما نشناختیم که وی کیست
شیخ ابو الحسین در روی وی نکریست و کفت عمران تویی کفت بلی شیخ
برخاست و ویرا استقبال کرد و در بر کرفت و بجای برد و بنشاند بخنده

بضم ثاء مثلثه و سکون لام ...

یعنی جا بوزی از حضرت ... ارض

از استغراقی که داشت ندانستم که چیزی بچشم وی افتاد

دید که در چشم وی میرفت گفت این چیست که در چشم تو میرود گفت وقتی وی در چشم
چیزیست از آن بیخبر بود عباس گفت که شیخ مرا گفت که هر وی زود وی را بگو ما به بر بکرما به
بردم شیخ جامه تن خود بیرون کرد و بگو ما به فرستاد چون بیرون آمد جامه شیخ
در وی پوشیده و بخانقاه آمد ایران شب دعوتی ساختند بشکوه که شیخ ابو الحسین
بخانه وی بسیار بوده بود که هر سال همه مشایخ یکبار بخانه وی آمدندی بمصر
بآن دهی ثلث و وی دعوت کردی شیخ گفت باری یکچند بنزدیک من باش تا به بعضی
از آن خدمتها که وی کرده قیام نمایم دیگر روز بامداد عمران پای افزار خواست
شیخ گفت میروی گفت آری شیخ رنجه شد گفت روزی چند اینجا بنشین تا بیاسایی
گفت میروم که من مرد معاشم مباد که مرا در نعمت ببینند و پسندند بروم و کر
بمحنت خود باز نهم تا خود چه شود شیخ عباس گفت که پس از آن وی را بمصر یافتند
در ویرانه مرده و موش یک گوش وی بخورده ابو الحسین مرو الرودی رحمه الله
وی شبلی را دیده بود و گفته که شبلی را پرسیدند که اکرم الاکرمین که بود گفت
آن بود که وقتی گناه کسی را آمرزیده بود هرگز کسی را بآن گناه عذاب نکند که این آن
گناهست که من فلان دوست و بنده را بیامرزیده ام شیخ الاسلام گفت که فرداشان وان
کرم بکسترد که گناه اولین و آخرین کم کرد ابو حامد دوستان رحمه الله وی بمرو
بوده شیخ الاسلام گفت که من یک تن را دیده ام که وی را دیده بود احمد چشتی
و وقتی دیگر گفتی که احمد چشتی گفت که ابو سعید مالینی گفت و این درستر است

که ابو سعید مالینی ابو حامد را دیده بود از وی پرسیدند که متی تسقط الحشمة
قال اذا فقدت الصحبة سقطت الحشمة شیخ الاسلام گفت که حشمت چیزیست میان
هیبت و وحشت چون صحبت قدیم شود و وحشت برخیزد هیبت بماند شیخ الاسلام
ابو سعید مالینی را دیده بود اما نشناخته بود که طفل بود و کسی تعریف نکرد و همانا
که آن یک تن را که دیده بود که ابو حامد را دیده بود وی را میگفت شیخ الاسلام گفت
که احمد چشتی گفت که ابو حامد دوستان در مرو بر در دکانی بود سقایی آبی بوی
داد ساعتی آب را در دست نگاه داشت سقا گفت ای شیخ چرا نمیخوری گفت مکسی
آب میخورد صبر میکنم تا وی آب بخورد که دوستان او برحمت چیزی نخورند شیخ
الاسلام گفت که برحمت خوردن آن بود که چیزی میخوری و بر دیگری ایثار میکنی
ایثار ظاهر تا وی طیره می بود و آنکه از وی پیشتر خوری آن خود شره بود یا ایثار پنهان
کن یا میانه خور در شرح تعرف مذکورست که تعظیم حق سبحانه و تعالی بر ابو حامد
دوستان چنان غالب شده بود که چون بنماز شدی و گفتی الله بیش از آنکه اکبر
گفتی بیهوش شدی و بیفتادی سالها عمر وی برین گذشت و هم برین وفات کرد
و گویند که وی هرگز جامه نو خود نپوشیدی بلکه مریدان جامه در وی پوشیدندی و اگر
کسی را بآن حاجت بودی فرصت نگاه داشتی چون پیش وی کسی نبودی جامه
از وی برکشیدی و پوشانیدی و گستنده را نگفتی که چرا چنین میکنی ابو حامد
دوستان با رفیق میرفت در راهی آن رفیق گفت مرا اینجا کسی است تو اینجا باش تا در شوم

وشیخ الاسلام ابو سعید مالینی را دیده بوده
اما نشناخته بود که طفل بود این سخن از برای
تصحیح کلام شیخ الاسلام است قدس سره
احمد چشتی ابو حامد را دیده و در واقع ندیده
وی را و حاصل تصحیح آنست که شیخ الاسلام
گفته که من یک تن دیده ام و آن در واقع ابو سعید
مالینی بود اما شیخ را نشناسانیده اند که
ابو سعید است و یقین با احمد چشتی از راه
کلام شیخ الاسلام است
یعنی در طعام خوردن مزاحم کسی نشوند و
دو نوع است چنانکه شیخ الاسلام قدس سره
بیان کرده یکی بیشتر از شریک خوردن و
اظهار ایثار کردن چه اظهار ایثار کردن موجب
تغیر خاطر شریک گردد و تقاعد وی از طعام
خوردن و مراد برحمت که در کلام ابو حامد است
قسم اخر است چه قسم اول از این
طایفه وجود نگیرد

وصلهٔ رحم بجای آرد وی در شد و ابو حامد بنشست آن شب آن مرد بیرون نیامد
و برف عظیم آمد دیگر روز آن مرد بیرون آمد ابو حامد در میان برف می جنبید
و برف از وی می ریخت آن مرد گفت تو هنوز اینجایی گفت نگفته بودی که اینجا باش
دوستان وفای دوستان بجای آرند **بابا فرغانی رحمه الله تعالی** نام وی
عمر است بفرغانه بود و درویشان آن دیار مشایخ بزرگ را بابا خوانند مردی
صاحب کرامات ظاهر و صاحب کتاب کشف المحجوب گفته است که وی از اوتاد الارض
بود شیخ الاسلام گفته که شیخ عمو وی را دیده بود وی گوید که روزی پیش وی
نشسته بودم یکی در آمد و گفت دعایی بکن که سرکب باز آمد و سرکب امیری بود
که بجنگ آمدی و بابا بر کنار آتشدان نشسته بود و چوب دنبای دنبلی و آفتابه
اینجا نهاده بود پای بر آفتابه زد و گفت افکندمش سرکب فی الحال بر در شهر سرنگون
از اسب بیفتاد و گردنش بشکست و هم شیخ عمو گوید که یکی در آمد و گفت ای بابا
دعایی کن تا باران آید دعا کرد باران در ایستاد دیگر هفته همان مرد آمد و گفت
دعا کن تا باز ایستد که همه خان و مان فرود آمد دعا کرد باران باز ایستاد و صاحب
کشف المحجوب گوید که بابا را عجوزه بود فاطمه نام چون قصد زیارت بابا کردم
و نزدیک وی رسیدم گفت بچه آمدی گفتم تا شیخ را ببینم بصورت و وی
بمن نظری کند بشفقت ای پسر من خود ترا از فلان روز می بینم و تا از منت غایب نکرده ام
میخواهمت دید روز را حساب کردم آن روز ابتدای توبهٔ من بود پس گفت ای پسر

مراد فرغانه ترکستان است نه فرغانه عراق بقرینه بابا چه بابا در آن فرغانه بزرگ را خوانند و دیگر در آن فرغانه رطب ممکن نشود چنان مذکور خواهد شد

سرکب بسین مهمله و سکون راء مهمله و فتح کاف و باء موحده

مسافت

مسافت کار کوده است پس زیارات بهمت کن که شخص کرای آن نکند که زیارت وی
کنند و اندر حضور اشباح هیچ چیز نه بسته است پس گفت ای فاطمه آنچه داری
بیار تا این درویش بخورد طبق انگور تازه بیاورد و وقت آن نبود و بر آن رطبی چند
و بفرغانه رطب ممکن نبود **ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی** شیخ الاسلام
گفت وی شیخ اصفهان بوده و بزرگ بوده و امام عالم بعلوم ظاهر و در علوم
یگانه مشایخ در وقت خود حنبلی مذهب بود شیخ احمد کوفانی وی را دیده بود
وی را گفتم که از وی هیچ سخن یاد داری گفت روزی در میان سخن میگفت که الفقر
عز وی را گفتم تمام بود از پیر یک سخن **ابو نصر سراج قدس الله تعالی سره**
وی را طاوس الفقرا گویند در فنون علم کامل بود در ریاضات و معاملات شانی
عظیم داشت صاحب کتاب لمع است وی را تصانیف بسیار است و رای علم طریقت
و حقیقت و مسکن وی طوس بوده است قبر وی آنجاست و مرید ابو محمد مرتعش است
و سری سقطی و سهل تستری را دیده بود گویند که ماه رمضان ببغداد رسید
در مسجد شونیزیه وی را خلوتخانه دادند و امامت درویشان بوی تفویض
نمودند تا عید امامت کرد و در تراویح پنج ختم کرد هر شب خادم قرصی بوی
در آوردی چون روز عید شد برفت خادم نگاه کرد قرصها همه بر جا
بود وقتی شبی زمستان بود و در آتشدان آتش می سوخت در معارف سخن میرفت
شیخ را حالتی پدید آمد روی بآتشدان نهاد و در میان آتش خدای را سجده کرد

وروی او را از آتش آسیبی نرسید شیخ را از آن سوال کردند گفت کسی که بر درگاه
او آب روی ریخته بود آتش روی وی نتواند سوخت از وی آورند که گفته هر جنازه
که پیش خاک من بگذرانند مغفور بود و بحکم این بشارت اهل طوس جنازها را پیش خاک
وی آوردندی و زمانی بداشتندی آنگاه ببردندی **شیخ ابو الفضل بن**
حسن سرخسی نام وی محمد بن الحسن است وی مرید ابو نصر سراج است و پیر شیخ
و پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر هرگاه شیخ ابو سعید را قبض بودی قصد خاک
پیر ابو الفضل کردی خواجه ابو طاهر فرزند شیخ ابو سعید گوید که روزی شیخ
ما را قبض رسید در میان مجلس گریان شد و همه جمع گریان شدند گفتند
هرگاه ما را قبض بودی روی سوی خاک پیر ابو الفضل کردیمی ببسط بدل شدی
ستور زین کنید در وقت برنشست و جمله اصحاب با وی برفتند چون بصحرا رسیدند
شیخ منبسط گشت و وقت را صفت بدل شد درویشان بنعره و فریاد برآمدند
و شیخ را از هر معنی سخن میرفت چون بسرخس رسیدند از راه بسر خاک پیر شد
و از قوال این بیت درخواست **شعر** معدن شادی است این معدن جود و کرم
قبله ما روی یار قبله هر کس حرم **لا** و شیخ را دستنی گرفته بودند و گرد آن
خاک طواف میکرد و نعره میزد و درویشان سر و پا برهنه در خاک می غلطیدند
چون آرام پدید آمد شیخ گفت این روز را تاریخ سازید که هرگز این روز نه بینید
بعد از آن هر مریدی را که اندیشه حج بودی و شیخ وی را بسر خاک پیر ابو الفضل

یعنی بخاطر را یاد که این درجه
هنگام واقع شد

فرستادی و گفتی آن خاک را زیارت کن و هفت بار گرد آن خاک طواف کن تا مقصود
حاصل شود صاحب کتاب کشف المحجوب بزرگی را نام میبرد و میگوید بسرخس از
وی شنیدم که گفت کودک بودم و بمحلتی رفته بودم بطلب برگ توت از برای کرم
پیله و بر درختی شده بودم که گاهی و شاخهای آن درخت میبریدم شیخ
ابو الفضل بر آن کوی گذشت و مرا ندید هیچ شک نکردم که از خود غایب
بود بر حکم انبساط سر برآورد و گفت بار خدایا یکسال بیش است که مرا دانگی
نداده که موی خود بتراشم با دوستان خود چنین کنند گفت در حال همه اوراق
و اغصان و اصول درختان زرین دیدم آنگاه گفت عجب کاری که گشایش دل را
با تو سخن نتوان گفت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی لقمان بنزدیک
ابو الفضل حسن آمد و برا دید جزوی در دست گفت یا ابا الفضل اندرین جزو
چه میخواهی گفت همان که تو اندر ترک آن گفت پس این خلاف چراست گفت خلاف
تو می بینی که از من می پرسی که چه میخواهی از مستی هشیار شو و از هوشیاری
بیدار گرد تا خلاف برخیزد و بدانی که من و تو چه میطلبیم شیخ ابو الفضل حسن
سرخسی وقتی از هوا در آمد و بر درخت نشست یکی آن بدید شیخ ابو الفضل گفت
چه می نگری این ترا می باید گفت می باید گفت از رنج پائی که می باید یعنی که من طلب
نکرده ام شیخ ابو سعید گوید قدس الله تعالی سره که پیر ابو الفضل در میگذشت
گفتند ایها الشیخ ترا کجا دفن کنیم جواب نداد گفتند بفلان گورستان بر بیت

یعنی بایستی مخالفت نبودی و طریق یکی بودی
یعنی صاحب بصیرت شو و بدانکه مطلوب را
از طرق متعدده توان طلبید

کفت الله الله مرا انجا بر ید کفتند چرا کفت برای آنکه انجا خواجکانند واماماننند
و بزرکانند ما باری کیستیم کفتند پس کجا دفن کنیم کفت بسر تل مرادر کو بکنید
کانجا مقامرانند و کناه کارانند و خراباتیان و دوال بازانند مرا انجا در کور
کنید که درخور ما ایشانند و طاقت آن دیکران ندایم ما با این کناه کاران می زییم
کایشان برحمتها نزدیکتر باشند و هم شیخ ابو سعید فرموده سمعت الشیخ ابا الفضل
محمد بن الحسن شیخ وقته بسرخس یقول الماضی لا یذکر والمستقبل لا ینظر وما فی الوقت
یعتبر وهذا صفة العبودیة ثم قال حقیقة العبودیة شیان الافتقار الی الله تعالی
وهذا من اصل العبودیة وحسن القدوة رسول الله صلی الله علیه وسلم
وهو الذی لیس للنفس فیه نصیب ولا راحة چون شیخ ابو الفضل از دنیا برفت
یاران وی مرقع بیکانه در وی پوشیدند دیکر روز در مسجد نشسته بودند
کسی در مسجد باز کرد و مرقع را در مسجد انداخت و کفت این مرقع بیکانه شما را
نخواهم و برفت **خالوی نیشابوری رحمه الله تعالی** نام وی احمد است
بسرخس بوده و بسرخس رفته بزرک بوده با ولایت ظاهر و کرامات بسیار وی را
مریدی بود محمد بن حسن نام همه دنیا بی خود بر وی پاشیده بود شیخ الاسلام
کفت پیر را یک مرید تمام بود سخن را یک کوش تمام بود تا همه جهان روشن شود
یک صبح تمام بود خالوی نیشابوری فراوان با محمد حسن کفتی آنچه فرا من میدهند
تازه فرا تو میدهم تازه شیخ الاسلام کفت محقق آن بود که سخن تازه فرا وی میدهند

و وی

١٧٨

و وی تازه فرا مریدان میدهد وقتی که خالو از دنیا میرفت کارسازی کفن وی می
کردند کفت من کفن شما را نخواهم که او خود مرا دیکر از عنایت خود کرفت و جان بداد
شیخ ابو العباس القصاب الآملی قدس سره نام وی احمد بن محمد بن عبد الکریم
است شیخ آمل و طبرستان بود مرید محمد بن عبد الله الطبری است و وی مرید ابو محمد
جریری صاحب کرامات و فراست تیز بود و قبله و غوث زمان خویش بود تا زنده
بود رحلت بوی بود وی کفته این بازارک ما با آخر با خرقانی افتد پس از وی بخرقانی
افتاد وی را کفتند که شیخ سلمی طبقات کرده مشایخ را کفت نام من در آن میان
نیاورده کفتند نه کفت هیچ وی امی بوده اما کلام و نکتهای عالی داشته
یکی از ائمه طبرستان کفته که از افضال خدای تعالی یکی آنست که بی تعلیم و تعلم
چنان کرد اند که چون ما را در اصول دین و دقایق توحید چیزی مشکل شود
از وی بپرسیم و آن ابو العباس قصاب است شیخ الاسلام کفت که وی در ایام
من بوده است همواره با شیخ عمو میکفتم که میخواهم سه پیر را زیارت
کنم شیخ ابو العباس را به آمل و شیخ احمد نصر را به نیشابور و شیخ ابو علی
سیاه را بمرو وی کفت که من بها رفت و ترا با خود ببرم و خود نبرد روزی نبود
لیکن پیوسته کسی می آمدی از نزدیک وی بخانقاه شیخ عمو و من احوال
وی و سخن وی می پرسیدم هیچکس را احوال و سخن وی چنان معلوم نیست
که مرا وی کفته که وقت کیمیاست شیخ احمد کوفانی کفت که وی همه شب فریاد

نکردمی

بخواهمی

می کردی و سخن میگفتی با آخر گفتی ما بکی شیء ما بکی شیء لیس کمثله شیء یعنی بی ما
شیء شیخ الاسلام گفت من دو تن دیده ام که ازوی سخن بتمام باز توانستندی
گفت یکی شیخ ابو علی کاتب حکایة آن جوان وسك که دید که گفتند که کار
بنماینده است نه بیننده وی گفته ازو و دیگر شیخ محمد قصاب آملی شاگرد
وی شیخ الاسلام گفت که بو الفارس کرمانشاهی کس فرستاد بشیخ ابو العباس
که اینجا قحط افتاده است دعا کن شیخ سببی اینجا فرستاد باران آمد و قحط برخواست
شیخ ابو العباس نماز بسیار کردی وقتی نماز میکرد یکی از درویشان درزی
کرد و جامه میدوخت همانا بتکلف میدوخت هر زمانی که شیخ سلام
نماز باز دادی او را دیدی هر درزی که راست نیامده بود باز میکرد شیخ گفت انتی
صنمی تی صنمی یعنی آن بت تست بت تست که آنرا می پرستی شیخ ابو سعید ابو الخیر
گوید قدس الله تعالی سره که شخصی بنزدیک شیخ ابو العباس درآمد و از وی طلب
کرامات کرد شیخ ابو العباس گفت نمی بینی چیست که آن نه کراماتست پسر قصابی
بود از پدر قصابی آموخته بود چیزی باو نمودند و او را بربودند و ببغداد تاختند
پیش شبلی و از بغداد بمکه تاخت و از مکه بمدینه تاخت و از مدینه به بیت المقدس
تاخت به بیت المقدس خضر را باو نمودند و در دل خضر افکندند تا وی را قبول کرد و صحبت
افتاد و اینجا باز آورد و عالمی را روی بوی نهاد تا از خرابات ها می آیند و از ظلمتها
بیزار می شوند و توبه میکنند و نعمتها فدا می کنند و از اطراف عالم سوختگان

١٧٩

می آیند و آن ما او را میجویند کرامات پیش ازین بود آن مرد گفت ای شیخ کراماتی باید
که ببینم شیخ گفت نیک بهبین نه کرم اوست که پسر بزکشی در صدر بزرگان نشیند
و بزمین فرو نشود و این دیوار بروی نیفتد و این خانه بسر وی فرو نیاید بی مُلک
و ملک ولایت دارد بی آلت کسب روزی خورد و خلق را خوراند این نه کراماتست
و هم شیخ ابو سعید گفته که ما در آمل بودیم که مردی از مصر بیامد که حدیث شیخ
ابو العباس شنیده بود و وی خود رای نادانی بود از مصر بآمل آمده بود تا صوفی
گری کند و شیخ را از جای ببرد چون درآمد سلام نکرد و پای افزار بیرون نکرد و در
طهارت جای شد کوزها بود که بآن دست و روی شستندی بر میگرفت و وی
شکست تا هیچ نماند گفت شیخ خود را بگویید تا کلال آرد و ایشان کوزه را کلال گویند
با شیخ بگفتند دیگر کلال ببرید گفتند هر چه اینجا بود همه بشکست گفت
از بازار بیاورید دیر می آوردند آن غافل از طهارت جای بیرون آمد و گفت
چرا کلال نیاورد یا اگر کلال ندارید شیخ را بگویید تا بیاید و ریش خود را فرا من
دهد تا بدان استنجا کنم شیخ این سخن بشنید از جای بجست و محاسن دراز
داشت و سفید برد و دست خود نهاد و میرفت و میگفت کار قصاب پسری
بدانجا رسید که ریش او استنجا را شاید آن غافل بشکست و در پای شیخ افتاد
و گفت ای شیخ از نو مسلمان می شوم روزی کودکی شتری را زمام گرفته بود
با بار گران و در بازار آمل میکشید گل بود پای اشتر از جای بشد و بیفتاد

وخود در بشکست مردمان قصد آن کردند که آن بار از وی فرو کیرند شیخ از انجا میکذشت کفت اینجا چه بوده است حال را باز کفتند زمام اشتر را بکرفت وروی سوی آسمان کرد وکفت این اشتر را درست کن واکر درست نخواهی کرد چرا دل قصابی بکریستن این کودک بسوختی در حال اشتر برخاست ودر رفتن آمد وی کفته که همه عالم را اکر خواهند یا نه با خداوند خوی باید کرد والا در رنج باشند زیرا که چون خوی با وی کنی در بلا میل سپس بلا بر تو بلا نیاید ورنجه دل نکردی که خداوند تعالی برضا وسخط ما تقدیر خود متغیر نکند پس رضا بحکم موجب راحت است هر که با وی خوی کند دلش براحت شود وهر که از وی اعراض کند بورد قضا رنجه دل کردد شیخ احمد نصر رحمه الله تعالی وی از کبار مشایخ بوده معاصر شیخ ابو العباس قصابست وحصری را دیده دران وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر از مهنه عزیمت زیارت وصحبت شیخ ابو العباس کرده بود شیخ احمد نصر در شهر نسا بود در خانقاهی که بالای شهر است بر کنار کورستان که خاک مشایخ وتربت بزرکان انجاست واستاد ابو علی دقاق انجا خانقاهی بنا کرده است باشارت مصطفی صلی الله علیه وسلم چون شیخ ابو سعید نزدیک نسا رسید بشهر نسا در نیامد وبزیر شهر بر دهها بکذشت وروی به بسمه کرد که دهی است که قبر محمد علیان انجاست نهاده شیخ احمد نصر از صومعه که دران خانقاه داشت سر بیرون کرد وبا جمع صوفیان

که انجا بودند کفت هر که را می باید که شاه باز طریقت را ببیند اینک می کذرد به بسمه باید شد تا وی را انجا در یابد احمد نصر بیست حج کزارده بود وبیشتر احرام از خراسان بسته بود یک روز در حرم از اسرار حقایق این طایفه چیزی در عبارت اصحاب طامات باز کفت دویست وهشتاد تن از پیران در حرم بودند کفتند تو این سخن چرا کفتی وی را از حرم بیرون کردند در همان ساعت حصری از خانه خود در بغداد بیرون آمد وخادم را کفت آن جوان خراسانی که هر سال می آید چون بیاید راهش ندهی چون احمد ببغداد آمد بدر خانه حصری شد خادم کفت شیخ در فلان وقت بیرون آمد وکفت وی را بار ندهی احمد چون آن بشنید بیهوش بیفتاد وآن چند شبانه روز بدر داشت آخر روز حصری بیرون آمد وکفت از ترک ادبی که بر تو کذشته غرامت آنرا باید که بروم شوی ویکسال روز جهاد خود بلیغی کنی وشب دران جای در طرسوس که کافران از مسلمانان کرفته اند وویران کرده تا بروز نماز کنی وروز بها رکی یکساعت نخسبی شاید که دلهای پیران ترا قبول کند احمد چون صادق بود فی الحال بانچه شیخ فرمود قیام نمود بعد از ان بدر خانه شیخ آمد خادم کفت زود بیا که امروز هفت بار شیخ بطلب تو بیرون آمده است ناکاه شیخ بیرون آمد وکفت یا احمد وولدی وقرة عینی ووی از شادی لبیک زد وروی بحرم نهاد پیران حرم استقبال وی کردند وکفتند یا والداه وقرة عیناه شیخ ابو علی سیاه رحیمه الله تعالی وی از اکابر مشایخ مرو

بوده و با ابو العباس قصّاب و احمد نصر و غیر هما ازین طایفه معاصر و با استاد
ابو علی دقاق صحبت داشته بود و در ابتدا دهقانی کردی گویند سی سال
روزه داشت که کس ندانست هر روز بامداد چون از خانه بیرون آمدی دو نان
برداشتی و گفتی با شریک خود بصحرا بخورم و در راه بدرویشان دادی و اگر
در صحرا شریکان گفتندی چرا چیزی نمی خوری گفتی بخانه خورده ام روی
گفته که در صحرا هر بیل که بزمین فرو بردمی دیگران را خاک بر می آمدی و مرا همه نور
دل بر می آمدی شیخ الاسلام گفت که مردی ویرا گفت که هیچکس بود که عیب خلق داند پس
الله تعالی ساتر العیوب نبود شیخ ابو علی گفت خویشتن را از من بپوش فی الحال آن مرد
بپاسامید و جامه بروی پاره شد و وی برهنه گشت پیش شیخ تضرع و زاری کرد
تا دعا کرد و آن مرد بحال خود باز آمد وقتی شخصی را دید انده خویش کاغذی در دست
گفت آن چیست گفت فتوی است امام ابو علی که مفتی آن وقت بود جواب کرده است
گفت آنرا پیش امام باز بر که در جواب خطا کرده است آن شخص پرسید که این فتوی را
بشیخ داده بودی وی آنرا بخواند گفت شیخ خط نمی تواند خواند امام ابو علی برخاست
و پیش وی آمد و گفت اگر آن بو علی نبودی این بو علی باتش دوزخ رسیده بودی
وفات وی بمرو بوده در شعبان سنه اربع و عشرین و اربعمائه **ابو علی دقاق**
رحمه الله تعالی نام وی حسن بن محمد الدقاق است زبان وقت بود در نیشابور
و امام فن خود بود و در زمان خود بی نظیر بیان صریح و لسان فصیح داشت مشایخ

بسیار دیده بود و مرید نصرابادی بود و مذکری کردی در نیشابور برفته از دنیا
در ماه ذی قعده سنه خمس و اربعمائه شیخ الاسلام گفت که وی هر سال جایی
رفتی و بشهر دیگر مقام کردی و آخر باز آمدی استاد ابو القاسم قشیری داماد
وی بود و شاگرد وی و مجالس وی جمع کرده بود دقاق شوری داشت و گرم بود وی
می گفتی می باید که بخیابان هری کوک کنم یعنی بانگ زنم که وی در کار هریوکان
دور رفته گفتند بهری شوترا بنعره بکشند زیرا که هر که در مجلس وی نعره
زدی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که در مجلس دقاق بودم کسی ویرا از
نزول پرسید باین دو بیت جواب داد **شعر** خلیلیَّ هل ابصرتما و سمعتما
باکرم من ربٍّ تمشّی لعبده ۞ اتی زائراً من غیر وعدٍ و قال لی ۞ اصونک
من تعلیق قلبک بالوعد ۞ و در مقامات شیخ ابو سعید ابو الخیر این بیت
دیگر مذکور است **نظم** و کم قلتُ شیئاً لیتنی کنت عنده ۞ و ما قلت اجلالاً
له لیته عندی الی ۞ وی گفته که چون مدعی بینید دامن وی محکم بگیرید
که معنی داران و محققان برفتند صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که از پیری
شنیدم که گفت که روزی بمجلس وی در آمدم به نیت آنکه از توکل پرسم وی
دستار طبری نیکو بر سر داشت دلم بآن میل کرد گفتم ایها الاستاد توکل چه باشد
گفت آنکه طمع از دستار مردم کوتاه کنی این بگفت و دستار را بمن انداخت بو علی دقاق
گفته اگر هر که را رد کنند برود و باز نیاید میدان خالی ماند شیخ الاسلام گفت

نه رداست نا زاست بازای که قصه دراز است هم ابو علی دقاق کفته درخت خودرو
که کسی آنرا نپرورده باشد برک برآرد ولی بار نیارد واکر آرد بی مزه آرد پس کفت من این
طریق از نصرابادی کرفتم واو از شبلی واو از جنید هرکز نصرابادی نرفتم
که غسل نکردم روزی بری رسید یکی وی را بشناخت کفت این استاد ابو علی دقاقست
بزرکان آمدند واستدعای درس کردند قبول نکرد الحاح بسیار کردند ومنبر
نهادند تا وعظ کوید بمنبر بالا رفت واشارت براست کرد وکفت الله اکبر وروی بقبله
کرد وکفت ورضوان من الله اکبر وبجانب چپ اشارت کرد وکفت والله خیر وابقی
خلق بیکبار بهم برآمدند وغریو برخواست وچند کس برجای بمردند استاد در میان
آن مشغله از منبر فرود آمد وبرفت بعد از آن وی را طلب کردند نیافتند مریدی
داشت با بزرکان بیمار شد بعیادت وی آمد و پرسید که ترا چه شد کفت که شب
برخواستم که وضو سازم تا پی بر پشت من افتاد و درد سخت پدید آمد وتب
در پیوست استاد کفت ترا با این فضولی چه کار که نماز شب کنی ترا می‌باید دنیا از خویش
دور می‌باید کرد کسی را که سر درد کند وطلا بر پای نهد هرکز به نشود وچون دست
بحس شود آستین بشوید هرکز پاک نکردد وهم استاد ابو علی کفته در مناجات
خویش خداوندا مرا رسوا مکن که بسی از تو لافها زده ام بر سر منبر واکر رسوا خواهی
کرد در پیش مجلسیان رسوا مکن دان مرا همچنین مرقع صوفیان رها کن ورکوه پیدست
ده عصای بد بکردنت که من شیوه صوفیان دوست میدارم انکاه مرا بار کوه

وعصا ومرقع سر بوادی از وادیهای دوزخ در ده تا من ابد الابدین خونابه فراق
ودران وادی نوحه میکنم وبر نکونساری خویش میکریم وماتم بازماندکی خویش
میدارم تا باری اکر قرب تو ام نبود نوحه تو ام بود وهم وی کفته خداوندا دیوان
خود بکناه سیاه کردیم وتو موی ما را بروزکار سفید کردی ای خالق سیاه
وسفید فضلی بکن وسیاه کرده ما را در کار سفید کرده خویش کن استاد ابو القاسم
یعنی به پیری ما رحم کن
قشیری پس از وفات وی را بخواب دید که بسیاری بیقراری میکرد ومی کریست کفت
ای استاد چه بوده است مکر باز کشتن بدنیا می‌بایدت کفت آری ولی نه از برای
مجلس و زرم
آنکه مجلس کویم اما از بهر آنکه میان در بندم وعصای بر در میزنم ومیکویم مکنید
که نمیدانید که از که باز می‌مانید کویند در آخر عمر چندان درد بر استاد پدید آمده بود
که هر آخر روزی بر بام برآمدی وروی با آفتاب کردی وکفتی ای سرکردان مملکت
امروز چون بودی وچون کذرانیدی هیچ جا رنجی اندوهکین این حدیث یافتی هیچ
جا از زیر وزبر شدکان این واقعه خبر یافتی هم ازین جنس میکفتی تا آفتاب فرو
شدی وکویند که سخن وی در آخر حیات چنان شد که کسی سخن او را فهم نمیکرد
وطاقت نمیداشت مردم اندک هفده یا هیژده کس بمجلس وی آمدی شیخ الاسلام
کفته است که چون ابو علی دقاق را سخن عالی شد مجلس واز خلق خالی شد ابو علی
الشبوی المروزی رحمه الله تعالی نام وی محمد بن محمد بن عمر بن شبویه
است کان لسان الوقت بناجیته وعدیم النظیر بها از اصحاب ابو العباس بن سیاد بیست

وفی تاریخ المشایخ الصوفیة القاسم بن القاسم ابو العباس بن بنت الامام احمد بن
السیار المروزی له لسان فی علوم الحقایق واحد من تفقّه من اجلّة من صحبه محمد بن
محمد بن عمر بن شبویه وفی انساب السمعانی ابو علی الشبوی یروی عن ابی عبد الله
محمد بن یوسف الفربری شیخ ابو سعید ابو الخیر کوید قدس الله تعالی سره که استاد ابو علی
دقاق بنزدیک پیر شبوی آمد و ما بمرو بودیم و پیر شبوی صحیح بخاری یاد داشت
و ما صحیح بخاری از وی سماع داریم و پیر را ازین معنی آگاهی تمام بوده استاد
ابو علی دقاق را باین سخن وی آورد پیر شبوی استاد ابو علی را گفت که ما را ازین معنی
نفسی زن استاد ابو علی گفت این بر ما بسته است کشاده نیست گفت روا بود ما نیاز
خویش حاضر کنیم تا ترا بر نیاز ما سخن بکشاید آن معنی آتش است و نیاز سوخته
استاد ابو علی اجابت کرد و مجلس نهاد و وی بر سر منبر سخن نمی کشاد که مردم اهل آن نبودند
پیر شبوی از در مسجد در آمد استاد را چشم بروی افتاد سخنش بکشاد چون مجلس
بآخر رسید پیر شبوی گفت تو آنی که بودی این ما بودیم نیاز بایدهیچ راهی بخداوند
از نیاز نزدیکتر نیست اگر بر سنگ خاره افتد چشمه آب بکشاید روزی در تابستان
در گرمگاه روز که خاک و گرد بود ابو علی شبوی را دیدند که میرفت گفتند ایها الشیخ
کجا میروی گفت بفلان خانقاه میروم که اکنون درویشان اند و من بدانشسته ام
گفته اند که در وقت قیلوله پیوسته رحمت از آسمان بر درویشان بارد بتخصیص در وقت قیلوله
میروم که آنجا قیلوله کنم باشد که از آن رحمت نیز بر من باشد بزرگان گفته اند

یعنی در تاریخ مشایخ صوفیه مذکور است که قاسم بن قاسم یعنی ابو العباس ... امام احمد سیار مروزی ... در علم ... حدیث ... [illegible]

۷ نوشته دیده ام؟

خویشتن را

خویشتن را در میان ایشان در خزان و خویشتن را از ایشان و از دوستان ایشان
فرا نمایی اگرچه دانی که چگونه رسوایی **مصراع** عاشق نمای خویشتن ار چه نه چنین
تا فردا گویند تو کیستی گویی که من از دوستان ایشانم و چون سخن ایشان شنوی
اگرچه معنی ندانی سری در جنبان تا فردا گویی که از سر جنبانان ایشانم گویند
پیاکترا چه فیست مکن بدان سبب برهی **شعر** با عاشقان نشین و همه عاشقی گزین
با هر که نیست عاشق با او مشو قرین **شیخ ابو القاسم بشر یاسین رحمه الله**
از جمله مشاهیر علمای عصر و کبار مشایخ دهر بوده است و نشست وی در میهنه
بوده است و آنجا از دنیا برفته در سنه ثمان و ثلثمائه شیخ ابو سعید ابو الخیر
قدس الله تعالی سره گفته است که در کودکی در آن وقت که قرآن می خواندم
پدرم با ابو الخیر مرا بنماز آدینه می برد در راه پیر ابو القاسم بشر یاسین پیش آمد گفت
ای ابو الخیر این کودک از آن کیست پدرم گفت آن ماست نزدیک ما آمد و بر سر
پای نشست و روی بر روی ما باز نهاد و چشمهای وی پر آب گشت و گفت با الخیر
ما نتوانستیم رفت ازین جهان که جای خالی میدیدیم و درویشان ضایع می ماندند
اکنون که فرزند ترا دیدیم ایمن گشتیم که ولایتها را ازین کودک نصیب خواهد بود
پس پدرم را گفت چون از نماز بیرون آیی او را نزدیک ما آر چون از نماز فارغ شدیم
پدر ما را بنزدیک پیر ابو القاسم برد چون در صومعه وی شدیم و پیش وی

[illegible]

بنشستیم دران صومعه طاقی بود نیک بلند پیر ابو القاسم پدر مرا گفت بو سعید را
بر دوش کن که ما ان طاق فرو گیرد پدر مارا بر گرفت دست دراز کردیم وآن قرص را
ازان طاق فرو گرفتیم قرص جوی بود گرم چنانکه دست مارا از گرمی وی خبر می بود
شیخ ابو القاسم آن قرص از ما بستند و چشم پر آب کرد وآن قرص بدو نیمه ساخت
ویک نیمه بما داد و گفت بخور ویک نیمه خود بخورد و پدرم را هیچ نصیب نداد پدرم
گفت ای شیخ چه سبب بود که مارا ازین تبرک نصیب نکردی شیخ ابو القاسم گفت
ای ابو الخیر سی سالست تا این قرص برین طاق نهاده ایم وما را وعده کرده اند
که این قرص در دست آنکس گرم خواهد شد جهانی بوی زنده خواهد گشت وختم
این حدیث بر وی خواهد بود اکنون این بشارت ترا تمام باشد که آنکس این پسر
تو خواهد بود شیخ ابو سعید قدس الله تعالی سره گفته است که روزی پیش بو القاسم
بشر یاسین بودیم مارا گفت ای پسر خواهی که با خدای سخن گویی گفتیم خواهیم
چرا نخواهیم گفت هر وقت در خلوت باشی این بگوی وبیش ازین مگوی رباعی
بی تو جانا قرار نتوانم کرد ° احسان ترا شمار نتوانم کرد ° گر بر تن من زبان شود هر مویی
یک شکر تو از هزار نتوانم کرد شیخ لقمان سرخسی قدس الله سره وی
در ابتداء مجاهده بسیار داشته است و معامله با احتیاط ناگاه کشفی افتادش که عقلش
برفت گفتند لقمان آن چه بود واین چیست گفت هر چند پیش کردم پیش بی

بایست درماندم گفتم الهی پادشاهان را چون بنده پیر شود آزادش کنند تو پادشاه عزیزی
در بندگی تو پیر گشتم آزادم کن گفت ندایی شنیدم که ای لقمان آزادت کردیم نشان
آزادی آن بود که عقل از وی بر گرفتند پس او از عقلای مجانین بوده است و شیخ ابو سعید
ابو الخیر بسیار گفته است که لقمان آزاد کرده خدای است سبحانه از امر و نهی و هم شیخ
ابو سعید ابو الخیر گفته که شبی جماعتی خفته بودند و در خانقاه بسته بود و ما با پیر
ابو الفضل بر سر صفه نشسته بودیم و سخنی میرفت در معارف مسئله مشکل
شد ناگاه لقمان را دیدیم که از بام خانقاه در پرید و در پیش ما بنشست وآن مسئله را
بگفت چنانکه اشکال بر خاست باز بپرید و ببام بیرون شد پیر ابو الفضل
گفت ای ابو سعید مرتبه این مرد می بینی گفتم می بینم گفت اقتدا را نشاید گفتم چرا
گفت از آنکه علم ندارد از شیخ ابو سعید پرسیدند در سرخس که ظریف کیست گفت
در شهر شما لقمان گفتند سبحان الله در شهر ما خود هیچکس از وی بشولیده تر
وشوخگین تر نیست شیخ گفت شمارا غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود و پاکیزه
آن باشد که با هیچ چیزش پیوند نباشد و هیچکس را از وی بی پیوندتر و بی علاقه تر
و پاکیزه تر نمی بینم که در همه عالم بهیچ چیز پیوند ندارد نه با دنیا و نه با آخرت و نه
با نفس و هم شیخ ابو سعید ابو الخیر گفته است که ما در سرخس بودیم پیش پیر ابو الفضل
حسن یکی در آمد و گفت لقمان مجنون را بیماری پدید آمده است و فرو مانده و گفته
مارا بفلان رباط برید سه روز است که آنجاست و هیچکس سخن نگفته است امروز

حه اقتدا بعلم طریقت باید و مجذوب
غیر سالک را علم بطریق نیست پ

گفت که پیر ابوالفضل چون این بشنید گفت انجا رویم با جماعت انجا شدند چون
لقمان آن ابدید تبسّمی کرد پیر ابوالفضل بر بالین وی بنشست وی در پیر می نگریست
ونفسی کرم میزد و هیچ لب نمی جنبانید یکی از جمع گفت لا اله الّا الله لقمان تبسمی کرد
و گفت ای جوان مرد ما خراج داده و برات شده و باقی بر توحید داریم آن درویش گفت آخر
خویشتن را بادمی باید داد لقمان گفت ما را عربده میفرمایی بردرگاه حق پیر ابوالفضل را
خوش آمد گفت همچنین است ساعتی بود نفس منقطع شد و همچنان در پیر می نگریست
و هیچ تغیّر در نظرش پدید نیامد بعضی گفتند تمام شد و بعضی گفتند نشد هنوز
نظرش راست و درست است پیر ابوالفضل گفت تمام شده است ولیکن تا ما نشسته ایم
وی چشم فراز نکند چون پیر ابوالفضل برخاست لقمان چشم بر هم نهاد شیخ محمد
قصاب آملی رحمه الله تعالی وی بدامغان بوده است شیخ الاسلام گفت که شیخ
محمد قصاب شاگرد شیخ ابوالعباس قصاب بود مذکّری کردی شیخ ابوالعباس وی را
از مجلس داشتن باز داشته بود که عام را سخن نگوید که سخن وی بلند شده بود وی
بزرگ بود همه دامغان جیفه بود و وی روح آن و هم شیخ الاسلام گفت اگر
خرقانی و محمد قصاب بجای بودندی من شما را بقصاب فرستادی نه بخرقانی
که وی شما را سودمندتر بودی از خرقانی یعنی خرقانی منتهی بود مرید از وی بهره
کم یافتی شیخ الاسلام گفت که محمد قصاب با من گفت که هر نیکوکان صنعتی باشند
یعنی برحمت و عفو و کرم گرایند پیش از صفات نه پسندد و معامله صوفیان

باذانست

باذانست با معطی است نه با عطا و هرچه جز وست حجاب است از و شیخ ابوالحسن
خرقانی قدس الله تعالی سرّه نام وی علی ابن جعفر است یگانه و غوث روزگار
خود بوده و قبله وقت که در روزگار وی رحلت بوی بودی شیخ ابوالعباس
قصاب گفته بود که این بازارک ما با خرقانی افتد یعنی رحلت و زیارت پس از وفات
وی بخرقانی گشت چنانکه گفته بود و انتساب شیخ ابوالحسن در تصوف بسلطان العارفین
شیخ ابویزید بسطامی ست قدس الله تعالی و تربیت ایشان در سلوک از روحانیت شیخ
ابویزید است و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ ابویزید است بمدتی و
شیخ ابوالحسن شب سه شنبه عاشورا سنه خمس و عشرین واربع مایه برفته
از دنیا روزی با اصحاب خود گفت که چه چیز بهتر بود گفتند شیخا تو بگوی گفت دلی
که در وی همه یاد کرد او بود از وی پرسیدند که صوفی کیست گفت صوفی بمرقّع
و سجاده صوفی نبود و صوفی برسوم و عادات صوفی نبود صوفی آن بود که نبود
و هم وی گفته که صوفی روزی بود که بآفتابش حاجت نبود و نیستی است که
بهستیش حاجت نبود از وی پرسیدند که مرد چه داند که وی بیدار است گفت بآنکه
چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش از یاد کرد حق خبر داشته باشد و از وی پرسیدند
که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن گوید یعنی آن گوید که دلش بود و از وی
پرسیدند که اخلاص چیست گفت هرچه برای حق کنی اخلاص است و هرچه برای خلق
کنی ریاست و از وی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا سخن گفتن گفت کسی را که بیک تا د

یعنی چون صوفی و وجود وی از نظر وی مرتفع
گردد و مطلق احتیاج از نظر وی مرتفع شود
چه احتیاج فرع وجود است

ابریشم از آسمان در آویخته باشند بادی پاید که درختها و بناها بیفکند و همه
کوهها برکند و همه دریاها انباشته کند و ویرا از جایگاه نتواند جنبانید
و وی گفته است که هرگز با کسی صحبت مدارید که شما گویید خدا و گوید چیزی دیگر
و هم وی گفته که اندوه طلب کن تا آب دیده تو پدید آید که حق گریه بندگان را دوست
میدارد و هم وی گفته اگر کسی سرودی بگوید و با آن حق را خواهد بهتر از آن بود
که قرآن خواند و با آن حق را نخواهد و هم وی گفته که وارث رسول آنکس بود که
بفعل رسول اقتدا کند نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند شبلی گفته است
آن خواهم که نخواهم و وی گفته که وارث رسول آنکس بود که بفعل رسول اقتدی
کند نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند شبلی گفته است آن خواهم که نخواهم
و وی گفته که این هم خواستنیست و هم وی گفته که امروز چهل سالست تا
در یک وقتم و حق بدلم می نگرد بجز خود را نمی بیند ما بقی لغیر الله شیء
و لا فی صدری لغیره قرار و هم وی گفته چهل سالست تا نفسم یک شربت
آب سرد میخواهد یا شربت دوغ ترش میخواهد هنوز وی را نداده ام و هم وی
گفته علما و عباد در جهان بسیارند ترا چنان باید بودن که روز بشب آری چنانکه
خوی پسندد و شب بروز آری چنانکه حق پسندد و هم وی گفته که روشن ترین دلها
آن بود که درو خلق نبود و بهترین کارها آن بود که درو اندیشهٔ مخلوق نبود و حلال
ترین نعمتها آن بود که بجهد تو بود و بهترین رفیقان آن بود که زندگانیش با حق بود

یعنی آن را نتواند جنبانید در آن است هیچ حادثه پدید نیاید

زیرا که بر سرود وی فایده مترتب گردد و بر قرآن خواندن هیچ فایده مترتب نگردد

یعنی نمانده است در من نسبت با غیر حق نسبتی و علاقهٔ و نمانده است در سینهٔ من آرامی بنسبت با غیر او

۱۸۶

شیخ ابو عبدالله داستانی رحمه الله نام وی محمد بن علی الداستانیست و لقب وی
شیخ المشایخ عالم بوده بانواع علوم و از محتشمان درگاه حق بود و ویرا کلام مهذب
بوده است و اشارات لطیف از اقران شیخ ابوالحسن بود و نسبت ارادت وی بسه واسطه
بشیخ عمی بسطامی که برادرزاده سلطان العارفین و مرید وی بود میرسد در ماه رجب
سنه سبع عشر و اربع مائه برفته از دنیا و عمر وی پنجاه و نه سال بوده صاحب
کتاب کشف المحجوب گوید که من از شیخ سهلکی که از اصحاب وی بود شنیدم که گفت
وقتی در بسطام ملخ آمد و همه کشتها و درختها از بسیاری او سیاه شد و مردم
دست بخروش بردند شیخ مرا گفت این چه مشغله است گفتم ملخ آمده است و مردم
بآن رنجه دل می باشند شیخ برخاست و ببام برآمد و روی بآسمان کرد در حال همه ملخها
برخاستند تا نماز دیگر را یکی نمانده بود و هیچکس را یک شاخ بزیان نشده شیخ ابو سعید
ابوالخیر قدس الله تعالی سره نام وی فضل الله ابن ابو الخیر است سلطان
وقت بود و جمال اهل طریقت و مشرف القلوب و در وقت وی همه مشایخ وی را
مسخر بودند پیر وی در طریقت شیخ ابوالفضل بن حسن سرخسی است شیخ ابو سعید
گفته که یک روزی می آمدم بر در شارستان سرخس تل خاکستر بود و لقمان مجنون
بر سر آن نشسته قصد وی کردم و بران بالا شدم وی پاره بر پوستین می دوخت
و ما بوی می نگریستیم و حضرت شیخ چنان ایستاده بوده است که سایه وی بر پوستین
لقمان افتاده بوده چون آن پاره بر پوستین دوخت گفت یا با سعید ما ترا با این

داستانی ... محمد ...
عمی بسطامی ...

پاره برین پوستین دوختیم پس برخاست و دست ما بگرفت و می برد تا بخانقاه پیر
ابو الفضل و پیرا آواز داد و وی بیرون آمد گفت یا با الفضل این را نگاه دار که از
شمااست پیر ما را دست بگرفت و در خانقاه برد و در صومعه بنشست و جزوی بر گرفت
و در انجا نظر میکرد ما را چنانچه عادت دانشمندان بود طلب در سینه پدید آمد
که دران جزو چیست پیر بدانست گفت یا باسعید صد و بیست و چهار هزار پیغمبر را که
بخلق فرستادند گفتند با خلق بگویید که الله ایشان آمدند کسانی که این کلمه گفتند درین
کلمه مستغرق شدند شیخ گفت این سخن آن شب ما را در خواب نگذاشت بامداد پیش
از آفتاب بر آمدن از پیر دستوری خواستیم و بدرس تفسیر پیش بو علی فقیه آمدیم
چون بنشستیم اول درس خواجه بو علی را این آیة بود قل الله ثم ذرهم فی خوضهم
یلعبون دران ساعت دری در سینه ما بگشادند بسماع این کلمه و ما را از ما فرا
ستدند خواجه بو علی آن تغییر در ما بدید گفت دوش کجا بودی گفتم بنزدیک پیر ابو الفضل
گفت برخیز و باز انجا شو که حرام بود ترا ازان معنی با این آمدن ما بنزد پیر ابو الفضل
شدیم واله و متحیر این کلمه گشته چون پیر ابو الفضل ما را بدید گفت یا باسعید
شعر مستک شده همی ندانی پس و پیش ٭ هان گر نکنی تو این سر رشته خویش
گفتم ای شیخ چه میفرمایی گفت درای و بنشین و این کلمه را باش که این کلمه با تو کارها
دارد چون پیر ابو الفضل برحمت حق تعالی پیوست و ما را در مدت حیات پیر هر اشکالی
که بودی بوی رجوع افتادی حل اشکال ما را هیچکس متعین نبود الا الشیخ ابو العباس

یعنی بگوی خدا را و بگذار دیگران را که در
باطل خود روند بی فایده ٭

بآمل رفتیم بنزدیک شیخ ابو العباس و یکسال پیش وی بود پیر گویند که شیخ ابو العباس
در جماعت خانه صوفیان موضعی بود که چهل و یکسال در انجا نشسته بود در میان
جمع اگر شب درویشی نماز افزونی کردی گفتی ای پسر تو بخسب که هر چه این پیر میکند
برای شما میکند و پیر این بهیچ کار نیست و بدین حاجتی ندارد و هرگز دران یکسال
شیخ ابو سعید را نگفت که تو بخسب یا نماز مکن چنانکه دیگران را گفتی وی را
برابر خود خانگکی داده بود یکشب شیخ ابو العباس از صومعه بیرون آمد
مگر فصد کرده بود و رگش گشاده شده و شیخ ابو سعید ازان حال خبر داشت
برخاست و زود از زاویه خود بیرون آمد و پیش شیخ آمد و دست وی بشست و فصد ببست
و جامه از وی باز کرد و جامه خویش پیش وی داشت شیخ بستد و در پوشید پس جامه
شیخ را بشست و نمازی کرد و بر ریسمان افکند و هنوز در شب خشک شد بمالید
و در نوردید و پیش شیخ آورد شیخ اشارت کرد که ترا در باید پوشید شیخ ابو سعید
در پوشید و بزاویه خود رفت چون بامداد شد جماعت برخواستند و حاضر آمدند
در شیخ ابو العباس نگریستند جامه شیخ ابو سعید دیدند و در شیخ ابو سعید
جامه شیخ ابو العباس در تعجب ماندند شیخ ابو العباس گفت آری دوش نثارها رفت
همه نصیب این جوان مهنگی آمد مبارکش باد شیخ ابو سعید گفته است روزی
دو کس پیش شیخ ابو العباس آمدند و بنشستند و گفتند ما را با یکدیگر سخنی
رفته است یکی میگوید اندوه ازل و ابد تمام تراست و یکی میگوید شادی ازل

مراد بازل و ابد دوام زمانست و حاصل آنکه
یکی میگوید اندوه دائمی تمام تر است و دیگری
میگوید شادی دائمی تمام تر است

وابد تمام تو شیخ چه میکوید شیخ دست بروی فرود آورد وکفت الحمد لله که
منزلکاه پسر قصاب نه اندوهست ونه شادی لیس عند ربکم صباح ولا مسی
اندوه وشادی صفت تست وهرچه صفت تست محدث است ومحدث را بقدیم
راه نیست پس کفت پسر قصاب بنده خدا است در امر ونهی ورهی مصطفی صلی الله
علیه وسلم در متابعت سنت اکر کسی دعوی راه جوانمردان میکند بکو اهنک
اینست چون آن دوکس بیرون شدند پرسیدیم که آن دوکس که بودند کفتند یکی ابو الحسن
خرقانیست ویکی ابو عبد الله داستانی وهم شیخ ابو سعید کفته است که چون یکسال
بنزدیک شیخ ابو العباس مقام کردیم کفت باز کرد وبا میهنه شو تا روزی چند این
علم بر در سرای تو زنند ما بحکم اشارت او باز آمدیم با هزار خلعت وفتوح پیری
بوده است بمرو از مشایخ ماوراء النهر نام وی ابو محمد ابو نصر حبیبی وهرکز شیخ را
ندیده بود وقتی خواجه ابو بکر خطیب که از ائمه مرو بوده ودر درس قفال شیخ را
دیده بود بجهت شغلی قصد نیشابور داری مرا سوالیست میخواهیم که از شیخ ابو سعید
بپرسی وجواب باز آری ولیکن باید که آن نداند که این سوال من کرده ام کفت
آن سوال چیست کفت از وی بپرس که آثار را محو بود کفت من این یاد نتوانم کرفت
بنویس بنوشت وبوی داد خواجه ابو بکر خطیب کفت چون به نیشابور آمدم ودر
کاروان سرای فرود آمدم دو صوفی در آمدند وآواز دادند که خواجه امام ابو بکر
خطیب در کاروان سرای مرو کدامست آواز دادم که منم کفتند شیخ ابو سعید سلام

میرساند

یعنی با آثار طبیعت بالکلیه زایل کرده

میرساند ومیکوید که ما آسوده نه ایم که تو در کاروان سرای فرود آمدی باید که
بنزد ما آیی کفتم که بکرمابه شوم وغسل کنم آنکاه بیایم وازان سلام وپیام
حالی عظیم بر من پدید آمد که یقین دانستم که کس او را خبر نداده است بکرمابه شدم
وغسل کردم چون بر آمدم آن دو درویش را دیدم ایستاده با عود وکلاب
کفتند شیخ ما را بخدمت فرستاده است چون پیش شیخ آمدم وشیخ مرا دید
کفت اهلاً لسعدی والرسول وحبذا وجه الرسول لحب وجه المرسل
سلام کردم جواب داد وکفت اکر تو رسالت آن پیر را خار میداری سخن او نزدیک
ما عزیز است تا از مرو بیرون آمده ما منزل بمنزل می شماردیم بیا تا چه داری
وآن پیر چه کفته است از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته بود وآن کاغذ را
بیرون آوردم وبشیخ دادم کفت اکر جواب اکنون کویم بر تو لازم آید که باز کردی
شغلی که داری بکذار وچون بروی بکویم تا در نیشابور بودم هر شب پیش شیخ می
بودم وقت باز کشتن جواب سوال طلبیدم کفت آن پیر را بکوی که لا تبقی ولا تذر
عین نمی ماند اثر کجا ماند سر در پیش افکندم وکفتم که مفهوم نشد کفت
این در بیان دانشمندی نیاید این بیتها یاد کیر وباوی بکوی شعر
جسمم همه اشک کشت وچشمم بکریست در عشق تو بی جسم همی باید زیست
از من اثری نماند این عشق ز چیست چون من همه معشوق شدم عاشق کیست
کفتم شیخ بفرماید تا بر جایی ثبت کنند حسن مودب را بفرمود تا بنوشت

چون بمرو آمد مرد وقت پیر محمد حبیبی بیامد قصه را جمله با وی گفتم و آن
بیتها برخواندم چون بشنید نعره بزد و بیفتاد و از آنجا دو کس او را بیرون بردند
و هفتم روز در خاک بود شیخ قدس سره گفته است مصراع برهنه دگر باشد و برهنه دگر
آنچه از علوم تعلق بتقریر زبان دارد و متمسک آن طایفه انا وجدنا آباءنا
علی امة است برهنه است تا حیوة عاریتی زبان از آنجا یک مدد می‌کند در بیابان
غرور سرابی می‌نماید چون ناصیه ملک الموت پدید آمد پیرایه عاریت از سر
زبان برداشتند و رسوایی مرد ظاهر شود و آنچه تعلق بدل دارد برهنه است
و از وی توقع ثمرات بسیار در دین و دنیا روزی قوالی در پیش شیخ این بیت خواند
نظم اندر غزل خویش نهان خواهم گشتن ۞ تا بر لب تو بوسه زنم چونش
بخوانی شیخ گفت این بیت که گفته است گفتند عماره گفت برخیزید تا بزیارت
وی شویم شیخ با جمعی بزیارت وی شدند این رباعی بر زبان حضرت شیخ گذشت
رباعی در راه یگانگی نه کفر است و نه دین ۞ یک گام ز خود برون نه و راه ببین
ای جان و جهان تو راه اسلام گزین ۞ با مار سیه نشین و با خود منشین ۞
و هم حضرت شیخ فرموده اند که این ابیات در پیش جنازه ما برخوانید شعر
خوبتر اندر جهان چه باشد از این کار ۞ دوست بر دوست رفت یار بر یار
و آن همه اندوه بود و این همه شادی و آن همه گفتار بود و این همه کردار شیخ را
پرسیدند از معنی این خبر که تفکر ساعة خیر من عبادة سنة شیخ گفت اندیشه یک ساعت

بضم عین مهمله و فتح میم مخفف فتح دال مهمله

دو مقام تهی شدن دل از غیر حق سبحانه جمیع اوصاف متقابله از نظر شهود مرتفع شود ... متقابله انداز نظر شهود مسلوب شاهد شد

در نیستی خود بهتر از عبادت یکساله در اندیشه هستی خود بعد از آن گفت رباعی
تا روی ترا بدیدم ای شمع طراز ۞ نه کار کنم نه روزه دارم نه نماز ۞
چون بی تو بوم نماز من جمله مجاز ۞ چون با تو بوم مجاز من جمله نماز ۞ استاد
ابو صالح که مقری شیخ بود بیمار شد حضرت شیخ مر ابوبکر مودب را که ادیب
فرزندان شیخ بود بخواند و بفرمود که دوات و قلم و پاره کاغذ بیار تا برای ابو صالح
چیزی بنویسم دوات و قلم و کاغذ آورد گفت بنویس رباعی
حورا به نظاره نگارم صف زد ۞ رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد ۞
یک خال سیه بر آن رخان مطرف زد ۞ ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد ۞
خواجه ابوبکر مودب آن را بنوشت و بنزدیک بو صالح بردند و بر وی بستند در
حال صحت یافت و همان روز بیرون آمد روزی شیخ بیرون آمد و در زیر درختی
بنشست که برگ آن زرد شده بود و این بیت خواند شعر تو از مهر نزردی و من از مهر زردم
تو از مهر ماه و من از مهر ماه ۞ شیخ را گفتند فلان کس بر روی آب می‌رود
گفت سهل است بزغی و صعوه و خسی بر روی آب برود گفتند فلان کس در هوا
می‌پرد گفت زغنی و مگسی نیز در هوا می‌پرد گفتند فلان کس در یک لحظه از شهری
بشهری می‌رود گفت شیطان نیز در یک نفس از مشرق بمغرب می‌رود این چنین چیزها
چندان قیمتی نیست مرد آن بود که در یک نفس از مشرق بمغرب می‌رود این چنین
چیزها را چندان قیمتی نیست مرد آن بود که در یک نفس میان خلق نشیند و داد

مرغیست که با بها در آب می‌افکند و وی را سپس گویند

وستدکند وزن خواهد وباخلق درآمیزد و یك لحظه از یاد خدای خود غافل نباشد
شیخ را پرسیدند که تصوف چیست گفت آنچه در سر داری بنهی وآنچه در دست داری
بدهی واز انچه بر تو آید بجهی وهم وی گفته الله ولیس وما سواه هوس وانقطع النفس
وهم شیخ گفته حجاب میان بنده وخدای زمین وآسمان نیست عرش وکرسی نیست
پنداشت ومنی تو حجابست از میان برگیر وبخداوند رسیدی شیخ فرموده اند که در سفر
بودیم بدهی رسیدیم گفتیم از پیران اینجا هیچکس بوده است که وی را دیده اند گفتند
هیچکس هست که وی را دیده باشد گفتند اینجا پیریست دیرینه که وی را دیده است
فرستادیم تا آن پیر بیامد مردی شکوه بود پرسیدیم که تو او را دیده گفت کودك
بودم وی را دیدم گفتیم که از وی چه شنیدی گفت مرا قوت آن نبود که سخن وی دانستمی
لیکن یك سخن یاد دارم از وی روزی مرقع داری از راه رسید ونزدیك وی درآمد
وسلام کرد وگفت پای افزار بیرون کنم ایها الشیخ که بتو بیاسایم که گرد همه عالم بگشتم
خود نیاسودم وآسوده نیز ندیدم پیر گفت چرا از خویش دست نداشتی تا خود بیاسودی
وخلق نیز از تو بیاسودندی ما گفتیم این سخن تمامست که آن پیر گفته وبرتر ازین سخن
نباشد وهم شیخ فرموده اند اصل این حدیث آن باشد که مرد را باز نگذارند رسول
صلی الله علیه وسلم میگفتی اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین ولا اقل من ذلك
مرا یك چشم زدن بخود باز مگذار وکمتر از ان وهم وی فرموده که ما بمرو بودیم
پیری صراف را بدیدیم گفت ای شیخ در همه عالم هیچکس را نگذارد که شربت

یعنی انچه غیر اوست بهوس است
ودیگر دم منقطع شد که دیگر
سخن نماند

آب بمن دهد یا بر من سلام کند وهمه خلق میخواهند تا ساعتی از خود
برهند ومن میخواهم که بدانم که یکساعت کجا ایستاده ام باخر عمر آتشی در وی
افتاد وبسوخت وهم شیخ فرموده اند ولذکر الله اکبر ذکر خداوند بزرگترست
نه چنان که تو او را یاد کنی چنانکه او ترا یاد کند ذکر خداوند بزرگ ترا هست نه چنانکه
بود ذکر تو پیدا بود که تا کجا بود ترا بباید جستن این حدیث را وبجد فرا پیش باید گرفت
آن مرد که گفت با پیرزن که خدا را کجا جویم گفت دوست ما در کجاش جستی که نیافتی
هر کجاش جویی یابی من طلب وجد هر که جست یافت وهر که جوید یابد وهم شیخ
وجدّ
فرموده اند که جوانی بنزدیك پیری در شد وگفت ای پیر مرا سخنی بگوی پیر ساعتی
سر فرو برد وتفکر کرد پس سر بر آورد وگفت ای جوان انتظار جواب می بری
گفت آری پیر گفت هر چه دون حق است جل جلاله کرای سخن نکند وهر چه سخن
حق است بعبارت در نیاید ان الله تعالی اجل من ان یوصف بوصف او یذکر بذکر
یکی ازین طایفه گفته است که مدتی پیش شیخ ابو سعید بودم خواستم که ببغداد
روم مرا گفت چون ببغداد روی واز تو پرسند که چه دیدی وچه فایده گرفتی
چه خواهی گفت گویی روی وریش دیدم گفت تا شیخ چه فرماید شیخ گفت هر که
تازی داند این بیتها بروی خوان شعر قالوا خراسان اخرجت شیئاً
لیس له فی جماله ثانی فقلت لا تنکروا محاسنه فمطلع الشمس من خراسان
وهر که تازی نداند این رباعی بر وی خوان رباعی سبزی وبهشت ونوبهار از تو برند

چه در رقایت استغراق بوده
آنچه در روی افتاد در حق در ریاضت وابتدا ...
در انتهای نیز با تشدید رفت

یعنی حق حداتعالی ... است آنکه وی را
وصف کنند ... یاد کنند ...

شیخ قدس سره ازحال خود خبر میدهد ...
یعنی گفتند خراسان ...
ثانی چون خبر را اعتقاد کنید ...
بهای آن ...
طلوع آفتاب حقیقت از خراسانست

آنی که بخلد یادگار از تو برند ٭ در چین استان نقش ونگار از تو برند ٭
ایران همه فال روزگار از تو برند ٭ خدمت شیخ از استاد ابو علی دقاق
پرسید که این حدیث بر دوام بود استاد گفت نه شیخ سر در پیش انداخت ساعتی
دیگر سر بر آورد و گفت ای استاد این حدیث بر دوام بود گفت اگر بود نادر بود
شیخ دست بر هم زد و گفت این از آن نادرهاست خدمت شیخ شب جمعه وقت
نماز خفتن چهارم شعبان سنه اربعین واربعمائه از دنیا رفته و عمر ایشان
هزار ماه بوده است **شیخ ابو القاسم کرکانی قدس الله تعالی سره** نام وی علی است
در وقت خود بی نظیر بود و در زمان خود بی بدیل نسبت وی بسه واسطه که شیخ
ابو عثمان مغربی و شیخ ابو علی کاتب و شیخ ابو علی رودباری اند بسید الطایفه
جنید میرسد و ویرا حالتی قوی بوده است چنانکه همه را روی بدرگاه وی بوده است
در کشف واقعه مریدان آیتی بوده است ظاهر صاحب کشف المحجوب گوید که وقتی
مرا واقعه افتاد طریق حل آن بر من دشوار شد قصد شیخ ابو القاسم کرکانی
کردم ویرا در مسجد یافتم که بر در سرای وی تنها و واقعه مرا بعینها با ستونی میگفت
من نارسیده جواب خود یافتم گفتم ایها الشیخ این واقعه منست گفت ای پسر
این ستون را خدای تعالی درین ساعت با من ناطق گردانید تا از من سوال کرد
روزی شیخ ابو سعید و شیخ ابو القاسم کرکانی قدس الله تعالی روحهما
باهم نشسته بودند در طوس بر یک تخت و جمعی درویشان در پیش ایستاده بر

کاف الاول عربیه والثانی عجمیه
بضم کاف عربیه وتشدید راء مهمله وکاف عجمیه ونون

دل درویشی گذشت که آیا منزلت این دو بزرگ چیست شیخ ابو سعید روی بآن
درویش کرد و گفت هر که خواهد که دو پادشاه بهم بیند در یک وقت در یک
جای بر یک تخت گو در نگر آن درویش چون بشنید در ان هر دو بزرگ نگریست حق تعالی
حجاب از پیش نظر وی برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و بزرگواری ایشان
بدید پس بدلش بگذشت که آیا خدای تبارک و تعالی را در زمین هیچ بنده هست بزرگوار
تر ازین هر دو شخص شیخ ابو سعید روی بآن درویش کرد و گفت مختصر ملکی بود که هر
روز در ان ملک چون ابو سعید و ابو القاسم هفتاد هزار فرا رسد و هفتاد هزار
به نرسد **خواجه مظفر بن احمد بن حمدان قدس الله تعالی سره** کنیت وی
ابو احمد است خدای تعالی در بالش ریاست در این قصه بروی بگشاد و تاج کرامت
بر سر وی نهاد و ویرا بیان نیکو بود و عبارت عالی در فنا و بقا شیخ ابو سعید ابو الخیر
قدس الله تعالی سره فرموده اند که ما را بدین درگاه از راه بندگی آوردند و خواجه
مظفر را از راه خداوندی یعنی ما از مجاهدت مشاهدت یافتیم و وی از مشاهدت
بمجاهدت آمد صاحب کشف المحجوب گوید که من از وی شنیدم که گفت آنچه بندگان را
بقطع بوادی و مفاوز و فیافی روی نمود من در بالش و صدر یافتم و اصحاب رعونت
این قول را از ان پیر بدعوی بر دارند و آن از نقص ایشان بود و هیچ حال عبارت از صدق
حال دعوی نباشد خاصه که با اهل آن روزی خواجه مظفر در نوقان میگفت که
ما با شیخ بو سعید همچنانست که از پیمانه ارزن یک دانه شیخ ابو سعید است

بفتح حاء مهمله وسکون میم ودال
نوقان از دهها مشهد است بضم نون وسکون واو وقاف

و باقی من یکی از مریدان شیخ ابو سعید آنجا حاضر بود از سر گرمی برخاست و پای افزار
کرد و پیش شیخ آمد و آنچه از خواجه مظفر شنیده بود بگفت شیخ گفت برو و خواجه
مظفر را بگوی که آن یکی هم تویی ما هیچ چیز نیستیم **معشوق طوسی قدس الله سره**
نام وی محمد است از عقلای مجانین بوده است و سخت بزرگوار و صاحب
حالتی بکمال در شهر طوس می بوده است و قبر وی آنجاست در آن وقت که شیخ ابو سعید
ابو الخیر از میهنه عزیمت نیشابور کرده بود بیکی از دیههای که از نواحی طوس بود رسید
درویشی را گفت بشهر طوس باید رفت بنزدیک خواجه محمد معشوق و با وی گفت
که دستوری هست که بشهر و ولایت تو درآیم چون آن درویش برفت بفرمود تا اسب
زین کردند و بر اثر او سوار شدند و همه صوفیان در خدمت شیخ چون یک فرسنگی
شهر رسیدند بموضعی که آنجا شهر را بتوان دید اسب شیخ بایستاد و همه بایستادند
چون آن درویش پیش معشوق رسید و پیغام شیخ بگذارد معشوق تبسم کرد و گفت
بگوی تا درآید چون معشوق این سخن بگفت شیخ از آنجا اسب براند و جمع روان شدند
در راه آن درویش بشیخ رسید و سخن معشوق باز گفت شیخ هم از راه پیش معشوق آمد
و وی شیخ را استقبال کرد و در بر گرفت و گفت فارغ باش که این نوبت را که اینجا
میزنند روزی چند یکی بدرگاه تو خواهند آورد عین القضاة همدانی
در بعض از رسایل خود نوشته است که محمد معشوق نماز نکردی از خواجه محمد
حمویه و از خواجه امام احمد غزالی رضی الله عنهم شنودم که روز قیامت

صدیقان را

صدیقان را همه این تمنا بود که کاشکی خاکی بودی که روزی محمد معشوق
قدم بر آن خاک نهاده بودی این محمد ترک قبا بسته بود یک روز در جامع طوس آمد
شیخ ابو سعید را
شیخ ابو الخیر رضی الله عنه مجلس میداشت این محمد بندی بر قبا زد و شیخ ابو
خاموش کرد و زبانش بر بست چون ساعتی بر آمد سلطان ابو سعید گفت ای
سلطان ابو سعید گفت عصر وای سرور وجود بند قبا بگشای که بند
بر هفت آسمان و زمین نهادی **امیر علی عبو رحمه الله تعالی** عین القضاة
در بعض مکتوبات خود بیان آورده که حضور و غیبت بهیچ گونه یکسان نبود
بلکه دل با وجود قرب القلوب تقاضای قرب الابدان هم کند میگوید
که امیر علی عبو پیر بزرگ بود مریدی داشت او را محمد شهرابادی نام یک روز
این مرید را فرستاد تا از برای وی از بازار چیزی آورد این مرید برفت و هم آنا چیزی
حاضر نبود در وقت خود را بفروخت و آن چیز را که پیر خواسته بود بخرید و بدو
فرستاد چون چند روز از این واقعه بر آمد آنکس که این مرید را خریده بود مکن
واقف شد بر حقیقت کار او را او را گسیل کرد تا پیش پیر آمد چون در آمد امیر علی او را
گفت ای جوانمرد چندین هزار سال جان ما در غیب در عشق آفرینش تو میسوخت
آن بس نبود که این فراق ظاهر هم باید و هم وی گوید در پایان حال جماعتی که بی راه
بری راه نا مسلوک رفتند بعضی از ایشان را مغلوبی در پناه خود نگاه داشت
و مستی سا پایان سر ایشان شد و هر که با تمیز بود سرش بر داشتند و از جمله مغلوبان

بفتح عین مهمله وضم باء موحده
وسکون واو

در عشق آفرینش تو میسوخت
[illegible]

آن دو ترکمان بودند که حسین قصاب ازیشان حکایت کرده که با کاروان عظیم در راه
میرفتم ناگاه دو ترکمان از میان کاروان بیرون شدند و راه نامسلوک را در
پیش گرفتند با خود گفتم مگر این دو ترکمان راهی میدانند نزدیکتر ازین راه معهود
پی بر پی ایشان نهادم و میرفتم و کاروان را همچنان بگذاشتم شب درآمد چون پاره
راه برفتم ناگاه روی ماه پوشیده شد با بر سیاه من راه گم کردم ولیکن چاره
نمیدانستم جز رفتن چون نیم شبی شد دیگر باره ماه از ابر بیرون آمد و اثر قدم آن دو
جوان مرد باز یافتم و میرفتم چون صبح رسید کوهی پدید آمد آن دو ترکمان هر دو
پای بر آن کوه بالا نهادند و یک ساعت بر بالای کوه شدند من نیز جانی میکندم ساعتی
بیفتادمی و ساعتی برفتمی آخر بر سر آن کوه شدم آفتاب طلوع میکرد لشکرگاهی عظیم
دیدم خیمهای بی نهایت زده و در آن میان خیمه دیدم عظیم پرسیدم که آن خیمه
از آن کیست گفتند از آن سلطان است پای راست از رکاب بیرون آورده م آوازی
بگوشم رسید که سلطان در خیمه نیست بر نشسته است و پیشکار شده مرا عقل
زایل شد پای چپ در رکاب بماند و پای راست باز آورده هنوز در انتظار آنم که سلطان
باز گردد عین القضاة گوید که آن دو ترکمان یکی محمد معشوق بوده است و یکی امیر
علی عبود قدس الله تعالی اسرارهم شیخ ابو عبدالرحمن السلمی النیشابوری قدس سره
نام وی محمد بن حسین بن محمد بن موسی السلمی است صاحب تفسیر حقایق و طبقات
مشایخ است و غیر آن مصنفات بسیار دارد مرید ابوالقاسم نصرآبادیست و خرقه

از دست وی دارد و نصرآبادی مرید شبلی است و شیخ ابو سعید ابوالخیر بعد از وفات
پیر ابوالفضل بصحبت وی رسیده و از دست وی خرقه پوشیده شیخ ابو سعید گفته
که نزدیک شیخ ابو عبدالرحمن سلمی در شدم اول کرتنکه او را دیدیم مرا گفت ترا تذکره بنویسم
بخط خویش گفتم بنویس بنوشت بخط خویش سمعت جدی ابا عمرو بن نجید السلمی
یقول سمعت ابا القاسم الجنید بن محمد البغدادی یقول التصوف هو الخلق من زاد
علیک بالخلق زاد علیک بالتصوف واحسن ما قیل فی تفسیر الخلق ما قال الشیخ
الامام ابو سهل الصعلوکی الخلق هو الاعراض عن الاعتراض صاحب کتاب فتوحات
مکیه قدس الله سره فی الباب الحادی والستین ومائة فی المقام الذی بین الصدیقیه
والنبوة میگوید که در محرم سنه سبع وتسعین وخمسمائه باین مقام درآمدم و من
در سفر بودم در بلاد مغرب حیرت بر من غالب شد و بجهت تنهایی و انفراد وحشت
عظیم روی نمود و نمیدانستم که نام آن مقام چیست با وجود آنکه مرا حاصل بود پس
با آن حیرت و وحشت از آن منزلی که بودم رحلت کردم و بعد از نماز دیگر بخانه شخصی
که میان من و وی موانستی تمام بود فرود آمدم و از آن حیرت و وحشت با وی سخن
میگفتم ناگاه دیدم که سایه شخصی ظاهر شد از جای خود برجستم گفتم شاید
که کسی باشد که نزدیک وی مرا فرج حاصل آید مرا معانقه کرد چون تامل کردم دیدم
که شیخ ابو عبدالرحمن سلمی است که روح وی در صورت جسدانی متمثل شده است
و حق سبحانه بجهت رحمت بر من وی را بمن فرستاده با وی گفتم که ترا درین مقام میبینم

یعنی شنیدم از جد خود ابو عمرو [illegible] سلمی که میگفت
شنیدم از ابو القاسم جنید [illegible] که میگفت
تصوف همین خلق است [illegible]
قول شیخ امام ابو علی سهل صعلوکی [illegible]
از اعتراض [illegible]

صاحب کتاب فتوحات مکیه قدس سره در باب
صد و شصت و یکم در بیان مقامی که میان
صدیقیت و نبوت میگوید که در محرم سنه
سبع وتسعین وخمسمائه باین مقام یعنی مقام
که میان صدیقیت و نبوت درآمدم

گفت درین مقام قبض روح من کرده اند و درین مقام از دنیی بعقبی رفته ام و همیشه
درین مقامم پس ذکر وحشت و عدم موانست خود دران مقام کرده گفت الغریب مستوحش
پس گفت بعد از ان سبقت لك العنایة الالهیة بالحصول فی هذا المقام فاحمد الله یا اخی
راضی باش بانکه با خضر علیه السلام درین مقام مشارك باشی و نیز گفتم یا ابا عبد الرحمن
این مقام را هیچ نامی میدانی که بآن نامش خوانم گفت هذا یسمی مقام القربة فحقق
به شیخ ابو عبد الرحمن گفته است الذی لا بد للصوفی منه شیان الصدق فی الاحوال
والادب فی المعاملات و فی تاریخ الیافعی انه توفی السلمی سنه اثنی عشرة واربعمائة
رحمه الله تعالی **حسین بن محمد بن موسی السلمی رحمه الله تعالی** وی پدر
شیخ ابو عبد الرحمن سلمی است از کبار مشایخ است با عبد الله منازل و ابو علی
ثقفی صحبت داشته است و شبلی را دیده بود مجاهده دایم داشت و در علوم معاملت
کامل بود چون شیخ ابو عبد الرحمن متولد شد هر ملکی که داشت بفروخت و بصدقه
داد او را گفتند پسری آمد هیچ برای وی باز نگرفتی گفت اگر صالح بود هو یتولی
الصالحین و اگر مفسد بود من آلت فساد نداده باشم توفی رحمه الله سنه سبع واربعین
وثلثمائه **ابو سهل الصعلوکی رحمه الله تعالی** نام وی محمد بن سلیمان
الصعلوکی الفقیه کان امام وقته فی علوم الشریعة و واحد زمانه والمتفق
علی تقدمه علی لسان الولی والعدو صحب الشبلی والمرتعش و ابا علی الثقفی و رافق
ابا الحسین الفوشنجی و ابا نصر الصفار النیشابوری و کان حسن السماع و طیب الوقت

کان امام وقته یعنی مقتدای وقت خود بود
در علم شریعت و یگانه زمان خود بود و
دوست و دشمن اتفاق داشتند بر
پیشوایی وی صحبت دار شبلی و مرتعش و
ابو علی ثقفی بود و مرافقت داشته با
ابو الحسین فوشنجی و ابو نصر صفار نیشابوری
و سماع وی نیکو بوده یعنی در سماع وی را
وقت نیك بودی

١٩٤

شیخ ابو عبد الرحمن سلمی گوید که ابو سهل صعلوکی را از سماع پرسیدند گفت یستحب
لاهل الحقایق و یباح لاهل العلم و یکره لاهل الفسق والفجور وی گفته که هرگز
دست در جیب نکرده ام و گره بر چیزی نزده ام و مرا قفل و کلیدی نبوده است و هم
وی گفته قد تعدی من تمنی ان یکون کمن تغنی ابو عبد الله ختنی گفته که خواجه
مشعوف شد بسخن پیچ چرا چنین نگفت قد تجنی من تمنی ان یکون کمن تغنی شیخ
الاسلام گفت این به است و هیچکس چنین نگفته که من گویم او را بطلب نیابند اما
طالب یابند و توفی ابو سهل الصعلوکی به نیشابور فی ذی القعده سنه تسع وستین
وثلثمائه و توفی ابنه ابو الطیب سهل بن محمد بن سلیمان الصعلوکی الامام
فی رجب سنه اربع واربعمائه شیخ الاسلام گفت که سهل صعلوکی گفت من تصدر
قبل اوانه فقد تصدی لهوانه روزی سهل صعلوکی در درس گفت بخته یعنی
اهل وی گفت که در همه قرآن مرا این شگفت تر می آید که الله تعالی با موسی علیه السلام
میگوید واصطنعتك لنفسی شیخ الاسلام گفت مرا چه داست برین سخن کرو
گفته **شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی** نام وی عبد الکریم بن هوازن
القشیری است صاحب رساله و تفسیر لطایف الاشارات و غیر آن وی را در هر
فنی لطایف بسیار است و تصانیف لطیف مرید ابو علی دقاق است و استاد ابو علی فارمدی
توفی فی ربیع الآخر سنه خمس وستین واربعمائه صاحب کشف المحجوب گوید
که امام قشیری را از ابتدای حالش پرسیدم گفت مرا وقتی سنگی می بایست

از برای روزن خانه هر سنگی که میگرفتم گوهری می شد می انداختم و این از آن
بود که هر دو بنزدیک وی یکسان بود بل که هنوز جواهر خوارتر بود که وی را ارادت
آن نبود و ارادت سنگ داشت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که ازوی شنیدم
که گفت مثل الصوفی کمثل البرسام اوله هذیان وآخره سکون فاذا تمکنت
خرست و هم قشیری گفت التوحید سقوط الرسم عند ظهور الاسم فناء
الاغیار عند طلوع الانوار تلاشی الخلائق عند ظهور الحقائق فقد
الاغیار عند وجد فرقة الجبار جل ذکره و مما انشد لنفسه شعر سقی الله وقتا
کنت اخلوا بوجهکم ۞ وثغر فی روضة الانس ضاحک ۞ اقمنا زمانا والعیون
قریرة ۞ واصبحت یوما والجفون سوافک ۞ شیخ ابو العباس شقانی رحمه الله
نام وی احمد بن محمد است در فنون چه اصول وچه فروع امام بود و مشایخ
بسیار دریافته بود و از کبراء اهل تصوف بود صاحب کشف المحجوب گوید مرا با او
انسی عظیم بود و وی را بر من شفقتی صادق و در بعض علوم استاد من بود
و هرگز از هیچ صنف کسی را ندیدم که شرع را بنزدیک وی تعظیم بیشتر بود از آنکه
بنزدیک او بود پیوسته از دنیا و عقبی نفور بودی و میگفتی اشتهی عدما لا عود
له و بپارسی گفتی که هر آدمی را بایست محالی باشد و مرا نیز بایست محالی است که یقین
نخواهد بود و آن آنست که می باید که خداوند مرا بعدمی برد که هرگز آن عدم را وجود
نباشد زیرا که هرچه هست از کرامات و مقامات جمله حجاب و بلا اند و آدمی

یعنی حال صوفی بحال کسی می ماند که برسام داده که اول مرض هذیان است و آخر وی سکون و چون متمکن گردی گنگ شوی
یعنی آب دهاد و خوش حال ساز اد خدای تعالی یعنی چون دیزان دقتی را که من از غیر خالی شده بودم بمشاهده روی شما روندهٔ آن هوا و بحت در باغ انس خندان و خوش حال بودم اقمنا زمانا یعنی اقامت کردیم زمانی را دران مقام و چشمان روشن بود حکایت است از مبادی حال سالک که در تصرف آسماست واصبحت یعنی بامداد کردم در روزی و حال آنکه پلکان چشم خون ریزان بود حکایت است از نهایت حال که لازم او دوم شکستن است

عاشق حجاب خود شده نیستی در دیدار بهتر از آرام با حجاب و چون حق تعالی
هستی است که عدم بروی روا نباشد چه زیان دارد ملک وی را که من نیستی گردم
که هرگز مرا آن نیستی را هستی نباشد و صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که روزی
پیش شیخ ابو العباس در آمدم وی را دیدم که میخواند ضرب الله مثلا عبدا مملوکا
لا یقدر علی شیء و میگریست و نعره میزد پنداشتم که از دنیا بخواهد رفت گفتم ایها
الشیخ این چه حالست گفت یازده سالست تا ورد من اینجا رسیده و ازینجا در نمی توانم
گذشت روزی شیخ ابو سعید ابو الخیر در نیشابور در خانقاه خود نشسته بود و سید
اجل که از اکابر سادات نیشابور بود [illegible] شیخ آمده بود و در پهلوی شیخ نشسته
شیخ ابو العباس شقانی در آمد شیخ او را بالای سید اجل بنشاند سید اجل از آن
رنجه شد و داوری بدان اندرون وی پدید آمد شیخ روی بسید اجل کرد و گفت شما را
که دوست دارند برای حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم دوست دارند و اینها را
که دوست دارند برای خدای تعالی دوست دارند شیخ ابو العباس شقانی گوید که روزی
بخانه آمدم سگی زرد دیدم بجای من خفته پنداشتم که از محله در آمده است قصد
راندن وی کردم بزیر دامن من در آمد و ناپدید شد ابو الفضل محمد بن الحسن
الختلی رحمه الله تعالی وی غیر شیخ ابو الفضل بن حسن سرخسی است وی در
بیت الجن وفات کرده که دهی است بر سر عقبه نزدیک بدمشق صاحب کتاب کشف
المحجوب گوید که اقتدا من در طریقت باوست عالم بود بعلم تفسیر و روایات مرید

حصری بود و صاحب سر وی و از اقران ابو عمرو قزوینی و ابو الحسن سالبه او
شصت سال بحکم عزلت بگوشها میگریخت و نام خود اندر میان خلق گم کرده بود بیشتر
بجمل کلام بودی و عمر نیکو یافت و آیات و کرامات وی بسیار است اما لباس و رسوم
متصوفه نداشتی و با اهل رسم شدید بود و من هرگز از وی مهیب‌تر مرد ندیدم
از وی شنیدم که گفت الدنیا یوم ولنا فیها صوم دنیا یک روزه است و ما را
درانجا وظیفه روزه است وقتی من بر دست وی آب میریختم بخاطر من گذشت
که چون کارها بتقدیر و قسمت است چرا آزادان بندگی پیران کنند امید کرامتی را
گفت ای پسر دانستم آنچه اندیشیدی هر حکمی را سببی است چون حق تعالی خواهد
که عوان بچه را تاج مملکت دهد بخشش و توبه دهد و بخدمت دوستی مشغول
کند تا این خدمت سبب کرامت وی گردد وقتی دیگر از بیت الجن قصد دمشق داشتیم
باران آمده بود و ما در گل بدشواری میرفتیم نگاه کردیم نعلین شیخ خشک
بود با وی گفتم گفت آری تا من تهمت از راه توکل برداشته ام و باطن خود را از
راه وحشت نگاه داشته خداوند تعالی قدم مرا از وحل نگاه داشته است و هم صاحب وحل
کتاب کشف المحجوب گوید که وی گفت که وقتی اولیای خدای تعالی را اجتماعی بود در
بادیه پیر من حصری مرا با خود ببرد گروهی دیدیم که هر یک بر تختی می‌آمدند حصری
با ایشان التفات نکرد تا جوانی دیدم می‌آمد با نعلین گسسته و عصایی شکسته و پای
از کار شده سر برهنه و اندام سوخته نحیف و نزار گشته حصری برجست

۱۹۳

و پیش وی باز رفت و ویرا بدرجه بلند بنشاند من متعجب شدم بعد از آن از شیخ
پرسیدم که آن که بود گفت ولی است از اولیای خدای تعالی که تابع ولایت نیست
بلکه ولایت تابع ویست و بکرامات التفات ننماید **علی بن عثمان بن علی الجلابی**
الغزنوی رحمه الله کنیت وی ابو الحسن است عالم و عارف بوده مرید شیخ ابو الفضل
ابن حسن الختلی است و بصحبت بسیار از مشایخ دیگر رسیده بود و صاحب کتاب
کشف المحجوبست که از کتب مشهوره معتبره درین فن است و لطایف و حقایق بسیار
دران کتاب جمع کرده وی گفته که از شیخ المشایخ ابو القاسم گرگانی رضی الله
تعالی عنه پرسیدم که درویش را کمترین چیز چه باید تا اسم فقر را سزاوار گردد
گفت سه چیز باید تا اسم فقر را سزاوار گردد گفت سه چیز باید و کم از سه چیز
نشاید یکی باید که پاره راست بداند دوخت و دیگر سخن راست بداند گفت و شنود
و دیگر پای راست بر زمین تواند زد گروهی از درویشان حاضر بودند که این سخن بگفت
چون بمنزل خود باز آمدیم گفتیم بیایید تا هر کسی درین سخن چیزی بگوییم هر یک
چیزی بگفتند چون نوبت بمن آمد گفتم پاره راست دوختن آن بود که بفقر دوزند
نه بزینت چون رقعه بفقر دوزی اگر نا راست دوزی راست باشد و سخن راست
آن باشد که بحال شنوند نه بمنیت و بحق و بجد دران تصرف کنند نه بهزل و زندگانی
مرانرا فهم کنند نه بعقل و پای راست بر زدن آن باشد که بوجد بر زمین زنند نه بلهو
و این سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند گفت اصاب علی جبره الله تعالی و هو

یعنی ولایت نیست ... که مطلوب و منظور وی باشد ... بلکه مقصود وی است
بضم جیم و تشدید لام و کسر باء موحده
یعنی آنکه خرقه را پاره زنی مقید نباشی براستی آن که اگر کج افتد ازان راست باشد یعنی مطلوب بران حاصل گردد
که بحال شنوند نه بمنیت یعنی از روی تحقیق باشد نه از روی تصور
یعنی صواب گفت علی جبر نقصان وی کناد خدای تعالی

كفتة كه وقتى بميهنه بودم بر سر قبر شيخ ابو سعيد نشسته تنها كبوترى ديدم
سفيد كه بيامد و در زير آن فوطه شد كه بر كور فكنده بودند چون برخواستم و نكاه
كردم در زير فوطه هيچ نبود روز دويم همان بديدم و روز سيم نيز در تعجب آن
فرو ماندم تا شبى وى را بخواب ديدم و آن واقعه از وى پرسيدم كفت آن كبوتر
صفاى معامله منست كه هر روز بمنادمت در كور من آيد خواجه احمد حمادى
سرخسى رحمه الله صاحب كشف المحجوب كويد كه وى مبارز العباد و وقت
بود و مدتى رفيق من بود و از روزكار وى بسى عجايبها ديدم روزى از وى
پرسيدم كه ابتداء توبه تو چكونه بود كفت وقتى من از سرخس برفتم و به بيابان
درآمدم بر سر اشتران و مدتى انجا بودم و پيوسته دوست داشتمى كه كرسنه بودمى
و نصيب خويش بديكرى دادمى و قول خداى تعالى در دل من تازه همى بودى كه ويؤثرون
على انفسهم و بدين طايفه اعتقادى داشتم روزى شيرى از بيابان برآمد و اشترى
از آن من بكشت و بر سر بالايى شد و بانكى بكرد هرچه بدان بيشه سباع بود از
انواع چون بانك وى بشنيدند بر وى جمع شدند وى بيامد و اشتر را ازهم
بدريد و هيچ نخورد و باز بر سر بالا شد سباع بجمله از كرك و شغال و روباه و امثال
شان در افتادند و سير بخوردند و وى مى بود تا همه بازكشتند انكاه بيامد
و قصد كرد كه لختى از آن بخورد روباهى از دور پيدا آمد شير بازكشت و بر بالا
شد تا آن روباه نيز چندان كه بايست بخورد و برفت شير فرود آمد و لختى بخورد

ومن

ومن از دور نظاره ميكردم وقت رفتن بزبان فصيح مرا كفت يا احمد ايثار بر لقمه
كار سكان بود و ايثار مردان دين و جان بود چون من اين برهان از وى بديدم
دست از همه شغلها بداشتم و ابتداء توبه من اين بود اديب كمندى رحمه الله
تعالى وى از معاصران صاحب كتاب كشف المحجوبست كويند كه بيست
سال بر پاى ايستاده بود كه جز بتشهد بنماز ننشستى از وى پرسيدند كه چرا نمى
نشينى كفت مرا هنوز درجه آن نيست كه اندر مشاهده حق بنشينم ابو الحسن
مثنى رحمه الله تعالى نام وى على بن مثنى است شيخ ابو سعيد ابو الخير كويد من
جوان بودم با سنزاباد بنزديك ابو الحسن مثنى درآمدم و آن پير با فضل و شكوه
بود و با شبلى صحبت داشته بود و ميان ايشان نقارها رفته بود در بر من نشسته بود
درويشى مرا كفت از پير ابو الحسن بپرس تا ما را از شبلى حديثى بكويد من كفتم
ايها الشيخ ما را از شبلى حديثى بكوى كفت چرا نخست از حضرت رسول صلى الله
عليه وسلم نكويى كه بكوى من كفتم كه از هردو بكوى كفت حضرت رسول
صلى الله عليه وسلم كفته است كه اكر بر امت من هيچ سوره فرو نيامدى مكر سوره
الكهف خود تمام بودى و هم شيخ ابو سعيد كويد كه از شيخ ابو الحسن شنيدم
كه كفت در جامع بغداد بركنار مجلس شبلى بايستادم شخصى انجا رسيد در كسوت
اين قوم پرسيد كه ايها الشيخ ما الوصل شبلى روى بوى كرد و كفت ايها السائل عن
الوصل سقط العطفتين وقد وصلت سائل كفت يا ابا بكر ما تلك الذروة كفت

وهو

الدنیا والعقبی کذا قال ربنا منکم من یرید الدنیا ومنکم من یرید الآخرة فاین من یرید الله
بعد ازان شبلی گفت اذا قلت الله فهو الله واذا سکت فهو الله یا الله یا من هو هو ولا یعلم
احد ما هو الا هو سبحانه سبحانه وحده لا شریک له بعد ازان غش کرد و بیخود ویرا
برداشته بخانه وی بردند **شیخ احمد نجار استرابادی رحمه الله** شیخ الاسلام
گفت که وی شیخ خراسانست و با شبلی و مرتعش صحبت داشته شبلی وقتی
شارب موی لب وی باز کرده بود وی گفته که هرگز پس ازان باز نبایست کرد
شیخ ابو زرعه رازی رحمه الله نام وی احمد بن محمد است شیخ الاسلام
گفت که من سیزده تن دیده ام که ویرا دیده اند شاگرد شبلی است ویرا گفتند
که همه روزه طیبت میکنی گفت من هیچ مایه ندارم بغیر ازین که درویشان
از سخن من میخندند شیخ گفت که پس از مرگ ویرا بخواب دیدند گفتند حال تو چون
شد گفت مرا پیش خواند و گفت تویی که زره پوشیدی در دین من با خلق من گفتم
آری گفت هلا وکلت خلقی الی واقبلت بقلبک علی چرا خلق مرا با من نگذاشتی
وروی دل بسوی من نداشتی **شیخ ابو زرعه اردبیلی رحمه الله تعالی** نام وی
عبد الوهاب بن محمد بن ایوب الاردبیلی است عالم بوده و زاهد سفر بسیار
کرده بود و عمر بسیار یافته با شیخ ابو عبد الله خفیف در راه حجاز تا مدینه
همراه بود گویند که شیخ ابو عبد الله خفیف عزیمت سفر کرده بود پیش ابو زرعه
آمد ابو زرعه آنمقدار گوشت پخته بوی گرفته آورد شیخ نخورد چون بسفر

بضم زاء معجمه وسکون راء مهمله و فتح عین مهمله

بیرون

بیرون رفت در بیابان راه گم کردند و چهار روز گرسنه ماندند که هیچ نخوردند
شیخ اصحاب را گفت که طلب کنند شاید که صیدی بیابند ناگاه سگی دیدند
حیله بسیار کردند تا ویرا بگرفتند و ویرا بکشتند بمذهب امام مالک و قسمت
کردند سر وی نصیب شیخ افتاد هر کسی نصیب خود بخورد و شیخ در خوردن آن
تفکر میکرد تا شب بگذشت چون وقت سحر شد سر آن سگ بسخن آمد
و گفت این سزای کسی که گوشت بوی گرفته از سفره ابو زرعه نخورد شیخ برخاست
و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیایید که پیش ابو زرعه رویم و از وی استحلال
کنیم پس بشیراز بازگشت و از وی عذر خواست انگاه بسفر بیرون آمد
و گویند ابو زرعه در آخر عمر بر صوفیه بیرون آمد و در ایشان افتاد و شاید
که این نسبت ببعضی بوده باشد که مستحق آن بوده باشند توفی سنه خمس و عشر
واربعمائه **ابو عبد الله المشتهر بباکویی رحمه الله تعالی** قبر وی از مزارات
مشهوره شیراز است گفته اند که وی بود که گفته امسیت کردیا واصبحت عربیا
و قصه وی آن بود که وی یکی از کردان بود روزی ببعض از مدارس شیراز
در آمد دید که طلبه علم بدرس و مباحثه مشغولند از یشان سوالی کرد همه
بخندیدند گفت من میخواهم از علوم شما چیزی بیاموزم گفتند اگر میخواهی
که دانشمند شوی امشب ریسمانی از سقف خانه خود بیاویز و پای خود را
محکم به بند و چندانکه توانی بگوی که کزبره و عصفره که ابواب علم بر تو گشاده

بضم باء موحده اول و ضم ثانی و سکون واو و نون
امسیت کردیا الهی یعنی شب هنگام منسوب بکرد بودم و گشتم صبح هنگام منسوب بعرب

خواهد شد وندانستند که با وی سخریه واستهزا میکنند برفت وهمچنان کرد
وبحسن نیت وصدق یقین آنچه تلقین کرده بودند همه شب تکرار کرد در
وقت سحر حضرت حق سبحانه وتعالی بردل وی ابواب علم لدنی بکشاد وسینه وی
بانوار قدس منشرح شد ولی شد عالم از هر مسئله غامض جواب گفتی وبر هر معاند
ومعارض غلبه کردی شیخ ابو عبد الله باکو رحمه الله تعالی نام وی علی بن محمد بن
عبد الله است المعروف بابن باکو متبحر بوده است در علوم در جوانی شیخ ابو عبد الله
خفیف را دیده بوده است بعد ازان از شیراز سفر کرده بود ودر نیشابور با استاد
امام قشیری وشیخ ابو سعید ملاقات کرده بود وبا شیخ ابو العباس نهاوندی
مدتی مصاحب بوده ومیان ایشان در طریقت سخنان بسیار گذشته بوده وشیخ
ابو العباس بفضل وبسبق وی اعتراف نموده وبعد ازان بشیراز مراجعت کرده در
مغاره کوهی کنند بیرون شیراز منزوی شد وهمه مشایخ صوفیه وعلما وفقرا
ملازمت صحبت وی میکردند توفی سنه اثنتین واربعین واربعمائه دران
وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر در نیشابور بوده است استاد امام ابو القاسم قشیری
از ایشان استدعا نموده بوده اند که در هر هفته یک روز در خانقاه ایشان مجلس
گویند منبر نهاده بودند وجامه بران پوشیده ومردم می آمدند ومی نشستند
شیخ ابو عبد الله باکو به پرسیدن استاد امام ابو القاسم آمده بود چون بنشستند
ویکدیگر را بپرسیدند شیخ ابو عبد الله باکو گفت این چیست گفت شیخ ابو سعید

بضم باء موحده والف وضم کاف وواو

مجلس خواهد گفت بنشین تا بشنوی ابو عبد الله گفت سن اورا منبلم یعنی نامعتقد
استاد ابو عبد الله بنشست استاد امام گفت گوش دار که این مرد مشرف است بر خواطر
تا هیچ حرکت نکنی وهیچ نیندیشی که او حالی باز نماید پس شیخ ابو سعید در آمد و بر
منبر شد مقریان قرآن برخواندند وشیخ دعا بگفت چون بسخن آمد ابو عبد الله
باکو بیچ بر باد کرد پنهان وآهسته با خود گفت بس باد که در زیر بادست هنوز این سخن
تمام نیندیشیده بود که شیخ ابو سعید روی بسوی وی کرد وگفت آری در زیر باد معدن
بادست این کلمه بگفت وبس سخن براند فت چون شیخ در سخن شد با بو عبد الله آن حالت
بدید وآن سلطنت واشراف وی بر خواطر مشاهده نمود اندیشه کرد که چندین
موقف بتجرید بایستادم وچندین مشایخ را دیدم از کودکی باز خدمت ایشان کردم
سبب چیست که این همه بر این مرد ظاهر میشود وبر ما هیچ ظاهر نمیشود وشیخ ابو سعید
در حال روی بوی کرد وگفت ای خواجه شعر تو چنانی که ترا بخت چنانست وخان
من چنینم که مرا بخت چنین است وچنین وصلی الله علی محمد وآله اجمعین
ودست بروی فرود آورد واز منبر فرود آمد مدد بیش استاد امام وابو عبد الله
باکو شد چون بنشستند شیخ ابو سعید استاد امام را گفت که این خواجه را
بگو که دل با من خوش کند ابو عبد الله گفت دل خوش آن وقت کنم که هر پنجشنبه
که بسلام من می آیی بعد ازین نیایی شیخ ابو سعید گفت بسیار مشایخ وبزرگان را
چشم بر تو افتاده است ما بدان نظرها می آییم نه برای تو چون شیخ ابو سعید

بفتح میم وسکون نون وفتح باء موحده ولام

بضم باء موحده وضم فارسی

در باد موضعی را گویند که از راه گذر کند که باد در دی جمع شود

ازین سخن انصاف شیخ معلوم میشود دگر ... که در مقابل ... نکته که عوام ...

این بگفت وبگریست وخروش از جمع بر آمد وشیخ عبدالله نیز بسیار بگریست
وآن انکار وداوری از درون وی برخواست وصافی شدند وجمله جمع خوشدل
برخواستند چون شیخ ابو عبدالله را آن انکار نماند بسلام شیخ ابو سعید
اما هنوز بر رقص وسماع ایشان انکار عظیم داشت وگاه گاه اظهار آن
میکرد شبی در خواب دید که هاتفی ویرا گفت که قوموا وارقصوا لله بیدار شد
گفت لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم این خواب شیطانی است دیگر بار
همچنین بخواب دید هاتفی میگوید که قوموا وارقصوا لله باز بیدار شد ولاحول
کرد وذکری بگفت وسوره چند از قرآن بخواند وسیم بار بخفت همان خواب دید
که آن خواب شیطانی نیست وبسبب آن انکار است که بر شیخ ابو سعید دارد بامداد
بخانقاه شیخ ابو سعید آمد چون بدر خانقاه شیخ ابو سعید آمد چون بدر خانقاه
شیخ ابو سعید رسید شیخ ابو سعید در اندرون خانقاه میگفت قوموا وارقصوا
لله شیخ ابو عبدالله دلخوش شد وانکار تمام برخواست شیخ مومن شیرازی
رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که اسمعیل دباس گفت که نیت حج کردم بشیراز
رسیدم بمسجدی در آمدم شیخ مومن را دیدم نشسته ودرزی میکرد سلام کردم
وبنشستم گفت چه نیت داری گفتم نیت حج دارم گفت مادر داری گفتم دارم گفت
باز گرد وپیش مادر شو مرا خوش نمی آمد گفت چه می یجی من پنجاه حج کرده ام سر برهنه
وپای برهنه بی زاد وهمراه همه تو ادادم شادی دل مادر فرا من ده شیخ ابو اسحق شامی

رحمه الله تعالی بسیار بزرگ بوده است وقبر وی در عکه است از بلاد شام از اصحاب
شیخ هبیره بصری بود ووی از اصحاب حذیفه مرعشی ووی از اصحاب ابراهیم
ادهم قدس الله تعالی اسرارهم واین شیخ ابو اسحق شامی بقصبه چشت است
صحبت وی را دریافته وازوی تربیت یافته خواجه ابو احمد ابدال چشتی رحمه الله
وی پسر سلطان فرسنافه است که از شرفای چشت است وامیر آن ولایت
بوده ویرا خواهری بوده بغایت صالحه شیخ ابو اسحق شامی بخانه وی آمدی
وطعام وی خوردی روزی ویرا گفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود که ویرا شان
عظیم باشد می باید که محافظت حرم برادر خود بکنی تا در ایام حمل چیزی که در ان
حرمتی وشبهه داشته باشد نخورد وآن ضعیفه صالحه بموجب فرموده شیخ
شیخ ابو اسحق بدست خود ریسمان رشتی وبفروختی ومایحتاج حرم برادر
خود مهیا داشتی تا در تاریخ سنه ستین ومایتین که زمان خلافت معتصم بالله
بود خواجه ابو احمد متولد شد وهمان صالحه در خانه خودش از وجه حلال
پرورش میداد وگاه گاه که شیخ ابو اسحق بخانه وی آمدی ودر او نظر خواجه
ابو احمد را بدیدی گفتی که ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندان بزرگ ظاهر
گردد واحوال عجیبه وآثار غریبه مشاهده افتد وقتی که خواجه ابو احمد بسن بیست
سالگی رسیده بود همراه پدر خود سلطان فرسنافه بقصد شکار بجانب کوه رفت
ودر اثنا شکار از پدر واتباع وی جدا افتاد بمیان کوهی رسید دید که چهل تن

از رجال الله بر سر سنگی ایستاده اند و شیخ ابو اسحق شامی در میان ایشانست حال بر
وی بگشت از اسب فرود آمد و در پای شیخ افتاد اسب و سلاح و هرچه داشت بگذاشت
و پشمینه در پوشید و با ایشان روان شد هر چند پدر و اتباع وی او را طلب کردند
نیافتند بعد از چند روز خبر آمد که وی با شیخ ابو اسحق در فلان موضع در ان کوهها
بوده است پدرش جمعی را فرستاد تا ویرا آوردند هر چند پند دادند و بندها نهادند
ویرا از انچه در وی بود باز نتوانستند آورد گویند که پدرش را خمخانه بود روزی
فرصت یافت بخانه درآمد و در آنرا محکم ببست و خمها را شکستن گرفت پدرش را
آگاه کردند ببام برآمد و از غایت غضب سنگی بزرگ برداشت که از روزنه
بالای بام بروی زند آن روزنه فراهم آمد و سنگی را بگرفت یا آن سنگ در
هوا معلق بایستاد و ویرا هیچ نوع آفتی نرسید چون پدرش آن حال مشاهده نمود برخاست
وی توبه کرد و از وی امثال این کرامات و خوارق عادات نه چندان ظاهر شده است
که تفصیل ادای آن توان کرد توفی رحمه الله تعالی سنه خمس و خمسین
و ثلثمائة **خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی رحمه الله تعالی** وی بعد از وفات
قایم مقام وی بود و بموجب فرموده پدر با آنکه بیست و چهار ساله بیش نبود
تحصیل علوم دینی و معارف یقینی کرده بود و زهد و ورع تمام داشت و از دنیا
و اهل آن بغایت مجتنب بود و همواره بزهد و ترک دنیا تحریص می نمود و میگفت
چون اول و آخر ما ترک دنیاست خود را از غرور و فریب او نگاه می باید داشت وقتی

که محمود سبکتکین بغزوه سومنات رفته بود خواجه در واقعه نمودند
که بمددکاری وی می باید رفت در سن هفتاد سالگی با درویشی چند متوجه
شد و چون آنجا رسید بنفس مبارک خود با مشرکان و عبده الاصنام جهاد کرد
روزی مشرکان غلبه کردند و لشکر اسلام پناه به بیشه آوردند و نزدیک
بود که شکست بر ایشان آید خواجه را در چشت مریدی بود آسیابان محمد کاکو نام
خواجه آواز داد که کاکو دریاب در حال کاکو را دیدند که اضطراب میکند و محاربه
می نمود تا لشکر اسلام نصرت یافت و کافران هزیمت کردند و در همان وقت
محمد کاکو را در چشت دیده بودند که لت لکه آسیا را برداشته بود و بر در و دیوار
آسیا میزد از وی سبب پرسیده بودند همین قصه را گفته بود استاد مردان
رحمه الله از قصبه سنجان خواف از مریدان خواجه است و سالها کلوخ استنجا
و آب وضوی ویرا مهیا میداشت روزی که او را بمراجعت بوطن امر کرد بگریست
و گفت که من طاقت مفارقت شما کجا دارم خواجه کرم نمود و گفت هر وقت
که ترا آرزوی دیدار ما باشد حجابهای جسمانی و مسافتهای مکانی مرتفع
گردد و ما را از هم انجا به بینی و همچنان بود دایما استاد میگفتی که من از
سنجان چشت را می بینم توفی رحمه الله سنه احدی عشر و اربعمائه **خواجه یوسف**
ابن محمد بن سمعان رحمه الله تعالی وی خواهرزاده خواجه محمد بن ابی احمدست
و مرید و تربیت یافته وی خواجه محمد تا شصت و پنج سال متأهل نشده بود

استاد مردان بایشانت

بکسر سین مهمله و سکون میم و عین مهمله

همشیره داشت که خدمت وی کردی و خوردن و پوشیدن وی از دست رشتن
او بودی و سن وی بچهل رسیده بود و بجهت خدمت برادر و اشتغال بطاعت
خدای تعالی میل تزوج نداشت شبی خواجه محمد پدر بزرگوار خود خواجه ابو احمد را
در خواب دید که گفت در ولایت شافلان مریدیست محمد سمعان نام تحصیل
علوم کرده و در روزگار بصلاح کند این خواهر خود را با وی عقد کن خواجه وی را
طلب داشت و همشیره را با وی عقد بست و وی هم در چشت متوطن شد
خواجه یوسف از ایشان متولد شد خواجه محمد بعد از شصت سالگی متاهل
شده بود و اما وی را هیچ پسر بزرگی نرسیده بود خواجه یوسف را بمنزله فرزند
میداشت و تربیت میکرد و بتحصیل علوم و سلوک راه خدای تعالی دلالت مینمود
و بعد از وفات وی قایم مقام وی شد خواجه یوسف را بعد از پنجاه سالگی
میل انزوا و انقطاع شد خواست که نزدیک به مزار خواجه حاجی مکی که بسیار
بزرگ بوده و شیخ ابو اسحق شامی زیارت بسیار میکرد چله خانه در زمین بکند
باشارت هاتف غیبی آن موضع را که حالا چله خانه و بیت اختیار کرد چون
بیل و کلند آوردند زمین بغایت محکم بود چنانکه هیچکس او را نتوانست کند خواجه
کلند بر داشت و بدست مبارک خود آنجا شگافت تا نماز پیشین آنرا باتمام رسانید
و مدت دوازده سال در آنجا بسر برد و چندان سکر و حیرت و وله و دهشت بر وی
غالب شده بود که گاه بودی که چون خادم آب وضو بر دست وی ریختی در اثنا

وضو

وضو از خود غایب شدی و یکساعت کما بیش در آن غیبت بماندی و باز حاضر شدی
و وضو را باتمام رسانیدی در آن وقت که شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری
قدس الله تعالی سره بمزار چشت رسیده بود و با وی ملاقات کرده است و بعد از
معاودت بهراة در مجلس و محافل استحسان وی میکرده توفی رحمه الله تعالی سنه
تسع و خمسین و اربعمائه و عمر وی هشتاد و چهار سال بوده و در وقت رفتن
پسر مهین خود را خواجه قطب الدین مودود را بتحصیل علوم وصیت کرد و قایم مقام
خود گردانید **خواجه مودود چشتی رحمه الله تعالی** وی در سن هفت سالگی
تمام قرآن را با واضح آن حفظ کرده بود و بتحصیل علم اشتغال میداشت چون بسن
بیست و شش سالگی رسید والد بزرگوار وی خواجه یوسف از دنیا برفت و وی را
بجای خود بنشاند وی بخصال حمیده موصوف بود و باحوال پسندیده معروف
و مردم آن ولایت همه در مقام اعتقاد و محبت و انقیاد و ارادت وی بودند
و توفیق شرف صحبت و دولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله
تعالی روحه نیز دریافته بود در آن وقت که حضرت شیخ الاسلام از ولایت
جام بهراة تشریف آورده بود و خواص و عوام مشاهده کرامات و خوارق عادات
که از ایشان ظاهر می‌شد نمودند و همه مرید و معتقد وی شدند و این قصه
در اطراف و اکناف آن ولایت انتشار یافت از نواحی هراة متوجه مزار متبرک چشت شد
خبر آمد که خواجه مودود چشتی مریدان بسیار جمع کرده است می‌آید تا شیخ را از

ولایت بیرون کن اصحاب شیخ آن را پوشیده میداشتند و وی خود از همه بهتر میدانست
چون روز دیکر شد ناکاه سفره در آوردند کفت که ساعتی صبر کنید که جماعتی رسولان
در راه اند چون ساعتی بر آمد خادم در آمد که آن جماعت رسیدند ایشان را در آوردند
و سلام کفتند و جواب شنیدند و طعام خوردند و سفره بر داشتند شیخ الاسلام
کفت که شما میکویید یا ما بکوییم که شما بچه کار آمده اید ایشان کفتند که حضرت
شیخ بفرماید فرمود که خواجه زاهد مودود شما را فرستاده است که احمد را بکویید
که تو بولایت ما بچه کار آمده بسلامت باز کرد و اکر نه چنانکه باز باید کردانید باز
کردانیم رسولان تصدیق کردند پس فرمود که اکر مراد از ولایت این دیهاست این ملک
مردمانست نه از آن اوست و نه از آن من و اکر مراد از ولایت این مردمانند ایشان
رعایای سنجرند پس شیخ الشیوخ سنجر باشد و اکر مراد از ولایت آنست که من میدانم
و اولیای خداوند عز و جل میدانند فردا با ایشان نمایم که کار ولایت چیست
و چون شب شد چون این سخن بکفت ابر عظیم بر آمد و شبانروزی بارید و هیچ منقطع
نشد روز دیکر بامداد شیخ الاسلام فرمود که ستوران ساخته کنید تا برویم
اصحاب کفتند امکان ندارد که درین دو سه روز بعد از آنکه دیکر بارد هیچ ملاح
از آب نتواند کذشت شیخ فرمود سهل باشد امروز ما ملاحی بکنیم پس روان
شدند چون بصحرا بیرون رفتند شیخ الاسلام نکاه کرد دید که جمعی انبوه سلاحها
بسته همراه ایشان شدند پرسید که ایشان کیانند کفتند مریدان و محبان شما اند

شنیده

شنیده اند که جمعی بعداوت شما می آیند فرمود که اینها را باز کردانید که تیغ و تیر کار
سنجر است و سلاح این کروه سلاح دیکر است شیخ الاسلام با تنی چند روی
براه نهادند چون بکنار آب رسیدند آب بسیار بود شیخ الاسلام فرمود که
امروز قرار آنست که ملاحی ما کنیم سخنی از معارف آغاز کردند چندان ذوق
بدیشان رسید که همه واله و حیران شدند پس فرمود که همه چشمها بر هم نهید
و بکویید بسم الله الرحمن الرحیم تا سه بار تکرار کردند هر کس که چشم زود
باز کرد پای افزار تر کرد و هر که دیر کشاد خود را بر آن طرف آب یافت پای افزار خشک
بود چون رسولان آن مشاهده کردند بتعجیل پیش خواجه مودود با دو هزار
مرید سلاح بسته متوجه شدند و در راه بشیخ رسیدند چون نظر شیخ
بر روی افتاد از اسب پیاده شد و بوسه بر پای شیخ داد شیخ دست بر پشت وی
میزد و میکفت کار ولایت چون می بینی ندانسته که ولایت مردان بچشم و سلاح
نباشد برو سوار شو کودکی و نمیدانی که چه میکنی چون بده در آمدند شیخ الاسلام
با اصحاب در محله فرود آمدند و خواجه مودود با مریدان در محله دیکر
روز دیکر مریدان خواجه مودود کفتند که ما آمده بودیم که شیخ احمد را از
ولایت بیرون کنیم امروز با ما در یک ده بنشست درین معنی از بهر اندیشه باید
کرد خواجه مودود کفت مرا صواب چنان می نماید که بامداد برخیزیم و بخدمت وی رویم
و اجازت خواهیم و باز کردیم که کار وی نه بقوتست و بازوی ماست مریدان کفتند که

ما با هم مشورت کرده ایم صواب آنست که جاسوسی بر کار کنیم که چون وقت قیلوله خلوت
شود و پیش وی کسی نباشد تنی چند در خدمت تو برویم و سماع بنیاد کنیم و حالتی برآریم
دران میان چیزی بروی زنیم خواجه مودود گفت این صواب نیست که وی صاحب
ولایت و کرامتست اما فایده نداشت چون وقت قیلوله شد و اصحاب شیخ متفرق شدند
خادم خواست که جامه بکشد تا شیخ قیلوله کند فرمود که یکساعت توقف کن که کاری
در پیش است ناگاه کسی در بکوفت خادم چون در بگشاد خواجه مودود را دید که با جمع
انبوه در آمد و سلام گفتند و آغاز سماع نهادند و نعره زدن گرفتند شیخ الاسلام
سر بر آورد و گفت هی هی سهلا بکجایی و این سهلا مردی بود سرخسی از عقلای مجانین
و صاحب کرامت و پیوسته در خدمت شیخ الاسلام بودی هم در لحظه حاضر
شد و بانگ بریشان زد ایشان کفش و دستار می گذاشتند و میگریختند همین
خواجه مودود ماند عظیم خجل برپای خواست و باستغفار سر برهنه کرد و گفت
بر شما روشن است که این نوبت من باین رضا نداشتم شیخ الاسلام گفت راست میگویی
اما چرا با ایشان در آمدن موافقت کردی خواجه مودود گفت بد کردم عفو فرمایید
شیخ الاسلام گفت عفو کردم برو و این قوم را باز گردان و خدمتکار نگه دار و سه
روز توقف کن چنان کرد پس پیش شیخ الاسلام آمد و گفت چنانکه گفته بودید کردم دیگر
چه میفرمایید تا چنان کنم شیخ الاسلام فرمود که اول مصلی طاق نه و برو
علم آموز که زاهد بی علم مسخره شیطانست گفت قبول کردم دیگر چه میفرمایید

فرمود که چون از تحصیل فارغ شوی احیای خاندان خود کن که آبا و اجداد تو بزرگ
بوده اند و صاحب کرامت خواجه مودود گفت چون مرا احیای خاندان میفرمایید
هم شما بر وجه تبرک و تیمن مرا اجلاسی فرمایید شیخ الاسلام گفت پیشتر آی
پیشتر آمد دست وی بگرفت و بر کنار چهار بالش بنشاند و سه بار گفت بشرط علم
پس سه روز دیگر در خدمت شیخ الاسلام بود فواید گرفت و نوازشها یافت
و باز گشت و بعد از آن باندک فرصتی بجهت تحصیل علوم و تکمیل معارف
بجانب بلخ و بخارا تشریف برد و مدت چهار سال بقدر وسع و امکان در آن
باب اجتهاد نمود و در آن دیار از وی هرجا آیات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل
آن بتطویل می انجامد ظاهر شد و بعد از آن بچشت مراجعت کرد و بتربیت
مریدان و مستفیدان مشغول شد و از اطراف طالبان روی ارادت بصحبت و خدمت
وی آوردند شاه سنجان که لقب و نام وی رکن الدین محمود است و از ده سنجان خاف
شرف صحبت خواجه را دریافته بوده است و چند وقت در چشت اقامت نموده
و میگویند در مدت اقامت هرگز در چشت نقض طهارت نکرد چون خواستی
که طهارت کند سوار شدی و از چشت بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی
و مراجعت نمودی میگفتی که مزار چشت منزل مبارک و مقام متبرکست
روا نباشد که آنجا بی ادبی کنند و گویند که پیشتر وی را خواجه سنجان میگفتند
خواجه مودود شاه لقب نهاد و وی همیشه بآن می نازیدی و مفاخرت

کردی وفات خواجه در سنه سبع وعشرین وخمسمائه بوده است ووفات شاه سنجان
در سنه سبع وعشرین وخمسمائه خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی
وی بسیار بزرگ بوده وبعد از پدر بمقام وی نشسته ومقبول همه طوایف
بوده وبرکافه انام شفقتی عام ومروتی تمام داشته است گویند که شبی حضرت
رسالت را صلی الله علیه وسلم در واقعه دید که فرمود که ای احمد اگر تو مشتاق
ما نیستی ما مشتاق توییم چون بامداد شد سه یار موافق اختیار کرد و مجهول
وار چنانکه کسی وی را نشناسد بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفا
وتکریما متوجه شد چون اقامت ارکان وشرایط حج کرد بحرم محترم مدینه
وروضه شریفه مصطفویه علی زوارها تحف التحیات توجه نمود ومدت
شش ماه مجاورت کرد وگویند که مداومت ومواظبت وی بر مجاورت آن حرم
خادمان آن آمد خواستند که وی را بر نجانند از روضه شریفه آوازی آمد
چنانچه همه حاضران شنیدند که وی را مرنجانید که از جمله مشتاقان ماست
و بعد از مراجعت از مدینه ببغداد رسید ودر خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی
فرود آمد شیخ وی را تعظیم واحترام بسیار کرد وخلیفه بغداد بنابر خوابی که دیده بود
وی را طلب کرد ووظایف اکرام واحترام بجای آورد ووی خلیفه را نصایح جایگیر
ومواعظ دلپذیر گفت وهمه در محل قبول افتاد فتوحی آوردند بجهت استمالت خاطر
خلیفه مختصری برداشت وچون بیرون آمد بر فقرا قسمت کرد وبخراسان توجه نمود

ولادت

ولادت وی در سنه سبع وخمسمائه بود ووفات وی در سنه سبع وسبعین
وخمسمائه ابو الولید احمد بن ابی الرجا قدس الله تعالی روحه وی از قریه آزادان است
که متصل است بهراة عالم بود بعلوم ظاهری وباطنی از شاگردان امام احمد حنبل است
رضی الله تعالی عنه وبخاری در صحیح خود از وی حدیث روایت کرده است
در اوایل مال بسیار داشته همه را در طلب حدیث وحج وغزا صرف کرده است
از هراة سفر میکرد هرگاه که مال وی برسیدی بهراة مراجعت کردی وبعضی
از املاک خود بفروختی وباز بسفر رفتی تا جمله مال خود بدین طریق نفقه کرد گویند
یکی از دوستان وی بچهار هزار درم محتاج بود پیش وی اظهار آن کرد چون
بخانه خود رفت ابو الولید چهار هزار درم در صره کرد وبخانه وی فرستاد
چون آن دوست وی مهم خود کفایت کرد ومدتی بر آمد آن مبلغ را نقد ساخته
در صره کرد وبوی باز فرستاد ابو الولید قبول نکرد آن دوست نزدیک وی آمد
وسلام کرد ابو الولید قبول نکرد گفت اگر نه رد سلام واجب بودی جواب تو باز
ندادمی آخر چهار هزار درم را چه قدر باشد که آنرا باز فرستی توفی رحمه الله سنه
اثنتین وثلثین ومائتین وقبر وی در قریه آزادان است زیارتگاه است ومتبرک به ابو اسمعیل
عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی قدس الله سره لقب وی شیخ
الاسلام است ومراد بشیخ الاسلام هر جا که درین کتاب مطلق واقع شده است
وی است چنانچه در صدر کتاب بآن اشارت رفته است وی از فرزندان

ابو منصور مت الانصاری و مت انصاری پسر ابو ایوب الانصاری است که صاحب
رحل رسول است صلی الله علیه وسلم دران وقت که بمدینه مراجعت کرد ندومت
انصاری در زمان خلافت امیر المومنین عثمان رضی الله عنها باحنف بن قیس
بخراسان آمده بود و در هراة ساکن شده شیخ الاسلام گفته است که پدر من ابو
منصور در بلخ با شریف حمزه عقیلی می بوده است وقتی زنی با شریف گفت که
ابو منصور را بگوی که مرا بزنی کند پدر من گفته است که من هرگز زن نخواهم و آنرا
رد کرده است شریف گفته است که آخر زن بخواهی و ترا پسری آید و چه پسری چون
بهراة آمده و زن خواسته و من بزمین آمده ام شریف در بلخ گفته است که ابو منصور
مارا بهری پسری آمد چنان هن جامع مقامات شیخ الاسلام میگوید که این کلمه
آفرینیست که همه نیکیها در ضمن آنست یعنی چنانچه صفت نتوان کرد از غایت
نیکوی و هم شیخ الاسلام گفته است که من بقهندز زاده ام و انجا بزرگ
شده ام و ولادت من روز جمعه بوده است در وقت غروب آفتاب الثانی من
شعبان سنه ست وتسعین وثلثمائه و هم وی گفته که من ربیعی ام در وقت
بهار زاده ام و بهار را سخت دوست دارم آفتاب بهفدهم درجه ثور بوده است
که من زاده ام هرگاه که آفتاب بانجا رسد سال من تمام گردد و آن میانه بهار بود
وقت گل و ریاحین و هم وی گفته که بو عاصم پیر و خویشاوند منست من در کودکی
بوی شدمی وقتی بوی شدم نان و اسکره کامه به پیش من نهاد و مرا فوا لی

یعنی حضرت رحل یعنی بار خود را انجا فرود آورده است یعنی در منزل وی بعد از هجرت از مکه بمدینه

قبول

اسکره بضم همزه و سکون مهمله وضم کاف و راء مهمله پیاله گویند

کرد و چیزی برخواند خاتون وی که عجوزی بود محتشم و خداوند ولایت گفت
پیر من یعنی خضر علیه السلام عبد الله را دید گفت وی کیست گفتم فلانکس است
گفت از مشرق تا مغرب همه جهان از وی پر شود یعنی از آوازه وی شیخ الاسلام
گفت که این پرسیدن فن وی است خود داند اما پرسد بانوی عالیه زن باشکوه
بوده بپوشنگ چون شیخ الاسلام بزمین آمد خضر علیه السلام ویرا گفت
آن کودک را دیدی در هری که از مشرق تا مغرب از وی پر شود و هم بانوی
عالیه گفته که پیر من یعنی خضر علیه السلام گفت در شهر شما بازاری زاده است
هفده ساله نه پدر داند که او کیست و نه وی چنان شود که در همه روی
زمین کس از وی مه نبود یا گفت که از مشرق تا بمغرب از وی پر شود و احوال این
بانوی عالیه آن بود که دختری داشت یک و نیم ساله او را خواست یعنی حق را
سبحانه آن دختر را بگذاشت و بحج شد شیخ بو اسامه که شیخ حرم بود پذیره
وی آمد که عم وی بود و این بانوی عالیه مجبره داشت فرا پیران می شد که
مرا چیزی از وی یعنی از حق تعالی برین کاغذ بنویسید شیخ الاسلام گفت که اول
مرا در دبیرستان زنی کردند گفتند زبان دارد چون چهار ساله شدم مرا در
دبیرستان مالیتی کردند و چون نه ساله شدم املا نوشتم از قاضی ابو منصور
و از جارودی و چهارده ساله بودم که مرا مجلس بنشاندند و من در دبیرستان
ادیب خورد بودم که شعر میگفتم چنانکه دیگران از من حسد می آمد و هم

و از جارودی بضم جیم و ضم دال مهمله و کسر ال مهمله

وی کفته کپسر یکی از خویشان خواجه یحیی عمار با من در دبیرستان بود من
در بدیهه شعرهای تازی میکفتم و هر چیزی که کودکان از من خواستی که در
فلان معنی شعری بکوی بکفتمی زیادت از انکه آنکس خواسته بود وقتی آن پسر
پدر خود را کفته بود که وی در هر معنی که خواهی شعر کوید پدر وی فاضل
بود کفت چون بدبیرستان شوی از وی خواه که این بیت را عربی کند شعر
روزی که بشادی کذرد روز آنست   وان روز دیکر روز بد اندیشانست
من در وقت کفتم   وَیَوْمُ الفَتیٰ مَا عَاشَهُ فِی مَسَرَّةٍ   وَسَائِرُهُ یَوْمُ الشِّقَاءِ عَصِیبُ
دُمِ الوَصْلَ مَا دُمْتَ السَّعَادَةَ فَالدُّجیٰ   بِتَنْغِیصِ عَیْشِ الاکرِمِینَ قَرِیبُ
واین مصراع را از وی خواستند که عربی کند   آب آید با جوی که روزی
بوده   کفته عندنا الماء فی نهر فجوا   کما زعموا رجوع الماء فیه وهم وی
کفته که کودکی بود در دبیرستان نیکو روی ابو احمد نام کفتم برای وی چیزی بکوی
من این بکفتم شعر   لِاَبِی اَحْمَدَ وَجْهٌ قَمَرُ اللَّیْلِ غُلَامُهُ   وَلَهُ لَحْظٌ غَزَالٍ
رَشَقَ القَلْبَ سِهَامُهُ   وهم وی کفته که مرا شش هزار شعر تازی تیر بیست آ
تیرباران کردن
بروزن راست در دست مردمان و بر پشت اجزای من و هم وی کفته است
که وقتی قیاس کردم که چند بیت یاد دارم از اشعار عرب هفتاد هزار بیش یاد داشتم
و در وقت دیکر کفته است که من صد هزار بیت تازی از شعرای عرب چه متقدمان
و چه متاخران بتفاریق یاد دارم و هم وی کفته که بامداد پکاه بمقری شدمی

یعنی در ایام سابق یافته بودم آبی را در جوی
پس اکنون امید میدارم به بازکشتن آب
بان جوی چنانکه زعم مردم است و مشهورست
که آب رفته بجوی باز کردد

لابی احمد الخ یعنی ابی احمد را رویست که ماه شب
غلام آن رویست و مر ورا نکریستن آهوست
که شکافت دلرا بتیرهای نکریستن وی

چون از قرآن خواندن باز آمدمی بدرس شدمی شش روی ورق بنوشتمی و از بر
کردمی چون از درس فارغ شدمی چاشتکاه بادیب شدمی و همه روز بنوشتمی
و از بر کردمی کار خود را بخش کرده بودم چنانکه مرا هیچ فراغت نبودی از روز کار
فراغت من هیچ بس نیامدی بلکه هنوز در بایستی و بیشتر روز بودی که پس نماز خفتن
بنا شتا بودمی و هم وی کفته که بشب در چراغ حدیث نوشتمی فراغت نان خوردن
نبودی مادر من نان پاره لقمه کرده بودی و در دهان من نهادی در میان نوشتن
و هم وی کفته است که حق سبحانه و تعالی مرا حفظی داده بود که هر چه زیر قلم من
بکذشتی مرا حفظ شدی و هم وی کفته که من سیصد هزار حدیث یاد دارم
با هزار هزار اسناد و هم وی کفته که آنچه من کشیده ام در طلب حدیث مصطفی
صلی الله علیه و سلم هرکز کسی نکشیده یکمنزل از نیشابور نادین باد که باران
می آمد من در رکوع میرفتم و جزوهای حدیث بشکم باز نهاده بودم تا تر نشود
و هم وی کفته مرا آن نیت بس که مرا باول علم آموختن بوده از وی نه طلب دنیا
بود که الله تعالی را بود و نصرت سنت مصطفی را بود صلی الله علیه و سلم و هم
وی کفته که بروزکار من هیچکس آن نکرده که من اکر من دست بر اندام خود
نهادمی کفتندی که آن چیست آن را حدیث داشتی و هم وی کفته من از سیصد
کس حدیث نوشته ام همه سنی بوده اند و صاحب حدیث نه مبتدع و نه
صاحب رای و هیچکس را این میسر نشد و هم وی کفته که بر اسنادهای عالی

که بگذاشته ام و ننوشته ام که مرد صاحب رای بود و یا از اهل کلام که محمد سیرین
گفته   انّ هذا العلم دین فانظروا عمّن تأخذونه و به نیشابور قاضی ابوبکر
حیری را دریافتم و از وی حدیث ننوشتم که متکلّم بود و اشعری مذهب
اگرچه اسنادهای عالی داشت و هم وی گفته که من در تفسیر و تذکیر قرآن
شاگرد خواجه امام یحیی عمّارم اگر من وی را ندیدی دهان باز نتوانستی کرد یعنی
در تفسیر و تذکیر و هم وی گفته که من چهارده ساله بودم که خواجه یحیی فرمود
گفت که عبدالله را بنا زارید که از وی بوی امامی می آید خواجه یحیی ابن عمّار
الشیبانی رحمه الله تعالی   وی شیخ ابوعبدالله خفیف را دیده بود بشیراز
و وی را مجلس نهاده بود شیخ الاسلام گفت که رسوم علم بهراة خواجه یحیی آورد
مجلس داشتن و دین احمد با سنت موافق کردن بسبب وی تازه گشت قاضی ابوعمرو
بسطامی بهراة بمجلس خواجه یحیی آمد چون مجلس تمام گشت فرود آمد و پیش
وی رفت وی برخواست و گفت از شرق تا غرب بگشتم در بر و بحر دین نو و تازه
در هراة و در نیشابور دیدم بزرگان گفته بود طفت الدنیا شرقاً و غرباً فوجدت
الدین غضاً بهراة و قاضی ابوعمرو بزرگ بود و امام و یگانهٔ جهان و فی التاریخ
الامام الیافعی رحمه الله تعالی انّ فی سنه ثمان و اربعمائه توفّی ابوعمرو البسطامی
محمد بن الحسین الشافعی قاضی نیشابور و شیخ الشافعیة بها جلّ و سمع الکثیر
و درّس المذاهب و املی علی الطبرانی و طبقته و هم شیخ الاسلام گفت که وی

یعنی طواف کردم دنیا را ... پس یافتم دین را تازه در هراة

و فی تاریخ الخ یعنی در تاریخ امام یافعی رحمه الله مذکور است که در سال چهارصد و هشت متوفی شد در نشابور ابوعمرو بسطامی محمد بن حسین شافعی قاضی نشابور و مقتدای شافعیه حال وی این بود که کوچ کرد از نشابور بطلب و از بسیاری مردم شنید علوم را و مذهب شافعی را درس گفت و بر طبرانی و معاصران و نزدیکان بوی خواند علم حدیث را چنانکه دستور محدثان می باشد که احادیث میخوانند و سامعان می نویسند

خواجه یحیی عمّار پیر شده بود چون پیرتر گشت مجلس کرد بر کرسی خود و غلام
دست وی گرفته بر منبر بردند گفت یحیی عمّار همه عمر خود ازین سر چوب
یافته یعنی منبر و کرسی و لیکن اکنون نمی توانم پس گفت شنیدم که گفته اند یحیی
عمّار را پای درکشیدند حضرت مصطفی را صلی الله علیه و سلّم پای در
کشیدند ابوبکر بجای وی بنشست و ابوبکر را پای درکشیدند عمر بجای وی
بنشست و عمر را پای درکشیدند عثمان بجای وی بنشست و عثمان را پای در
کشیدند علی بجای وی بنشست رضوان الله علیهم اجمعین مرا پای درکشند
عبدالله بیاید و بنشیند اینجا و بر دماغ ملحدان و مبتدعان میزند شیخ الاسلام
گفت که آن روز من بپای کرسی نشسته بودم خواجه اشارت بمن کرد که عبدالله
این کودک است پس از آن شیخ عمو مرا گفت که آن عبدالله تو بودی و لعمری که چنان
بود و فی تاریخ الامام الیافعی رحمه الله انّ فی سنه اثنتین و اربعمائه توفّی الامام
الواعظ یحیی ابن عمّار الشیبانی السجستانی نزیل هراة شیخ الاسلام گفته که
دیدار مشایخ مهینه نسبت است این طایفه را پیش ازین مرتبه که این قوم را گویند
گفت که گویند فلان پیر را دیده و با فلان شیخ صحبت داشته و گفت قدّس سرّه
که دیدار مشایخ را غنیمت باید گرفت که دیدار پیران اگر از دست بشود آن را در نتوان
یافت آن همیشه بنود عرفات همیشه بود و دیدار ایشان همیشه بنود فاینت آن را اندر
بنود و در نتوان یافت و گفت قدّس سرّه که مشایخ من در حدیث و علم و شرع بسیار اند

یعنی سوگند بزندگانی که چنان بود

اما پیر من درین کار یعنی در تصوف و حقیقت شیخ ابو الحسن خرقانی است
رضی الله تعالی عنه اگر من خرقانی را ندیدی حقیقت ندانستی همواره این با او
در آمیختی یعنی نفس با حقیقت و گفت قدس سره که وی پیر منست یک سخن که گفت
اینک میخورد و میخسپد چیزی دیگر است مرا بوی پس ازین چیزی نماند که علم حقیقت
مرا دیده و دانسته شد و گفت قدس سره که عزیمت حج اسلام کردم تا ری برفتم و قافله را
در آن سال بار نبود در بازگشتن بصحبت خرقانی رسیدم مراد بید گفت در آی
ای من ماشوکه تو یعنی معشوقه تو از دریا آمدی از دریا آمدی از دریا آمدی
جزاه الله تعالی کس نداند که آن چه بود که وی گفت از غیب و گفت قدس سره که مرا از
کرامات وی آن تمام بود که مرا گفت از دریا آمدی و از علم وی آنکه گفت اینک میخورد
و میخسپد چیزی دیگر است و گفت قدس سره که چون از نشیدم خرقانی من بودم
وی مرا تعظیم میداشت در میان سخن میگفت با من مناظره میکن تو عالمی من جاهلم
من هیچکس را ندیده و نشنیده ام ازین دو تن مه خرقانی بخرقان و طاقی بهراة و هیچکس
نشنیده ام و ندیده که این دو تن ویرا چنان تعظیم داشتند که مرا مریدان خرقانی گفتند
که سی سالست که با وی صحبت میداریم هرگز ندیده ایم که کسی را چنان تعظیم کرد که
ترا و چنان نیکو داشت که ترا شیخ الاسلام گفت زیرا که مرا بوی فرستاده بودند و گفت
قدس سره که با وی گفتم ای شیخ سوالی دارم گفت بپرس ای من ماشوکه تو از وی
پنج سوال کردم سه بزبان و دو بدل همه را جواب گفت و دو دست من دندان

ای من ماشوکه تو یعنی ای محبوب من

اینک میخورد و میخسپد چیزی دیگراست یعنی متصرف در بدن امری دیگر است مجرد که آنرا نفس گویند تا که با این گفتن در روی تصرفی کرده که بروی حقیقت تجرد نفس و لوازم آن ظاهر گشته

جزاه الله تعالی نداند که آن چه بود که وی گفت از غیب یعنی چهار مجلس یعنی سخن وی حاضر نگشتند اما شیخ الاسلام حاضر گشته بود چنانچه از سخن آینده معلوم شود صاحب مقامات شیخ الاسلام گفته یعنی از دریای توحید بکشتی جمع

خود گرفته بود و از آن بیخبر و نعره میزد و آب چون جوی از چشم من میرفت و با من
سخن میگفت شیخ ابو عبد الله طاقی قدس الله سره نام وی محمد بن الفضل ابن
محمد الطاقی السجستانی الهرویست مرید موسی ابن عمران جیرفتی است عالم بوده
بعلوم ظاهر و علوم باطن شیخ الاسلام گفت که وی پیر منست و استاد من در اعتقاد
حنبلیان بود که اگر من او را ندیدی اعتقاد حنبلیان ندانستی و هرگز هیچ حضرت ندیده ام
با هیبت تر از طاقی و من ویرا نابینا دیده ام و مشایخ ویرا تعظیم میداشتند و وی
خداوند کرامات و ولایات بود و فراست نیز داشت و ندیده ام که در کار هیچکس چنان
دور فرا بوده باشد که در کار من از تعظیم و نیکو داشت من و مرا گفته بود که عبد الله
با منصور سبحان الله این چه نور است که الله تعالی در دل تو نهاده شیخ الاسلام
گفت که چهل سال بر بایست آمد تا بدانستم که آن نور چیست که وی میگفت و توفی الشیخ
ابو عبد الله الطاقی قدس الله تعالی روحه فی غرة صفر سنه ست عشر و اربعمائه شیخ
الاسلام گفت که مرا بچشم و دل محمد قصاب بزرگ نمودند تا خرقانی مرا بشناخت
و محمد قصاب مرا تعظیم تمام میداشت و با من ببازار آمد که بار من برای پیدخود ستاند
میخرید با من موافقت کرد و گفت سی سال است که من اینجا ام درین بازار نرسیده ام
شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبد الله بن باکویه شیرازی سفرهای نیکو کرده بود
و مشایخ جهان همه دیده بود و حکایت بسیار یاد داشت از ایشان من خود از وی
بانتخاب سی هزار حکایت نوشته ام و سه هزار حدیث شیخ الاسلام گفت که وی

بکسر جیم و سکون یاء مثناة تحتانیه وضم راء مهمله و سکون فاو کسر تاء مثناة فوقانیه

یعنی مبالغه میکرده در کار وی

یعنی قصاب بطریقت از طالبان اما شیخ خرقانی بشنید

یعنی در صورت تصوف پادشاه سلوک ... کرده

ملکی بود بهانه تصوف وازهمه علم با نصیب و وی مرا تعظیم میداشت که کسی را نمیداشت
هرکه من پیش وی آمدی برپای خواستی و مشایخ نیشابور را چون ابی الخیر و جز او
برپای نخواستی و فراست عظیم داشت شیخ الاسلام گفت چون از ری باز گشتم بخانقاه
شیخ ابو عبد الله باکو در آمدم سه دوست بودم را در خانقاه وی یکی مکی شیرازی
و یکی ابو الفرج و دیگر ابو نصر ترشیزی شیخ آواز داد که ابو الفرج وی از خانه بیرون
دوید و گفت لبیک شیخ گفت چون دانشمند ازین خانقاه بیرون شد من چه گفتم تراگفت
گفتید که وی بسفر همی شود و وی نه سفر راست و نه سفر بایت وی است وی آن راست
که حلقه کرد وی در نشینند و وی از و میگوید من گفتم کاش باری این سخن آن وقت
بگفتی تا این همه رنج و سفر سود آمدی لیکن خرقانی را می بایست دید یعنی سفر
من برای آن بود شیخ ابو الحسن بشری سجزی رحمه الله شیخ الاسلام گفت
که وی از پیران منست ازین مشایخ که من دیده ام سه تن مه بودند خرقانی و طاقی و هر دو
جاسوس القلوب بودند و ابو الحسن بشری و وی ثقه بود در روایات صوفی بود و مشایخ
بسیار دیده بود چنانکه می بایست دید و سخن سماع از ایشان باز دانست گفت مشایخ حرم
دیده بود چون شیخ سیروانی و سرگی و ابو الحسن جهضم و ابو بکر طرطوسی و ابو عمرو
نجید و دیگر مشایخ وقت و شاگرد ابو عبد الله خفیف بود و حصری و نوری و ابو زرعه
طبری را دیده بود کاکا ابو الفضل بستی رحمه الله شیخ الاسلام گفت که وی
مرد بزرگ بود و در ایام من بوده است اما نه بابت پدر من بوده مرا بوی برده و من

بکسر باء موحده و سکون شین معجمه و کسر راء مهمله سجزی بکسر سین مهمله و سکون جیم و کسر زاء معجمه
یعنی مشرف بودند بر دلها

بضم باء موحده و سکون سین و کسر تاء فوقانیه

خود

خود بوده ام روزی آدینه مرا پدر پیش پیران بردی تا دست بسر من فرود آوردندی
و پیش ابو الفضل بردی و وی هم در مسجد بودی زیرا که وی مرد ملامتی بوده
و پدر من قرا اما شیخ ابو الحسن نیشه سا و برادر وی شیخ ابو محمد خادمان
مریدان کاکا ابو الفضل بودند و پیران روشن و با نعرهای عظیم بودند و همه
مریدان ابو الفضل چنان بودند که ایشان را نعرهای عظیم بود و هر دو از وی حکایت کردی
کاکا احمد سنبل و برادر وی محمد خوجه رحمهما الله تعالی شیخ الاسلام گفت که کاکا
احمد سنبل مه از برادر خود بود محمد خوجه باطن نیکوتر داشت و برادر وی با آلت تر
بود در ظاهر و با نام تر و وی درویش بود بغایت و خداوند کرامات و ولایت و در
کار من دور رفت بود ابو منصور محمد الانصاری رحمه الله تعالی وی پدر شیخ الاسلام است
و مرید شریف حمزه عقیلی و خدمت ابو المظفر ترمذی کرده بود شیخ الاسلام
گفت که شیخ احمد کوفانی مرا گفت که این همه بکردی و گرد بگشتی و چون پدر خود ندیدی
شیخ الاسلام گفت که من هفتاد و اند سال علم آموختم و نوشتم و رنج بردم
در اعتقاد در اول آن همه از پدر خود آموخته بودم لیکن قرا بود صادق و متقی
و با ورع که کس آنچنان نتوانستی بود و نتوانستی ورزید که وی و هم شیخ الاسلام
گفت که پدر من در من سری داشت عظیم مرا گفته بود که عبد الله چندگونه کم فضیل
عیاض و ابراهیم ادهم وی مرا خوابی دیده بود اما با من نمیگفت اما میگفت هر روز
تعبیر میکنم راست می آید شیخ الاسلام گفته که پدر من در مجردی وقت صافی داشته

بضم خاء معجمه و سکون واو و دال مهمله و فتح جیم

بود و فراغت دل در زن و فرزند افتاده بود و آن از دست وی بشد همواره اظهار
ملامت میکرد و تنکدلی می‌نمود با ما وقتی دران تنکدلی کفت میان ما و شما دریای
آتش بادا اما چه کناه کرده بود پیر وی زن خواست و فرزند آمد روزی دران تنکدلی
از دکان برخاست و سبحانک اللهم بکفت و دست از دکان بداشت و ببلخ رفت پیش
پیر خود شریف حمزه عقیلی و در تاریخ شعبان سنه ثلاثین واربعمائه برفته از دنیا
و در بلخش دفن کرده اند بنزدیک شریف حمزه عقیلی **ابو منصور سوخته رحمه الله**
شیخ الاسلام کفت که با منصور سوخته پیری بود در قهندز وقتی خویشتن را فا
سوختن داد نسوخت او را سوخته نام کردند مرد صادق بود و با صلابت **خواجه احمد
چشتی و برادر وی خواجه اسمعیل چشتی رحمهما الله** شیخ احمد چشتی غیر ابو احمد
ابدال است زیرا که وی متقدم است و شیخ الاسلام وی را ندیده و غیر خواجه احمد بن
مودود است زیرا که وی متاخر است و شیخ الاسلام را ندیده شیخ الاسلام کفت
من هیچکس را ندیده ام قوی‌تر در طریق ملامت و تمامتر از احمد چشتی و چشتیان
همه چنان بودند از خلق بی باک در باطن سادات جهان سه بار بسر بادیه رفته بود
و باز کشته که از خود دران اخلاص تمام ندیده بود همه احوال ایشان با اخلاص و ترک
ریا بود و هیچکونه سستی روا نداشتندی در شرع تا بتهاون چه رسد و شیخ احمد
بخار را دیده بود و غیر او را شیخ الاسلام کفت قدس سره که احمد چشتی بزرک بود
و وی بزیارت خواجه ابو نصر طالقانی شده بود و این بیت شنیده بود از وی

دریغا که ندانستیم البیت   شیخ الاسلام کفت من هیچکس ندیده ام بدیدار و فر
چون برادر احمد چشتی وی خدمت من کردی و مرا تعظیم تمام داشتی من در قهندز
مجلس میکردم و از مجلسیان من کس بود که با وی صحبت داشتی و سخنان من وی را باز
میکفت وی میکفت این همه دانشمندی شما از کوی ماست خدای داند که از آن سخن وی
در سر من چیست یعنی از طمع و آن سخن وی مرا مایه است پس مرا از آن دعوت کرد و همه
دنیای خود بر من پاشید و پس از آن در سر ما و برف به بناذان شد پیر وی مرا ببرد
و سر کار ما از انجا بود و بو نصر سوهان کن از یاران چشتی بوده و وی صاحب فراست
عظیم بود و آن وقت که به بناذان رفتیم زمستان بود و شصت و دو تن از مشایخ
نواحی همه انجا جمع آمده بودند چهل و اند روز من سخن میکفتم ایشان را و بسط
و افشای علم حقیقت اول از انجا بود و هیچکس با من برابر نرفت و همه خداوندان
ولایت و کرامات و فراست بودند و تا ایشان زنده بودند هیچ ترکمان بخراسان نیامد
چون به غاوذان که چشم و کوش فرا سخن من داشته بود وی خداوند کرامات ظاهر
بود و بحید **ابو حفص غاوذانی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام کفتا که
بو حفص به غاوذان زنده بودی شما جامه خود را از وی در کشیدی و در وی
ننکریستی و من وی را سید و بزرک میدیدم با کرامات ظاهر و فراست عظیم دوستی
از دوستان او بود و دوستان او پوشیده باشند از غیرت او تا دوستی بود از دوستان
او دوستان او را نشناسد و چون بو بشر بکواشان که کبوتر خان بسخن وی فرود آمد

وچون احمد مرجانه واحدکاه دستانی که بر شاخ توث رقص میکرد چهل واند روز

آنجا بود بیرهن روز مهمان کسی وهزار رود وبیت جامه فتوح رسیده بود از آن خرقه

سجاده بخانه بیاورده روزی در آن ایام سماع میکردم ودران شور میکردم وجامه

پاره میکردم چون از سماع بیرون آمدم بمسجد جامع آمدم ودر جماعت سماع

بودم که یکی از یشان فراز آمد مرا گفت آن جوان که بود که با تو در سماع میکشت کفتم

چگونه کفت نو جوانی شاخ نرکس دراز در دست با تو میکشت در سماع هرگاه که آن

نرکس را فرا پیش تو داشتی تو در شوریدی وبیطاقت تر شدی در سماع کفتم کس را

مگوی دیگر پس از آن هنوز با هم نرسیده بیم مکن با حفص که بوداع من ودوستان

آمده بود که بخواست رفت از دنیا ودران هفته برفت وبو بشر کواشانی در مجلس

املاء اسحق حافظ مرا کفت دانشمند از آنجا اینجا آمدی بنشین که من اینجا نیز با توام

ودر سخن بر من بسته شد حرفی کفته نیامد با خود میکفتم که آنچه بود هرگز دیگر

چنان باشد تا ورد باین آیت رسید که وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا

وسخن بکشاد وپیوسته کشت شیخ احمد حاجی رحمه الله شیخ الاسلام کفت

که شیخ احمد حاجی از پیران منست شیخ حصری را دیده بود وابو الحسن طرزی

وغیر ایشان را واز ایشان حکایة میکرد وی کفتم که از حصری هیچ چیز یاد داری

کفت با یکی از مشایخ بر حصری در آمدیم چیزی نبود از خوردنی شیخ میکفت

نحن دوابك یا سیدی اعلف دوابك یا سیدی ودست بر هم میزد شیخ الاسلام

یعنی بعضی مردم هستند که از غیر خدای همتایان میکیرند از برای خدای

نحن دوابك الخ یعنی ما چاروایان توایم ای خواجه من علف ده چهار پایان خود را ای خواجه من

کفت

کفت دران منکر که بعلف حاجت حاجت داشت دران نکر که بجز او هیچ حاجت نداشت

شیخ بو سلمه باوردی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام کفت که شیخ بو سلمه باوردی

خطیب صوفی سباج از پیران منست پیر مسن بود ومشایخ بسیار دیده بود

چون ابو عبد الله رودباری وعباس شاعر وبو عمرو وبجید وبا یعقوب نهرجوری

رحمهم الله تعالی ابو علی کیال رحمه الله تعالی شیخ الاسلام کفت که من

شیخ بو علی کیال را دیده ام اما خورد بوده ام وی را نشناخته ام بزرگ بوده

شیخ سیستان بود وطریق ملامت داشته وی را بکرامات ستایش نتوان کرد که خود

به از کرامات بود وی وشیخ احمد نصر وشیخ بو سعید مالینی هر سه در صفه

سرای صوفیان بوده اند ومن آنجا حاضر ابو علی زرکر رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام کفت بو علی زرکر از پیران منست از پیران مهین صوفی بود شاکرد

ابو العباس قصاب آملی بود واز وی حکایة کردی ابو علی بوته کر رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام کفت که وی نیز از پیران منست مرد جواد بود وشیخ حصری را دیده

بود واز وی حکایة کردی شیخ ابو نصر قبانی رحمه الله شیخ الاسلام کفت

که وی سفرهای نیکو کرده ومشایخ بسیار دیده بود وهمه از عمو بوده شیخ ابو عمرو

اکافی را دیده بود وخدمت کرده بازدن وابو عمرو وبجید را دیده بود وشیخ ابو نصر

وعبد الله مالك را نیز دیده بود بازغان فارس شاکرد شبلی وحکایة کرده مرا

از ایشان شیخ اسمعیل ضرابادی رحمه الله شیخ الاسلام کفت که وی پیر

مهیبه شیخ ابو القاسم نضرآبادی از وی حدیث دارم و حکایة ازین دو
شیخ ابو منصور کازر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی درویشی باشکوه
بود و مشایخ بسیار دیده بود و همراه عمو بود شیخ احمد بخار استرابادی را دیده بود
و ابو نصر سراج صاحب لمع را دیده بود اسمعیل دباس جیرفتی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که اسمعیل دباس از پیران منست پیر روشن بود و محدث شیخ
مومن شیرازی را دیده بود و از وی حکایة میکرد ابو سعید معلم رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت بو سعید پیر روشن بود و نیکودل و صادق و مرقع سفید
پوشیدی شیخ ابراهیم کیل را دیده بود شیخ محمد ابو حفص کورتی رحمه الله تعالی
شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ابو حفص کورتی بزرگ بوده خداوند وقت
عظیم و از پیران منست وقتی مرا بیماری افتاد قوم نزدیک وی شدند سخنی میرفت
کسی دعویی کرد پیش وی طاقت آن نیاورد غیرت بوی در آمد برجست و گفت
حق حق حق چون ساعتی گذشت با خود آمد گفت استغفر الله ضعیف شده ام
و عذر خواست شیخ عمو رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسمعیل است
و نام وی احمد بن محمد بن حمزة الصوفی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو خادم
خراسان بود وی پیر فرشاد منست یعنی آداب و رسوم صوفیان از وی آموخته ام
و عمو مرید من بود با مریدی من وی را و من همکاسه وی بودمی و چون وی
در صف خانکه من مریدی بودم داناب
نبودی من بر جای وی بودمی و چون بسفر بودی نامها همه بمن فرستادی مشایخ

در... بسم دال مهمله و فتح باء موحده
و سین مهمله

کورتی بضم کاف و سکون واو و دال مهمله
و کسر تاء مثناه فوقانیه

جهان

جهان دیده بود و شیخ ابو العباس نهاوندی وی را عمو لقب نهاده بود چنانکه گذشت
شیخ ابو بکر فرا را دیده بود به نیشابور و سفر اول و حج اسلام با شیخ احمد طالقانی
کرده بود و شیخ ابو بکر فالیزبان را دیده بود بخارا و وی جنید را و شیخ ابو بکر مفید را
دیده بود و وی جنید را و با شیخ سیروانی صحبت داشته بود و با همه مشایخ حرم
چون بو الحسن جهضم همدانی و شیخ ابو الخیر حبشی و محمد ساحری و جوالگر
و شیخ بو اسامه و بو الحسن سرکی و ابو العباس نساج و ابو العباس قصاب
و غیر ایشان مشایخ وقت را دیده بود و وی را نواخته بودند و وی خدمتهای
نیکو کرده بود ایشان را و راحتها رسانیده و شیخ ابو الفرج طرسوسی را دیده بود
در رجب سنه احدی و اربعین و اربعمائة برفته از دنیا و عمر وی نود و دو سال
بوده شیخ احمد کوفانی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد
کوفانی خادم عمو بودی و پیران بسیار دیده بود و سفرهای نیکو کرده وی
مرا گفت که ما از تو بدانستیم که ما کرا دیده ایم یعنی تو ایشانرا شناخته بحقیقت
ابو الحسن نجار رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی دروزگر بود در قهندز
مرد باشکوه بود و بزرگ کسی وی را نمی شناخت وقتی در مکه دیده اند وی را بجاه
رکوه دار با وی از مریدان وی مرا حکایة کرده از هلال خادم حصری
آنکه حصری گفت شعر لا تطلع الشمس الا باذنی شیخ الاسلام گفت
که قاضی ابراهیم باخرزی مرا گفت که الله تعالی را بجواب دیدم گفتم خداوندا

یعنی از تو کا یعنی ایشانرا شناختم

بنده بتو کی رسد گفت انگاه که اورا هیچ مانع نماند که اورا از من باز دارد شیخ الاسلام
گفت که مرا دیدار شیخ ابو علی سیاه روزی نبود اما چون از خرقانی باز گشتم قضا را
شیخ عمو از وی باز گشته بود مرا حکایة میکرد از وی و من از خرقانی
و بو علی سیاه مرد بزرگ بود و صاحب سخن و کرامات و ولایت عظیم بمرو شیخ
الاسلام گفت که پیر محمد کشور تائب بود صادق وی را ریاضتها ست و صالها کردی
وقتی در وصال بود و با وی بودم تا چهل روز مرا گفتند که آنرا هشتاد روز تمام کرد
و گفتند صد روز والله اعلم مرا گفته بود که اگر بین بپایی در شرق و غرب چون
تو نبود شیخ الاسلام گفت که محمد شکرف پیر شکوه بود و با دعوی و قوت و ملامت
و مرا حکایة کرد شیخ الاسلام گفت که من دو بار بو سعید بو الخیر بوده ام
و وی دستار خود را از سر فرو گرفت و گلیم مصری خود بمن داد و شلغم جوشیده
در دهان من نهاد چون بنزدیک وی شدم برای من برپای خاست تمام و دیر
مرا تعظیم داشت که اندک کسی را داشتی لیکن مرا با وی نقاری از بهر اعتقاد است
و دیگر در طریقت نه طریقت مشایخ ورزیدی بعضی از مشایخ وقت با وی نه
نیک بودند شیخ الاسلام گفت که احمد خضرویه روزی پیش بایزید گفت یارب
امید ما از خویش بریده مکن بایزید گفت یارب امیدهای ما از خویش بریده کن
شیخ الاسلام گفت آنچه احمد گفت عام راست و آنچه بایزید گفت خواص راست
که امید علت است امید بی تا موجود بود بر یافت امید کی بود ابو بکر قد فی کشف العافیة

بکسر کاف و سکون شین معجمه و میم و واو و راء مهمله

یعنی روزه داشتی چند روز فی طعام وشراب وبعضی مشایخ که چنین کنند بنابر آنست که مزاج ایشان وفا کند بدین ریاضت وایشانرا ازین مقام ابیت عند ربی نصیبی است ۱۲

مشایخ ورزیدی ظاهرا ز حجت تکلف در طعام و سماع بوده ۱۲

یعنی امید نقصانست بنا بر آنکه مستلزم فقدان مطلوب است ۱۲

یعنی عدم ابتلا و تصرف با هم نمی باشند ۱۲

والتصوف

والتصوف لا یکون شیخ الاسلام گفت اگر صوفی احوال خویش را متهم کن
که دعویست و افعال خویش را متهم کن که ریاست و اقوال خویش را متهم کن که بی معنی
است جوان مردی در بادیه مضطرب شد گفت اگر مرا بسلامت بیرون آری
هرگز ترا یاد نکنم چون از بادیه بیرون آمد کسی وی را بخانه برد سیر بخورد و بمرد
شیخ گفت اگر نزیستی و یاد نکردی شرع تباه شدی و اگر یاد کردی عهد تباه
شدی صادق بود شغل وی را کفایت کرد و وی نه استهزا و خواری گفت که یاد
نکنم از ننگ خود را چنان گفت شیخ ابو علی سیاه گفت که از هر چیز که چیزی
بشود چیزی بماند مگر شریعت که چون از وی چیزی بشود هیچ چیز نماند شیخ الاسلام
گفت که سخت نیکو گفته است و آن چنانست شریعت همگی خواهد زیادت در
شریعت نقصانست شریعت چون آبست آب بمقدار باید اگر بیفزاید و یرانی
کند و اگر بکاهد ترا سیراب نکند مرتعش گوید هرگز خویشتن را با باطن خاص
ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم شیخ الاسلام گفت معنی آنست که حقیقت من
درست نیامد تا شریعت من صافی نشد عادت شیخ الاسلام چنان بود
که هر چه شنیده بود از خصال حمیده و افعال پسندیده چه در حدیث و چه در
حکایة مشایخ البته خواستی که آنرا بکردی و وی گفته که چون سنتی بشما
رسد از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم اگر نتوانید که آنرا ورد کنید
و دایم بورزید باری یکبار بکنید تا نام شما را از زمره سنیان کنند و همچنین

ازمعاملت نیکو واحوال واخلاق مشایخ که مارا بآن امر فرموده اند که بر پی ایشان
بروید و سیرت ایشان بکیرید اکر همه نتوانید باری از و چیزی بکنید وقتی درد هی
میرفتم درویشی سوکند بر من داد که مرا شلواری می باید مرا حکایت آن امام
یاد آمد که سواری می آمد درویشی بروی سوکند داد بخدای تعالی که مرا شلوار
دهی آن امام از اسب فرود آمد و شلواری بوی داد مردمان کفتند این چرا کردی
این کدایان همه دروغ کوی و زراق اند کفت من دانم اما روا نبود که سوکند بخدا
بر من دهند و من انروی بر کردم و مرادوی ندهم شیخ الاسلام کفت من نیز
آن کار کردم شلوار بآن درویش دادم و بی شلوار مجلس داشتم شیخ الاسلام
کفت من بسیار جامه عاریتی مجلس کرده ام و بسیار بکیاه خوردن بسر
برده ام و بسیار خشت زیر سر نهاده ام و آن وقت یاران داشتم و دوستان
و شاکردان من همه سیم داران و توانکران بودند هرچه میخواستی بدادندی
اما من نخواستمی و بر ایشان پیدا نکردی و من کفتمی چرا ایشان خود ندانند که من
هیچ ندارم و از کسی چیزی نخواهم من خرد بوده هنوز که پدر من دستار دنیا
بداشت و دنیا همه بپاشید و مارا در رنج افکند و ابتدای درویشی و محنت ما
از آن وقت بود شیخ الاسلام کفت که من زمستان جبه نداشتم و سرمای عظیم
بود در همه خانهای من بوریا یکی بود چندانکه بران خفتمی و نمد پاره که بر خود
پوشیدمی اکر بوریا بپوشیدمی سر برهنه شدی و خشت که در زیر سر نهادیمی

یعنی ظاهر ساختی

و میخی که جامه مجلس بیرون کردمی و بپاویختمی روزی عزیزی در آمد مرا چنان
دید انکشت در دندان کرفت و در کریه ایستاد ساعتی بود دستار از سر فرو کرفت
و بنهاد و برفت شیخ الاسلام کفت که مرا دست رس آن نبود که قاریان مجلس را چیزی
دادمی و از کسی نمیخواستم و بدل من از آن باری می بود شخصی دانیال پیغمبر را علیه السلام
بخواب دید که کفت فلان دکان را بعبدالله کذار تا سیم آن بقاریان میداده باشد
شیخ الاسلام کفت که شش من نان بطوسی بود و من اسفناخ میخوردم شیخ الاسلام
کفت که هرکز الله تعالی مرا نیم روز در طلب دنیا ندید و اکنون بر من میکشایند اما
مرا از آنچه اکر بپذیرم کافی باشم تا بآن وقت که از آن نرستم و بایست آن از من
نبردند آنرا بر من نکشادند و اکر ملک سلیمان باشد مرا از آن چه هرچیز که من
دیده بودم و مرا خوش آمده بود و بایسته و بر وی نکار بدل و چشم من کذشته
بود آن وقت که بایست آن بود ندادند اکنون میدهند زرکی بود که ملازمت مجلس
شیخ الاسلام میکرد و بر پس سر شیخ الاسلام میکرد مقدار سپر نور میدید
روزی با شیخ احمد کوفانی کفت تو آن سپر نور بر پس سر خواجه می بینی کفت می بینم
شیخ الاسلام کفت که نمیدید اما بر نتافت آنرا که آن ترک چیزی بیند و کوید که من
نمی بینم آن ترک بحج رفت و باز آمد پس آن ندید شیخ الاسلام کفت آن ترک کفت
که اکنون نمی بینم سبب چیست کفتم اکنون تو خود را آمرزیده و خود را بر ترک در چشم
می آری که حج کرده ام و حاجی ام آن وقت خداوند نیاز و تشنه ما بودی شیخ الاسلام

گفت که هر کسی را بتی است یعنی معشوقه وقت بهار بت ملست که من بهار را دوست
دارم و وقتی هوا گرم شده بود و گلها همه برسیده مرا می بایست که گل بینم تا چشم
من بر آساید بگازرگاه میرفتم در باغچه لاله دیدم مقدار سکره سخت نیکو
که ممکن نبود که بیش از آن لاله بود شیخ الاسلام گفت که وقتی تنگدل بودم صعب
و بدر سرای خود نشسته بودم اندیشه ناک بسبب امری بادی بجست و کاغذک
هشت سو از زبر در فرو دافتاد بخط سبز بران نوشته که فرج فرج شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابو الخیر تیناتی هشت سال بمکه مجاور بود هیچ سوال نکرد و این صعب
تر بود که کسی چیزی ندارد در مکه سوال نکند وقتی هشت شبانه روز چیزی نخورده
بود بیماری با گرسنگی پیوست سست شد بحیله خود را بمقام ابراهیم علیه السلام آ
افکند که دو رکعت نماز بگذارد از سستی در خواب شد الله تعالی را در خواب دید
که با وی گفت چه خواهی گفت حکمت گفت بدادم بیدار شد شیخ الاسلام گفت که از
آثار فناء بر مملکت یکی آن بود که گفتی بر سرهای بینم بخط سفید که سعید و بر
سرهای بینم که شقی و دیگر گفتی که هر که از قبلی روی بخ نهد می بینم وی را
شیخ الاسلام گفت که مرا آن نباید که بدانم که شقی کیست که در آن چه کرامت باشد
که غم هر کسی بباید خورد و من در بدکم بجای آرم اما در خیر زود بجای آرم
و ببینم و مقام مرد بگویم که مقام وی بنزدیک حق تعالی تا کجاست پیش نگوییم
اما شقاوت ندانم و نخواهم که بدانم یعنی اگر خواهم بدانم شیخ الاسلام گفت

که مرا بگذارند که جدا کنم اهل ولایت را از دیگران وقتی گفتم جدا کنم مرا بگذاشتند
شیخ الاسلام گفت که کس بود که بگوید بفراست و داند که میگوید و آنچه میگوید
می بیند و این دیدار بفراست وی را دائم باشد و کس باشد که این دیدار وقتی باشد و وقتی
نباشد در وقت غلبه و صولت بگوید که آن سخن بر زبان وی برود آن حقیقت
باشد و فراست راست و وی از آن آگاه نی بنزدیک شما کدام مه است پس گفت آن
پیشینه که آن فراست وی را دایم است اهل ولایت است و آن پیشتر ابدال و ابرار روزها دیدار
بود و آن پسینه محقق است که وقت باشد که بروی پوشیده بود و گاه بود که آشکارا
باشد اگر هزل گوید آن حقیقت باشد و اگر در غفلت گوید چون آن را پاس دارید همچنان
باشد که وی گوید جامع مقامات شیخ الاسلام گوید که شیخ الاسلام چنین بود
شیخ الاسلام گفت که ابو الحسن دراج با آرزوی یوسف بن الحسین بری آمد از
حال وی پرسید گفت با این زندیق چه کار داری چون بعد از ماهی بروی درآمد
گفت هیچ بیت یاد داری گفت دارم بیتی تازی یاد داشت بخواند یوسف بن الحسین
در سماع بشورید و طوفان از چشم وی روان شد گفت ای ابو الحسین عجب مداد
که ماهیست در ردی میکردی و حال من می پرسی میگویند با آن زندیق چه کار داری
از وقت صبح باز قرآن میخواندم اشک از چشم من بنامد بدین یک بیت که تو خواندی
به بین که چه حالت ظاهر شد شیخ الاسلام گفت ندانم که از اول وی را شناخت
رنگ رزی میکرد یعنی تلبیس و نگفت تا آنگاه که در غلبه بگفت یا خود را بجا

یعنی کز هزل کند یعنی خارج از غلبه یعنی در غفلت بزبان
وی جاری شود یعنی در حال وی
وآن پسینه محقق است ۲۱
که بدان مقام فرو دنیامده
و حاکم است بدان و مرتبه تحقیق
تقاضای غلبه کند و عدم حصر زد
در امری بخلاف پیشینه که وی بدان
مقام مقید گشته و محکوم وی گشته
و خود را از آن خلاص نتواند ساخت

۲۱۷

غلبه بجای آورد واین همه امت ازان بیشتر تفصیل حکمتها ونکتهایی که بر زبان
شیخ الاسلام رفته است گذارده اند متعسر بلکه متعذر است بسیاری ازانها گذشته است
وشاید که بعضی دیگر بیاید ان شاء الله تعالی وابنجا بدین اختصار افتاد وفات وی روز
آدینه بوده است وبیست ودویم ماه ذی حجه سنه احدی وثمانین واربعمائه
وعمر وی هشتاد وچهار سال بود شیخ ابو اللیث فوشنجی رحمه الله شیخ الاسلام
گفت که لیث فوشنجی بزرگ بوده وعارف پای برهنه رفتی وی گفته که از پوشنگ
بهراة آمدم بآن سبب اینجا بماندم که بخیابان می گذشتم بگورستان زنی
بگوری باز نشسته بود ومیگفت جان مادر ویگانه مادر از این مرا حالی شد
شیخ الاسلام گفت که بو وایل شقیق ابن سلمه الکوفی از بزرگان تابعین است
تو چه شنیدی وبکر بیستی یکی ازین طایفه گفته است التلذذ بالبکاء ثمن البکاء
شیخ الاسلام گفت باز مانده از صحبت تو از اشک حسرت لذت می یابد یا بنده
تو چه یابد قبر لیث فوشنجه بخیابانست چون وی برفت او را یاران بودند بر سر قبر
وی خانگی ساختند وبر بام خانه چهار طاقی ودر آنجا می بودند تا یک یک میرفتند
وپهلوی وی دفن میکردند رحمهم الله تعالی شیخ عمو میگفت که این قبر فلان
نار فروش است واین آن فلان ومن می عود قبر یاران وی را شیخ الاسلام را خوش
می آمد ومی پسندید موافقت واستقامت ایشان را وگفت که محمد عبد الله کازر
گفت که همه نیکویی که خود را می بینم سبب آن بدانم که لیث فوشنجه با من رازی کرد

مزه آن در حلق من فرو شد لیث فوشنجه وقتی در رود هراة غرقی شد ومی طلبیه
گفت الهی اکنون مرا گرفتی برای آمدن ندارم اگر مرا بسلامت بیرون آری سه بار تو را
قل هو الله بخوانم گفت ازانکه برستم نه سالست تا درانم که بخوانم ممکن نشد که تو هم
احد مولی گویدانم که تو نیکویی دانی که احد کیست مرا باسر برد محمد عبد الله کازر
هروی رحمه الله تعالی بزرگ بوده ازین طایفه در هراة وصاحب کرامات
وی را در تاریخ آورده اند وهو محمد بن عبد الله القصار الهروی من فتیان مشایخ
هراة من افتی المشایخ فی وقته واحسنهم هدیا خلقا وطریقة وخواجه بو عبد الله
بو ذهل بوی ارادتی داشت عظیم وبرای وی کارها کرده بود وقتی وی را گفت خواجه
اینها میکنی آخر تو را بدر شهر بیرون خواهی کرد گفت من گفت تو روزگاری
بر آمد ووی رئیس هری بود محمد عبد الله کازر سخن نیکو گفتی در معاملت
وترک دنیا ودر دلها اثر میکرد مردمان دست از دنیا بداشتند واز املاک خود
بیرون آمدند خواجه عبد الله وی را از شهر گسیل کرد وگفت بباید رفت از شهر تو
شهر جایی که خواهی میرو که سخن تو مردمان را زیان میدارد یعنی چون مرد دست از دنیا
بدارد سیم سلطان بریده شود وخواجه بو عبد الله چهار سال خدمت شبلی کرده بود
بی سوال ومال عظیم بوی نفقه کرده شبلی وی را جوادر خراسان گفتی وخود حافظ
بوده وثقه ومکثر قریبخ رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی پیری
بوده درویش وبزرگ وخداوند ولایت وفراست هم بکازرگاه ما در قبرست روی

خواجه بو عبد الله بو ذهل بوی رسید گفت پس بو ذهل راکی بود که فرو نشانند
و برنشانند خواجه هشیار بود دانست که مرد برنگشت گفت ای شیخ نتوانند بود که مرا
فرو نشانند و ترا برنشانند گفت ای پسر بو ذهل رنج چه منه داشته باشد که مرا برنشا[نند]
و ترا فرو نشانند یک هفته برآمد امیر خراسان وی را بگرفت و بقلعه قلاه برد و دز
طاقی کرد و دز برآورد تا انجا برفت **خواجه خیرچه رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام
گفت که خیرچه غلامی بود بکا[ر] زرگاه در قبر است خواجه وی از وی چیزها میدید
و کرامات عظیم ازوی مشاهده میکرد وی را آزاد کرد بکارزرگاه آمده خانگی ساخت
و مقام کرد شیخ الاسلام گفت من پسر خواجه وی را دیده ام و مرا از وی حکایت
کرده وی گفت که وقتی سیل آمده بود و وی بر سر تل سنگی شده بود و میگفت خداوندا
هرکرا سیم باید سیم ده و هرکرا زر باید زر ده و هرکرا غلام و زمین باید و هرچه
باید بده خیرچه را تو بس شیخ الاسلام گفت حال آنکه او محل غیرت است اما اختیار
حق سبحانه و تعالی بندگان را نه بسبب و علت است بلال با آنکه غلامی بود حبشی بخواند
و بوجهل و عتبه و شیبه را که سادات مکه بودند براند وی چه کرد و ایشان چه کردند هیچ
همه بعنایت و قسمت بازبسته است و کس را در آن سخن نرسد شیخ الاسلام گفت چون
کسی بیمار بودی یا درد داشتی بخیرچه شدی تا وی الحمد بر خواندی و بدمیدی در حال
راحت پدید آمدی وقتی دانشمندی را درد دندان بود بوی شد الحمد بخواند و بدمید به شد
آن دانشمند گفت خیرچه الحمد راست نمیخوانی آن را بر تو راست کنم گفت نه تو دل خود را

داشت

داشت کن شیخ الاسلام گفت من از خرقانی الحمد الحمد شنیدم که وی امی بود
الحمد نمی توانست گفت و وی سید و غوث روزگار بود **ابو عبد الله احمد بن
عبد الرحمن بن نصر المالینی رحمه الله** وی از مهینان مشایخ هراتست از اقران شیخ
عمو با وی حج اسلام کرده بود و مشایخ حرم را دیده و صحبت داشته عالم بوده
بعلوم ظاهر و باطن و در زهد و ورع یگانه روزگار در تجرید و ترک دنیا سخن
گفتی و سخن وی را در دلها اثری تمام بودی صاحب کرامات و ولایت بوده یکی
از اصحاب عبد الله بن محمد بن عبد الرحیم بوده است وی گفته که شیخ من
ابو عبد الله احمد نصر روزی مرا گفت برو بمکه و فلانکس را بگوی که چنین و چنین کن
من کامی بر داشتم خود را بمکه یافتم آن پیغام بگذاردم بدانکس که گفته بود و پیش
از نماز دیگر بنزدیک شیخ باز آمدم آن وقت که ابخار رسیدم خواستم که حج گذارم
آنکس که پیش وی رفته بودم گفت برو و سخن شیخ خلاف مکن و اگر نه باز نتوانی
گشت سه ماه در راه بمانی فتوی وی در ما لین هراتست شیخ الاسلام در اوایل
حال بسیار بزیارت وی رفتی و قیل ابو نصر محمد بن احمد بن ابی جعفر عالم بوده بعلوم
ظاهر و باطن و فقیه روزگار و با اصل از کزمان بوده سبب توبه وی آن بود که روزی
شخصی فتوی آورد که چه فرمایند ائمه دین در مسئله که شخصی در جوالی چوب
چند از روی غضب بزد را ز کوشی زدان در از کوش روی باز پس کرد و گفت ای
خواجه این خشم بین بر من مظلوم رانده کیر اما فردا از عهده این خشم راندن چون

ابو نصر بن ابی جعفر ... قدس الله تعالی سره

و قیل ابو ... بعضی گفته اند ابو نصر کنیت اوست
و نام وی محمد است بن احمد و احمد بن ابی جعفر

بیرون خواهی آمد اکنون بیست سالست که آن شخص میکرید وحالا آب چشم وی بخون بدل شده است که آن شخص [illegible] میکرید حکم طهارت ونماز وی چون باشد چون ابو نصر این فتوی بخواند بیهوش شد از هیبت این سخن چون بهوش باز آمد احرام صحبت آن شخص بست چون بمنزل وی رسید وی در آن گریه واندوه از دنیا رفته بود پیری دید با روی نورانی وموی سفید خون از دیده وی دویده وبر روی وی خشک شده اما میخندید ابو نصر را از خنده وی عجب آمد وتکفین وتجهیز وی کردند ونماز گذاردند چون ابو نصر از انجا باز گشت گریان پیری بوی رسید گفت ای جوان چرا می گریی مگر آیتی از کلام الله بتو رسیده است که آن کار نکرده اما این گریستن تو بگریستن دامن سوختگان می ماند نه دل سوختگان چون آن پیر این بگفت وبگذشت شیخ ابو نصر را درد وسوز بر سوز بیفزود از هر چه در ان بود بیرون آمد وسفر وسیاحت پیش گرفت وگویند که سیصد ... ت کرد وصحبت خضر را علیه السلام دریافت ودر حرم مکه ومدینه وبیت المقدس وغیر آن ریاضات بسیار کشید وعبادات کرد ودر آخر بهراة مراجعت کرد وعمر وی بصد وبیست وچهار سال رسید ودر سنه خمسمائه از دنیا برفت وقبر وی در خانچه یاداشت بهراة بیرون بازار گویند که وی از اهل عسکر بوده در ترک وتجرید وتوکل یگانه بود درویش محمد جر کر که یکی از ابدال بوده در جامع هراة بسر بردی روزی در مسجد خفته بود وکوزه آب وی ریخته بود خادم مسجد بانجا رسید بپنداشت که بول کرده است ویرا چنان بزد که اعضای وی مجروح گشت جر کر آهی بزد وبرفت مسجد از چوب بود آتشی پیدا شد ومسجد بسوخت واز انجا ببازاری که آنرا بازار جمله فروشان گفتندی در آمد سلطان مجد الدین طالبه را از ان خبر کردند در عقب جر کر روان شد چون بوی رسید گفت جر کر شهر مسلمانان را چرا میسوزی جر کر باز گشت وآب چشم خود بر آتش افکند فرو مرد واین رباعی بگفت

رباعی

این آتش دوشین که بر افروخته بود ٭ او سوختن اندرون ما آموخته بود

گر آب دو چشم من نکردی یاری ٭ چه جمله فروشان که همه سوخته بود ٭

گویند وقتی سیل آمد نزدیک شد که هراة را ببرد خبر بسلطان مجد الدین بردند گفت خرقه مرا پیش سیل نهید چنان کردند فی الحال سیل باز گشت امام فخر الدین رازی رحمه الله تعالی در وقت وی بوده است وبصحبت وی تقرب وتبرک جستی چون وی را وفات رسید بیرون دروازه شهر هراة میان درب خشک وفیروزآباد دفن کردند وشیخ محمود اشنوی رحمه الله تعالی [illegible] رساله غایة الامکان فی معرفة الزمان والمکانست در گنبد مقبره وی مدفونست واین شیخ محمود از اصحاب وتلامذه مولانا شمس الدین محمد بن عبد الملک دیلمی است رحمه الله تعالی از اکابر ومحققانست وسخن در حقیقت زمان وتحقیق آن چنانچه در مصنفات وی مذکورست در مصنفات دیگران کم یافت شود

ابو عبد الله مختار بن محمد بن احمد الهروی رحمه الله

وی از اکابر مشایخ هراتست جامع بوده میان علم ظاهر وعلم باطن صاحب کرامت وولایت بوده است گویند در لوح قبر وی چنین یافته اند که در سنه سبع وسبعین

وما تین برفته از دنیا وی گفته است که طعام چنان خور که تو او را خورده باشی نه او ترا

که اگر تو او را خوری همه نور شود و اگر او ترا خورد همه دود گردد و جامه چنان پوش

که رعونت و فخر و خیلا را در تنها در تو بسوزد نه آنکه آتش آن علتها را بر افروزد و هم

وی گفته در هر کار که باشی چنان باش که اگر عزرائیل ترا در یابد از آن کار بکار دیگر

نباید شد و در آن کار همه حالات تو با تو باشد اگرچه طعام خوردن بود یا عمل مباح

باید که در باطن خالصا لله بود و نیت تو در آن فعل رضای حق بود سبحانه وتعالی و نگاه

داشتن شرع و هم وی گفته که اصول عبودیت آنست که چنان باشی بظاهر که از تو

شرع ظاهر بود و چنان باشی بباطن که در تو غیر را گنجایی نبود و وی را اصحاب بسیار

بوده اند همه صاحب ولایت و کرامت چون ابو یعلی ابن مختار العلوی الحسینی

رضی الله عنه و از وی کرامات بسیار و خوارق عادت بیشمار منقول است و وی

بسید امام مشهور بوده و قبر وی در پایان پای ابو عبدالله مختار است و چون فقیه

ابو عثمان مرغزی رحمه الله که از غایت شوق و سوختگی وی را شوق سوخته میگفتند

و وی را وقایع غریب عجیب بوده است گویند که آن روز که سید امام را در هراة وفات رسید

وی در مرو آن روز بود وی را آنجا در باطن مصیبتی عظیم افتاد چنانکه بیطاقت شد

بهراة آمد گفتند که در همان وقت سید امام وفات یافته بوده است و اضطرابی که

در باطن وی پیدا شده بوده است بسبب آن بوده است و چون شوق سوخته رحمه الله

وفات یافت وی را در گورستان خانجه باد در پایان پای عبدالله الواحد دفن کردند

شیخ الاسلام گفت رحمهما الله تعالی **شیخ ابوذر بوزجانی رحمه الله تعالی**

که من یک تن را دیده ام که بوذر بوزجانی را دیده بود صبا گویدگر گفت در بوزجان

مرا رنج عظیم رسید و طلب بسیار کردم تا وی را یافتم و دیدم بوذر خداوند

کرامات ظاهر بوده گویند که در بوزجان مدرسه بود که شیخ ابوذر ساکنان او را

اولیا میخواند یک روز بر در مدرسه خسپیده بود خادم مدرسه بیرون آمد

گفت اولیا در چه کارا ند گفت امروز خوردنی نیافته اند در آن مدرسه درختی بود

توت خادم را گفت برو و آن درخت را بیفشان خادم آن درخت را بیفشاند هر برگ

که بیفتاد زر خالص بود پیش شیخ آورد گفت برو و برای ایشان طعام بخر و روزی

سبکتکین پدر سلطان محمود که وفات وی در سنه سبع وثمانین وثلثمائه

بوده است بدیدن وی آمده بود وی را نصیحتهای درشت کرد سلطان محمود هنوز

کودک بود وی را پیش شیخ آوردند بسیار لطف نمود و وی را بر کنار خود بنشاند و از

اشعار وی است **شعر** یعرفنا من کان من جنسنا ❊ وسائر الناس لنا منکرون

تو بعلم ازل مرا دیدی ❊ دیدی آنگه بعیب بخریدی ❊ تو بعلم آن و من بعیب همان

رد مکن آنچه خود پسندیدی **شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی**

کنیت وی ابونصر احمد بن ابی الحسن است و وی از فرزندان جریر بن عبدالله البجلی

است رضی الله تعالی عنه ما حجبنی رسول الله صلی الله علیه وسلم

منذ اسلمت ولا رآنی الا ابتسم فی وجهی و بسیار بلند قامت و باجمال بوده است

بفتح باء موحده وجیم ولام

یعنی منع نکرد مرا رسول خدای صلی الله علیه وسلم از زمان که مسلمان شدم از ملاقات خود و ندید مرا مگر که تبسم کرد در روی

من

وامیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه ویرا یوسف این امت نهاده حضرت شیخ را
حق سبحانه وتعالی چهل ودو فرزند داده بوده است سی ونه پسر وسه دختر
وبعد از وفات وی چهارده پسر وسه دختر باقی مانده بودند واین چهارده پسر
وسه دختر باقی مانده بود واین چهارده پسر همه عالم وعامل وکامل وصاحب تصنیف
وصاحب کرامت وصاحب ولایت ومقتدا وپیشوای خلق بوده اند وی امی بوده است
که در سن بیست ودو سالگی توفیق توبه یافت وبکوه رفته وبعد از هیژده سال
ریاضت در چهل سالگی ویرا بمیان خلق فرستاده اند وابواب علم لدنی بروی گشاده
زیاده از سیصد تای کاغذ در علم توحید ومعرفت وعلم سر وحکمت وروش
وطریقت واسرار حقیقت تصنیف کرده است که هیچ عالم وحکیم بر آن اعتراض
نکرده است ونتوانسته واین تصنیفات همه بآیات قرآن واخبار حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم مقید ومؤید است حضرت شیخ رحمه الله تعالی قدس سره
در کتاب سراج السایرین آورده است که بیست ودو ساله بودم که حق عز شانه
بلطف وکرم خود مرا توبه کرامت کرد وچهل ساله بودم که مرا بمیان خلق فرستاد
واکنون شصت ودو ساله ام که این کتاب بفرمان خدای تعالی جمع میکنم تا این
غایت صد وهشتاد هزار مرد است که بر دست ما توبه یافته اند وبعد از آن بسیار
سال دیگر بزیسته اند شیخ ظهیر الدین عیسی که یکی از فرزندان ایشانست در کتاب
رموز الحقایق آورده است که تا آخر عمر بدست پدرم شیخ الاسلام احمد قدس

الله تعالی روحه خرقه بود که در آن طاعت کردی وچنین گویند که آن خرقه از ابوبکر
صدیق رضی الله عنه میراث مانده بود مشایخ را تا نوبت بشیخ ابو سعید رسید
ویرا نمودند که آن خرقه را باحمد تسلیم کن فرزند خود شیخ ابو طاهر را وصیت کرد که
بعد از وفات من بچند سال جوانی تو خط بلند بالا پچشم ازرق بنام احمد در خانقاه
تو در آید وتو در میان یاران نشسته باشی بجای من زینهار که آن خرقه بوی تسلیم کنی
چون کار شیخ بآخر رسید شیخ ابو طاهر را آرزوی آن می بود که ولایتی که حضرت
شیخ را بودی بوی سپارد شیخ چشم باز کرد وگفت ولایتی که شما طمع میدارید
بدیگری سپردند وعلم شیخی ما بر در خرابات زدند وکاری که ما را بود بوی
تسلیم کردند کس ندانست که حال چیست تا آنکه بعد از چند سال از وفات شیخ
شبی شیخ ابو طاهر در خواب دید که شیخ ابو سعید با جمعی از یاران بتعجیل میرود
ابو طاهر پرسید که یا شیخ چه تعجیل است شیخ گفت تو نیز بیا که قطب الاولیا میرسد
شیخ ابو طاهر خواست که برود بیدار شد دیگر روز شیخ ابو طاهر در خانقاه نشسته
بود جوانی با آن صفت که شیخ گفته بود در آمد شیخ ابو طاهر در حال بدانست
ویرا اعزاز بسیار کرد اما چنانچه مقتضای بشریت است اندیشه ناک شد که خرقه
پدر را چون از دست دهم آن جوان گفت ای خواجه در امانت خیانت روا نباشد
خواجه ابو طاهر را وقت خوش شد برخاست وآن خرقه را که شیخ ابو سعید بدست
خود بر سر میخی نهاده بود وتا آن روز آنجا بود بیاورد وبسر آن جوان فرود انداخت

وگویند که آن خرقه را بیست و دو کس از مشایخ پوشیده بودند و در آخر بشیخ الاسلام
حواله شد و بعد از آن هیچکس ندانست که آن خرقه کجا شد بزرگان گفته اند که چهل
مرد ولی شد که ارادت ایشان بشیخ بود قدس الله تعالی سره از انجمله یکی شیخ الاسلام
بود و یکی خواجه بوعلی و همانا که مراد ابوعلی فارمدی است و هر دو معروف
و مشهور شدند در عالم و یکی ازین طایفه گفته خواجه بوعلی را بر خاطرها
واقف کردند و باطنها را آن ماذون نبود و شیخ الاسلام احمد را هم بر خاطرها
واقف کردند و هم بر ظاهرها حاکم و باظهار آن ماذون بود از شیخ الاسلام
احمد پرسیدند که مقامات مشایخ شنیده ایم و کتب ایشان دیده از هیچکس
مثل این حالاتی که از شما ظاهر می شود ظاهر نشده است فرمود که ما در وقت
ریاضت هر ریاضت که دانستیم که اولیای خدای تعالی کشیده بودند بجای آوردیم
و بران مزیدی نیز کردیم حق سبحانه و تعالی بفضل و کرم خود هر چه بپراکنده
بایشان داده بود بیکبار با احمد داد در هر چهارصد سال چون احمد شخصی پدید
آید آثار عنایت ایزد تعالی در باب او این باشد که همه خلق ببینند هذا من فضل
ربی جامع مقامات حضرت چنین گوید که از بدایت حال ایشان سوال کردم
فرمودند که من بیست و دو ساله بودم که حضرت حق سبحانه و تعالی مرا توبه کرامت
کرد و سبب توبه من آن بود که نوبت دور اهل فسق و فساد بمن رسید شحنه نامق
غایب بود و حریفان دور طلب داشتند من گفتم شحنه غایب است چون باز آید

دور بدهم حریفان گفتند ما توقف نمیکنیم شاید که او دیر باز آید من گفتم سهل است
چون باز آید اگر مضایقه کند دور دیگر بکنم بدهم چون شحنه مضایقه کرد دور
دیگر طلب داشت چون بوثاق من آمدند و طعام بکار بردند کس بخم خانه رفت
تا خمر آورد تمام خمها را تهی یافت و در آن خمخانه چهل خم بود تعجبها کردم
تا این چه تواند بود و آنحال از حریفان پنهان داشتم و از جای دیگر خمر آوردم و در مجلس
ایشان نهادم و من بتعجیل تمام دراز گوشی در پیش کردم و بجانب رز روان
شدم که انجا خمر باشتم تا زودتر بیارم رفتم و دراز گوش بار کردم در راه رفتن
کندی میکرد و من ویرا سخت میرنجانیدم تا زودتر باز آیم که دل حریفان معلق
داشتم ناگاه آواز سخت بگوش من رسید که احمد این حیوان را چرا رنجه میداری
ما او را فرمان نمیدهیم تا برود از شحنه عذر میخواهی قبول نمیکند از ما چرا
عذر نخواهی تا از تو قبول کنیم روی بر زمین نهادم و گفتم الهی توبه کردم
که بعد ازین هرگز خمر نخورم فرمان ده این دراز گوش را تا بروم و در روی
آن قوم خجل نگردم در حال دراز گوش روان شد چون خمر پیش ایشان بردم و قدحی
پیش من داشتند گفتم من توبه کرده ام ایشان گفتند احمد بر ما میخندی یا بر خود
الحاح میکردند ناگاه آواز بگوش من رسید که یا احمد بستان و بچش و ازین
قدح همه را بچشان بستدم و بچشیدم شهد شده بود بامر حق سبحانه و تعالی
همه حاضران را بچشانیدم در حال توبه کردند و از هم براکندند و هیچکس

روی بچیزی نهاد و من واله وار روی بکوه آوردم و بعبادات و ریاضات
و مجاهده مشغول شدم چون یکچندی در کوه بودم در خاطر من دادند کا احمد
راه حق را چنین روند که تو میروی قومی صاحب فرزندان رها کرده که حق ایشان
در ذمه تو واجبست و ایشان را ضایع گذاشته بعد از آن خاطری دیگر درآمد
که در خانه تو بیرون از چیزهای دیگر چهل خم است که در آن خمر بوده است هم
دارند کو بر خود خرج کنید چون دانستی که چیزی دیگر نماند آنگاه بغم خوارگی
ایشان مشغول شو چون ساعتی برآمد بخاطر من فرود آمدند که یا احمد نیکو نه
باشی در راه حق سبحانه که توکل بر خم خمر کنی راه غلط کرده چرا توکل بر کرم
حق سبحانه و تعالی نکنی تا او صاحب فرزندان ترا از خزانه فضل خود روزی رساند
که رزاق بر حقیقت اوست تو تکیه بر خم خمر کنی نیکو باشد صفرای عظیم بر سر
من زد بیخود از آن کوه در آمدم و در خم خانه رفتم و عصا در گردانیدم و خمها را
شکستن گرفتم شحنه ده را خبر کردند که احمد از کوه در آمده است و جنونی
بر وی غالب شده می شکند و می ریزد شحنه کس فرستاد و مرا از خانه بیرون
آوردند و در پایگاه اسپان باز داشت من بر سر آخر اسپان بنشستم و دست بر هم
میزدم و این میگفتم　　اشتر بخراس می بگردد صد گرد　　توهم ز برای
دوست گردی در گرد　　اسپان سر از علف بر داشتند و سر بر دیوار زدن گرفتند
و آب از چشمهای ایشان روان شد ستوربان بدید برفت و شحنه را گفت دیوانه

آورده

آورده اند و در پایگاه اسپان باز داشته تا اسپان جمله دیوانه شدند و سر از
علف بر داشتند و سر بر دیوار میزنند شحنه آمد و مرا بیرون آورد و از من عذرها
خواست و من بجانب کوه باز گشتم و چند سال بیرون نیامدم و حق سبحانه و تعالی
از خزانه فضل خویش هر بامداد هر یک از صاحب فرزندان مرا یک من گندم بدادی
که در زیر بالین ایشان پیدا آمدی چنانکه همه را کفایت کردی و اگر مهمانان
نیز در رسیدندی همه را فرا رسیدی بلکه چیزی بسر آمدی خواجه ابو القاسم مردی
بزرگ و مالدار و با خیر وی گفته که مرا حادثه افتاد که هرچه داشتم بکلی از دست
من برفت حال من باضطرار رسید عیال بسیار داشتم و هیچکس نمیدانستم
پیوسته بخدمت علما و مشایخ و مزارها میرفتم و استمداد همت میکردم که طاقت
احتیاج بخلق نداشتم روزی در مسجد نشسته بودم عظیم تنگدل پیری در آمد و دو
رکعت نماز بگذارد پس نزدیک من آمد و بر من سلام کرد هیبتی عظیم از وی بر من مستولی
شد که بس نورانی و مهیب بود پس پرسید که چرا تنگدلی قصه خود با وی بگفتم گفت
احمد بن ابی الحسن را که درین کوه است می شناسی گفتم مرا دوست دیرینه است گفت
برخیز و نزدیک وی رو که مرد صاحب کرامت است باشد که درد خود را از وی درمان
یابی روزی دیگر برخاستم و پیش وی رفتم و سلام کردم جواب داد و پرسید که
حال تو چیست گفتم میپرسی و قصه خود با وی بگفتم فرمود که چند روز است که خاطر
من بتو میکشید دانستم که ترا کاری افتاده است برو خاطر مشغول مدار حق تعالی

مكتبة جامعة الرياض
الرقم العام
الرقم الخاص
تاريخ الورود

سهل گردانند قبول کردم که امشب در وقت مناجات بر حضرت حق سبحانه
و تعالی عرضه دارم تا چه جواب آید دیگر روز بامداد بخدمت او رفتم چون چشم
مبارک وی بر من افتاد گفت پیشتر آی که حق سبحانه و تعالی کار ترا راست آورد
پس فرمود که هر روز ترا کفاف چند باید گفتم چهار دانگ گفت تا هر روز چهار
دانگ بران سنگ حواله کردند می آی و می بر و بعضی از افاضل بدان زمانها گفته است

شعر
بو القاسم کرد شد چو یکی مضطر ∴ بگشاد بر او کرامت احمد در
کردند حواله کفافش بحجر ∴ هر روز چهار دانگ می آی ببر ∴

پیش آن سنگ رفتم
پاره نقد دیدم از سنگ بیرون آمده برداشتم و بخدمت شیخ رفتم و گفتم من پیر
شده ام و اطفال خورد دارم چون من نمانم حال چگونه بود فرمود که تا خیانت نکنند
از فرزندان هر که آید بر دارد بعد از وی مدتی فرزندان می بردند چون یکی از فرزندان
خیانت کرد دیگر نیافتند وقتی حضرت شیخ را عزیمت هراة شد چون بدهی شکیبان
رسیدند جمعی از بزرگان که همراه بودند پرسیدند که حضرت شیخ بهراة در خواهد
آمد شیخ فرمود که اگر بنه ندی که مشایخ شهر هراة را با محمد انصاریان گفته اند این
خبر بجابر بن عبد الله انصاری رسید گفت که ما برویم و شیخ الاسلام احمد را بر دوش
گیریم و بشهر در آریم پس فرمود تا محفه پدر وی شیخ الاسلام عبد الله انصاری را
قدس سره بیرون آوردند و در شهر منادی کردند که همه اکابر باستقبال شیخ الاسلام
احمد بیرون آیند چون بدهی شکیبان رسیدند و بخدمت حضرت شیخ در آمدند

یعنی رخصت تر آن رفت جد هراة تعلق با انصاریان میدارد

و نظر

و نظر مبارک وی بر ایشان افتاد بر جای خود نماندند و حالتهای عظیم پدید آمد و روز
دیگر محفه در آوردند و التماس کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش بشهر بریم
کرم فرمایید و در محفه نشینید حضرت شیخ اجابت کرد و در محفه نشست و دو
پایه وی پیش محفه را شیخ جابر بن عبد الله و قاضی ابو الفضل یحیی برگرفتند و دو
پایه وی پس را امام ظهیر الدین زیاد و امام فخر الدین علی هیضم برگرفتند و روان شدند
و بهیچکس دیگر نمیدادند حضرت شیخ خاموش بود تا ساعتی برفتند پس بفرمود
که محفه را بنهید تا سخنی بگوییم چون محفه را بنهادند فرمود که شما میدانید که ارادت
چیست گفتند شما بفرمایید گفت ارادت فرمانبرداریست همه گفتند بلی فرمود
که چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند تا هر کس را نصیبی
باشد اکابر سوار شدند و دیگران محفه برگرفتند چندان خلق از شهر و روستا
آمده بودند که بسیار کس بود که نوبت محفه برگرفتن بوی نرسید چون بشهر رسیدند
در خانقاه شیخ الاسلام عبد الله الانصاری نزول فرمودند در شهر هراة مردی
بود نام شیخ عبد الله زاهد مدت سی سال روزه وصال داشته مشهور و معروف
و صاحب قبول و یکی از خواجگان فرزند خود را از راه ارادت بحکم وی کرده بود
و دوازده سال در خانه وی بکی مانده بود چون شیخ الاسلام احمد بهراة رسید
آن زاهد ضعیفه خود را گفت که جامه من بیار تا بنزدیک شیخ احمد روم که میگویند
که مرد بزرگست تا بنگرم که حال وی چیست ضعیفه گفت اگر از راه امتحان

خواهی رفت زینهار مرو که او نه مردیست که تصور کرده اگر در دل داری که آنچه او فرماید
فرمان بری و بجای آری برو و اگر نه کردی مکر بکه زیان کنی زاهد کفت برو و جامه
بیار که تو ندانی جامه در پوشید و بحضرت شیخ احمد آمد و سلام کرد حضرت شیخ
جواب داد و فرمود که چون عزم سلام ما کردی میدانی که آن عورت با تو چه [illegible]
خواهی برد زاهد کفت چون راست میکوی چون فرمان برم فرمود که باز کرد و کند بن
کوی سنکین کن بر دکان محمد قصاب مروزی که در آن کوشتا ستبر قناره آویخته
بستان و قدری دوشاب و روغن از بقال بستان و بدست کیر و بخانه بر که من حمل سلغم
نقد برای من بکیر بکوی تا از ان کوشت قلیه سازند و از ان روغن و دوشاب شربتی
کنند و بان عورت افطار کن و آنچه درین دوازده سال بر تو واجب بوده است بجای آن
و بحمامی فرو رو و غسلی بر آر همه درساعت آنچه چندین سال طالب آن بوده و نیافته
اکر ترا حاصل نیاید بیا دامن احمد بکیر تا از عهده آن بیرون آید چون شیخ این بکفت
زاهد با خود کفت مرا کاری می فرماید که در وسع من نیست و من درین سی سال
در خود هیچ قوت ندیده ام باز ن بکن قوت دخول چون کنم حضرت شیخ دانست که زاهد
چه می اندیشد فرمود که برو سهل باشد مترس اکر حاجت افتد از احمد مدد خواه زاهد
برخاست و آنچه شیخ فرموده بود بجای آورد و قلیه و حلوایی ساختند و باهم افطار کردند
در میان طعام خوردن در زاهد حرکتی پیدا آمد و خواست که بمعاشرت مشغول
شود زن کفت چندان توقف کن که از طعام بپردازیم چون از طعام فارغ شدند زاهد

خواست

زاهد خواست که بمباشرت پردازد در خود قوت آن نیافت از حضرت شیخ استمداد
همت کرد شیخ در میان جمع نشسته بود تبسم فرمود و کفت یا زاهد کار را باش و مترس
کار راست آمد زاهد را مقصود بحصول پیوست و روی بحمام نهاد و غسل تمام
کرد درساعت هرچه درون چهار دیوار شهر بود تمام بروی کشف شد چون بخدمت
شیخ آمد شیخ فرمود که احمد را چه جرم چون همت تو بیش ازین چهار دیوار شهر نبود
اکر عوض چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی کشف شدی روزی حضرت شیخ را
از خانقاه شیخ الاسلام عبدالله الانصاری رحمه الله بدعوتی می بردند چون
خادم کفش را راست بنهاد شیخ فرمود که ساعتی توقف باید کرد که کاری در پیش است
بعد از ساعتی زنی کمانی با خاتون خود درآمد و پسر دوازده ساله در غایت جمال ما بید
چشم نابینا در آوردند و کفتند ای شیخ ما را حضرت حق سبحانه و تعالی مال و نعمت
بسیار داده است و فرزند بیش ازین نداریم و حق سبحانه و تعالی هیچ از وی دریغ
نداشته است مکر روشنایی چشم و ما در اطراف عالم کردانیده هرجا که حکیمی و مزاری
و طبیبی شنیدیم آنجا بردیم هیچ فایده نداشت ما را چنان معلوم شده که اکر از خدای
تعالی درخواهی راست می شود اکر نظری در کار ما کنی تا چشم وی روشن شود هرچه
داریم فدای تو و ما بنده تو و مولای تو و اکر مقصود ما حاصل نشود خود را در
خانقاه بر زمین می زنیم تا هلاک شویم شیخ فرمود که عجب کاریست مرده را زنده کردن
و نابینا بینا کردن و ابرص را علاج کردن معجزه عیسی است علیه السلام احمد کیای

این حدیث است پس برپای خواست وروان شدند مرد وزن خود را درمیان سرای بر زمین
زدن گرفتند چون بمیان دالان رسیدند حالتی عظیم بروی ظاهر شد وبر زبان
وی گذشت که ماکنیم چنانکه چند کس از ائمه که حاضر بودند آنرا شنیدند پس حضرت
شیخ بازگشت وبخانقاه درآمد وبرکنار صفه بنشست وفرمود که آن کودک پیش من آرید
آوردند وابهام در این دو چشم کودک نهاد وبکشید وگفت انظر باذن الله عز وجل
کودک در حال بهر دو چشم بینا گشت بعد از آن جمعی از ائمه سؤال کردند که اول بر زبان
مبارک شما رفت که احیاء موتی وابراء اکمه وابرص معجزهٔ عیسی است علیه السلام وباز دوم
بر زبان شما گذشت که ماکنیم ما این دو سخن بهم چون راست آید شیخ فرمود که آنکه
اول گفته شد سخن احمد بود وجز آن نتواند بود اما چون بدالان رسیدیم بسر ما فرو
دادند که احمد باش مرده را زنده عیسی میکند ونابینا اکمه وابرص عیسی میکرد
آن ماکنیم ما بانگ بر من زدند وگفتند بانگ زن که ما روشنایی چشم آن کودک را
در نفس تو نهاده ایم این حدیث بنده را چندان نتوان گفت که بر زبان بیرون آمد پس
آن قول وفعل همه از حق بود اما بر دست ونفس احمد ظاهر شد روزی اکابر شهر هراة
بحضرت شیخ درآمدند ومیان ایشان در توحید ومعرفت سخن میرفت شیخ فرمود
که شما بتقلید این سخن میگویید ایشان ازین سخن عظیم متغیر شدند وگفتند ما هر یک را
بر اثبات هستی صانع جل شانه هزار دلیل یاد داریم که جز مقلد نیستید ایشان
گفتند ما را برین برهانی باید شیخ خادم را فرمود که سه دانه مروارید وطشتی حاضر

حاضر کرد شیخ با ایشان گفت اصل این مروارید چه بوده است گفتند قطرهٔ آب
باران نیسانی که صدف گرفته است ودر حوصلهٔ وی بقدرت کاملهٔ حق سبحانه وتعالی
مروارید شده شیخ آن مرواریدها را در طشت افکند وفرمود که هر که از سر تحقیق
روی فرا طشت کند وبگوید بسم الله الرحمن الرحیم این هر سه مروارید آب گردد
ودیگر باره یکی گردد محقق باشد ائمه گفتند این عجب باشد شما بگویید چون نوبت
بمن رسد من نیز بگویم ایشان بنوبت بگفتند مرواریدها همچنان برقرار بود چون
نوبت بشیخ رسید حالتی بروی ظاهر شد روی فرا طشت کرد وگفت بسم الله الرحمن الرحیم
هر سه مروارید آب گشت ودر یکدیگر دوید ودر طشت میگشت حضرت شیخ فرمود
اسکن باذن الله تعالی فی الحال یکدانه مروارید ناسفته منعقد شد همه متحیر
شدند وبآنچه حضرت شیخ فرموده بود اعتراف نمودند ولادت حضرت شیخ
در سنه احدی واربعین واربعمائه بوده است ووفات وی در سنه ست
وثلاثین وخمسمائه

شیخ ابو طاهر کرد رحمه الله تعالی

وی صحبت
دار خضر علیه السلام بوده است وشیخ الاسلام احمد را با وی موانست تمام بوده
است وبوی میرفته است شیخ الاسلام گفته است که روزی نفس من از من زردالو
خواست باوی گفتم که یکسال تمام روزه داری ترا زردالو دهم قبول کرد چون سال
تمام شد نفس گفت من آن خود بجای آوردم تو نیز بوعدهٔ خود وفا کن آمدم بر زمینی
که از پدرم میراث رسیده بود دیدم که شغالی زردالو خورده بود وهمچنان درخت

افکنده برداشتم و پاک میکردم نفس فریاد برآورد که احمد پاک میکنی تا چه کنی گفتم تا
خواهم داد تا بخوری با تو زردالو قرار داده ام این هم زردالوست پیش ازین بیست که
بر روده جانوری گذر کرده است نفس گفت با تو عهد کردم که بعد ازین از تو هیچ آرزو
نخواهم این بمن ده گفتم راست آمد اکنون زردالویی چند از درخت باز کردم و تایی چند
بخوردم و تای چند در آستین نهادم و بخدمت شیخ ابوطاهر که پیر صحبت من بود
رفتم و در پیش او نهادم ساعتی در آن نگریست پس گفت احمد ما را زردالوی وقف
آورده گفتم ای شیخ وقف نیست از درخت ملک خود بدست خود باز کرده ام گفت
احسنت زردالوی وقف می آری و بملک بر ما می بندی ما را تا پیش نهی من ادب نگاه
داشتم و خاموش بایستادم و بباطن با حق سبحانه و تعالی مناجات میکردم که خداوندا
تو میدانی که از درخت ملک خود بدست خود باز کرده ام و آن درخت از پدر میراث
دارم این حال بر وی کشف گردان ساعتی بود پس سر بجنبانید و فرمود که برو گوسفندی
از رمه بیار و بکش و بگوی تا شوربایی سازند که احمد را گرسنگی برسید و دماغ زده است
نمیداند که چه میکند و چه میگوید من خاموش بودم و چون طعام آوردند بدل
من در دادند که گوشت و شوربا مخور که از وجه حلال نیست من نان میخوردم شیخ ابوطاهر
گفت چرا گوشت و شوربا نمیخوری گفتم این پسندیده است الحاح کرد که راست بگوی آنچه
بدل من در داده بودند گفتم پس او را طلبید و احوال گوشت پرسید گفت رمه دور رفته
بود از فلان قصاب گرفتم قصاب را طلب کردند گفت آن گوشت از گوسفندی بود که شحنه

نظم

٣٢٧

بظلم گرفته بود و بمن آوردند که بکش یک نیمه شحنه آورد و یک نیمه مانده بود شیخ
زاده آمد و برداشت شیخ ابوطاهر سر در پیش انداخت من برخواستم و در آن نزدیکی
صومعه بود بآنجا در آمدم گریستن بر من زور آورد مناجات کردم که خداوندا مرا
با هیچکس انس نگذاشتی پیری داشتم که ساعتی با او صحبت میداشتم چنان کردی
که دیگر از شرم بخدمت وی نمیتوانم رفت ساعتی بود شیخ ابوطاهر در آمد و بنشست
من بدان مناجات میکردم که خداوندا همچنانکه حال گوشت بر وی کشف کردانیدی
حال زردالو نیز کشف گردان درین مناجات بودم که خضر علیه السلام در آمد و فرمود
که یا باطاهر ملک احمد را وقف نام کردی و گوشت شبهه را حلال این از که آموخته تا
بر احمد هیچ باز خواست نرسد که او بر پایه زرین می رود

شیخ ابو علی فارمدی [illegible] تعالی

نام وی فضل ابن محمد است شیخ الشیوخ خراسان بوده در وقت
خود و متفرد بوده بطریقت خاصه خود در تذکیر و موعظت شاگرد استاد امام
ابو القاسم گرکانی طوسی و دیگر بشیخ بزرگوار ابوالحسن خرقانی که پیشوای مشایخ
و قطب زمان خویش بوده است صحبت داشته شیخ ابو علی فارمدی گفته است
که در ابتدا جوانی در نیشابور بطلب علم مشغول بودم شنیدم که شیخ ابو سعید
ابو الخیر از میهنه آمده است و مجلس میگوید من برفتم تا وی را به بینم چون چشم
من بر جمال وی افتاد عاشق گشتم و محبت این طایفه در دل من بیشتر گشت یک روز در
مدرسه در خانه خود نشسته بودم آرزوی دیدار شیخ در دل من پیدا آمد و وقت

بنا و سکون را و مهمله [illegible] از توابع طوس است

ابو القاسم قشیری است و [illegible] یکی از [illegible] بزرگوار [illegible] صوفیه بوده است

آن بود که شیخ از خانه بیرون آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخاستم و بیرون آمدم
چون بسر چهارسو رسیدم شیخ را دیدم با جمعی انبوه میرفت من هم بر اثر ایشان
میرفتم بی خویشتن شیخ بجای در رفت و جمع در رفتند من نیز در رفتم و در گوشه
شدم چنانکه شیخ مرا نمیدید چون بسماع مشغول شدند شیخ را وقت خوش
گشت و وجد بر وی ظاهر شد و جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ
جامه بیرون کرد و پیش وی پاره میکردند شیخ یک آستین با تیریز بهم جدا
کرده بنهاد و آواز داد که ای ابو علی طوسی کجایی من جواب باز ندادم گفتم مرا نمی
بیند و نمیداند مگر از مریدان شیخ کسی ابو علی طوسی نام دارد شیخ دیگر بار
آواز داد جواب ندادم سیم بار آواز داد جمع گفتند مگر شیخ ترا میخواند بر
خاستم و پیش شیخ آمدم شیخ آن تیریز و آستین بمن داد و گفت تو ما را چون
این آستین و تیریزی آن جامه بستدم و خدمت کردم و جای عزیز بنهادم
و پیوسته بخدمت شیخ می آمدم و مرا در خدمت وی بسیار فایده و روشنایی
پدید آمد و حالها روی نمود چون شیخ از نیشابور برفت من پیش استاد امام ابو القاسم
قشیری آمدم و حالی که پیدا می آمد با وی میگفتم و او میگفت ای پسر بعلم آموختن
مشغول باش و هر روز آن روشنایی زیادت می بود و سه سال دیگر بتحصیل مشغول
می بودم تا یک روز قلم از محبره برکشیدم سفید بر آمد برخاستم و پیش استا د
امام رفتم و حال با وی بگفتم استاد امام گفت چون علم دست از تو بداشت تو نیز

دست از وی بدار و بکار درباش و بمعامله مشغول گرد برفتم و رختها از مدرسه
بخانقاه آوردم و بخدمت استاد امام مشغول شدم روزی استاد امام در گرمابه
تنها بود من برفتم و دلوی چند آب در گرمابه ریختم چون استاد برآمد
و نماز بگذارد گفت این کی بود که در گرمابه آب ریخت من با خود گفتم بی خردگی کردم
خاموش بودم دیگر بار گفت هم جواب ندادم چون سه بار بگفت گفتم من بودم
استاد گفت ای ابو علی هر چه ابو القاسم بهفتاد سال بیافت تو بیک دلو آب بیافتی
پس مدتی بمجاهدت پیش استاد امام بایستادم یک روز حالتی بمن در آمد که در آن
حالت گم شدم و آن واقعه با استاد امام بگفتم گفت ای ابو علی روش من ازین
فراتر نیست هر چه ازین فراتر بود راه فرا آن ندانم من با خود اندیشه کردم که مرا
پیری باید که ازین مقام مرا فراتر بردی و آن حالت زیادت می شد و من نام
شیخ ابو القاسم کرکانی شنیده بودم روی بطوس نهادم جایگاه وی
نمیدانستم چون بشهر رسیدم جای وی پرسیدم نشان دادند رفتم با جماعتی
از مریدان خویش در مسجد نشسته بود من دو رکعت تحیت در مسجد بگذاردم
و پیش وی در آمدم وی سر در پیش داشت سر بر آورد و گفت بیا ای ابو علی
تا چه داری من سلام کردم و بنشستم و واقعهای خویش بگفتم شیخ ابو القاسم
گفت آری ابتداءت مبارک باد هنوز بدرجه نرسیده اگر تربیت یابی بدرجه بزرگ
رسی با خود گفتم پیر من اینست پیش وی مقام کردم و بعد از آنکه مرا مدت

دراز بانواع ریاضت و مجاهدت فرموده بود بر من اقبال کرد و عقد مجلس کرد
و فرزند خویش را بحکم من کرد و هم خواجه ابو علی فارمدی گوید که پیش از انکه شیخ ابو القاسم
عقد مجلس فرماید شیخ ابو سعید بطوس آمده بود از مهنه بخدمت وی رفتم گفت
ای بو علی زود باشد که چون طوطک در سخن آرند بسی بر نیامد که شیخ ابو القاسم
مرا عقد مجلس فرمود و سخن بر من گشاده گشت **شیخ ابو بکر ابن عبد الله الطوسی**
النساج رحمه الله وی نیز از اصحاب شیخ ابو القاسم کرکانی است و با ابو بکر دینوری
صحبت داشته است از وی پرسیدند که دیدار مطلوب را بچه توان دید گفت بدیده
صدق در آینه طلب وی گفته تصور آب تشنگی ننشاند و فکرت آتش گرمی نبخشد
و دعوی طلب بمطلوب نرساند و هم وی گفته تا هستی موهوم سوخته نشود
و دیده دل بسوزن غیرت از غیر او دوخته نشود خلوت خانه جان بشمع تجلیات
او افروخته نگردد زیرا که تخم در زمین نکاشته نکارند و نقش بر کاغذ نکاشته
ننکارند گویند که در بدایت طلب مجاهده بسیار کشید و مجاهده وی بمشاهده
نه انجامید بدرگاه خداوند تعالی بنالید بسرش ندا کردند که نساج با درد طلب
قناعت کن ترا بایافت چه کار و هم وی گفته توکل آنست که منع و عطا جز از
خدای تعالی نه بینی عین القضاة همدانی در مصنفات خود آورده است که
شیخ احمد غزالی گفت که شیخ وی یعنی ابو بکر نساج گفت در مناجات الهی ما الحکمة
في خلقي خداوندا در آفرینش من چه حکمت است جواب آمد که الحکمة في خلقك

چنین گویند که منسوبست بغزاله بتشدید
زای معجمه که دیهی است از دیهای طوس که آنرا
غزاله گویند بی تشدید نیز

لقد سمعت الخ یعنی گفته که شنیدم از شیخ ابا علی
فارمدی که وی خبر داد از شیخ خود ابو القاسم کرکانی
که نامهای نود و نه نام حق سبحانه وصف بنده سالک
میگردد و سالک حظ خود را از ان میگیرد و حال آنکه
هنوز بنده در سلوک است و بنهایت نرسیده زیرا
که بفنای سیر الی الله منتهی گردد و سیر فی الله را
نهایت نمی باشد

رونقی في مرآة روحك ومحبتي في قلبك گفت حکمت آنست که جمال خود را در دل تو افکنم
حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه الله تعالی کنیت وی ابو
حامد است و لقب وی زین الدین انتساب وی در تصوف بشیخ علی فارمدی است
و وی گفته لقد سمعت الشیخ ابا علی الفارمدی قدس الله تعالی روحه عن شیخه
ابو القاسم الکرکانی قدس الله روحه عن شیخه انه قال ان الاسماء التسعة والتسعین
تصیر اوصافا للعبد السالك وهو بعد في السلوك غیر واصل و وی در اوایل حال
در طوس بود و بنشابور بتحصیل علم و تکمیل آن اشتغال نمود و بعد از ان با نظام
الملك ملاقات کرد و قبول تمام یافت و با جماعتی از افاضل که در صحبت نظام الملك
بودند در مجالس متعدد مناظره و مجادله کرد و بر ایشان غالب شد تدریس نظامیه
بغداد را بوی تفویض کردند در سنه اربع وثمانین واربعمائه ببغداد رفت
همه اهل عراق شیفته و فریفته وی شدند قدر بلند و منزلتی ارجمند یافت
بعد از ان باختیار همه را ترك کرد و طریق زهد و انقطاع پیش گرفت و قصد حج
کرد در سنه ثمان وثمانین واربعمائه حج گذارد و بشام مراجعت نمود و مدتی
انجا بود و از انجا به بیت المقدس رفت و از انجا بمصر و مدتی در اسکندریه بود
و بعد از ان بشام مراجعت نمود و آن قدر که خواست انجا بود و بعد از ان بوطن باز
گشت و بحال خود مشغول شد و از خلق خلوت گزید و کتب مفیده تصنیف کرد چون
کتاب احیاء العلوم و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل چهل مجلد و مشکوة

الانوار و غیر آن از کتب مشهوره و بعد ازین همه به نیشابور عود کرد و در نظامیه
نشابور درس گفت و بعد از چند وقت ترک کرده بوطن باز گشت و از برای صوفیان
بنای خانقاهی کرد و از برای طلبه علم بنای مدرسه و اوقات خود را بر وظایف
خیر توزیع کرد از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس علوم تا آن زمان که بجوار رحمت
حق پیوست در اربع عشر جمادی الآخر سنه خمس و خمسمائه یکی از اکابر علما گفته است
که روزی میان نماز پیشین و نماز دیگر بمسجد حرام در آمدم و چیزی از وجد و احوال
فقرا مرا فرو گرفته بود نمی توانستم که بایستم و بنشینم جایی می طلبیدم که ساعتی استراحت
کنم بجماعت خانه بعض رباطها که در درِ حرم داشت در آمدم و بر پهلوی راست بر
خانه بیفتادم و دست خود را زیر روی خود ستون ساختم تا مرا خواب نگیرد و طهارت
منتقض نشود ناگاه یکی از اهل بدعت که بآن مشهور بود آمد و مصلا بر در آن جماعت
خانه بینداخت و از جیب خود لوحی بیرون آورد گمان می برم که از سنگ بود و بر آنجا
چیزی چند نوشته بود آنرا ببوسید و پیش روی خود بنهاد و نماز دراز گذارد
و روی خود را از هر دو جانب بر آنجا مالید و تضرع بسیار کرد بعد از آن سر خود را
بالا کرد و آنرا ببوسید و بر چشمهای خود مالید و باز ببوسید و در جیب نهاد چون من
آنرا دیدم مرا از آن کراهیت بسیار شد با خود گفتم چه بودی که حضرت رسول صلی الله
علیه وسلم زنده بودی تا این مبتدعان را خبر دادی از شناعت آنچه میکنند و با این
فکرت خواب را از خود دور میکردم تا طهارت من فاسد نشود ناگاه از حس غایب

شدم

شدم در میان خواب و بیداری دیدم که عرصه ایست بسیار گشاده و مردم بسیار
ایستاده و در دست هر یک کتابیست مجلد و همه پیش شخصی در آمدند از حال ایشان
سوال کردم گفتند حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم آنجا نشسته است و اینها
اصحاب مذاهب اند میخواهند که عقاید و مذاهب را از کتب خود بر حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم خوانند و تصحیح عقاید و مذاهب خود کنند شخصی در آمد
گفتند شافعی است رضی الله عنه و در دست وی کتابی بمیان حلقه در آمد
و بر حضرت رسول صلی الله علیه وسلم سلام کرد جواب داد و مرحبا گفت شافعی
در پیش وی بنشست و از کتابی که داشت و مذاهب و اعتقاد خود خواند و بعد از آن
شخصی دیگر آمد گفتند ابو حنیفه است رضی الله عنه و بدست وی کتابی و به
پهلوی شافعی بنشست و از آن کتاب مذهب و اعتقاد خود خواند و همچنین
یک یک از اصحاب مذاهب می آمدند تا باقی نماند مگر اندکی و هر کرا عرض مذهب
خود میکردی وی را بپهلوی دیگری می نشاندند چون همه فارغ شدند ناگاه
یکی از روافض آمد و در دست جزوی چند جلد ناکرده و در آنجا ذکر عقاید باطله
ایشان و قصد کرد که بمیان آن حلقه در آید و آنرا بر حضرت رسول صلی الله علیه
وسلم خواند یکی از آنان که پیش حضرت رسول صلی الله علیه وسلم بودند بیرون
آمد و وی را زجر و منع کرد و جزوها را از دست وی گرفت و بینداخت و وی را براند
و اهانت کرد من چون دیدم که قوم فارغ شدند و کسی نماند که چیزی بخواند پیش آمد

ودر دست من کتابی بود مجلد آواز داد مرو گفتم یا رسول الله این کتاب من معتقد
من و معتقد اهل اسلام است اگر اذن فرمایی بخوانم حضرت رسول صلی الله
علیه وسلم گفت چه کتابست گفتم کتاب قواعد العقاید است که غزالی تصنیف
کرده است مرا بقرآت آن اذن داد بنشستم واز اول کتاب خواندن گرفتم تا باینجا
رسیدم که غزالی میگوید والله تعالی بعث النبی الامی القرشی محمدا صلی الله
علیه وسلم الی کافة العرب والعجم والجن والانس چون باینجا رسیدم اثر بشاشت
وتبسم در روی مبارک وی صلی الله علیه وسلم ظاهر شد وچون بنعت وصف
وی رسیدم روی بمن کرد وگفت این الغزالی گفتم غزالی منم یا رسول الله وپیش آمدم
وسلام کردم حضرت رسول صلی الله علیه وسلم جواب داد ودست مبارک خود بمن
بوسی داد ومن دست وی را صلی الله علیه وسلم بوسیدم وروی خود را بر آنجا
می مالیدم بعد از آن بنشستم آن حضرت صلی الله علیه وسلم بقرآت هیچکس چندان
استبشار ننمود که بقرآت من از قواعد العقاید چون از خواب در آمدم بر چشم من اثر
گریه بود از آن کرامات واحوال که مشاهده کرده بودم شیخ ابو الحسن شاذلی قدس الله
تعالی روحه که قطب زمان خود بود از واقعه که دیده چنین خبر داده است که حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم با عیسی وموسی علیهما السلام مفاخرت ومباهات
کرده است بغزالی رحمه الله وحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بتعریض بعض منکران
غزالی امر فرمود واثر سوط تا وقت مردن بر تن وی ظاهر بود ومن کلامه رضی الله

عنه

عنه فی مکتوب کتبه الی بعض اصدقائه روح هست نیست نمای است که کسی را بدو راه نبود
وسلطان وقاهر ومتصرف وی بود وقالب اسیر وبیچاره وی است هرچه بینند
خلق از قالب بینند وقالب از آن بیخبر کل عالم را با قیوم عالم همین مثالست که قیوم
عالم هستی نیست نمای است که هیچ ذره از ذرات عالم را قوام ووجود نیست بی قیومی
وی است وقیومی هرچیزی ضرورت با وی بهم باشد وحقیقت وجود وی را بود
ووجود مقوم از وی بر سبیل عاریت بود وهو معکم اینما کنتم این بود ولیکن
کسی که معیت نداند الا معیت جسم با جسم یا معیت عرض با عرض وآن هر سه در
حق قیوم عالم محال باشد این معیت فهم نتواند کرد ومعیت قیومیت قسم رابع است
بلکه معیت بحقیقت اینست واین نیز هستی نیست نمای است کسانی که این معیت را شناسند
قیوم را میجویند وباز می نیابند واینان کردبادی که در هوای صافی از زمین برخیزد وبر
صورت مناره مستطیل بر خویشتن می پیچد کسی در نگرد پندارد که خاک خود را می
پیچاند ومی جنباند ونه چنانست لیکن هوا را نتوان دید وخاک را بتوان دید پس خاک
در محرکی نیست هست نمای است که با هر ذره از آن هواست که محرک وی است وهوا هستی
نیست نمای است خاک را در حرکت جز مسخری وبیچارگی نیست در دست هوا وسلطنت
هوا ناپیدا **شیخ احمد غزالی قدس الله تعالی سره** وی از اصحاب شیخ ابوبکر
نساج است تصنیفات وتألیفات معتبر ورسائل بی نظیر دارد ویکی از آنها رساله سوانح است
که لمعات شیخ فخر الدین عراقی بر سنن آن واقع است چنانچه در دیباچه لمعات میگوید

اما بعد این کلمه چند در بیان مراتب عشق بر سنن سوانح زبان وقت املا کرد و یکی
از فصول سوانح اینست معشوق بهمه حال خود معشوق است پس استغنا صفت وی است
و عاشق بهمه حال خود عاشق است پس افتقار صفت وی است عاشق را معشوق همیشه
در باید پس افتقار همیشه صفت وی است و معشوق را هیچ چیز در نمی باید که خود را دارد

لاجرم صفت وی استغنا باشد همواره تو دل ربوده معذوری
غم هیچ نیازموده معذوری من بی تو هزار شب بخون در بوده ام تو بی تو
شبی نبوده معذوری روزی در مجلس وی قاریی این آیت برخواند قل یا عبادی
الذین اسرفوا الآیة وی گفت شرفهم بیاء الاضافة الی نفسه لقوله یا عبادی
ثم انشد وهان علی اللوم فی جنب حبها وقول الاعادی انه لخلیع اصم
اذا نودیت باسمی واننی اذا قیل لی یا عبدها لسمیع روزی کسی از وی حال برادرش
حجة الاسلام پرسید که کجاست گفت وی در خون است سائل ویرا طلب کرد در مسجد
یافت از قول شیخ احمد تعجب نمود و قصه با حجة الاسلام بگفت گفت راست گفته من
در مسئله از مسائل مستحاضه فکر میکردم یکی از صوفیان از قزوین بطوس رسید
بر حجة الاسلام درآمد وی را از حال برادر وی شیخ احمد پرسید آنچه میدانست گفت
گفت با تو هیچ از کلام وی هست گفت آری جزوی داشت پیش آورد تا در آن تأمل کرد
و گفت سبحان الله ما طلب کردیم و احمد یافت گویند که وقتی مختضر بود چهارپایان وی
کشاده شدند و رم کردند پیش وی گفتند یا بفراست دانست گفت ما چون فرود

آمدیم هر که خواهد سوار شود در سنه سبع عشر و خمسمائه از دنیا برفته و قبر وی
در قزوین است **خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی سره** کنیت وی ابو یعقوب است
امام عالم عارف ربانی صاحب الاحوال و المواهب الجزیلة و الکرامات و المقامات
الجلیلة در ابتدا ببغداد رفت و ملازمت مجلس شیخ ابو اسحق شیرازی کرد و کار وی
بالا گرفت و بر اقران خود در علم و غیر آن خصوصا در علم نظر فائق آمد و شیخ ابو اسحق وی را
با صغر سن بر بسیاری از اصحاب خود تقدیم می کرد و از جمع کثیر در بغداد و اصفهان
و سمرقند حدیث سماع کرد بعد از آن ترک همه کرد و طریق عبادت و ریاضت و مجاهده
پیش گرفت و مشهور آنست که انتساب وی در تصوف بشیخ ابو علی فارمدیست و گفته اند
با شیخ عبدالله جوینی و با شیخ حسن سمنانی نیز صحبت داشته است در مرو و
ساکن شد و از انجا بهراة آمد و چندگاه اقامت کرد بعد از ان اهل مرو از وی التماس
مراجعت کردند بمرو آمد باز بهراة آمد بعد از ان عزیمت مراجعت بمرو کرد در راه فوت
شد در شهور سنه خمس و ثلثین و خمسمائه هم انجا که فوت شد دفن کردند و بعد از
چندگاه بمرو نقل کرده شد و مزار وی در مرو ظاهر و مشهور است شیخ محیی الدین
العربی قدس الله تعالی سره در بعضی از مصنفات خود میگوید که در سنه اثنتین
و ستمائه شیخ اوحد الدین کرمانی در شهر قونیه در منزل من بود وی گفته که در بلاد
ما خواجه یوسف همدانی رحمه الله که زیادت از شصت سال بر سجادهٔ شیخی
و ارشاد نشسته بود در زاویهٔ خود بود که خاطر بیرون رفتن در دل وی خطور

کرد و عادت او بود که در غیر جمعه بیرون آید و آن بروی گران آمد و میدانست که بکجا
باید رفت بر مرکبی سوار شد و سر وی را بگذاشت تا هرکجا که خدای تعالی خواهد وی را
ببرد آن وی را از شهر بیرون برد و ببادیه آورد تا وی را بمسجد ویران رسانید و بایستاد
شیخ فرود آمد و بمسجد در آمد دید که شخصی سر در کشیده پس از ساعتی سر بالا کرد
جوانی بود با هیبت گفت یا با یوسف مرا مسئله مشکل شده است و ذکر کرد
شیخ آنرا فرمود بعد از آن گفت ای فرزند هرگاه ترا مشکلی شود بشهر در آی و از من
بپرس و مرا در رنج میفکن شیخ گفته است که آن جوان بمن نظر کرد و گفت هرگاه که مرا
مشکلی شود هر سنگی مرا یوسفی است مثل تو شیخ ابن العربی میگوید من از انجا
دانستم که مرید صادق بصدق خود بحرکت شیخ بجانب خود میتواند کرد شیخ نجیب
الدین بزغش شیرازی قدس سره فرموده که وقتی جزوی چند از سخن مشایخ بدست
من افتاد مطالعه کردم مرا بغایت خوش آمد طالب آن می بودم که بدانم که تصنیف کیست
و از کلام وی چیزی دیگر بدست آورم شبی بخواب دیدم که پیری با شکوه و وقار
محاسن سفید و بغایت نورانی باندرون خانقاه در آمد و بمتوضی رفت تا وضو
سازد جامه سفید نیکو پوشیده بود و بران جامه بخط درشت بآب زر آیة الکرسی
نوشته چنانچه سر تا پای جامه را گرفته بود و من در عقب وی رفتم جامه را
بیرون کرد و بمن داد در زیر آن جامه سبز پوشیده بود از ان نیکوتر و بهمان
طریق آیة الکرسی بران نوشته آنرا نیز بمن داد و گفت نگاه دار تا وضو سازم

چون

چون وضو ساخت گفت ازین دو جامه یکی را بتو میدهم کدام را میخواهی من اختیار
نکردم گفتم هرچه تو میخواهی نیک آید جامه سبز را در من پوشانید و سفید خود
پوشید پس گفت مرا می شناسی من مصنف آن جزوها ام که طالب وی بودی
ابو یوسف همدانی و آنرا رتبة الحیوة نام است و مرا دیگر مصنفاتست از ان خوبتر
مثل منازل السائرین و منازل السالکین چون از خواب در آمدم عظیم خرم شدم
چنین گویند که وقتی در نظامیه بغداد وعظ میگفت فقیه معروف بابن السقا
در مجلس برخاست و مسئله پرسید گفت بنشین که در کلام تو رایحه کفر می یابم
و شاید که مرگ تو بر دین اسلام باشد بعد از ان بمدتی نصرانی برسم رسالت از
پادشاه روم بجانب خلیفه آمد ابن سقا بجانب وی رفت و از وی التماس صحبت
کرد و گفت میخواهم که دین اسلام را بگذارم و در دین شما در آیم نصرانی او را قبول
کرد با وی بقسطنطنیه رفت و به پادشاه روم پیوست و نصرانی شد و بر
نصرانیت مرد گویند که ابن سقا قرآن حفظ داشت و در مرض موت از وی پرسیدند
که هیچ از قرآن بر خاطر تو مانده است گفت هیچ باقی نمانده است الا این آیه که ربما
یود الذین کفروا لو کانوا مسلمین و بعضی قصه ابن سقا را بر غیر ازین وجه
حکایت کرده اند چنانکه در ذکر شیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس الله
تعالی سره بیاید انشاء الله تعالی خلفاء خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی
سره چهار اند خواجه عبد الله برقی و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد یسوی

نیمیاست که دوست میدارند و آرزو می برند
آنانکه کافر شده اند اسلام را

برقی بفتح باء موحده و سکون راء
مهمله و کسر قاف

بفتح همزه و سکون نون و ضم دال مهمله
و کسر قاف

وخواجه عبدالخالق غجدوانی قدس الله تعالی اسرارهم و بعد از خواجه یوسف
هر یك از این چهار در مقام دعوت بوده اند و خلفاء دیگر بطریق ادب در خدمت
وی بوده و چون خواجه احمد یسوی بطرف ترکستان عزیمت کرد جمع یاران بمتابعت خواجه
عبدالخالق دلالت کرد همچنین است در رساله بعضی از متاخران مشایخ این خانواده
خواجه عبدالخالق غجدوانی قدس الله تعالی سره روش ایشان در طریق حجت است
و مقبول همه فریق اند علی الدوام در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت
مصطفی صلی الله علیه وسلم و مجانبت و مخالفت بدعت و هوا کشیده اند و روش
پاك خود را از نظر اغیار پوشیده اند ابتدا سبق ذکر دل در جوانی از خواجه خضر
بوده علیه السلم و بران سبق مواظبت نموده اند و خواجه خضر علیه السلم ایشان را
بفرزندی قبول کرده اند و فرموده اند که در حوض آب در آی و غوطه خور و بدل کوی لا اله
الا الله محمد رسول الله چنان کردند و این سبق کرفتند و بکار مشغول شدند و کشادها
یافتند و از اول حال تا آخر کار ایشان بنزدیك همه خلق مقبول و محمود بوده بعد از ان
شیخ الشیوخ عالم عارف ربانی خواجه امام ابو یعقوب یوسف همدانی قدس الله
تعالی روحه ببخارا آمدند خواجه عبدالخالق صحبت ایشان دریافتند و معلوم کردند
که ایشان را هم ذکر دل بوده در صحبت ایشان می بودند تا مدتی که در بخارا بودند
کفته اند که خواجه خضر علیه السلم پیر سبق ایشانند و خواجه یوسف همدانی پیر
صحبت و خرقه و بعد از خواجه یوسف خواجه عبدالخالق بریاضت مشغول شدند

واحوال

و احوال خود را پوشیده میداشتند و ولایت ایشان چنان شد که در یك وقت نماز
بکعبه میرفتند و می آمدند و در شام ایشان را مرید بسیار پدید آمد و خانقاه
و آستانه پیدا آمد در ایام عاشورا جمع انبوه در خدمت خواجه نشسته بودند و ایشان
در معرفت سخن میکفتند ناکاه جوانی بر صورت زاهدان خرقه در بر و سجاده بر کتف
در آمد و در کوشه بنشست حضرت خواجه بوی نظر کردند بعد از ساعتی آن جوان
برخاست و کفت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم اتقوا فراسة المومن فانه ینظر
بنور الله عز و جل سر این حدیث چیست حضرت خواجه رحمة الله علیه فرمودند که سر
حدیث آنست که زنار ببری و ایمان آری آن جوان کفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه
بخادم اشارت فرمود خادم برخاست و خرقه از سر آن جوان بر کشید در زیر خرقه
زناری پیدا شد آن جوان فی الحال زنار ببرید و ایمان آورد حضرت خواجه فرمودند
ای یاران بیایید تا ما نیز بر موافقت این نو عهد زنارها قطع کنیم و ایمان آریم
چنانکه وی زنار ظاهر را ببرید ما نیز زنار باطن را که عبارت از عجب است ببریم
تا چنانکه وی آمرزیده شد ما نیز آمرزیده شویم حالتی عجیب بر یاران ظاهر شد
در قدمهای خواجه می افتادند و تجدید توبه میکردند روزی درویشی پیش خواجه
میکفت اکر خدای تعالی مرا مخیر کرداند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم
چه من در عمر خود بر مراد نفس نرفته ام و دران حال بهشت مراد نفس من بود و دوزخ
مراد حق تعالی خواجه این سخن را رد کردند و فرمودند که بنده را باختیار چه کار هر کجا

کویند رو رویم و هر کجا کویند دوویم و هر کجا کویند باش باشیم بندکی اینست نه آنکه
تو میکویی آن درویش کفت شیطان را بر رونده راه هیچ دست باشد خواجه فرمودند
که هر رونده که بسر حد فنا نفس نرسیده باشد چون در خشم شود شیطان بر وی
دست یابد اما آن رونده که بفنا نفس رسیده باشد ویرا خشم نبود غیرت بود
و هر کجا غیرت بود شیطان بکریزد و این چنین صفت آنکس را مسلم شود که روی
براه حق دارد و کتاب خدای را عز و جل بدست راست دارد و سنت حضرت رسول را
صلی الله علیه و سلم بدست چپ کیرد و در میان این دو روشنایی راه را سلوک
کند روزی مسافری از راه دور بحضرت خواجه آمده بودند ناکاه جوانی خوب
صورتی بحضرت خواجه آمد و طلب دعایی کرد خواجه دعایی فرمودند آن جوان
ناپیدا شد آن مسافر پرسید که این جوان چه کس بود خواجه فرمودند که فرشته بوده
که مقام او در آسمان چهارم بود بسبب تقصیری از مقام خود دور افتاده بود
و بآسمان دنیا آمده بود با فرشتکان دیکر کفت چه کار کنم که حق تعالی مرا بهمان مقام
رساند فرشتکان ویرا باینجا نشان دادند آمد و دعا درخواست و اجابت شد
و بمقام خود باز رسید آن مسافر کفت خواجه ما را بدعای ایمان مدد کنند باشد
که ازین دامکاه شیطان جانی بسلامت بریم خواجه فرمودند که وعده آنست که بعد از
فرایض هر کس دعا کند مستجاب شود تو بر کار باش و ما را بدعای خیری یاد کن
و ما نیز بعد از فرایض ترا یاد کنیم باشد که درین میان اثر اجابت ظاهر شود هم

در حق تو و هم در حق ما **خواجه عارف ریوکروی رحمه الله تعالی** خواجه
عبد الخالق را سه خلیفه بوده است خواجه احمد صدیق و خواجه عارف ریوکروی
و خواجه اولیای کلان و سلسله نسبت ارادت خواجه بهاء الدین نقشبند رحمه
الله تعالی ازین جماعت بخواجه عارف میرسد **خواجه محمود انجیر فغنوی رحمه الله تعالی**
وی از خلفای خواجه عارفست **خواجه علی رامتینی رحمه الله تعالی** وی از خلفای
خواجه محمود است و لقب ایشان درین سلسله حضرت عزیزانست و ایشان را مقامات عالیه
و کرامات ظاهر بسیار بوده و بصنعت بافندکی مشغول می بودند و این فقیر از بعض
اکابر چنین استماع دارد که اشارت بایشانست آنچه مولانا جلال الدین رومی قدس سره
در غزلیات خود فرموده است **شعر** کر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی
بنده اعیان بخارا خواجه نساج را .. و قبر ایشان در خوارزم مشهور است
یا رو یتر که از ایشان پرسیدند که ایمان چیست فرمودند که کندن و پیوستن
و نیز از ایشان پرسیدند که مسبوق بقضای مسبوقانه کی برخیزد فرمودند که پیش
از صبح و از ایشان منقولست که فرموده اند اکر در روی زمین یکی از فرزندان خواجه
عبد الخالق غجدوانی بودی قدس الله تعالی سره منصور هرکز بر سر دار نرفتی **خواجه
محمد بابا سماسی رحمه الله تعالی** وی خلیفه حضرت عزیزانست و خدمت خواجه
بسکون دال و فتح سین مهمله اول و کسر ثانیه و کسر یا رساله محاسه
بهاء الدین را رحمه الله علیه نظر قبول بفرزندی از ایشان بوده است و ایشانند
که بارها بر قصر هندوان میکذشته اند و میفرموده اند که ازین خاک بوی مردی

ریوکروی بکسر را مهمله و سکون یا
و سکون واو و کسر کاف عجمیه و فتح را مهمله

بفتح فا و سکون غین معجمه و فتح نون

بفتح را مهمله و کسر میم و سکون یاء مثناة
تحتانیه و کسر تاء مثناة فوقانیه

ای اعراض عن الخلق
و اتصال بالحق

یعنی پیش از وقت برخیزد که نماز قضا نشود

فرزندان یعنی کی یکی از فرزندان معنوی
وی بودی منصور را از آن مقام میکذرانید

می آید زود باشد که قصر هندوان قصر عارفان شود تا روزی از منزل سید امیر
کلال که از خلفای ایشانند بطرف قصر عارفان متوجه شدند و فرمودند که آن بوی
زیادت شده است همانا که آن مرد متولد شده است چون نزول فرمودند از ولادت
حضرت خواجه سه روز گذشته بود جد ایشان معامله بر سینه ایشان گذاشته
و به نیاز تمام ایشان را بر خواجه محمد بابا بردند فرمودند که وی فرزند ماست
و ما ویرا قبول کردیم و توجه باصحاب کردند و گفتند که این آن مرد است که ما بوی وی
شنیده بودیم مقتدای روزگار شود و امیر سید کلال را فرمودند که در حق
فرزندم بهاء الدین شفقت و تربیت دریغ نداری و ترا بحل نکنم اگر تقصیر کنی
امیر فرمودند که مرد نباشم اگر در وصیت خواجه تقصیر کنم خواجه بهاء الدین
میفرموده اند که چون خواستم که متاهل شوم جد من مرا بحضرت خواجه محمد بابا فرستاد
بسماسی که برکت قدم ایشان باین منازل برسد چون بلقای ایشان مشرف شدم
اول کرامتی که مشاهده کردم آن بود که در آن شب در من تضرع و نیازی پیدا شده
بود برخاستم و بمسجد ایشان درآمدم و دو رکعت نماز بگذاردم و سر بسجده نهادم
و تضرع و نیاز تمام نمودم و در آن میان بر زبان من گذشت که الهی قوت کشیدن
بار بلای خود و تحمل محنت محبت خود مرا کرامت فرمای چون بامداد بحضرت
خواجه رسیدم فرمودند در دعا چنین باید گفت که الهی آنچه رضای حضرت
تو در آنست این بنده ضعیف را بر آن دار بفضل و کرم خود اگر خداوند تعالی بحکمت

خود

خود بدوستی بلا فرستند بعنایت خود آن دوست را قوت آن بار بدهند و حکمت آنرا بروی
ظاهر گردانند باختیار خود طلب بلا دشوار است گستاخی نباید کرد بعد از آن طعام حاضر
شد چون بخوردیم قرصی بمن دادند در خاطر من گذشت که اینجا سیر خوردیم و همین
ساعت بمنزل خواهیم رسید این نان ما را بچه کار آید چون روان شدند من
در رکاب ایشان به نیاز تمام میرفتم و اگر تفرقه در باطن من پیدا می شد می فرمودند
که خاطر را نگاه می باید داشت در راه بمنزل یکی از محبان رسیدند به بشاشت و نیاز
تمام پیش آمد چون نزول فرمودند در آن فقیر انواع اضطراب مشاهده نمودند گفتند
حقیقت حال چیست براستی باز نمای گفت سر شیر حاضر است ولی نان نیست
خواجه توجه بمن کردند و فرمودند که آن قرص را بیار که عاقبت بکار آمد و مرا
از مشاهده آن احوال یقین بحضرت ایشان زیادت شد **سید امیر کلال رحمه الله
تعالی** وی خلیفه خواجه محمد بابای مذکور است و خدمت خواجه
بهاء الدین را قدس سره نسبت صحبت و تعلم آداب سلوک طریقت و تلقین ذکر
از ایشانست روزی مجمع عظیم بود خدمت امیر خواجه را طلبیدند و روی
بایشان کردند و گفتند فرزند بهاء الدین نفس حضرت خواجه محمد بابا سماسی را
در حق شما تمام بجای آوردم گفته بودند که آنچه از تربیت در حق تو بجای آوردم در
حق فرزند بهاء الدین بجای آری و دریغ نداری چنان کردم و اشارت بسینه خود
کردند و گفتند پستان را برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت شما از بیضه بشریت

یعنی چیزی نماند که نگفتم و نکردم

بیرون آمد اما مرغ همت شما بلندپرواز افتاده است اکنون اجازتست هر کجا
بوی شما میر سید از ترک و تازیک طلبید و در طلب کاری بر موجب همت خود
تقصیر مکنید چنین آرند از حضرت خواجه که فرمودند چون این نفس از خدمت
امیر رحمه الله ظاهر شد آن واسطه ابتلا شد که اگر بر همان صورت در متابعت
خدمت
امیر می‌بودیم از ابتلا دور تر و بسلامت نزدیکتر می‌بود روزی حضرت امیر
خواجه را گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند هر آینه که خواهد اثر تربیت
ده
خود را در شاگرد مطالعه کند تا وی را اعتقاد شود بر آنکه تربیت وی بجای افتاده
است و اگر خلل در کار شاگرد بیند آن خلل را اصلاح نماید آنگاه فرمودند فرزند من امیر
برهان حاضر است و هیچکس دست تصرف بر وی ننهاده است و تربیت معنوی
نکرده است در نظر من بتربیت وی مشغول شوید تا اثر آن را مطالعه نمایم و مرا
مت
بر صفت شما اعتماد شود حضرت خواجه مراقب نشسته بودند و متوجه خد
امیر سید برهان شده و از غایت رعایت ادب در امتثال آن امر متوقف گشته
خدمت امیر فرمودند توقف نمی‌باید کرد حضرت خواجه امتثال امر ایشان کردند
و متوجه باطن امیر برهان شدند و بتصرف در باطن وی مشغول شدند در
حال آثار آن تصرف در باطن و ظاهر امیر سید برهان پدید گشت و حال بزرگ
در وی پدید آمد و اثر سکر حقیقی ظاهر شد قثم شیخ رحمه الله تعالی وی
از مشایخ ترکست از خاندان خواجه احمد یسوی رحمه الله علیه خواجه بهاء والدین

بشام
ه

سلامت رد کرد بما نا که سید از منار قیت
چیزها که موجب دور افتادن بوده واقع
شده است

بر موجب نفس که خدمت امیر کلال با ایشان گفتند که اکنون اجازتست هر جا که بوی
شما میر سید از ترک و تازیک طلبید و در طلب کاری تقصیر مکنید بنزدیک
قثم شیخ رفتند در اول ملاقات خربزه بود میخوردند پوست خربزه را سوی ایشان
ند
انداخت ایشان از غایت جلادت طلب پوست را همچنان بر سبیل تبرک بتمامی خوردند
سه بار در آن مجلس همچنین واقع شد در همان مجلس خادم شیخ در آمد و گفت
کی
سه شتر و چهار اسب غایب کرده ام شیخ اشارت بحضرت خواجه کردند و بترکی
گفتند ای بخشی تو تو بگیر چهار کس از مریدان چنان بهیبت در ایشان افتادند
سوای این را نیکو بگیرید
که گویی خونی در میان است حضرت خواجه قدس سره فرمودند که هر کرا شناخت
صفت مشایخ ترک نباشد هر آینه از آن طریقهای ایشان بکلی از ایشان نومید
شود و خواجه در مراقبه بدو زانو در آمدند و متوجه گشتند بعد از ادای نماز
شام خادم در آمد و گفت شتران و اسپان خود آمدند خدمت خواجه دو سه
تشریف
ماه کما بیش در متابعت و ملازمت قثم شیخ رحمه الله بودند آخر الامر ایشان را
داد و گفت مرا نه پسند دهم تو یی و تو بر همه مقدمی و سالها چون از نواحی
نخشب ببخارا آمدی خواجه رعایت او کردندی و گفتی این صفت طلبگاری
که در تو می‌بینم در هیچکس از طالبان و صادقان مطالعه نکرده ام و این قثم شیخ
از غایت انقطاع و کمال بی تعلقی که داشت در آخر حیوة بیکی از تنهای ببخارا آمد و انواع
سوداها کرد و بیرون آمد و آثار صحت بر وی ظاهر بود بر دکانچه بنشست و آنان

بشام
و

که با وی بود ندا فرزندان و متابعان همه را بخواند و گفت زمان نقل ما رسیده است
کلمهٔ توحید این موافقت بگوییم بگفت و دیگران بگفتند و در حال جان تسلیم کرد
خلیل آتا رحمه الله تعالی خدمت خواجه بهاء الدین فرموده اند که شبی
در اوایل این کار بخواب دیدم حکیم آتا را رحمه الله تعالی که از مشایخ ترک اند
مرا بدرویشی سپارش می نماید چون بیدار شدم صورت آن درویش در خاطر
من بود و مرا جده بود صالحه والدهٔ پدرم آن خواب را با ایشان بگفتم فرمود ندای
فرزند ترا از مشایخ ترک نصیبی خواهد بود و من دایم طالب آن درویش می بودم تا روزی
در بازار بخارا با او ملاقات واقع شد او را بشناختم پرسیدم نام او خلیل بود و در آن
وقت با او مجالسة و مکالمه میسر نشد چون بمنزل رفتم شب رسید قاصدی بیامد
که آی درویش خلیل ترا می طلبد و ایام تیرماه بود پاره میوه برگرفتم و بنزدیک او
رفتم چون آنرا دیدم خواستم که آن خواب را با وی بگویم بزبان ترکی گفت آنچه در خاطر
تست پیش ما عیانست حاجت بیان نیست حالت من دگر شد و میل خاطر من بصحبت او
بسیار شد و در صحبت وی احوال شگرف و چیزهای غریب عجیب مشاهده می شد و
بعد از مدتی پادشاهی مملکت ماوراء النهر ویرا مسلم شد و مرا ملازمت و خدمت
ایشان می بایست نمودن و در اوقات ملازمت نیز چیزهای بزرگ از ایشان مشاهده
می افتاد و با من شفقت بسیار میکرد گاهی بلطف و گاهی بغضب مرا آداب در می آموخت
و از آن جهت فواید بسیار بمن رسید و در مقام سیر و سلوک درین راه قوی بکار آمد

و مدت شش سال برین طریق در خدمت او بودم که در ملا رعایت آداب سلطنت او
می نمودم و در خلا محرم صحبت خاص او بودم و بیش از ملک شش سال دیگر با او مصاحبت
می افتاد و بسیار وقت در حضور خواص بارگاه خود میگفت هر که از برای رضای حق
تعالی مرا خدمت کند در میان خلق بزرگ شود و مرا معلوم می شد که مقصود او کیست
بعد ازین مدت چون مملکت مجازی او را زوال شد و در لحظه آن ملک و خدم
و حشم هباء منثورا شد و بتمامی کار دنیا بر دل من سرد شد بخارا آمدم و در
زیورتون که یکی از دههای بخاراست ساکن شدم **خواجه بهاء الدین نقشبند**
قدس الله تعالی سره نام ایشان محمد بن محمد البخاریست ایشانرا نظر قبول
بفرزندی از خدمت خواجه محمد بابا سماسی است و تعلم آداب طریقت بحسب
صورت از سید امیر کلال چنانکه گذشت اما بحسب حقیقت ایشان اویسی بوده اند
و تربیت از روحانیت خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند چنانکه میفرموده اند
که شبی در مبادی احوال و غلبات جذبات بسه مزار متبرک از مزارات بخارا
رسیدم بهر مزاری چراغی دیدم افروخته و در چراغدان روغن تمام و فتیله
اما فتیله را اندک حرکت می بایست داد تا از روغن بیرون آید و بتازگی برافروزد
و در مزار آخرین متوجه قبله نشستم و در آن توجه غیبتی افتاد مشاهده کردم
که دیوار قبله شق شد و تختی بزرگ پیدا شد پرده سبز در پیش وی کشیده و گردا
گرد آن تخت جماعتی خواجه محمد بابا را در میان ایشان شناختم دانستم

که ایشان از گذشتگان‌اند از آن جماعت یکی مرا گفت بر تخت خواجه عبدالخالق اند
و آن جماعت خلفای ایشان و بهر یک اشارت کرد خواجه احمد صدیق و خواجه اولیای
کلان و خواجه عارف ریوکروی و خواجه محمود انجیر فغنوی و خواجه علی رامیتنی قدس
الله تعالی ارواحهم و چون بخواجه محمد بابا رسید گفتند ایشان را خود در حال
حیوة دریافته شیخ تو اند و ترا کلاهی داده اند و ترا آن کرامت کرده اند که بلای
نازل شده از برکت تو دفع شود آنگاه آن جماعت گفتند گوش دار و نیک شنو که حضرت
خواجه بزرگ سخنان خواهند فرمود که در سلوک راه حق سبحانه ترا از آن چاره نباشد
از آن جماعت درخواستم که بر حضرت خواجه سلام کنم و بجمال مبارک ایشان مشرف
شوم پرده از پیش بر گرفتند پیری دیدم نورانی سلام کردم جواب دادند آنگاه
سخنانی که بمبدا سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد با من در میان آوردند و گفتند
آن چراغها که بآن کیفیت بتو نمودند اشارتست و بشارتست ترا باستعداد و قابلیت
این راه اما فتیله استعداد را در حرکت می باید آورد تا روشن شود و اسرار
ظهور کند و دیگر فرمودند و مبالغه نمودند که در همه احوال قدم بر جادهٔ امر و نهی
و عمل بعزیمت و سنت بجای آری و از رخصتها و بدعتها دور باشی و دایما احادیث
حضرت مصطفی را صلی الله علیه و سلم پیشوای خود سازی و متفحص و متجسس
اخبار و آثار رسول صلی الله علیه و سلم و صحابهٔ کرام او رضی الله عنهم باشی بعد از این
سخنان آن جماعت مرا گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا علی الصباح فلان جای

صدق واقعهٔ تو

بروی و فلان کار بکنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکورست و گفتند بعد از آن
متوجه نسف شو بخدمت امیر سید کلال چون بموجب فرمودهٔ ایشان بموضع نسف
رفتم و بخدمت امیر قدس الله سره رسیدم بخدمت امیر الطاف نمودند و التفاتها
فرمودند و مرا تلقین ذکر کردند و بطریق نفی و اثبات بطریق خفیه مشغول
ساختند و چون در واقعه مامور بودم بعمل بعزیمت علانیه عمل نکردم کسی از ایشان
پرسید که درویشی شما موروثست یا مکتسب ایشان فرمودند که بحکم جذبة من
جذبات الحق توازی عمل الثقلین باین سعادت مشرف گشتم باز از ایشان
پرسید که در طریقهٔ شما ذکر جهر و سماع و خلوت می باشد فرمودند که نمی باشد
پس گفت بنای طریقت شما بر چیست فرمودند که خلوت در انجمن بظاهر با خلق
و بباطن با حق تعالی **شعر** از درون شو آشنا و وز برون بیگانه وش
اینچنین زیبا روش کم می بود اندر جهان ● آنچه حق سبحانه و تعالی میفرماید
رجال لا تلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله اشارت باین مقامست
گویند که حضرت خواجه را هرگز غلام و کنیزک نمی بوده است ایشان را ازین معنی
سؤال کردند فرمودند بندگی با خواجگی راست نمی آید کسی از ایشان پرسید که سلسلهٔ
حضرت شما بکجا میرسد فرمودند که از سلسله کسی بجایی نمی رسد و میفرموده اند
نفسهای خود را تهمت نهید که هر که بعنایت حق سبحانه نفس خود را تهمت نهد که
هر که بیدی شناخته و مکر و کید او را دانسته نزد او این عمل سهل است از روندگان

این راه بسیار بوده اند که گناه دیگری بر خود نهاده اند و باران کشیده و میفرموده اند
قوله تعالی یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله اشارت بانست که در طرفة العینی نفی این
وجود طبیعی می باید کرد و اثبات معبود حقیقی باید نمود شیخ جنید قدس سره
میفرموده اند که شصت سال است که در ایمان آورده ام و میفرموده اند که نفی وجود
نزدیک ما اقرب طرق است ولیکن جز بترک اختیار و دید قصور اعمال حاصل نمیشود
و میفرموده اند که تعلق بما سوی رونده این راه را حجابی بزرگست شعر
تعلق حجابست و بیحاصلی ٭ چو پیوندها بگسلی واصلی ٭ اهل حقیقت ایمان را
چنین تعریف کرده اند که الایمان عقد القلب بنفی جمیع ما تولهت القلوب الیه
من النافع والمضار سوی الله تعالی و میفرموده اند طریقه ما صحبت است و در خلوت
شهرتست و در شهرت آفت خیریت در جمعیت است و جمعیت در صحبت بشرط نفی
بودن در یکدیگر و آنچه آن بزرگ فرموده است تعالی نؤمن ساعة اشارت بآنست
که اگر جمعی از طالبان این راه با یکدیگر صحبت دارند در آن خیر و برکت بسیار است
امید است که ملازمت و مداومت بر آن منتهی بایمان حقیقی شود و میفرموده اند
که طریقه ما عروة وثقی است چنگ در ذیل متابعت حضرت رسالت صلی الله علیه
وسلم زدن و اقتدا باثار صحابه کرام رضوان الله تعالی عنهم کردنست و در این
طریقه باندک عمل فتوح بسیار است اما رعایت متابعت سنت کار بزرگست
هر که از طریقه ما روی گرداند خطر دین دارد و میفرموده اند که طالب می باید که در

یعنی ایمان حقیقی کای وجود گیرد که دلها
اعتقادی و پیوندی شود بحق سبحانه
و از جمیع آنچه دلها شیفته وی میگردد
و متعلق میشود بان از منافع و مضار
گسسته شود ٭
بشرط نفی بودن در یکدیگر یعنی نظر بیکدیگر نرسیده اند
بلکه نظر ایشان در امتثال امر حق سبحانه بوده و تحصیل
نسبت جمعیت ٭
یعنی بیا تا یک ساعت ایمان آریم اشارت بحقیقت
نفی و اثبات است چنانکه گذشت نه صورت نفی و اثبات
چه همه مومنان را این معنی حاصل است و تحصیل حاصل محال
٭
خیر و برکت بسیار است بنا بر آنکه هر یک از حال
دیگری متاثر گردد و از هیئت اجتماعی نسبتی
تمام حاصل شود بعضی اکابر فرموده اند که اگر مستعد
با ابنای جنس از مستعدان صحبت دارد نسبت وی
زود قوت گیرد چنانچه در صحبت پیر ٭

زمانی که با دوستی از دوستان حق تعالی صحبت میدارد واقف حال خود باشد
و زمان صحبت را با زمان گذشته موازنه کند اگر تفاوت بیند بحکم اصبت فالزم
صحبت آن عزیز را غنیمت داند و میفرموده اند لا اله نفی الهه طبیعت است
الا الله اثبات معبود بحق محمد رسول الله خود را در مقام فاتبعونی در آوردنست
مقصود از ذکر آنست که بحقیقت کلمه توحید برسد و حقیقت کلمه آنست
که از گفتن کلمه ماسوی بکلی نفی شود بسیار گفتن شرط نیست و میفرموده اند
که حضرت عزیزان علیه الرحمة والرضوان میگفته اند که زمین در نظر این طایفه
چون سفره ایست و ما میگوییم چون روی ناخنی است هیچ چیز از نظر ایشان
غایب نیست و میفرموده اند که بسر توحید میتوان رسیدن اما بسر معرفت رسیدن
دشوار است وقتی که حضرت خواجه بسفر مبارک میرفته اند یکی از بزرگ زادگان
خراسان را تعلیم ذکر کرده بوده اند در وقت مراجعت با ایشان گفتند که فلان کس
تکرار سبق ذکر که تعلیم گرفته بود کم مشغولی کرد فرمودند که باکی نیست پس از
وی پرسیدند که ما را هیچ خواب دیدی گفت آری فرمودند که همین بس است
ازین سخن معلوم میشود که هر کرا اندک رابطه بدین عزیزان می باشد امید است
که آخر الامر ملحق بایشان گردد و آن سبب نجات و رفع درجات وی شود شخصی
در حضرت ایشان گفت فلان کس رنجور است توجه خاطر شریف دریوزه
میدارد فرمودند که اول بازگشت خسته می باید آنگاه توجه خاطر شکسته

خود را در مقام فاتبعونی در آوردن است
یعنی خود را در مقام انقیاد و امتثال وی در آوردن است
که از جمله امتثال امر قوله کلمه توحید است از وی
صلی الله علیه و سلم که مضمون کلمه توحید است از وی
که زبان روی باشد صلی الله علیه و سلم شخص بان
مومن نشود و مجرد برهان عقلی کفایت نکند پس
ملاحظه نبی کردن صلی الله علیه و سلم درین مقام
و خود را در مقام انقیاد وی صلی الله علیه و سلم
داشتن از جمله ضروریات ایمانست یا انکه ترتب
آثار خیر بر تسلیم و انقیاد است و نادیدن عقل و انقیاد
وی ٭
بسر توحید سر توحید یکتا شدن دلست از غیر
حق سبحانه و مراد بسر معرفت معرفت بی شک
و شک نیست که اول وجود تو اندک رفت و اما فانی
وجود نیست اند گرفت بنا بر آنکه فی نهایت استغنا

از خدمت ایشان طلب کرامات کردند فرمودند کرامات ظاهر است با وجود
چندین بار گناه بر روی زمین میتوانیم رفت و میفرموده اند که از شیخ ابو سعید
ابو الخیر پرسیدند که در پیش جنازه شما کدام آیت خوانیم فرمودند که آیت خوانند
کار بزرگست این بیت خوانید **شعر** چیست ازین خوبتر در همه آفاق کار
دوست رسد نزد دوست یار بنزدیک یار
پس حضرت ایشان فرمودند که
در پیش جنازه ما این بیت خوانید **نظم** مفلسانیم آمده در کوی تو
شیٔ لله از جمال روی تو
از خدمت مولانا جلال الدین خالدی رحمه الله
تعالی پرسیدند که نسبت سلوک و طریقه خواجه بهاء الدین از متاخران مشایخ
بطریقت که مناسبت دارد فرمودند که از متقدمان گویند دویست سال زیادت تا این نوع ظهور آثار ولایت که بر خدمت خواجه بهاء الدین بعنایت الهی
شده است بر هیچکس از مشایخ طریقت از متاخران نشده است شیخ قطب الدین
نام پیری از اصحاب خواجه بخراسان تشریف آورده بود وی گفت من خورد سال
بودم حضرت خواجه مرا فرمودند که بفلان کبوتر خان رو و کبوتر بچه چند بیار
چون کبوتر بچگان می آوردم خاطر بآن میل کرد یک کبوتر بچه زنده نگاه داشتم
و بحضور خواجه بیاوردم چون کبوتر بچگان را پختند بر حاضران قسمت کردند
و مرا ندادند گفتند فلانکس نصیب خود زنده گرفته است وفات ایشان در شب
دوشنبه سیم ماه ربیع الاول سنه احدی و تسعین و سبعمائه بوده است

خواجه علاء الدین عطار قدس الله تعالی سره نام وی
محمد بن محمد البخاری است از کبار اصحاب خواجه بهاء الدین بوده و حضرت خواجه
قدس الله تعالی روحه
در ایام حیوة خود حوالهٔ تربیت بسیاری از طالبان از پایگاه بعد و نقصان
به پیشگاه قرب و کمال رسیدند و مرتبهٔ تکمیل و اکمال یافتند این فقیر از بعضی
عزیزان شنیده است که قدوة العلماء المحققین و اسوة الکبراء المدققین
صاحب التصانیف الفائقة و التحقیقات الرائقة السید الشریف الجرجانی
رحمه الله تعالی که توفیق انخراط در سلک اصحاب ایشان یافته بوده است و نیاز
و اخلاص تمام بخادمان و ملازمان ایشان داشته بارها میگفته که تا من بصحبت
شیخ زین الدین علی کلا رحمه الله تعالی نرسیدم از رفض نرستم و تا بصحبت خواجه
علاء الدین عطار قدس سره نه پیوستم خدا را نشناختم بعضی از کلمات
قدسیه ایشان را که در مجلس میفرموده اند خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله
تعالی روحهما در قید کتابت می آورده اند و چندی از آن به نیت تبرک و استشهاد
مذکور میگردد سابقه عنایت ازلی را می باید دید و از امیدواری بآن عنایت
بی علت و طلب آن عنایت لحظهٔ غافل نمیباید بود و از استغنا خود را نگاه می باید
داشت و اندک حق را سبحانه بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان بود از ظهور
استغنای حقیقی خاموشی از سه صفت باید که خالی نبود یا نگاه داشت خطرات
یا مطالعهٔ ذکر دل که گویا گشته باشد یا مشاهدهٔ احوال که بر دل گذرد خطرات

مانع بنود احتراز از آن دشوار باشد اختیار طبیعی که مدت بیست سال در نفی آن
بودیم ناگاه بنسبت خطره گذشتا ما قرار نیافت خطرات را منع کردن کار قوی بیست
وبعضی بر آنند که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت که متمکن گردد که بتمکن
آن سده در مجاری فیض پدید آید بنابرین دایم متفحص احوال باید بود و خود را بنفس
زدن نهی کردن ظاهرا بامر می شد در حضور یا غیبت برای نفی خطرات است که تمکن
یافته است در باطن و سبب آن آنست که هر معنی که در لباس صوری بود بهر وقت
خود را بنفس زدن از خطرات موانعی که تمکن یافته است نهی می باید کردن در خود
رفتن است و از خود رفتن و اصل معتبر در راه ایشنست و علامت در خود رفتن
از خود رفتن است غیبت از خود و حضور با حق سبحانه بقدر عشق و نتیجه محبت
مفرطست عشق هر که بیشتر غیبتش از خود و حضور با معشوق بیشتر چون
ملک و ملکوت بر طالب پوشیده شود و فراموش گردد فنا بود و چون هستی
سالک هم بر سالک پوشیده شود فنای فنا بود بعد از هر نمازی از پنج نماز و غالکرم
(یعنی که شعور بشعور خود نماند)
غلم بیست بار کلمه استغفار را گفتن مددیست در سعی و توجهی که ذکر کرده شد
صیقل بر روی آیینه باید زد سنه آیینه یا بر پهلو یا بر پشت فایده ندهد درین
زمان که بذکر خفیه مشغول اند بعد میگویند نه بدل مقصود بسیار گفتن نیست
بنفس سه کرت گوید لا اله الا الله و از طرف راست آغاز کند و بدل فرود آرد و محمد
رسول الله را از جانب چپ بیرون آرد پی مجاهده نمیشود پیش از صبح و بعد از شام

وسبب ان آنست یعنی سبب آنکه
از برای نفی خواطر اخراج نفس باید کرد آنست که
هر معنی را لباس و صورتیست مناسب که در
تحصیل ان معنی بطریق سهولت صورت
را دخلیست پس اخراج نفس را که صورت نفی
خواطر است در تحصیل نفی خواطر بطریق سهولت
دخلی بود

یعنی غایب شدن از شعور بخود بان معنی که شعور
بشعور نماند نه آنکه شعور اصلا نماند زیرا که
شعور بخود از قبیل علم حضوریست و علم
حضوری شخص بخود عین اوست پس شعور
مرتفع نتواند شد چنانکه شخص از ذات مرتفع
نمیشود

مراد با آینه قوه مدرکه است و مراد از صیقل
زدن بر روی آینه تاثر قوه مدرکه است
از ذکر و علامت تاثر ظهور آثار است بر اعضا

در خلوت و فراغت از خلق شیخ عطار رحمه الله میگوید
صد هزاران قطره خون از دل چکید
تا نشان قطره زو یافتم
یا در یک نفس سه کرت گوید یا هیژده
کرت اگر نتیجه ندهد از سر گیرد از مزارات مشایخ کبار روح الله تعالی ارواحهم
که زیارت کنند همان مقدار فیض توانگرفتن که صفت آن بزرگ شناختست
و بهمان صفت توجه نموده و دران صفت در آمده اگرچه قرب صوری را در زیارت
مشاهده مقدسه آثار بسیار است در حقیقت توجه بارواح مقدسه را بعد
صوری مانع نیست در حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم که صلوا علی حیثما
(یعنی درود بر من میرسید)
کنتم بیان و برهان این سخن است و مشاهده صور مثالیه اهل قبور کم اعتبار دارد
از جنب شناختن صفت ایشان دران توجه و دران زیارت و با این همه خواجه
بزرگ قدس الله تعالی روحه میفرمودند مجاور حق سبحانه و تعالی بودن احق و اولی است
از مجاورت خلق حق عز و جل و این بیت بر زبان ایشان بسیار گذشتی شعر
تو تا کی گور مردان را پرستی
بگرد کار مردان گرد و رستی
مقصود از زیارت
مشاهده اکابر دین رضی الله تعالی عنهم اجمعین می باید که توجه بحق سبحانه
و روح آن برگزیده حق را وسیله کمال توجه بحق گردانند چنانکه در حال تواضع
با خلق باید که هرچند تواضع ظاهر با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه باشد زیرا که
تواضع با خلق آنگاه پسندیده افتد که خاص مر خدای را باشد عز و جل بآن معنی که
ایشان را مظاهر آثار قدرت و حکمت داند و الا آن صنعت بود نه تواضع طریقه

شناختست نه بطریق علم بلکه بطریق ذوق و
وجدان که بعد از در آمدن دران صفت با
وتحقق بان مقصود آنکه چون در صفتی با آن عزیز
شریک باشد دیدار دران صفت ترقی واقع شود
و حکم آن صفت در وی ظاهر گردد و لهذا آن
معنی که ترقی است در صفت بهتر است از
تمثل روح بصورت مثالی چنانکه گفت و مشاهده
صور مثالی

یعنی طریق ذوق و تحقیق بان صفت

مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلی و اقربست بجذبه از طریق مراقبه بمرتبه وزارت
و تصرف در ملک و ملکوت می توان رسید و اشراف بر خواطر و بنظر موهبت نظر
کردن و باطنی را منور کردانیدن از دوام مراقبه است از ملکه مراقبه دوام جمعیت
خاطر و دوام قبول دلها حاصل است و این معنی را جمع و قبول می نامند عزیزان را
رحمه الله تعالی سوال کرده اند از ذکر علانیه فرموده اند باجماع علما در نفس اخیر
بلند گفتن و تلقین کردن جایز است و درویش را هر نفس نفس اخیر است و وفات حضرت
خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم
رجب سنه اثنتین و ثمانمائه بوده است و روضه مطهره ایشان در ده نوجفا
نیانست خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره نام ایشان محمد بن محمد بن
محمود الحافظ البخاریست قدس الله تعالی روحه و حضرت خواجه بزرگ قدس سره
در حق ایشان فرموده اند و بحضور اصحاب خود بایشان خطاب کرده که حقی و امانتی
که از خلفای خاندان خواجکان قدس الله تعالی اسرارهم باین ضعیف رسیده است
و آنچه درین راه کسب کرده است آن امانت را بشما سپردیم چنانکه برادر دینی مولانا عارف
سپرد قبول می باید کرد و آن امانت را بخلق حق سبحانه می باید رسانید و ایشان
تواضع نمودند و قبول کردند و در مرض اخیر در غیبت ایشان در حضور اصحاب
و احباب در حق ایشان فرموده اند مقصود از ظهور ما وجود اوست و او را بهر دو
طریق جذبه و سلوک تربیت کرده ام اگر مشغول می شود جهانی از و منور میگردد

که از سلسله خواجکان تو اما مرید حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند

و در مجلی دیگر صفت برزخ بنظر موهبت او را کرامت کردند و قصه برزخ رضی الله عنه
در کتاب قوت القلوب مذکور است و در مجلی دیگر بنظر موهبت او را نفس بخشیدند
تا هرچه کوید آن شود و در مجلی دیگر فرمودند که هرچه او میکوید حق تعالی آن میکند
بحکم حدیث صحیح ان من عباد الله من لو اقسم علی الله سبحانه لابره میکویم بکوی
آن نمیکوید و در مجلی دیگر او را تلقین ذکر خفیه فرمودند و او را اجازت دادند بعمل
بر موجب آنچه دانند دقایق و حقایق آداب طریقت و تعلیم آن الی غیر ذلک
من التشریفات الذی لا تعد و لا تحصی و چون در محرم سنه اثنتین و عشرین
و ثمانمائه بنیت طواف بیت الله الحرام و زیارت نبیه علیه الصلوة و السلام
از بخارا بیرون آمدند و از راه نسف بصغانیان و ترمذ و بلخ و هراة بقصد دریافت
مزارات متبرکه روان شدند همه جا سادات و مشایخ و علما مقدم شریف
ایشان را مغتنم شمردند و باکرام و اعزاز تمام تلقی نمودند بخاطر می آید که چون بولایت
جام میکذشتند و بقیاس چنان می نماید که در اواخر جمادی الاخری بوده باشد
از سال مذکور که پدر این فقیر با جمعی کثیر از نیازمندان و مخلصان بقصد زیارت
ایشان بیرون آمده بودند و هنوز عمر من پنج سال تمام نشده بود یکی از متعلقان مرا
کفت که مرا بر دوش کرفته پیش محفه محفوف بانوار ایشان داشت ایشان التفات
نمودند و یکسر نبات کرمانی عنایت فرمودند و امروز از آن شصت سال است هنوز
صفای طلعت منور ایشان در چشم منست و لذت دیدار مبارک ایشان در دل

از تشریفات و اکرامات که خواجه بزرگ میکردند بنسبت بادی که در تحت شماره و احصا در نمی آید

من وهما ناکر رابطهٔ اخلاص واعتقاد وارادت و محبتی که این فقیر را نسبت بخاندان
خواجکان قدس الله تعالی ارواحهم واقع است ببرکت نظر ایشان بوده باشد
وامید میدارم که بیمن همین رابطه در زمرهٔ محبان و مخلصان ایشان محشور
کردم بمنه وجوده وچون به نیشابور رسیده اند بواسطهٔ حرارت هوا وخوف راه
میان اصحاب سخنی میکذشته است وفی الجمله فتوری بعزیمتها راه یافته بوده است
دیوان مولانا جلال الدین رومی را قدس سره بتفال کشاده اند این ابیات بر آمده

شعر رویدای عاشقان حق باقبال ابد ملحق ۞ روان باشید همچون مه
بسوی برج مسعودی ۞ مبارک باد تان این ره بتوفیق وامان الله ۞
بهر شهری وهر جایی بهر دشتی که بیمودی ۞ وازانجا این مکتوب را بجانب ما
فرستاده اند باسم سبحان نوشته شد این مکتوب در روزی که بیرون آمده شده بود
از نیشابور حمیت وسایر بلاد المسلمین عن الآفات والمخافات وآن روز یازدهم بود از
جمادی الاخری سنه اثنتین وعشرین وثمانمائه در حال صحت وسلامت ورفاهیت ووثوق
تمام بفضل نامتناهی بحکم اشارات وبشارات کان رسول الله صلی الله علیه
وسلم لم یبق بعدی من النبوة الا المبشرات یراه المومن او یری له وهذا حدیث
متفق علی صحته نظم یا نبی الهدی حدیثک غوثی ۞ واعتصامی بها بکم والنجاة
وچون در کنف صحت وسلامت ورفاهیت بمکه معظمه رسیده اند وارکان حج تمام
کنارده اند ایشان را مرض عارض شده است چنانکه طواف وداع در عماری کرده اند

کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یتفال
ولا یتطیر یعنی رسول صلی الله علیه وسلم فال
میکرفت شکل آنکه از الفاظ معانی اخذ
میکرده اند اما تطیر نمیکرد که بعضی چیزها
را شوم داشتی چنانکه عرب بعضی جانوران را
شوم داشتندی ۞

یعنی کفت رسول خدای صلی الله علیه وسلم
که نماند بعد از من نبوت لیکن مبشرات ماند
که مومن آنرا ببیند یا بوی نمایند کسی
از رای وی این حدیثی است که بر صحت وی
اتفاق است ۞

والذانجا

وازانجا متوجه مدینه شده اند ودر راه اصحاب را طلبیده اند واملا فرموده که
بسم الله الرحمن الرحیم جاءنی سید الطایفه الجنید قدس الله تعالی سره فی ضحوة
یوم السبت التاسع عشر من ذی الحجه سنه اثنتین وعشرین وثمانمائه عند انصرافنا
من مکة المبارکة زادها الله تعالی تکریما وبرکاة ونحن نسیر مع الرکب وانا بین النوم
والیقظة فقال رضی الله تعالی فی زیارته وبشارته القصد مقبول فحفظت هذه
الکلمة وسررت بها ثم استیقظت من الحالة الواقعة بین النوم والیقظة والحمد لله
علی ذلک وبعد از ان کلمات دیکر هم بعبارتی عربی املا فرمودند که ترجمه آن این
میشود که این کلمه واحده که ان سید الطایفه قدس سره واقع شد کلمه ایست جامعه
تامه وبشارتیست شامله عامه ما را واولاد ما را واصحاب وحاضر وغایب ما را
زیرا که قصد ما درین مشاعر عظام وادعیه که کرده شد بهر موقف ومقام مصالح
دینی ودنیوی همه بود وآن قصد بمقتضای این بشارت مقرون بقبول والحمد لله
سبحانه حمدا طیبا مبارکا یوافی نعمه ویکافی مزیده وروز چهارشنبه بیست وسیم
بمدینه رسیده اند واز حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم تشریفها یافته وآن
مسودهٔ املا را طلبیده اند که تا بران زیادت کنند چون مطالعه کرده اند که همینها ست
وزیادت ننوشته اند وروز پنجشنبه بجوار رحمت حق پیوسته اند مولانا شمس الدین
فناری رومی واهل مدینه وقافله بریشان نماز کرده اند وشب جمعه بدان منزل
مبارک نزول فرموده اند در جوار قبهٔ شریفهٔ امیر المومنین عباس رضی الله

یعنی آمدن بنیهای این طایفه جنید قدس سره در خواب شکاه
روز شنبه نوزدهم ذی الحجه در سال هشتصد و بیست و دو دیم
در وقت باز کشتن ما از مکه مبارکه زیارت کرد او را خدای تعالی
بتکریم و برکات و ما در آن آمدن و کوه رهنکانی بود کاروان سواران
میرفتیم و من در میان خواب و بیداری پس چند بکفت رحمه الله در زیارت
زیارت و بشارت خود که حج مقبولست پس من بیدار کشتم از
دانستم و بعد شادمان کشتم بعد از آن بیدار کشتم
حالتی که میان خواب و بیداری بود الحمد لله بر بشارتی که
روی داد ۞

بس ستایش خدای پاک ستایش پاک از
نقصان که بر روی آثار خیر مترتب کردد و
در مقابل نعم وی افتد وکفایت زیادتی
نعم وی کند ۞

تعالی عنه وخدمت شیخ زین الدین الخوافی رحمه الله تعالی از مصر سنگ سفید تراشیده
آورده است ولوح قبر ایشان ساخته و آن از سایر قبور ممتاز است یکی از ثقات که از مخصوصان
ولد بزرگوار ایشان خواجه برهان الدین ابو نصر رحمه الله تعالی بوده است چنین گفته
که خدمت والد من فوت می شدند بر بالین ایشان حاضر نبودم چون حاضر شدم رنگ
مبارک ایشان را کشادم تا نظری کنم چشم بگشادند و تبسم نمودند قلق و اضطراب
من زیادت شد بپایان پای ایشان آمدم و روی خود را بر کف پای ایشان نهادم پای
خود بالا کشیدند و چون خبر ایشان که در مدینه رسول صلی الله علیه وسلم نقل کردند
به بعضی از اکابر عجم رسید این عبارت فرمود که هما بخاک بازید که از آنجا تا زید
یکی از مریدان و معتقدان خواجه گوید که چون حضرت خواجه عزیمت حجاز میکردند
در وقت وداع گفتم خواجه شما رفتید فرمودند که رفتیم و نرفتیم و از انفاس
متبرکه ایشانست که یکی از اصحاب نوشته بودند خاطر این فقیر دایما نگران احوال
ظاهری و باطنی شما می باشد و علی الدوام بنسبت آن برادر منتظر نظرات
بی علت الهی می بود سید الطایفه جنید قدس الله تعالی روحه فرموده است از بدن
عین من الکرم الحقت اللاحقین بالسابقین و باین همه اصل معتبر است نزد
کبراء دین قدس الله تعالی ارواحهم اجمعین انکه کوشش را مگذار و بخشش چشم
میدار و حضرت خواجه ما را قدس الله تعالی روحه سوال کردند که طریقت بچه توان
یافت فرمودند که بتشرع و دیگر بعد المحافظة علی الامر الوسط فی الطعام لا فوق

مراد سید نعمة الله است رحمه الله تعالی

یعنی اگر ظاهر شود نظر کرمی بس انکه ملحق سازد به پیشینان

الشبع ولا الجوع المفرط در تقلیل منام علی طریق اعتدال المزاج کوشیدن
علی الخصوص احیاء بین العشاء و قبل الصبح بحیث لا یطلع علیه احد توجه در
خود رفتن و نفی خواطر علی الخصوص خاطر تمنی بنسبت حال و ماضی و استقبال
نیک موثر است فی دفع الحجب عن القلب و دیگر اذا سکت اللسان عن فضول الکلام
نطق القلب مع الله سبحانه و اذا نطق اللسان سکت القلب والصمت علی قسمین
صمت باللسان و صمت بالقلب عن خواطر الاکوان فمن صمت لسانه ولم یصمت قلبه
خف وزره ومن صمت قلبه ولم یصمت بلسانه فهو ناطق بلسان الحکمة
ساکت عن فضول الکلام رزقنا الله تعالی ذلک بفضله وکرمه **خواجه
ابو نصر پارسا رحمه الله تعالی** و بعد از وی بجای وی ثمره شجره طیبه وی
خواجه حافظ الدین ابو نصر محمد بن محمد الحافظ البخاری رحمه الله تعالی
که پایه علوم شریعت و رسوم طریقت را بوالد بزرگوار خود رسانیده بود
و در نفی وجود و بذل موجود کار را از وی گذرانیده در ستر حال و تلبیس
بمثابه بود که هرگز از ایشان ظاهر نشدی که درین راه قدمی نهاده اند و از علوم
این طایفه بلکه از سایر علوم چیزی دانسته اگر از ایشان مسئله پرسیدندی
فرمودی که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب بگشادی یا همان محل بر آمدی
که آن مسئله بودی یا یک ورق پس یا پیش کم از این تخلف کردی روزی در
مجلس شریف ایشان ذکر شیخ محی الدین العربی قدس الله تعالی سره و مصنفات

وی میرفت از والد بزرگوار خود نقل کرده اند که ایشان میفرموده اند که فصوص
جان است و فتوحات دل و نیز میفرموده اند که هرکه فصوص را نیک میداند وی را
داعیه متابعت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم قوی میگردد توفی رحمه الله
فی شهور سنه خمس و ستین و ثمانمائه و قبر ایشان در بلخ است خواجه حسن عطار
رحمه الله تعالی خدمت ایشان فرزند خواجه علاء الدین عطار اند و ثمره
شجره ولایت ایشان جذبه قوی داشته اند و بصفت جذبه هرگاه در هرکه میخواسته
تصرف میکرده اند وی را از مقام حضور و شعور باین عالم بکیفیت بیخودی
و بی شعوری میرسانیده اند و ذوق غیبت و فنا که بعضی از ارباب سلوک را علی سبیل
الندره بعد از مجاهده بسیار میسر میشود میچشانیده در همه ماوراء النهر و خراسان
کیفیت تصرف ایشان در طالبان و زایران اشتهار تمام دارد هرکه بدستبوس شریف
ایشان مشرف شدی از پای بیفتادی و دولت بیخودی و غیبتش دست دادی
چنین استماع افتاده است که یک روز بامداد از خانه بیرون آمدند و کیفیت غالب
داشتند هرکرا نظر بر ایشان افتاد همه را کیفیت بیخودی روی نمود و بیخود بیفتادند
یکی از درویشان ایشان بعزیمت سفر مبارک بهراة رسید آثار جذبه و غیبت و بیخودی
و حیرت از وی ظاهر بود که هرگاه در بازارها میگذشت چنان مینمود که وی را امر باطنی
فرو گرفته است و با آمد شد خلق و گفت و گوی ایشان چندان شعوری ندارد عزیزی
از این سلسله که این فقیر بخدمت ایشان میرسید میفرمودند که کار آن درویش

از این که فصوص را جان گفته معلوم میشود که ... ست بر فتوحات و توان که ... و تفصیل کرده باشد که جانا ... مرتبه ... است و دل را مرتبه تفصیل

مراد خدمت مولانا سعد الدین کاشغری است قدس سره

پیش از این نیست که علاء الدوله صورت خواجه حسن را مراقب می باشد و نگاه میدارد
و برکت آن نگاه داشت صفت جذبه ایشان بوی سرایت کرده و خدمت خواجه حسن
چنانکه طریقه سلسله خواجگان است گاهی بزیارت بیماران در می آمده اند و بیماری
ایشان را بر میداشته در وقتی که بعزیمت سفر مبارک بشیراز رسیده بوده اند یکی از اکابر
انجایی را که نسبت با ایشان ارادت و اخلاص تمام واقع شده بوده است مرضی طاری
گشته بوده خدمت خواجه بزیارت وی در آمده بوده اند آن عزیز صحت یافته و خواجه
مریض شده اند و در آن مرض نقل فرموده و نقل ایشان در شب دوشنبه عید
قربان سنه ست و عشرین و ثمانمائه بوده است و نعش مبارک ایشان را از شیراز
بولایت صغانیان که مدفن والد بزرگوار ایشانست نقل کرده اند مولانا یعقوب
چرخی رحمه الله در اصل از چرخ بوده که یکی از دیههای غزنین است و از اصحاب
خواجه علاء الدین عطار اند بلکه از نتیجه اصحاب خواجه بزرگ قدس سره بوده اند
و بعد از وفات خواجه بزرگ بصحبت خواجه علاء الدین قدس سره رسیده اند و از
وی میفرموده اند که اول بار که بصحبت خواجه بزرگ قدس سره رسیده فرمودند
که ما بخود کاری نمیکنیم امشب به بینیم اگر او قبول میکنند ما نیز قبول کنیم خدمت
مولانا میفرموده اند که هرگز شبی از آن سخت تر بر من نگذشته بود که در فکر آن بودم
که این در بر من بقبول بگشایند یا رد کنند چون بامداد پیش ایشان رفتم فرمودند
که قبول کردند اما تو در صحبت خواجه علاء الدین خواهی بود بعد از آن من ببدخشان

اکابر انجایی که مولانا جلال الدین ... مردی دانشمند بوده و محدث و مدفن وی در شیراز است نزدیک حافظیه

اقدام وخدمت خواجه علاء الدین بعد از وفات خواجه بزرگ بصغانیان آمدند
ومتوطن شدند پس کسی پیش من فرستادند که حضرت خواجه فرموده بودند که در صحبت ما
خواهی بود پیش ایشان رفتم وما دام حیات ایشان در صحبت ایشان بودم وجناب مخدومی
ارشادمآبی خواجه ناصر الدین عبید الله ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق
الطالبین بصحبت ایشان رسیده اند فرمودند که در هرات بودم مرا داعیه خدمت
مولانا یعقوب پیدا شد متوجه ولایت صغانیان شدم وبمحنت ومشقت بسیار
بانجا رسیدم واز سخنان ایشان چنان معلوم میشد که آن راه را تمام یا اکثر باده
رفته بودند فرمودند که چون بصحبت ایشان مشرف شدم بر روی مبارک ایشان
اندک بیاضی که موجب نفرت طبیعت می باشد بود وبا من در لباس سیاست
ودرشتگویی ظاهر شدند وچندان سیاست نمودند ودرشت گفتند که
نزدیک بود که باطن من از ایشان منقطع شود ومرا یأس تمام حاصل گردد بسیار
محزون ومغموم شدم بار دیگر که بمجلس شریف ایشان رسیدم بر من بصفت
محبوبی چنان ظاهر شدند که هرگز هیچکس را چنان محبوب ندیده بودم
وبا من لطف بسیار نمودند ودرین وقت که خدمت خواجه این سخن میفرمودند
در نظر این فقیر بصورت عزیزی برآمدند که مرا رابطه ارادت ومحبت تمام بنسبت
وی بود وچندگاه بود که از دنیا رفته بود وفی الحال خلع آن صورت کردند که مرا
تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد بعد از آن

که مولانا سعد الدین کاشغری است قدس سره
شیخ فرموده اند قدس سره که این صورت
کالبرق الخاطف بود واین نوع تصرف راجع
بتصرف در قوت متخیله رائی است
نه تبدل صورت عنصری صاحب تصرف

از بعض همراهان شنیدم که وی هم آنرا مشاهده کرده بود وعقیده این فقیر
آنست که این خلع ولبس صورت بشعور واختیار ایشان بود اثبات آن معنی را
که از مولانا یعقوب نقل کردند چنین استماع افتاده است که خدمت مولانا یعقوب
می فرموده اند که طالبی که بصحبت عزیزی می آید چون خواجه عبید الله می باید آمد
چراغ مهیا ساخته وروغن وفتیله آماده کرده همین کوکردی بآن می باید داشت
خدمت خواجه عبید الله فرمودند که خدمت مولانا یعقوب با شیخ زین الدین
خوافی رحمهما الله تعالی پیش مولانا شهاب الدین سیرامی هم سبق بوده اند
روزی از من پرسیدند که میگویند شیخ زین الدین بحل وقایع وتعبیر منامات
مشغولی می نمایند ودر آن باب اهتمام تمام دارند گفتم آری چنانست ساعتی
از خود غایب شدند وطریقه ایشان چنان بود که ساعة فساعة از خود غایب
می شدند چون حاضر شدند این بیت را خواندند که چو غلام آفتابم همه ز آفتاب
گویم نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم **خواجه علاء الدین غجدوانی
رحمه الله** خدمت خواجه عبید الله فرمودند که خواجه علاء الدین غجدوانی
از اصحاب خواجه بزرگ بود وخدمت خواجه وی را بصحبت خواجه محمد پارسا
فرموده بودند که خواجه علاء الدین واستغراق تمام داشت وبغایت شیرین سخن بود
وگاه بودی که در میان سخن از خود غایب شدی وقتی که خواجه محمد پارسا بسفر
مبارک میرفته اند وی را نیز می برده اند یکی از اکابر سمرقند گفته است که از خدمت

خواجه درخواست کردم که خواجه علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شده استنازی
کاری نمی آید اگر ویرا ازین سفر معذور دارند دور نمی نماید خواجه فرموده اند که باقی
هیچ کار نداریم جز آنکه چون ویرا می بینم از نسبت عزیزان یاد می آید مولانا نظام الدین
خاموش رحمه الله تعالی وی از اصحاب خواجه علاء الدین و خواجه بزرگ را دریافته
اول تحصیل در صحبت یکی از علمای نواحی بخارا دیده بوده است و بعد از آن بصحبت
خواجه علاء الدین رسیده و پیش از رسیدن بصحبت ایشان بانواع ریاضات و مجاهدات
مشغول می بوده است و در تزکیه نفس و تصفیه دل جهد بلیغ می نموده و میگفته اند
که اول بار که عزیمت صحبت خواجه علاء الدین کردم یکی از اصحاب خواجه بزرگ
بیرون منزل ایشان نشسته بود چون مرا دید گفت مولانا نظام الدین وقت
شد که از زهدها و پاکیزگیهای خود بگذری این بر خاطر من گران آمد چون نزدیک
خواجه درآمدم ایشان نیز همین عبارت فرمودند اما بر خاطر من گران نیامد خدمت
مولوی مخدومی مولانا سعد الدین الکاشغری رحمه الله تعالی میگفتند
که پیوسته جامه ایشان چرب می بود و مرا مشکل می بود که سبب آن چیست
آخر چنان معلوم شد که در اثنای طعام خوردن بجهت غلبه حالی که داشتند
هرچه از دست ایشان می افتاد و شوربایی که میخوردند بر جامه ایشان میریخت
و چرب می شد و هم ایشان میگفتند که چون در صحبت خواجه علاء الدین
آثار جذبه و غلبه حال بر ایشان ظاهر شده بوده است خدمت خواجه خواسته اند

نام وی مولانا سعد الدین بود

یعنی بدنها فرو دنیاید

که ایشان

که ایشان را از آن باز آرند فرموده اند که بقرا بزنند و خدمت خواجه فوطه بسته
بوده و بآن اشتغال می نموده اند چون وقت بقرا انداختن رسیده مولانا نظام
الدین را طلبیده اند و شوشه بدست وی داده اند که بقرا انداخته اند مغلوب
شده اند و شوشه از دست ایشان افتاده خواجه فرموده اند که مولانا نظام
الدین بر خیز که کسی را که حق سبحانه و تعالی بخود مشغول گردانیده است ما
نمی توانیم که ویرا از آن باز آریم و هم ایشان گفته اند که مولانا نظام الدین فرموده اند
که روزی خدمت خواجه را عزیمت زیارت خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس
الله تعالی سره شد من همراه رفتم و همانجا که بودم متوجه شدم روحانیت
ایشان حاضر شد چون حضرت خواجه بمزار ایشان رسیده بوده اند خالی
بوده همانا که جهت آنرا دانسته بوده اند چون باز آمدند خواستند که بمن مشغول
شوند و نوعی تصرفی کنند من نیز متوجه شده خود را بمثابه کبوتری یافتم
و خدمت خواجه را چون شاه بازی که در عقب من پرواز میکند بهر جا که میگریختم
در دنبال من بودند آخر مضطر گشتم پناه بروحانیت حضرت رسالت صلی الله
علیه و سلم بردم و در انوار بی نهایت آنحضرت صلی الله علیه و سلم محو شدم
خواجه را مجال تصرف نماند از آن غیرت بیمار شدند و هیچکس سبب بیماری را
نمیدانست و هم ایشان میگفتند که یکی از معتقدان و مخلصان ایشان را
مرض قوی عارض شد گفتند که بعیادت وی میرویم در راه که میرفتند

می‌گفتند که فلان کس ما را بسی خدمتهای شایسته کرده است می‌باید که چون عیادت
وی کنیم بزین بار وی درآییم و مرض وی را بر داریم خاطر من از آن بسی ترسان
شد چون بر بالین وی بنشستند وی بر روی بستر افتاده بود و مجال سخن
و حرکت نداشت خدمت مولانا ساعتی متوجه شدند آن شخص باز نشست
و آغاز سخن گفتن کرد ایشان سر برآوردند و گفتند این بار هم حواله بتست
که بسیار سخن میگویی چون بیرون آمدند گفتند دیدیم که وی رفتنیست و بار
وی برداشتنی نیست باز آن را بر وی حواله کردیم و آن شخص در همان مرض برفت
و هم ایشان میگفتند که یکشب یکی از منکران نسبت با ایشان سخنی میگفت
و من نیز در مقابله سخنی میگفتم چنانکه سخن دراز کشید و از آنجا که ما بودیم
تا منزل ایشان مسافت بعید بود که امکان نبود که آواز برسد چون بامداد
پیش ایشان رفتم گفتند دوش آواز تو ما را تشویش میداد می‌باید هر کس هرچه میگوید
خاطر خود بآن مشغول نداری و در کار خود باشی جناب مخدومی خواجه
عبیدالله ادام الله بقاء و هم فرمودند که یک روز احرام ملازمت ایشان
بسته بودم یکی از آشنایان مرا در راه پیش آمد وی خمر خورده بود و آثار
آن بر وی ظاهر بود و مرا بسخن نگاه داشت چون بصحبت ایشان رسیدم گفتند
مگر تو خمر میخوری گفتم نی گفتند پس ترا چه حالست گفتم در راه بمستی رسیدم
و با هم سخنی چند گفتیم گفت پس این حال اوست که بتو سرایت کرده است

وهم

و هم ایشان فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین گفتند که یکی از اکابر سمرقند
که نسبت بما اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت بیمار شد و مشرف بر موت
گشت فرزندان و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند مشغول کردم دیدم
که وی را امکان بقا و حیات نیست مگر در ضمن وی را در ضمن گرفتم صحت
یافت بعد از چندگاه نسبت بما تهمتی واقع شد که مفضی باهانت و اذلال ما
گشت و آن شخص می‌توانست که در آن باب سعی نماید و آن را دفع کند اما خویشتن
داری کرد و خود را بآن نیاورد خاطر ما از وی کوفته شد وی را از ضمن اخراج
کردیم بیفتاد و بمرد و هم ایشان فرمودند که روزی خبر بمن آوردند که خدمت
مولانا بیمار شده‌اند چون پیش ایشان رسیدم ایشان را تمرّج عظیم گرفته
چنانکه آتش گرم کرده بودند و جامه‌های بسیار بر ایشان پوشیده و آن هیچ تسکین
نیافته بود ساعتی بنشستم یکی از اصحاب ایشان که گندم بآسیا برده بود
درآمد با جامه‌های تر و سرمای بسیار خورده که در راه آسیا در آب افتاده بود
چون خدمت مولانا وی را دیده گفت وی را گرم سازید که این سرمای وی است
که بمن سرایت کرده است چون چنان کردند تمرّج ایشان تسکین یافت و بحال
خود باز آمد خواجه عبیدالله امامی اصفهانی رحمه الله وی نیز از اصحاب
خدمت خواجه علاء الدین است قدس الله تعالی روحه وی گفته است
که اول بار که بصحبت حضرت خواجه رسیدم این بیت خواندند شعر

تو زخود کم شو کمال اینست وبس   تو ممان اصلا وصال اینست وبس
وی در بعض رسایل خود ذکر کرده است که طریقه توجه طایفه علائیه
و پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست که هرگاه که خواهند که بدان اشتغال نمایند
اولا صورت آن شخص که این نسبت از وی یافته اند در خیال آورند تا آن زمان که اثر
حرارت وکیفیت معهوده ایشان پیدا شود بعد از آن آن خیال را نفی نکنند
بلکه آنرا نگاه دارند وبچشم وگوش وهمه قوی با آن خیال متوجه بقلب
شوند که عبارتست از حقیقت جامعه انسانی که مجموع کاینات از علوی وسفلی
مفصل آنست اگرچه آن از حلول در اجسام منزه است اما چون نسبتی میان
او ومیان این قطعه لحم صنوبری واقع است چشم وفکر وخیال وهمه قوی را
بران باید گماشتن وحاضر آن بودن وبر در دل نشستن وما شک نداریم که درین
حال کیفیت غیبت وبیخودی رخ نمودن آغاز می کند آن کیفیت را راهی فرض
باید کردن واز پی آن رفتن وهر فکری که درآید متوجه بحقیقت قلب خود
نفی آن فکر کردن وبآن چیز مشغول نشدن وبآن مجمل بکلی در کریختن
وتا آن نفی شود التجا بصورت آن شخص باید کردن وآن را لحظه نگاه داشتن
تا باز آن نسبت پیدا شود آن زمان خود آن صورت نفی میشود اما باید که
شخص متوجه آن صورت را نفی نکند وهم وی گفته است در معنی کلمه
طیبه نفی عبارتست از راجع گردانیدن کثرت وصور اشیا بآن عین واحد که

مقصود ومطلوب سالکانست واثبات عبارتست از مشاهده کردن آن
عین در همه صور واینها را عین آن واحد دیدن پس لا آله یعنی این صور
متوجه همه غیریتش منفی است وراجع بآن یک اصل است والا الله یعنی
این معنی واحد است که باین صور می نماید مولانا سعد الدین الکاشغری
رحمه الله تعالی در اوایل صحبت بتحصیل علوم اشتغال داشته اند وکتب متداوله
را در کرده بوده اند وجمعیت صوری نیز داشته اند چون داعیه این طریق
پیدا کرده اند ترک وتجرید تمام کرده بصحبت مولانا نظام الدین پیوسته اند
میگفتند که بعد از چند سال که بصحبت ایشان مشرف شدم مرا داعیه زیارت
حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفا وتکریما قوی شد از ایشان
اجازت خواستم فرمودند هر چند می نگرم ترا امسال در میان قافله حاجیان
نمی بینم وپیش از آن واقعها دیده بودم که از آن متوهم می بودم وایشان
گفته بودند که برهنرش گفتند چون میروی آن واقعها را بخدمت مولانا
زین الدین عرض کن که مردی متشرع است وبر جاده سنت ثابت ومراد
ایشان خدمت شیخ زین الدین خوافی بود رحمه الله تعالی که آن روز در خراسان
در مقام ارشاد وشیخوخیت متعین بودند چون بخراسان رسیدم رفتن
بحج چنانکه مولانا نظام الدین گفته بودند در توقف افتاد وبعد از آن بسالهای
بسیار میسر شد وچون بخدمت شیخ زین الدین رسیدم وآن واقعها

عرض کردم ایشان فرمودند که با ما بیعت کن و در قید ارادت ما در آی گفتم عزیزی
که این طریقه از ایشان گرفته ام هنوز در قید حیوة اند شما امین اید اگر میدانید که
طریق این طایفه اینجا نیز است چنان کنم ایشان گفتند استخاره کن گفتم مرا بر استخاره
خود اعتماد نیست شما استخاره کنید گفتند تو استخاره کن که ما هم استخاره کنیم
چون شب رسید استخاره کردم دیدم که طبقه خواجگان بزیارتگاه هری
که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند در آمدند و درختها را میکندند و دیوارها می
افکندند و آثار قهر و غضب بر ایشان ظاهر بود دانستم که آن اشارت بمنع است از انکه
بطریقه دیگر درایم خاطر من فارغ شد پای دراز کردم و به آسودگی در خواب شدم
چون بامداد بمجلس شیخ در آمدم پیش آنکه من واقعه خود با ایشان بگویم گفتند طریق
یکیست و همه بیکی باز میگردد بهمان طریق خود مشغول باش اگر واقعه افتد یا مشکلی
پیش آید با ما بگوی آن قدر که توانیم مدد کنیم بر خدمت مولوی غلبه و استیلای
معنی که بآن مشغولی میکردند ظاهر بود باندک توجهی آثار غیبت و کیفیت و بیخودی
روی می نمود کسی را که بران معنی وقوف نبود توهم آن میکرد که مگر ایشان را خواب
می آید در اوایل که بصحبت ایشان رسیده بودم در مسجد جامع پیش ایشان نشسته بودم
چنانکه عادت ایشان بود از خود غایب شدند مرا گمان آن شد که مگر ایشان را
خواب می آید گفتم اگر ساعتی باستراحت اشتغال نمایند دور نمی نماید ایشان تبسم
نمودند که مگر اعتقاد نداری که ماورای خواب امری دیگر می باشد روزی

می گفتند که بعضی از درویشان فرق میان خواب و بیداری جز آن نمی توانند کرد که
در خود خفتنی که بعد از خواب می باشد می یابند و الا کیفیت مشغولی ایشان در خواب
و بیداری بر یک طریقه است بلکه در حالت خواب که بعضی موانع مرتفع می شود صافی
تر و قوی تر می باشد و مرا گمان چنانست که آنچه می گفتند اشارت بحال خود می کردند
والله تعالی اعلم یکی از درویشان که بصحبت ایشان میرسید چنین حکایت
میکرد که مرا در مجالس وعظ که معارف درویشان می گذشت تغییر بسیار می شد
و نعره و فریاد بسیار می زدم و از آن محجوب می بودم یک روز آنرا با ایشان گفتم گفتند
هر وقت که ترا تغییر می افتد مرا بخاطر آور در آن وقت که ایشان بسفر حجاز رفته
بودند مرا در یکی از مدرسها که آنجا عزیزی وعظ میگفت آغاز تغییر شدن گرفت با ایشان
توجه کردم دیدم که از در مدرسه در آمدند و پیش من رسیدند و دو دست خود را
بر دوشهای من نهادند من از خود بیرون رفتم و بیخویش افتادم آن زمان که بحال
خود آمدم مجلس وعظ بر شکسته بود و اهل مجلس رفته بودند و آفتاب بنیزه رسیده
بود و اهل مجلس رفته بودند و آن روز آخرین پنجشنبه بود از ماه رمضان که بعد از آن
تا عید دیگر پنجشنبه نبود آنرا در خاطر گرفتم که چون از مکه بیایند با ایشان
بگویم چون ایشان از مکه تشریف آوردند و بخدمت ایشان مشرف شدم و جمعی
پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا با ایشان بگویم روی بمن کردند و گفتند
پنجشنبهی بود که بعد از آن تا عید پنجشنبه دیگر نبود توفی رحمه الله فی اثنا صلوة

الظهر من یوم الاربعاء السابع من شهر جمادی الآخر سنه ستین وثمانمائة

خواجه عبیدالله ادام الله تعالی برکات وجوده علی مفارق الطالبین

امروز مظهر آیات و مجمع کرامات وولایات طبقه خواجکان ورابطه
الیه ام وواسطه انتظام سلسله شریفه ایشان قدس الله تعالی ارواحهم
حضرت خواجه ومخلصان ونیازمندان ایشان امیدواری چنانست که برکت
وجود شریف ایشان الی الیه ام وانتظام این سلسله الی یوم القیام امتداد یابد
هرچند ازین فقیر امثال این سخنان صورت گستاخی دارد اما چندانکه با خود
اندیشه کردم از خود درنیافتم که خاطر بر ان قرار تواند داد که این مجموعه که مقصود
از جمع آن ذکر معارف ونشر مناقب این طایفه است از ذکر ایشان خالی باشد لاجرم
شرح مناقب واحوال این سلسله شریفه را ببعضی از کلمات قدسیه که رقم
زده خامه معارف نگار ایشان شده است مسکة الختام گردانید بدانکه
وتهی شدن دل از غیر حق سبحانه وتعالی دلیل است بر مظهریت دل مر تجلی حق سبحانه را
بوصف احدیت که نیل معارف بحقایق اسما وصفات بی این معنی متعذر است
چه قابلیت قبول عکوس انوار تجلیات ذات بی تهی شدن از التفات بهر چه وصمت
حدوث یافته است میسر نیست تهی شدن دل موقوف افتاده است بر تجلی ذات
بوصف احدیت حصول این معنی را بعد از تحقق بایمان بالله وبرسول الله وبما جاء
من عندالله ومن عند رسول الله علی مراد الله وعلی مراد رسول الله اسباب است

مراد تهی شدن دل آنست که غیر بطریق
مزاحمت در نیاید نه آنکه شعور بغیر نماند
واگر این حاصل شود بر سبیل ندرت
کالبرق الخاطف بگذرد

از اتخاذ ریاضات که شریعت از اخذ آن منع نکرده است ودوام ذکر بشرط وجدان
مذکور بوصف انکسار وخضوع بکمال متابعت رسول صلی الله علیه وسلم
لیکن هیچ سببی در تحصیل این نسبت قوی تر از آن نیست که بصدق ونیاز تمام
مجالست با جماعتی لازم وقت خود کرده اند که باطن ایشان مظهر این تجلی گشته
باشد وبسطوت این تجلی حسبان وجود غیر از پیش بصیرت ایشان برداشته
واز شهود غیری بتمامی آزاد گشته وبفناء حقیقی از مزاحمت شعور بوجود غیر
خود خلاص گشته بعد از تحقق بفناء حق سبحانه ایشان را از نزد خود بوجود
موهوب حقانی مشرف گردانیده از بیخودی وسکر حال افاقت یافته دیگران
واسطه حصول سعادت حقیقیه که عبارتست از فنا وبقاست شده درین
مقام هیچ چیز از ممکنات ایشان را از شهود حق سبحانه محجوب نتواند کرد
پس واجب بر اذکیا آنکه در تخلیص از گرفتاری دل بوجود اکوان که بحقیقت
حجاب عبارتست ازین گرفتاریست با شیائی که سبب خلاص می شود تمسک نموده
خود را پیش از مردن خلاص کرده اند اگر مناسب استعداد خود اشتغال
بذکر داشته تقصیر واهمال در خود مجال ندهند واگر در خود استعداد آن
دانند که بصحبت ارباب شهود دل از گرفتاری زودتر خلاص می شود خود را
بصحبت این برگزیدگان بنگاه داشته آداب صحبت را لازم کنند زمان خلاصی
دل از گرفتاری بغیر حق بحقیقت زمان وصول وشهود است چون دل از مزاحمت

لفظ مزاحمت مشعر است بآنکه فناء
حقیقی شعور رحیم تحقیق اتمام ازاحت
اجمع بتحقق

شعر شعور بوجود غیر نجات یافت غیر گرفتاری بشهود حق هیچ نیست

بلا و محنت شیرین که جز با او نیاسایی ٭ بغداز آن که بسطوت نفی ما دون حق

نظم دل ز غبار التفات بغیر حق آزاد گشت غیر اثبات حق هیچ نماند

تیغ لا در قتل غیر حق براند ٭ در نگر زان پس که غیر لا چه ماند ٭ ماند الا الله و باقی جمله رفت

شاد باش ای عشق شرکت سوز رفت ٭ زمان غیبت از ما دون حق سبحانه

بحقیقت زمان وصول و شهود و وجود است زیادت از آن نیست که بحکم انما

الاعمال بخواتیمها ارباب کشف و شهود پیش از تمکین درین معنی ارباب

ذوق را از بالغان باین مقام عالی نشمرده اند ظهور این معنی مقدمه فناست

و مبشر است بظهور طلاشیر صبح سعادت وصول از مطلع احدیت که استغراق

و استهلاک است در شهود ذات بی مزاحمت شعور بوجود غیری بلکه درین مقام

اگر ترقی واقع شود شعورش از ذوق تجلیات اسمائی منقطع شود اشارت

آن بزرگ باین فرموده است که سالک میتواند بود که متصف شود باوصاف

حق سبحانه فهو بعد غیر واصل چه از وصل مقصود شهود ذاتی است بی مزاحمت

شعور بوجود کثرتی و مرتبه اتصاف باوصاف مرتبه تجلیات صفاتست و بی

کثرت از وجهی متعذر است اگر خواهی که در مقام حضور با حق سبحانه از مکر

و وسوسه شیطان آزاد باشی بلکه ملک را اطلاع بر حضور تو نشود بلکه نفس ترا

وقوفی بر حضور تو نشود بر تو باد که همنشینی با مردمی کنی که دل ایشان در ذکر ذات

مستغرق

مستغرق شده باشد و از خود رهایی یافته تعبیر این معنی بعضی بشهود و بعضی

بوجود کرده اند و بعضی بتجلی ذات و بعضی بوجود کرده اند و بعضی بیاد داشت کرده اند

اگر این سعادت دست ندهد باید که طریقه ذکر یا طریقه توجه و جذبه خواجگان را

قبول کرده همگی خود را در ورزش این طریقه برسانی تا بدین دولت عظمی که فوق

آن متصور نیست برسی لیس وراء الله منتهی و الی ربک المنتهی لیس وراء عبادان قریه

مثنوی عاشقان را شادمانی و غم اوست ٭ مزد کار و اجرة خدمت هم

اوست ٭ غیر معشوق ار تماشایی بود ٭ عشق نبود هرزه سودایی بود ٭

عشق آن شعله است کو چون برفروخت ٭ هرچه جز معشوق باقی جمله سوخت

باید که شغل در نگاه داشت آگاهی باین وصف بود که در خروج و دخول نفس واقف

باشد که در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا برسد بآنجا که بی تکلف

نگاه داشت او همیشه این نسبت حاضر دل او بود و بتکلف نتواند که این

صفت از دل دور کند گاه باشد که او را از خود تمام بستانند نه از حق خبر بود

و نه از وقوف قلبی بمقصود باید که چون او را بخود دهند بر طریقه مقرره در نگاه

داشت نسبت آگاهی کمال سعی بجای آرد تا فتوری بواسطه عوارض نفسانیه

باو راه نیابد و دوام التجا و افتقار بصفت انکسار بجناب حق سبحانه قوی ترین

سببی است در دوام این نسبت باید که همیشه از حق سبحانه بوصف نیاز بقای

این صفت جوید اگر بعمر ابدی در نگاه داشت این نسبت سعی کند هنوز حق آن

کذارده نشود عزم لاینقضی دینه کویا درشان این نسبت است معنی مشاهده نه
آنست که حق را سبحانه بحاسه بصر توان دید چون لمعه انوار بی نهایت بر ارواح
واشباح تاختن آرد جمله کان لم یکن چنان نیست کردند که نه از ایشان نام ماند
ونه نشان بلکه این بآن معنی است که چون حضور دل بحقیقت ذکر که منزه است
از حرف وصوت بواسطه مواظبت بر ذکر بحدی ترقی کند که دیگری را در حقیقت
دل کنجایی نماند ودرین حال دل را مشاهد کویند وحق را شاهد وکمال ذوق ازین
مشاهده وقتی دست دهد که آکاهی او از وصف حضور لیشهود حضوری باشد بی
مزاحمت شعور بحضور چه بمقدار شعور بحضور نقصانی در حضور بحق سبحانه
واقع شود ذات مقدس او از ان برتر است که در دیده بصیرت دل آید فکیف که در نظر
حس از ینجاست که عطش متعطشان زلال وصال بمشاهده سری هرکز تسکین نباشد
بلکه تشنکی ایشان زیادت شود والله اعلم بحقایق الامور سخن در محبت
ذاتیه میرفت که عبارت از ارتباط وتعشقی است بحضرت حق سبحانه بی آنکه او را
سببی دانند یا موجبی شناسند بلکه میل وانجذابی است که بر دفع آن قدرت نباشد
فرمودند که از دو پسرک در نواحی تاشکند این نسبت را یافتم یکی دایم بکرد حلقه اصحاب
ما میکشت واز دور می نشست وکردن کج میکرد یک روز بجهت طهارت برخواستم
بجانب ابریق طهارت مسارعت نمود چون فارغ شدم از وی پرسیدم که سبب آمدن
تو اینجا چیست وچند کرد این صحبت اصحاب ما میکردی کفت من هم نمیدانم از قدر

میدانم که هرکاه اینجا می آیم در باطن خود کششی بحضرت حق سبحانه باز می یابم وخود را
از همه بایستها خالی می بینم واز ان لذتی عظیم بمن میرسد وچون بیرون میروم
از ان نسبت تهی می شوم وآن پسرک دیکر صورتی بغایت خوب داشت وبا اصحاب
مختلط بود ودر ان نواحی مردم بسیار بوی تعلق خاطر داشتند واصحاب ما را نیز
با و مطعون می داشتند کفتم او را عذر خواهید هرچند مبالغه کردند سود نداشت
آخر درکتیه شد واضطراب بسیار کرد وکفت آخر شما را درین چه فایده که من اینجا
نیایم ودر بیرون مرا مشوش کردانند وباطن من در کشاکش بایستها افتد واین
نسبت جمعیت که اینجا در خودی یابم دور افتم یاران ویرا معذور داشتند کار د
او رسید که مغلوب این نسبت شد بمثابه که بارها راه خانه خود کم میکرد وهرکاه
که مرا با او مهمی بودی چون از منزل بیرون آمدمی یا بر در خانه بودی یا در
راه بودی وچون خواستمی که او را کاری فرمایم آن کار را کرده بودی یا میکردی
رهانیدن مرغ لاهوتی که محبوس قفس ناسوتی است بی تاثیر جذبه که لازمه ست
مقام محبوبی را که بازبسته بمتابعت مصطفویست میسر نکردد فعلیک باتباع
صلی الله علیه وسلم ان کنت متوجها الحقیقة الحقایق التی لها وجه فی کل موجود
وبه تحققت الموجودات کویا اشارت ولله المشرق والمغرب فاینما تولوا فثم وجه الله
باین حقیقت است از ینجا بدانی که هو معکم از کجاست شعر او بما از ما بسی نزدیکتر
داند آنکس کو ز خود دارد خبر ۞ برخورداری از حیات کسی راست که دلش ز دنیا سرد

مراد از فیض نخستین وجود است بی توسط
الانبساط که روی وجود عام نیز گویند

باشد و بذکر حق سبحانه کرم حرارت قلبیش نکذارد که محبت دنیا کرد حریم دل او کردد تا چنان
کردد که اندیشه اش جز حق سبحانه هیچ نباشد فیض نخستین را مظاهر کثیره است هر چه
موجود نست او را از تجلی ذاتی نصیب است که آنرا وجه خاص می کویند این وجه را انجذاب
(وجهه وجود نیز کویند)
بحق سبحانه واقع است بحسب دوام توجه اکر بتاثیر اسم الهادی ان تصرف اسم المضل
(یعنی بر طبق توجه)
نجات یابد بدوام انجذابش بذات مقدسه از خود بکلی نیست شده بهمین محو کشته
غیر از حق سبحانه نه بیند و نداند والعیاذ بالله اکر بتاثیر اسم المضل طریقه مستقیمه
انجذاب بذات کم کند کرفتار خود کشته جز خود نه بیند و جز خود نداند هم آن کند
که ظلمتش بر ظلمت افزاید همیشه محجوب و ممنوع از شهود وحدت کردد نه او را روح
در طاعت باشد بلکه طاعت نیز نباشد همه عذابهای دنیوی و اخروی و صوری
و معنوی را مستعد و مهیا کردد خلاصی ازین بلیه را اسبابست از توبه نصوح و مباشرت
اعمال صالحه بهترین آنکه از سر صدق بخدمت طایفه که بمحبت ذاتی از خود رهایی
یافته اند قیام نماید بتمامی خود را در ایشان کم کند رزقنا الله و ایاکم دانی که پیر
کیست پیر آنکس است که آنچه مرضی رسول الله صلی الله علیه و سلم نیست از و نیست
شده باشد و آنچه نه از وست صلی الله علیه و سلم نمانده بلکه او و با بیستاو از و تمام
کم شده باشد و او آیینه شده باشد که جز اخلاق و اوصاف نبوی صلی الله علیه و سلم
در و هیچ نباشد درین مقام بواسطه اتصاف بصفات نبویه مظهر تصرف حق سبحانه
کشته و بتصرف الهی در بواطن مستعدان تصرف کرده و تمام از خود خالی شده و بمراد

3

۲۵۰

حق سبحانه ایستاده **شعر** از بس که در کنار همی کیرد آن نکار ٭ یکرفت بوی یار و رهها
کرد بوی طین ٭ مرید آنکه بتاثیر آتش ارادت بالیست او سوخته باشد و از مرادات
هیچ نمانده و به بصیرت دل در آیینه پیر جمال مراد دیده روی از مجموع قبلها
کردانیده و قبله او جمال پیر کشته و در بندکی پیر از آزادی فارغ آمده و سر نیاز
جز بر آستانه پیر ننهاده و اعراض از مجموع کرده سعادت خود را در قبول او
دانسته و شقاوت خود را در رد او بلکه رقم نیستی بر ناصیه وجود کشیده و از
تفرقه شعور بوجود غیر نیز خلاص کشته **نظم** او را که در سرای نکاریست فارغست
از باغ و بوستان و تماشای لاله زار ٭ اکر پرسند که توحید چیست بکو تخلیص
دل و تجرید او از آکاهی بغیر حق سبحانه و تعالی اکر پرسند که وحدت چیست
بکو خلاصی دل از علم و شعور بوجود غیر حق سبحانه و تعالی اکر پرسند که اتحاد
چیست بکو استغراق در هستی حق سبحانه اکر پرسند که سعادت چیست
بکو خلاصی از خود بدید حق سبحانه اکر پرسند که شقاوت چیست بکو بخود در
ماندن و از حق باز ماندن اکر پرسند که وصل چیست بکو نسیان خود بشهود نور
وجود حق سبحانه اکر پرسند که فصل چیست بکو جدا کردن سر از غیر حق سبحانه
و تعالی اکر پرسند که سکر چیست بکو ظاهر شدن حالی بر دل که دل نتواند که پوشیده
دارد چیزی را که پوشیدن آن چیز را پیش ازین حال واجبست خدمت خواجه
عبید الله فرموده اند که مولانا حسام الدین شاشی از اصحاب امیر حمزه فرزند

امیر سید کلال بود رحمهم الله سبحانه و استغراق تمام داشت وی را بقضای
بخارا تکلیف کرده بوده اند در محکمه وی حاضر می شدم در مقابل وی
بنجره بود که من وی را می دیدم و وی مرا نمی دید آنجا می نشستم و نظاره وی میکردم
هرگز از وی ذهولی و فتوری فهم نکردم و هم ایشان فرمودند که خدمت
مولانا حسام الدین رحمه الله میگفت که این کار را هیچ لباسی از اشتغال بافاده
و استفاده در صورت اهل علم بهتر نیست و هم ایشان فرمودند که خواجه بزرگ را
قدس سره در خواب دیدم که در من تصرف کردند و من بیخود بیفتادم چون با خود
آمدم خواجه از من گذشته بودند خواستم که در عقب بروم پایهای من در هم
می پیچید و بمحنت بسیار بخواجه رسیدم فرمودند که مبارک باد و هم ایشان
فرمودند که یکبار دیگر خواجه محمد پارسا را قدس سره در خواب دیدم
خواست که در من تصرف کند اما میسر نشد همانا که جهت آن بوده باشد که
خواجه بزرگ تصرف کرده بودند این فقیر در زمانی که بخارا رسیدم و بشرف
خدمت مولانا حسام الدین و مولانا حمید الدین شاشی مشرف شدم درین
فقیر اضطراد و اضطرابی بود ایشان فرمودند که مراقبه بحقیقت انتظار است
حقیقت مراقبه عبارت از این انتظار است نهایت سیر عبارت از حصول
این انتظار است بعد از تحقیق باین چنین انتظام که ظهورش از غلبه محبت است

راه بر جز این انتظار نیست ⁂ کر ندارم از شکر جز نام بهر ⁂ این بسی

بهتر

بهتر که اندر کام زهر ⁂ آسمان نسبت بعرش آمد فرود ⁂ ورنه بس عالیست
پیش خاک تود ⁂ چون امثال ما فقیران از طریق ذوق دریافت این معنی میسر
نیست گرفتاری باین سخن گفت و گوی شیرین تر می نماید از اشتغال بغیر
این گفت و رزقنا الله و ایاکم انتظارا به یغنینا عنا بحرمة محمد صلی الله علیه و سلم
از ذکر بعض احوال و اقوال خانواده خواجگان و بیان روش و طریقه ایشان
بتخصیص خدمت خواجه بهاء الدین و اصحاب ایشان قدس الله تعالی اسرارهم
معلوم شد که طریقه اعتقاد اهل سنت و جماعت است و اطاعت احکام شریعت
و اتباع سنن سید المرسلین صلی الله علیه و سلم و دوام عبودیت که عبارتست
از دوام آگاهی بجناب حق سبحانه بی مزاحمت شعور بوجود غیری پس گروهی
که نفی این عزیزان کنند بواسطه آن تواند بود که ظلمت هوا و بدعت ظاهر و باطن
ایشان را فرو گرفته است و رمد حسد و عصبیت دیده بصیرت ایشان را کور ساخته
لاجرم انوار هدایت و آثار ولایت ایشان را نه بینند و این نابینایی خود را
بجحود و انکار آن انوار و آثار که از مشرق تا بمغرب گرفته است اظهار کنند
هیهات هیهات **نظم** نقشبندیه عجب قافله سالارانند ⁂ که برند از ره پنهان
بحرم قافله را ⁂ قاصری گر زند این طایفه را طعن قصور ⁂ حاش لله که برآرم
بزبان این گله را ⁂ از دل سالک ره جاذبه صحبتشان ⁂ می برد وسوسه
خلوت و فکر چله را ⁂ همه شیران جهان بسته این سلسله اند ⁂ روبه از

جیله چه سان بکند این سلسله را شیخ ابوالحسن رحمه الله تع وی چون خواجه یوسف همدانی از اصحاب شیخ ابوعلی فارمدی است و این رباعی مشکل مشهور چنانکه از رسایل عین القضاة همدانی معلوم می شود از اوست شعر

دیدیم نهان گیتی و اصل جهان ✿ وز علت و عار برگذشتیم آسان ✿
آن نور سیه ز لا نقط بیرون بر زدان ✿ زان نیز گذشتیم نه این ماند نه آن ✿

شیخ حسن سکاک سمنانی رح وی از اصحاب شیخ ابوالحسن بستی است و خانقاه سکاکیه که در سمنانست و شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی در اوایل در آنجا می بوده و اربعینات بر آورده و بعضی املاک بر آنجا وقف کرده منسوب بوی است

محمد بن الحمویه الجوینی رحمه الله تعا کنیت وی ابو عبدالله است از اصحاب شیخ ابوالحسن بستی است وی بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است عین القضاة در یکی از مکتوبات میگوید که کم کسی زین طایفه علوم ظاهری داند خواجه امام ابوحامد غزالی و برادرش شیخ احمد غزالی زین جمله اند و خواجه امام محمد حمویه بگویان نیز از این جمله است چه دانم که علم داند و از بزرگانست در سلوک و وی را کتابیست در تصوف سلوة الطالبین نام و در آنجا بسی حقایق و دقایق این طریق درج کرده است

عین القضاة همدانی قدس الله تعالی سره کنیت و نام وی ابوالفضایل عبدالله ابن محمد المیانجی است و عین القضاة لقب وی است با شیخ محمد بن حمویه صحبت داشته است و با شیخ امام احمد غزالی نیز و فضایل

وکمالات

وکمالات صوری و معنوی وی از مصنفات وی ظاهر است چه عربی و چه فارسی آن قدر کشف حقایق و شرح دقایق که وی کرده است کم کسی کرده است و از وی خوارق عادات چون احیا و اماتت بظهور آمده و میان وی و حضرت شیخ احمد مکاتبات و مراسلات بسیار است و از آن جمله رساله عینیه است که شیخ بوی نوشته که در فصاحت و بلاغت و روانی و سلامت توان گفت که او را نظیری نیست عین القضاة در کتاب زبدة الحقایق میگوید که بعد از آنکه از گفت و گوی علوم رسمی ملول شدم بمطالعه مصنفات حجة الاسلام اشتغال نمودم و مدت چهار سال در آن سال بودم چون مقصود خود از آن حاصل کردم پنداشتم که بمقصود خود واصل شدم با خود گفتم

انزل بمنزل زینب و رباب ✿ واربع فهذا مربع الاحباب ✿

ونزدیک بود که از طلب باز ایستم و بر آنچه حاصل کرده بودم از علوم اقتصار نمایم و مدت یکسال درین بماندم ناگاه سیدی و مولای الشیخ الامام سلطان الطریقة احمد بن محمد الغزالی رحمه الله تعالی بهمدان که موطن من بود تشریف آوردند و در صحبت وی در بیست روز بر من چیزی ظاهر شد که از من و طلب من غیر خود هیچ باقی نگذاشت الا ما شاء الله و مرا اکنون شغلی نیست جز طلب فنا در آن چیز و اگر چنانچه عمر نوح یابم و درین طلب فانی سازم هیچ نکرده باشم و آن چیز همه عالم را فرا گرفته است چشم من بر هیچ نیفتد که روی وی را در آن نه بینم و هر نفسی که نه استغراق من در آن

بفزاید بر من مبارک مباد و هم وی گفته پدر من و من و جماعتی از ائمه شهر ما حاضر
بودند در خانه مقدم صوفی پس ما رقص میکردیم و بوسعید ترمذی پستکی میگفت
پدر من بنگریست گفت که خواجه احمد غزالی را دیدم که با ما رقص میکرد قدس الله تعالی روحه
و لباس وی چنین و چنین بود و نشان میداد بوسعید میگفت مرگ آرزوست من گفتم
بمیر در حال بیهوش شد و بمرد مفتی وقت حاضر بود گفت چون زنده را مرده می توانی کرد
مرده را نیز زنده توانی کرد گفتم مرده کیست گفت فقیه محمود گفتم خداوندا فقیه محمود را
زنده گردان در ساعت زنده شد و هم وی گفته ای عزیز کاری که با غیری منسوب بینی
بجز از خدای تعالی آن مجازی میدان نه حقیقی و فاعل حقیقی خدا را دان اینجا که گفت قل
یتوفیکم ملک الموت مجازی میدان حقیقتش آن باشد که الله یتوفی الانفس حین موتها
راه نمودن محمد را صلی الله علیه وسلم مجازی میدان و گمراه کردن ابلیس را مجازی
میدان یضل من یشاء و یهدی من یشاء حقیقت میدان که هر که خلق را اضلال ابلیس
میکند ابلیس را بدین صفت که آفرید مکر موسی علیه السلام از بهر این میگفت ان هی
الا فتنتک ~ همه جور من از بلغاریانست ~ که مادام همی باید کشیدن
گنه بلغاریان را نیز هم نیست ~ بگویم گر تو بتوانی شنیدن ~ خدایا این بلا و فتنه از تست
ولیکن کس نمی یارد چخیدن ~ همی آرند ترکان را ز بلغار ~ ز بهر پرده مردم دریدن
لب و دندان آن خوبان چون ماه ~ بدین خوبی نبایست آفریدن **شیخ برکه همدانی**
رحمه الله تعالی عین القضاة در مصنفات خود از وی حکایت کند یکجا میگوید

بر که جز فاتحه و سوره چند از قرآن یاد ندارد و آن نیز بشرط بر نتواند خواند و قال
و یقول ندانند که چیست و اکثر داستان پرسی حدیث موزون بزبان همدانی همی ندانند
کردن ولیکن میدانم که قرآن او داند درست و من نمیدانم الا بعضی از آن و آن بعض
هم نه از راه تفسیر و غیر آن دانسته ام از راه خدمت دانسته ام و جایی
دیگر گفته که از خواجه احمد غزالی شنیدم که گفت هرگز شیخ ابوالقاسم کرکانی
نگفتی که ابلیس چون نام بردی گفتی که خواجه خواجگان و سر مهجوران چون
این حکایت با برکه قدس سره گفتم گفت سر مهجوران بهست که خواجه خواجگان
و جای دیگر گفته که برکه رضی الله تعالی عنه حکایت کرد که مردی بود فرزند
خویش را گفت هرگز ریش کاو بوده گفت ریش کاو که بود و چه بود گفت آنکه
بامداد از خانه بیرون آید و گوید امروز کنجی یابم پسر گفت ای پدر تا من بوده ام ریش
کاو بوده ام **شیخ فتحه رحمه الله تعالی** عین القضاة در مصنفات خود از وی
حکایت کند یکجا میگوید از فتحه شنیدم که فتحه گفت که از خدای تعالی شر بخلق
نرسد و جای دیگر میگوید که از برکه قدس سره شنیدم که فتحه گفتی که ابلیس گفت
در عالم از من سیاه گلیم تر فتحه بود و بس و ازین سخن بگریست و جای دیگر گفته
که پیران چون کامل باشند دانند که هر مریدی بکدام مقام رسد بعاقبت کار
چنانکه از فتحه بسیار شنیده بودند که فلان را قدم فلان خواهد بود و فلان را
قدم فلان **شیخ ضیاء الدین ابوالنجیب عبدالقادر السهروردی قدس سره**

در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است مصنفات و مؤلفات بسیار دارد نسبت
وی بدوازده واسطه بابو بکر صدیق میرسد رضی الله عنه و نسبت وی در
طریقت بشیخ احمد غزالیست وی در کتاب آداب المریدین گفته است واجمعوا علی
ان الفقر افضل من الغنا اذا کان مقرونا بالرضا فان احتج محتج بقول النبی صلی
الله علیه وسلم الید العلیا خیر من ید السفلی قیل له الید العلیا خیر من ید السفلی
ینال الفضیلة باخراج ما فیها والید السفلی تجد المنقصة بحصول الشئ فیها فهی تفضیل
السخاء والعطاء دلیل علی فضل الفقر فمن فضل الغنی للانفاق والعطاء علی
الفقر کان کمن فضل المعصیة علی الطاعة لفضل التوبة در تاریخ امام یافعی
میگوید که یکی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی رحمه الله گفت که روزی
با شیخ در بازار بغداد می گذشتم بدکان قصابی رسیدیم گوسفندی آویخته
بود شیخ بایستاد و گفت این گوسفند میگوید من مرده ام نه کشته قصاب بیخود
بیفتاد چون بخود باز آمد بصحت قول شیخ اقرار کرد و تایب شد توفی رضی الله
عنه فی شهور سنه ثلاث وستین وخمسمائه **شیخ عمار یاسر قدس سره**
وی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی است در تمکین ناقصان و تربیت
مریدان و کشف وقایع ایشان کمالی تمام داشته است شیخ نجم الدین کبری
در کتاب فواتح الجمال آورده است که چون بخدمت شیخ عمار رسیدم و باذن
وی بخلوت در آمدم بخاطر گذشت که چون اکتساب علوم ظاهری کرده ام چون

فتوحات

فتوحات غیبی دست دهد آنرا بر سر منبر بطالبان تقریر سازم چون باین نیت
بخلوت در آمدم اتمام خلوت میسر نشد بیرون آمدم شیخ فرمود اول تصحیح
نیت کن بعد از آن بخلوت در آی پرتو نور باطن او بر دل من تافت کتابها را وقف کردم
وجامها را بفقرا بخشیدم بغیر یک جبه که پوشیده بودم و گفتم این خلوت خانه
قبر منست و این جبه کفن من مرا دیگر امکان بیرون آمدن نیست و عزم کردم
که اگر داعیه بیرون آمدن غالب شود آن جبه را پاره سازم تا ساتر عورت نماند
واستحیا مانع خروج شود شیخ در من نظر کرد و گفت در آی که نیت درست کردی
چون در آمدم اتمام خلوت دست داد و بیمن همت شیخ ابواب فتوحات بر من گشاد
شیخ روزبهان کبیر مصری قدس سره وی کازرونی الاصل است اما در مصر می
بوده از مریدان شیخ ابو النجیب سهروردی است در اکثر اوقات در مقام استغراق
می بوده و شیخ نجم الدین کبری بصحبت وی رسیده و انجا بریاضت اشتغال
نموده و خلوتها نشسته و شیخ روزبهان وی را بدامادی قبول کرده و وی را از
دختر شیخ دو پسر آمده و فی کتاب تحفة البررة سمعت شیخنا ابو الجناب یقول سمعت
روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا اترک الصلوة فانک لا تحتاج الیها فقلت
یا رب انی لا اطیق ذلک کلفنی شیئا آخر **شیخ اسمعیل قصری قدس سره**
وی نیز از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردیست و شیخ نجم الدین بصحبت وی
رسیده است و خرقه اصل از دست وی پوشیده است و وی از دست محمد بن مالکیل

بفتح قاف و سکون صاد مهمله و کسر راء مهمله

یعنی نه بجهت تبرک بوده

بسکون لام و کسر کاف و سکون یاء مثناة تحتانیه و لام

ووی از محمد بن داود المعروف بخادم الفقرا ووی از ابو العباس ادریس ووی از ابو القاسم
ابن رمضان ووی از ابو یعقوب سوسی ووی از عبد الواحد بن زید ووی از کمیل
ابن زیاد قدس الله تعالی ارواحهم ووی از امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب رضی الله
تعالی عنه ووی از حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم کذا ذکره الشیخ رکن الدین
علاء الدوله سمنانی قدس الله تعالی سره فی بعض مصنفاته **شیخ نجم الدین**
الکبری قدس سره کنیت وی ابو الجناب است ونام وی احمد بن عمر الخیوقی ولقب وی
کبری وگفته اند که وی را کبری از ان لقب کرده اند که در اوان جوانی که بتحصیل علوم مشغول بود
با هر که مناظره ومباحثه کردی بر وی غالب آمدی فلقبوه بهذا السبب بطامة الکبری
ثم غلب علیه ذلک اللقب فحذفوا الطامة ولقبوه بالکبری وهذا نقل وجه صحیح
نقله جماعة من اصحابه ممن یوثق بهم وقال بعضهم هو ممدود بفتح البآء الموحدة
ای هو نجم الکبراء جمع تکسیر الکبیر والصحیح الاول کذا فی تاریخ الامام الیافعی
رحمه الله تعالی ووی را شیخ ولی تراش نیز گفته اند بسبب آنکه در غلبات وجد
نظر مبارکش بر هر که افتادی بمرتبه ولایت رسیدی روزی بازرگانی بر سبیل
تفرج بخانقاه شیخ در آمد شیخ حالت قوی داشت نظر وی بران بازرگان افتاد
در حال بمرتبه ولایت رسید شیخ پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان مملکت
وی را اجازت نامه نوشت تا در مملکت خود خلق را بخواند روزی
شیخ با اصحاب خود نشسته بود بازی در هوا صعوه را دنبال کرده بود ناگاه

یعنی ذکر کرده است شیخ رکن الدین
علاء الدوله در بعضی مصنفات
خود

ابو الجناب بفتح جیم وتشدید نون وبای موحده
الخیوقی بکسر خای معجمه وسکون یای مثناة
تحتانیه وفتح واو وکسر قاف

یعنی چون در مناظره غالب آمدی بر خصم وی را
باین سبب لقب نهادند بطامه کبری یعنی بلای
کوبنده بزرگتر واین لقب بر وی غالب شد
بعد از ان لفظ طامه را انداختند واکتفا
بکبری نمودند واین وجهی است صحیح که نقل کرده اند
جماعتی از اصحاب وی از آنها که بایشان اعتماد
وگفته اند بعضی دیگر که کبری ممدوده است بفتح
بای موحده وی نجم بزرگانست وکبرا جمع مکسر
کبیر است لیکن وجه صحیح همان وجه اولست
که مقصود است وبای موحده ساکن امام یافعی
چنین ذکر کرده است

نظر شیخ بران صعوه افتاد صعوه بازگشت وباز را گرفته پیش شیخ فرود آورد
روزی بتحقیق وتیقن اصحاب کهف میرفت شیخ سعد الدین حموی را رحمه الله تعالی
که یکی از مریدان شیخ بود بخاطر گذشت که آیا درین امت کسی باشد که صحبت او در سگ
اثر کند شیخ بنور فراست دانست برخاست وبدر خانقاه رفت وبایستاد ناگاه سگی
آنجا رسید وبایستاد ودنبال می جنبانید شیخ را نظر بر وی افتاد در حال نظر بخشش
یافت ومتحیر وبیخود شد وروی از شهر بگردانید وبگورستان رفت وسر بر زمین
می مالید تا آورده اند که هر جا که می آمد ومیرفت قریب به پنجاه وشصت سگ گرد
گرد او حلقه کردی ودست پیش دست نهادندی وآواز نکردندی وهیچ نخوردندی
وبحرمت بایستادندی عاقبت با آن نزدیکی بمرد شیخ فرمود تا وی را دفن کردند وبر سر
قبر وی عمارتی ساختند شیخ در تبریز پیش یکی از شاگردان محیی السنة که سند
عالی داشت کتاب شرح السنه را میخواند چون باواخر رسید روزی در حضور
استاد وجمعی از ائمه نشسته بودند وشرح السنه میخواندند درویشی در آمد
که وی را نمی شناختند اما از مشاهده وی تغیر تمام بشیخ راه یافت چنانکه مجال قرائت
نماند پرسید که این چه کسست گفتند **بابا فرج تبریزیست** رحمه الله تعالی که از جمله
مجذوبان ومحبوبان حضرت سبحانه شیخ آن شب بیقرار بود چون بامداد بخدمت
استاد آمد والتماس کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرج رویم استاد با اصحاب
موافقت کردند بر در خانقاه بابا فرج خادمی بود بابا شادان نام چون آن جماعت را

دید درون رفت و اجازت خواست بابا فرج گفت اگر چنانچه بدرگاه خداوند تعالی
می روند می توانند آمد کو درآیید شیخ گفت چون از نظر بابا بهره ور شده بودم
معنی سخنش دانستم هرچه پوشیده بودم بیرون آوردم و دست بر سینه نهادم
استاد و اصحاب موافقت کردند پس پیش بابا فرج درآمدیم و بنشستیم بعد از لحظه
حال بر بابا متغیر شد و عظمتی در صورت او پدید آمد و چون قرص آفتاب
درخشان گشت و جامه که پوشیده بود بر وی شکافته شد چون بعد از ساعتی
بحال خود باز آمد برخاست و آن جامه را در من پوشید و گفت ترا وقت دفتر خواندن
نیست وقت است که سر دفتر جهان شوی حال بر من متغیر شد و باطن من از هرچه
غیر حق بود منقطع گشت چون از آنجا بیرون آمدیم استاد گفت از شرح السنه
اندکی مانده است بدو سه روز آن را بخوان و دیگر تو دانی چون با سر درس رفتم
بابا فرج را دیدم که درآمد و گفت دی روز هزار منزل از علم الیقین بگذشتی
امروز باز با سر علم میروی من ترک درس کردم و بریاضت خلوت مشغول گشتم
علوم لدنی و واردات غیبی روی نمودن گرفت گفتم حیف باشد که آن فوت شود
آنرا می نوشتم بابا فرج را دیدم که اندر درآمد و گفت شیطان ترا تشویش می دهد
این سخنان را منویس دوات و قلم را بینداختم و خاطر از همه باز پرداختم امیر اقبال
سیستانی در کتابی که در آنجا همه سخنان شیخ خود را شیخ رکن الدین علاء الدوله
قدس الله تعالی سره جمع کرده است از شیخ نقل میکند که شیخ نجم الدین کبری

می تواند آمد یعنی ترک و تجرید از ایشان واقع شود می توانند آمد

از جهت آنکه جثه وی بزرگ شد

همدان

۲۶۱

بهمدان رفت و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محدثی بزرگوار
هست باسناد عالی هم از آنجا باسکندریه رفت و از وی نیز اجازت حاصل کرد و در
باز گشتن شبی رسول را صلی الله علیه و سلم در خواب دید و از آن حضرت درخواست
کرد که مرا کنیتی بخش رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که ابو الجناب مشدده فرمود
لا مخففه چون از واقعه باز آمد در معنی این و بر دل وی نمود که از دنیا اجتناب
می باید کرد در حال تجرید کرد و در طلب مرشد مسافر گشت و بهر کس که میرسید
ارادت درست نمی کرد بسبب آنکه دانشمند بود و سر او بهیچکس فرو نمی آمد و چون
بملک خوزستان رسید در دزپول درآمد و آنجا رنجور شد و هیچکس او را مقامی
نمیداد که آنجا نزول کند عاجز گشت از کسی پرسید که درین شهر هیچ مسلمان باشد
که مردم رنجور و غریب را جایی دهد تا من آنجا روزی چند بیاسایم آنکس گفت
اینجا خانقاهی هست و شیخی که آنجا روی ترا خدمت کنند گفت نام او چیست گفت نام
شیخ اسمعیل قصری بشیخ نجم الدین آنجا رفت او را جای دادند در صفه درویشان
و آنجا ساکن شد و رنجوری وی دراز کشید و میگفت که با این همه از رنجوری
چندان رنج بمن نمیرسید که از آواز سماع ایشان که من سماع را بغایت منکر بودم
و قوت نقل کردن مقام دیگر نداشتم شبی سماع میکردند شیخ اسمعیل از گرمی سماع
ببالین من آمد و گفت میخواهی که برخیزی گفتم بلی دست من بگرفت و مرا بکنار کشید
و بمیان سماع برد و زمانی نیک مرا بگردانید و بر روی دیوارم تکیه داد من گفتم

لا مشدده نبی تخفیف لیکن جناب مشدده
صیغه مبالغه است و معنا الصیغه مبالغه قصد
اجتناب تمام کرده از ما سوی و از قیصت فهم
اشارت تامی اجتناب نمود از دنیا و زینت
و تجرید اختیار کرده تا که وعدولر اسم وجود کرد
مقتضای اشارت تجرید

که در حال خواهم افتاد چون بخود آمدم خود را تندرست دیدم چنانکه هیچ بیماری در خود
نمی دیدم مرا ارادت حاصل شد روز دیگر بخدمت وی رفتم و دست ارادت گرفتم
و بسلوک مشغول شدم و مدتی آنجا بودم چون مرا از احوال باطن خبر شد و علم
وافر داشتم مرا شبی در خاطر آمد که از علم باطن باخبر شدی و علم ظاهر تو از علم شیخ
زیادتست بامداد شیخ مرا طلب کرد و گفت برخیز و سفر کن که ترا بر عمار یاسر می باید رفت
من دانستم که شیخ بران خاطر من واقف شد اما هیچ نگفتم و برفتم بخدمت شیخ
عمار یاسر و مدتی آنجا نیز سلوک کردم و آنجا شبی مرا همین بخاطر آمد بامداد شیخ
عمار فرمود که نجم الدین برخیز و بمصر رو بخدمت روزبهان که این هستی را وی بسیلی
از سر تو بیرون برد برخاستم و بمصر رفتم چون بخانقاه وی در رفتم شیخ آنجا
نبود و مریدان او همه در مراقبه بودند هیچکس بمن نپرداخت آنجا کسی دیگر بود از
وی پرسیدم که شیخ کجاست گفت شیخ در بیرونست و وضو می سازد من بیرون
رفتم و شیخ روزبهان را دیدم که در آب اندک وضو می ساخت مرا در خاطر آمد که
شیخ نمیداند که درین قدر آب وضو جایز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت
و دست بر روی من افشاند چون آب بر روی من رسید در من بیخودی پیدا شد شیخ
بخانقاه در آمد من نیز در آمدم و شیخ بشکر وضو مشغول شد و من بر پای می
بودم منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد و را سلام کنم همچنان بر پای ایستاده غایب
شدم دیدم که قیامت قایم شده است و دوزخ ظاهر گشته و مردمان را می گیرند و آتش

می اندازند و برین راه که دیدم پشته ایست و شخصی بر سر آن پشته نشسته است و هر که میگوید
من تعلق بوی دارم او را رها میکنند و دیگران را در آتش می اندازند ناگاه مرا بگرفتند
و بکشیدند چون آنجا رسیدم گفتم من تعلق بوی دارم مرا رها کردند چون بر پشته
بالا رفتم دیدم که شیخ روزبهان است پیش وی رفتم و در پای وی افتادم او سیلی
سخت بر قفای من زد چنانکه از قوت آن بر روی در افتادم و گفت بیش ازین اهل حق را
انکار مکن چون بیفتادم از غیبت باز آمدم شیخ سلام نماز باز داده بود پیش رفتم
و در پای وی افتادم شیخ در شهادت نیز همچنان سیلی بر قفای من زد و همان
لفظ بگفت آن رنجوری از باطن من برفت بعد از ان امر کرد مرا که باز گرد و بخدمت
شیخ عمار رو چون باز می گشتم مکتوبی بشیخ عمار نوشت که هر چند مس داری
میفرست تا زر خالص گردانم و پیش تو فرستم از آنجا بخدمت شیخ عمار آمدم
و مدتی آنجا بودم چون سلوک تمام کردم مرا امر فرمود که بخوارزم رو وی میگفت
آنجا مردمان عجب اند و این طریق را و مشاهده را در قیامت منکرند گفت برو و باک
مدار بخوارزم آمدم و این طریق را منتشر گردانید و مریدان بسیار بروی جمع آمدند
و بارشاد مشغول شد چون کفار تتار بخوارزم رسیدند شیخ اصحاب خود را
جمع کرد و زیادت بر شصت بودند و سلطان محمد خوارزمشاه گریخته بود و کفار
تتار پنداشتند که وی در خوارزم است بخوارزم در آمدند شیخ بعض اصحاب را
چون شیخ سعدالدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و غیر ایشان طلب داشت گفت

زود برخیزید و ببلاد خود بروید که آتشی از جانب مشرق بر افروخت و تا دیک بمغرب
خواهد سوخت این فتنه ایست عظیم که در این امت مثل این واقع نشده است بعضی
از اصحاب گفتند چه شود اگر حضرت شیخ دعایی کند شاید که این از بلاد مسلمانان
مندفع شود شیخ فرمود که این قضاییست مبرم دعا دفع آن نمی تواند کرد پس اصحاب
التماس نمودند که چهارپایان آماده است اگر چنانچه حضرت شیخ نیز موافقت کنند
تا در ملازمت ایشان بخراسان متوجه شویم دور نمی نماید شیخ فرمودند که من اینجا
شهید خواهم شد و مرا اذن نیست که بیرون روم پس اصحاب متوجه خراسان
شدند چون کفار بشهر در آمدند شیخ اصحاب باقیمانده را بخواند و گفت قوموا
باذن الله نقاتل فی سبیل الله و بخانه در آمد و خرقه خود را بپوشید و میان محکم
ببست و آن خرقه پیش گشاده بود بغل خود را از هر دو جانب پر سنگ کرد و نیزه
بدست گرفت و بیرون آمد چون با کفار مقابل شد در روی ایشان سنگ می
انداخت تا آن غایت که هیچ سنگ نماند کفار وی را تیر باران کردند تیری بر سینه
مبارک ایشان آمد بیرون کشید و بینداخت و بدان برفت گویند که در وقت شهادت
پرچم کافری گرفته بود بعد از شهادت ده کس نتوانستند که وی را از دست شیخ
خلاص دهند عاقبت پرچم وی را ببریدند و بعضی گفته اند که حضرت مولانا جلال
الدین رومی قدس الله سره در غزلیات خود اشارت باین قصه و بانتساب خود
بحضرت شیخ کرده آنجا که گفته است شعر ما از آن محتشمانیم که ساغر گیرند

قوموا الخ یعنی برخیزید متوکلا و معتمد بر نام خدای تعالی تا ستانیم(?) کنیم در راه خدای تعالی

پرچم یعنی موی پیه بیاو چشم عجمی

٢٦٧

نه از آن مفلسکان که بز لاغر گیرند ۞ بیکی دست می خالص ایمان نوشند ۞
بیکی دست دگر پرچم کافر گیرند ۞ و کانت شهادته قدس الله تعالی روحه فی شهور
سنه ثمان عشر و ستمائه حضرت شیخ را مریدان بسیار بوده اند اما چندی از ایشان
یگانه جهان و مقتدای اهل زمان بوده اند چون شیخ مجد الدین بغدادی و شیخ
سعد الدین حموی و بابا کمال جندی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ سیف
الدین باخرزی و شیخ نجم الدین رازی و شیخ جمال الدین گیلی و بعضی گفته اند که مولانا
بهاء الدین ولد والد مولانا جلال الدین رومی نیز از ایشان بوده است قدس الله
ارواحهم

شیخ مجد الدین بغدادی قدس الله تعالی سره

کنیت وی
ابو سعید است و نام وی مجد الدین شرف بن المؤید بن ابی الفتح البغدادی
رحمه الله وی باصل از بغداد است خوارزمشاه از خلیفه بغداد التماس طبیبی کرد
پدر وی را فرستاد و بعضی گفته اند از بغداد که یکی از دههای خوارزم است و وی
از مقربان سلطان بود و شیخ رکن الدین علاء الدوله فرموده است که آنکه میگویند
که وی امرد بوده است که بصحبت شیخ رسیده خلاف واقع است مردی تمام
بوده اما صورت لطیف داشته وی را شیخ اول بخدمت متوضا مشغول ساخت
والده وی بشنید و او طبیبه بود و شیخ نیز طبیب بود والده وی کسی پیش شیخ
فرستاد که فرزند مجد الدین مرد نازک است و این کار پیش عجب است اگر شیخ فرماید
من ده غلام ترک بفرستم تا خدمت متوضا کنند و وی را بخدمت دیگر مشغول

کنند شیخ فرمود کاین سخن از تو عجب است که علم طب میدانی اگر بسر ترا تب صفراوی
زحمت دهد من دارو بعلاج ترک دهم بسر تو صحت نیابد شیخ رکن الدین علاء
الدوله گفته است که روزی یکی از مریدان سلطان بایزید که مردی بد حساب بود
وکار کرده با من گفت که چونست که تو باین خاندان ارادت آوردی و سلوک جز بمتابعت
بایزید کردی گفتم من این نمیدانم اما یک نوبت وضوی ساختم در اثنای آن
دیدم که دیوار قبله بگشاد و از آن سوی فضای پیدا شد و آسمان و ستاره مشتری
می‌نمود بر رسیدم که این چیست یکی گفت که این نور سلطان بایزید ست ساعتی شد آسمان
دیگر دیدم تمام نورانی همچو خورشید گفتم این چیست یکی گفت نور مجد الدین
بغدادیست آن درویش متعجب شد بعد از آن گفتم این سخن نه بآن میگویم که در
مراتب ایشان بیانی میکنم یا ترجیح می‌نهم شیخ مجد الدین را بر سلطان بایزید
اما هر کس را حق تعالی حواله کرده است بمشربی چون او توجه بآن مشرب کرد و متابع
آن طریق شد حق تعالی جهت ثبات قدم او در آن طریق و شیخ او در اعلی
مراتب بر و جلوه دهد و اگر نه علی التحقیق مراتب در قیامت پیدا شود و نشان علو
مرتبه درین عالم جز بمتابعت حبیب مطلق صلی الله علیه و سلم نیست هر که متابع تر
مرتبه وی عالی‌تر روزی شیخ مجد الدین با جمعی از مریدان خود نشسته بود سکری
بروی غالب شد گفت ما بیضه بط بودیم بر کنار دریا و شیخ ما شیخ نجم الدین
مرغی بود بال تربیت بسر ما فرود آورد تا از بیضه بیرون آمدیم چون بچه بط بودیم

دردریا

در دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت آن را دانست بر زبان
ایشان گذشت که در دریا میرد شیخ مجد الدین آنرا شنید بترسید پیش شیخ سعد الدین
حموی آمد و تضرع بسیار کرد که روزی که حضرت شیخ را وقت خوش باشد مرا خبر کن
تا به آن حضرت آیم و عذری بخواهم وقتی شیخ را در سماع حال خوش شد شیخ سعد الدین
شیخ مجد الدین را خبر کرد شیخ مجد الدین پای برهنه بیامد و طشتی پر آتش کرد
و بر سر نهاد و بجای کفش بایستاد شیخ بوی نظر کرد و فرمود چون بطریق درویشان
عذر سخن بر ایشان میخواهی ایمان و دین بسلامت بردی اما سرت برود و در دریا
میری و ما نیز در سر تو شویم و سرهای سرداران و ملک خوارزم در سر تو شود
و عالم خراب گردد و شیخ مجد الدین در قدم شیخ افتاد و باندک فرصتی سخن شیخ بظهور
آمد شیخ مجد الدین در خوارزم وعظ میگفت و مادر سلطان محمد خوارزمشاه عورتی
بود بغایت جمیله بوعظ شیخ مجد الدین می‌آمد و گاه گاهی بزیارت وی میرفت
مدعیان فرصت جستند تا شبی که سلطان بغایت مست بود عرضه داشتند
که مادر تو بمذهب امام ابو حنیفه رحمه الله بنکاح شیخ مجد الدین در آمده است
سلطان بسیار رنجیده شد فرمود که شیخ را در دجله اندازند انداختند خبر
بشیخ نجم الدین رسید متغیر گشت و گفت انا لله و انا الیه راجعون فرزند
مجد الدین را در آب انداختند و مدتی سر بسجده نهاد و زمان نیک در سجده بود پس
سر از سجده برآورد و گفت از حضرت عزت درخواستم تا بخونبهای فرزندم ملک

از سلطان محمد بازستانند اجابت فرمود و سلطان را ازان خبر دادند بغایت پشیمان شد پیاده بحضرت شیخ آمد و طشتی پر زر بیاورد و شمشیر و کفن بر سر آن نهاده و سر برهنه کرد و در صف نعال بایستاد و گفت اگر دیت می باید اینک زر و اگر قصاص می کنند اینک شمشیر شیخ در جواب فرمود کان ذلک فی الکتاب مسطورا دیت او جمله ملک تست و سر تو برود و سر بسی خلق و ما نیز در سر شما شویم سلطان محمد نومید بازگشت و عن قریب چنگیز خان خروج کرد و رفت آنچه رفت روزی قوال در مجلس شیخ مجد الدین این بیت را خواند شعر

خوش بافته اند دراز لجامه عشق ٭ گر زانک خط سبز بر کنارش بودی ٭

شیخ محاسن خود را بگرفت و تیغ بادست بر گلو نهاد و گفت ٭ گر یک خط سرخ بر کنارش بودی ٭ و همانا که باین اشارت بشهادت خود کرده باشد و بعد ازان این رباعی بگفت رباعی

در بحر محیط غوطه خواهم خوردن ٭ یا غرقه شدن یا گهری آوردن ٭ کار تو مخاطره است خواهم کردن ٭ یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن ٭

در خدمت شیخ نجم الدین کبری قدس سره درویشی بود از قریه بسکرآباد و ویرا زنگی بسکردی میگفتند و بمقام عالی رسیده بود تا غایتی که تا وی از خلوت بیرون نیامدی سماع برنخواستی روزی در اثنای سماع وقت او خوش شد از زمین برخواست و طاق بلند بود انجا بر ان طاق نشست و در وقت فرود آمدن از بالا بر گردن شیخ مجد الدین بغدادی جست و پایها فرو آویخت و شیخ مجد الدین [illegible] میزد و این زنگی مردی بلند و گران بود و شیخ مجد الدین بسی نازک و لطیف

چون از سماع فارغ شد گفت ندانستم که زنگی است بر گردن من یا گنجشکی و چون از گردن او فرود می آمد رخساره او را بدندان بگرفت چنانکه نشان بماند بارها شیخ مجد الدین گفتی که مرا در قیامت همین تفاخر تمام است که اثر دندان زنگی بر روی من باشد شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره گفته است که شیخ مجد الدین بغدادی فرموده که در واقعه از حضرت رسول صلی الله علیه وسلم پرسیدم که ما تقول فی حق ابن سینا قال صلی الله علیه وسلم هو رجل اراد ان یصل الی الله تعالی بلا واسطتی فحجبته بیدی هکذا فسقط فی النار من این حکایه پیش استاد مولانا جمال الدین جلبی میگفتم او گفت عجب و بعد ازان فرمود که از بغداد بشام رفتیم که از انجا بروم رویم چون بموصل رسیدیم شب در مسجد جمعه بودم چون در خواب شدم دیدم که کسی میگوید که انجا میروی که فایده گیری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند و شخصی در میان ایشان نشسته و نوری از سر وی بآسمان پیوسته وی سخن میگفت و ایشان می شنیدند گفتم این کیست گفتند مصطفی صلی الله علیه وسلم من پیش رفتم و سلام گفتم جواب گفتند و مرا در حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی حق ابن سینا فرمود که رجل اضله الله علی علم دیگر گفتم ما تقول فی حق شهاب الدین مقتول گفت هو من متبعیه بعد ازان گفتم از علمای اسلام نیز بپرسم پرسیدم که ما تقول فی حق فخر الدین الرازی گفت هو رجل معاتب گفتم ما تقول فی امام الحرمین

ما تقول یعنی چه میگوئی در حق فخر الدین رازی
گفت هو رجل معاتب یعنی وی مردیست مواخذ

کفت هو من نصر دینی کفتم ما تقول فی امام ابی الحسن الاشعری کفت انا
قلت وقولی صدق الایمان یمان والحکمة یمانیة بعد ازان کسی که نزدیک من بود مرا
کفت ازین سوآلها چه میکنی دعایی درخواست کن که ترا فایده کند بعد ازان کفتم یا
رسول الله مرا دعایی بیاموز فرمود که قل اللهم تب علیّ حتی اتوب واعصمنی حتی
لا اعود وحبب الی الطاعات وکره الی الخطیات بعد ازان از من پرسید که بکجا میروی
کفتم بروم فرمود که الروم ما دخله المعصوم ومن از واقعه باز آمدم در انجا عزم بود
ومولانا موفق الدین کواشی انجا بود و در آخر عمر ضریر کشته بزیارت وی رفتم پرسید
که تو کیستی بکفتم کفت از کجا می آیی کفتم از بغداد کفت بکجا میروی کفتم بروم
کفت بروم کفتم بلی کفت الروم ما دخله المعصوم من متعجب شدم و دست در دامن
او زدم کفتم مکر شما در مجلس دوشین حاضر بودید کفت دع عنی دست
از وی بداشتم و باز کشتم شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره کوید که مولانا
جمال الدین مزدی عزیز بود و او را تصانیف مشهوره در علوم بسیار است و میان
او و امام غزالی دو واسطه بیش بوده است و این حکایت وی دلیل است
بر صحت واقعه شیخ مجد الدین را چون شیخ مجد الدین را در سنه سبع وستمائه
شهید کردند خاتون وی که از نیشابور بود وی را به نیشابور نقل کرد و در سنه
ثلاث وثلاثین وثمان مائه وی را باسفراین نقل کردند شیخ سعد الدین حموی
قدس سره نام وی محمد المؤید بن ابی بکر ابن ابی الحسن بن محمد بن حمویه است

از

از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است قدس الله تعالی روحه وفی تاریخ الیافعی کان
صاحب احوال وریاضات وله اصحاب مریدون وکان مسکن سفح قاسیون
مدة ثم رجع الی خراسان فتوفی هناک در علوم ظاهری و باطنی یکانه است
مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب و سجنجل الارواح وغیر آن ودر مصنفات
وی سخنان مرموز و کلمات مشکل وارقام واشکال ودوایر که نظر
عقل وفکر از کشف وحل آن عاجز است بسیار است وهمانا که تا دیده بصیرت بنور کشف
منفتح نشود ادراک آن متعذر است وی کفته است بشرنی الله سبحانه وقال من اصغی
کلامک بحسن القبول والاعتقاد فی ذکری وتعریفی فقد اندرجت فیه نطف العلم
والمعرفة وان التبس علیه فی الحال فقد ثبت له النصب فی طور من اطواره شیخ صدر الدین
قونیوی قدس الله تعالی سره بصحبت وی میرسیده است میکوید که از وی شنیده
که میکفت مواثیق هفت است ودر میثاق الست بربکم منحصر نیست آنرا با شیخ خود شیخ محیی
الدین قدس الله تعالی سره باز کفتم کفت کلیات را میکوید واکرنه جزئیات از این
بیش است شیخ مؤید الدین الجندی در شرح فصوص الحکم میکوید که شیخ صدر الدین
روزی در مجلس سماع با شیخ سعد الدین حاضر بود شیخ سعد الدین در اثنای
سماع روی در صفه که در ان منزل بود کرد بادب تمام مدتی بر پای ایستاد و بعد ازان
چشم خود را بپوشید وآواز داد که ای صدر الدین چون شیخ صدر الدین پیش آمد چشم
بر روی وی بکشاد وکفت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در ان صفه حاضر

بودند خواستم که چشمی بمشاهدهٔ جمال آنحضرت مشرّف شده است اول بر دوی لق
بکشایم وی گفته که وقتی که روح مرا عروجی واقع شد و از قالب منسلخ گشت سیزده
روز چنان بماند انگاه بقالب آمد و قالب درین سیزده روز چون مرده افتاده بود
و هیچ حرکت نمی کرد چون روح بقالب آمد و قالب بر خواست خبر نداشت که چند روز
افتاده است دیگران که حاضر بودند گفتند که سیزده روز است تا قالب تو چنین
افتاده است و از اشعار وی است که در کتاب محبوب درج کرده است این رباعی
عربی رباعی یا راحة مهجتی ونور البصر ؞ استیقظ قلبی بك وقت السحر ؞
ناجیت ضمیر خاطری یا قمری ؞ انی انا فیك وانت لی فی نظر ؞ واین رباعی فارسی
نیز از ان قبیل است ؞ کافر شوی ار زلف نگارم بینی ؞ مؤمن شوی ار عارض یارم بینی ؞
در کفر میا و ین و در ایمان منگر ؞ تا عزّت یار و افتقارم بینی ؞ رباعی
بی تو نظری نیست مرا در کاری ؞ بی روی تو خوش نیاید مرگل زاری ؞ در باغ
رضای چون تو نه یاری ؞ پیدا و نهان روی تو دیدم باری ؞
بی تو نه بهشت باید مرنی رضوان ؞ نی کوثر و زنجبیل و بحر حیوان ؞ با قهر تو دوزخ است
دار رضوان ؞ با لطف تو دوزخ همه روح و ریحان ؞ واین شعر نیز از ان قبیل است
انت قلبی وانت فیه حبیب ؞ ولسقم القلوب انت طبیب ؞ لیس فی قلب من یحبّك صدق
غیر ذکراك حالة تستطیب ؞ انت سقمی وصحّتی وشفائی ؞ وبك الموت والحیاة
یطیب ؞ واذا ما نظرت فی بلطف عن فؤادی واعمی لا یغیب لك سرّی ونجوی

وضمیری ساجد و شاهد ومالی نصیب عمر وی شصت و سه سال
بوده است و در روز عید اضحی سنه خمسین و ستمائه از دنیا رفته است و قبر
وی در بخاراست شیخ سیف الدین باخرزی قدس سره وی از خلفای شیخ نجم
الدین کبری است بعد از تحصیل و تکمیل علوم بخدمت شیخ آمد و تربیت یافت
در اوایل که وی را بخدمت می نشاند در اربعین دوم بدر خلوت وی آمد و انگشت
مبارک بر در خلوت وی زد و آواز داد که ای سیف الدین شعر منم عاشق ار غم سازگار است
تو معشوقی ترا با غم چه کار است ؞ برخیز و بیرون آی انگاه دست وی بگرفت
و از خلوت بیرون آورد و بطرف بخارا روانه کرد باید وقتی برای شیخ نجم الدین
از خطای کنیزکی آورده بودند شب زفاف با اصحاب گفته است که امشب بلذت
مشروع اشتغال خواهیم نمود شما نیز در موافقت ترک ریاضت کنید و بفراغت
و آسودگی بسر برید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ سیف الدین آن شب ابریقی
بزرگ پر آب کرد و بر در خلوت شیخ بایستاد چون وقت صبح شیخ بیرون آمد و ترا
دید گفت ما نه گفته بودیم که امشب بلذت و حضور خود مشغول باشید چرا
باین ریاضت خود را در رنج انداختی گفت شما فرمودید که هرکس بلذت و حضور
خود مشغول باشد مرا این ریاضت خود را در رنج مرا هیچ لذتی ورای آن نیست
که بر آستانهٔ حضرت شیخ بخدمت بایستم شیخ فرمود که بشارت باد ترا که سلطانان
در رکاب تو بدوند روزی یکی از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمد و در وقت

باز کشتن از شیخ درخواست کاسپی نذر شیخ کرده ام التماس می نمایم که شیخ قدم رنجه

فرماید تا بدست خود ایشان را سوار کنم شیخ التماس وی را مبذول داشت بدر

خانقاه پادشاه رکابش بکرفت تا شیخ سوار شود اسب سرکشی کرد و عنان

اندر ربود قریب به پنجاه کام در رکاب شیخ بدوید شیخ با پادشاه کفت حکمت

در سرکشی این اسب آن بود که ما شبی در خدمت شیخ الاسلام شیخ نجم الدین

بودیم ما را بشارت داد که پادشاهان در رکاب تو بدوند اکنون این مصدق سخن

شیخ شد و من کلماته القدسیة هذه الرباعیات رباعی

هر شب بمثال پاسبان کویت باشد که برای ای صنم روز جبا نامم زجریدهٔ سکان

کویت هرچند کی زعشق بیکانه شوم با عافیت آشنا و بیکانه شوم

ناکاه پری رخی بمن بر کذرد برکردم از آن حدیث و دیوانه شوم روزی بجنازه

درویشی حاضر شد کفتند شیخا تلقین فرمایید پیش روی میت آمد و این رباعی

فرمود رباعی کر من کنه روی زمین کرد ستم لطف تو امید ست که کیرد دستم

کفتی که بوقت عجز دستت کیرم عاجز تر ازین مخواه که اکنون هستم توفی

قدس الله تعالی سره فی سنه ثمان و خمسین و ستمائه و قبر وی در بخارا است

عین الزمان جمال الدین کیلی رحمه الله وی نیز از خلفای شیخ نجم الدین است

بسیار دانشمند و فاضل بوده است در اوایل که عزیمت صحبت شیخ کرد بکتب خانه

درآمد و از لطایف علوم عقلی و نقلی مجموعهٔ انتخاب کرد که در سفر مونس

وی باشد چون نزدیک خوارزم رسید شبی در خواب دید که شیخ با وی کفت کیلک

پشته بینداز و بیا چون بیدار شد اندیشه کرد که پشته چیست و من از دنیا هیچ ندارم

شب دوم همین خواب دید و سیم نیز از شیخ پرسید که شیخا پشته چیست کفت

آن مجموعه که جمع کرده چون بیدار شد آن را در جیحون انداخت چون بحضرت شیخ

رسید کفت اکر آن مجموعه را نمی انداختی ترا هیچ فایده نمی بود پس وی را خرقه پوشانید

و در اربعین نشاند و بعد از اتمام اربعین عین الزمان لقب نهاد شیخ جمال الدین

در قزوین می بوده است یکی از سادات قزوین را عزیمت شیراز شد از شیخ التماس

سفارشی به پادشاه شیراز که بشیخ ارادت تمام داشت کرد شیخ پاره کاغذ طلبید

و بر آنجا نوشت که عسل و رازیانه بوی باید داد چون آن سید بشیراز رسید و قصد

ملاقات پادشاه کرد کفتند که وی درد شکم دارد و در حمام است بدر حمام رفت

دید که پادشاه بر سر حمام نشسته است و از درد شکم تشویش عظیم دارد پیش

رفت و سلام کرد کفت از کجا می آیی کفت از قزوین از وی احوال شیخ را پرسید کاغذ را

بوی داد بکشادند دیدند که در وی نوشته است که عسل و رازیانه کفت شیخ بنور

فراست و کرامت علاج ما نوشته فرمود تا حاضر کردند بخوردند و فی الحال شفا

یافت و آن سید را رعایت بسیار کرد بابا کمال الجندی رحمه الله چون خدمت

بابا کمال الجندی در خدمت شیخ نجم الدین مرتبهٔ تکمیل و اکمال یافت حضرت شیخ

خرقه بوی داد و کفت در دیار ترکستان مولانا شمس الدین مفتی را فرزندیست

که وی را احمد مولانا میگویند خرقه ما را بدو رسان و تربیت از وی دریغ مدار چون
چون بابا کمال بجند رسید جمعی کودکان بازی میکردند و احمد مولانا چون هنوز
کودک بود درمیان ایشان بود اما بازی نمیکرد جامهای ایشان را نگاه میداشت
چون بابا کمال را دید برخاست و استقبال وی کرد و سلام گفت بعد از آن گفت چند
ما جامه دیگران نگاه داریم و شما جامه ما نگاه دارید خدمت بابا وی را در کنار گرفت
و بخانه مفتی آمدند مفتی گفت این فرزند مجذوبست شاید که خدمت شایسته
نتواند کرد برادر خوردتر وی دانشمند مولانا بغایت زیرکست و مودب بابا گفت
وی نیز با نصیب گردد اما ما بحواله شیخ بخدمت وی آمده ایم احمد مولانا در اندک
فرصتی تربیت تمام یافت و صیت کمالات وی منتشر شد و بسی از طالبان صحبت
وی تربیت یافتند و بمرتبه کمال رسیدند و یکی از آنها شیخ بهاء الدین کبری است
که تربیت برادر خود دانشمند مولانا را که محمد نام داشته حواله بوی کرده بودند
شیخ بهاء الدین تربیت فرزند خود ابو الفتوح را حواله بدانشمند مولانا کرده است
و همانا که خدمت خواجه ابو الوفا خوارزمی را انتساب با بو الفتوح است چنانکه
در بیان سلسله خود گفته است شعر رسید فیض علی را ز احمد مختار ٭
پس از علی حسن (بصری) آمد خزینه اسرار ٭ حبیب و طایی و معروف پس سری و جنید ٭
دو بو علیست دگر مغربی سر اخیار ٭ عقیب این همه بو القاسم و پس از نساج (ابوبکر) ٭
امام احمد و پس سهروردی و عمار ٭ پس از اکابر مذکور شیخ نجم الدین ٭

مراد دو بو علی ابو علی رودباری و ابو علی کاتب است

مراد ابو عثمان

ابو النجیب سهروردی

که بود

که بود قدوه اخیار و سرور ابرار ٭ کمال واحد و آنگه بهاء ملت دین ٭ دگر محمد و
پس ابو الفتوح فخر کبار ٭ و خدمت خواجه ابو الوفا رحمه الله تعالی را از
مشارب صافیه ارباب توحید و اصحاب اذواق و مواجید شربی تمام بوده است
چنانکه از رسایل و اشعار ایشان بتخصیص رباعیات این معنی ظاهر است و اثبات
این دعوی را رباعی چند آورده میشود رباعی ای آنکه توئی حیات جان جانم ٭
در وصف تو گر چه عاجز و حیرانم ٭ بینایی چشم من توئی می بینم ٭ دانایی عقل
من توئی میدانم ٭ من از تو جدا نبوده ام تا بودم ٭ اینست دلیل طالع مسعودم ٭
در ذات تو ناپدیدم ار معدومم ٭ و ز نور تو ظاهرم اگر موجودم ٭ چون بعض
ظهورات حق آمد باطل ٭ پس منکر باطل نشود جز جاهل ٭ در کل وجود هر که
جز حق بیند ٭ باشد ز حقیقة الحقایق غافل ٭ او هست نهان و آشکار است
جهان ٭ بل عکس بود بشهود اهل عرفان ٭ بل اوست همه چه آشکارا چه نهان ٭
کاهل حقی بجز یکی هیچ مدان ٭ یکیست ولی نه آن یکی کش دانی ٭ یکی که نباشد
آن یکی را ثانی ٭ خود را نتوی خود اگر برهانی ٭ دانیش نه از دلایل برهانی ٭
بکریم و اعتذار بدتر ز گناه ٭ چون هست مرا درین سه دعوی تباه ٭
دعوی وجود و دعوی قدرت و فعل ٭ لا حول و لا قوة الا بالله ٭ وفات خواجه
ابو الوفا در شهور سنه خمس و ثلاثین و ثمانمایه بوده است رحمه الله تعالی شیخ
نجم الدین رازی المعروف بدایه رحمه الله وی نیز از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است

کہ تربیت وی را حواله بشیخ مجد الدین کرده بوده است صاحب مرصاد العباد و تفسیر
بحر الحقایق است و نیز از کشف حقایق و شرح دقایق قوت و قدرت تمام بوده است
در واقعهٔ چنگیز خان از خوارزم بیرون آمد و بروم رفت و وی را با شیخ صدر الدین
قونوی و مولانا جلال الدین رومی اتفاق ملاقات افتاد گویند که وقتی در یک مجلس
جمع بوده اند نماز شام قایم شد از وی التماس امامت کردند در هر رکعتی قل یا ایها
الکافرون خواند چون نماز تمام کردند مولانا جلال الدین رومی با شیخ صدر الدین
بروجهٔ طیبت گفت که ظاهرا یکبار برای شما خواند و یکبار برای ما وفات وی در سنه
اربع وخمسین وستمائه بوده است در سنه اربع وخمسین وستمائه بوده است
در شونیزیهٔ بغداد بیرون مقبرهٔ شیخ سری سقطی و شیخ جنید قبری بود میگفتند
که قبر وی است والله اعلم و از مقولات وی است این رباعی رباعی

شمع ار چه چو من داغ جدایی دارد ٭ با گریه و سوز آشنایی دارد ٭ سر رشتهٔ
شمع به که سر رشتهٔ من ٭ کان رشته سری بروشنایی دارد

شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی قدس سره وهو علی بن سعید بن عبد الجلیل اللالاء الغزنوی
و این شیخ سعید که پدر شیخ علی لالا است پسر عم حکیم سنایی است بعزم حج
بخراسان آمده و بصحبت شیخ ابو یعقوب یوسف الهمدانی رحمه الله رسیده در آن
وقت که شیخ نجم الدین کبری بهمدان میرفت بطلب حدیث در یک فرسنگی همی
که شیخ علی لالا آنجا می بود فرود آمده بود اتفاقا همان شب شیخ علی لالا در واقعه

بروجه طیبت گفت طیبت باعتبار لفظ الکافرون است

سی وی علی است پسر سعید بن عبد الجلیل لالای غزنوی

در مقامات شیخ نجم الدین چنین مذکور است که شیخ علی لالا گفت من شبی بخواب دیدم بحضرت شیخ رفتم والتماس کردم که دست بدو دهم اشارت کرد تا دست در دست دیگری نهادم و شیخ دست او بگرفت ...

دید

دید که نردبانی نهاده بود تا آسمان و شخصی بر سر نردبان ایستاده بود و مردم یک یک
پیش او می آمدند و او دست ایشان میگرفت و می برد تا در آسمان و آنجا شخص
ایستاده بود دست ایشان را بدست او میداد و او ایشان را در آسمان می برد شیخ علی
لالا نیز برفت و او را بر نردبان بالا بردند و دستش بدست او دادند و وی را باسمان
در برد چون آن واقعه را پیش پدر بگفت پدرش گفت آن شخص را می شناسی گفت می
شناسم و نام او میدانم گفت که طلب او می باید کرد که کلید تو در دست اوست
پس شیخ علی لالا بطلب او مسافر شد و چندین سال گرد عالم سفر کرد و از وی نام
و نشان نمی یافت تا آن زمان که شیخ نجم الدین بخوارزم آمد و این طریقه را منتشر کردانید
و دران وقت شیخ علی لالا در ترکستان در خانقاه شیخ احمد یسوی بود روزی
شخصی از خوارزم آمده بود و شیخ علی لالا در خلوت می شنید که شیخ احمد از وی
می پرسید که در خوارزم هیچ درویش هست و مردمان بچه مشغولند آن شخص گفت
این زمان جوانی آمده است و بار شاد خلق مشغول شده و خلقی بر وی جمع آمده
اند پرسید که چه نام دارد گفت که نجم الدین کبری چون شیخ علی لالا این نام بشنید
از خلوت بیرون جست و میان بسفر دربست شیخ احمد یسوی فرمود که چه بوده است
گفت سفر میکنم فرمود که صبر کن تا زمستان بگذرد گفت نتوانم بخدمت شیخ نجم
الدین آمد و بسلوک مشغول شد بعد از آن بخندگاه شیخ مجد الدین آمد و مرید
شد و شیخ نجم الدین بسی و پنج سالگی نزدیک بوده است که بسلوک مشغول شده

وشیخ مجد الدین بسه چهار سال از شیخ علی لالا زیادت بوده است اما شیخ علی لالا
در اول جوانی بطلب مشغول شده بوده وایشان آن وقت هنوز بسلوک مشغول
نشده بوده اند وتحصیل می کرده اند شیخ علی لالا بصحبت بسیار از مشایخ رسیده
بوده وکویند که از صد وبیست وچهار شیخ کامل مکمل خرقه داشته وبعد از وفات
وی صد وسیزده خرقه از انجمله باقی بوده وسفر هندوستان کرده بوده وصحبت
ابو الرضا رتن رضی الله عنه دریافته وامانت رسول صلی الله علیه وسلم از وی
کرفته چنانکه شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا تصحیح فرموده وکفته که صحب بعنی
الشیخ رضی الدین علی لالا صاحب رسول صلی الله علیه وسلم ابی الرضا رتن ابن
نصر رضی الله عنه فاعطاه مشطا من مشاط رسول الله صلی الله علیه وسلم
وشیخ رکن الدین علاء الدوله آن شانه را در خرقه پیچیده وآن خرقه را در کاغذی
وبخط مبارک خود بران کاغذ نوشته هذا المشط من مشاط رسول الله
صلی الله علیه وسلم وصل الی هذا الضعیف من صاحب رسول الله صلی الله
علیه وسلم وهذا الخرقة وصله من ابی الرضا رتن الی هذا الضعیف وهم شیخ
رکن الدین علاء الدوله بخط مبارک خود نوشته است که چنین کویند که آن امانت
برای شیخ رضی الدین علی لالا بوده است از رسول صلی الله علیه وسلم وهذا رباعیة
من انفاسه القدسیة منقول من خط بیده

همجان بهزار دل کرفتار توانست ۔ ندر طلبت نه خواب باید نه قرار
هرکس که در آرزوی بیدار توانست ۔ توفی رحمه الله

یعنی صحبت داشت شیخ رضی الدین علی لالا
با صحبت دار رسول صلی الله علیه وسلم ابو
الرضا رتن بسر نصر رضی الله تعالی عنه پس
بوی داد شانه از شانهای رسول صلی الله
علیه وسلم

هذا المشط یعنی این شانه از شانهای رسول
صلی الله علیه وسلم که باین ضعیف رسید
از صحبت دار رسول صلی الله وسلم یعنی
بواسطه این خرقه رسید باین ضعیف از
ابی الرضا رتن یکی بواسطه

وهذا رعبا یعنی این رباعی از انفاس قدسیه
شیخ رضی الدین علی لالا است ومنقول
از خط ید وی

تعالی

271

تعالی روحه فی الثالث من ربیع الاول سنه اثنین واربعین وستمائه **شیخ**
جمال الدین احمد جوزقانی رحمه الله تعالی وی از اصحاب شیخ
رضی الدین علی لالا است وشیخ رکن الدین علاء الدوله کفته است که شیخ احمد عجب
مرد ذاکر بوده است مرتبه عالی دارد من در غیب مرتبه سلوک او را مناسب یافتم
با شیخ ابو الحسن خرقانی وازان شیخ رضی الدین علی لالا را با سلطان بایزید قدس
الله تعالی ارواحهم شیخ رضی الدین علی کفته است هر که با خاموشی احمد درسازد
آنچه از جنید وشبلی یافته اند از وی یابد روزی شیخ سعد الدین حموی بجوزقان
رسید کسی فرستاد وشیخ احمد را طلب داشت شیخ احمد نیت عزلت کرده بود نیامد
باز کسی فرستاد که می باید آمد که مرا اشارتی رسیده است که چون از جهت تو شیخ
علی اجازت نامه نوشته من هم بنویسم شیخ احمد جواب فرستاد که من خدای تعالی را
باجازت نامه نخواهم پرستید شیخ رکن الدین علاء الدوله کفته که این سخن مرا از
وی بسیار خوش آمده است وقتی شیخ احمد یکی از مریدان را دید که مراقبه کرده بود
کفش بیرون کرد وچند کفش محکم بر پس کردنا وبزد مرید کفت مراقبه کرده ام شیخ
رنجش می نماید مراقبه کسی را روا بود که یک هفته طعام نخورده باشد چون آواز پای
بشنود در خاطرش نیاید که این کس برای من طعام می آورد وی در سلخ ربیع الاخر سنه
تسع وستین وستمائه از دنیا رفته **شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی کسرقی** رحمه الله
وی نیز از اصحاب شیخ احمد جوزقانیست در تسلیک طالبان وتربیت مریدان

وکشف وقایع ایشان شانی عظیم داشته است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است
که پدر من از من پرسید که درین زمان از اولیا کدام مانده اند گفتم هستند ابن عجیل
در یمن و شمس الدین ساوجی است در ششتر و خواجه حاجی در ابهر و چند کس دیگر از مشایخ
که بر صراط مستقیم بودند برشمردم گفت چونست که این همه هستند و تو ارادت
بشیخ نور الدین عبد الرحمن آوردی و بایشان التفات نکردی گفتم مرا مقصودی بود
که جز بارشاد او راست نمی آمد من میخواستم که سلوک کنم و این طریقه بشناسم و در آن
وقت در همه عالم استاد نبود غیر او و مرا بآن کاری نبود که ببینم که بزرگان کدام اند
تا هر که را بزرگتر نشان دهند بخدمت آورم چه اگر کسی را با آهنگری کار باشد
و بدکان زرگری رود عقل بروی خندد و هم شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته که
اگر در آخر الزمان نه وجود شیخ نور الدین عبد الرحمن قدس الله تعالی روحه بودی
سلوک بکلی محو شدی و نشان نماندی اما چون حق تعالی این طریق را تا قیامت
باقی خواهد داشت بوی مجدد کرد و هم وی گفته که روزی در جماعت خانه غایب
شدم امام غزالی را دیدم که نشسته بود و سر بزانو نهاده و قلم در میان دو انگشت
گرفته متحیر از وی پرسیدم که چه میشود و امام در چه فکر است گفت چگونه متفکر
نباشم که من در دنیا سیمرغ را سی صفت نوشته‌ام و این ساعت می بینم و همه غلط
بوده این واقعه را بخدمت شیخ نور الدین عبد الرحمن گفتم فرمود که عجب من نیز در
دهی شقان بودم و آن وقت مرا در معرفت سخن گفتن شره تمام بود در غیب می بینم

ابن عجیل بکسر عین مهمله و جیم مشدد
و سکون یاء مثناة تحتانیه و لام
و هو احمد بن موسی ابن عجیل در شان
وی گفته اند که مثل احمد بن موسی
در میان اولیا بمنزله مثل یحیی بن زکریاست
در میان انبیا علیهم السلام که معصیتی نکرد
و قصد معصیتی نیز نکرد از وی پرسیدند
از سماع صوفیان گفت اگر مباح دانم
من اهل آن نیستم و اگر انکار کنم بدرستی
که سماع کرده اند کسانی که بهتر از من اند
منه

که حق

که حق تعالی مرا میگوید که تو نمیدانی که از حسرتی که هست امام غزالی را هیچ حسرت
بآن نمیرسد که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد بعد از آنکه از غیب باز آمدم
بر زبان خود عقده یافتم و خاموشی پیشه کردم و بکار خود مشغول شدم
ولادت وی در شوال سنه تسع و ثلاثین و ستمائه بوده است و در بغداد از دنیا
رفته **ابو المکارم رکن الدین علاء الدوله احمد بن محمد البیابانکی قدس سره**
وی در اصل از ملوک سمنانست بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان وقت شغل
گرفت در یکی از حروب که سلطان را با اعدا بود جذبه رسید بعد از آن در شهور سنه
سبع و ثمانین و ستمائه در بغداد بصحبت شیخ نور الدین عبد الرحمن کسرقی رسید
و در وقت مراجعت از حجاز در تسع و ثمانین و ستمائه اذن ارشاد یافت و بعد از
سنه عشرین و سبعمائه در خانقاه سکاکیه در شانزده سال صد و چهل
اربعین برآورد و گویند که در سایر اوقات صد و سی اربعین دیگر برآورده است
و چون عمر وی بهفتاد و هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب
سنه ست و ثلاثین و سبعمائه در برج احرار صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در
حظیره قطب زمان عماد الدین عبد الوهاب مدفون گشت روزی پادشاه چوپان
پیش شیخ آهویی فرستاد و سلام رسانید و نیازمندی نمود که این گوشت صید است
بخورید که حلال باشد شیخ گوید که مرا درین حالت حکایت امیر نوروز یاد آمد
که آن وقت در خراسان بود و من بزیارت مشهد طوس رفته بودم و او بشنید

و با پنجاه سوار از عقب من بیامد و گفت میخواهم که مادام که در خراسان باشی با تو باشم
چند روزی با وی مصاحبت افتاد یک روز آمد و دو خرگوش آورد و گفت من خود
زده ام بخور گفتم گوشت خرگوش است و هر کس زده است من نمیخواهم خورد گفت چرا
گفتم بقول امام جعفر رضی الله تعالی عنه حرام است و چون یکی از بزرگان او را حرام
داشته است ناخوردن او بهتر است برفت و روزی دیگر بیامد و آهویی بیاورد
و گفت این آهو را من زده ام به تیری که من تراشیده ام و بر اسب نشسته بوده ام
که از پدران مادر قدیم بیش از غارت تخم بر تخم بما رسیده است گفتم این همان
حکایت مولانا جمال الدین دکزینی است که یکی از امراء مغول که در حوالی همدان
می نشست و با وی دعوی ارادت می کرد روزی به پیش وی درآمد و دو مرغابی
بنهاد و گفت این را باز من گرفته است و حلال باشد مولانا تناول فرمایند مولانا
گفت سخن در مرغابی نیست سخن در آنست که باز تو دوش تا مرغ کدام بیوه زن خورده است
که امروز او را قوت گرفتن این مرغابی حاصل شده است بردار و ببر که لایق شما است
اسب تا دوش جو کدام مظلوم خورده است که امروز او را قوت دویدن حاصل شده است
تا در پشت او تو آهو می توانی زد مرا خوردن آن روا نباشد القصه هرچند گفت و گو
کرد نخوردم اما درویشان را گفتم بخورید شاید که چون به نیاز آورده کاری برآید
ببرکت نیازمندی او و درویشی از شیخ سوال کرد که چون این بدن را در خاک ادراک
نیست و بدن مکتسب با روح از وی مفارق شده اند و در عالم ارواح حجاب نیست

چه احتیاج است بسر خاک رفتن و فایده چیست چه در مقامی که توجه کنند بروح بزرگی
همان باشد که بر سر خاک رفته اند شیخ فرمود که فایده بسیار دارد یکی آنکه چون بزیارت
کسی میرود چندانکه میرود توجه او زیادت می شود و چون بسر خاک رسد و بحس
مشاهده کند خاک او را حس او نیز مشغول او شود و بکلی متوجه گردد و فایده
بیشتر باشد و دیگر آنکه هرچند للارواح را حجاب نیست و همه جهان او را یکی است
اما در بدنی که هفتاد سال با او صحبت داشته باشد و بدن محشور او که بعد از حشر
ابدالآباد با آنجا خواهد بود آنجا باشد آن موضع نظر و تعلق او بیشتر بود که بمواضع
دیگر پس حکایت کرد که یک نوبت در خلوت جنید قدس الله تعالی سره بودم و از
خلوت وی ذوق تمام رسید بسبب جنید که در آن خلوت بوده بیرون آمدم و بسر
خاک وی رفتم آنجا آن ذوق نیافتم این معنی را با خدمت شیخ قدس سره بگفتم
فرمودند که آن ذوق بسبب جنید یافتی یا نه گفتم بلی گفت در موضعی که در عمر خود
پیداست که چند نوبت آنجا بوده باشد وقتی که ذوق حاصل می شود در بدنی که چند
سال با او صحبت دایم داشته بود اولی باشد که ذوق بیشتر حاصل شود اما شاید که بسبب
مشغولی حس بر سر خاک در توجه تقصیری افتاده باشد آخر در خرقه که اهل دلی
پوشیده باشد ذوق آن مشاهده می توان کرد و بدن از خرقه نزدیکتر است و فواید
زیارت بسیار است کسی اینجا توجه کند بروحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم
فایده یابد اما اگر بمدینه رود و روحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم از رفتن او

ورنج راه او باخبر باشد و چون ابخارا رسد به حسن نیت روضهٔ پاک آنحضرت را صلی الله
علیه وسلم بکلی متوجه شود فایدهٔ او را با فایدهٔ این چه نسبت باشد و اهل مشاهده
این معنی تحقیق باشد وی فرموده که جملهٔ انبیا برای آن آمده اند تا چشم خلق را بگشایند
بعیب خود و کمال حق و بعجز خود و قدرت حق و بظلم خود و عدل حق و بجهل خود و علم حق
و بمذلت خود و عزت حق و به بندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنای حق و بتقصیر
خود و نعمتهای حق و بفنای خود و بقای حق همبرین قیاس نیز شیخ برای آنست که
چشم مریدان را باین معانی بگشاید پس هرچند مرید در اثبات خود و کمال خود بیش کوشد
یا عملی کند تا کمال او ظاهر شود شیخ از وی بیشتر رنجد چه شیخ این همه رنج
از برای آن می کشد تا چشم کمال بین نفس او را بدوزد و چشمی که کمال حق بیند بگشاید
و او هر لحظه در کمال خود چشمی دیگر می گشاید پس در ضیعت رنج شیخ می کوشد
در حق خود درویش می باید که در کمین نفس باشد تا هر چشمی که در کمال خود می
گشاید حالی او را می پوشد و اگر چنین باشد تا او خبر شود نفس از هر سر مویی چشمی
ببیند کمال خود بگشاید و از دیدن کمال حق کور گرداند که خاصیت وی اینست و هم
وی فرموده که این مردمان عجب اعتقادها دارند البته می گویند که درویش می باید
که محتاج و گدا باشد نمیدانند که حق تعالی هرگز مرشد را محتاج نداشته است
بخلق و چرا باید که بندگان خدای تعالی جز بخدای تعالی محتاج باشند آخر این دنیا را
با این همه نعمت برکت ایشان بپای میدارد بلکه از آفرینش مقصود ایشانند نه آخر

شیخ

شیخ مجد الدین بغدادی را قدس الله تعالی روحه هر سال خرج سفرهٔ خانقاه بیست
هزار دینار املاک وقف کرده امیر صوفیه که بطریقهٔ ما باشند و هم وی فرموده
که حق تعالی این زمین و مزارع بحکمت آفریده و میخواهد که معمور باشد و فایده
بخلق برسد و اگر خلق بدانند که از عمارت دنیا که از برای فایده و دخل کنند بوجه
اسراف چه ثوابست هرگز ترک عمارت نکنند و اگر بدانند که از ترک عمارت
و گذاشتن زمین را معطل چه گناه حاصل می شود هرگز نگذارند که اسباب او خراب
شود هر کس زمین دارد که از آن هر سال هزار من غله حاصل می تواند کرد و بتقصیر و اهمال
پانصد من حاصل کند و بسبب آن پانصد من از حلق خلق دور افتد بقدر آن از وی
بازخواست خواهد بود و اگر کسی را حالی هست که بدنیا و عمارت آن نمی پردازد خوش
وقت آن و اگرچنانکه از کاهلی ترک عمارت زمین کند و آن را ترک و زهد نام کند
جز متابعت شیطان چیزی دیگر نیست و هیچکس کمتر از آدمی بیکار نیست اخروی یا
و دنیوی و هم وی گفته که ممکن نیست که کسی بمرتبهٔ ولایت برسد الا که حق تعالی
پرده بر سر او بپوشد و او را از چشم خلق پنهان دارد و معنی اولیائی تحت قبائی
و این قبا بصفت بشریت است نه پرده ایست از کرباس و غیره و صفات آنست که در
عیب ظاهر کند یا هنری را از وی در چشم مردم بعیب فرا نماید و معنی لا یعرفهم
غیری آنست که تا بنور ارادت باطن کسی را منور نکند آن ولی را نشناسد پس آن نور او را
نشناخته باشد آن کس و هم وی گفته که درویشانی که بکار مشغول اند می باید

کبطّال را در میان ایشان راه نباشد که یک مرد بیکار صد مرد در کار را از کار باز دارد
شعر عدوّ البلید الی الجلید سریعة والجمر یوضع فی الرّماد فیخمد و هم وی فرموده
کمی باید که درویشان جهد نمایند تا در وقت لقمه خوردن نیک حاضر باشند که
تخم اعمال در زمین قالب نسانی لقمه است چون بغفلت تخم اندازند ممکن نیست
که هرگز جمعیّت خاطر حاصل شود اگرچه لقمه حلال باشد و هم وی فرموده که حکیم
ترمذی و جماعتی از مغاربه گفته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء، روزی در
بغداد در خدمت شیخ بودیم فرمودند که آنجماعتی که گفته اند بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء
آنرا عذری هست و ایشان ازان سخن این خواسته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء فی
الشریعة و نهایة الاولیاء بدایة الانبیاء فی الطّریقة زیرا که چون کمال شریعت در آخر کار
نبی تمام شد کالیوم اکملت لکم دینکم و ولی تا شریعت بکمال قبول نکرد قدم در ولایت
نتواند نهاد پس آنچه نبی را در شرایع بانتها کار باشد ولی را بابتدا باشد زیرا که اگر
کسی را بآن احکام که در مکه نازل شد و باحکامی که در آخر عمر در مدینه نازل
شد التفات نماید هرگز بولایت نرسد بلکه اگر انکار کند کافر گردد پس ابتدای
ولایت آنست که همه شرایع را قبول کند و متابعت نماید امّا در طریقت آنست که هرچند
ولی سعی کند و مرتبه او عالی شود روح او را آن نوع معراجی که جسم نبی را بود حاصل نشود
و محال بود که شود پس چون در انتها ولایت روح ولی مشابهت می یابد بجسم نبی
در طریقت نهایة الاولیا بدایة الانبیا باشد و هم وی فرموده انبیا علیهم السلام

یعنی بدایة و بنیاد کار اولیا نهایت کار انبیاست و این اجابات از توجیهی زیرا که ظاهر این کلام صحیح نمی نماید و میگوید شیخ نور الدین عبد الرحمن فرمودند که ازین عبارت این خواسته اند که بنیاد کار اولیا نهایت کار انبیاست در شریعت زیرا که تا شریعت تمام که نهایت کار انبیاست بجای آورده نشود شخص قدم در دایره ولایت نتواند نهاد و نهایت سیر معنوی اولیا بدایت سیر معنوی انبیاست چنانچه نهایت عروج روح ولی بعروج جسم نبی نرسد تا بعروج روح وی رسد

از انشاء گناه عمدا معصوم اند و اولیا از خارداشت گناه محفوظ و از مصطفی صلّی الله
علیه و سلّم مرویست ان تغفر اللّهمّ فاغفر جمّا و ای عبد لک لا الما و نزدیک این
بیچاره هیچ گناهی بدتر ازان نیست که بنده خود را مجرم و مقصّر نداند اخی علی مصری رحمه الله
وی شیخی بوده در ملک شام و روم و مریدان بسیار بروی جمع آمده امّا چون مرد
منصف بود جمع مریدان خود را که مستعد بودند با ایشان گفت اگر شما طالب حقید
من نیز طالبم و مرشدی نیافته ام که پیش او سلوک کردمی اکنون در واقعه دیده ام
و در شهادت نیز می شنوم که در خراسان می شنوم مرشدیست مکمّل برخیزید
تا برویم و او را دریابیم و در خدمت مرشدی روزی چند سلوک کنیم و از انچه
خلق بما گمان می برند چیزی حاصل کنیم القصّه بنابرین قضیّه آمده بود در حلقه
مریدان شیخ داخل شده با جمع از اصحاب خود شیخ فرمود که ارادت ایشان بتو بعد ازین
ارادت منست و وساطت تو در میان ایشان را سود کند چون بنزدیک من میان شیخ
و مصطفی صلّی الله علیه و سلّم هرچند خرقه بیشتر راه روشن‌تر و سلوک آسان
تر است بخلاف اسناد حدیث که انجا هرچند واسطه بیشتر بود راه روشن‌تر بود و مدّت
ایشان بیشتر بود روزی حکایت منصور حلاج در افتاد اخی علی مصری از حال او
استفسار کرد حضرت شیخ بعد از انکه در باب وی سخنان بسیار فرمودند گفتند در ان
وقت که مرا حالی کم بود بزیارت وی رفتم چون مراقبه کردم روح او را در علیّین
یافتم در مقام عالی مناجات کردم و گفتم خداوندا این چه حالتست که فرعون

انا ربکم الاعلی گفت وحسین منصور انا الحق گفت وهر دو دعوی خدایی کردند
اکنون روح حسین در علیین وروح فرعون در سجین چرا افتاد وهمه خودرا
دید وما را گم کرد وحسین منصور ما را دید وخودرا گم کرد وبنگر که چه فرق باشد
از وتا باین شیخ نجم الدین محمد بن محمد الادکانی رحمه الله وی مرید شیخ رکن
الدین علاء الدوله است قدس سره عمروی بهشتاد رسیده بود در شهور سنه ثمان
وسبعین وسبعمائه از دنیا برفته ودر حصاری از اعمال اسفراین مدفون گشته
وی گفته در قول رسول صلی الله علیه وسلم علیکم بالسواد الاعظم ای بالقرآن
اخی محمد دهستانی رحمه الله شیخ فرموده است که در اربعین شب پنجشنبه
سی ونهم اربعین در غیب دیدم که جماعت مسافران برسیدند ودر میان ایشان جوانی
بود که حق تعالی را باوی نظر عنایات است واورا بمن حوالت است چون بشهادت آمدم خادم را
گفتم که زنهار هیچ مسافررا اجازت مده تا بیرون آمدن من که بروند قضا را همان
ساعت جماعت مسافران رسیدند گفتم فردا روز جمعه چون اربعین تمام شده باشد
در مسجد جامع انجا که من می نشینم ایشان را بیاور تا ایشان را ببینم چون روز جمعه
بمسجد رفتم درویشان مسافر بیامدند وسلام کردند چندانکه نظر کردم آنرا که من
دیده بودم در میان ایشان نبود گفتم مگر قومی دیگر خواهند آمد نماز بگذاردیم و بخانقاه
آمدیم خادم آمد وگفت این درویشان که یک تن بخدمت ایشان مشغول است مگر پیش
رختهای ایشان بوده وبمسجد نیامده درخواست می کند که شما را ببیند گفتم نیک

بینی بر وردکار بزرگتر شمام

بمد وسکون دال مهمله وکاف ونون ۱۲

سی سواد اعظم که در حدیث است
تفسیر بقرآن کرده بنا بر جامعیت قرآن
وجمیع حقایق را ومعنی حدیث چنین
شود که لازم گیرید قرآن را وچنگ
در وی زنید ومشهور میان این
طایفه است که سواد اعظم
فنا ست یعنی خود را بتمام
فنا برسانید ۱۲

باشد

باشد چون در آمد از دور اورا بدیدم دانستم که اوست بیامد وسلام کرد وساعتی بنشست
وبیرون رفت من خادم را طلب کردم وگفتم برو واین جوان را که برفت بگوی که می باید که
اینجا روزی چند با ما باشی واز این جماعت باز گردی که ما را بتو کار است چون خادم
بیرون رفت اورا دید که باز گشته بود وایستاده خادم از وی پرسید که حال چیست
گفت که میخواهم که با خدمت خویش بگویی که مرا قبول کند وهم اینجا بخدمت درویشان
مشغول شوم خادم گفت شیخ مرا از پی تو باین مهم فرستاده والی را در آورد
مسافران برفتند واورا بخدمت مشغول کردم خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن
نباشد بکرد بعد از سه سال که ذکر گفت وخلوتی چند بنشست وحالهای نیکو اورا
روی نمود روزی در سفر بودیم واو در صفه نشسته بود من آنجا که بودم نظر من
بر حال وی افتاد دیدم که وارد عالی بر وی نازل می شد وحالی بس شگرف بر وی کشف
می گشت حالی برخواستم وانجا رفتم که او بود ومغلوب شده بود ومست آن حال گشته
بانگ بر وی زدم وگفتم در چه حالی وچه دیدی بگوی گفت نمی توانم گفت زاری
بکوی نرخر بگفت الحق مقام بس عالی بود اما چون دیدم که در وعجبی از من پیدا می شود
گفتم این چیزی نیست وآنرا نفی کردم باری دران مقام در خود چیزی پیدا کرد ومدتی
مدید از دماغ او نمیرفت تا بعد از ان بچند گاه دیگر بتجلی صمدیت متجلی شد وآن
مقامیست که در انجا احتیاج باکل از سال الی بر میخیزد چون دران حال خودرا بدید غروری
در وی پیدا شد وبا خود گفت ناخوردن صفت حق است واین صفت مرا حاصل است

صمدیت استغنا وعدم احتیاج است
وسیرت بنده از این صفت است
از اکل وشرب وتجرد از این معنی دو بنده عمل
حق است بوصف صمدیت
۱۲

ودر باطن وی دعوی خدایی سر بر زدن گرفت وترك خوردن كرد چنانكه چوبش می زدم
وچوب در دهان او میكردم وشربت در دهان او میریختم باز بدر میریخت وبحلق
او فرو نمیرفت بگذاشتم تا مگر بخوشی خود بخورد هیچ نخورد تا شش سال برین بر آمد
وبخدمت قیام مینمود ویك سعادت او آن بود كه هرگز خود را از من بی نیاز ندانست
واگر نه این بودی هم در آن ورطه هلاك شدی ومن مدت سی وهفت سال است تا با ارادت
شیخ با این شان مشغولم وچندین طالبان را دیدم همچنین مردی كه این مجاهدت است
كه او را بلذت دنیا ونفس خود هیچ میلی نباشد ندیدم ومدت بیست وپنج سال است
كه در میان درویشانست وبرادر او خادمست ودیگر خادمان كه پیش ازین بوده اند
هیچكس از لفظ او نشنیده باشد كه مرا چیزی می باید نه از طعام ونه از جامه هرگز
چیزی كه بحظ نفس تعلق داشته باشد كسی از زبان او نشنیده با آنكه رنجوریها كشیده
هرگز كسی او را خفته ندیده وبا كسی نگفته واز هیچ آفریده او نطلبیده القصه در آن
مقام نا خوردن بماند تا شش سال بعد از آن بكعبه میرفتم او را با خود بردم وقصد
من آن بود كه میدیدم كه جماعتی این حال را عجب میداشتند ودر قدرت خدای تعالی
بشك بودند وایشان را زیان میداشت تا در راه به بینند وبیگمان بدانند كه چیزی نمی
خورد وآن شبهه دفع كرده برفتیم وآن جماعت را شك برخاست وچون بمدینه رسیدیم
او را گفتم اكرامت رسول صلی الله علیه وسلم كرده ومن میكنم واگر نه برخیز وبرو
كه پیش ازین در صحبت ما نتوانی بود وعلی دوستی حاضر بود لقمه در دهان او نهاد

[illegible]

سه

سه لقمه تعیین كردم كه در روزی بخورد تا بمكه بعد از آن در مكه گفتم كه همچنان كه
درویشان میخورند بخورد بخورد وازان ورطه خلاص یافت **ابو البركات تقی الدین
علی الدوستی السمنانی** وی از اصحاب شیخ ركن الدین علاء الدوله است روزی حضرت
میفرمودند كه مادام كه سالك در وقت تجلی صوری ادراك میكند آن تجلی صوری
باشد وحق تعالی را ازان صورت منزه باید داشت اما آنرا تجلی حق باید دانست
چنانكه موسی علیه السلام از درخت شنید كه انی انا الله هر كه گوید درخت خدا بود
كافر شود پس تجلی صوری را بدین نوع اعتقاد باید كرد ودران روز اخی علی دوستی
حاضر بود شیخ فرمودند كه مرا امسال واقعه علی دوستی بغایت خوش آمد وبجهت
ثبات اعتقاد درویشان بگویم حق تعالی امسال بر وی یك نوبت بصورت كل
موجودات تجلی كرد بعد از آن وی تشبیه حق وتنزیه او از صور بلفظی كه حق تعالی
بر زبان وی میراند میگفت حق تعالی بخودی خود از وی پرسید كه مرا دیدی
گفت نه خداوندا فرمود كه پس اینها كه دیدی چه بود گفت آثار وافعال وصفات
تو وتو از همه منزهی حق تعالی درین سخن وی را ثنا گفت واین را از وی پسندیده
است **امیر سید علی بن شهاب بن محمد الهمدانی قدس سره** جامع بوده است
میان علوم ظاهری وباطنی ویرا در علوم اهل باطن مصنفات مشهوره است
چون كتاب اسرار النقطه وشرح اسماء الله وشرح فصوص الحكم وشرح قصیده خمریه
فارضیه وغیر آن وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی بود اما

کسب طریقه پیش صاحب السر بین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرد و چون تقی
الدین علی از دنیا برفت باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد و گفت فرمان چیست وی
توجه کرد و گفت فرمان آنست که در اقصای بلاد عالم بگردی سه نوبت ربع مسکون را
سیر میکرد و صحبت هزار و چهارصد ولی را دریافت و در یک مجلس چهارصد ولی را
دریافت در سادس ذی الحجه سنه ست وثمانین وسبعمائه نزدیک بولایت بکر و سواد
فوت شد و از آنجا بختلانش نقل کردند **شیخ عبد الله غرجستانی رحمه الله** وی
از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله و از یکی از دهای غرجستانست خورد بوده
که پدر وی فوت شده و مادر وی شخصی دیگر را شوهر کرده روزی از وی امری واقع
شده بود و از آن شخص متوهم گشته و گریزان از ده بیرون آمده در آن نواحی درختی بوده
بزرگ و در پای آن درخت چشمه آبی بر آن درخت برآمده و در میان شاخ و برگ نهان
شده اتفاقا جماعتی از درویشان مولع آنجا نزول کرده اند در چشمه آب عکس وی را
دیده اند و وی را از درخت فرود آورده اند و همراه خود برده اند و چون ایشان بجانب
سمنان افتاده بصحبت شیخ رفته اند و وی را همراه برده چون نظر ایشان بر وی
افتاده بنور فراست کمال قابلیت وی را درین طریق دریافته بعد از آن که درویشان
سفر کرده اند کسان فرستاده و او را باز گردانیده درویشان اضطراب بسیار کرده اند
و بحاکم و سلطان وقت رجوع نموده اند چون حقانیت حضرت شیخ بر همه
ظاهر بوده هیچ سودی نداشته پس حضرت شیخ بتربیت وی مشغول شده و بحسن

النفحات

النفحات شیخ بمقامات عالیه رسیده و آن قدر النفحات و اهتمام که شیخ را نسبت
بوی بوده است معلوم نیست که بکسی دیگر بوده باشد چنانچه از رباعیات که در مطایبه
وی گفته اند معلوم می شود و چون بمرتبه کمال و ارشاد طالبان رسیده حواله وی بطوس
شده است آنجا آمده و بارشاد طالبان مشغول گشته پادشاه وقت از وی استدعا نموده
که در بعض محاربات که با اعدا داشته همراه باشد همراه شده و در آن محاربه مرتبه شهادت
یافته وجد مبارک وی را بطوس نقل کرده اند و قبر وی آنجاست **بابا محمود طوسی
قدس سره** وی از مریدان شیخ عبد الله بوده است وقتی شیخ عبد الله جمعی از مریدان را
در اربعین نشانده بود یکشب خادم خانقاه را گفت که امشب دو درویش را وارد قوی
خواهد رسید واقف باش که بیخودی نکنند و از خلوت بیرون نروند خادم حاضر
بود ناگاه بابا محمود نعره زنان و فریاد کنان از خلوت بیرون جست و یک درویش دیگر
که نام وی هندو الیاس بود نیز در عقب بابا محمود بیرون جست خادم در عقب ایشان
بدوید بهندو الیاس رسید وی را بگرفت و بابا محمود روی بکوه و صحرا نهاد و الیاس
بحکم تربیت و سیاست شیخ فی الجمله بحال خود باز آمد و بابا محمود همچنان مجذوب
و مغلوب بماند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر می شده است چنانچه
مشهور است **اخی علی قلتقشاه رحمه الله تعالی** وی نیز از مریدان شیخ عبد الله
است و بحسن تربیت وی بمرتبه کمال بلکه بمرتبه تکمیل رسیده بود در آن وقت
که شیخ عبد الله را بلشکر استدعا کرده بودند اخی علی در سفر بوده است شیخ فرموده

بضم قاف و سکون تاء مثناه فوقانیه
وضم لام و قاف هم

که ما درین لشکر بسعادت شهادت خواهیم رسید بعد از ما بجای ما اخی علی را بنشانید

شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی رحمه الله

وی از مریدان اخی علی است گویند که وی خورد بود که والد وی فوت شد چون بسن تمییز رسید خویشان وی را بدکان درزی فرستادند تا درزی گری بیاموزد در ان فرصت مولانا رضی الدین علی ما یانی رحمه الله تعالی که از مریدان شیخ عبد الله غرجستانی بوده است و صحبت خضر علیه السلم یافته بود رسید و پرسید که فرزند عمر کجاست گفته اند که وی پیش درزیست مولانا گفته که هر که پیش درزی باشد درزی باشد وی را طلبیده اند مولانا وی را بطوس برده است و بحافظی صالحی سپرده است تا قرآن یاد کرد و خدمت مولانا بعد از چندگاه باز بدینجا گذشته است شیخ حافظ را دیده است و متغیر شده استاد وی را گفته که همانا فرزند عمر را از ان طعامها میدهی که خود میخوری گفته است چکنم چیزی دیگر ندارم مولانا فرموده است که با وی با برده رو و آنجا باش چندان که وی قرآن حفظ کند چنان کرده است شیخ حافظ گفته است که در اوایل که مرا داعیه سلوک راه خدای تعالی پیدا شد در نیشابور مولانا شمس الدین خلیفه بارشاد مشغول بود و در ده و بلخ شیخ اخی علی و در هر ولایتی نام عزیزی می شنیدم مترددی بودم که بکدام روم شبی در واقعه دیدم که منزلیست بس رفیع و عمارت عالی و در آنجا جماعت خانه در غایت روح و پاکی و در پیشان آن رواقی و در پیشان رواق پرده آویخته و در ان جماعت خانه خلق بسیار و در رواق نیز جمعی از اکابر نشسته و مولانا شمس الدین خلیفه بر کنار رواق نشسته و از

بفتح همزه و با موحده و سکون را مهمله و دال مهمله

ما

میان

(۲۷۹

میان جماعت خانه تاجی آویخته و مولانا میگفت این تاج بر سر هر که راست آید معنی ما با وی حواله است هر کس می آمد و امتحان میکرد بر سر هیچکس راست نمی آمد و من بر گوشه ایستاده بودم و نظاره می کردم ناگاه خدمت مولانا بمن نظر کرد و گفت فرزند تو نیز پیش آی من خواستم که پیش آیم ناگاه دیدم که پرده که در پیشان رواق بود در حرکت آمد و از پس آن شخص با هیبت بیرون آمد و مرا بر گرفت و در کنار اخی علی نهاد و گفت که بگیر این طفل را سپرده از هیبت آن از خواب در آمدم با خود گفتم حواله بخدمت اخی علی شد و احرام ملازمت وی بستم چون چشم وی بر من افتاد گفت حافظ دیر با شیر آمدی دست بیعت بوی دادم و توبه کردم و تلقین گرفتم و هم وی گفته است که چون بسفر حجاز ببغداد رسیدم در خانقاه شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی رحمه الله تعالی نزول کردم در ان وقت نبیره وی شیخ نور الدین عبد الرحمن شیخ الاسلام بغداد بود و خلیفه جد بزرگوار خود بود در وقت وداع وصیت کرد که چون بشرف زیارت روضه شریفه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم برسی نیازمندی من بآنحضرت برسانی و باین عبارت بگویی که پیری عاصی از عاصیان امت تو عبد الرحمن بغدادی دعا رسانید چون بشرف زیارت رسیدم و شرایط آن بجای آوردم وصیت شیخ بخاطرم آمد بهمان عبارت که گفته بود گفتم حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم ابروی مبارک در هم کشیدند و مرا گفتند که تو چنین مگوی که وی از غایت تواضع چنین گفته است و وی از اکابر امت منست بعد از

مراجعت آن بشیخ کفتم خوشدل بسیار نمود و مرا دعای خیر کرد و هم وی کفته است

که وقتی درین ولایت وبای عظیم افتاد چنانکه اکثر خلق از حیات خود مایوس کشتند

روزی خدمت مولانا رضی الدین علی مایان بابرده تشریف آوردند و در بیرون ده

نزول فرمودند و مرا طلبیدند و کفت کار چنین است که همراه من بپایی و در سر قبر

شیخ محمد خالد رحمه الله تعالی در قریه اسجیل قرآن ختم کنی شاید که خدای تعالی

این بلیه را دفع کند امتثال نمودم اما بواسطه آنکه دران فرصت خواجه عبد الرحمن

کهواره کر قدس الله تعالی سره که از محبوبان و مجذوبان حضرت حق بود جل ذکره

در قریه اسجیل بر سر سنکی که بر در تربت شیخ محمد خالد است می نشست و سخنان بلند

میکفت و خدمت مولانا رضی الدین علی در غایت تشرع بود من متفکر شدم

که مبادا که امری واقع شود که مردم بلیه و بارا باز طلبند چون بنزدیک اسجیل رسیده

شخصی بیرون آمد از احوال خواجه پرسیدیم کفت حالی بر سر سنک نشسته بود

ناکاه کفت که فوجی می آید که من حریف کلام وی نیستم از انجا برخاست و در آن نزدیکی

خراس بود بانجا در آمد و در مغاکی پنهان شد چون بده رسیدیم و بر سر زیارت

فرود آمدیم و مردم ده جمع شدند خبر رسید که امیر علی بیک که حاکم ولایت بود

بزیارت خواجه می آید مردم ده با مولانا کفتند که خواجه بسبب شما درین خراس در آمده است

اکر علی بیک بیاید خواجه را نه بیند جای آن دارد که بر ما غضب کند خدمت مولانا متوجه

خراس شدند چون بخراس در آمدند فرمودند که مهمان را چنین دارند چون خواجه

اسجیل بکسر همزه و سکون سین مهمله و کسر جیم و سکون یا و در آخر لام

آواز

آواز مولانا را شنید از آن مغاکی بیرون آمد و یکدیکر را در کنار کرفتند و خواجه

چیزی در کوش مولانا کفت مولانا در کریه شد مدتی همچنان ایستاده بودند شخصی آمد

کفت که امیر علی بیک بر در ایستاده و انتظار می کشد من مولانا را تنبیه کردم مولانا

فرمود که امیر علی بیک منتظر شما ست خواجه بیرون رفت و امیر علی بیک خواجه را در

یافت خواجه کفت مغولک برو که مهمانان عزیز دارم علی بیک روان شد و خواجه

از عقب وی نعره میزد که هی مغولک بدو میدوید تا از نظر خواجه غایب شد بعد از آن

خواجه و مولانا بزیارت در آمدند و من از بیم آنکه مبادا که خواجه سخن بلند بکوید با مولانا

کفتم که من قرآن بیک شبانه روز ختم میتوانم کرد مولانا فرمود که امر بسه شبانه روز است

من ختم آغاز کردم در اثنای تلاوت خواجه آغاز سخنان بلند کرد مولانا بانک بروی

زد دیکر تا آخر صحبت خواجه از آن سخنان هیچ نکفت چون ختم تمام شد و از دعا فارغ

شدند یکدیکر را وداع کردند حق سبحانه و تعالی آن بلیه را بمحض رأفت و رحمت خود

دفع کرد **مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله** وی تحصیل علوم ظاهری

کرده بوده است همیشه در خاطر می داشته است که بعد از تحصیل بسلوک راه خدای

تعالی اشتغال نماید وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشته و در انجا بمطالعه

مشغول بوده و بیان مطالعه کلالی حاصل شده از برای تشحید خاطر از خانه خود بیرون

آمده داعیه سلوک بر دلش تازه کشته با خود کفته است آخر روزی از انجا در ایم بیرون

می باید آمد امروز آن روز ست دیکر بخانه خود نرفته است و همچنان خانه را با کتابها

ومتاعهای دیگر در بار گذاشته و پیش شیخ شی لله رحمه الله تعالی که در آن وقت در مصر
بازار شاد متعین بوده رفته و بسلوک مشغول گشته و تا وی زنده بوده در صحبت
وی بوده و چون وی از دنیا رحلت کرده در طلب کامل مکمل سفر اختیار کرده در آن
وقت شیخ محی الدین طوسی که از اولاد امام غزالیست رحمه الله تعالی شهرتی تمام داشته
است و در شهر طوس می بوده بصحبت وی آمده آنچه میخواسته آنجا نیافته از آنجا بده
ویرانی پیش فرزندان اخی علی قلقشاه رفته است آنجا نیز آنچه میخواسته است نیافته
چون از آنجا سفر می کرده فرزندان اخی علی ویرا گفته اند که یکی از درویشان پدر ما در قریه
ابرده می باشد اگر ویرا ببینی دور نمی نماید با خود گفته شیخ خراسان آن و شیخ زادگان
این درویشی دیگر چه خواهد بود اما احتیاط را بابرده رفته چون بآنجا رسیده
شیخ بجهت مهمی بده دیگر رفته بوده آنجا بود ولایت از آمدن وی خبر یافته با اصحاب
گفته که ما را مهمان عزیز رسیده مهم را ساخته بابرده باز گشته چون چشمش
بر مولانا افتاده این مصراع مشهور را خوانده   یار در خانه و ما گرد جهان
گردیم   و میان ایشان صحبت در گرفته و تا شیخ حافظ بوده است و با وی اربعینها
نشسته و تربیتها یافته و بعد از وفات وی بولایت جام تشریف آورده و در جوار تربت
مقدسه حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره اربعین نشسته و مشایخ جام را
بهیچکس از مشایخ وقت آن قدر اخلاص و اعتقاد نبوده که بوی وی میگفته که حضرت
شیخ الاسلام احمد را قدس الله تعالی روحه بهمه اولاد خود ملتفت بسیار است

تا غایتی که بخواجه محمد خلوتی که ظاهر بس پریشان داشته است التفات بسیار دارد
یکی از علمای هراة که بزهد و ورع مشهور بوده و در سلوک راه خدای تعالی جد تمام
داشته بصحبت وی آمده بوده و اظهار طلب کرده ویرا گفته بهراة رجوع می باید کرد و با اهل
بیت خود می باید بود هرچند الحاج کرده فایده نداشته چون بموجب امر وی باز گشته و بهراة
رسیده عنقریب بیمار شده و بجوار رحمت حق پیوسته بخاطر می آید که در خرجرد جام
در سرایی که تعلق بوالدین فقیر می داشت نزول فرموده بود و من چنان خرد بودم
که مرا پیش زانوی خود نشانده بود و بانگشت مبارک خود نامهای مشهور چون
عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آنرا میخواندم تبسم می نمود و تعجب می فرمود
آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این طایفه شد و از آن وقت باز
هر روز نشو و نمای دیگر می یابد امید میدارم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان
میرم و در زمره محبان ایشان برانگیخته شوم اللهم احینی مسکینا و امتنی مسکینا
و احشرنی فی زمرة المساکین بعد از سنه عشرین و ثمانمائه از خراسان عزیمت زیارت
حرمین شریفین زادهما الله شرفا کرد و از آنجا بمصر رفت و آنجا بجوار رحمت حق پیوست سنه
و قبر وی در قرافه است نزدیک بقبر امام شافعی رضی الله تعالی عنه و آنجا بسید
فخر الدین مشهور است **شاه علی فراهی رحمه الله تعالی** وی از مریدان شیخ رکن
الدین علاء الدوله است پدر وی حاکم فره بوده و معمر گشته بود خواست که از حکومت
استغفار کند و در آخر حیات منزوی شود و بطاعت و عبادت اشتغال نماید پسر

خود شاه علی را بجانب اندوی پادشاه وقت فرستادند تا منشور حکومت بنام خود بستانند
و پدر وی را معذور دارند که وی بر نواحی سمنان بود وی را در آن نواحی با قطاع طریق محاربه
افتاد چنانچه متعلقان وی همه کشته شدند و وی نیز زخمها خورده در میان کشتگان
افتاد شیخ رکن الدین علاء الدوله را در غیب نمودند که در فلان موضع جمعی کشتگان اند
و در میان ایشان یکی زنده مانده است و قابلیت تمام دارد وی را دریاب شیخ بآن موضع
رفت هیچکس را زنده نیافت بار دیگر بهمان مامور شد دیگر بار بهمان موضع رفت
هیچکس را زنده نیافت بار سیم مامور شد تفحص بسیار کرد یکی را که فی الجمله از حیات
تفرس کرد وی را برداشته همراه خود برد و تعهد وی کرد چندانکه بحال خود باز آمد
و جراحتهای وی روی بر آورد شیخ وی را گفت اکنون که صحت یافتی بجهت کفایت مهم خود
خواهی به پیش پادشاه رو و خواهی به پیش پدر شو وی گفت مرا خاطر نمیخواهد که از خدمت
شیخ مفارقت نمایم میخواهم که دست ارادت در دامن حضرت شیخ زنم آخر پیش پدر رفت
و از وی اجازت خواست و بصحبت شیخ مراجعت نمود بحسن تربیت شیخ رسید بآنچه
رسید **شیخ محمد شاه فراهی رحمه الله** بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است
و یک واسطه مرید شاه علی فراهی است در آخر حیات عزم حج کرد از راه هرموز چون
بمنوجان رسید بیمار شد و هما نجا وفات یافت و قبر وی آنجاست صاحب کشف
و الهام بوده است گویند که در سفر حج بشهری که آنجا خرابات بود رسید مراقب نشسته بود
ناگاه صیحه زد یکی از علما که همراه بود سبب آن پرسید گفت خرابات این شهر بر من کشف

شد زنی دیدم بغایت جمیله گفتم خداوندا او را بمن بخش بستر من در دادند که چرا نگوئی
که تا او را بتو بخشم آن زن در همان وقت توفیق توبه یافت **شیخ بهاء الدین عمر قدس سره**
وی خواهرزاده شیخ محمد شاه است و مرید وی و از بعض اکابر استماع دارم
که میگفت که معلوم نیست که در سلسله شیخ رکن الدین علاء الدوله چون وی بوده باشد
از صغر سن مجذوب بوده است و آثار جذبه بروی ظاهر بود و در اوقات ادای صلوة
کسی را می نشانده که بر کمیت اعداد رکعات وی را تنبیه می کرد که بخود نگاه داشتن آن نمی توانست
کرد و فی در اوایل حال از غایت تعطش که این طایفه را می باشد با خال خود شیخ محمد شاه
از نایافت مقصود سخنی میگفته است خال وی این بیت را خوانده بوده است
اگر نالد کسی نالد که یاری در سفر دارد ۞ تو باری از چه می نالی که یاری در بغل داری
عادت وی چنان بود که چون در مسجد جامع حاضر شدی با حکام و خواص ایشان
در باب کفایت مهمات مسلمانان سخن گفتی و اکثر احوال وی با آن گذشتی عزیزی
از محرمان از وی سوال کرده بود که سبب آنکه در مسجد این همه سخن گفته می شود
چیست گفته بود اگر خاموش می نشینم و خود را باین گفت و گوی مشغول نمی سازم مغلوب
و مستهلک میگردم و حواس من از کار می افتد نه گوش من می شنود و نه چشم من می بیند روزی
درویشی در وقت طلوع آفتاب پیش وی در آمده بوده وی سر بزانو بمراقبه نشسته
بوده سر بر آورده و فرموده که هیچ می تواند بود که از وقت نماز بامداد تا این ساعت کسی
حضرت حق را سبحانه و تعالی پنجاه هزار سال طاعت و عبادت کند ازین سخن چنان معلوم

و این نوع انبساط زمان کویند

می شود که دران وقت زمان نسبت بشیخ بسطی واقع شده بوده و پنجاه هزار سال نموده و آنرا
صرف طاعت کرده وی صایم الدهر بود خدمت مخدومی مولانا سعدالدین کاشغری
رحمه الله تعالی حکایت میکردند که وی را در پایان عمر مرض عارض شد هرچند
اصحاب مبالغه کردند افطار نکرد یک روز دیدم که جماعتی از اهل غیب بجانب محفه وی
میرفتند چون بدر محفه وی میرفتند رسیدند درنیامدند و بگذشتند من آن قصه را
با وی گفتم گفت آری قطب بود و اصحاب وی آن وقت که بدر محفه رسیدند من پای
دراز کرده بودم دانستند برگذشتند من پای خود کشیدم آواز دادم بازگشتند و پیش من آمدند
و فاتحه خواندند خدمت مولانا میفرمود که همان روز آثار صحت بر وی ظاهر شد
و احتیاج بآن نشد که افطار کند این فقیر را این بیت از وی بر خاطر است در وقت که
فقیر را بدوام توجه و اقبال بر مطلوب حقیقی ترغیب میکردند میخواندند **شعر**
دلارای که داری دل درو بند ∴ دگر چشم از همه عالم فرو بند ∴ توفی قدس الله
تعالی سره یوم الثلثا ربیع الاول سنه سبع و خمسین و ثمانمایه **مولانا شمس الدین**
محمد اسد رحمه در علوم ظاهر بجودت طبع و حدت فهم شهرت تمام داشت میفرمود
که در اوان تحصیل مرا داعیه سلوک راه خدای تعالی قوی شد دران وقت خدمت شیخ زین
الدین خوافی رحمه الله تعالی بارشاد طالبان و تربیت مریدان مشغول بود روزی
به مجلس وی رسیدم جمعی بیعت می کردند و ایشان را توبه میداد و تلقین ذکر میکرد
و قاعده درویشان می باشد که وقتی که شیخ دست درویشی را در وقت بیعت میگیرد بعض

دامن

دامن آن درویش را میگیرند و بعض دامن آن دویم را تا بانجا که برسد من نیز دامن بعضی
از انها گرفتم چون از مجلس بیرون آمدم بمدرسه در همان خانه که تحصیل میکردم
بذکر مشغول می بودم و در خود روز بروز تاثیر ذکر را زیادت میدیدم تا آنکه باطن من
بانجانب بالکلیه منجذب شد و ترک تحصیل کردم و وی با خدمت شیخ بهاء الدین عمر
صحبت داشته بود و اربعینات نشسته چنانکه مردم را اعتقاد آن بود که مرید وی است
اما وی بآن اعتراف نداشت و بصحبت مولانا فخرالدین لورستانی نیز رسیده بود
و خدمت مولانا جامه خود در وی پوشانیده بود و آنرا گاهی بر سبیل تبرک می پوشید
و در آخر با خدمت مولانا سعدالدین کاشغری رحمه الله تعالی صحبت میداشتند و خدمت
مولانا سعدالدین تعظیم و تقدیم وی میکردند یک روز در راهی با وی میرفتم بتقریب
سخن وی بانجا رسید که گفت مرا درین چند روز امری واقع شد که هرگز مرا بخود
گمان آن نبود و توقع آن نمیداشتم و بر سبیل اجمال اشارتی بآن کرد بر وجهی که من از آن
تحقق وی بمقام جمع فهم کردم والله تعالی اعلم قال بعض العارفین اذا تجلی الله
سبحانه بذاته لاحد یری کل الذوات والصفات والافعال متلاشیة فی اشعة ذاته
وصفاته وافعاله ویجد نفسه مع جمیع المخلوقات کانها مدبرة لها وهی اعضاؤها لا یلم
بواحد منها شیء الا ویراه ملما به ویری ذاته الذات الواحد وصفته صفتها وفعله فعلها
لاستهلاکه بالکلیة فی عین التوحید ولیس للانسان وراء هذه المرتبة مقام فی
التوحید ولما انجذب بصیرة الروح الی مشاهدة جمال الذات استتر نور العقل الفارق

بین الاشیاء فی غلبة نور الذات القدیمة وارتفع التمییز بین القدم والحدوث لزهوق
الباطل عند مجیء الحق وتسمی هذه الحالة جمعا روزی پیش وی خربزه بریدند بسیار لطیف
بود و شیرین چون چشید دستار از آن باز کشید سبب پرسیدند گفت التذاذ بآن مرا
از آنچه دائم با منی آرد وی را حالتی تمام و وجدی عظیم بود چون در مجلس سماع حال بر وی
متغیر شدی صیحات و زعقات زدی اثر آن بجلسیان سرایت کردی و همه را وقت
خوش گشتی توفی رحمه الله لیلة الجمعة غرة رمضان سنه اربع وستین وثمانمائه
وقبر وی در گازرگاه است در پایان قبر شیخ الاسلام قدس الله تعالی سره **شیخ
بهاء الدین ولد رحمه الله تعالی** بعضی گفته اند که وی بصحبت شیخ نجم الدین کبری
رسیده است و از خلفای ویست نام وی محمد بن الحسین بن احمد الخطیبی البکری است
از فرزندان امیر المؤمنین ابابکر است رضی الله تعالی عنه و مادر وی دختر پادشاه
خراسان علاء الدین محمد خوارزمشاه بود حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم وی را
در خواب اشارت فرمود که دختر خود را بحسین خطیبی نکاح کن و بعد از نهم ماه
بهاء الدین ولد متولد شد و چون دو ساله شد والد وی نقل کرد چون بسن تمییز
رسید بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی مشغول شد تا کمال وی بجایی رسید که
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم وی را در واقعه سلطان العلما نام نهاد و چون
وی را ظهور تمام حاصل شد و مرجع خواص و عوام گشت جمعی از علما چون امام فخر الدین
رازی و غیرهم بر وی حسد بجنبید وی را بخروج سلطان وقت متهم داشتند و در آن

وقت مولانا جلال الدین خرد سال بود از راه بغداد بمکه توجه نمودند چون ببغداد
رسیدند جمعی پرسیدند که اینان چه طایفه اند و از کجا می آیند و بکجا میروند
مولانا بهاء الدین فرمود که من الله والی الله ولا حول ولا قوة الا بالله این سخن بحضرت
شیخ شهاب الدین سهروردی رسانیدند فرمودند ما هذا الا بهاء الدین البلخی و
خدمت شیخ استقبال کرد چون برابر مولانا رسید از استر فرود آمد و زانوی مولانا را
ببوسید و بجانب خانقاه استدعا کرد مولانا گفت موالی را مدرسه مناسبتر است
در مستنصریه نزول کرد و خدمت شیخ بدست خود موزه وی را کشید روز سیم عزیمت
مکه مبارکه نمودند و بعد از مراجعت بجانب روم متوجه شدند چهار سال در ارزنجان
بودند و هفت سال در لارنده و در لارنده خدمت مولانا جلال الدین را در سن هژده
سالگی کدخدا ساختند و در سنه ثلاث وعشرین وستمائه سلطان ولد متولد شد چون
سلطان ولد بزرگ شد هر کس ایشان را نشناختی و با مولانا جلال الدین بدیدی برادران
پنداشتی و بعد از آن سلطان ایشان را از لارنده بقونیه استدعا کرد و مولانا بهاء الدین
ولد آنجا بجوار رحمت حق پیوست **سید برهان الدین محقق رحمه الله** وی
سیدیست حسینی از ترمذ است از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین
ولد بسبب اشراف او بر خواطر در خراسان و ترمذ بسید سردان مشهور بود همان روز
که مولانا بهاء الدین فوت شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود گفت دریغا که حضرت
استاد و شیخم ازین عالم رحلت فرمود بعد از چند روز بجهت تربیت مولانا جلال الدین

بقونیه متوجه شد وخدمت مولانا مدت نه سال تمام در خدمت مولانا و ملازمت
وی نیازمندی نمود و تربیتها یافت گفته اند که چون خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی
بروم آمده بود بدیدن سید برهان الدین آمد امیر سید بر خاکستر نشسته بود از جای
بجنبید شیخ از دور تعظیم کرد و بنشست و سخنی واقع نشد مریدان پرسیدند که موجب
سکوت چه بود شیخ فرمود که پیش اهل حال زبان حال می باید نه زبان قال پرسیدند ویرا
چگونه یافتید گفت دریاییست مواج از درر معانی وحقایق محمدی صلی الله علیه وسلم
بغایت آشکار و بغایت پنهان وخدمت شیخ صلاح الدین رحمه الله تعالی
از جمله مریدان سید بوده سید می فرموده اند که حال ما را بشیخ صلاح الدین بخشیدیم
وقال ما را بمولانا و مزار متبرک سید در دار الفتح قیصریه است سلام الله وتحیاته
علیه وعلی جمیع عباد الله الصالحین **مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس
الله سره** ولادت خدمت مولانا در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنه اربع
وستمائه میگویند که بر خدمت مولانا از پنج سالگی باز صور روحانی و اشکال
غیبی یعنی سفرهٔ ملائکه و بررهٔ جن وخواص انس که مستوران قباب عزت اند ظاهر می شدند
ومتمثل می گشته بخط مولانا بهاء الدین ولد نوشته یافته اند که جلال الدین محمد در شهر
بلخ شش ساله بود که روز آدینه با چند کودک دیگر بر بامهای خانهای ما سیر میکردند
یکی از آن کودکان با دیگری گفته باشد که بیایید تا ازین بام بران بام جهیم جلال الدین
محمد گفته است این نوع حرکت از سگ و گربه و جانوران دیگر می آید حیف باشد که آدمی

بانیها مشغول شود اگر در جان شما قوتی هست بیایید تا سوی آسمان پریم و درآن
حالت ساعتی از نظر کودکان غایب شد کودکان فریاد بر آوردند بعد از لحظهٔ رنگ وی
دیگرگون شده و چشمش متغیر گشته باز آمد گفت آن ساعت که با شما سخن می گفتم دیدم
که جماعت سبز قبایان مرا از میان شما بر گرفتند و بگرد آسمانها گردانیدند و عجایب
ملکوت بمن نمودند و چون آواز فغان شما بر آمد باز مرا بدین جایگاه فرود آوردند و گویند
که دران سن در هر سه چهار روز افطار میکرد و گویند که دران وقت که بمکه می رفته اند
در نیشابور بصحبت شیخ فرید الدین عطار رسیده اند و شیخ کتاب اسرارنامه
بوی داده بود و آنرا پیوسته با خود میداشته خدمت مولوی خدمت مولوی
فرموده است که من این جسم نیستم که بنظر عاشقان منظورم بلکه من آن ذوقم
وآن خوشی که در باطن مریدان از کلام من سر میزند الله الله چون آن دم را یابی
وآن ذوق بچشی غنیمت میدار و شکرها میگذار که من آنم در خدمت مولوی
گفتند فلان می گوید دل وجان بخدمتاست فرمود که خمش در میان مردمان این
دروغ مانده است که میگویند وآن چنان دل وجان از کجا یافت که در خدمت مردان
باشد بعد از آن روی سوی چلبی حسام الدین کرد که الله الله با اولیا حق زانو
زانو باید نشستن که آن قرب را اثرهاست عظیم شعر

یکی لحظه از او دوری نشاید ∴ که از دوری خرابیها فزاید
بهر حالی که باشی پیش او باش ∴ که از نزدیک بودن مهرها زاید

وفرموده است که مرغی که از زمین بالا پرد اگرچه بآسمان نرسد اما این قدر باشد

کار دام دور تو باشد و برهد و همچنین اگر کسی درویش شود و بکمال درویشی نرسد
اما آن قدر باشد که از زحمت خلق و اهل بازار ممتاز باشد و از زحمتهای دنیا برهد
و سبک بار گردد که نجا المخففون و هلک المثقلون یکی از ابنای دنیا پیش خدمت
مولوی عذرخواهی کرد که در خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار نیست
آن قدر که مردمان از آمدن تو منت دارند ما از نا آمدن تو آن قدر منت داریم
یکی از اصحاب را غمناک دید فرمود همه دل تنگی از دلنهادگی بدین عالم است
و هر دمی که آزاد باشی ازین جهان و خود را غریب دانی و در هر رنگ که بنگری و هر مزه
که بچشی دانی که بآن نمانی و جای دیگر روی هیچ دل تنگ نباشی و فرموده است
که آزاد مرد آنست که از رنجانیدن کسی نرنجد و جوان مرد آن باشد که مستحق رنجانیدن را
نرنجاند مولانا سراج الدین قونیوی صاحب صدر و بزرگ وقت بوده اما با خدمت
مولوی خوش نبوده پیش وی تقریر کردند که مولانا گفته که من با هفتاد و سه مذهب
یکی ام چون صاحب غرض بود خواست که مولانا را برنجاند و بی حرمت کند یکی را از نزدیکان
خود که دانشمند بزرگ بود بفرستاد که بر سر جمع از مولانا بپرس که تو چنین گفته اگر
اقرار کند او را دشنام بسیار بده و برنجان آنکس بیامد و از ملا سوال کرد که شما
چنین گفته اید که من با هفتاد و سه مذهب یکی ام گفت گفته ام آنکس زبان بگشاد
و دشنام و سفاهت آغاز کرد مولانا بخندید و گفت با این نیز که تو میگویی هم
یکی ام آنکس خجل شد و بازگشت شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که مرا این سخن

یعنی نجات یافتند سبک باران و هلاک گشتند گران باران ۱۲

از وی خوش آمده است خدمت مولوی همواره از خادم سوال کردی که در خانه ما
امروز چیزی هست اگر گفتی خیر است و چیزی نیست منبسط گشتی و شکرها کردی که الحمد لله
که خانه ما امروز بخانه پیغمبر ماند صلی الله علیه و سلم و اگر گفتی ما لا بد مطبخ مهیاست
منفعل گشتی و گفتی ازین خانه بوی فرعون می آید و گویند که در مجلس وی هرگز شمع
بر نکردندی الا بنادر بعینه از روغن چراغ و گفتی هذا للملوک و هذا للصعلوک
روزی در مجلس وی حکایت شیخ اوحد الدین کرمانی می کردند رحمه الله که مرد شاهد
باز بود اما پاک باز بود و کار ناشایست نمیکرد فرمود کاشکی کردی و گذشتی شعر
ای برادر بی نهایت درگهیست ٭ بر هر آنچه میرسی بر وی مایست ٭ روزی
فرمود که آواز رباب صریر در بهشت است که ما می شنویم منکری گفت ما نیز همان
آواز می شنویم چونست که چنان گرم نمیشویم که مولانا خدمت مولوی فرمود
که کلا و حاشا آنچه ما می شنویم آواز باز شدن آن در است و آنچه وی می شنود آواز
فراز شدن و فرموده است که کسی بخلوت درویشی درآمد گفت چرا تنها نشسته
گفت این دم تنها شدم که تو آمدی و مرا از حق مانع آمدی جماعتی از خدمت
التماس امامت کردند و خدمت شیخ صدر الدین قونیوی نیز در آن جماعت بود
گفت ما مردم ابدالیم بهر جایی که میرسیم می نشینیم و میخیزیم امامت را ارباب
تصوف و تمکین لایق اند بخدمت شیخ صدر الدین اشارت کرد تا امام شد و فرمود
من صلی خلف امام تقی فکانما صلی خلف نبی خدمت مولانا در سماع بود درویشی را

یعنی شمع تعلق با پادشاهان دارد
و روغن چراغ تعلق بفقیران دارد ۱۲

یعنی کسی که نماز گذارد در پس امام پرهیزکار
پس آن می ماند که نماز میگذارد در پس نبی

درخاطر گذشت که سوال کنند که فقر چیست مولانا در اثنای سماع این رباعی خواند

الجوهر فقر وسوی الفقر عرض　　الفقر شفاء وسوی الفقر مرض

العالم کله خداع وغرور　　والفقر من العالم سر وغرض

از وی پرسیدند که درویش کم طعام بی اشتها خوردن گناه عظیم است وفرموده است که صحبت عزیز است لا تضیعوا غیر ابناء الجنس وگفته که درین معنی حضرت خداوندم شمس الدین تبریزی قدس سره فرموده که علامت مرید قبول یافته آنست که اصلا با مردم بیگانه صحبت نتواند داشتن واگر ناگاه در صحبت بیگانه افتد چنان نشیند که منافق در مسجد وکودک در مکتب واسیر در زندان ودر مرض اخیر با اصحاب گفته است که از رفتن من غمناک مشوید که نور منصور رحمه الله بعد از صد وپنجاه سال بر روح شیخ فرید الدین عطار رحمه الله تجلی کرد ومرشد او شد در هر حالتی که باشید با من باشید ومرا یاد کنید تا من شما را مدد باشم در هر لباس که باشم دیگر فرمود که در عالم ما را دو تعلق است یکی ببدن ویکی بشما چون بعنایت حق سبحانه فرد ومجرد شوم وعالم تجرید وتفرید روی نماید آن تعلق نیز از آن شما خواهد بود خدمت شیخ صدر الدین قدس سره بعیادت وی آمد فرمود که شفاک الله شفاء عاجلا رفع درجات باشد امید است که صحت باشد خدمت مولانا جان عالمیانست فرمود که بعد ازین شفاک الله شما را باد همانا که میان عاشق ومعشوق پیراهنی از شعر بیش نمانده است نمیخواهید که نور بنور پیوندد

من شده عریان ز تن

او

یعنی از صورت خیالی که در مکاشفه ظاهر میشود در حال تعلق نقش بیده

۲۸۷

او از خیال　　میخرامم در نهایات الوصال

شیخ با اصحاب گریان شدند وحضرت مولانا این غزل فرمود

چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین دارم

وخدمت مولانا در وصیت اصحاب چنین فرموده است اوصیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة وبقلة الطعام وقلة المنام وقلة الکلام وهجران المعاصی والآثام ومواظبة الصیام ودوام القیام وترک الشهوات علی الدوام واحتمال الجفاء من جمیع الانام وترک مجالسة السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحین والکرام وان خیر الناس من ینفع الناس وخیر الکلام ما قل ودل والحمد لله وحده سوال کردند که بخلافت مولوی مناسب کیست فرمود که چلپی حسام الدین تا سه بار این سوال وجواب مکرر شد چهارم بار گفتند که نسبت بسلطان ولد چه میفرماید فرمود که وی پهلوانست حاجت بوصیت نیست چلپی حسام الدین پرسید که نماز شما را که گذارد فرمود که شیخ صدر الدین وفرمود که یاران ما ازین سو میکشند ومولانا شمس الدین از آنجا میخواند که یا قومنا اجیبوا داعی الله ناچار رفتنیست توفی قدس الله تعالی سره وقت غروب الشمس خامس جمادی الآخر سنه اثنتین وسبعین وستمائه از شیخ مؤید الدین جندی سوال کردند که خدمت شیخ صدر الدین در شان خدمت مولوی چه میگفت گفت والله روزی با خواص یاران مثل مولانا شمس الدین ایکی وفخر الدین عراقی وشرف الدین موصلی وشیخ سعید فرغانی وغیرهم نشسته بودند سخن از سیرت وسریرت مولانا بیرون آمد حضرت شیخ فرمودند که اگر بایزید

ای قوم ما اجابت کنید وباور دارید آنرا که بجانب خدای میخواند که موافق شوید با مولانا شمس الدین که بجانب خدای میخواند

وجنید درین عهد بودندی غاشیه این مرد مردانه را بر گرفتندی و منت بر جان
خود نهادندی خان سالار فقر محمدی او است ما بطفیل وی ذوق میکنیم همه
اصحاب انصاف دادند و آفرین کردند بعد از ان شیخ مؤید الدین گفت من نیز از جمله
نیازمندان آن سلطانم و این بیت را بخواند شعر لو کان فینا للالوهیّة صورة
هی انت لا اکنی و لا اتردد مولانا شمس الدین محمد بن ملک داد التبریزی قدس سره
خدمت مولوی در القاب وی چنین نوشته است المولی الاعزّ الداعی الی الخیر خلاصة
الارواح سرّ المشکوة والزجاجة والمصباح شمس الحق والدین نور الله فی الاولین
والآخرین وی گفته هنوز در مکتب بودم و مرا هو تنشده بود مرا اگر چهل روز بر من
گذشتی از عشق سیرت محمدی مرا آرزوی طعام نبودی و اگر سخن طعام گفتندی
بدست و سر منع آن کردمی وی مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی است و بعضی
گفته اند مرید شیخ رکن الدین سنجاسی بوده است که شیخ اوحد الدین کرمانی نیز مرید
وی است و بعضی گویند که مرید باباکمال جندی است و می شاید که بصحبت همه رسیده
باشد و از همه تربیت یافته بود و در آخر حال پوستنه سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی
و هر جا که رفتی در کاروانسرای فرود آمدی و گویند چون بخطه بغداد رسید شیخ اوحد الدین
کرمانی را دریافت فرمود که در چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا شمس الدین
فرمود که اگر بر گردن دنبل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی و گویند که در ان وقت که مولانا
شمس الدین در صحبت باباکمال بوده شیخ فخر الدین عراقی نیز بموجب فرموده شیخ

بهاء الدین زکریا آنجا بوده است و هر فتحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را روی می نموده
آن را در لباس نظم و نثر اظهار میکرد و بنظر باباکمال می رسانید و شیخ شمس الدین
هیچ از انها اظهار نمیکرد روزی باباکمال وی را گفت فرزند شمس الدین از ان اسرار و حقایق
که فرزند فخر الدین عراقی اظهار میکند بر تو لایح نمی شود گفت بیش از ان مشاهده می افتد
اما بواسطه آنکه وی بعضی مصطلحات ورزیده می تواند که آنها را در لباس نیکو جلوه
دهد و مرا آن قوت نیست باباکمال فرمود که حق سبحانه و تعالی ترا مصاحبی روزی کند
که معارف و حقایق اولین و آخرین را بنام تو اظهار کند و ینابیع حکم از دلش بر زبانش
جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید طراز آن لباس نام تو باشد گویند مولانا شمس
الدین در تاریخ سنه اثنتین و اربعین و ستمائه در اثنای مسافرت بقونیه رسید
در خان شکرریزان فرود آمد و خدمت مولانا در ان زمان بتدریس علوم مشغول بود
روزی با جماعت فضلا از مدرسه بیرون آمد و از پیش خان شکرریزان میگذشت
خدمت مولانا شمس الدین پیش آمد و عنان مرکب مولانا را بگرفت و گفت یا امام المسلمین
بایزید بزرگتر است یا مصطفی صلی الله علیه وسلم مولانا گفت که از هیبت آن سؤال
گویا که هفت آسمان از یکدیگر جدا شد و بر زمین ریخت و آتشی عظیم از باطن من بر دماغ
من زد و از انجا دیدم که دودی تا ساق عرش بر آمد بعد از ان جواب دادم که حضرت مصطفی
صلی الله علیه وسلم بزرگترین عالمیانست چه جای بایزید است گفت پس چه معنی دارد
که مصطفی صلی الله علیه وسلم میفرماید ما عرفناک حق معرفتک و ابویزید میگوید

یعنی اگر در میان مخلوقات مر اله را صورتی و نمونه بودی آن صورت تو بودی و من این سخن را بکنایت نمیگویم و درین امر مرا ترددی نیست

یعنی یار عزیز تر داعی خلق به نیکی خلاصه جانها سر مشکوة و زجاجه و مصباح مشکوة تن انسانیت و مصباح همت وی و زجاجه دل

خبا عد تخلص مولانا بنام شیخ شمس الدین واقع شده

یعنی نشناختیم حق شناخت تو

بهاء الدین

سبحانی ما اعظم شانی و انا سلطان السلاطین نیز گفته است گفتم ابویزید تشنگی
از جرعه ساکن شده و از سیرابی زد و کوزه ادراک او از آن پر شد و آن نور بقدر روزن خانه
او بود اما مصطفی را صلی الله علیه وسلم استسقاء عظیم و تشنگی در تشنگی بود و سینه مبارکش
بشرح الم نشرح لک صدرک ارض الله واسعة منشرح گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد
و هر روز استدعای زیادتی قربت بود مولانا شمس الدین نعره بزد و بیفتاد و مولانا از
استر فرود آمد و شاگردان فرمود تا او را برگرفتند و بمدرسه بردند تا بخود باز آمد
سر مبارک او را بر زانو نهاده بود بعد از آن دستش را بگرفت و روانه شدند و مدت سه ماه
در خلوت لیلاً و نهاراً بصوم وصال نشستند که اصلا بیرون نیامد و کسی را زهره نبود
که در خلوت ایشان در آید روزی خدمت مولانا شمس الدین از مولانا شاهدی التماس کرد
مولانا حرم خود را دست گرفته در میان آورد و فرمود که آن خواهر جانی منست گفت نازنین
پسری میخواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد فرمود وی فرزند منست
حالیا اگر شرابی دست میداد ذوقی میکردیم مولانا بیرون آمد و سبویی پر کرد از محله
جهودان بیاورد و مولانا شمس الدین فرمود که من قوت مطاوعت و وسعت مشرب
مولانا را امتحان میکردم از هر چه گویند زیادتست و فرموده است که از مشایخ محی الدین
که لی مع الله وقت این وقت مستمر باشد گویند که لی مستمر نباشد و فرموده است شخصی
درویشی را از امت محمد صلی الله علیه وسلم دعا کرد و گفت خدای ترا جمعیت دهاد گفت
هی هی مرا این دعا مکن دعا کن که یا رب جمعیتش زو برداد خدایا تفرقه‌اش ده که من عاجز شده ام

یعنی زمین استعداد وی گشاده شده بود بسبب آنکه حق سبحانه بمحض فضل و عنایت خود شرح وی کرده خانه میفرماید که الم نشرح لک یعنی آیا گشاده ناختیم سینه ترا از برای تو

حدیث نبویست و معنی وی اینست که مرا با حق سبحانه و تعالی می باشد که در آن حال نه نبی مرسل و نه ملک مقرب میگنجد و آن حالت تهی شدن دلست از غیر که تهی شدن دل از غیر مستلزم عدم گنجایش غیر است مطلقا و این حالت اولیاء امت را بید اگردد بحسن متابعت و تبعیت نبی صلی الله علیه وسلم و دوام این معنی در اولیاء امت نادر می باشد و از جمله نوادر است حال شیخ شمس الدین چنانچه از کلام مفهوم گردد

همانا که مراد از درویش اوست

۲۸۹

در جمعیت و فرموده است که یکی گفت که در سقایه نام جوی نباید گفت و قرآن نباید خواند مگر
آهسته گفتم آنرا چه کنم که او را از خود جدا نمی توانم کرد شاه از اسب فرو نمی آید اسب بیچاره چه
کند و بعض گفته اند که چون مولانا شمس الدین بقونیه رسید و بمجلس مولانا در آمد خدمت
مولانا بر کنار حوض نشسته بود و کتابی چند در پیش خود نهاده پرسید که این چه کتابهاست
مولانا گفت این را قیل و قال گویند ترا با این چه کار است خدمت مولانا شمس الدین دست فراز
کرد و همه کتابها را در آب انداخت مولانا بتاسف گفت هی درویش چه کردی بعضی از آنها
فواید والد من بود که دیگر یافت نیست شیخ شمس الدین دست در آب کرد و یکان یکان کتابها
بیرون آورد و آب در هیچ یک اثر نکرده خدمت مولانا گفت این چه سر است شیخ شمس الدین
گفت این ذوق و حالست ترا از این چه خبر بعد از آن با یکدیگر بنیاد صحبت کردند چنانچه گذشت
شبی خدمت مولانا شمس الدین با خدمت مولانا در خلوت نشسته بودند شخصی از
بیرون در شیخ را اشارت کرد تا بیرون آید فی الحال برخواست و با مولانا گفت بکشتنم
میخوانند بعد از توقف بسیار خدمت مولانا فرمود الا له الخلق والامر تبارک الله
رب العالمین هفت کس دست یکی کرده بودند و در کمین ایستاده کاردی راندند
شیخ نعره زد چنانکه بیهوش آن جماعت بیفتادند و یکی از آنها علاء الدین محمد بود فرزند مولانا
که بداغ انه لیس من اهلک اتسام داشت و چون آن جماعت بهوش باز آمدند غیر از قطره
چند خون دیگر هیچ ندیدند از آن روز باز تا این غایت نشان سلطان معنی پیدا نیست
وکان ذلک فی شهور سنه خمس و اربعین و ستمائه و آن ناکسان در اندک زمانی هر یک

یعنی بدرستی که نیست از اهل تو

و بود شهادت شیخ شمس الدین در ماههای سال ششصد و چهل و پنج

بلایی مبتلا شدند و هلاک گشتند و علاء الدین محمد را علتی عجب پیدا شد و هم
دران ایام وفات یافت و خدمت مولانا بجنازهٔ وی حاضر نشد و بعضی گفته اند که شیخ شمس
الدین در جنب مولانا بهاء الدین ولد مدفونست و بعضی گفته اند که آن ناکسان بدن
مبارکش را در چاهی انداخته بودند شبی سلطان ولد در خواب دید که شیخ شمس الدین
اشارت کرد که در فلان چاه خفته ام نیم شب یاران محرم را جمع کرد و در مدرسه مولانا
پهلوی بانی مدرسه امیر بدر الدین دفن کردند والله اعلم **شیخ صلاح الدین**
فریدون القونیوی المعروف بزرکوب وی در بدایت حال مرید سید برهان الدین محقق ترمذی
بوده روزی خدمت مولانا از حوالی زرکوبان میگذشت از آواز ضرب ایشان در وی
حالی ظاهر شد و بچرخ در آمد شیخ صلاح الدین بالهام از دکان بیرون جست و سر بر قدم
مولانا نهاد خدمت مولانا وی را در بر گرفت و نوازش بسیار کرد از وقت نماز پیشین تا نماز
دیگر خدمت مولانا در سماع بود و این غزل فرمود **نظم** یکی گنجی پدید آمد درین دکان زرکوبی
زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی ❁ شیخ صلاح الدین فرمود تا دکان را یغما
کردند و از دو کون آزاد شد و در صحبت مولانا روان شد خدمت مولانا همان عشق بازی
که با شیخ شمس الدین داشت با وی پیش گرفت و مدت ده سال با وی موآنست و صحبت داشت
روزی از خدمت مولانا سوال کردند که عارف کیست گفت آنکه از سر تو سخن گوید و تو خاموش
باشی و آنچنان مرد صلاح الدین است و چون سلطان ولد بدرجهٔ بلوغ رسید خدمت
مولانا دختر شیخ صلاح الدین را بجهت وی خطبه کرد و چلبی عارف از آن دختر بود و خدمت

بضم قاف وسکون واو وسکون نون وفتح یا وکسر واو

شیخ صلاح الدین در قونیه مدفونست در جوار مولانا بهاء الدین قدس الله تعالی روحهما
و چون شیخ صلاح الدین بجوار حق پیوست عنایت خدمت مولانا و خلافت وی بچلبی
حسام الدین منتقل شد و عشق بازی با وی بنیاد نهاد و سبب نظم مثنوی آن بود
که چون چلبی حسام الدین منتقل شد میل اصحاب را با الهی نامه حکیم سنایی و منطق الطیر
فرید الدین و مصیبت نامه وی دریافت از خدمت مولانا درخواست که اسرار غزلیات
بنیاد شد اگر چنانچه بطرز الهی نامه سنایی یا منطق الطیر کتابی منظوم کردد
تا دوستان را یادکاری بود غایت عنایت باشد خدمت مولانا فی الحال از سر دستار
خود کاغذی بدست چلبی حسام الدین داد در انجا هیژده بیت از اول مثنوی نوشته
از انجا که **مثنوی** بشنو از نی چون حکایت میکند ❁ تا انجا که پس سخن کوتاه باید
والسلام ❁ بعد از ان خدمت مولانا فرمود که پیش از انکه از ضمیر شما این
داعیه سر بر زند از عالم غیب در دل ما القا کرده بود که این نوع کتاب نظم کرده شود
و باهتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمود که گاه چنان بودی که از اول شب
تا طلوع فجر خدمت مولانا املا میکرد و چلبی حسام الدین می نوشت و مجموع
آن نوشته را باواز بلند بر خدمت مولانا میخواند و چون مجلد اول باتمام رسید حرم
چلبی حسام الدین بخدمت مولانا نیاز مندی تمام بتقدیم رسانید و بقیهٔ
مثنوی را استدعا نمود چنانچه در مفتتح مجلد ثانی بان اشارت رفته است
مثنوی مدتی این مثنوی تاخیر شد ❁ مهلتی بایست تا خون شیر شد ❁

شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن الحسن بن اخی ترک

وفات یافت در ماه ... حسام الدین ... صح

بعد از آن تا آخر کتاب خدمت مولانا میفرمود و چلبی حسام الدین می نوشت
روزی چلبی حسام الدین گفت که وقتی که اصحاب مثنوی مخدومی را میخوانند و اهل
حضور در نور آن مستغرق می شوند هر که از سر اخلاص صفا نمیکند بیخ ایمان
او را و شاخهای دین او را می برند و کشان کشان بمستقر سقر می برند خدمت مولانا
فرمود که چنانست که دیدی **شعر** دشمن این حرف این دم در نظر شد ممثل
سرنگون اندر سقر ای حسام الدین تو دیدی حال او حق نمودت پاسخ افعال او

سلطان ولد قدس الله تعالی روحه وی سید برهان الدین محقق و شیخ شمس
الدین تبریزی را خدمتها شایسته کرده بود و با شیخ صلاح الدین که پدر خاتون
وی بود ارادتی تمام داشت و یازده سال چلبی حسام الدین را قایم مقام و خلیفه
پدر خود میداشت و سالهای بسیار کلام والد خود بلسان فصیح و بیان صریح
تقریر می کرد و وی را مثنوی است بر وزن حدیقه حکیم سنایی پر از معارف و اسرار
در آنجا درج کرده است بارها خدمت مولانا وی را خطاب کردی که انت اشبه الناس
بی خلقا و خلقا و عظیم دوستش داشتی گویند که بقلم سطر بر دیوار مدرسه نوشته
بود که بهاء الدین ما نیک بختانست خوش زیست و خوش میرد والله اعلم و گویند روزی
وی را نوازش می فرمود و میگفت بهاء الدین آمدن من باین عالم جهت ظهور تو بود این همه
سخنان قول منست و تو فعل منی روزی خدمت مولانا وی را گفت بدمشق رو و بطلب
مولانا شمس الدین و چندین سیم و زر با خود ببر و در کفش آن سلطان دین و کفش

یعنی تو مانند ترین مردمانی بمن از روی صورت و سیرت

مبارکش

مبارکش را طرف روم بگردان چون بدمشق رسی در صالحیه خانیست مشهور بکسر
بانجا رو که وی را آنجا یابی که با فرنگی پسری صاحب جمال شطرنج می بازد چون وی می برد
می ستاند و چون آن پسر می برد سیلی میخورد زنهار که انکار نیاری که آن پسر از این
طایفه است اما خود را نمی داند میخواهد که وی را بوی شناسا کردانند چون سلطان
ولد بجانب دمشق رفت مولانا شمس الدین را هم آنجا یافت که نشان داده بود که
با آن پسر شطرنج می باخت با جماعت همراهان پیش وی سر نهادند و زاریها کردند
آن فرنگی پسر چون آن را دید بیرنگی وی را دانست از بی ادبیهای خود خجل شد سر برهنه
کرد و ایمان آورد و بانصاف بایستاد و خواست که هرچه دارد بیغما دهد مولانا شمس الدین
نگذاشت فرمود که بفرنگستان باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان و قطب آن جماعت
باش بعد از آن سلطان ولد زر و سیمی که آورده بود در کفش مبارک مولانا شمس الدین
ریخت و کفش وی را بطرف روم گردانید و از زبان خدمت مولانا و سایر مخلصان روم
استدعایی کرد وی قبول فرمود اسپی که داشت پیش کشید مولانا شمس الدین
فرمود که بهاء الدین سوار شو سر نهاد و گفت شاه سوار و بنده سوار این هرگز
روا نباشد از دمشق تا قونیه در رکاب وی پیاده رفت چون بقونیه رسید مولانا
شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را با مولانا تقریر می کرد و میگفت که من وی را
چنین گفتم و وی جواب من چنین داد و بشاشت بسیار می نمود پس گفت مرا از موهبت
حق تعالی دو چیز است سَر و سِر سر را در راه مولانا باخلاص فدا کردم و سر را

بهاء الدین ولد بخشیدم اگر بهاء الدین را عمر نوح بودی و همه را درین راه صرف
کردی آنش میسر نشدی که درین سفر از من بوی رسید امیدا است که از شما این نصیبها
یابد چون خدمت مولانا بجوار رحمت حق پیوست بعد از روز هفتم چلبی حسام الدین
برخاست و با جمع اصحاب پیش سلطان ولد آمد و گفت میخواهم که بعد الیوم بجای
پدر بنشینی و مخلصان و مریدان را ارشاد کنی و شیخ راستین ما باشی و من در رکاب
تو غاشیه بر دوش نهاده بندگی کنم و این بیت بخواند ۞ بر خانه دل ای جان آن کیست ایستاده
بر تخت شه که باشد جز شاه و شاهزاده سلطان ولد سر نهاد و بسیار بگریست
و فرمود که الصوفی اولی بخرقته و الیتیم احری بحرقته همچنانکه در زمان والدم خلیفه
و بزرگوار بودی همچنین درین زمان خلیفه و بزرگوار ما یی وی گفته که روزی والدم
گفت که بهاء الدین اگر خواهی که دایم در بهشت برین باشی با همه کس دوست شو و کین
کسی را در دل مدار و این رباعی را بر خواند **شعر** پیشی طلبی ز هیچکس پیش مباش
چون مرهم و موم باش و چون نیش مباش ۞ خواهی که ز هیچکس بتو بد نرسد ۞
بدگوی و بدآموز و بداندیش مباش ۞ تمامی انبیا علیهم السلام این کرده اند و این
سیرت را بصورت آورده اند لاجرم کافه عالمیان مغلوب خلق ایشان گشته اند و مجذوب
لطف ایشان شده چون دوستان را یاد میکنی بوستان درونت از خوشی می شکفد و از گل
و ریحان پر می شود و چون ذکر دشمنان میکنی باغ درونت از خار و مار پر میشود و پژمرده
خاطر میگردی گویند که در شب وفات خود این بیت میخوانده ۞ امشب شبست که بینم شادی

در ایام از خدای خود آزادی ۞ توفی قدس سره لیلة السبت العاشر من شهر رجب
سنه اثنی عشر و سبع مائه **شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره**
امام یافعی در القاب وی چنین نوشته است استاد زمانه فرید اوانه مطلع الانوار
و منبع الاسرار دلیل الطریقة و ترجمان الحقیقة استاد الشیوخ الاکابر الجامع بین
علم الباطن و الظاهر قدوة العارفین و زبدة السالکین العالم الربانی شهاب الدین
ابو حفص عمر بن محمد البکری السهروردی قدس الله سره از اولاد ابوبکر صدیق
است رضی الله عنه و انتساب وی در تصوف بعم وی ابو النجیب سهروردی است
و بصحبت شیخ عبد القادر گیلانی رسیده و غیر ایشان از مشایخ بسیاری دریافته است
و گفته اند مدتی با بعض از ابدال در جزیره عبادان بوده و خضر را علیه السلم دریافته
شیخ عبد القادر وی را گفته انت آخر المشهورین بالعراق وی را تصانیف است چون
عوارف و رشف النصایح و اعلام التقی و غیرها عوارف را در مکه مبارکه تصنیف
کرده است هرگاه بروی امری مشکل شدی بخدای تعالی بازگشتی و طواف
کعبه کردی و طلب توفیق کردی در دفع اشکال و دانستن آنچه حق است در وقت
خود شیخ الشیوخ بغداد بود و از باب طریقت از بلاد دور و نزدیک استفتای مسائل
از وی کردندی کتب الیه بعضهم یا سیدی ان ترکت العمل اخلدت الی البطالة
و ان عملت داخلنی العجب فکتب فی جوابه اعمل و استغفر الله من العجب در رساله
اقبالیه مذکور است که شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که از شیخ سعد الدین

یعنی تو آخر مشهوران عراقی

جنوی پرسیدند که شیخ محی الدین را چون یافتی گفت بحر مواج لا نهایة له گفت شیخ
شهاب الدین سهروردی را چون یافتی گفت نور متابعت النبی صلی الله علیه وسلم
فی جبین السهروردی شیء آخر ولادت وی در رجب سنه تسع وثلثین وخمسمائه
بوده است و وفات وی در سنه اثنتین وثلاثین وستمائه شیخ نجیب الدین علی بن
بزغش الشیرازی قدس الله سره وی عالم بوده و عارف و سرچشمهٔ علوم و معارف
پدر وی از ابنای تجار و اغنیای کبار بود و از شام بشیراز آمده بود و آنجا متأهل
و متوطن شده بود شیخ نجیب الدین قدس سره میفرموده است که روزی در حال طفولیت
در جامع شیراز بودم روز جمعه بود ناگاه خلق بسیار محفه بمسجد در آوردند
و شیخ المشایخ روزبهان بقلی قدس الله روحه در آن محفه بود که بنماز جمعه آورده
بودند من قصد کردم تا بروم و زیارت شیخ کنم از غایت کثرت نتوانستم شیخ را نظر
بر من افتاد گفت آن کودک را راه دهید تا نزدیک من آید مرا راه دادند بخدمت وی
رفتم و بوسه بر دست شیخ دادم و شیخ بوسه بر سر من داد و مرا دعا کرد شبی پدر وی
در خواب دید که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه پیش وی طعامی آورد و با وی
بخورد و وی را بشارت داد که حق سبحانه وتعالی ترا فرزندی نجیب صالح خواهد داد
چون فرزند بزاد وی را علی نام نهاد بنام حضرت امیر و لقب نجیب الدین کرد و وی
از بدایت حال محبت فقرا می ورزید و با ایشان می نشست هرچند پدر وی لباسهای
فاخر میساخت و طعامهای لذیذ می آورد بآن التفات نمیکرد و میگفت من جامهٔ زنانه

یعنی شیخ محی الدین دریاییست مواج که ویرا نهایت نیست

یعنی نور متابعت نبی صلعم بر پیشانی سهروردی چیزی دیگر است

بضم باء موحده و سکون زاء معجمه و ضم غین معجمه و شین معجمه

نمی پوشم و طعام نازکان نمیخورم و جامهای پشمین می پوشید و طعامهای بی تکلف
میخورد تا آن زمان که بزرگ شد و داعیه طلب در وی قوت یافت و در خانه تنها بسر می برد
یکشب در خواب دید که از روضهٔ شیخ کبیر بیرون آمد و در عقب وی شش پیر دیگر
بر یک راه میرفتند راست یکی در عقب دیگری آن پیر اول در روی وی تبسم کرد و دست
وی بگرفت و بدست پیر آخرین داد و گفت این ودیعتیست از خدای تعالی نزد تو چون
بیدار شد خواب را با پدر بگفت پدرش این گفت این خواب را تعبیر نمیتوانم کرد مگر شیخ
ابراهیم و وی در آن زمان از مجانین عقلا بود کسی پیش وی فرستاد که از تعبیر این خواب
سؤال کند چون شیخ ابراهیم آن را بشنید گفت این نیست مگر خواب علی بزغش آن پیر
اول شیخ کبیر است و پیران دیگر آنان که طریقه از وی گرفته اند و می باید که آن پیر آخرین
زنده باشد که حوالهٔ تربیت وی با او کرده است می باید که آن شیخ را طلب کند تا بمقصود
برسد از پدر اجازت خواست و بجانب حجاز روان شد چون بشیخ شهاب الدین
سهروردی رسید وی را بشناخت که همان کس است که در خواب دیده بود شیخ نیز بر
حال وی اطلاع داشت مضمون خواب وی را با وی بگفت و پیش شیخ ملازم شد و
سالها بسر برد و خرقه پوشید و مصنفات شیخ و غیر آن را از شیخ شنید و باذن وی
بشیراز مراجعت کرد و متأهل شد و خانقاهی بنا کرد و بارشاد طالبان مشغول شد
و حالات و کرامات وی میان خلق اشتهار یافت و ویرا سخنان لطیف و رسالهای
شریفست که از آن بوی انفاس حضرت شیخ شهاب الدین می آید روزی ویرا گفتند

کس سر توحید بمثال روشن بیان کن گفت دو آیینه و سیبی یکی از فضلا حاضر بود این
معنی را بنظم آورد و گفت **شعر** شیخ کامل نجیب دین پیر کهن ⁂ این حرف
نو آورد بصحرای سخن ⁂ گفتا گر از وحدت از مثالی خواهی ⁂ سیبی و دو آیینه تصویه مسکن
روزی دیگر فرمود که پیوسته وصف خال معشوق میکنم و این عجب که او را خود خال نیست
پس فرمود که میخواهم که این معنی را کسی بنظم آورد همان فاضل حاضر بود گفت **رباعی**
ای آنکه ترا بحسن تمثالی نیست ⁂ چون حال من از خال رخت خالی نیست ⁂ وصاف من
همه ز خال رخ تست ⁂ وین طرفه که بر رخ تو خود خالی نیست ⁂ توفی فی شعبان
سنه ثمان و سبعین و ستمائه **ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن بزغش رحمه الله**
وی خلف صدق و خلیفه بحق بود مرید خود را چون مادر وی بوی حامله شد
شیخ شهاب الدین برای وی پاره از خرقه مبارک خود فرستاد چون متولد شد آن را
در وی پوشانیدند اول خرقه که در دنیا پوشید آن بود چون بزرگ شد بخدمت
پدر مشغول شد و تربیت یافت و در آیام حیوة پدر خود بحج رفت شب عرفه در خواب
دید که بروضه شریفه رسول صلی الله علیه و سلم آمد و سلام گفت از حجره شریفه
آواز آمد که و علیک السلام یا ابا النجاشی پدر وی بران حال مطلع شد و اهل خود را
از آن خواب خبر داد و بشارت داد ایشان را که مراد حاصل شد بعد از آن درس گفت و حدیث
روایت کرد و تصنیف کرد و از تصانیف وی یکی آنست که عوارف را ترجمه کرده است و در آنجا
تحقیقات صادر از کشف و الهام بسیار است و بمقامات بلند رسید و بکرامات ارجمند

مشهور

مشهور شد و این دو بیت از اشعار شیخ شهاب الدین سهروردی بسیار میخواند که
شعر و قد کنت لا ارضی من الوصل بالرضا ⁂ و اخذ ما فوق الرضا متبرما ⁂
فلما تفرقنا و شط مزارنا ⁂ قنعت بطیف منک یاتی مسلما ⁂ توفی فی رمضان سنه
ست عشره و سبع مائه رحمه الله تعالی **شیخ محمد عیسی رحمه الله** شیخ
نجیب الدین بزغش فرموده قدس سره بوده مر شیخ که روزی با جمعی از اصحاب در خدمت
شیخ شهاب الدین قدس سره بوده مر شیخ فرمود که یکی از اصحاب از خانقاه بیرون رود
و مرد غریب که آنجا یابد درون آورد که بوی آشنایی بمشام من میرسد یکی از اصحاب
بیرون رفت کسی نیافت باز آمد که کسی نیافتم شیخ بهیبت فرمود که دیگر بار برو که
بیابی دیگر بار برفت سیاهی دید اثر غربت بر روی وی را درون آورد قصد آن کرد که
در صف نعال بنشیند شیخ گفت ای شیخ محمد نزدیک آی که از تو بوی آشنایی می
آید بگذشت و پهلوی شیخ بنشست شیخ و وی با یکدیگر در سر سخنها گفتند
پس آن سیاه بوسه بر دان شیخ داد شیخ فرمود تا سفره حاضر کردند و چیزی
خوردند و من روزه دار بودم شیخ فرمود که هر که روزه دار است بحال خود باشد
در آن سفره انار بود شیخ انار میخورد و دانه آن از دهن بیرون می آورد و پیش
خود می نهاد در خاطر من گذشت که من آن دانها بگیرم که برکت آب دهن شیخ بآن
رسیده است و بآن افطار کنم چون این بخاطر من گذشت آن سیاه دست دراز
کرد و آن را برگرفت و بخورد و بمن نگریست و تبسم کرد من دانستم که خاطر مرا دانست

ومتوفی شد در رمضان سال هفتصد و شانزدهم

چون سفره برداشتند شیخ گفت شیخ محمد حافظ قرآنست ولی چند گاهست که تنها خوانده است
کسی میخواهد که هر روز چیزی بر وی خواند هر که از اصحاب شیخ قرآن ضبط داشت
چون عنایت شیخ را با وی دانستند استدعای آن کردند و مرا نیز در خاطر گذشت
اما بر زبان نیاوردم و حواله باختیار شیخ کردم شیخ وی را حواله بمن کرد و گفت شیخ
محمد هر روز پیش علی شیرازی میرو و جزوی بر وی میخوان چون شب درآمد شیخ
عیسی که خادم شیخ بود بیامد و اناری آورد بعضی از آن خورده و بمن داد گفت شیخ بعضی
ازین خورده و باقی ترا فرستاده است تا بدان افطار کنی و گفته که بوی بگوی که این عوض
آن نقل نارا است که شیخ محمد بخورد پس بدان افطار کردم چون نماز صبح بگذاردم
و من بخانه رفتم آن سیاه درآمد و سلام کرد و من جواب گفتم بنشست و هیچ نگفت
و من نیز هیچ نگفتم که وی هیبت داشت جزوی از اول قرآن برخواند و روان برخاست
و بخانه خود رفت و روز دویم نیز همچنین کرد روز سیم چون وظیفه خود خواند بنشست
و گفت میان من و تو خواستاد شاگردی شد من از یمنم و شیراز ندیده ام مرا از وصف
مشایخ شیراز بگوی من آغاز کردم و نام هر کس از مشایخ که در آن عصر در شیراز بود
میگفتم چون نام همه بگفتم گفت نام زهاد و گوشه نشینان هم بگوی نام
ایشان نیز بگفتم چون تمام شد وی از هوش برفت چنانکه من ترسیدم که بمرد
که نفسش منقطع گشته بود زمان دراز در آن بود بعد از آن بهوش آمد و گفت رفتم
و همه را دیدم اکنون تو نام ایشان یك یك باز میگوی تا من وصف ایشان باز

میگو

میگویم من نام یك یك باز میگفتم و وی چنان وصف ایشان میکرد که سلوك
ایشان و حال ایشان و لباس ایشان چگونه است که گویی در برابر ایشان نشسته بود و وی
ایشان را میدید من تعجب کردم پس در آخر گفت یکی ازینها که یاد کردی که وی را حسین فلانی گویند
از مرتبه ولایت افتاده و نام وی از جریده اولیا محو کردند گفتم سبب چه بوده گفت پادشاه
شیراز اتابك ابوبکر را بوی ارادتی پدید آمد و پیش وی رفت و وی را مال و نعمت داد و بسبب
آن از نظر حق بیفتاد پس من این سخن وی را یاد داشتم چون بشیراز آمدم همچنان بود که وی
گفته بود پس گفت دیگری ازین زهاد که یاد کردی ترا نشانه داده است و با تست ظاهر کن
تا ببینم هر چند اندیشه کردم بخاطر من نیامد نظر در کفش من کرد گفت آن چیست مرا یاد
آمد که زاهدی بود در شیراز کفشگر و خیّر چون بسفر بیرون آمدم مرا دو جفت کفش
تبرك داد و گفت تا نشانه باشد که مرا بدعا یاد داری چه راحتها و روحها که از صحبت وی
بمن رسید آنگاه از خدمت شیخ خرقه پوشید و شیخ او را اجازت لباس خرقه داد و بولایت
خود بازگشت و آنجا مشهور شد و خلق بسیار مرید وی شدند **ابراهیم مجذوب**
رحمه الله وی همانست که ذکر وی در بیان احوال شیخ نجیب الدین بزغش گذشت شیخ نجیب
الدین گفته دیوانه عجب بود و خلق گفتندی که وقت باشد که هر چند روز هیچ نخورد و وقت
باشد که بیك دفعه صد من بخورد و وی را احوال و کرامات عجب می گفتند مرا آرزوی صحبت
او می بود وی را می گفتم بیا تا یك روز هم صحبت باشیم اجابت نمی کرد یکبار آخر روزی
وی را در بازار دیدم و میان زمستان بود گفت این ساعت وقت آنست که هم صحبت باشیم لیکن

بشرط آنکه امشب در مسجد بازار باشیم با وی در مسجد رفتم گفتم طعامی بیاورم گفت
من سیرم پس برفتم و باران آمدن گرفت و ناودانها روان شد چون نماز شام و خفتن
بگزاردیم و خلق از مسجد بیرون رفتند و من با وی تنها بماندم گفت من گرسنه ام چیزی
بیاور تا بخورم شب تاریک بود و برف و باران عظیم می آمد چند دینار زر داشتم و بوی دادم
و گفتم مرا معذور دار که عذر واضح است این زر را فردا قوت ساز زر را بستد و ساعتی
صبر کرد و باز گفت من گرسنه ام برخیز چیزی بیار تا بخورم خانهٔ من از آن مسجد دور بود
اما نزدیک آن مسجد مرا خویشی بود منعم بخانهٔ وی رفتم و چون شنیده بودم که او چیزی بسیار
میخورد گفتم مرا جماعتی مهمان رسیده است و این بدان معنی گفتم که هر یک در تحقیق
جمعی است از بس لطایف که در وی است از نفس و قلب و روح و غیرها ایشان گفتند دیرگاه است
و طعام پخته نمانده است خدمتکاران داشتند هر یکی طبق بر سر نهادند بعضی پر از برنج خام
و بعضی پر از باقلای خام و بعضی قروت و بعضی نخود و گندم و یک عدد دنبه و یک عدد
قدید با من بمسجد آوردند گفتند خود ببینید من آنها پیش وی نهادم و با خود تخمین کرده آن همه
پنجاه من بود گفتم صبر کن تا اینها بپزم گفت من همچنین میخورم همه را همچنان خام بخورد
و ساعتی صبر کرد آواز سائلی از رهگذر برآمد که دریوزه میکرد از مسجد بیرون دوید
و هر چه جمع کرده بود از وی بستد مقدار ده من نان پارها و طعامها بمسجد درون آورد
و همه را بخورد چون از شب نیمه گذشت مرا گفت برخیز و در گوشهٔ مسجد رو و بخسب
که بسیار زحمت از من کشیدی تا اگر حرکتی کنی یا بجنبی ترا هلاک کنم من بگوشهٔ مسجد رفتم

بنشستم

و بخسبیدم و زهرهٔ آن نداشتم که حرکتی کنم چنانکه اگر عضوی از من خارش میکرد زهرهٔ
خاریدن نداشتم در آن مسجد سنگی بزرگ نهاده بود هر ساعت برخواستی و آن سنگ را
برگرفتی و ببالین من آوردی و با خود گفتی این سنگ را بوی فرو کوبم و وی را هلاک
کنم پس هم خود گفتی روا نباشد که پدرش مرد پیر است فریاد و جزع کند آن سنگ را بجای
خود بنهادی چند نوبت همچنین کرد و مرا ازین ترس خواب نمی آمد اما چنان می نمودم
که در خوابم پس مرا گفت میدانم که در خواب نه ترا زحمت بسیار دادم اکنون ترا بخدای
بخشیدم بر بام مسجد میروم تا تو ایمن گردی و خواب کنی پس بر بام رفت و بر سر
نردبان مسجد یک خانه بود و کتاب بسیار در آنجا که امام مسجد نهاده بود بآن خانه
در رفت من از ترس برفتم و در خانه از بیرون ببستم و بخفتم آواز چیز خوردن
وی از آن خانه می آمد و من در تعجب بودم که وی چه میخورد که میدانستم که در آن خانه
هیچ خوردنی نیست چون بامداد بیرون آمد و برفت در آن خانه رفتم دیدم که جلدهای
همه کتابها را خورده بود **شیخ جمال الدین لور** (بضم لام و سکون واو) **رحمه الله تعالی** شیخ نجیب الدین
گفت که وقتی مرا کسی گفت که لوری غریب بدین شهر آمده است نام وی جمال الدین و جذبهٔ
قوی دارد و در مسجد جامع می باشد بمسجد جامع رفتم دیدم که جذبهٔ عظیم دارد و استغراق
تمام و دو چشمش از آن چون دو کاسهٔ خون پیش وی رفتم و سلام کردم جواب
داد پس گفت مرا با سفید و سیاه کنان کاری نیست یعنی مرا با فقها و نویسندگان کاری
نیست کسی حاضر بود گفت این شخص از صوفیانست پیش وی بنشستم و احوال و سؤال کردم

گفت من مردی امّی بودم و امی چیزی نمیدانم مرا با ستون داشتن خوش بود پیوسته ستون را
داشتمی یک روز در پایگاه برابر ستون نشسته بودم حالی بر من مکشوف گشت و جذبه
ظاهر شد و حجابهایی از پیش من برداشتند بیهوش شدم و بیفتادم و در دست و پای
ستون می غلطیدم چون با هوش آمدم سرّ توحید مکشوف شده بود و هم
شیخ نجیب الدین گفته است که وی پیوسته شطحیات گفتی چنانکه جمعی از علما و صلحا
بانکار وی برخواستند و او را بکفر نسبت کردند و بکفر وی فتوی نوشتند و پیش اتابک
ابوبکر که پادشاه شیراز بود بردند و عرضه کردند و اجازت قتل وی خواستند اتابک گفت
اگر دو شخص دیگر که در شیرازند فتوی دهند بتکفیر وی اجازت دهم بقتل وی یکی شیخ
نجیب الدین بزغش و یکی شیخ معین الدین که بزرگی دیگر بوده است در آن وقت فتوی
پیش من آوردند من بر آن نوشتم که او مجذوبست و مغلوب کشتن وی جایز نیست شیخ
معین الدین همین نوشت اتابک بقتل وی اجازت نداد و هم وی گفته که یک روز
وضو میساختم و جمال الدین می نگریست چون آب بر روی میرسانیدم گفتم ارفع الحدث
جمال الدین گفت شیخ حدثی مانده است که میگویی ارفع الحدث بگوی که ارفع المحدث
شیخ شمس الدین صفی رحمه الله وی از مشایخ کبار بوده است و صاحب حالات عظیم
و کرامات شریفه بوده در نوبتی که شیخ نجیب الدین به نیت خدمت شیخ شهاب الدین قدس سره عزیمت
بغداد کرده است شیخ شمس الدین رفیق وی بوده است و وی بر شیخ نجیب الدین قرآن خوانده
بود و شیخ نجیب الدین بر وی چیزی از فقه و در خدمت شیخ با یکدیگر صحبت میداشته اند شیخ

نجیب

نجیب الدین گفته است که چون بشیراز مراجعت میکردیم خدمت شیخ برای من اجازت الباس
خرقه نوشت و برای شیخ شمس الدین نیز نوشت و چهل عدد کلاه بما داد بیست بمن و بیست
بشیخ شمس الدین و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز نوشته و فرمود که چون بشیراز
برسید قبل بنیات ما اینها را بآنها در پوشانید که نامهای ایشان بر اینجا نوشته است
آنگاه الباس خرقه دیگران کنید شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی رحمه الله وی مرید
شیخ نجیب الدین علی بن بزغش است عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی شیخ عز الدین محمود
کاشی و شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی رحمهما الله تعالی هر دو مرید وی اند
شیخ کمال الدین عبد الرزاق در تفسیر تاویلات میگوید و قد سمعت شیخنا المولی
نور الدین عبد الصمد قدس الله روحه العزیز عن ابیه انه کان بعض الفقراء
فی خدمة الشیخ الکبیر شهاب الدین قدس الله تعالی روحه فی شهود الوحدة و مقام
الفناء ذا ذوق عظیم فاذا هو فی بعض الایام یبکی و یتأسف فسأله الشیخ عن حاله
فقال انّی حجبت عن الوحدة بالکثرة و رددت فلا اجد حالی فنبهه الشیخ علی انه بدایة
مقام البقاء و ان له اعلی و ارفع من الحال الاولی و امثاله شیخ عز الدین محمود
الکاشی رحمه الله وی صاحب ترجمه عوارف است و شارح قصیده تائیه فارضیه و بسی
حقایق بلند و معارف ارجمند در این دو کتاب درج کرده است و قصیده را شرح مختصر
مفید نوشته است و کشف معضلات و حل مشکلات آن کرده است بمقتضای علم
و عرفان و ذوق و وجدان خود بی آنکه مراجعت کند بشرح دیگر چنانچه در دیباجه آن

میکویند ولما رجع فی املائه الی المطالعه کیلا ینسخ منه فی قلبی رسوم وآثار تسد باب الفتوح
وتثبت بابها الی اللوح فاتلوا حینئذ تلو الغیر واجعله جنده فی السیر وابی فی التجرد تفریغ
القلب عن مظان الریب وتوجیه وجهه تلقاء مدین الغیب استنزالا للفیض الجدید واستفتاحا
لابواب المزید وی در اجازت نامه بعض از تلامذه خود نوشته است وانا اروی الکتاب
یعنی عوارف المعارف عن شیخی ومولای نور الدین عبد الصمد بن الشیخ علی الاصفهانی
ومن الشیخ العالم ظهیر الدین عبد الرحمن بن علی بن بزغش الشیرازی وهو عن شیخه قطب
الاولیاء سید العارفین مصنف الکتاب رحمة الله علیهم اجمعین ولی فی کشف حقایقه
وبیان معضلاته طریق خاص فی الروایة عن مصنفه بلا واسطة وهو انی رایته فی
مبشرة قرات علیه کتابه المذکور ففهمنی علی حقایقه ودقایقه والله الموفق من یشاء
لما یشاء وهو علی کل شیء قدیر واز معارف ویست این چند رباعی که مسطور میکردد

رباعی
دل کفت مرا علم لدنی هوس است ٭ تعلیمم کن کرت بدین دست رس است
کفتم که الف کفت دکر کفتم هیچ ٭ در خانه اکر کس است یک حرف بس است

ای عکس رخ تو داده نور بصرم ٭ تا در رخ تو بنور تو می نکرم ٭ کفتی منکر بغیر ما آخر کو
غیر از تو کسی که آید اندر نظرم ٭ ای دوست میان ما جدایی تا کی ٭ چون من تو ام این
تویی و مایی تا کی ٭ با غیریت تو مجال غیری چو نماند ٭ پس در نظر این غیر نمایی تا کی
واین دو قطعه نیز از معارف وی است ٭ کر زانکه چو نیک در نکری عین وجود است
مارا شکی نماند اکر عین شکی است ٭ در هر عدد ز روی حقیقت چو بنکری

[illegible]

وانا اروی الخ یعنی من روایت میکنم کتاب
عوارف المعارف را از شیخ و خواجه خود نور
الدین عبد الصمد بن شیخ علی اصفهانی
و از شیخ عالم ظهیر الدین عبد الرحمن ابن
علی ابن بزغش و ایشان از شیخ خود قطب الاولیا
مهتر عارفان مصنف کتاب رحمة الله علیه
وعلیهم اجمعین ومرا در کشف حقایق این کتاب
وبیان مشکلات این کتاب طریق دیکر هست
در روایت از مصنف که در ان طریق واسطه
نیست وان طریق اینست که مصنف این کتاب
را بخواب دیدم که خواندم این کتاب را بروی
پس مرا تنبیه کرد بر حقایق ودقایق این کتاب
معما کر نیست با وی زمان بسط پیدا کرده
وخدای توفیق دهنده است آنکسی را که
خواهد و وی بر همه چیز توانا است

کر صورتش به بینی ور زماده یکی است ٭ تا تو یی در میانه خالی نیست چهره
وحدت از نقاب شکی ٭ کر حجاب خودی بر اندازی ٭ عشق و معشوق و عاشق است یکی

شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشی رحمه الله ٭ وی از مریدان شیخ نور الدین
عبد الصمد نطنزی است جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی وی را مصنفات
بسیار است چون تفسیر تاویلات وکتاب اصطلاحات صوفیه وشرح فصوص
الحکم وشرح منازل السایرین وغیر آن از رسایل با شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس
الله سره معاصر بوده است ومیان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات
ومباحثات واقع است و دران معنی بیکدیکر مکتوبات نوشته اند امیر اقبال
سیستانی در راه سلطانیه با شیخ کمال الدین عبد الرزاق همراه شده بوده واز وی
استفسار آن معنی کرده وی را دران معنی غلو تمام یافته پس از امیر اقبال پرسیده
که شیخ تو در شان شیخ محی الدین اعرابی و سخن او چه اعتقاد دارد در جواب کفته است
که او را مرد عظیم الشان میداند در معارف اما میفرماید که درین سخن که حق را وجود
مطلق کفته غلط کرده واین سخن را نمی پسندد وی کفته که اصل همه معارف وی
خود این سخن است وازین بهتر سخنی نیست عجب که شیخ تو این را انکار میکند وجمله
انبیا واولیا وائمه برین مذهب بوده اند امیر اقبال این سخن را بشیخ خود عرضه
داشت کرده بوده است شیخ در جواب نوشته بوده است که در جمیع ملل ونحل بدین
رسوایی سخن کسی نکفته وچون نیک باز شکافی مذهب طبیعیه و دهریه بهتر

به بسیاری ازین عقیده و در نفی و ابطال این سخنان بسیار نوشته و چون این خبر
بشیخ کمال الدّین عبد الرّزاق رسید بشیخ رکن الدّین علاء الدّوله مکتوبی نوشته است
و شیخ آن را جواب نوشته و هر دو مکتوب بعبارت ایشان نقل کرده می شود مکتوب
شیخ کمال الدّین عبد الرّزاق رحمه الله امداد تأیید و توفیق و انوار توحید و تحقیق
از حضرت احدیّت بظاهر اطهر و باطن انور مولانا الاعظم شیخ الاسلام حافظ
اوضاع الشّرع قدوة ارباب الطّریقة مقیم سرادقات الجلال مقوّم اشتات الکمال
علاء الحقّ و الدّین غوث الاسلام و المسلمین متوالی باد و درجات ترقّی در مدارج
تخلّقوا باخلاق الله تعالی باد بعد از تقدیم مراسم دعا و اخلاص می نماید که این درویش
هرگز نام خدمتش را بی تعظیم نبرده باشد لیکن چون کتاب عروه مطالعه کردم
در و بحث در آنجا مطابق معتقد خود نیافتم بعد از آن در ندای امیر اقبال میگفت
که خدمت شیخ علاء الدّوله طریقهٔ محی الدّین العربی را در توحید نمی پسندد دعاگوی
گفت از مشایخ هر که دیدم و شنیدم برین معنی بوده اند آنچه در عروه یافتم نه برین
طریق است مبالغه نمود که چیزی بنویس درین باب گفتم شاید که موافق خدمتش
نیفتد و رنجش نماید اکنون نموده اند که بمجرّد نقل این سخن رنجش قوی می نماید و تشنیع
و تخطیه بتکفیر میرسانند از روی درویشی عجب یافت مرا هرگز صحبت با ایشان
نیفتاده بمجرّد خبر تکفیر کردن لایق نیست یقین دانند که آنچه نوشتم از تحقیق است
نه از سر نفس و رنجش و فوق کلّ ذی علم علیم پوشیده نیست که هرچه نه بر قانون

کتاب

کتاب و سنّت مبنی بوده نزد این طایفه اعتباری ندارد چه طریق متابعت می سپرند
و بنای این معنی برین دو آیه است سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتّی یتبیّن لهم
انّه الحقّ اولم یکف بربّک انّه علی کلّ شیء شهید الا انّهم فی مریة من لقاء ربّهم
الا انّه بکلّ شیء محیط و مردم در سه مرتبه اند مرتبهٔ نفس و این طایفه
اهل دنیا و اتباع حواس اند و اصحاب حجاب منکر حق اند چون حق و صفات او را نشناسند
و آن را سخن مجمّدی گویند و ایشان را خدای تعالی فرمود قل ارأیتم ان کان من عند الله
ثمّ کفرتم به من اضلّ ممّن هو فی شقاق بعید و اگر کسی از ایشان ایمان آرد رستگار شود
و از دوزخ خلاص شود دویم مرتبهٔ قلب و اهل این مقام از آن مرتبه ترقّی کرده باشند
و عقول ایشان صافی گشته و بدان رسیده که بآیات حق استدلال کنند و بتفکّر در آیات
که افعال و تصرّفات الهی اند در مظاهر آفاق و انفس بمعرفت صفات و اسما حق رسند
چه افعال آثار صفات اند و صفات و اسما مصادر افعال پس علم و قدرت و حکمت
حق بچشم عقل مصفّی از شوب هوا ببینند و سمع و بصر و کلام حق در عین نفس انسانی
و آفاق این جهانی باز یابند و بقرآن و حقیقت آن معترف شوند حتّی یتبیّن لهم انّه الحقّ
و این طایفه اهل برهان باشند و در استدلال ایشان غلط محال بود چون بنور قدس
و اتّصال بحضرت واحدیّت که محلّ تکثّر اسماست عقول ایشان چنان منوّر شود که بصیرت
گردد و بتجلّیات اسما و صفات الهی بینا شود و صفات ایشان در صفات حق محو گردد
و آنچه طایفهٔ اوّل دانند این طایفه بینند هر دو قسم و النّفس ناطقه بنور قلب منوّر گشته شود

لیکن ذو العقل متخلق باخلاق الهی باشند و البصیرة متحقق بآن پس بتخلق ازیشان
محال باشد و همه را در مراتب خود معذور باید داشت و رنجان نکوی منهم سیم
مرتبهٔ روح بود و اهل این مقام از مرتبهٔ تجلی صفات گذشته و بمقام مشاهده
رسیده باشند و شهود جمع احدیت یافته و از خفی نیز در گذشته و از حجب تجلیات
اسما و صفات و کثرت تعینات رسته و در حضرت احدیت حال ایشان اولم یکف
بربک انه علی کل شیء شهید و این طایفه خلق را آیینهٔ حق بینند یا حق را آیینه
خلق و بالاتر ازین استهلاکست در عین احدیت ذات و محجوبان مطلق فرمود الا انهم
فی مریة من لقاء ربهم و ماندگان در مقام تجلیات اسما و صفات هر چند بسبب
یقین از شک خلاص یافته اند از لقاء علی الدوام و معنی کل من علیها فان و یبقی
وجه ربک ذو الجلال و الاکرام قاصرند و محتاج به تنبیه الا انه بکل شیء
محیط و بشهود این حقیقت و بمعنی کل شیء هالک الا وجهه جز طایفهٔ اخیر
ظفر نیافته اند و در بین حضرت هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن عیانست و در
کل متعینات وجه حق مشهود بود و وجوه اسمایی و تعینات تنزه فاینما تولوا فثم
وجه الله محققشان شده شعر گر ز خرشید بوم بی نیروست * از پی ضعف
خود نه از پی اوست * اکنون ازین احاطت معلوم گردد که حق تعالی از جمیع
تعینات منزه است و تعین او بعین ذات خویش و احدیتست و نه از احدیت عددی
که تا دوم و ثانی باشد چنانکه سنایی گفت رحمه الله تعالی نظم احدست و شمار

ازو معزول * صمدست و نیاز ازو مخذول * آن احد نه که عقل داند و فهم
وان صمد نه که حس شناسد و وهم * چه حس و عقل و فهم و وهم همه متعینات
و هر که متعین بغیر متعین محیط نشود الله اکبر ان لا یقیده التجلی بتعین فیکون اول
آخر هو واحد لا عن ثانیه و لا موجود ثمه فهو غیر مکان ز هر که این مرتبه باشد
حق تعالی و را از تعینات مجرد کرده اند و از قید عقول برهانند و بکشف و شهود
بآن احاطت رسد و الا در حجب جلال بمانده بود سخن ساقی کوثر امیر المومنین علی کرم
الله وجهه آمده است الحقیقة کشف سبحات الجلال من غیر اشارة چه اگر اشارت حسی
یا عقلی در وقت تجلی جمال مطلق بماند عین تعین پیدا شود و جمال عین جلال گردد و بود
نفس احتجاب سبحان من لا یعرفه الا هو وحده و انصاف آنست که هر بحثی در عروه در نفی
این معنی فرموده دلایل آن بر نهج مستقیم و طریق برهان نیست ازین جهت دانشمند
که معقولات دانند نمی پسندند و وصف خضر سرگشته که فرموده است از شیخ
الاسلام مولانا نظام الدین هروی سلمه الله پرسیده فرمود که این خضر که
و بیچاره حال خضر ترجمان می پرسید چون در اوایل جوانی از بحث فضلیات و شرعیات
فارغ شده بود و از آن بحثها و بحث اصول فقه و اصول کلام هیچ تحقیق نگشوده
افتاد که بحث معقولات و علم الهی و آنچه بدان موقوف بود مرد را بمعرفت رساند
تردد ها باز رهاند مدتی در تحصیل آن صرف شد و استحضار آن بجایی رسید
که بهتر از آن صورت نه بندد و چندان وحشت و اضطراب و احتجاب از آن پیدا شد

که قرار نماند و معلوم کشت که معرفت مطلوب از طور عقل برتر است چه دوان علوم هرچند
حکما از تشبیه بصور و اجرام خلاص یافته اند در تشبیه بارواح افتاده اند تا وقتی
که بصحبت متصوفه و ارباب ریاضت و مجاهده اختیار افتاد و توفیق حق دستکیر شد
و اول این سخنان بصحبت مولانا نور الدین عبد الصمد نطنزی قدس سره رسید و از صحبت
او همین معنی توحید یافت و فصوص و کشف شیخ یوسف همدانی را می پسندید
و بعد از آن بصحبت مولانا شمس الدین کیشی رسیدم چون از مولانا نور الدین
شنیده بودم که درین عصر مثل او در طریق معرفت نیست و این رباعی سخن اوست
شعر هر نقش که بر تختهٔ هستی پیداست ۞ آن صورت آنکس است کان نقش
آراست ۞ دریای کهن چو برزند موجی نو ۞ موجش خوانند و در حقیقت دریاست
و همین معنی در توحید بیان می کرد و می کفت که مرا بعد از چندین اربعین این معنی
کشف شد آن وقت در شیراز هیچکس نبود که با او این معنی درمیان توان نهاد و شیخ
ضیاء الدین ابو الحسن را این معنی نبود و من از آن در حیرت بودم تا فصوص
اینجا رسید چون مطالعه کردم آن معنی را باز یافتم و شکر کردم که این معنی
طریق موجود است و بزرکان بآن رسیده اند و آنرا یافته اند و همچنین بصحبت
مولانا نور الدین ابرقوهی و شیخ صدر الدین روزبهان بقلی و شیخ ظهیر الدین
برغش و مولانا اصیل الدین و شیخ ناصر الدین و قطب الدین ابناء ضیاء الدین ابو الحسن
و جمعی بزرکان دیگر رسیدم همه درین معنی متفق بودند و هیچ یک مخالف

یکدیگر نه اکنون بقول یک کس خلاف آن قبول نمیتوان کرد با آنکه تا چون خود باین مقام
نرسیده بود همیشه دل قرار نمی کرفت تا بعد از وفات شیخ الاسلام مولانا و شیخنا
نور الملة والدین نطنزی مرشدی که دلبر و قلاد کردمی یافت هفت ماه در صحرایی
که آبادانی نبود در خلوت نشست و تقلیل طعام بغایت کرد تا این معنی بکشود و دل
قرار کرفت و مطمئن شد والحمد لله علی ذلک و هرچند خدای تعالی کفت فلا تزکوا
انفسکم لکن فرمود واما بنعمة ربک فحدث بعد از آن چون در بغداد بصحبت
شیخ بزرکوار شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس سره رسیدم انصاف
داد و می فرمود که مرا علم تعبیر وقایع و تاویل منامات بخشیده است بمقامی برتر
ازین نرسیده ام بمجرد آن بحثها که بطریق معقول و نهج مستقیم نیست ترک این
معنی که بشهود می آید نمی توان کرد و نیز سخن شیخ عبد الله انصاری قدس سره و همه
ابیات و آخر جمیع مقامات در درجه سیم بتوحید صرف رسانیده و در سخن شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس سره چند موضع تصریح فرموده است چنانچه در شرح سخن
امام محقق جعفر صادق رضی الله عنه آمده است که انی اکرر آیة حتی سمع من
قائلها فرمود که او زبان خویش درین معنی چون شجرهٔ موسی یافت که انی انا الله
شنید و اگر متعین بودی در دو صورت چه کونه ظهور یافتی و در قرآن مجید هو
الذی فی السماء اله و فی الارض اله چکونه صادق بودی و در حدیث پیغامبر
صلی الله علیه و سلم که لو دلی احدکم حبله لهبط علی الله کی راست آمدی و با هر که

تعالی اقرب الیه من حبل الورید کی بودی که درین معنی نظر باید کرد که بنص قرآن
ثالث ثلثه کفر است که لقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلثه و رابع ثلثه صرف
ایمانست و توحید ما یکون من نجوی ثلثة الا هو رابعهم چه اگر ثالث ثلاثه بودی
متعین بودی و یکی از ایشان اما رابع ثلثه آنست که بوجود حقانی خویش که بحکم و لا
ادنی من ذلک و لا اکثر الا هو معهم ثانی واحد و ثالث اثنین و رابع ثلثه و خامس
اربعه و سادس خمسه است یعنی محقق حقایق این اعداد و با همه بی مقارنت
و غیر همه بی مزایلت چنانکه امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه که هو مع کل شیء
لا بمقارنة و غیر کل شیء لا بمزایلة و این ضعیف در آن وقت که صحبت با خواجه
جهان عزت انصار دولته میداشت هرچند بعضی طعن می زدند حق علیم است
که بدین سبب بود که در استعداد او معنی یکاد زیتها یضیء و لو لم تمسسه نار نور
علی نور می یافت و اعتماد کلی بر آن داشت که او بسخنان مخالفان از حق بر نگردد و دعاگو
این اگر بعیان یافتی و قول چندین بزرگ درین معنی متوافق و متطابق یافتی این
بیان را مکرر نکردی و دلایل بسیار نگفتی برین معنی چنانکه در اول شرح فصوص
و غیره بیان بفایده است دانشمندان محقق که اصحاب فهوم زکی باشند با شما تقریر کنند
از تطویل و املال احتراز کردم و من لم یصدق الجمله هان علیه ان لا یصدق التفصیل
حق تعالی همگنان را هدایت سوی جمال خویش کرامت کناد و انا او ایاکم لعلی هدی او
فی ضلال مبین و الله الموفق و المعین جواب مکتوب وی شیخ رکن الدین علاء

الدوله [illegible] قل الله ثم ذرهم الآیه بزرگان دین و روندگان راه
یقین باتفاق گفته اند از معرفت حق برخورداری کسی یابد که طیب لقمه و صدق لهجه
شعار و دثار او باشد چون این هر دو مفقود است ازین طامات و ترهات چه مقصود
فاما آنچه از شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی قدس سره روایت کرده است مدت سی و دو
سال شرف صحبتش یافته ام هرگز این معنی بر زبان او نرفت بلکه پیوسته از مطالعه تصنیفات
ابن العربی منع فرموده تا بجایی که چون شنیده است که مولانا نور الدین حکیم و مولانا
بدر الدین رحمهما الله تعالی فصوص جهت بعضی طلبه درس میگویند پیش ایشان
رفت و آن نسخه از دست ایشان باز ستانید و بدرید و منع کلی کرد دیگر آنکه آنچه بفرزند
اعز صاحبقران اعظم امده الله بمجد التوفیق و اقر عین قلبه بنور التحقیق حوالت
کرده بر زبان مبارکش رفت که من ازین اعتقاد و معارف بیزارم ای عزیز در وقت
خوش خود بر وفق اشارت کتاب فتوحات را محشی میکردم بدین تسبیح رسیدم که گفته است
سبحان من اظهر الاشیاء و هو عینها نوشتم که ان الله لا یستحیی من الحق ایها الشیخ
لو سمعت من احد انه یقول فضلة الشیخ عین وجوده لا اسامحه البتة بل اغضب علیه
فکیف یسوغ لعاقل ان ینسب الی الله هذا الهذیان تب الی الله توبة نصوحا لتنجو من هذه
الورطة الوعرة التی یستنکف منها الدهریون و الطبیعیون و الیونانیون و الشمنیون
و السلام علی من اتبع الهدی اما آنچه نوشته بود که در عروه برهان بر نهج مستقیم نیست
چون سخن مطابق واقع باشد خواه به برهان منطقی راست باش گو خواه مباش و چون

نفس را اطمینان در مسئله حاصل شود و مطابق حاصل باشد و شیطان برا اغترا
نتواند کرد ما را کافیست والحمد لله علی معارف التی هی تطابق الواقع عقلا و نقلا بحیث لا یمکن
للنفس تکذیبها وللشیطان تشکیکها ویطمئن القلب علی وجوب وجود الحق ووحدانیته
ونزاهته ومن لم یؤمن بوجوب وجوده فهو کافر حقیقی ومن لم یؤمن بوحدانیته فهو
مشرک حقیقی ومن لم یؤمن بنزاهته من جمیع ما یختص به الممکن فهو ظالم حقیقی لانه
ینسب الیه ما لا یلیق بکمال قدسه والظلم وضع الشیء فی غیر موضعه ولذلک
لعنهم الله فی محکم کتابه بقوله الا لعنة الله علی الظالمین سبحانه وتعالی عما یصفه به
الجاهلون **فصل بالخیر** چون نوبت دویم که مکتوب مطالعه کردم نظر بر رباعی کیشی
افتاد بخاطر آمد که آنچه در آن مقام مکشوف شده است و بدان مبتهج گشته که بر حقیقت
آن اطلاع یافته آنست که روزی چند در اوایل این ضعیف در آن مقام افتاد و خوش
آمدش آن مقام و لیکن از آن مقام بگذشت یعنی چون از بدایت و وسط مقام مکاشفه
درگذشت و بنهایت مقام مکاشفه درگذشت رسید غلط آن اظهر من الشمس
معلوم شد و در قطب آن مقام یقینی واقع پیدا شد که شک را در آن مدخل نیست پس
ای عزیز میشنوم که اوقات شما بطاعات موظفست و عمر باخر رسیده دریغ باشد که
در بدایت مقام مکاشفه بطریقی که کودکان را بمویزی چند فریبند تا بمکتب برود
بمعارفی چند که حرف چون باشد باز مانند و اکثر آیات و بینات قرآن را جهت آیتی چند معدود
متشابه تاویل کنند چنانکه آیة محکم این آیتست قل انما انا بشر مثلکم و اخواتها این را تاویل

کند

کنند و ما رمیت اذ رمیت ولکن الله رمی مقتدا سازند و ندانند که جهت تفهیم خلق
تا خصوصیت رسول پیدا شد فرموده است چنانکه پادشاهی که مقربی را بملکی فرستند
و گویند که دست او دست منست و زبان او زبان منست و شیخ نیز که مریدی را بارشادی
فرستند در اجازت او همین نویسند که دست او دست منست غرض آنکه از آیه الا لعنة
الله علی الظالمین غافل شدن و از آیه ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه عدوا بینا
و امثالها اعراض کردن و تمسک بآیه هو الاول والآخر والظاهر والباطن کردن
و ندانستند که مراد آنست که هو الاول الازلی الینتهی الیه سلسلة الاحتیاج فی الوجود
فضلا عن شیء آخر وهو الآخر الابدی بانه الیه یرجع الامر کله وهو الظاهر فی
آثاره الظاهرة بسبب افعاله الصادرة عن صفاته الثابتة لذاته وهو الباطن فی ذاته لا تدرکه
الابصار ولا یعرف ذاته الا هو وقد صح عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال کل
الناس فی ذات الله تعالی حمقی ای فی معرفة ذاته وقال علیه السلام تفکروا فی آلاء الله
ولا تفکروا فی ذات الله تعالی آمدیم باسر سخن چون در وسط مقام مکاشفه که
مثل آن معرفت که در رباعی کیشی خوانده اند حاصل آمد و آن آن بود که حق در صورت دایره
در نظر آمد که بصفت مواجی و مثبتی و ماحی متصفست و دوایر همه مخلوقات بعضی
وسیع و بعضی ضیق منقسم بعضی که مظهر لطف اند بقدر سعت دایره و استقامت
و بعضی که مظاهر قهر اند تا آنها ایشان از ضیق دایره و انحراف و بصفت مثبتی بعضی را ثابت
میکند و بصفت ماحی بعضی را محو میکند و بصفت مواجی باز دوایر را بتجدید پدید

که همه مردمان در ذات خدای تعالی بی خردند یعنی ورا نشناسند
وقال علیه السلام یعنی گفت پیغمبر صلی الله علیه وسلم تفکر کنید در نعم و
آلاء او و تفکر مکنید در ذات او

میکند تا چون قدم بنهایت در مقام مکاشفه نهادم با رتبهٔ حق الیقین و رنید
وشکوفهای معارف بدایت و وسط را بزایید و ثمرهٔ حق الیقین از غلاف عین الیقین
بیرون آمد ای عزیز من علم مجرد که اعتقاد جازم مطابق واقع است نسبت بشریعت دارد
و علم الیقین به بدایت مقام مکاشفه و حقیقت و عین الیقین بوسط مقام مکاشفه
و حق الیقین بنهایت مقام مکاشفه و حقیقت حق الیقین که عبارت از یقین مجرد است
لقوله تعالی واعبد ربک حتی یاتیک الیقین قطب درجات مقام مکاشفه تعلق دارد
و هرکه باینجا رسد هرچه گوید من جمیع الوجوه مطابق واقع باشد و آنچه نموده که در آخر
همه مقامات در منازل السائرین توحید است نه همچنانست بلکه او در هشتادم مقام
افتاده است آخر المقامات المآبیه العبودیه وهو عود العبد الی بدایة حاله من حیث الولایة
المفتوح واوها دائرا مع الحق فی شؤون تجلیاته تمکنا از جنید پرسیدند ما نهایة
هذا الامر قال الرجوع الی البدایة ای عزیز در بدایت و وسط مقام توحید خاصه در خلال
سماع امثال این رباعیها بسیار بر قوال داده باشم و در آن ذوق مدتها مانده یکی اینست رباعی
ای من نه منم اگر منی هست توئی ۞ ور در بر من پیرهنی هست توئی ۞ در راه غمت مرا
نه تن مانده نه جان ۞ ور زانکه مرا جان و تنی هست توئی ۞ و در آن مقام حلول کفر
محقق و اتحاد توحید گفته بودم انا من اهوی و من اهوی انا لیس فی المراة شیء غیرنا قد
سهی المنشد اذا انشد نحن روحان حللنا بدنا اثبت الشرک شرکا واضحا کل من فرق فرقا
بیننا لا انا دیه و لا اذکره ان ذکری و ندائی یا انا الی آخره بعد از آنچون در قدم در نهایت

مقام توحید نهادم غلط محض بود الرجوع الی الحق خیر من التمادی فی الباطل برخواندم
ای عزیز تو نیز اقتدا بهمین کن و چون نظر بر قول خدای تعالی افتاد که و لا تضربوا لله
الامثال بکلی محو آن مثال کردم والسلام **شیخ نور الدین عبد الرحمن المصری**
رحمه الله تعالی وی بسیار بزرگ بوده و در وقت خود قبلهٔ طالبان
بوده و در دیار مصر به تربیت و ارشاد ایشان متعین و در مقام شیخوخت متمکن
در اوایل ارادت مرید یکی از مشایخ آن دیار بوده اما کار وی پیش آن شیخ تمام نشده
بوده است که کار تو پیش یکی از مشایخ عجم تمام خواهد شد وی انتظار آن می داشته
تا آن زمان که شیخ جمال الدین یوسف کورانی بمصر رسیده و در صحبت وی کمتر از بیست
روز کار وی تمام شده است و وی را اجازت ارشاد داده است و در اجازت وی را برادر
نوشته است زیرا که پیر و معمر بوده است و نسبت شیخ جمال الدین بدو کس است
یکی شیخ حسام الدین شمشیری و دیگری شیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این
هر دو مرید شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی بوده اند قدس سره **شیخ زین الدین**
ابو بکر الخوافی قدس سره خدمت خواجه محمد پارسا در بعض مکتوبات القاب
ایشان را چنین نوشته است ذو العلم النافع والعمل الرافع ملاذ الجمهور شفاء
الصدور و صفوة العلماء و العرفاء رافع اعلام السنة ناهج مناهج الحقیقة سالک
مسالک الشریعة و الطریقة الداعی الی الله سبحانه علی طریق الیقین سیدنا
و مولانا زین الملة و الدین وی جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی

اول تا آخر توفیق استقامت بر جادهٔ شریعت و متابعت سنت کرد و از کرامتی
پیش محققان این طایفه آنست یافته است و نسبت وی در طریق بشیخ نور الدین
عبد الرحمن مصری است و شیخ نور الدین عبد الرحمن بعد از کمال تربیت و بلوغ وی
بمرتبهٔ تکمیل و ارشاد در اجازت وی چنین ثبت کرده انه لما استحق الخلوة
الواردات الغیبیة والفتوحات استخرت الله واخلیته خلوتی معهوده وهی سبعة
ایام من الله تعالی فیها علی بما من فضله ففتح الله علیه ابواب المواهب من عنده
فی لیلة الرابعة وازداد فی الترقیات فی درجات المقامات الی مقام الحقیقة
التوحید وانحلت منه قیود التفرقة فی شهود الجمع قبل الایام السبعة ثم فی
اتمامها ظهر له لوامع التوحید الحقیقی الذاتی المشار الیه علی لسان اهل الحقیقة
بجمع الجمع وهو لقوة استعداده بعد فی الترقی والزیادة والی علی رجا من الله
ان یاخذه منه الیه تماما و یبقه بقاء دواما یجعله للمتقین اماما و وی فرموده
که اجازتی که شیخ نور الدین عبد الرحمن نوشته بود در وقت مراجعت بخراسان
در بغداد بماند بعد از مدتی مدید که از خراسان بجانب مصر معاودت واقع شد خدمت
شیخ از دنیا رفته بود بخلوتخانهٔ وی در آمدم و در آنجا اجازت خود را یافتم بی تفاوت
مگر بحرفی چند با وجود آنکه الخلوت مضبوط بود و در آن گشاده نمی بود نمیدانم که آن مسوده
اصل بود که اجازت مرا آنجا نوشته بود یا خود بنور ولایت دانسته بود که اجازت من فوت
شده و اینجا معاودت خواهم کرد و آنرا ثانیا برای من نوشته بود و گذاشته و بهر تقدیر

لقای

لقای آن مدت مدید در خلوت چنانکه مذکور شد محض کرامت بود و هم وی فرموده که چون
از مصر می آمدم و ببغداد رسیدم طاقیه که شیخ نور الدین عبد الرحمن بمن داده بود
و بر سر کابر دیگر از مشایخ رسیده بود همراه داشتم تا بیرتاج کیلانی اتفاق ملاقات
افتاد آن طاقیه را از من طلبید چنانکه مقتضای فقر باشد بوی دادم شب در
واقعه دیدم که آن طاقیه پیش من استغاثه میکند و بزرگانی که بر سر ایشان رسیده
می شمرد و می گوید که من بر سر فلان و فلان رسیده ام حالی مرا بر سر خماری نهادی که
بشرب خمر اشتغال می نماید چون بامداد شد یکی از اصحاب بطلب وی بیرون
رفتم شنیدم که در خرابات است و بشرب خمر مشغول است بدانجا رفتم گفتند در فلان
خانه است بآن خانه در آمدم مست افتاده بود و طاقیه بر سر وی مصاحب من مرا
گفت که تو بیرون رو تا من طاقیه را بیارم من بیرون آمدم وی طاقیه را از سر
وی برداشت و در خانه را بر بالای وی بست و طاقیه را پیش من آورد گویند که در آخر
حیات وی را واردی رسید که سه شبانروز بالکلیه از خود غایب بود و چون
وی را از آن غیبت باز آوردند قریب یکسال خاموشی بر وی غالب بود و سخن کم میگفت
روزی از درویش احمد سمرقندی پرسید که در هیچ جا دیده که جذبهٔ چنین مذکور شده
باشد که جذبات پی در پی کرده و اصلا منقطع نشود درویش احمد در جواب گفت که این
معنی را هیچ جا ندیده ام درویش احمد سمرقندی از مریدان کار دیده و خلفای وی

بود و سخنان صوفیه را بر بالای منبر نیک بیان می کرد و بدرس و مطالعهٔ فصوص
مشغول می بود و بخط وی دیده ام که در آخر فصوص نوشته بود که بعد از آنکه حضرت رسالت
پناهی صلی الله علیه و سلم مرا بدرس فصوص اشارت فرموده بود در درویش آباد در خلوت
بودم که آنحضرت را دیدم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی فرعون قال صلی الله
علیه و سلم قل کما کتب قلت یا رسول الله ما تقول فی الوجود قال صلی الله علیه و سلم
اما تراه یقول الوجود فی القدیم قدیم فی الحادث حادث ثم قال صلی الله علیه و سلم انت اله و انت
مالوه انت اله بظهور الصفات الالهیة فیک و مظهریتک الالوهیة و انت مالوه
بحصرک و تعینک و [illegible] الشیخ زین الدین رحمه الله
لیلة الاحد الثانی من شوال [illegible] مائه و وی در قریه مالین
دفن کردند و از آنجا بدرویش آباد نقل فرمودند و از درویش آباد بجوار عیدگاه هراة و حالا
بر سر مزار متبرک وی عمارت عالی ساخته اند چنان معمور و مردم نشین شده
که نماز جمعه میگذارند **امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی** وی در بدایت
حال از شرکاء قریهٔ سنجان خواف بوده و نسخهٔ جمع و خرج و توجیه و تخصیص آن قریه وی
بوده و وی می نوشته ناگاه وی را جذبه رسیده و از هر چه در آن بوده بیرون آمده و بسلوک
راه آخرت مشغول شده می گویند که دست خود را وقف مسلمانان کرده بوده که هر کس
کاغذ پیاوردی مهمّ وی را کفایت کردی خواه مصحف خواه غیر آن تا آنکس را بایست نوشتی
و میان طالبان ترتیب نگاه داشتی بهمان ترتیب که کاغذ آورده بودندی کتابت کردندی

صورت واقعه من اولیاء الله که درویش احمد رحمه الله تعالی
نوشته است و منقولست از خط ید وی قال العبد
الی الله الغنی احمد بن جلال الدین سمرقندی ایده الله تعالی
که در اربعین میلادی که اختیار و خاصه حضرت شیخ
کامل مکمل شیخ الاسلام زین الحق و الملة و الدین الخوافی
ادام الله تعالی ظلاله ارشاده در خلوت درویش آباد
بودم در ربیع الاول سنه تسع و عشرین و ثمانمائه در شب
دوم از خلوت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم دیده شد
جامه سفید پوشیده و مویها بغایت سیاه و مانند
و عصایی بدست [illegible]
[illegible]
[illegible]
ترین [illegible] این زمان اینست درین حال خلفاء راشدین
رضوان الله علیهم اجمعین [illegible] کردند بعد از آن
حال هم درین وقت باز بحضرت نبی صلی الله علیه و سلم
ملاقات شد فرمودند که فصوص را درس بگو گفتم یا
رسول الله در حق فرعون چه میگوید گفتند بگو آنچه
نوشته است گفتم در وجود چه میگوید فرمودند که
که گفته است وجود در خلق خلق است و در حق حق
فرمودند که خاطر [illegible] نگاه [illegible] و اشارت
کردند فقیر را بسودن اما شب دیگر بار در حضرت شیخ
ما در واقعه فرمودند که اول [illegible]
که جونت و هم در آن شب فرمودند که انت اله بظهور
صفات الالوهیة فیک و بمظهریتک للالوهیة و انت
مالوه بحصرک و لتعینک و خلقتک [illegible] جادم
از این [illegible] فقیر را غیبتی واقع شد شخصی روحانی
را دیده شد که میگوید این فقیر را ظاهر و باطن [illegible]
من و تو غیر هم [illegible] یکیست بعد از آن
ظاهر شد که ملک عین ملکوتست و ملکوت عین
جبروت و جبروت عین لاهوتست و سر قول شیخ
رضی الله تعالی عنه که فرموده که سبحان من خلق الاشیاء
و هو عینها ظاهر شد و دیده گشت بعین الیقین
و بحق الیقین دانسته شد عینیتی است منزه از

در

در مجالس معارف بسیار گفتی که موسی علیه السلام مرا کاسه شربت داده است آن گویایی
من از آن لفت وی را اشعار بسیار است و بعضی غزلیات مولانا جلال الدین رومی را جواب
گفته است و کتابی تصنیف کرده جنون المجانین نام در آنجا سخنان غریب جمع کرده با خدمت
شیخ زین الدین معاصر بوده و میان ایشان مکاتبات واقع است و خدمت شیخ فرموده
که امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله وقتی در مقام خواف بود مکتوبی باین فقیر نوشته و در
آن مکتوب این بیت نوشته بود **شعر** هر که از زین نیست شین بود ❊ غین اگر نیست
نور عین بود ❊ وقت بران تا در جواب وی این ابیات نوشته شد ❊ غین در پیش عین
شین بود ❊ زین اگر هست هم زین بود ❊ یعنی حجاب رقیق در پیش عین بصیرت
عیب بود و اگر وجود زین با قیست خوف حجاب بود هر که فانی نشد خوف آنست که باز بواسطه
بشریت در حجاب افتد نعوذ بالله شربت وحدت علی الاطلاق که بود با قوام زین بود
وحدت علی الاطلاق در تجلیات من حیث هی باشد و مشاهده وحدتی که در ضمن
تجلیات صفات مقید بمعانی آن صفات بود اگر مشاهده این وحدت علی الاطلاق
تمام بود آنگاه این شربت مادة الحیوة با قوام بود و تمامی مشاهده این وحدت آن
باشد که عارف از مشاهده وحدتی که در ضمن همه صفات باشد محظوظ شده باشد
و آنگاه این معرفت وحدت زینت پذیر باشد و درین مشاهده اثنینیت خیزد و نه زین
ماند و نه بیان و نه قوام و در ضمن ایهام تنبیه قوام مفهوم میشود **شعر**
مشرب موسوی اگرچه علیست و عینیست ❊ در شهود حبیب غین بود ❊ او لی گفته که مرا موسی

علیه السلام کاسه شربت داده واین کوبایی من از آن پیدا شد تنبیه آن نموده آمد اگرچه این
مشرب بلند است اما در مشاهده حبیب الله صلی الله علیه وسلم حجابست هر که میخواهد که از
مشرب حبیب ما نصیب داشته باشد در فنای خود سعی باید نمود **شعر** وادی ایمن
از قدم خواهی ۞ در عدم سیر و ضعین بود ۞ موسی علیه السلام چون بوادی ایمن
رسید از همه غمها خلاص یافت هر که میخواهد که معنی قدم که هیچ وادی ایمن است
دریابد در نیستی سعی باید نمود دیدن معرفت حجاب بود کشف اندر سکوت چین بود
طریقه او این بود که در مجالس سخن گفتی واین معنی را فضیلتی می دانست تنبیه او نموده
آمد که این فضیلت متضمن رذلت حجابست وخدمت شیخ رحمه الله تعالی این مقولات
با شرح معانی آن از بیست بیت زیاده یاد کرده اند وطلب اقتصار افتاد ومولانا شیخی قهستانی
در تاریخ ولادت و وفات امیر قوام الدین گفته است که امیر تارک سالک قوام ملت و دین
که در طریق طلب مثل شاه ادهم بود ۞ بسال هفتصد و سی و چهار میلادش ۞
بسلخ روزه و آغاز عید عالم بود ۞ شب مفارقتش بر شهود هشتصد و بیست ۞ بر اقتضا
قضا بیخ شب مقدم بود ۞ **خواجه شمس الدین محمد الکوسوی الجامی قدس سره** وی از اولاد
کبار و احفاد بزرگوار حضرت شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی است قدس الله تعالی
سره و خرقه حضرت شیخ که میگویند همان خرقه است که از شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس
الله تعالی سره بوی رسیده و در کریبان او وصله از پیراهن حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم موجود است و از میان همه اولاد و نوادهٔ ایشان رسیده جامع بوده میان

یعنی یک شب دیگر بایستی تا هشتصد
و بیست تمام شدی

علوم

علوم ظاهری و باطنی و اوراد صبح و شام و ذکر جهر طریقه خدمت شیخ زین الدین می
رفت و بصحبت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میرسید و اعتقاد و ارادت تمام داشت و در اوایل
حال وی را جذبه رسیده بوده است چنانکه چند روز از حس غایب بوده و نمازها از وی
فوت شده می فرموده که دران جذبه مشایخ وقت چون شیخ زین الدین و شیخ بهاء الدین
عمر بقصد تربیت و اصلاح بر من ظاهر شدند اما من هیچ یک را تسلیم نشدم خدمت
شیخ زین الدین بر سینه من نشست و عملی میکرد و از آن آوازی می آمد چنانکه حلاجان
پنبه از پنبه دانه جدا کنند و این ذکر جهر آن آواز است که بمن رسیده است و می فرموده
که بعد از آن حضرت شیخ الاسلام قدس سره در صورت خواجه ابو المکارم که
از اولاد بزرگوار وی بود بر من ظاهر شد و نفس مبارک خود بر من دمید فی الحال
بهوش باز آمدم و از وقت نماز پرسیدم و بقضای فوایت مشغول شدم مصنفات
شیخ محی الدین ابن العربی را معتقد بود و مسئله توحید را موافق وی تقریر میکرد
و آن را بر سر منبر بحضور علما ظاهر چنان بیان می فرمود که هیچ کس را بران مجال انکار نمی
بود و در اسرار و حقایق قرآن و احادیث نبوی صلی الله علیه وسلم و کلمات مشایخ
بغایت تیز فهم بود و باندک توجهی معانی بروی فایض می شد که بعد از تامل بسیار بخاطر
دیگران کم رسیدی حضرت مولانا سعد الدین کاشغری و مولانا شمس الدین محمد
اسد و مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی و غیر ایشان از عزیزان که دران وقت بودند بمجلس
وی حاضر می شدند و معارف و لطایف وی را استحسان میکردند در اثنای وعظ

و مجلس سماع بوی و جذبی عظیم میرسید و صیحهای بسیار می زدند و اثر آن بهمه
مجلسیان سرایت می کردی و در بعضی اوقات مردمان را در صور صفات غالبه بر نفوس
ایشان می دید روزی می گفت اصحاب ما گاهی از صورت انسانی بیرون می آیند اما زود
با آن باز میگردند ولیک دو کس را نام می برد و میگفت هرگاه که پیش من می آیند بصورت
سگان چهار چشم می نمایند بسیار بودی که در صحبت وی چیزی بر خاطر کسی گذشتی
آنرا اظهار کردی بر وجهی که آن کس غیر آن ندانستی توفی رحمه الله ضحوة یوم السبت السادس عشرین
من جمادی الاولی سنه ثلاث و ستین و ثمانمائه و در تاریخ وفات وی گفته اند **مرثیه**

شیخ اکمل قدوه کمل که بود ۞ اهل صورت را بمعنی رهنمون ۞ خواجه شمس الدین محمد
کز غمش ۞ آسمان پوشید دلق نیلگون ۞ ساخت جا در ساحت قدس قدم ۞
خیمه زد از خطه امکان برون ۞ چرخ دون با پایه قدرش بود ۞ سال تاریخش برس
از چرخ دون ۞ و قبر وی در حوالی مسجد جامع هراة است نزدیک مزار متبرک فقیه
بایزید عزی رحمه الله **مولانا زین الدین ابو بکر تایبادی قدس الله سره** وی در علوم
ظاهر شاگرد مولانا نظام الدین هروی است اما بواسطه ورزش شریعت و متابعت سنت
ابواب علوم باطنی بر وی مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالیه ارباب ولایت
میسر گشته و وی بحقیقت اویسی بوده است و تربیت از روحانیت شیخ الاسلام احمد
نامقی الجامی و ملازمت تربت مقدسه وی بسیار می کرده است چنین گویند که بعد از آنکه
خدمت مولانا مدتی بریاضت و مجاهدات مشغول می بود شیخ الاسلام احمد بر وی

ظاهر

ظاهر شد و گفت خدای تعالی داروی درد تو در شفاخانه ما نهاده است خدمت مولانا
مدت هفت سال پیاده و پای برهنه از تایباد بتربت مقدسه ایشان میرفت و بتلاوت
قرآن مشغول می بود و چون بتربت مقدسه رسیدی در گنبذی که محاذی آنست
بایستادی و بتلاوت قرآن مشغول شدی و در هر چند وقت اندکی پیشتر می آمدی
تا مدت هفت سال را به پیش مرقد شریف وی رسید بعد از آن هرگاه که به پیش مرقد
وی رسیدی بنشستی زیرا از اختلاف احوال که چند وقت می ایستاد گاه دور گاه
نزدیک و در آخر می نشست بی توقف سؤال کردند جواب داد که همه بامر و اشارت
آنحضرت بود بعد از آنکه سی سال بدین طریق بود و بعضی از اصحاب وی گفته اند
که آنچه ما را معلوم شده است هزار ختم قرآن کرده بود و از روحانیت حضرت
شیخ الاسلام اشارت بآن رفت که احرام زیارت مشهد مقدسه رضویه سلام الله
بندد بآنجا رفت و خلعتها و نوازشها یافت و از آنجا عزیمت طواف مزارات طوس کرد
شب در مزار متبرک شیخ ابو نصر سراج بود حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم
در خواب دید فرمودند که فردا ترا در شهر طوس درویشی عریان پیش آید وی را تعظیم
کن و حرمت دار و لیکن سجده مکن چون بامداد بطوس در آمد بابا محمود طوسی را
که مجذوب بود دید بدان صفت که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم گفته بود
می آید چون مولانا را دید خود را بر زمین افکند و سر در نمد کشید مولانا پیش
او رسید و زمانی بر پای ایستاد و بعد از ساعتی پای خود را از نمد بیرون کرد و بر

پای خواست و با خود می‌گفت ای بی‌ادب کسی را تعظیم نمی‌کنی که دوش پیغمبر صلی الله علیه
وسلم در تربت شیخ ابونصر سراج ملاقات کرد و وی را بتو نشان داد و فرشتگان آسمان
از وی شرم میدارند مولانا بر وی سلام کرد جواب داد و گفت برو که اولیاء روی بار
منتظر قدوم تو اند و گویند خدمت مولانا هر سال یکی از خواص خود را بملازمت بابا محمود
فرستادی و سخنان وی را نوشته بیاوردی اگر چه آن سخنان نه بر طریق ارباب عقل بودی
و مقصود از آن بدانستی خدمت خواجه محمد پارسا در کرت اخیر که بحج میرفته است
بزیارت مرقد مطهر مولانا آمده بود میفرموده که اول بار که همراه خواجه بزرگ خواجه
بهاء الدین بحج میرفتیم بمرو رسیدیم قافله دو فرقه شدند بعضی میل بجانب مشهد مقدس
کردند و بعضی میل بجانب هری کرده مقرر بر آنکه همه در نیشابور بهم رسند حضرت
خواجه میل بجانب هری کرده فرمود که میخواهم که بصحبت مولانا زین الدین ابوبکر
برسیم من جوان بودم و از خدمت مولانا آگاهی نداشتم بمشهد رفتم و خواجه محمد
برین معنی اظهار ندامت میکرده گویند که چون حضرت خواجه بتایباد رسیده
و نماز بامداد با خدمت مولانا بجماعت گذارده و در صف اول چنانچه طریقهٔ ایشان بوده
بمراقبه نشسته بوده چون مولانا از اوراد فارغ شده برخاسته و پیش ایشان آمده
و معانقه کرده و نام پرسیده خدمت خواجه فرموده اند که بهاء الدین مولانا گفته اند
که برای ما نقش ببند خواجه فرموده اند که ما آمده ایم که نقش بریم و خدمت مولانا
ایشان را بخانه برده اند و سه روز صحبت داشته اند یکی از اصحاب خواجه عزیمت

حج کرده بوده است خواجه ویرا وصیت کرده است که بصحبت و زیارت مولانا زین الدین
ابوبکر برسی وی از ورزش شریعت بمقامات عالیه ارباب طریقت و حقیقت رسیده است
در کتاب شیخ عالم مفسر معین الدین جنید شیرازی در شرح مزارات شیراز تصنیف
کرده است نوشته که روح الدین ابو المکارم محمد بن ابوبکر البلکی از مشاهیر اهل
علم و فضل بود و باوصاف شریفه موصوف و باخلاق حمیده معروف و استادان بزرگوار را
خدمت کرده بود و سندهای عالی داشت و سالها در جامع عتیق بدرس اشتغال داشت
در سنه سبع و ثمانین و سبعمائه وفات یافت بعد از چند روز بعد از وفات وی
وی را بخواب دیدم گفت علما را درجاتست و چه درجات میان ایشان و انبیا تفاوت
نیست مگر بیک درجه از وی سؤال کردم که از علما که اکنون در قید حیاتند کدام از ایشان
اقربست بخدای تعالی گفت مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی و من ویرا نمیدانستم چون
از خواب در آمدم تجسس کردم کسی ویرا در خراسان دیده بود تعریف کرد توفی رحمه الله
فی نصف النهار من یوم الخمیس سلخ محرم الحرام سنه احدی و تسعین بوده تاریخ نظم

گذشته هفتصد از سلخ محرم ٭ شده نصف النهار از پنجشنبه ٭ که روح پاک
مولانا اعظم ٭ سوی خلد برین رفت و ملائک ٭ همه گفتند از جان خیر مقدم

مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی رحمه الله وی نیز در علوم ظاهر شاگرد مولانا
نظام الدین هرویست و بجهت ورزش شریعت و متابعت سنت از طریق حظی کامل
و نصیبی تمام یافته بوده است و در تقوی و ورع جهدی بلیغ می‌نموده می‌آرند که بزرگی

وی یکی از آلات دهقانی را که وقف بوده در زراعت وی کار فرموده بوده چون از آن
وقوف یافته حاصل آن زراعت را تصرف نکرده و فرموده که بر فقرا و مستحقان تصدق
نموده‌اند ملک هراة یک صرّه زر برسم هدیه بوی فرستاد قبول نکرد حامل صرّه گفت که اگر
این را به پیش ملک باز برم ملول خواهد شد بر فقرایی که شاگردان شما اند قسمت نمایید
فرمود که تو او را بمدرسه بر و هر کس که قبول کند بوی ده اما بشرط آنکه بگویی که این زر از
کجاست زر را بمدرسه برد هیچکس آن را قبول نکرد در ماه ذو الحجه سنه ثمان و سبعین
و سبعمائة از دنیا رفته و قبر وی در مرغاب هراة است رحمه الله **مولانا جلال الدین**
بایزید پورانی رحمه الله وی کسب علوم شرعی کرده بود بواسطه رعایت شریعت
بمقامات عالیه رسیده اکثر اوقات بعد از ادای وظایف طاعات بکفایت مهمات
مسلمانان گذشتی هر کس در مهمی که بوی رجوع کردی بقدر وسع در آن اهتمام نمودی
و در کفایت آن بهر که از ابنای دنیا رجوع بایستی کرد بنفس خود رجوع کردی هر سخن
از مواعظ و نصایح که بر زبان وی گذشتی آن را در نفوس مستمعان تاثیر تمام بودی گر
چه آن را بارها شنیده بودند و وی را در طریقت پیری بحسب ظاهر نبوده است همانا که
اویسی بوده است می گفته مرا هرگاه اشکالی می افتد روحانیت حضرت رسالت پناهی
صلی الله علیه و سلم بی واسطه آن را رفع می کند گویند که روزی از اصحاب خود شانه طلبید
و گفت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم فرمود که بایزید گاهی محاسن خود را شانه
میکن و بصحبت مولانا ظهیر الدین خلوتی می رسیده است و طریقه وی را بسیار معتقد

بوده است اگر چه بنسبت ارادت وی در نیامده است کم بودی که خانه وی خالی از مهمان بودی
و برای ایشان طعامهای مرغوب مهیا ساختی با آنکه دخل وی از باغ و زراعت اندکی
می بود روزی می گفت که در پیشتر چنان بود که هر وقت جماعتی عزیزان از شهر متوجه
پوران شدندی بر من ظاهر شدی می دانستم که چند کس اند و کی خواهند آمد طعام
مناسب ایشان ترتیب می کردم که چون برسند بی انتظار پیش آورم یکبار در مسجد
ختم قرآن تمام می شد یکی از ترکان کنار رود روغن جوشی چند بمسجد آورد و سوی کند
بر من داد که از آن بخورید که از وجه حلال است من یک روغن جوش برداشتم و دو نیم کردم
و یکی از آن دو نیم را بخوردم آن معنی بر من مستور شد از آن وقت باز از توجه عزیزان
بدین جانب وقوف نمی یابم و وقت رسیدن ایشان را نمی دانم و در تشویش می افتم
روزی جماعتی بزیارت وی رفتیم وقت انگور بود ما را بباغ انگور در آورد و خود
برفت ما طوف باغ کردیم و آن مقدار انگور که می بایست خوردیم یکی از جماعت
خوشه چند انگور برداشت دیگری گفت خدمت مولانا اجازت برداشتن نکرده اند
و آن قصه را بگفت که از بعض علما وقتی واقع شده بود که جمعی مهمان وی شده بودند
یکی از آن جمع از سفره وی تبرکی برداشته بود چون خادم سفره برداشت خادم را گفت
گفت چرا نهی منکر نکردی خادم گفت من هیچ منکر حاضر نشده گفت فلان کس بی اجازت
نواله کرد سفره را پیش وی بر تا آن را بر سفره اندازد خادم سفره را پیش وی برد تا نواله را
بر سفره انداخت بعد از آن خدمت مولانا آمد و برای ما طعام آورد و چون طعام

خورده شد اجازت مراجعت خواستیم و در وقت بیرون آمدن در پیش در بایستاد و گفت
کسی را که اجازت بباغ درآمدن کردند آن اجازت خوردن و بردن هست و آنچه آن عالم
کرده است نیکو بوده است اگرچه در اول اجازت نکرده بود می‌توانست که در آخر بحل
کند و آن زله را بسفره باز نگردانید یکبار دیگر با جمعی اتفاق زیارت وی افتاد در وقت
بازگشتن یکی از یشان را در خاطر گذشته بود که اگر خدمت مولانا را کرامتی هست می‌باید
که قدری کشمش تبرک بمن دهند چون وی را خیرباد کردیم آن شخص را آواز داد که یکساعت
باش بخانه درون رفت و یک طبق مویز بیرون آورد و بوی داد و گفت معذور دار
که در باغهای ما کشمش نمی‌باشد یکبار پهلوی وی نماز شام می‌گذاردم و چون
وی را مغلوب و مستغرق یافتم که گوییا بخود شعوری نداشت و در قیام که می‌ایستاد
گاهی دست چپ بر بالای دست راست می‌نهاد و گاهی راست بر بالای چپ توفی رحمه الله
تعالی لیلة یوم الاثنین العاشر من ذی قعده سنه اثنین وستین وثمانمائه وقبر
وی در پورانست مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله وی جامع بوده میان
علوم ظاهری و باطنی مولانا زین الدین ابی بکر تایبادی می‌فرموده است که در زیر
طاس فلک مثل ظهیر الدین کسی نمی‌دانم مرید شیخ سیف الدین خلوتی است و پانزده
سال در خدمت و صحبت وی بوده است و شیخ سیف الدین در سنه ثلاث وثمانین
وسبعمائه از دنیا رفته است و قبر وی در مزار خلوتیانست بر سر پل کازرگاه و شیخ
سیف الدین مرید شیخ محمد خلوتی است که میگویند که هرگاه که در خوارزم بذکر مشغول

شدی آواز او چهار فرسنگ برفتی و پهلوان محمود یکبار معاصر وی بوده و با وی صحبت
داشته شیخ ظهیر الدین قاری سبعه بوده وی گفته که چون قرآن تمام بر استاد خواندم
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم را شبی در واقعه دیدم گفت ظهیر الدین
قرآن را بر من بخوان از اول تا آخر بر وی خواندم گویند که وقتی در اربعین نشسته بود
چهار نوبت افطار کرد باب گندم جوشیده هر ده روز یک نوبت گویند که هرگاه
که بزیارتگاه کازرگاه رفتی چون از پل کازرگاه گذشتی پای برهنه کردی و گفتی که از
اولیاء الله شرم میدارم که پای نعلین بر روی ایشان نهم در تاریخ سنه ثمانمائه
از دنیا رفته و قبر وی در مزار خلوتیان است در جوار قبر شیخ وی شیخ بهاء الدین
زکریاء ملتانی قدس سره وی تحصیل علوم ظاهری و تکمیل آن کرده بوده است
بعد از آنکه پانزده سال بدرس و افاده علم مشغول بوده و هر روز هفتاد تن از علما
و فضلا استفاده می‌کردند عزیمت حج کرد و در وقت مراجعت از حج ببغداد رسید در
خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی نزول کرد و مرید شد و این همه منزلت و کمال
از ان آستانه یافت شیخ فخر الدین عراقی و امیر حسینی است بعد از وی قایم مقام
وی در مسند ارشاد فرزندان وی شیخ صدر الدین بوده است و امیر حسینی در
کتاب کنز الرموز در مدحت هر دو شان گفته است شعر شیخ هفت اقلیم و قطب اولیا
واصل حضرت ندیم کبریا ∴ مفخر ملت بهاء شرع و دین ∴ جان پاکش منبع صدق و یقین
از وجود او بنزد دوستان ∴ جنت الماوی شده هندوستان ∴ مرکز روی ن

شیخ

نیک و از بد تافتم ∴ این سعادت تا ز قولش یافتم ∴ رخت هستی چون برون بردار ز میان
کرد پروازی همایش ز آشیان ∴ آن بلندآوازهٔ عالم‌پناه ∴ سرور عصر افتخار صدرگاه
صدر دین و دولت آن مقبول حق ∴ نه فلک بر خوان جودش یک طبق شیخ نظام الدین
خالدی دهلوی معروف بشیخ نظام اولیا قدس الله سره وی از مشاهیر
مشایخ هند است بعد از تحصیل علوم دینی و تکمیل آن شبی در جامع دهلی بسر می‌برد چون
وقت سحر موذن بمناره بر آمد این آیت برخواند الم یأن للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم
لذکر الله چون آنرا بشنید حال بروی متغیر شد و از هر جانبی بروی انوار ظاهر شدن
گرفت چون بامداد شد پای نهاد و راحله روی بدید یافت ملازمت شیخ فرید الدین
شکرگنج نهاد و آنجا مرید گشت و بمرتبهٔ کمال رسید خدمت شیخ وی را اجازت تکمیل
دیگران داد بدهلی مراجعت فرمود و آنجا بتعلیم طلبهٔ علوم و تربیت اهل ارادت اشتغال
نمود و حسن و خسرو دهلوی هر دو از مریدان ویند شیخ فرید الدین خرقه از خواجه
قطب الدین بختیار کاکی داشت و وی از خواجه معین الدین حسن سجزی و وی از خواجه عثمان
هارونی و وی از حضرت شیخ الاسلام قطب الدین مودود چشتی گویند شخصی براتی
که مبلغ کثیر بر آنجا نوشته بود گم کرد پیش شیخ نظام الدین آمد و قصهٔ گم شدن برات را
بعرض رسانید و اظهار تحیر و اضطرار کرد شیخ یک درم بوی داد که این را حلوا بخر و بروح
شیخ فرید الدین عطا بدرویشان ده چون آن شخص درم را بحلواگر داد قدری حلوای
در کاغذی پیچیده بوی داد چون نیک نگاه کرد آن کاغذ برات گم شده بود این نزدیک

با آن که مردی صد دینار پیش کسی داشت و در آن باب حجتی گرفته بود چون وقت مطالبه
رسید حجت را نیافت پیش بابا ن جمال آمد و التماس دعا کرد شیخ فرمود که من پیرم و شیرینی
دوست دارم برو و یک رطل حلوا برای من بخر تا دعا کنم مرد حلوا بخرید و در آن کاغذ
پیچیده پیش شیخ آورد شیخ گفت کاغذ را باز کن باز کرد حجت وی بود پس گفت حجت را
بستان و حلوا را ببر و بخور و بکودکان خود ده هر دو را برگرفت و برفت گویند تاجری
از مولتان دزدان در راه غارت کردند و راس المال وی بردند بخدمت شیخ صدر الدین
فرزند شیخ بهاء الدین ذکریا که صاحب سجاده بود رفت که عزیمت دهلی دارم و التماس
سفارش کرد بشیخ نظام الدین که آنجا التفات نماید که وی را سرمایهٔ تجارت بدهد
شیخ صدر الدین التماس او را مبذول داشت و رقعه نوشت چون بدهلی رسید
و رقعه را بشیخ نظام الدین داد شیخ خادم را آواز داد که فردا از اول بامداد تا وقت
چاشت هر فتوحی که رسد در راه این عزیز نهادیم تسلیم وی کن خادم روزی دیگر
آن شخص را بجای بنشاند و هر فتوحی که می‌رسید تسلیم وی می‌کرد وقت چاشت را دوازده
هزار تنکه بحساب آمد برداشت و برفت وقتی سلطان علاء الدین محمد خلجی مبلغی از زر و
جواهر برسم نذر بشیخ فرستاد قلندری در برابر شیخ نشسته بود پیش آمد که ایها الشیخ الهدایا
مشترک شیخ گفت اما تنها خوشترک قلندر باز پس گشت شیخ فرمود که پیش آی که
مقصود آن بود که ترا تنها خوشترک چون قلندر خواست که میز را بردارد قوت وی
بحمل آن وفا نکرد بمدد کاری خادم برداشت شیخ محتاج شد وقتی تجدید وضو کرده

بود خواست که محاسن شانه کند شانه در طاق بود کسی نزدیک او نبود که شانه را بدست
شیخ دهد شانه از طاق بجست و خود را بدست شیخ رسانید **شیخ ابو عبدالله الصومعی**
قدس الله تعالی سره از بزرگان مشایخ گیلان و رؤسای زهّاد ایشان بوده
مر ورا احوال عالی و کرامات ظاهر بود و جماعتی از بزرگان مشایخ صحبت ورا دریافته بودند
و مستجاب الدعوه بود وقتی که در غضب شدی حق سبحانه از برای وی زود انتقام کشیدی
و هرچه خواستی خدای تعالی چنان کردی و هرچه که پیش از وقوع او خبر کردی چنانچه
خبر کرده بودی چنان شدی جماعتی از اصحاب وی بقصد تجارت بسمرقند رفته بودند
نزدیک بسمرقند جماعتی از سواران بغارت ایشان بیرون آمدند جماعت تاجران شیخ
ابو عبدالله را آواز دادند دیدند که در میان ایشان استاده است و می گوید سبوح قدوس
ربنا الله دور شوید ای سواران از میان ما همه سواران همه متفرق شدند و هیچکس
ورب الملائکة والروح
نتوانست که اسب خود نگاه دارد بعضی بکوهها افتادند و بعضی بوادیها و دو تن از ایشان
با یکدیگر جمع نتوانستند شد و بعد از آن شیخ را در میان خود طلبیدند نیافتند چون
بگیلان باز گشتند و قصه را باز گفتند اصحاب شیخ گفتند که شیخ هرگز از میان ما غایب
نشد **شیخ محی الدین عبدالقادر الجیلی قدس الله سره** کنیت وی ابو محمد است علوی
بوده و حسنی و مادر وی گفته که چون فرزند من عبدالقادر متولد شد هرگز
در روز رمضان شیر نخورد یکبار هلال ماه رمضان بجهت ابر پوشیده ماند از مادر
وی پرسیدند گفت عبدالقادر امروز شیر نخورده است آخر معلوم شد که آن روز از

یعنی بگو منزه است و نیک نیک سزاوار است
از جمیع آنچه مناسب مرتبه خداوندی
نیست پروردگار ما خدا است ۱۲

نبیره ابو عبدالله صومعی است
از جانب مادر و مادر وی ام الخیر
ام الجبار فاطمه بنت ابو عبدالله
الصومعی

رمضان بوده است و ولادت وی در سنه احدی و ستین و خمسمائه بوده وی گفته که خرد
بودم روز عرفه بصحرا بیرون رفتم و دنبال گاوی گرفتم بجهت حراثت آن گاو روی باز پس کرد
و گفت یا عبدالقادر ما لهذا خلقت و لا بهذا امرت بترسیدم و باز گشتم و بر بام سرای خود بر آمدم
حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم که مرا در کار خدای
تعالی کن و اجازت ده تا ببغداد روم و بعلم مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم از من
سبب آن داعیه را پرسید با وی بگفتم بگریست و برخاست و هشتاد دینار بیرون آورد
که میراث پدر من مانده بود چهل دینار را در زیر جامه در بغل من دوخت و مرا از سفر
کرد و مرا عهد داد بر صدق و راستی در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد با قافله اندک
بجانب بغداد توجه نمودم چون از همدان بگذشتیم شصت سوار بیرون آمدند و قافله را
بگرفتند و هیچکس بمن تعرض نکردند ناگاه یکی از ایشان بمن رسید و گفت ای فقیر با خود
چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامه من دوخته است در زیر بغل من
گمان برد که من مگر استهزا می کنم مرا بگذاشت و برفت دیگری بمن رسید و همان پرسید
و همان جواب شنید او نیز مرا بگذاشت و برفت هر دو پیش مهتر بهم رسیدند و آنچه
از من شنیده بودند با وی گفتند مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله را قسمت می کردند
پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامه من دوخته است
در زیر بغل من بفرمود تا جامه مرا بشکافتند و آنچه گفته بودم یافتند پس گفت ترا چه بر این
داشت که اعتراف کردی گفتم که مادر من مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد

یعنی ای عبدالقادر ترا برای کسب و کار
نیافریده اند و باین امر نکرده اند ۱۲

داد و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو
که برای خدای تعالی از تو بریدم و تا قیامت
روی ترا نخواهم دید

وی خیانت نمیکنم پس مهتر ایشان بگریست وگفت چندین سالست که من در عهد پروردگار
خود خیانت کرده ام وبر دست من توبه کرد پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع طریق مهتر
ما بودی اکنون در توبه مهتر ما باش همه بر دست من توبه کردند وآنچه از قافله گرفته
بودند باز پس دادند واول تائبان بر دست من ایشان بودند وی در سنه ثمان وثمانین
واربعمائه ببغداد رسید وبجد تمام بتحصیل مشغول شد اول بقرات قرآن وبعد از ان بفقه
وحدیث وعلوم ادبیه پیش بزرگان که دران زمان متعین بودند واندک روزگار فرا خود
فایق شد واز اهل زمان خود متمیز گشت وویرا کرامات ظاهر ومقامات عالی بوده است
وی گفته که یازده سال در یک برج بنشستم وبا خدای تعالی عهد کرده بودم که نخورم
تا نخورانند ولقمه در دهان من نه نهند وننوشم تا مرا ننوشانند یکبار چهل روز
هیچ نخوردم بعد از چهل روز شخصی آمد وقدری طعام آورد وبنهاد وبرفت نزدیک بود
که نفس من بر بالای طعام افتد پیش از گرسنگی گفتم والله از عهدی که با خدای تعالی بسته ام
بر نگردم شنیدم که از باطن من کسی فریاد می کند وبآواز بلند می گوید الجوع الجوع ناگاه
شیخ ابو سعید مخزومی رحمه الله بگذشت وآن آواز بشنید وگفت عبد القادر این چیست
گفتم این قلق واضطراب نفس است اما روح بقرار خود است در مشاهده خداوند خود
گفت بخانه ما بیا وبرفت من در نفس خود گفتم بیرون نخواهم رفت ناگاه ابو العباس خضر
علیه السلام در آمد وگفت برخیز وپیش ابو سعید رو رفتم دیدم که ابو سعید بر در خانه خود
ایستاده وانتظار من می برد گفت ای عبد القادر آنچه من ترا گفتم بس نبود که خضر را

بزنی می بایست گفت پس مرا بخانه در آورد وطعام مهیا کرده بود لقمه لقمه در دهان
من می نهاد تا سیر شدم بعد از ان مرا خرقه پوشانید وصحبت ویرا لازم گرفتم وهم
وی گفته که وقتی در سیاحات مجبور بودم شخصی بر من آمد که هرگز ویرا ندیده بودم گفت
صحبت میخواهی گفتم آری بشرط آنکه مخالفت نکنی گفتم نکنم گفت اینجا بنشین تا بیایم
یکسال برفت پس باز آمد من هم آنجا بودم ساعتی نزدیک من بنشست پس برخواست
وگفت از اینجا نروی تا من باز آیم یکسال دیگر برفت پس باز آمد وبا خود نان وشیر آورد
وگفت من خضرم مرا فرمودند که با تو طعام بخورم آنرا بخوردیم گفت برخیز وببغداد
در آی با هم ببغداد در آمدیم **شیخ حماد دباس رحمه الله** وی از جمله مشایخ
شیخ محی الدین عبد القادر است شیخ عبد القادر جوان بود ودر صحبت وی نشسته
بود چون برخاست وبیرون رفت شیخ گفت این عجمی را قدمیست که در وقت وی بر گردن
همه اولیا خواهد بود وهر اینه مامور شود بآنکه گوید قدمی هذه علی رقبة کل ولی
الله وهر اینه او را بگوید وهمه اولیا گردن نهند توفی الشیخ حماد فی شهر رمضان
سنه خمس وعشرین وخمسمائه یکی از علماء شام عبد الله نام گفته است که در طلب علم
ببغداد رفتم وابن سقا در ان وقت رفیق من بود در نظامیه بغداد عزیزی بود که
گفتند وی غوث است ونیز میگفتند هر وقت میخواهد پیدا می شود وهر گاه که میخواهد
پنهان می شود پس من وابن سقا وشیخ عبد القادر وی هنوز جوان بود بزیارت غوث
رفتیم وابن سقا در راه گفت از وی مسئله خواهم پرسید که جواب آن نداند ومن گفتم

بضم حاء مهمله وتشدید میم ودال مهمله
دباس بفتح دال مهمله وتشدید باء
موحده

یعنی وی با خبر از آن بوده وبر وی کشودند ابواب
معارف واسرار وکشف مقتدای مشایخ
کبار بود
قدمی هذه یعنی قدم من این قدم بر گردن همه ولی است
از اولیاء خدای تعالی

از وی مسئله خواهم پرسید تا ببینم که چه می‌گوید شیخ عبدالقادر گفت معاذ الله
که از وی چیزی پرسم من پیش وی روم و انتظار برکات وی می‌برم چون در وی درآمدیم
وی را بر جای خود ندیدیم یکساعت بودیم دیدیم که بر جای خود نشسته است پس از سر خشم
در ابن سقا نگریست و گفت وای بر تو ای ابن سقا از من مسئله می‌پرسی که جواب آن ندانم
آن مسئله اینست و جواب وی اینست می‌بینم که آتش کفر در تو زبانه می‌زند بعد از آن بمن نگریست
و گفت ای عبدالله از من مسئله می‌پرسی و می‌بینی که چه میگویم آن مسئله اینست و جواب
وی اینست هر آینه که دنیا ترا فرو گیرد تا بدو گوش که با من بی ادبی کردی بعد از آن در شیخ عبدالقادر
نگریست و وی را بخود نزدیک نشاند و گرامی داشت و گفت ای عبدالقادر خدای او رسول
خدا را خشنود ساختی بادبی که نگاه داشتی گویا که می‌بینم ترا که در بغداد بر منبر برآمده
و می‌گویی قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و می‌بینم اولیای وقت ترا که همه گردنهای
خود را پست کرده اند اجلال و اکرام ترا پس در همان ساعت غایب شد و بعد از آن هرگز
وی را ندیدیم و هر چه نسبت بشیخ عبدالقادر گفت واقع شد و ابن سقا بتحصیل علوم اشتغال
بلیغ نمود و بر اقران خود فایق شد خلیفه وی را برسالت بملک روم فرستاد ملک روم علمای
نصرانی را با وی مناظره فرمود همه را الزام کرد و در نظر ملک بزرگ نمود ملک را دختری
بود خوب روی بر وی مفتون شد و وی را از ملک خواستگاری کرد گفت بشرط آنکه
نصرانی شوی اجابت کرد و دختر بوی داد پس ابن سقا کلام غوث را یاد کرد و دانست
که آنچه بوی رسید بسبب وی رسید اما من چون بدمشق رفتم نور الدین شهید مرا بر تولیت

اوقاف

اوقاف اکراه کرد دنیا روی بمن نهاد و سخن غوث که در حق من گفته بود راست شد روزی
شیخ عبدالقادر در رباط خود مجلس میگفت و عامه مشایخ قریب بپنجاه تن حاضر بودند
از آن جمله شیخ علی هیتی و شیخ ابو النجیب سهروردی و شیخ جاکیر و شیخ ابو مسعود و غیر
ایشان از مشایخ کبار شیخ سخن می‌گفت در اثنای سخن گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله
شیخ علی هیتی بمنبر برآمد و قدم مبارک شیخ را گرفته و بر گردن خود نهاد و بزیر دامن
شیخ درآمد و سایر مشایخ گردنهای خود پیش داشتند شیخ ابو سعید قیلوی گفته که چون
شیخ عبدالقادر گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی
تجلی کرد و رسول صلی الله علیه و سلم بر دست طایفه از ملائکه مقربین بمحضر اولیای
متقدمین و متاخرین که آنجا حاضر بودند احیا باجساد خود و اموات بارواح خود خلعتی
در وی پوشانیدند و ملائکه و رجال غیب مجلس وی را در میان گرفته بودند و صفها
در هوا ایستاده و در روی زمین هیچ ولی نماند مگر که گردن خود را پست کرد و بعضی
گفته اند که یک کس از عجم تواضع نکرد حال وی از وی متواری شد

شیخ صدقه بغدادی رحمه الله

روزی شیخ صدقه سخنی می‌گفت که بحسب ظاهر شرع بر وی مواخذه
می‌آمد بخلیفه رسانیدند وی را احضار فرمود تا تعزیر کنند چون سر وی را برهنه کردند
خادم وی فریاد برآورد و گفت یا شیخاه دست آنکس که قصد ضرب وی کرده بود شل شد
و هیبتی بر وزیر مستولی شد بفرمود که وی را بگذارند و از آنجا برباط عبدالقادر آمد
دید که مشایخ و سایر مردم منتظر شیخ نشسته اند که بیرون آید و سخن گوید بیامد

ودر میان مشایخ بنشست چون شیخ بیرون آمد و بمنبر بالا رفت هیچ سخن نگفت
و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند اما مردرا وجد عظیم دریافت و حال تقوی فرو گرفت
شیخ عبد القادر شیخ بلخود گفت شیخ چیزی نگفته و قاری چیزی نخوانده این وجد از چیست
روی بوی کرد و گفت یا هذا یکی از مریدان من از بیت المقدس باینجا بیک گام آمده است
و بردست من توبه کرده امروز حاضران در مهمانی وی‌اند شیخ صدقه باخود گفت کسی که
از بیت المقدس بیک گام به بغداد آید ویرا از چه توبه باید کرد و بشیخ چه حاجت دارد شیخ
روی بوی کرد و گفت یا هذا وی توبه میکند از آنکه دیگر در هوا نرود و حاجت وی آنکه
ویرا بمحبت حق سبحانه و تعالی راه نمایم شیخ سیف الدین عبد الوهاب رحمه الله تعالی
وی فرزند شیخ عبد القادر است وی گفته که هیچ ماهی از ماهها نبودی مگر که پیش از آنکه
نو شدی بیامدی و پیش والدمن اگر چنانچه در وی بدی و سختی مقدر شده بودی
در صورت ناخوش بیامدی اگر نعمت و خیری مقدر شده بودی در صورت خوش
نیکو بیامدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الاخر سنه ستین و خمسمایه جمعی از مشایخ در
صحبت وی نشسته بودند جوانی خوب روی در آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله
من ماه رجبم آمده ام تا ترا تهنیت کنم و در من هیچ بدی و سختی مقدر نشده است و در آن
ماه رجب هیچ ضرری نرسید بمردم مگر خیر و نیکویی چون روز یکشنبه آمد سلخ رجب
شخصی کریه منظر آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من شهر شعبانم آمده که ترا تهنیت کنم
که در من مقرر شده است موت و فنای خلق در بغداد و گرانی در حجاز و قتل و [illegible] در خراسان

وجون

وچون ماه شعبان آمد هرچه هر جا گفته بود واقع شد شیخ در ماه رمضان چند روز
بیمار شد روز دوشنبه بیست و نهم رمضان جمعی از مشایخ پیش او حاضر بودند
شخصی با بها و وقار تمام در آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رمضانم آمده ام
تا اعتذار کنم از آنچه بر تو مقرر شده بود در من و وداع کنم ترا که این آخر اجتماع منست
با تو پس باز گشت و ربیع الآخر سال دیگر از دنیا برفت و ماه رمضان دیگر را در نیافت
روزی شیخ مجلس می گفت و شیخ علی هیتی در برابر شیخ نشسته بود ویرا خواب گرفت
شیخ اهل مجلس را گفت خاموش باشید و از منبر فرود آمد و پیش شیخ علی هیتی با دب
بایستاد و در وی می نگریست شیخ علی هیتی با دب بایستاد و در وی می نگریست
بیدار شد شیخ گفت حضرت نبی را صلی الله علیه و سلم در خواب دیدی گفت آری
شیخ من برای وی با دب ایستاده بودم بچه چیز وصیت کرد ترا گفت بملازمت تو بعد از آن
شیخ علی را پرسیدند از معنی آنچه شیخ فرموده بود که من از برای وی با دب ایستاده‌ام
شیخ علی گفت آنچه من بخواب دیدم وی به بیداری می دید شیخ ابو محمد عبد الرحمن
طفسونجی رحمه الله تعالی روزی در طفسونج که از توابع بغداد است بر منبر
گفت انا بین الاولیاء کالکرکی بین الطیور اطولهم عنقا شیخ ابو الحسن بن علی
احمد که از اصحاب شیخ عبد القادر بود از ده خبث که در آن نواحی بود بمجلس وی آمده
بود بر خواست و دلق را از سر برکشید و گفت مرا بگذار تا با تو کشتی گیرم شیخ عبد الرحمن
خاموش شد و اصحاب خود را گفت بکسی هود روی خالی از عنایت الله تعالی نمی بینم

طفسونج بفتح طاء مهمله و سکون فاء و ضم سین مهمله
و سکون واو و فتح نون و جیم

یعنی من میان اولیا چون کلنگم میان مرغان
که گردن من از گردن ایشان درازتر است

وی را فرمود که دلق خود را بپوش گفت من از آنچه بیرون آمده ام باز بآن باز نمی گردم پس
روی بجانب دهخت کرد و زوجه خود را آواز داد که ای فاطمه جامه بیار تا بپوشم زوجه
وی آن را بشنید و در راه او را با جامه پیش آمد پیش شیخ عبد الرحمن وی را گفت که شیخ تو کیست
گفت شیخ من شیخ عبد القادر گفت من ذکر شیخ عبد القادر را نشنیده ام مکن در زمین
چهل سالست که در درکات باب قدرتم هرگز وی را آنجا ندیدم و جماعتی از اصحاب خود را گفت
ببغداد روید پیش شیخ عبد القادر بگویید که عبد الرحمن سلام میرساند و می گوید
که من چهل سالست که در درکات باب قدرتم و ترا آنجا ندیدم لا داخلا و لا خارجا شیخ عبد
القادر همان وقت بعضی اصحاب را گفت بروید بطفسونج و در راه شما را اصحاب شیخ
عبد الرحمن پیش خواهند رسید که برسالت پیش من فرستاده ایشان را با خود باز گردانند
چون به پیش شیخ عبد الرحمن رسید بگویید که عبد القادر سلام میرساند و می گوید
انت فی درکات لا یری و من هو فی الحضرة لا یری در میانه راه با اصحاب شیخ عبد الرحمن
رسیدند و ایشان را باز گردانیدند و رسالت بشیخ عبد الرحمن رسانیدند گفت
صدق الشیخ عبد القادر هو سلطان الوقت و صاحب تصرف فیه تاجری پیش شیخ
حماد در آمد و گفت تجهیز قافله شام کرده ام و هفتصد دینار را بضاعت دارم شیخ
حماد گفت اگر درین سال میروی مال ترا بغارت می برند و خود کشته می شوی تاجر بسیار
غمگین از پیش شیخ حماد بیرون آمد شیخ عبد القادر وی را پیش آمد و قصه را با وی بگفت
گفت برو که بسلامت خواهی رفت و بغنیمت خواهی آمد ضمان بر من آن شخص بسفر شام رفت

یان باز میکردم چنانکه در سماع خبری که افتد بان رجوع میکند بلکه نشت میکند

و بضاعت خود را بهزار دینار بفروخت روزی بقضای حاجت بسقایه در آمد آن هزار
دینار را بر طاقی نهاد و فراموش کرد و بیرون آمد و بمنزل خود آمد او را خواب گرفت در خواب
دید که در قافله ایست که عربیان قافله را غارت کردند و اهل قافله را کشتند و وی را شخصی
ضربتی زد و کشته شد از هیبت آن بیدار شد اثر خون بر گردن خود دید و الم آن ضربت
در خود احساس کرد بخاطر وی آمد که هزار دینار را فراموش کرده است و بتعجیل رفت
و آن را باز یافت و ببغداد مراجعت کرد و با خود گفت که اگر اول شیخ حماد را بینم وی بزرگتر
و اگر شیخ عبد القادر را بینم سخن وی راست شده است ناگاه شیخ حماد وی را در بازار
دید گفت اول شیخ عبد القادر را ببین که سخن وی حق است هفده بار از خدای تعالی
درخواسته است که قتل تو در بیداری مقرر شده بود بخواب بگذشت و تلف مال تو
بفراموشی قرار یافت پس پیش شیخ عبد القادر آمد گفت آنچه شیخ حماد گفت که هفده
بار تا هفتاد بار درخواسته ام تا حال چنان شده که شیخ حماد گفت شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس الله تعالی سره گفته که در جوانی بعلم کلام مشغول شدم و چند کتاب
در آن یاد گرفتم و عم من مرا از آن منع می کرد روزی عم من بزیارت شیخ عبد القادر
در آمد و من با وی بودم مرا گفت که حاضر باش که بر مردی در می آییم که دل وی از خدای تعالی
خبر می دهد و منتظر باش برکات دیدار وی را چون بنشستیم عم من گفت یا سیدی برادر
زاده من بعلم کلام مشغول است هر چند وی را می گوییم از آن باز نمی ایستد شیخ
گفت ای عمر کدام کتاب حفظ کرده گفتم کتاب فلان و فلان دست مبارک خود را بر سینه

سوال نقد برخواب تاویل گرفت

من فرو د آورد و گفت والله که یک لفظ از آن کتب بر حفظ من نماند و خدای تعالی همه
مسایل آنها بر خاطر من فراموش کرد لیکن سینه مرا از علم لدنی مملو ساخته از پیش
وی برخاستم زبان بحکمت ناطق مرا گفت یا عمر انت آخر المشهورین بالعراق شیخ
ابو عمرو صریفینی قدس الله سره وی گفته که در بدایت کار من آن بود که شبی
در صریفین می‌کنند یکی می گفت سبحان من بعث الانبیاء حجة علی خلقه و فضل علیهم
محمدا صلی الله علیه و سلم و دیگری می گفت کل ما فی الدنیا باطل الا ما کان لله
و رسوله و دیگری می گفت یا اهل الغفلة عن مولاکم قوموا الی ربکم رب کریم یعطی الجزیل
و یغفر الذنب العظیم چون من او را دیدم و شنیدم بیخود شدم چون با خود آمدم
دوستی دنیا و آنچه در دنیاست تمام از دل من رفته بود چون بامداد شد با خدای
تعالی عهد کردم که خود را تسلیم شیخی کنم که مرا بخدای تعالی ره نمایی کند و روان شدم
و نمی دانستم که کجا میروم ناگاه پیری نیکو دیدار با هیبت و وقار مرا پیش آمد و گفت
السلام علیک یا عثمان جواب سلام وی باز دادم و سوگند بروی دادم که تو کیستی
که نام مرا دانستی که من ترا هرگز ندیده ام گفت من خضرم پیش شیخ عبد القادر بودم
گفت یا ابو العباس دوش مردی را در صریفین جذبه رسیده است و قبول یافته
و از بالای هفت آسمان ویرا ندا آمده که مرحبا بک یا عبدی و با خدای عهد کرده است
که خود را تسلیم شیخی کند بسوی وی رو و ویرا پیش من آر پس مرا گفت یا عثمان عبد القادر
سید العارفین و قبلة الواقفین فی هذا الوقت فعلیک بملازمة خدمته و تعظیم حرمته

من بخوی حاضر نشدم مگر خود را در بغداد دیدم و خضر علیه السلام غایب شد و وی را
ندیدم تا مدت هفت سال پیش شیخ عبد القادر آمدم گفت مرحبا بمن جذبه مولاه
الیه بالسنة الطیر و جمع له کثیرا من الخیر ای عثمان زود باشد که خدای تعالی ترا مریدی
بدهد نام وی عبد الغنی ابن نقطه که مرتبه وی بلندتر باشد از بسیاری از اولیای
خدای تعالی بوی مفاخرت کنند ملائکه بعد از آن طاقیه بر سر من نهاد که خوشی خنکی
او بدماغ من رسید و از دماغ بدل ملکوت بر من کشف گشت شنیدم و دیدم از عالم
و آنچه در عالم است تسبیح حق سبحانه و تعالی میگویند باختلاف لغات و انواع تقدیس
نزدیک بود که عقل من زایل شود شیخ پاره پنبه در دست داشت بر من زد عقل من
برقرار بماند بعد از آن مرا چند بار در خلوت نشاندند و الله که مرا هیچ امری ظاهری
و باطنی واقع نشد که پیش از آنکه من بگویم با من بگفت و بهیچ حال و مقام نرسیدم
که پیش از آنکه بآن برسم با من نگفت و مرا از چیزها خبر داد که از آنجا او بسی سال
واقع شد و میان خرقه پوشیدن من از وی و خرقه پوشیدن ابن نقطه از من بیست و
پنج سال در میان شد و ابن نقطه چنان بود که فرموده بود یکی از علما گوید که پیش شیخ
عبد القادر در آمدم و هنوز جوان بودم و با خود کتابی از علوم فلاسفه همراه
داشتم شیخ بی آنکه در آن کتاب نظر کند یا از من پرسد که آن چه کتابست گفت یا فلان
بئس الرفیق کتابک هذا برخیز و آنرا بشوی من عزیمت کردم که از پیش شیخ برخیزم و آن
کتاب را در خانه بگذارم و دیگر با خود برندارم از ترس شیخ و نفس من بشستن وی

سیم صاد مهمله و سکون یا و فتح
و کسر فا و سکون یا و تشدید و کسر نون
یعنی پاک آنکه نزدیک اوست نعمتها و هر چیزی و فرو
فرستاد از مرتبه علم یقین که بعد از آن که
مطابق علم و حکمت است
یعنی هر چه در دنیاست باطل ولی فایده
نکرد آنکه بخدای و رسول خدای بوده باشد
یا اهل الغفلة یعنی آنانی که غافلید از مولی
خود برخیزید از خواب غفلت متوجه
شوید بحرکت معنوی بجناب پروردگار
خویش آن پروردگار که کریم است می بخشد
بسیار و می آمرزد گناه عظیم

یعنی ای عثمان عبد القادر مهتر عارفانست
و قبله و مقتدای آنجماعتی است که از جانب
حق آمده اند و با بر حق مردم را ی [illegible]
بر تو باد ملازمت و خدمت وی و تعظیم و حرمت
داری وی

یعنی ای فلان بد کتابیست تو که رفیق تست
این کتاب

مسافقت نکرد زیرا که چیزی از آن کتاب دانسته بودم و مرا محبتی بآن واقع شده بود
خواستم که بآن نیت برخیزم شیخ بمن نظر کرد مرا قوت برخاستن نماند چون کسی که ویرا
بند کرده باشند پس گفت کتاب خود را بمن ده آنرا بگشادم اوراق او را سفید دیدم
که بران یک حرف نوشته نبود بدست شیخ دادم و اوراق ورا بگردانید و گفت این
کتاب فضایل قرآنست بخوبترین خطی نوشته پس گفت توبه کردی که بزبان نگویی آنچه
در دل تو نباشد گفتم آری برخواستم هرچه از آن کتاب یاد گرفته بودم بر من فراموش
شده بود و هرگز تا این زمان بر خاطر من نیامده است روزی شخصی ابو المعالی نام در
مجلس شیخ حاضر شد و در اثنای مجلس ویرا تقاضایی گرفت چنانکه مجال حرکت
نماند و بی طاقت شد بطریق استغاثه بجانب شیخ نظر کرد شیخ یک پایه از منبر فرود
آمد بر پایهٔ اول سری پیدا شد همچو سر آدمی و پایهٔ دیگر فرود آمد بآن سر دوش
و سینه ظاهر شد و همچنین پایه پایه فرود می آمد و آن صورت زیادت می شد
تا بصورتی بعینه مثل صورت شیخ و سخن می گفت بآواز مثل آواز شیخ و این را غیر آن شخص
و من هیچکس نمی دید شیخ آمد و آستین خود یا مندیل خود بر بالای سر آن شخص
پوشید آن شخص خود را در صحرایی یافت گشاده و در آنجا جوی آب و بر کنار جوی درختی
و با خود دستهٔ کلید همراه داشت آن در درخت بیاویخت و بقضای حاجت مشغول
شد و بعد از آن وضو ساخت و دو رکعت نماز بگذارد و سلام داد شیخ آستین از سر
وی برداشت و خود را در مجلس دید و اعضای وی از آب وضوی تر و تقاضا مرفوع

شده بود و شیخ بر بالای منبر سخن گویان که گویا هرگز فرو نیامده خاموش بود و با هیچکس
نگفت و دستهٔ کلید را طلب کرد و با خود نیافت بعد از مدتی ویرا بجانب بلاد عجم غربتی
شد چهارده روزه راه از بغداد راه رفتند و بصحرایی فرود آمدند که آنجا جوی آب روان بود
برخواست تا وضو سازد دید که آن صحرا بآن صحرا می ماند که آن روز وضو ساخته بود و آن
درخت را یافت و آن دستهٔ کلید از آنجا آویخته چون ببغداد بازگشت پیش شیخ رفت تا آن
قصه را باز گوید شیخ گوش ویرا بگرفت و گفت یا ابو المعالی تا ما زنده ایم این را با کسی مگوی
روزی شیخ با جماعتی فقها و فقرا بگورستان رفت و پیش قبر شیخ حماد رحمه الله بسیاری
بایستاد چنانکه هوا گرم شد بعد از آن بازگشت چنانکه آثار بهجت و سرور در روی
مبارک وی ظاهر بود از ایشان پرسیدند که سبب ایستادن پیش قبر شیخ حماد این
همه چه بود گفت وقتی روز جمعه با شیخ حماد و اصحاب وی بمسجد جمعه می رفتیم
چون بسر پل رسیدیم شیخ حماد دست بر من زد و مرا در آب انداخت و هوا در غایت
خنکی بود و من جبهٔ پشمینه داشتم پوشیده بودم و در آستین من جزوی چند
بود آستین خود بالا داشتم تا آن اجزا تر نشود ایشان مرا بگذاشتند و برفتند از آب
بر آمدم و جبهٔ خود را بیفشردم و در عقب ایشان برفتم و بسیاری سرما یافته
بودم چون بایشان رسیدم اصحاب وی در باب من سخنی گفتند ایشان را منع
کرد گفت من ویرا رنجانیدم تا ویرا آزمایش کنم ویرا کوهی می بینم که از جای نمی
جنبد پس گفت امروز ویرا در قبر وی دیدم حله مرصع بجواهر پوشیده و تاج از

با قوت بر سر وی و در پای وی نعلین از زر آماهه است دست راست وی از کار رقبه
بود و فرمان وی می‌برد گفتم این چیست گفت این دستیست که بآن ترا در آب انداخته بودم
هیچ توانی که آنرا از من رد کنی گفتم آری گفت پس از خدای تعالی درخواه که آنرا بمن باز
دهد پس بایستادم و از خدای درخواستم که سؤال مرا از حق قبول کند پس سؤالی
کردم چندانکه خدای تعالی دست ویرا بوی باز داد و بآن دست مرا مصافحه کرد چون این
سخن در بغداد مشهور شد مشایخ بغداد و صوفیه از اصحاب شیخ حماد جمع شدند
تا شیخ عبدالقادر را بتحقیق آنچه گفته بود مطالبه کنند بمدرسهٔ شیخ آمدند اما از
هیبت شیخ هیچکس نتوانست که سخن گوید شیخ آغاز سخن کرد و گفت دو تن از مشایخ
اختیار کنید تا تحقیق آنچه گفته ام بر زبان ایشان ظاهر شود اتفاق کردند بر شیخ
ابو یعقوب الهمدانی که وی آن روز ببغداد بود و بر شیخ ابو محمد عبدالرحمن الکردی
و وی مقیم بغداد بود و هردو از ارباب کشف و احوال بزرگ بودند پس آنجماعت گفتند
ما مهلت دادیم تا جمعهٔ دیگر که به بینیم که بر زبان ایشان چه ظاهر می‌شود شیخ فرمودند
که از جای خود برنخیزید تا این امر محقق نشود و سر در پیش افکند و ایشان نیز سر در پیش
افکندند ناگاه از بیرون مدرسه در آمد که گفتی حق سبحانه شیخ حماد را مشاهده ساخت
آوازی
و گفتای یوسف نود بمدرسهٔ شیخ عبدالقادر رو و بمشایخی که آنجا حاضر اند بگوی
که شیخ عبدالقادر آنچه گفته است صادق است و هنوز شیخ یوسف سخن خود آخر نکرده
بود که شیخ عبدالرحمن کردی در آمد و گفت مثل آنچه شیخ یوسف گفته بود ندا

دیدند که شیخ یوسف شتابان درآمد
چون به مدرسه درآمد

از شیخ عبدالقادر پرسیدند که سبب چه بود که لقب شما محیی الدین کردند فرمود که روز
جمعه از بعضی سیاحات ببغداد می‌آمدم پای برهنه و بسیار متغیر و نحیف البدن
بگذشتم مرا گفت السلام علیک یا عبدالقادر جواب سلام وی باز دادم گفت نزدیک
من آی نزدیک وی رفتم گفت مرا باز نشان ویرا باز نشاندم جسد وی تازه گشت و صورت
خوب شد و رنگ وی صافی گشت از وی پرسیدم گفت مرا می‌شناسی گفتم نه گفت من دین
اسلامم همچنان شده بودم که دیدی مرا خدای تعالی بتو زنده کرد انت محیی الدین ویرا
بگذاشتم و بمسجد جامع رفتم مردی مرا پیش آمد و نعلین پیش پای من نهاد و گفت یا شیخ
محیی الدین چون نماز بگذاردم مردم از هر طرف بر من ریختند و دست و پای مرا می‌بوسیدند
و می‌گفتند یا محیی الدین و مرا پیش از آن هرگز بدان کنیت نخوانده بودند یکی از مشایخ گوید
که من و شیخ علی هیتی در مدرسهٔ شیخ عبدالقادر بودیم که یکی از اکابر بغداد
پیش شیخ آمد و گفت یا سیدی قال جدک رسول الله صلی الله علیه و سلم من دعی فلیجب
انا دعوتک الی منزلی گفت اگر مرا اذن کنند بیایم زمانی سر در پیش انداخت پس گفت می‌آیم
و بر استر سوار شد و شیخ علی هیتی رکاب راستش بگرفت و من رکاب چپ را بسرای
آن شخص رسیدیم همه مشایخ بغداد و علما و اعیان آنجا بودند و سماطی کشیده بودند
و بروی انواع نعمتها و سله سرپوشیده دو کس برداشته آوردند و در آخر سماط بنهادند
و بعد از آن شخصی که صاحب دعوت بود گفت الصلا و شیخ سر در پیش افکنده بود
هیچ نخورد و اذن خوردن نیز نداد و هیچکس هم نخورد پس شیخ بمن و شیخ علی هیتی

اشارت کرد که آن سله را پیش آرند بر خواستیم و آنرا برداشتیم و پیش شیخ آوردیم و فرمود
تا سر آنرا بکشادند پسری از فرزندان آن شخص بود نابینای و برجای مانده مفلوج و مجذوب وی را
گفت قم باذن الله تعالی آن کودک برخواست روان و بینا و او را هیچ آفتی نی فریاد از حاضران
برخواست و شیخ در انبوهی مردم بیرون آمد و هیچ نخورد و پیش شیخ ابو سعید قیلوی رفتم
و آن قصه را با وی بگفتم گفت شیخ عبد القادر ابرئ الاکمه والابرص ویحیی الموتی
باذن الله روزی شیخ مجلس میگفت باران در ایستاد و بعض مردمان متفرق شدند
شیخ روی بالا کرد و گفت من جمع میکنم و تو تفرقه میکنی فی الحال از مجلس باران ایستاد
و در بیرون مجلس می بارید یکی از مریدان شیخ گوید که روز جمعه همراه شیخ بمسجد میرفتم
هیچکس بشیخ التفات نمود و بروی سلام نکرد با خود گفتم ای عجب هر جمعه ما بتشویش
بسیار بمسجد میرفتیم از ازدحام بسیار بر شیخ هنوز این بر خاطر تمام نشده بود که شیخ تبسم
کنان بمن نگریست و مردم بسلام روی بشیخ آوردند چنانکه میان من و شیخ حایل شدند
با خود گفتم آن حال بهتر ازین حال بود شیخ بمن التفات کرد و گفت تو خواستی ندانستی که دلهای
مردمان بدست ماست اگر خواهیم دلهای ایشان را از خود بگردانیم و اگر خواهیم روی
با خود کنیم یکی از مشایخ گوید که مدتی از خدای تعالی در خواستم که یکی از رجال غیب را بمن
نماید یکشب در خواب دیدم که زیارت امام حنبل میکنم و نزدیک قبر وی مردیست در خاطر
من افتاد که از رجال غیب است چون بیدار شدم بامداد آنکه وی را ببینم و بزیارت امام احمد
رفتم آن مرد را آنجا یافتم و در زیارت تعجیل کرد مرا وی پیش از من بیرون رفت و من در پی

یعنی شیخ عبد القادر نیکو میسازد کور مادرزاد را و صاحب برص را و زنده میکرداند مردگان را بفرمان خدای تعالی

وی روان شدم چون بدجله رسید هر دو کنار دجله فراهم آمد بیک گام از دجله
بگذشت سوگند بوی دادم که بایست تا سخن گویم بایستاد گفتم مذهب تو چیست گفت
حنیفا مسلما وما انا من المشرکین در خاطر من افتاد که وی حنفی مذهب است باز گشتم
و با خود گفتم بروم و آنرا با شیخ عبد القادر بگویم بمدرسه وی رفتم و بر در خانه وی بایستادم
اندرون خانه آواز داد که از مشرق تا مغرب هیچ اولیای حنفی مذهب نیست جز وی یکی از
مریدان شیخ گوید که بخدمت وی مشغول و بیشتر شبها بیدار می بودم یکشب از خانه خود
بیرون آمد ابریقی آب پیش بردم التفات نکرد و روی بمدرسه نهاد در گشاده شد و بیرون
رفت و من نیز در عقب وی چنانکه گمان من آن بود که وی نمیداند که من همراهم چون بدروازه
بغداد رسید گشاده شد وی بیرون رفت و من هم بیرون رفتم باز فراهم آمد و اندکی
راه برفتم ناگاه بشهری رسیدیم که من ندانستم که کجاست برباطی در آمد و آنجا شش
تن نشسته بودند پیش آمدند و بروی سلام کردند و من در پس ستونی پنهان شدم
از یک جانب رباط آواز ناله می آمد اندک زمانی آن ناله ساکن شد ناگاه مردی در آمد
و بدان جانب که آواز ناله می آمد رفت و بعد از آن بیرون آمد شخصی را بر دوش خود گرفته
و شخصی دیگر در آمد سر برهنه و مویهای لب دراز شده و پیش شیخ بنشست شیخ وی را
تعلیم شهادتین کرد و موی لب و سر او را گرفت و طاقیه پوشانید و نام او را محمد
نهاد و آن شش تن را گفت که مامور شدم بر آنکه آن شخص را بدل آن مرده کنی و ایشان
گفتند که سمعا وطاعة پس شیخ بیرون آمد و ایشان را بگذاشت و من در عقب ایشان

وی

یعنی با ابراهیم از کیش باطل بدین حق و مسلم و از مشرکان نیستم بلفظ حنیفا ایما حنفی المذهب است

۱۲۲

برفتم بدروازهٔ بغداد رسیدیم چون بار اول گشاده شد و چون بمدرسه رسیدیم آن هم
گشاده شد شیخ بخانهٔ خود در آمد چون بامداد شد پیش شیخ بنشستم تا درس سبق خود بخوانم
هیبت بر من مستولی شد نتوانستم خواند شیخ گفت ای فرزند بخوان سوگند بر وی دادم
که آنچه شب دیده بودم با من بیان کنید گفت آن شهر نهاوند بود و آن شش تن ابدال بودند
و آنکه ناله می کرد هفتم ایشان بود و آنکه بیرون آمد شخصی را بر دوش داشت خضر علیه السلام
آن مرد را بیرون آورد تا کار وی بسازند و آن شخص که وی را تعلیم شهادتین کردم
ترسایی بود از قسطنطنیه که مامور شده بود مکه و بدل آن مرده کرد اکنون پس وی را آوردند
و بر دست من مسلمان شد و اکنون یکی از ایشانست روزی سخن می گفت ناگاه چند گام
در هوا برفت و گفت ای اسرائیل بایست و کلام محمدی بشنو و بمکان خود باز آمد
پرسیدند که این چه بود گفت خضر علیه السلام بمجلس ما میگذشت بتعجیل گامی چند بسوی
او نهادم و گفتم آنچه شنیدم خادم شیخ گفت دویست و پنجاه دینار نذر کردند شیخ را
از برای مهمانان روزی شخصی در آمد که من وی را نمی شناختم بی آنکه اذن خواهد بر شیخ
در آمد و بنشست و با شیخ بسیار سخن گفت و مقدار نذر بیرون آورد و گفت این جهت
دین شماست و بوقت شیخ مرا فرمود که این را با بوالم خواهان برسان پس گفت این صیرفی
قدر بود گفتم صیرفی قدر کیست گفت فرشته ایست که خدای تعالی می فرستد با ولیاء الله
تا دین ایشان را ادا کند **شیخ بقاء بن بطو قدس الله تعالی سره** وی گفته که
روزی در مجلس شیخ عبدالقادر حاضر بود در اثنای آنکه سخن می گفت بر پایهٔ اول

از منبر قطع سخن کرد و ساعتی خاموش بود و بزمین فرود آمد و بعد از آن بر منبر
بالا رفت و بر پایهٔ دوم بنشست پس من مشاهده کردم پایهٔ اول گشاده شد چندانکه چشم
کار میکرد فرشی از سندس اخضر انداختند و رسول و اصحاب بر آنجا نشستند و حضرت
حق سبحانه و تعالی بر دل شیخ عبدالقادر تجلی کرد چنانکه وی میل کرد که بیفتد رسول
صلی الله علیه و سلم وی را بگرفت و نگاه داشت و بعد از آن خرد و لاغر شد چون عصفوری
و بعد از آن بیالید و بزرگ شد و صورت هایل سهمگین و بعد از آن همه از من پوشیده
شد حاضران از شیخ بقا کیفیت رؤیت رسول صلی الله علیه و سلم و اصحابش پرسیدند
و گفت خدای تعالی ایشان را تایید کرده است بقوتی که ارواح مطهرهٔ ایشان متشکل
می شوند بصور اجساد و صفات اعیان و می بینند ایشان را کسانی که خدای تعالی ایشان را
قوت رؤیت آن ارواح در صور اجساد و صفات اعیان داده است بعد از آن از سبب
میل کردن و خرد شدن و بزرگ شدن شیخ پرسیدند گفت تجلی اول بصفتی بود که
بشر را قوت آن نیست مگر بتایید نبوی صلی الله علیه و سلم و لهذا شیخ نزدیک بود که
بیفتد اگر رسول صلی الله علیه و سلم وی را در نمی یافت و تجلی ثانی بصفت جلال بود
و از آن جهت بود که شیخ بگداخت و خرد شد و تجلی ثالث بصفت جمال بود از آن جهت بود
که شیخ بیالید و بزرگ شد ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ
قضیب البان موصلی قدس الله تعالی سره کنیت وی ابو عبدالله است شیخ
محیی الدین العربی قدس الله تعالی روحه در بعضی رسائل می فرماید که این طایفه ما

دیده ایم که صورت روحانیت ایشان متجسد و متمثل می شود بصورت جسمانیت ایشان
بران صور متجسده افعال و احوال می کذرانند حاضران پندارند که آن بصورت جسمانیه
ایشان می کذرد میکویند که فلان کس را دیدیم که چنین و چنان میکرد و حال آنکه ازان
حال بیخبر است و ما این را بارها بسیاری ازین طایفه مشاهده کرده ایم و معاینه
دیده ایم و چنین بود حال ابو عبد الله موصلی و باید که برین انکار ننماید که اسرار خدای
تعالی در افراد عالم بسیار است و بقوت عقل و ادراك غور نمیتوان کرد شیخ عبد الله
یافعی رحمه الله کفت که یکی از اهل علم مرا خبر داد که یکی از فقرا را می دیدند که نماز نمی کذارد
روزی قامت نماز کردند و او نشسته بود فقیهی از سر انکار او را کفت برخیز و نماز جماعت
بکذار برخاست و با ایشان تکبیر نماز بست رکعت اول بکذارد و فقیه منکر به پهلوی او
بود چون برکعت دوم برخاستند فقیه نظر بوی کرد کسی دیکر دید غیر او که نماز میکذارد
ازان متعجب شد در رکعت سیم کسی دیکر دید بغیر او در رکعت چهارم دیکری چون
سلام داد دید که همان کس اول است که بر جای خود نشسته و آن سه کس را در حال نماز دیده بود
اثر نبود آن فقیر بوی نظر کرد و بخندید و کفت ای فقیه کدام یك ازان چهار کس با شما
نماز کذارد شیخ عبد الله یافعی کوید که مثل این قضیه شنیدم که صادر شد از قضیب البان
رحمه الله تعالی با بعضی از فقها قاضی موصل را نسبت بوی انکار تمام بود یك روز دید
که در یکی از کوچهای موصل از مقابل وی می آید با خود کفت که ویرا می باید کرفت و قصه او
بحاکم رفع کرد تا ویرا بسیاستی رساند ناکاه دید که بصورت دیکر برآمد و چون مقدار

دیکر پیش آمد بصورت اعرابی پدید آمد و چون نزدیکتر شد بصورت فقها ظاهر شد
چون بقاضی رسید کفت ای قاضی کدام قضیب البان را بحاکم می بری و سیاست میکنی
قاضی از انکار خود توبه کرد و مرید شد پیش شیخ عبد القادر کفتند که قضیب البان
نماز نمیکذارد کفت مکویید که همیشه سر وی در سجود است در در خانه کعبه **محمد**
الاوانی که بابن القاید معروفست وی از اصحاب شیخ محی الدین عبد القادر است
و در فتوحات مکیه مذکور است که شیخ عبد القادر ویرا معربد الحضره می کفته و می کفت
محمد القاید من المفردین صاحب فتوحات میکوید که مفردون جماعتی اند که از دایره
قطب خارج اند خضر علیه السلام از ایشانست و رسول ما صلی الله علیه وسلم پیش از
بعثت از ایشان بود ابن قاید کفته است همه چیز را باز پس کذاشتم و روی بحضرت آوردم
ناکاه پیش روی خود نشان پایی دیدم مرا غیرت کرد کفتم این نشان قدم کیست زیرا که
اعتقاد داشتم که هیچ کس بر من سابق نیست کفتند این نشان قدم نبی تست صلی الله علیه
وسلم خاطر من تسکین یافت **ابو السعود بن الشبل رحمه الله تعالی** وی نیز از اصحاب
شیخ محی الدین عبد القادر است در فتوحات مذکور است که از کسی که صادق بود و ثقه
شنیدم که از شیخ ابو السعود که امام وقت خود بود نقل کرد که بر کنار دجله بغداد می کذشتم
در خاطر من کذشت که آیا حضرت حق را بندکان باشند که وی را در آب پرستند هنوز این
بر خاطر تمام نشده بود که آب بشکافت و مردی ظاهر شد و کفت آری یا ابا السعود
خدای تعالی را مردان هستند که وی را در آب می پرستند و من از ایشانم و من مردی بودم

الاوانی بفتح همزه و واو و الف و نون
و قاید بقاف و الف و یاء و دال

یعنی بنفس از حق میکیرند نه بتوسط قطب

بضم سین و عین مهمله و دال مهمله
و شبل بکسر شین معجمه و سکون
باء موحده

از تکریت از اینجا بیرون آمده ام بعد از پانزده روز اینجا فلان حادثه واقع خواهد شد چون
پانزده روز بگذشت آن واقعه بعینها چنانکه گفته بود واقع شد و در فصوص مذکور است
که شیخ ابوالسعود با مریدان گفت که پانزده سال است که خدای تعالی مرا در مملکت تصرف
داده است اما من تصرف نکرده ام ابن قاید از وی پرسید که چرا تصرف نمی کنی گفت من تصرف را
بحضرت حق سبحانه گذاشته ام چنانکه خواهد تصرف کند روزی کسی پیش وی در آمد
دستاری بر سر وی که بدویست دینار می ارزید با خود گفت این چه اسراف است دستاری
که از آن دویست درویش را جامه توان ساخت یک درویش را بر سر بندد ابوالسعود با شراف
خاطر وی دریافت گفت ای فلان ما این دستار را با خود بر سر نبسته ایم اگر تو میخواهی و
بفروش و از برای درویشان سفره بیاور آنکس برفت و دستار را بفروخت و سفره
متکلف راست کرد و نماز دیگر بیامد چون در آمد همان دستار را بر سر شیخ دید متعجب
شد شیخ گفت چه تعجب میکنی از فلان خواجه بپرس که دستار را از کجا آورده بپرسید
آن خواجه گفت پار سال در کشتی بودیم باد مخالف برخاست نذر کردم که اگر بسلامت
بیرون روم دستار خوب بجهت شیخ هدیه برم اکنون شش ماهست که در بغداد دستاری
چنانچه دل من میخواست نمی یافتم که بسلام شیخ آیم تا امروز این دستار بر در فلان
دکان دیدم گفتم این دستار لایق شیخ است بخریدم و بیاوردم بعد از آن شیخ گفت
که دیدی که این دستار دیگری بر سر ما می بندد **شیخ ابومدین المغربی قدس الله تعالی روحه**
نام وی شعیب بن الحسین بن الحسن است از اکابر این طایفه است و بسیاری از

۲۲۴

مشایخ در خدمت وی تربیت یافته اند و یکی از آن جمله شیخ محی الدین العربیست و در مصنفات
خود ذکر وی بسیار کرده و سخنان و معارف وی آورده امام یافعی گوید که اکثر شیوخ یمن
بشیخ عبدالقادر نسبت دارند و بعضی هستند که نسبت بشیخ ابومدین دارند این یکی شیخ
مغربیست و آن یکی شیخ مشرق و در کتاب فصوص مذکور است که بعضی ابدال را یکی از مشایخ
گفتند که با ابومدین بگوی بعد از آنکه سلام ما بوی برسانی بگوی که سبب چیست که هیچ
چیز بر ما دشوار نمی گردد و مشکل نمی شود و بر تو مشکل می شود و مع هذا ما بدان
مقام که تو داری رغبت داریم و تو بآن مقام که ما داریم رغبت نداری و در فتوحات مذکور است
که یکی از اولیاء الله شنیدم که گفت که یکی ازین طایفه گفت که ابلیس را بخواب دیدم از وی
پرسیدم که حال تو با شیخ ابومدین که امامست در توحید و توکل چونست مثل من
با وی چون چیزی در خاطر وی اندازم مثل آنکس است که در بحر محیط بول کند و از وی
پرسیدند که چرا بول کردی گوید گفت تا بحر محیط ناپاک شود و طهارت بوی نتوان کرد
ازین شخص هیچکس نادانتر باشد مثل من با دل ابومدین همچنانست و هم در فتوحات
مذکور است که خلق از برای تبرک دست بشیخ ابومدین فرو می آوردند و می بوسیدند از
وی پرسیدند که تو در نفس خود از آن هیچ اثر باز می یابی گفت حجر الاسود در خود هیچ اثر
باز یابد که وی را از حجریت وی بیرون برد با آنکه او را انبیا و اولیا می بوسند گفتند من
همان حجر الاسودم و حکم آن دارم روزی شیخ ابومدین در بعضی از دیار مغرب گردن
خود را پست کرد و گفت اللهم انی اشهدک واشهد ملائکتک انی سمعت واطعت اصحاب

ازوی پرسیدند که سبب این چه بود گفت شیخ عبد القادر امروز در بغداد گفت قدمی
هذه علی رقبة کل ولی الله بعد از آن بعضی از اصحاب شیخ عبد القادر از بغداد آمدند
وخبر دادند که شیخ عبد القادر در همان وقت آنرا گفت توفی رضی الله تعالی عنه سنه تسع
وخمسمائه ابو العباس بن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله نام وی احمد بن محمد است
عالم بوده بعلوم وعارف بوجوه قراءت ومتناهی بود در جمیع روایات مریدان وطالبان
پیش وی بسیار جمع شدند پادشاه وقت را از وی خوفی در دل آمد وی را طلب داشت
در راه فوت شد بعضی گفته اند پیش از رسیدن به پادشاه وبعضی گفته اند بعد از
رسیدن وکان ذلک سنه ست وثلثین وخمسمائه صاحب فتوحات از شیخ خود
عبد الله الغزالی نقل کرده است که وی گفته که روزی از پیش شیخ خود ابن عریف بیرون
آمدم ودر صحرا سیر می کردم بهر درخت وگیاه که می رسیدم می گفت که مرا بگیر که من
فلان علت را نفع می رسانم وفلان ضرر را دفع می کنم ومرا از آن حال حیرتی روی می نمود پیش
شیخ خود باز گشتم وقصه را با وی بگفتم شیخ فرمود که ما نه از برای این تربیت تو کرده
بودیم این کان منك الضار والنافع حین قالت لك الاشجار انها نافعة صارفقال
یا سیدی التوبة شیخ گفت خدای تعالی ترا آزمایش وامتحان کرده است اگر من ترا بخدای
تعالی رهنمون نکردمی نه بغیر او وعلامت صدق توبه آنست که بآن موضع باز گردی وآن
درختان وگیاهان با تو هیچ سخن نگویند ابو عبد الله بآن موضع باز گشت از سخنان
هیچ نشنید خداوند را سجده شکر بجای آورد بسوی شیخ باز گشت وآنرا با وی بگفت

شیخ گفت الحمد لله الذی اختارك لنفسه ولم یدفعك الی کون مثلك من کونه ابو الربیع
الکفیف المالقی رحمه الله تعالی وی از مریدان ابو العباس بن العریف
است روزی باصحاب خود گفت اگر فی المثل دو مرد باشند وهر یکی را ده دینار باشد
یکی از ایشان یک دینار صدقه کند ونه دیگر نگه دارد ودیگری نه دینار صدقه کند ویک دینار
نگاه دارد کدام از ایشان فاضلتر است گفتند آنکه نه دینار صدقه کند از آن سبب که وی
بیشتر تصدق کرده است شیخ گفت آنچه گفتند خوبست اما روح مسئله را ندانستید
وبر شما پوشیده بماند گفتند آن کدامست گفت آنکه ما هر دو را در مال برابر فرض کردیم
آنکه بیشتر داده در لمدن وی در مقام فقر بیش از آن کس است که کمتر داد پس نسبت
وی بفقر زیادت باشد پس وی افضل باشد وحدیث نبوی وارد است بآن معنی که
هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفتن در نجات گویند یا نجات آنکس که آنرا بنیت وی
گویند اثر تمام است شیخ ابو الربیع مالقی گفته است که من این ذکر را هفتاد هزار بار
لا اله الا الله گفته بودم ولیکن بنام کسی معین نساخته بودم تا روزی که بر مایده
طعامی حاضر شدم با جماعتی وبا ایشان کودکی صاحب کشف بود وآن وقت که آن کودک
دست بطعام برد ناگاه بگریست گفتندش چرا گریستی گفت اینك در دوزخ مشاهده
میکنم ومادر خود را در عذاب می بینم شیخ ابو الربیع گفت در باطن خود گفتم خداوندا
تو میدانی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفته ام آنرا بجهت آزادی مادر این کودک
از آتش دوزخ معین ساختم گفت من چون این نیت در باطن خود تمام کردم آن کودك بخندید

وکفت ماد رخود را دیدم که از آتش دوزخ خلاص یافت الحمد لله پس بطعام خوردن مشغول
شد بان جماعت شیخ ابو الربیع میکوید که مرا صحبت خبر بنوی درین باب کشف آن کودک
معلوم شد وهم شیخ ابو الربیع مالقی کفته است که در بعضی سیاحات تنها میرفتم
چون شب میرسید مرغی می آمد ونزدیک من شب میکذرانید وبا من حکایت میکرد
شبی شنیدم که همه شب میکفت یا قدوس یا قدوس وچون بامداد شد پرها بر هم
زد وکفت سبحان الرزاق وپرواز کرد عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری رحمه الله
با شیخ عقیل منبجی وشیخ حماد صحبت داشته بروی خلق بسیار مجتمع شدند ودر
جبل هکاریه که از توابع بغداد است موصل است از خلق منقطع کشت وانجا
زاویه بنا کرد ومردم آن دیار همه مرید ومعتقد شدند در سنه سبع وخمسین
وخمسمایه از دنیا برفت وقبر وی دران دیار از مزارات متبرکه است ووی را کرامات
وآیات ظاهر است ودر تاریخ امام یافعی مذکور است که یکی از مریدان او را در یکی از
صحراها داعیه انقطاع از خلق پیدا شد با شیخ عدی کفت میخواهم که درین صحرا از خلق
منقطع باشم چه بودی که اینجا آبی بودی که بیاشامیدی وچیزی که قوت من شدی
شیخ برخواست وانجا دو سنک بزرک بود پای بر یکی زد چشمه آب شیرین روان شد
وپای بر دیکری زد درخت اناری بر رست درخت را کفت ای درخت باذن الله تعالی یک
روز بکذار ترش وآن از بهترین اناری بود که در دنیا می باشد سیدی احمد بن
ابی الحسن الرفاعی قدس سره ویا از اولاد امام موسی کاظم است رضی الله

عسر بضم عین مهمله وضم قاف وسکون

منبجی بفتح میم وکسر نون وسکون
یاء مثناة تحتانیه

تعالی عنه

تعالی عنه ونسبت خرقه وی به شیخ واسطه به شبلی میرسد ساکن ام عبیده بوده از بنابیع
ابو الحسن علی که خواهرزاده ویست کفته است که یک روز بر در خلوت وی نشسته بودم
پیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر کردم پیش وی کسی نشسته بود که هرکز ندیده بودم
ساعتی دراز با هم سخن کفتند پس آن شخص از روزنی که در دیوار خلوت شیخ بود بیرون
آمد وچون برق خاطف از هوا بکذشت پس پیش شیخ در آمدم وپرسیدم که این مرد که بود
کفت تو وی را دیدی کفتم آری کفت آنکسی است که خدای تعالی بحر محیط را بوی محافظت
میکند ویکی از رجال اربعه است سه روز است که مهجور شده است اما نمیداند کفتم یا سیدی
سبب مهجوری او چیست کفت وی در یکی از جزایر بحر محیط مقیم است انجا سه شبانروز باران
بارید بخاطر وی کذشت که کاش این باران در عمارات بودی بعد از ان استغفار کرد
بسبب این اعتراض مهجور شده است پس من کفتم یا سیدی وی را از مهجوری وی اعلام کردی
کفت نی شرم داشتم کفتم اکر فرمایی من وی را اعلام کنم کفت میکنی کفتم آری کفت سر
بکریبان خود در کش در کشیدم آوازی بکوش من رسید که یا علی سر برآر سر برآوردم خود را
در یکی از جزایر محیط دیدم در نکار خود حیران شدم برخواستم واندکی برفتم آن مرد را دیدم
وبروی سلام کردم وآن قصه را با وی بکفتم سوکند بمن داد که هرچه ترا کویم چنان کنی
کفتم چنان کنم کفت خرقه مرا در کردن انداز ومرا بروی زمین میکش ومنادی میکن که این
سزای آنکسی که بر خدای تعالی اعتراض کند خرقه را در کردن وی کردم وخواستم که وی را بکشم
هاتفی آواز داد که ای علی وی را بکذار که ملائکه آسمان بوی بزاری در آمدند وکریان شدند وخدای
تعالی از وی خشنود شد چون آن آواز شنیدم بیخود شدم وچون بخود باز آمدم خود را پیش

حال خود دیدم والله که ندانستم که چون آمدم و چون رفتم روزی دو تن از اصحاب وی بصحرا
رفتند و باهم بنشستند و حکایت کردند یکی از آن دیگری پرسید که درین مدت از ملازمت
سیدنا چه حاصل شده گفت تو هر تمنایی که خواهی بکن گفت ای سیدی میخواهم که نامهٔ
آزادی ما همین ساعت از آسمان فرود آید آن دیگری گفت کرم خدای تعالی بسیار است
و فضل وی بیحد درین حال که ایشان درین مقال بودند ناگاه ورق سفید از آسمان
فرود افتاد آن را برگرفتند در آن نوشته ندیدند پیش سیدی آمدند از حال خود هیچ ناگفته آن
ورق را بوی دادند چون سیدی در آن ورق نگریست خدای تعالی را سجده کرد و چون سر از
سجده برداشت و گفت الحمد لله الذی ارانی اعتاق اصحابی من النار فی الدنیا قبل الآخرة گفتند
ای سیدی این ورق سفید است گفت ید قدرت بسیاهی نمی‌نویسد این بنور نوشته شده
توفی رضی الله عنه یوم الخمیس ثانی عشرین من جمادی الاول سنه ثمان و سبعین و خمسمائه

حیوة بن القیس الحرانی قدس الله تعالی سره صاحب الکرامات الخوارق والانفاس الصادقة
والاحوال الفاخرة وی یکی از آن چهار کس است که شیخ ابوالحسن قرشی گفته است که چهار
کس‌اند از مشایخ که در قبور خود تصرف میکنند چنانکه احیا میکنند معروف کرخی و شیخ
عبدالقادر و شیخ عقیل منبجی و شیخ حیوة حرانی یکی از صلحا گفته است که از یمن در دریا
نشستم چون بمیان دریای هند رسیدیم باد مخالف برخاست و موج عظیم شد و کشتی
بشکست من بر تخته پاره بماندم موج مرا بجزیره انداخت بسی بگشتم هیچکس ندیدم
خرابه بسیار بود در آنجا ناگاه بمسجدی رسیدم که چهار کس نشسته‌اند سلام گفتم
جواب باز دادند و حال من پرسیدند حال خود بایشان بگفتم و باقی روز پیش ایشان
بنشستم و از حسن توجه و کمال اقبال ایشان بحضرت حق سبحانه امر عظیم مشاهده کردم چون
شب رسید شیخ حیوة حرانی درآمد و آن جماعت پیش دویدند و سلام کردند پیش رفت و نماز
خفتن بجماعت گذاردند تا طلوع فجر در نماز ایستادند شنیدم که شیخ حیوة بمناجات در آخر گفت
یا حبیب التائبین و یا سرور العارفین و یا قرة العین العابدین و یا انیس المتفردین و یا من
جنت الیه قلوب الصدیقین و یا من آنست به افئدة المحبین و علیه عکفت همة الخاشعین
بعد از آن بگریست گریستنی سخت دیدم که انوار ظاهر شدن گرفت چنانکه آن مکان روشن
شد چون روشن شدن شب چهارده و بعد از آن شیخ حیوة از مسجد بیرون آمد و آن جماعت
مرا گفتند که در عقب وی برو برفتم دیدم که زمین و کوه و دریا زیر قدم او در نوردیده می‌شود
و هر گامی که برمی‌داشت می‌شنیدم که میگفت یا رب حیوة کن لحیوة در اندک زمانی بحران
رسیدیم مردم هنوز در نماز بامداد بودند و شیخ حیوة ساکن حران بوده است تا از دنیا
رفته است و در سنه احدی و ثمانین و خمسمائه

شیخ چاکر قدس الله تعالی روحه
شیخ ابوالوفا بروی ثنا گفته است و طاقیهٔ خود را بدست شیخ علی هیتی برای وی فرستاده
و وی را تکلیف حضور نکرده است و گفته است که من از خدای تعالی درخواستم که
چاکر را از جملهٔ مریدان من گرداند خدای تعالی وی را بمن بخشید و شیخ چاکر در اصل از کردان
بود در صحرایی از صحراهای عراق یک روزه سامره متوطن شد و آنجا می‌بود در سنه تسعین
و خمسمائه از دنیا برفت و قبر وی هم آنجاست یکی از اصحاب وی گوید روزی گله گاوی
از پیش وی می‌گذشت اشارت بیک گاو کرد گفت این حامله است بگوساله نر چنین

وچنین وآن فلان روز خواهد زاد و بندها خواهد بود و فلان روز خواهند
خورد اشارت بکاو دیگر کرد و گفت این حامله است بگوساله ماده و فلان وقت
خواهد زاد و فلان خواهند خورد و سگی سرخ را از وی نصیب است والله که هرچه
شیخ گفته بود واقع شد سگ سرخ بزاویه درآمد و از آن گوشت یکپاره ببرد شیخ ابو
عبدالله محمد بن ابراهیم القرشی الهاشمی قدس الله تعالی سره امام العارفین و دلیل السالکین
صاحب الاحوال الفاخرة والکرامات الباهرة وی گفته که روزی در منا بودم نشسته تشنه شدم
هیچ جا آب نیافتم و با من هیچ نبود که بآن آب خورم می رفتم تا چاهی پیدا کنم که از آنجا آب
کشم چاهی یافتم که اعاجم بر آن جمع آمده بودند و آب می کشیدند یکی از یشان را گفتم که قدر
آب درین رکوه کن مرا بزد و رکوه را از دست من گرفت و بینداخت من رفتم تا رکوه را بر
گیرم و بسیار شکسته خاطر بودم دیدم که در برکهٔ آب شیرین افتاده است آب برداشتم
و بخوردم و رکوه را پر آب کردم و پیش اصحاب آوردم و از آن آب بخوردند و قصه را با ایشان
بگفتم بآنجا رفتند تا آب برگیرند نه آب یافتند و نه اثر آن دانستم که آیتی بود از آیات الهی توفی
رحمه الله تعالی سنه تسع و تسعین و خمسمائه ابوالحسن علی ابن حمید الصعیدی رحمه الله
صاحب احوال بلند و مقامات ارجمند بود کرامات بسیار و خوارق عادات بی شمار از وی
ظاهر شده است پدر وی صباغ بود میخواست که پسر وی هم صباغ باشد بر وی گران
آمد که وی بصحبت صوفیه می رفت و طریقه ایشان می ورزید و از صباغی باز می ماند
روزی پدرش آمد دید که جامهای مزد مردان رنگ نکرده است و وقت گذشته است در

یعنی سوای عارفانست و راه نمای
سالکانست صاحب احوال بزرگ
بوده و کرامات ظاهره

المعروف بابن الصباغ

۲۲۸

غضب شد در دکان تغارهای بسیار بود در هر یک رنگی دیگر چون غضب پدر را دید
همه جامها را گرفت و در یک تغار نهاد و غضب پدر زیاده شد گفت دیدی که چه کردی
و جامهای مزد مردم را ضایع کردی هر یکی رنگی خواسته بودند و تو همه را یک رنگ کردی
ابوالحسن دست در آن تغار کرد و همه را یکبار بیرون آورد هر یکی آن رنگ شده بود که
صاحبش میخواست پدرش چون آن بدید حیران ماند و او را بسلوک راه صوفیه باز گذاشت
و از صنعت صباغی معذور داشت عادت وی آن بود که نام کسی را تا در لوح محفوظ از ید لال
خود ندیدی در صحبت خود راه ندادی روزی شخصی از وی طلب صحبت کرد شیخ ساعتی
سر در پیش افکند و گفت نزدیک ما هیچ وظیفه خدمتی نمانده است که بآن قیام نمایی آن
شخص مبالغه کرد که از آن چاره نیست گفت هر روز میرو و یک پشته حلفا می آور بعد از مدتی
که آن کار کرد دست وی بدرد آمد آنچه حلفا را بدان می درود بینداخت و ترک صحبت فقرا کرد
شبی در خواب دید که قیامت قایم شده است و مردم بر صراط می گذرند بعضی بسلامت می گذرند
و بعضی در آتش می افتند چیزی طلبید که دست در وی زند نیافت متحیر ماند ناگاه دید که یک
پشته از آن پشتهای حلفا بر روی آتش می رود و خود را بر بالای آن انداخت و وی را از آتش بیرون
برد و نجات یافت ترسناک و هول زده از خواب درآمد و پیش شیخ رفت چون چشم شیخ بر وی
افتاد گفت بگفتم که ترا خدمتی بیش ازین نمانده است از شیخ استغفار کرد و بر سر کار خود رفت
توفی رضی الله عنه سنه اثنی و عشر و ستمائه ابواسحاق بن الظریف رحمه الله تعالی
وی از مشایخ شیخ محی الدین العربی است در فتوحات می گوید که وی از بزرگترین مشایخ است

نعم جای مهمله لوح را گویند

که من دیده ام از وی می آید که کسانی که مرا می شناسند همه اولیاء الله اند گفتند چون
چنین است یا با اسحق گفت زیرا که هر یک از ایشان از دو حال بیرون نیستند یا آنکه در حق من
خیر و نیکویی می گویند یا غیر آن اگر چنانچه وی مرا صفت می کند مگر بآنچه صفت وی شده است
اگر چنانچه وی محل آن صفت بودی و موصوف بآن نگشتی مرا بآن وصف نکردی پس این
شخص نزدیک من از اولیاء است و اگر چنانچه در حق من بد میگوید وی صاحب فراست و کشف است
که خدای تعالی وی را بر حال من اطلاع داده است پس آن کس هم از اولیاء الله است **ابن الفارض**
الحموی المصری قدس الله تعالی سره کنیت وی ابو حفص است و نام وی عمر از قبیله
بنی سعد است قبیله حلیمه مرضعه رسول صلی الله علیه و سلم و پدر وی از اکابر علماء
مصر بود و فرزند سید کمال الدین محمد گفته است که وی گفته که در اول تجرید و سیاحت از پدر خود
اجازت می خواستم و در وادیها و کوهها که نزدیک مصر می بود می گشتم و بعد از شبا روزی که
با پیش از جهت مراعات خاطر وی باز می گشتم و پیش وی می آمدم و بر من هیچ چیز از طریق
فتح نمی شد تا آنکه روزی خواستم که یکی از مدارس مصر در آیم دیدم که بر در مدرسه پیری
بقال وضوی سازد وضوی نه بر ترتیب شرع اول دستهای خود بشست و بعد از آن پایهای خود
و بعد از آن مسح سر کشید و بعد از آن روی بشست با خود گفتم عجب از این پیر در این سن در دیار
اسلام بر در مدرسه در میان فقها وضوی سازد نه بر ترتیب مشروع پیر در من نگریست
و گفت ای عمر ترا در مصر هیچ فتح نمی شود فتحی که ترا دست دهد در زمین مکه و حجاز خواهد
بود و قصد آنجا کن که وقت فتح تو رسیده است دانستم که از اولیاء الله است و مراد از آن

وصوی

۲۲۹

وضوی غیر مرتب اظهار جهل و تلبیس و ستر حال خویش وی بنشستم و گفتم یا سیدی من
کجا و مکه کجا غیر موسم حج است و هیچ رفیق و همراه یافت نمیشود بدست خود اشارت کرد و گفت
اینک مکه پیش روی تست نظر کردم مکه را بدیدم وی را بگذاشتم و روی بمکه نهادم و مکه
از نظر من غایب نشد تا بآنجا در آمدم و ابواب فتح بر من گشاده شد و آثار آن مترادف گشت
در کوهها و وادیهای مکه سیاحت میکردم تا آنکه بوادی مقیم شدم که از آنجا تا مکه دو
شبا روز راه بود صلوة خمس را در حرم شریف بجماعت حاضر می شدم و با من در آمدن
و شدن سبع عظیم الخلقه همراهی میکرد چون شتر بزانو در می آمد و می گفت یا سیدی
ارکب و من هرگز سوار نشدم پانزده سال بر من گذشت ناگاه آواز آن شیخ بقال بگوش
من آمد گفت یا عمر تعالی الی القاهرة احضر وفاتی بتعجیل تمام بوی آمدم دیدم که محتضر است
ای عمر بیا ببلده قاهره که مصر است و وفات مرا حاضر شو
بروی سلام گفتم و وی نیز بر من سلام گفت دیناری چند بمن داد و گفت بدین تکفین
و تجهیز من کن و حمالان تابوت مرا هر یک دیناری بده و بفلان موضع ببر از قرافه و می گویند
که آن همان موضع است که اکنون قبر شیخ ابن الفارض آنجاست پس گفت تابوت مرا در آن
موضع بنه و منتظر می باش تا خدای تعالی چه کند چون وی وفات کرد بوصیت وی
عمل کردم و تابوت وی را در آن محل که گفته بود بنهادم دیدم که مردی از کوه فرود آمد
چون مرغ شتابان و ندیدم که پای او بر زمین آمده باشد وی را بشناختم مردی بود که ساده
در بازارها می گشت و مردم با وی مسخرگی می کردند و بر قفای وی سیلی می زدند پس گفت
ای عمر پیش رو تا بر وی نماز کنیم پیش رفتم دیدم که مرغان سبز و سفید میان زمین

وآسمان با ما نماز می گذارند چون از نماز فارغ شدیم دیدیم که یک مرغ سبز عظیم الخلقه
از میان ایشان فرود آمد و زیر پای تابوت وی بنشست و تابوت او را فرو برد و با دیگر
مرغان بپیوست و همه تسبیح گویان می پریدند تا از نظر ما غایب شدند من از آن حال تعجب
کردم آن مرد گفت اما سمعت ان ارواح الشهداء فی جوف طیر خضر تسرح من الجنة حیث
شاءت هم شهداء السیوف واما شهداء المحبة فکلهم اجسادهم وارواحهم
فی جوف طیر خضر وهذا الرجل منهم یا عم من نیز از ایشان بودم از من زلتی در وجود
آمد از میان ایشان مرا بدر بردند و اکنون در بازارها مرا قفا می زنند و بران زلت تادیب
می کنند و ویرا دیوانیست مشتمل بر عیون معارف و فنون لطایف که یکی از قصاید وقصیده
تائیه است که هفتصد و پنجاه بیت است کما بیش و آنچه بعد از سیر و سلوک تمام در این
قصیده از علوم دینیه و معارف یقینیه از ذوق خود و از اذواق کاملان اولیا
و اکابر محققان جمع کرده است در چنین نظمی رایق فایق گفته اند که کسی دیگر را میسر نشده
است شیخ رضی الله عنه فرموده است که چون قصیده تائیه گفته شد رسول را صلی الله
علیه وسلم بخواب دیدم فرمود که یا عمر ما سمیت قصیدتک گفتم یا رسول الله آنرا لوایح
سمای عمر چه نام کرده قصیده خود را
الجنان و روایح الجنان نام کرده ام فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم و حکایت
کرده اند از اصحاب وی که گفتند وی این قصیده را نه بر قاعده شعرا بود بلکه گاهی ویرا جذبه
می رسید و روزها هفته ده روز کما بیش از حواس خود غایب می شد چون بخود حاضر می
شد املا میکرد سی بیت یا چهل بیت یا پنجاه آنچه خداوند از غیب بر وی فتح کرده بود بعد از آن

بحسن که شهرت کرده قصیده
تائیه میان مشایخ صوفیه وغیر
ایشان از فضلا و علمایه

فقال پس گفت رسول الله صلی الله علیه وسلم
از نام مکن بلکه نام کن این قصیده را
نظم السلوک پس نام کردم از آن نظم السلوک

ترک

ترک آن می کرد تا آن وقت که مثل آن حالت معاودت کردی شیخ شمس الدین ایکی رحمه الله که از
اصحاب شیخ صدر الدین قونیوی است قدس الله تعالی سره و شیخ الشیوخ وقت خود بود
گفته است در مجلس شیخ ما یعنی شیخ صدر الدین علما و طلبه علم حاضر می شدند و در
انواع علوم سخن می گذشت و ختم مجلس بر بیتی از قصیده نظم السلوک می شد و حضرت
شیخ بران بزبان عجمی سخنان غریب و معانی لدنی می فرمودند که فهم آن نتوانستی کرد مگر
کسی که از اصحاب ذوق بودی و گاه بودی که در روز دیگر گفتی که دران بیت معنی دیگر
بر من ظاهر شده است و معنی غریبتر و دقیقتر از پیشتر بگفتی و بسیار می فرمود که
صوفی می باید که این قصیده را یاد گیرد و با کسی که فهم آن کند و معانی او را شرح کند و هم
شیخ شمس الدین گفته است که شیخ سعید فرغانی تمامی همت خود را بر فهم آنچه حضرت
شیخ می فرمود آورده بود و آنرا تعلیق می کرد اولا آنرا بفارسی شرح کرد و ثانیا بعربی
و آن همه از برکات انفاس حضرت شیخ ماست شیخ صدر الدین قدس سره شیخ برهان
الدین ابراهیم جعبری رحمه الله تعالی گفته است که در نواحی جعبر در سیاحت بودم و با خود
حدیث التذاذ بفنا در محبت می کردم ناگاه مردی چون برق خاطف بگذشت و این بیت
میخواند   فلم تهونی ما لم تکن فیّ فانیا   ولم تفن ما لم تجتلی فیک صورتی
دانستم که آن نفس محبت است در پی وی بجستم و ویرا بگرفتم و گفتم این نفس از کجا
بتو رسیده است گفت این انفاس برادرم شرف الدین ابن الفارض است گفتم وی
اکنون کجاست گفت پیش از نفس بوی وی از آنجا می شنیدم و اکنون از جانب مصر می

بینی عاشق و محب ذات من کای تو از لی بود که در
ذات من فانی باشی و حسب فنا در ذات من کای
بسیر گردد که صورت وحدت من برود از ظاهر بود
بوجهی که از انانیت تو هیچ چیز باقی نماند

آید وحالا وی محتضر است و مأمور شده ام برانکه در وقت انتقال وی بروی حاضر باشم
و بروی نماز کذارم واکنون بسوی وی میروم و بسوی مصر متوجّه شد و من نیز متوجه
شدم و بوی آن مرد می یافتم و در عقب وی می رفتم تا بشیخ ابو الفارض در آمد و وی
محتضر بود کفتم سلام علیك ورحمة الله کفت علیك السّلام یا ابراهیم بنشین و بشارت
باد ترا که تو از زمرهٔ اولیاء خدای کفتم یا سیّدی می دانم که این اشارت از حضرت حقّ است
سبحانه که بر زبان تو می کذرد امّا میخواهم که جهت آن را بدانم تا دل من از ان اطمینان یابد
که نام من ابراهیم است و مرا از ان مقام ابراهیمی که کفت ولکن لیطمئنّ قلبی نصیب هست
کفت از خدای تعالی در خواستم که در وقت انتقال من جماعتی از اولیاء الله حاضر شوند
و تو حاضر شدی پس لابد تو از ایشان باشی بعد ازان دید مرکه بهشت بروی متمثّل شد
چون بآن نظر کرد کفت آه و کریهٔ عظیم بر کرفت و رنك وی تغییر کرد و این بیتها خواندن
کرفت **شعر** ان کان منزلتی فی الحبّ عندکم ∴ ما قد رایت فقد ضیعتا یامی من
ظفرت روحی بها زمنا الیوم ∴ احسبها اضغاث احلام ∴ من کفتم ای سیّدی
این مقام بزرکست کفت ای ابراهیم رابعه عدویّه که زنی بود کفته است که و عزّتك ما
عبدتك خوفا من نارك ولا رغبة فی جنّتك بل کرامة بوجهك الکریم و محبّة فیك
و این مقام نه آن مقام است که من آن را طلب کرده ام و عمر در جست وجوی آن بسر برده ام
پس بعد ازان آرام کرفت و خندان شد و بر من سلام کفت و وداع کرد و کفت در تجهیز
من بجماعت حاضر باش و بر من نماز کن و سه روز بر سر قبر من باش و بعد ازان بجای خود رو

یعنی اکر منزل و مقام من در دوستی
نزدیك شما اینست که دیدم بتحقیق
اوقات خود را ضایع کرده ام

امنیه الا یعنی آرزوهای که روح من بآن
فیروزی یافته بود و بآن خبك زده
بودم در ازمنهٔ کذشته امروز کمان می
برم که ان خوابهای شوریده بوده

بعد

بعد ازان بمخاطبه و مناجات مشغول شد شنیدم که قائلی میکفت که آواز می شنیدم اما شخص
او را نمی دیدم یا عمر فما ترومروی کفت اروم وقد طال الذی منك نظرة بحقّ وکم من دماء
دون مرمای طلت بعد ازان خندان و کشاده روی بحقّ پیوست دانستم که مقصود وی بلاد
و مراد وی در کنارش نهادند وهم شیخ ابراهیم کفته است که در وقت انتقال وی جمعی
از اولیاء الله حاضر بودند بعضی را می شناختم و بعضی را نمی شناختم و از ان جمله عزیزی
بود که سبب معرفت من بوی شده بود و من در عمر خود جنازه از ان بزرکوارتر ندیده بودم
و مرغان سبز و سفید بر سر آن پرواز میکردند و مردم بسیار بر حمل آن کرد آمده بودند
و روح مقدس حضرت رسالت صلّی الله علیه وسلّم حاضر آمده بود و بر وی نماز میکرد
و ارواح اولیا و انبیا اقتدا بدان حضرت کرده بودند و روح مقدّس و من با هر طایفه
نماز میکذاردم بدین سبب دفن وی تاخیر یافت و تا آخر روز کشید و هر کسی در ان سخنی می
کفتند بعضی می کفتند که این در حقّ وی تا دیبست که در محبّت دعوی مقام بلند می کرد
چون آخر روز وی را دفن کردند و بمقتضای وصیّت وی سه روز انجا اقامت کردم
و بسی احوال عجیب و غریب انجا مشاهده افتاد وقتی شیخ برهان الدین مذکور با جمعی از کبار
بزیارت وی رفته بودند دیدند که خاك بسیار کرد قبر او بر آمده و کرد بر ان نشسته این بیت
بخواندند مساکین اهل العشق حتّی قبورهم ∴ علیها تراب الذّلّ بین المقابر
و بعد ازان کردها و خاکها را بر فتند و بدامن مبارك خود می بردند توفّی رضی الله عنه
الثّانی من جمیدالاولی سنه اثنین وثلثین وستّمائه ابراهیم بن معصاد الجعبری رحمه الله

سی سال بر از روی بانک [illegible]
[illegible]

معصاد بکسر میم و عین مهمله و صاد و دال مهمله
الجعبری بفتح جیم و سکون عین مهمله وفتح بای موحده
وکسر رای مهمله و یای نسبت

کنیت وی ابو اسحق است صاحب آیات ظاهره و مقامات فاخره بوده است و مذهب وی محو
کلّی و نفی وجود و افلاس و نادانستن بوده است چنین گویند که چون اجل وی نزدیک شد بموضع
قبر خود آمد و گفت یا قُبَیر قد جاءک زبیر و آنجا مقیم شد بی آنکه وی را علّتی و مرضی باشد
بجوار رحمت حق پیوست فی سنه سبع و ثمانین و ستمائه شیخ محی الدین محمد بن علی ابن
العربی قدس سره وی قدوهٔ قائلان بوحدت وجود است و بسیاری از فقها و علما طاعن اند
در وی طعن کرده اند و اندکی از فقها و صوفیه وی را بزرگ داشته اند و وی را اشعار
لطیف و غریب است و اخبار عجیب و نادر و مصنّفات بسیار دارد یکی از کبار مشایخ بغداد
در مناقب وی کتابی جمع کرده است و در آنجا آورده که مصنّفات حضرت شیخ از پانصد
زیادتست و حضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فهرست مصنّفات خود نوشته است
و در آنجا زیادت از دویست و پنجاه کتاب را نام برده بیشتر در تصوّف و بعضی در غیر آن و در
خطبهٔ آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتب نه چون سایر مصنّفان تصنیف و تألیف
بود بلکه سبب بعضی تصنیفات آن بود که بر من از حق سبحانه و تعالی امری وارد می‌شد که نزدیک
بود که مرا بسوزد خود را به بیان بعضی از آن مشغول می‌ساختم و سبب بعضی دیگر آنکه در خواب
یا در مکاشفه از جانب حق سبحانه و تعالی بآن مأمور می‌شدم در تاریخ یافعی مذکور است
که وی را با شیخ شهاب الدین سهروردی اتفاق ملاقات و اجتماع افتاده است و هر یکی از ایشان
در دیگری نظر کرده اند و آنگاه از یکدیگر مفارقت نموده اند بی آنکه در میان ایشان کلامی
واقع شود بعد از آن وی را از حال شیخ شهاب الدین پرسیدند گفت رجل مملوّ من قرنه الی قدمه

من السنّة و شیخ شهاب الدین را از حال وی پرسیدند گفته است هو بحر الحقایق و نسبت
خرقهٔ وی در تصوّف بیک واسطه بشیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس الله سره می‌رسد
و نسبت دیگر وی در خرقه بحضرت خضر علیه السلام می‌رسد بی واسطه و اعظم
اسباب طعن طاعنان در وی کتاب فصوص الحکم است و همانا که منشأ طعن
طاعنان بتقلید و تعصّب است یا عدم اطلاع بر مصطلحات وی یا غموض معانی
و حقایق که در مصنّفات خود درج کرده است و آن مقدار حقایق و معارف
که در مصنّفات وی بتخصیص در فتوحات اندراج یافته است در هیچ کتاب یافت
نمی‌شود و هیچکس از این طایفه ظاهر نشده است و این فقیر از خدمت خواجه برهان
الدّین ابو نصر پارسا قدس سره چنین استماع دارد که میگفت والد من میفرمود
که فصوص جانست و فتوحات دل و هر جا که والد بزرگوار ایشان در کتاب فصل الخطاب
قال بعض الکبراء العارفین گفته است مراد بآن حضرت شیخ است شیخ صدر الدین
قدس سره در کتاب فکوک می‌فرماید که شیخ ما را نظری بود مخصوص که چون خواستی
که بر حال کسی اطلاع یافتی نظری بوی کردی و از احوال دنیوی و اخروی خبر کردی
و در باب چهل و چهارم در فتوحات مذکورست که شیخ می‌گوید که وقتی مرا از من
بستدند روزگاری بر من گذرانیدند که نمازی گذاردم بجماعت و امام بودم
و جمیع اعمال نماز بجای می‌آوردم و مرا بآن هیچ شعوری نی نه بجماعت و نه بمحل آن
و نه بهیچ چیز از عالم مخصوص محسوس و برین که میگویم مرا بعد از آن خبر کردند

نه من بخود می دانستم هرچه از من واقع شده بود چون حرکات نا بود که از وی صادر
می شود و وی از آن آگاه نه دانستم که حق سبحانه و تعالی وقت من محفوظ داشته بود
و با من چنان کرده بود که با شبلی کرده بود که وی را در اوقات نماز بوی باز می دادند اما
نمیدانم که وی را بآن شعوری می بوده آنرا با جنید قدس سره کفتند کفت الحمد لله الذی لم یجر
علیه لسان ذنب و هم در فتوحات مذکور است که حضرت شیخ این بیت فرموده بوکه
یا من یرانی ولا اراه کم ذا اراه ولا یرانی یکی از اصحاب کفته چون کفته
لا یری و می دانی که او ترا می بیند بر سبیل بدیهه کفت یا من یرانی مجرما ولا اراه آخذا کم
ذا اراه منعما ولا یرانی لائذا و هم در فتوحات آورده است که بعد از نماز جمعه طواف
می کردم شخصی را دیدم که طواف میکرد و کسی وی را مزاحمت نمیکرد و کسی وی را میان دو کس
در می آورد که ایشان را از هم جدا نمی کرد دانستم که روح است متجسد شده سر راه وی
نکاه داشتم و بر وی سلام کردم جواب من باز داد و با وی همراهی کردم و میان ما
سخنی واقع شد دانستم که از جسد سبتی است از وی پرسیدم که چرا از روزهای هفته روز شنبه را
بکسب تخصیص کردی کفت از آن جهت که خدای تعالی روز یکشنبه ابتدای خلق عالم کرد
و در جمعه فارغ شد پس درین شش روز که وی در کار ما بود من در کار وی بودم و به
حظ نفس خود کاری نکردم چون شنبه آمد آنرا از برای خود کردانیدم و در وی بکسب
مشغول بودم از برای قوت آن شش روز دیکر از وی سوال کردم که در وقت تو قطب
زمان که بود کفت من بودم پس مرا وداع کرد و برفت چون با آنجا که می نشستم باز آمدم یکی

از اصحاب من کفت که مردی غریب دیدم که در مکه وی را ندیده بودم با تو در طواف سخن
می کفت که بود که آن و از کجا آمده بود قصه را باز کفتم حاضران تعجب کردند و هم در فتوحات
می آرد که از مشایخ ما را کفتند که دختر فلان پادشاه را که خلق را از وی منفعت بسیار است
و نسبت بشما اعتقاد و اخلاص تمام دارد بیمار است با آنجا می باید رفت شیخ با آنجا رفت
شوهر وی استقبال کرد شیخ را ببالین وی آورد دید که در نزع است کفت زود تر وی را
دریابید پیش از آنکه برود شوهرش کفت چون دریابیم وی کفت وی را باز خرید بدیت
کامل وی را آوردند نزع و دیگر جان کندن در توقف افتاد و دختر چشم خود بکشاد و بر
شیخ سلام کرد شیخ وی را کفت ترا هیچ باک نیست ولیکن اینجا دقیقه ایست که بعد از آنکه
ملک الموت نازل شد خالی باز نمی کردد چاره نیست از بدلی ما ترا خلاص کردیم و این
زمان از ما حق خود می طلبد با نخواهد کشت مکر آنکه جانی قبض کند تو اکر زنده باشی
خلق را از تو آسایش بسیار است و تو بسیار عظیم القدری و فدای تو نمی شاید جز عظیم
القدر مرا دختریست که دوستترین دختران منست وی را فدای تو می سازم بعد از آن
روی بملک الموت کرد و کفت بی آنکه جانی بری نزدیک پروردکار خود نمی روی جان دختر
مرا بکیر بدل وی که وی را از خدای تعالی باز خریدم بعد از آن شیخ پیش دختر خود رفت
و وی را هیچ بیماری نه کفت ای روح خود را بمن بخش زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه
نمی توانی بود در منفعت کفت ای پدر جان من در حکم تست ملک الموت را کفت جان وی بکیر
در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس شیخ ابن العربی رضی الله عنه می کوید که نزدیک ما آنست که

اما آنکسی که مرا می بیند و من نمی بینم او را خدای است
که من می بینم و وی مرا نمی بیند مرا یکی از اصحاب کفت
که چون تو آن کفت که لا یرانی یعنی نمی بیند
مر اشیخ رسید بدیهه جواب کفت در
بیان مراد که یا من یرانی مجرما لا اراه یعنی آنکسی که مرا
کناه کار می بیند و من وی را نمی بینم
خندکاه است که وی را انعم و وی نمی بیند
نیابیده بجود با انکه منعم است

چیزی بدهند وجان مریض را باز خرند چاره نیست ولازم نیست که جان دیگر بدهند ما
از خود این مشاهده کرده ایم که جان کسی را باز خریده ایم وهیچ جان در عوض نداده ایم
وهم در فتوحات می آرد که در سنه ست وثمانین وخمسمائه در مجلس ما حاضر شد یکی از علما
که بر مذهب فلاسفه رفتی واثبات نبوت چنانکه مسلمانان کنند نکردی وانکار خوارق
عادات ومعجزات انبیا علیهم السلام کردی اتفاقا فصل زمستان بود ودر مجلس منقل آتش افروخته
بودند آن فلسفی گفت عامه میگویند که ابراهیم را علیه السلام در آتش انداختند ونسوخت
واین محال است زیرا که آتش بالطبع محرقست مر اجسام قابله را پس بنیاد تاویل کرد وگفت
مراد باتش مذکور در قرآن آتش غضب نمرود است ومراد بانداختن ابراهیم در آن آتش آنست
که آن غضب بروی واقع شد ومراد بانکه آن آتش وی را نسوخت آنکه غضب را بروی
نراند بجهت غلبه ابراهیم بروی بدلیل وحجت چون آن فلسفی از کلام فارغ شد بعضی
از حاضران مجلس وظاهر آنست که شیخ گفته باشند که چه میگویی که تو را تصدیق خدای تعالی
که گفته است که آتش را بر ابراهیم برد وسلام گردانیدم بنمایم ومقصود من ازین رفع
انکار معجزه ابراهیم است علیه السلام نه اظهار کرامت خویش آن منکر گفت که این نمی تواند
بود گفت این آتش که درین منقل است همان آتش هست که میگویی بالطبع محرقست گفت
هست منقل را برداشت وآتشها را در دامن منکر ریخت ومدتی بگذاشت وبدست خود
هر طرف می گردانید وجامه وی نسوخت وباز آن آتش را در منقل ریخت ومنکر را گفت
دست خود بیار چون دست وی بنزدیک آتش رسید بسوخت پس گفت که روشن شد که

سوختن

سوختن آتش بفرمان خداوند است نه بمجرد طبع منکر اعتراف نمود وایمان آورد وهم
در فتوحات می آرد که شیخ ابو العباس حریری در مصر با من گفت که با شیخ ابو عبد الله قربانی در
بازار می رفتم ووی برای فرزند صغیر خود قصریه گرفته بود وقصریه ظرفی را گویند از شیشه
که در انجا بول کنند جماعتی مردم صالح با ما پیوستند جایی بنشستیم که چیزی خوریم خاطر
بران قرار گرفت که از برای نان خورش پاره شیره شکر بگیرند ظرفی حاضر نبود گفتند
آن قصریه نو است وهیچ ناپاکی در انجا نرسیده آن شیره را در انجا کردند چون بخوردیم ومردمان
پراکنده شدند با ابو عبد الله می رفتیم وقصریه در دست وی والله که من وابو عبد الله
قربانی هر دو شنیدیم که از ان قصریه آواز آمد که بعد از انکه اولیای خدای تعالی در من
چیزی خورده باشند من جایگاه بول وناپاکی شوم سوگند بخدای تعالی که همچنین نخواهد
بود واز دست وی بجست وبر زمین افتاد وخورد بشکست وازان صورت حالی عجب در ما
تصرف کرد شیخ گفته است رضی الله عنه با شیخ ابو العباس که شما از موعظه آن
قصریه غافل شده اید مقصود نه آنست که شما از موعظه آن قصریه غافل شده اید
مقصود نه آنست که شما توهم کرده اید بسیار ظرفها که در انجا کسانی که بهتر از شما بوده
اند چیزی خورده اند بعد ازان جایگاه ناپاکی شده بلکه مقصود ازان تنبیه شما
بوده است که بعد ازانکه دلهای شما موضع معرفت خدای تعالی شده است می باید
که آنرا موضع اغیار نگردانید در انجا چیزهایی را که خدای تعالی ازان نهی کرده است
جای ندهید وآنکه بشکست اشارت بآنست که می باید پیش حق سبحانه وتعالی همچنین

شکسته باشید شیخ ابوالعباس انصاف داد و گفت ما از آنچه تو فرمودی غافل بودیم و هم
در فتوحات می آورد که یکی از اخوال من پادشاه تلمسان بوده است نام وی یحیی بن یغان
و در زمان وی شیخی بوده که وی را ابو عبدالله تونسی می گفته اند و از خلق منقطع گشته بوده
و در بیرون تلمسان در موضعی بعبادت مشغول می بوده روزی از آن موضع بتلمسان
می رفته یحیی بن یغان با خیل و حشم خود در راه بوی رسیده وی را گفته اند که این عبدالله
تونسی است سر اسب باز کشیده و بر وی سلام کرده و جامهای فاخر در بر داشته پرسیده
که ایها الشیخ با این جامها که من پوشیده ام نماز رواست شیخ بخندیده است یحیی گفته است
چرا می خندی گفت از نادانی و بی عقلی تو حال تو بحال سگی می ماند که در مرداری افتاده باشد
و سیر خورده و سر تا پای وی از نجاست و خون آلوده چون وی بول آید پای خود بر ندارد
که تا دامن وی بول بوی نرسد شکم تو از حرام پر بر آمده و مظالم عباد در گردن
تو بسیار است و تو از آن می پرسی که نماز تو درین جامها رواست یا نی یحیی بگریست و از
اسب فرود آمد و ترک سلطنت کرد و ملازم شیخ شد چون سه روز پیش شیخ بود شیخ
ریسمانی آورد و گفت ایام مهمانی تمام شد برخیز و هیزم می کش و می فروش ریسمان
بستد و هیزم بر سر خود می نهاد و ببازار می آورد و مردم وی را بعد از سلطنت بآن
حال می دیدند و می گریستند و هیزم را می فروخت و مقدار قوت خود می گرفت و باقی را
صدقه می کرد و همیشه در شهر خود بود تا در گذشت وقتی که کسی از شیخ التماس دعا کردی
گفتی التماس دعا از یحیی کنید که وی از پادشاهی بزهد آمده و شاید که اگر آن مبتلا

نبودی بزهد نیامدی شیخ رکن الدین علاء الدوله با بزرگی و کمال حضرت شیخ را در
بسیاری از حواشی اعتراف نموده است چنانکه در خطاب بوی نوشته که ایها الصدیق
وایها المقرب وایها المولی و این حواشی حالا بخط وی بر کنار فتوحات موجود است
اما وی را در آن معنی که حضرت حق را وجود مطلق گفته است تخطیه بلکه تکفیر کرده است
و بعضی از اهالی عصر که سخنان هر دو شیخ را تتبع بسیار کرده بود و بهر دو اعتقاد تمام
داشت در بعضی از رسایل خود نوشته است که در حقیقت توحید میان ایشان خلاف
نیست و تکفیر شیخ رکن الدین علاء الدوله مر شیخ را راجع بآن معنیست که وی از کلام
شیخ فهم کرده نه بآن معنی که مراد شیخ است زیرا که وجود را سه اعتبار است یکی اعتبار
وی بشرط شیء که وجود مقید است دوم بشرط لا شیء که وجود عامست و سیم لا بشرط شیء
که وجود مطلق است آنکه شیخ رضی الله عنه ذات حق را وجود مطلق گفته بمعنی اخیر است
و شیخ رکن الدین علاء الدوله آنرا وجود عام حمل کرده و در نفی و انکار مبالغه نموده با وجود
آنکه خود باطلاق وجود ذات بمعنی اخیر اشارت کرده است چنانچه در بعضی رسایل
فرموده است که الحمد لله علی الایمان بوجوب وجوده و تنزهه عن ان یکون مقیدا
محدودا و مطلقا لا یکون له بلا مقیدا نه موجود چون مقید محدود نباشد مطلق
نباشد که وجود او موقوف نباشد بر مقیدات ناچار مطلق خواهد بود لا بشرط شیء
که هیچ یک از تقیید و عموم مشروط نباشد و قیود و تعینات شرط ظهور وی
باشد در مراتب نه شرط وجود او فی حد ذاته و نزاعی که میان شیخ رکن الدین علاء الدوله

بیجای صدر ... ای ... عارف ...
آن نزاع معنوی نبودی شیخ رکن الدین علاء الدوله
... وحدت ... کردی ... شیخ عبدالرزاق کاشی ...

وشیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی پیش ازین مذکور شد آن نیز ازین قبیل تواند بود و الله
اعلم در رسالهٔ اقبالیه مذکور است که درویشی در مجلس شیخ رکن الدین علاء الدوله پرسید که
شیخ محی الدین العربی که حق را وجود مطلق گفته در قیامت بآن معاقب باشد یا نه فرمود که
من این نوع سخنان را قطعا نمی خواهم که بر زبان رانم کاشکی ایشان نیز نگفتندی چه سخن
مشکل گفتن روا نیست اما چون گفته شد ناچار تاویل می باید کرد تا درویشان را شبهه
در باطن نیفتد و نیز در حق بزرگان بی اعتقاد نشوند من میدانم که محی الدین العربی این
سخن را آن خواسته که وحدت را در کثرت ثابت کند وجود مطلق گفته است تا معراج دوم را
بیان تواند کرد که معراج دو است یکی آنکه کان الله و لم یکن معه شیء و در یافتن این
آسانست و دوم آنکه و الآن کما کان و شرح این مشکل تر است او خواسته که
ثابت کند که کثرت مخلوقات در وحدت حق هیچ زیاده نکند وجود مطلق در خاطر او
افتاده است چون یک شق او بدین معنی راست بوده است وی را خوش آمده و از شق دیگر
که نقصان لازم می آید غافل مانده چون قصد وی اثبات وحدانیت بوده باشد حق تعالی
از وی عفو کرده باشد چه هر که از اهل قبله اجتهادی کرده باشد در کمال حق اگر خطا کرده است
بنزدیک من چون مراد او کمال حق بوده است از اهل نجات خواهد بود و مصیبان از اهل درجات
و توفی لیلة الجمعة الثانیة و العشرین من شهر ربیع الاول سنه ثمان و ثلثین و ستمائة
بدمشق و جای آن موضع بصالحیه مشهور است **محمد بن اسحاق القونوی**
قدس الله تعالی سره کنیت وی ابو المعالی است جامع بوده است میان جمیع

والآن کما کان یعنی این عبارت که اکنون حق موجود است و هیچ چیز با وی موجود نیست چه وجود ظاهر از مظاهر و وجود مظاهر نیست بلکه وجود حق که از مظاهر ظاهر است و مبداء آثار است در ایشان بل اشیا من حیث الوجود حق باشند

و وفات وی در شب جمعه بوده ۲۲ ماه ربیع الاول در سال ششصد و سی و هشتم در دمشق و دفن کرده شد در بیرون دمشق در دامن کوه قاسیون که بصالحیه مشهور است

علوم چه ظاهری و باطنی و چه عقلی و چه نقلی میان وی و خواجه نصیر الدین طوسی اسوله و اجوبه
واقع است و مولانا قطب الدین علامه شیرازی در حدیث شاگرد وی است کتاب جامع
الاصول را بخط خود نوشته و بر وی خوانده و بدان افتخار میکرده و ازین طایفه شیخ
مؤید الدین جندی و مولانا شمس الدین و شیخ فخر الدین عراقی و شیخ سعد الدین فرغانی
و غیر ایشان از اکابر در حجر تربیت ایشان بوده اند و در صحبت وی پرورش یافته اند
شیخ بزرگ در آن وقت که از بلاد مغرب متوجه روم بود در بعضی مشاهد خود بوقت
ولادت وی و استعداد و علوم و تجلیات و احوال و مقامات وی هر چه در مدت
عمر و بعد از مفارقت در برزخ و بعد از برزخ بروی گذشت و خواهد گذشت
مکاشف بل شهد اولاده الالهیین و مشاهدهم و مقاماتهم و تجلیاتهم و اسمائهم
عند الله و حلیة کل واحد منهم و احوالهم و اخلاقهم و کل ما یجری لهم و علیهم
الی آخر اعمارهم و بعد مفارقتهم فی برازخهم و ما بعدها و چون بقونیه رسید بعد از
ولادت وی و وفات پدرش و مادرش بعقد نکاح شیخ در آمد و وی در خدمت شیخ
تربیت یافت وی نقاد کلام شیخ است مقصود شیخ در مسئله وحدت وجود بر وجهی
که مطابق عقل و شرع باشد جز بتتبع و تحقیقات وی فهم آن کما ینبغی میسر نمی شود
و وی را مصنفاتست چون تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و فصوص و فکوک و شرح حدیث و بسیاری
از واردات قدسیه خود را در آنجا ذکر کرده است و هر کس که میخواهد که بر کمال وی برین
طریق فی الجمله اطلاع یابد گو او را مطالعه کن که بسی از احوال و اذواق و مکاشفات و منازلات

خود آنجا نوشته است و در آنجا میکوید که در سابع عشر شوال سنه ثلاث و خمسین و ستمائه
در واقعه طویله حضرت شیخ را دیدم و میان من و وی سخنان بسیار کذشت در آثار
و احکام و اسماء الهی سخن میکفتم بیان من وی را بسیار خوش آمد چنانکه روی وی
از شادی درخشیدن کرفت و سر مبارک خود را می جنبانید و بعضی از ان سخنها را
اعاده میکرد و می کفت ملیح ملیح من کفتم ملیح تویی که ترا قدرت آن هست که آدمی را تربیت کنی
و بجایی رسانی که چنین چیزها را دریابد و لعمری که اکر تو انسانی ما سوای تو همه نسناس اند
و بعد از ان بوی نزدیک شدم و دست وی را بوسیدم و کفتم که مرا بتو یک حاجت
دیکر مانده است کفت طلب کن کفتم میخواهم که محقق شوم بکیفیت شهود دایم ابدی تو مر
تجلی ذاتی کفت آری و سوال مرا اجابت کرد و کفت آنچه خواهی مبذول است با آنکه تو خود
میدانی که مرا اولاد و احفاد بودند و بسیاری از ایشان را کشتم و زنده کردانیدم و هر کز
آنکه مرد و کشته شد آنچه کشته شد و هیچ کدام را این معنی میسر نشد کفتم یا سیدی
الحمد لله علی اختصاصی بهذه الفضیلة اعلم انک تحیی و تمیت و سخنان دیکر کفتم که افشای آن
نمی شاید آنکاه از ان واقعه در آمدم المنة لله علی ذلک میان وی و مولانا جلال الدین
رومی اختصاص و محبت و صحبت بسیار بوده است روزی مجلس عظیم بود و اکابر قونیه
جمع و شیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود خدمت مولوی در آمد
شیخ سجادهٔ خویش بوی کذاشت مولانا ننشست و کفت بقیامت چه جواب کویم که بر سجاده
شیخ چرا نشستم شیخ فرمود که بر یک کوشه تو بنشین و بر یک کوشه من خدمت مولانا

نشست

نشست شیخ فرمود که سجاده که نشستن را نشاید ما را نیز نباید سجاده را برداشت و دور
انداخت خدمت مولانا پیش از وی وفات کرده است و وصیت نماز خود بوی کرده
کویند که شیخ شرف الدین قونیوی از شیخ صدر الدین قدس سره پرسید من این الی
این و ما الحاصل فی البین شیخ جواب داد که من العلم الی العین و من الاصل فی
البین تجدد نسبة جامعه بین الطرفین ظاهرة بالحکمین **شیخ مؤید الدین**
الجندی رحمه الله تعالی وی از شاکردان شیخ صدر الدین است جامع بوده
بفتح جیم و سکون نون و کسر دال المهمله
میان علوم ظاهری و باطنی بعضی مصنفات شیخ بزرک را چون فصوص الحکم
و مواقع النجوم شرح کرده است وی کفته که شیخ صدر الدین خطبهٔ فصوص را
از برای من شرح کرد و در اثنای آن واردی غیبی بروی ظاهر شد و اثر آن ظاهر
و باطن مرا فرو کرفت و آنکاه در من تصرف کرد عجیب و مضمون کتاب بتمام
در شرح خطبه مفهوم من کردانید و چون این معنی از من دریافت کفت من نیز
از حضرت شیخ درخواستم که کتاب فصوص بر من شرح کرد و در اثنای آن در من
تصرفی کرد که مضمون تمام کتاب مرا معلوم شد پس باین حکایت مسرور شدم
و دانستم که مرا بهرهٔ تمام خواهد بود و بعد از ان فرمود که آنرا شرحی بنویس و در حضور
وی خطبه را شرحی کردم و هم وی کفته که مجمل بیان این معنی که ما فوق ظهور
در جمیع مواطن هست بعد از مفارقت ازین نشاه که در بغداد بودم و شخصی در
منزل من فرود آمده بود که دعوی کواهی می طلبید من کفتم که پیش خدای تعالی کواهی

میدهم که تو مهدی نیستی و دروغ میگویی با من بهجاوبات و دشمنی برخواست
وجماعتی از ملاحده و نصیریه جمع کرد و ایشان را باذای من دلالت کرد پناه بروحانیت
شیخ بزرگ شیخ محی الدین بردم و بجمعیت همت متوجه او شدم دیدم که ظاهر شد
ویک دست خود هر دو دست آن مدعی بگرفت ویک دست دیگر هر دو پای وی را
وگفت بر زمینش زنم گفتم یا سیدی حکم وفرمان تراست بازگشت وبرفت من برخواستم
وبمسجد رفتم وآن مدعی با تباع خود بقصد ایذای من اجتماع کرده بود من بدیشان
التفات نکردم وپیش محراب رفتم ونماز خود بگذاردم وایشان بر من هیچ دست نیافتند
وشر ایشان را خدای تعالی از من بگردانید بعد از ان آن مدعی بر دست من توبه
کرد ومسافر شد و هم وی گفته که از شیخ خود شیخ صدر الدین شنیدم که شیخ بزرگ را
باخضر علیه السلام اتفاق ملاقات افتاد گفت از برای موسی بن عمران صلوات
الرحمن علیه هزار مسئله از انچه از اول ولادت وی تا زمان اجتماع بروی گذشته
بود مهیا ساخته بودم وی بر سه مسئله از ان نتوانست صبر کرد و اشارت بان معنی است آنکه
حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم فرموده است که لیت اخی موسی سکت حتی یقص
علینا من انبائهما **شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله تعالی** وی از کمل ارباب
عرفان واکابر اصحاب ذوق ووجدان بوده است هیچکس مسائل علم حقیقت را چنان
مضبوط ومبسوط بیان نکرده است که وی در دیباچه شرح قصیدهٔ تائیه فارضیه
کرده اولا آنرا بعبارت فارسی شرح کرده بوده است و بر شیخ خود شیخ صدر الدین عرض

فرموده و شیخ اورا استحسان بسیار کرده و دران باب چیزی نوشته و شیخ سعید آن
نوشته را بر سبیل تبرک و تیمن در دیباچه شرح فارسی خود درج کرده است وثانیا از
برای تعمیم و تتمیم فایده آنرا بعبارت عربی نقل کرده و فواید دیگر بران مزید ساخته
جزاه الله تعالی عن الطالبین خیر الجزاء و وی را تصنیف دیگر است مسمی بمناهج العباد
الی المعاد و در بیان مذاهب ائمه اربعه رضوان الله علیهم اجمعین در مسائل عبادات
وبعض معاملات که سالکان این طریق را از ان چاره نیست و در بیان اداب طریقت
که بعد از تصحیح احکام شریعت سلوک راه حقیقت بی آن میسر نمی شود والحق آن
کتابیست بس مفید که مالا بد هر طالب و مریدیست و در انجا آورده است که انتساب
مریدان بمشایخ بسه طریق است یکی بخرقه و دویم بتلقین ذکر و سیم بصحبت و خدمت
و تادب بآن و خرقه دو نسبت خرقهٔ ارادت و آنرا از یک شیخ ستاندن روا باشد و دویم
خرقهٔ تبرک و ان از مشایخ بسیار بجهت برکت ستاندن روا باشد و در بیان خرقهٔ ارادت خود گفته
که وی خرقه پوشید از شیخ نجیب الدین علی بن بزغش و وی از شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین
سهروردی و وی از عم خود قاضی وجیه الدین و وی از پدر خود ابو محمد عمویه
واخی فرج زنجانی دست هر یک در پوشیدن خرقه مشارک دست آن دیگر ابو محمد از احمد اسود
دینوری خرقه پوشیده و وی از ممشاد دینوری و وی از ابو القاسم جنید و اما اخی فرج
از ابو العباس نهاوندی و وی از ابو عبد الله خفیف شیرازی و وی از ابو محمد رویم
و وی از جنید رضی الله تعالی عنهم و شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی نسبت خرقه را

تا بابو القاسم جنید پیش ثبات نکرده است و از جنید تا مصطفی صلی الله علیه وسلم
بصحبت نسبت داده است نه بخرقه اما شیخ مجد الدین بغدادی در کتاب تحفة البررة آورده
است که نسبت خرقها متصل است به پیغمبر صلی الله علیه وسلم بحدیث درست متصل
معنعن و فرموده است که مصطفی صلی الله علیه وسلم خرقه پوشانید امیر المؤمنین علی را
رضی الله عنه و وی مر حسن بصری را و کمیل بن زیاد را و کمیل مر عبد الواحد بن زید را
و وی مر یعقوب نهرجوری را و وی مر عمرو بن عثمان مکی را و وی مر ابو یعقوب طبری را و وی
مر ابو القاسم رمضان را و وی مر ابو العباس بن ادریس را و وی مر داود خادم را
و وی مر محمد بن مانکیل را و وی مر شیخ اسماعیل قصری را و وی مر شیخ نجم الدین کبری را
و وی مر این فقیر را یعنی مجد الدین بغدادی را فعلی هذا نسبت خرقها بمصطفی صلی الله
علیه وسلم متصل شود والله تعالی اعلم اما نسبت تلقین ذکر این فقیر یعنی شیخ از
شیخ خود شیخ نجیب الدین علی تلقین گرفته و وی از شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین سهروردی
و وی از شیخ احمد غزالی و وی از ابو بکر نساج و وی از شیخ ابو القاسم کرکانی و وی از
ابو عثمان مغربی و وی از ابو علی کاتب و وی از ابو علی رودباری و وی از سید الطایفه جنید
قدس الله ارواحهم بعد از آن میگوید در نسبت خرقه ارادت و نسبت تلقین ذکر دو شیخ
گرفتن مذموم است اما در نسبت صحبت محمود است لیکن بشرط اجازت یا فوت صحبت شیخ
اول چنانکه این ضعیف بعد از مفارقت خدمت و صحبت شیخ نجیب الدین از خدمت مولانا
و شیخنا صدر الحق والدین وارث علوم سید المرسلین محمد بن اسحق القونوی قدس

الله تعالی سره و از شرف صحبت و ارشاد هدایت و اقتباس فضایل و آداب ظاهر و باطن
و علوم شریعت و طریقت و حقیقت تربیت یافت و همچنین از خدمت شیخ ربانی محمد
السکران البغدادی نور الله نفسه و از صحبت غیر ایشان از اکابر تربیت پذیرفت
و منتفع گشت هرچند از عهده رعایت و حقوق و شرایط خدمت صحبتشان نتوانست
بیرون آمد لیکن ایشان از کرم بحسن قبول و ارشاد این بیچاره را تلقی فرمودند جزاهم
الله عنی احسن جزاء و هم وی آورده است از شیخ نجیب الدین که شمس الدین صفی
امام جامع شیراز از اکابر صالحان و پاکان بود و همگی اوقاتش بذکر و تلاوت
و انواع عبادات مستغرق و معمور لیکن از کسی تلقین ذکر نداشت روزی
در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مصور شده مشاهده کرد که از دهان وی منفصل
می شد و بر زمین فرو میرفت با خود گفت این علامت خیر نیست چه نص الیه یصعد
الکلم الطیب بخلاف این نشان میدهد این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکر است
از مشایخ یکی از مریدان شیخ روزبهان رجوع کرد و از وی ذکر تلقین گرفت و همان
شب در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مشاهده نمود که بالا میرفت و آسمانها را
خرق میکرد و بعد از آن بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه پیوست
و رسید بانجا که رسید **شیخ موسی سیدانی رحمه الله تعالی** وی از اکابر
اصحاب شیخ ابو مدین مغربی قدس الله تعالی روحه بوده شیخ سعد الدین فرغانی
در شرح قصیده تائیه آورده است که از شیخ معتبر طلحة بن عبد الله طلحة التستری

بیعنی بیرون جهش تعالی میبرود نخان باکینه وجود
خلاف نخان که دروی قصور واشد از سعود
الغیر ذلک کوبرود منسوب بجانب بند دود
میان راه می البستد ...

یعنی سین مهمله و سکون دال
مهمله و واو مهمله و نون ...

بی خواه دهاد خدای تعالی الشانها
ازهب بن بکیر بن حرالی ...

العراقی رحمه الله در سنه خمس وستین وستمائه شنیدم که وی روایت کرد از شیخ عمادالدین
محمد بن شیخ شهاب الدین سهروردی که گفت که در یکی از حجات با والد خود بودم در میان
آنکه طواف خانه میکردم ناگاه دیدم که شیخ مغربی طواف میکرد و خلق بوی تبرک
میجستند و وی را زیارت میکردند و مرا بایشان تعریف کردند که این فرزند شیخ شهاب الدین
است مرا مرحبا گفت و سر مرا ببوسید و مرا دعای خیر کرد و دایما برکت دعای وی را در
خود می یابم و امید میدارم که در آخرت نیز برکت او همراه من باشد پس من پرسیدم
که این کیست گفتند این را شیخ موسی میگویند چون از طواف فارغ شدم پیش والد خود
رفتم و وی را خبر کردم که من زیارت شیخ موسی را دریافتم مرا دعای خیر کرد والد
من بسیار بآن مسرور شد بعد از آن حاضران در ذکر مناقب شیخ موسی شروع کردند
و از آن جمله گفتند که وی را در هر شبانروزی وردی است که هفتاد هزار ختم قرآن میکند
و والد من خاموش بود ناگاه یکی از اکابر اصحاب والد من سوگند یاد کرد و گفت
راست است آنچه از وی میگویند من پیش از این این سخن را شنیده بودم و در خاطر من فی
الجمله انکاری بود تا آنکه شبی شیخ موسی را در طواف دریافتم در پی وی بایستادم دیدم
که تقبیل حجر الاسود کرد و از اول فاتحه آغاز تلاوت کرد و میرفت همچنانکه معهود است که مردم
در طواف میروند و تلاوت میکرد چنانکه حرف حرف را فهم میکردم چون هم در آن
طوف اول از برابر در خانه که از حجر الاسود تا آنجا چهار گام باشد کما بیش یک ختم
قرآن تمام کرد چنانکه من تمام آن ختم را حرف بحرف شنیدم و خدمت والد من باهم

اصحاب

اصحاب تصدیق وی کردند و آنچه گفت قبول کردند بعد از آن والد مرا از این معنی سؤال
کردند گفت این از قبیل بسط زمانست که نسبت به بعضی از اولیاء الله واقع میشود پس
از برای مصداق آن قضیه گفت که شیخ الشیوخ ابن سکینه را رضی الله عنه مریدی بود
ریخته گر و وظیفهٔ وی آن بود که روز جمعه سجادهای صوفیان را بمسجد جامع بردی
و بینداختی و بعد از ادای نماز جمع کردی و بخانقاه آوردی در یکی جمعه سجادها را برگرفته
بود که بمسجد برد و برکنار دجله رفت که غسل کند جامها بیرون کرد و برکنار دجله
نهاد و بآب فرو رفت چون سر بیرون کرد دید که آن دجله نیست و جای دیگر است پرسید
که این کجاست گفتند که رود نیل مصر است تعجب کرد و از آن آب بیرون آمد و بشهر درون
رفت ناگاه بدکان صایغی رسید آنجا بایستاد و با وی جز میزری که ستر عورت وی
کرده بود چیزی دیگر نبود صاحب دکان بفراست دانست که او صایغ است وی را ازمایش
کرد دید که آن صنعت را نیک میداند وی را گرامی داشت و بخانه برد و دختر خود را با وی
نکاح کرد و از وی سه فرزند آمد و هفت سال بر آن گذشت روزی بر کنار نیل آمد و در
آب غوطه خورد چون سر بر آورد دید که در دجلهٔ بغداد است در همان موضع که پیش از این
هفت سال در آب در آمده بود و جامهای وی همچنان که نهاده بود بر کنار دجله است جامها
بپوشید و بخانقاه آمد دید که سجادهای صوفیان همچنانکه بر هم بسته بود بر هم
بسته است و بعضی از اصحاب با وی گفتند که زود تر باش که بعضی از اصحاب پگاه تر بمسجد
رفته اند سجادها را بمسجد برد و پس از ادای نماز بخانقاه آورد و تعجیل و تعجب کنان

بخانهٔ خود رفت اهل و بیت وی کفتند که میهمانی که فرموده بودی از برای وی ماهی بریان
کنید وی کجاست که ماهی بریان شده است میهمانان را آورد و ماهی خوردند و بعد از آن
پیش شیخ خود ابن سکینه آمد و آنچه بر وی کذشته بود اخبار کرد قصهٔ اولاد خود را مصر
با وی کفت فرمود که فرزندان را از مصر به بغداد حاضر کن چون فرزندان را حاضر کرد
آنچه کفته بود راست بیرون آمد شیخ از وی پرسید که آن روز در آنچه اندیشه بودی و در خاطر
توجه بود کفت از اول روز خاطر من از این آیت که کان مقداره خمسین الف سنة دغدغه
و تزاعی بود شیخ کفت این واقعه رحمتیست از خدای تعالی بتو و رفع اشکال و تصحیح
اعتقاد و ایمان تست با آنکه خدای تعالی قادر است بر انکه نسبت به بعضی بندکان خود
زمان را بسط کند و دراز فرا نماید با آنکه آن کوتاه باشد نسبت به بعضی دیکر و همچنین است
حال در قبض زمان که زمان دراز را کوتاه فرا نماید و الله القادر علی ما یشاء و نزدیک باین
قصه است آنکه صاحب فتوحات ذکر کرده است که شخصی جوهری از خود حکایت کرد
که مقداری خمیر از خانه خود بفرن برد تا نان بپزند و وی را جنابت رسیده بود بکنار نیل رفت
و به آب در آمد تا غسل کند از خود غایب شد و دید همچنان که کسی در خواب بیند که وی در
بغداد است و آنجا کدخدا شد و مدت شش سال با آن خاتون خود بسر برد و از وی فرزندان آمد
بعد از آن با خود آمد خود را در میان آب دید غسل تمام کرد و جامه پوشید و بفرن رفت
و نان کرفت و بخانه آمد و آن واقعه را با اهل خانه باز کفت چون ماهی چند بر آمد آن خاتون
از بغداد آمد و آن فرزندان را همراه آورد و خانه جوهری را می‌پرسید چون باهم ملاقات کردند

سی بود مقدار یکروز هزار سال است

سی جدای قادر است برانچه میخواهد

جوهری

جوهری خاتون و فرزندان را بشناخت و از آن زن پرسیدند که چند کاه است که تزا انکرده
کفت شش سالست **شیخ عیسی هتار یمنی رحمه الله** امام یافعی کوید که وی روزی
بفاحشه بکذشت و ویرا کفت بعد از خفتن پیش تو می‌آیم زن خرم شد و خود را بیاراست
و بعد از خفتن پیش وی آمد و در خانه وی دو رکعت نماز بکذارد و بیرون آمد
آن زن را حال بکشت و توبه کرد و از هر چه داشت بیرون آمد و شیخ وی را بزنی بکی
از درویشان داد و کفت که طعام ولیمه را عصیده بسازید و روغن مخرید امیری را
که رفیق آن زن بود از آن خبر دادند تعجب کرد کفتند که وی را بیکی از درویشان داد
و طعام ولیمه عصیده ساخته اند و روغن ندارد امیر ظرفی از آن خواست و دو شیشه
خمر فرستاد و کفت این را پیش شیخ برید و کویید که شاد شدیم که روغن عصیده نیست
این را با عصیده بخورید چون فرستاده امیر آمد کفت دیر آمدی یکی از آن دو شیشه را
بستد و دست بران کرد و بر عصیده ریخت و آن دیکری را همچنان کرد و آن فرستاده را
کفت بنشین و بخور چون بخورد روغنی دید که خوشتر از آن نخورده بود پیش امیر
رفت و قصه را باز کفت امیر نیز پیش شیخ آمد و بر دست وی توبه کرد **شیخ ابو الغیث**
جمیل الیمنی قدس الله تعالی سره در اوایل حال از قطاع طریق بود روزی در کمین
قافله نشسته بود شنید که هاتفی میکوید که صاحب العین علیک عین یعنی ای انکه
چشم بر قافله داری و دیکری را چشم بر تست در وی اثر عظیم کرد و از آنچه در آن بود باز
ایستاد و بر خدای تعالی اقبال نمود و توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن الافلح الیمنی پیوست

وشنوام که

ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة والانفاس الصادقة والکرامات العالیة

وی بکلیه شد و دل وی منور گشت و صدق سعادت و سیمای ارادت بر وی پیدا آمد
وخارق عادات از وی بظهور انجامید گویند روزی بقصد آنکه از صحرا هیزم آورد بیرون
رفت و دراز گوشی با خود ببرد و در میان آنکه در بعضی وادیها هیزم جمع میکرد دراز گوش
وی را شیر بدرید چون هیزم آورد که بار کند دید که دراز گوش وی را شیر بدریده است
روی با شیر کرد و گفت دراز گوش مرا بکشتی هیزم خود را بر چه بار کنم سوگند بعزت
معبود که آنرا بار نخواهم کرد مگر بر پشت تو پس هیزمها را جمع کرد و بر پشت شیر نهاد
و وی را می راند تا بنزدیک شهر رسید هیزم را از وی برگرفت و گفت هر جا که خواهی
برو روزی اهل بیت وی از وی قدری عطر طلبید ندید بازار رفت تا بخرد پیش یکی از
عطاران رفت و با وی در آن باب از وی سخن گفت گفت در دکان من هیچ عطر نیست
ابو الغیث گفت در دکان تو هیچ عطر نخواهد بود فی الحال هر عطری که در دکان وی
بود منعدم شد عطار پیش شیخ وی ابن الافلح از وی شکایت کرد شیخ ویرا بخواند و بسبب
آنکه اظهار کرامت کرده بود ویرا سیاست بسیار کرد و گفت دو شمشیر در یک غلاف نمی
شاید از صحبت من دور باش هر چند ابو الغیث مدارا کرد و تضرع نمود قبول نکرد و از
مصاحبت وی اباکرد ابو الغیث برفت و طلب شیخ دیگر میکرد تا بصحبت او منتفع گردد
پیش هر شیخ که رفت گفت ترا همین بسنده است محتاج بشیخی نیستی تا آن بود که بشیخ علی کبیر
اهدل رسید و التماس صحبت کرد شیخ او را قبول فرمود ابو الغیث گفته است که چون بصحبت
وی رسیدم گویا که قطره بودم در دریا افتادم پادشاه یمن خادم ویرا بکشت چون خبر

بوی رسید در غضب شد و گفت مالی والحراسة انا ابن الغر المشایب واترک الزرع در همان
وقت پادشاه کشته شد روزی فقرا گفتند ما را آرزوی گوشت میکند گفت فلان روز
که روز بازار است گوشت خواهید خورد چون آن روز رسید خبر آمد که قطاع الطریق قافله را
غارت کرده اند چون ساعتی برآمد یکی از قطاع الطریق آمد و بجهت شیخ گاوی آورد شیخ
فقرا را گفت که این گاو را بکشید و بپزید اما سر او را همچنان که هست نگاه دارید و بعد از آن
دیگری آمد و یک خروار گندم آورد شیخ گفت آرد کنید و نان بپزید هر چه شیخ گفت کردند
بعد از آن شیخ فقرا را گفت که شما بخورید جماعتی فقها حاضر بودند که فقها حرام نمیخورند
چون فقرا از خوردن فارغ شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد و گفت گاوی نذر شیخ کرده
بودم حرامیان بغارت بردند شیخ گفت اگر سر گاو خود را ببینی بشناسی گفت آری شیخ
گفت سر گاو را حاضر سازید حاضر کردند گفت این سر گاو منست و بعد از آن شخصی دیگر
در آمد و گفت ایها الشیخ یک خروار گندم نذر شیخ کرده بودم حرامیان بردند شیخ گفت
نذر بفقرا رسید چون فقها آنرا مشاهده کردند از ترک موافقت فقرا پشیمان شدند توفی
رضی الله عنه سنه احدی وخمسین وستمایه **شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی** رحمه الله
نام وی علی بن عبد الله است شریف است حسینی ساکن اسکندریه بوده است و جمعی کثیر
بصحبت وی پیوسته اند از کبار اولیاء الله و عظمای مشایخ است وی گفته است
که در سیاحت بودم شبی در پشته خفتم و سباع گرد من میگردیدند تا صبح و هرگز
انسی چون انس آن شب ندیدم چون بامداد شد در خاطر من گذشت که مرا از مقام انس حقی

باخدای تعالی حاصل شد برود خانه فرود آمدم کبک بسیار دیدم که مثل آن ندیده بودم
چون آواز پای من شنیدند همه بیکبار برمیدند چنانکه از ترس مرا خفقان پیدا شد شنیدم
که مرا میگویند ای آنکه دوش با سباع انس گرفته بودی ترا چیست که از پریدن این کبکان ترسانی
ولیکن تو دوش با ما بودی واکنون بنفس خودی و هم وی گفته که یکبار هشتاد روز گرسنه
بودم در خاطر آمد که ترا ازین کار نصیبه حاصل شد ناگاه زنی دیدم که از مغاره بیرون
آمد بغایت خوب روی گوییا روی او نور آفتاب بود می گفت مجوسی هشتاد روز گرسنه بود
در ایستاده و ناز با خدای تعالی میکند بعمل خود و شش ماه بر من گذشته است که طعام
نچشیده‌ام و هم وی گفته که روزی در مغاره بودم گفتم الهی چون منعم علیه غیر
خود نه بینم و حال آنکه بر انبیا انعام کرده و بر علما انعام کرده و بر ملوک انعام کرده شنیدم
که گفتند تو نه انبیا بودی تو راه راست نیافتی و اگر نه علما بودندی تو اقتدا بکه کردی و اگر
نه ملوک بودندی تو این کی می بودی و این همه نعمتستان من بر تو و هم وی گفته که رفیقی داشتم
با وی در مغاره جای گرفتم و طلب وصول بخدای تعالی می کردم گفتم فردا مارا فتح شود
ناگاه مردی در آمد با هیبت گفتم تو کیستی گفت عبد الملک دانستیم که وی از اولیاء الله است
گفتم حال تو چیست گفت حال تو چیست گفت چون باشد حال کسی که می گوید که فردا مرا فتح شود پس
فردا مرا گشاده شود و نه ولایت و نه فلاح ای نفس چرا پرستش خدای خاص از برای خدا نکنی
ما دانستیم که وی را چرا بر ما در آوردند توبه کردیم و استغفار نمودیم و مارا فتح پدید آمد و هم
وی گفته که رسول را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم گفت یا علی طهر ثیابک من الدنس بخط

بمدد الله فی کل نفس یعنی پاکیزه کردان جامهای خود را از چرک تا بهره مند گردی بمدد توفیق الله
تعالی در هر نفسی گفتم یا رسول الله ثیاب من کدام است گفت خدای بر تو پنج خلعت پوشانیده
است خلعت محبت و خلعت معرفت و خلعت توحید و خلعت ایمان و خلعت اسلام
هر که خدا را دوست دارد بروی آسان شود هر چیزی و هر که خدا را بشناسد در نظر وی
خورد نماید هر چیزی و هر که خدای را بیگانگی بداند و بوی شریک نیارد هیچ چیز را
و هر که بخدای ایمان آرد ایمن گردد از هر چیزی و هر که باسلام متصف گردد در خدای
عاصی نشود و اگر عاصی شود اعتذار کند و چون اعتذار کند قبول افتد شیخ
ابوالحسن گوید که از اینجا فهم کردم معنی قوله تعالی و ثیابک فطهر شاگرد وی شیخ
ابوالعباس موسی گفته است که از مدینه شریف قصد زیارت امیر المؤمنین
حمزه رضی الله تعالی عنه کردم در راه کسی دیگر رفیق من شد چون با نجا رسیدیم
در قبه مزار وی بسته بود ببرکت روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
گشاده شد در آمدیم دیدیم که نزدیک روضه مردی دعا می کند با رفیق خود گفتم
که این مرد از ابدالست و دعا درین ساعت مستجابست وی دعا کرد که خدای تعالی عافیت
از بلای دنیا و عذاب آخرت خواستم چون در مراجعت نزدیک بمدینه رسیدیم شخصی
پیش آمد و رفیق مرا یک دینار داد و چون بمدینه در آمدیم و نظر شیخ ابوالحسن بر ما افتاد
و رفیق مرا گفت یا خسیس الهمة ساعتی یافتی که در آن دعا مستجاب می شود و آنرا به
یک دینار صرف کردی چرا چون ابوالعباس نبودی که از خدای تعالی عافیت دنیا و آخرت

خواست و خدای تعالی دعای وی اجابت کرد و وی گفته که در بدایت حال مرا تردد افتاد
میان انقطاع و بودن در بیابان و میان آبادانی و بازگشتن و شهر و صحبت علما و صلحا
کردند که در سر کوه ولی هست قصد زیارت وی کردم شب هنگامی بدانجا رسیدم با خود
گفتم در شب پیش وی نروم بر در غار بخفتم شنیدم که از درون میگوید که بار خدایا بنده
که مردم چند هستند از بندگان تو که از تو میخواهند که خلق خود را مسخر ایشان گردانی
و از تو بآن راضی شدند و بدرستی که من از تو میخواهم که خلق خود را بدخوی گردانی با من
تا مرا هیچ ملجا نباشد الا حضرت تو با خود گفتم ای نفس بشنو که این شیخ از کدام بحر اغتراف
میکند چون بامداد کردم پیش وی در آمدم و بروی سلام کردم و از هیبت و خوف
وی برآمدم و گفتم ای سیدی حال چیست گفت شکایت میکنم بخدای تعالی از برد
و تسلیم یعنی رضا همچنان که تو شکایت میکنی از خوند بیر و اختیار گفتم من جد
تدبیر و اختیار می دانم و این زمان دانم که تسلیم و رضا چیست و چرا از آن شکایت میکنی
گفت می ترسم که حلاوت آن مرا مشغول کرداند از خدای تعالی گفتم ای سیدی شنیدم
که شب می گفتی بار خدایا مردمی چند هستند از بندگان تو که میخواهند که خلق خود را مسخر
ایشان گردانی و مسخر گردانیدی و از تو بآن راضی شدند شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند آنکه
میگوید اللهم سخر لی بگوی اللهم کن لی تو گمان می بری که خدای تعالی هر که را باشد او بچیزی
محتاج شود این بدل چیست و در سنه اربع و ستین و ستمائه برفته از دنیا در وقت
توجه بمکه مبارکه در صحرایی که آب شور داشت چون وی را انجا دفن کردند ببرکت وجود

یعنی خدایا مسخر من گردان خلق را
اللهم کن لی یعنی خدایا مرا باش
یعنی کسی که خدا را باشد خدا او را باشد
و فرمان خدا وی را باشد

وی و آب او آب آن صحرا شیرین شد **شیخ یاسین المغربی الحجام الاسود** وی از ارباب
ولایت و اصحاب کرامت بوده اما در صورت حجامی آن را پوشیده میداشت امام نواوی
از جمله مریدان و معتقدان وی بوده و بزیارت وی می رفته است و بخدمت و صحبت
وی تبرک می جسته و بهر چه اشارت کردی بآن موجب رفتی روزی وی را گفت که کتابهای
که پیش تو مستعار است بخداوندانش باز ده و بدیار خود مراجعت نمای و اهل خود را زیارت
کن سخن وی را قبول کرد چون بدیار خود رسید و اهل خود را دید بیمار شد و وفات کرد
توفی الشیخ یاسین فی شهر ربیع الاول سنه سبع و ثمانین و ستمائه و کان عمره ثمانین
رحمه الله تعالی **شیخ عفیف الدین التلمسانی رحمه الله** نام وی سلیمان بن علی است
بعضی از فقها به زندقه و الحاد منسوب داشته اند و در بیان او ذکر کرده که وی را گفتند
یکبار که انت نصیری وی گفت نصیری بعض منی و بر واقف بر اصطلاحات این طایفه
پوشیده نباشد که یکی از مقامات ایشان مقام جمع است که صاحب آن مقام همه اجزا
وجود را بعاض و تفاصیل خود میداند و همه را در خود مشاهده میکند چنانکه گفته اند
جزو درویش است جمله نیک و بد و وی کتاب منازل السائرین را که از مصنفات
شیخ الاسلام خواجه عبدالله الانصاری الهرویست شرح نیکو کرده است هر که اندک
اندک چاشنی از مشرب این طایفه باشد داند که سخنان وی که در انجا مذکور است اکثر
مبنی بر قواعد علم و عرفان و ذوق و وجدانست و همچنین وی را دیوان شعر است در کمال
لطافت و عذوبت هر که آنرا مطالعه کند داند که از سر چشمه کدورت خیال زلال صافی

بکسر تاء مثناة فوقانیه وکسر لام وسکون میم و سین مهمله و نون

بخو شد و از شجره خبیثه اصلا چنان میوه طیبه نیاید و توفی الشیخ عفیف الدین سنه
تسعین وستمائة **شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی** وی شاگرد شیخ ابو الحسن
شاذلی است صاحب مقامات عالیه و کرامات ظاهره است روزی شخصی وی را بضیافت
برده و بجهت امتحان طعامی را که در ان شبهه بود پیش شیخ نهاد شیخ وی را گفت اگر حارث
محاسبی را رگی در انگشت بود که چون دست بطعام شبهه بردی حرکت کردی من شصت
رگ در دست دارم که مثل آن حرکت میکند صاحب طعام استغفار کرد و عذر خواست امام
یافعی میگوید که چنین بمن رسیده است که یکی از سلاطین امتحان یکی از مشایخ کرد و طعامها
پیش آورد که در بعضی گوشت کشته و در بعضی گوشت مرده شیخ میان در بست و گفت
ای درویشان من امروز خادم شما ام درین طعامها و در ایستاد هر طعامی که در ان گوشت
کشته بود پیش درویشان می نهاد و هر چه در ان گوشت مرده بود دور می کرد که این از برای
لشکریان پادشاه و می گفت الطیب للطیب والخبیث للخبیث سلطان حاضر بود از ان
امتحان استغفار کرد گویند که یعقوب که امیر المؤمنین مغرب بود برادر خود را بکشت از
برای غیرت بر ملک و از ان پشیمان شد و توبه کرد توبه که در وی اثر تمام کرد و در باطن وی
حالهای نیکو ظاهر شد و واقعهای ارباب ارادت می دید طالب شیخی شد که خود را تسلیم
وی کند وی را بشیخ ابو مدین رضی الله عنه نشان دادند شیخ را استدعا نمود اجابت کرد
و گفت فرمان اولو الامر می باید برد اما من بوی غیر سم مرا فرموده اند که بتلمسان روم و آن
شهریست از مغرب و آن روز شیخ در محفه بود چون بتلمسان رسید رسولان یعقوب را

گفت سلام من بصاحب خود برسانید و گویید که شفای تو در دست شیخ ابو العباس
مرسی است می شیخ ابو مدین در تلمسان وفات کرد رسولان یعقوب پیش وی آمدند
و وصیت شیخ را گفتند یعقوب استدعای شیخ ابو العباس کرد و وی نیز از حضرت
حق با اجتماع با یعقوب مامور شده بود و اجتماع یعقوب فرمود تا یک خروس بچه
بکشتند و دیگری را گلو بیفشردند و هر یک را جدا بپختند و پیش شیخ آوردند شیخ بخادم
اشارت کرد که این یکی را بردار که مردار است و آن دیگری را خوردن گرفت پس یعقوب
ملک را به پسر داد و خود را بالکلیه تسلیم شیخ کرد و ببرکت نفس شیخ ابو مدین
و حسن تربیت شیخ ابو العباس گشایش یافت و در مرتبه ولایت ثابت قدم گشت
در سالی مردم بباران محتاج شدند شیخ ابو العباس با یعقوب بصحرا بیرون رفتند
شیخ یعقوب را گفت نماز بگذار و طلب باران کن برای مسلمانان یعقوب گفت
یا سیدی تو بدین لایق تری شیخ گفت ترا بآن فرموده اند پس یعقوب نماز بگذارد
و دعا کرد علی الفور اثر اجابت ظاهر شد و باران آمد **شیخ سعد حداد و مرید
وی شیخ جوهر رحمهما الله** شیخ جوهر در اوایل بنده کسی بود آزاد شد و در بازار
علف خرید و فروخت می کرد و بمجالس فقرا حاضر می شد و اعتقاد و اخلاص تمام
داشت بایشان و وی امی بود چون وقت وفات شیخ کبیر رسید شیخ سعد حداد
که در عدن مدفونست فقرا وی را گفتند که بعد از تو شیخ که خواهد بود گفت آنکس که در
روز سیوم از وفات من در مجلس که فقرا جمع باشند مرغی سبزی بیاید و بر سر او نشیند

چون روز سیم رسید فقرا از قرآت و ذکر فارغ شدند و منتظر وعده شیخ بنشستند
ناگاه دیدند که مرغ سبز فرود آمد و نزدیک ایشان بنشست هرکدام از بزرگان
فقرا امید میداشتند که آن مرغ بر سر ایشان نشیند بعد از زمانی آن مرغ پرواز کرد
و بر سر جوهر نشست و این معنی هرگز در دل وی نگذشته بود پس فقرا پیش وی آمدند
تا وی را بزاویه شیخ برند و بجای وی بنشانند وی بگریست و گفت مرا چه صلاحیت
این کار است من مرد بازاری ام و امی و طریق فقرا و آداب ایشان نمیدانم و بر من مردمان را
حقوقست و مرا با ایشان معاملاتست گفتند این امریست آسمانی و ترا ازین چاره نیست
خدای تعالی ترا تایید و تعلیم کند هرچه در بایست باشد گفت مرا چند از مهلت
دهید که ببازار روم و حقوق مسلمانان از گردن خود بیرون کنم پس ببازار رفت
و حق هر کس را ادا کرد و آنگاه بزاویه شیخ درآمد و صحبت فقرا لازم گرفت فضائل سیم
جوهر اوله من الفضایل والکمالات ما تطول ذکره فسبحان الکریم المنان ذلك
فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ **احمد بن الجعد و شیخ سعید**
کرکبی **نحوی ابو عیسی است** امام یافعی گوید رحمه الله در بلاد یمن دو شیخ بودند
یکی شیخ کبیر عارف بالله شیخ احمد بن الجعد و دیگری شیخ کبیر عارف و شیخ سعید
هریك از اصحاب و تلامذه بودند روزی شیخ احمد با اصحاب خود عزیمت زیارت بعضی
از کذشتکان کرده بود بشیخ سعید رسید شیخ سعید نیز موافقت کرد چون مقدار
راه رفتند شیخ سعید پشیمان شد از موافقت ایشان و بازگشت و شیخ احمد عزیمت خود

برفت و زیارت کرد و باز آمد بعد از چند روز دیگر شیخ سعید بیرون آمد با اصحاب
خود و عزیمت همان زیارت کرد شیخ احمد ویرا در راه پیش آمد و باهم اتفاق کردند شیخ
احمد شیخ سعید را گفت فقرا بر تو حقی متوجه شده است که آن روز از موافقت ایشان
برگشتی شیخ سعید گفت بر من هیچ حق متوجه نشده است شیخ احمد گفت بر خیز و انصاف
ده شیخ سعید گفت هر که ما را برخیزاند شیخ سعید گفت هر که ما را برخیزاند
او را بنشانیم شیخ احمد گفت هر که ما را بنشاند او را مبتلا کردانیم پس بهریك از آن دو بزرگ
آنچه آن دیگری یك گفته بود رسید شیخ احمد مقعد شد و بر جای بماند تا آن وقت
که بحق تعالی پیوست و شیخ سعید مبتلا شد بآنکه تن خود را میکند و می برید تا بجوار
حق پیوست امام یافعی می گوید که احوال فقرا از شمشیرهای برنده تیزتر است چون
اصحاب در احوال با یکدیگر برابر باشند احوال ایشان در یکدیگر سرایت می کند و اگر برابر
نباشند حال ضعیف در قوی سرایت میکند دون المسبوق هذا هو الظاهر والله اعلم
بحقیقة الحال **شیخ نجم الدین عبد الله بن محمد الاصفهانی رحمه الله** وی شاگرد
شیخ ابو العباس المرسی است سالهای بسیار مجاور مکه بوده و مناقب وی بسیار
و کرامات وی بی شمار یکی از علمای یمن گفته است که پدرم خود را بیمار گذاشتم و بحج
رفتم و چون بمکه رسیدم و حج گذاردم خاطر من بجهت پدر پریشان بود با شیخ نجم
الدین گفتم چه شود که خاطر بران داری که در بعضی مکاشفات خود بر احوال پدر من
مطلع شوی و با من بگویی در حال بنگریست گفت اینك از بیماری صحت یافته است

و بر بالای سر خود مسواک میکند و کتابهای خود را گرد خود نهاده و صفت
حلیهٔ وی چنین و چنین است و نشانیهای راست باز داد و وی را هرگز ندیده بود روزی
همراه جنازهٔ یکی از اولیاء الله بیرون آمده بود چون مُلَقِّن که یکی از کبار فقها بود بر
سر قبر بنشست که تلقین کند شیخ نجم الدین بخندید یکی از شاگردان سبب خنده را پرسید
وی را زجر کرد بعد از آن گفت چون ملقن آغاز تلقین کرد صاحب قبر گفت هیچ
تعجب نمی کنید از مرده که تلقین زنده می کند وی را گفتند هرگز زن خواسته گفت هرگز
زن نخواسته ام و طعامی هم نخورده ام مگر آن را که پخته باشد شیخ وی در بلاد عجم
وی را گفته بود که زود باشد که در دیار مصر با قطب ملاقات کنی بطلب قطب بیرون آمدم
و در راه جمعی حرامیان وی را بگرفتند که تو جاسوسی و وی را ببستند و نگاه داشتند می گوید
ناگاه پیری دیدم که بر من فرود آمد همچنان که بازی بر شکاری فرود آید و مرا بگشاد
و گفت برخیز ای عبد الله که مطلوب تو منم پس برفتم تا بدیار مصر رسیدم هیچ مطلوب
خود را نشناختم و ندانستم که کجاست تا آنکه روزی گفتند که شیخ ابو العباس مرسی
آمده است جمعی فقرا گفتند بیایید تا برویم و بر وی سلام کنیم چون چشم من بر وی
افتاد بشناختم که وی همانست که مرا از بند بگشاد و نیز نشانی گفت که حاضران دانستند
خدمت صحبت وی را لازم گرفتم تا آن وقت که از دنیا برفت چون شیخ وی وفات کرد
متوجه مکه شد در راه بقبر شیخ شیخ خود رسید شیخ ابو الحسن شاذلی رضی الله عنه
شیخ شیخ خود با وی سخن گفت و گفت بمکه رو و آنجا بنشین چون بطواف حرم شریف

رسید

٣٤٧

رسید شنید که هاتفی گفت قَدِمْتَ اِلی خیرِ بلدٍ بشرِ اهله پس مجاور مکه می بود تا در سنه
احدی و عشرین و سبعمائه از دنیا برفت و وی را نزدیک بقبر فضیل عیاض
نهادند و وی را بظاهر در اوقات مجاورت بیرون مکه در مقام دورتر از عرفات
ندیدند اما بحسب باطن دانستن و رجوع بعلمای باطن است بعضی از اولیاء الله
گفته اند که از زیارت رسول صلی الله علیه و سلم روی بمکه داشتم در فکر شیخ نجم
الدین افتادم که هرگز بمدینه شریف نرفت و زیارت نکرد و بحسب باطن بر وی
اعتراض می کردم ناگاه سر بالا کردم دیدم که شیخ نجم الدین در هوا بجانب مدینه
می رود مرا آواز داد و گفت یا محمد و با من سخنان گفت روزی بعضی اصحاب
وی با وی گفتند که مردم بر شما انکار بسیار دارند که بزیارت رسول صلی الله
علیه و سلم نرفته اند و نمی روند گفت منکر از دو بیرون نیست متشرع است یا محقق
اگر متشرع است با وی بگوی که بنده را روا هست که بی اذن خواجهٔ خود بسفر رود و اگر
محقق است بگوی که کسی که همیشه با تست و پیش تو حاضر است هرگز در طلب وی
سفر میکنی بخط یکی از اکابر خراسان یافته اند که در تاریخ سنه ثلاث و سبعمائه
بشرف سعادت زیارت حرم مکه زادها الله مشرفاً شدم و در آن وقت شیخ حرم
شیخ نجم الدین اصفهانی بود بخدمت وی رسیدم روزی از من پرسید که آن
حدیث بتو رسیده است که بدلاء امتی اربعون اثنا عشر فی العراق وثمانیة وعشرون
فی الشام گفتم رسیده است اما مرا مشکل می شود که چون این طایفه هیچ

طایفه است من حیلی ... دوازده
در عراق اند و بیست و هشت در شام

در شام و عراق می باشند شیخ فرمود که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم جمیع عالم
دو قسم کرده است نصف غربی و نصف شرقی از عراق نصف شرقی خواسته و از شام
نصف غربی پس عراق و غیر آن چون خراسان و هندوستان و ترکستان و سایر بلاد شرقی
در عراق داخل است و شام و غیر آن چون بلاد مصر و مغرب همه در شام داخل است ناقل
نوشته است که درین وقت در خاطر من افتاد که از حال قطب الدین یحیی جامی نیشابوری
سوال کنم پیش آنکه من سوال کنم فرمود که خواجه قطب الدین یکی از آن دوازده تن است
که در عراق اند **خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشابوری** کنیت وی ابو الفضل است و
جامی الاصل است و نیشابوری المولد بعلوم ظاهری و احوال باطنی موصوف و معروف
بوده و بصحبت شیخ رکن الدین علاء الدوله و شیخ صدر الدین اردبیلی و شیخ شرف
الدین درکزینی رسیده است و هفت بار حج گذارده است روزی بجانب صحرا بسیر رفته
و کله خود رفته بود انجا وی را داعیه زیارت بیت الله قوی شد و هم از انجا روانه گشت
و این واقعه را باصحاب نوشت دی روز باطایفه به نیت ابتهاج و انتهاج بطرف صحرا
و نتاج گذری افتاد **رباعی** با دوست بگلزار شدم رهگذری
بر گل نظری فکندم از بیخبری دلدار بطعنه گفت شرمت بادا
رخسار من اینجا و تو در گل نگری ناگاه غیرت الهی از کمینگاه ولا تدع مع الله بیرون تاخت
و کمند جذبة من جذبات الحق در گردن دل ممتحن انداخت گر بیابید بجویش موی
کشانش آرید بوطن نا رفته و ندیده و تفکر را گذاشته هم از طرف صحرا باشارت

وشیخ صفی الدین اردبیلی

وادن فی الحج یأتوک رجالا بر صوب خانه معلا روان گشت چون بسر وادی صاحب کبد
آهوی بیچاره بکمندت اسیر توفی رحمه الله من جمادی الآخر سنه اربعین و سبعمایه
و قبر وی در بیرون درب فیروزآباد است بهراة **ابو محمد عبد الله المرجانی المغربی
رحمه الله تعالی** از بزرگان مشایخ و اکابر صوفیه بوده وی را
گفتند که فلان گفت که در وقتی که شیخ سخن می گفت از آسمان تا دهان او عمودی دیدم
از نور چون شیخ خاموش گشت آن عمود منقطع گشت وی خاموش شد توفی رحمه الله
بتونس سنه تسع و تسعین و ستمایه **ابو عبد الله المعروف بابن المطرف الاندلسی** رحمه الله
وی مجاور مکه بوده در هر شبانروزی ورد داشته که پنجاه اسبوع طواف کردی
در سنه سبع و سبعمایه از دنیا برفته و پادشاه مکه از غلبت اعتقاد که نسبت
بوی داشته تابوت وی را بر دوش خود گرفته امام یافعی گوید که بعضی از اصحاب شیخ
ابو محمد بکری مغربی که چون از دنیا برفت شیخ نجم الدین اصفهانی گفت که مراد العلم
من الحجاز بامن گفت که شیخ محمد را عزیمت زیارت نبی صلی الله علیه و سلم شد بوداع
شیخ ابو عبد الله بن مطرف آمد شیخ ابو عبد الله گفت من شنیده ام که در فلان منزل
آب نیست سختی بسیار خواهید کشید اما عاقبت باران خواهد بارید ما چهار کس بودیم
چون بآن منزل رسیدیم همچنانکه گفته بود آب نبود در راه در آمدیم هوا بسیار گرم شد
و تشنگی غلبه کرد و با ما اندک آبی بود یکی خواست که آن آب را بخورد شیخ ابو محمد گفت
که مخور اگر میخوری می میری و همین گلوی خود بآن تر کن بعد از آنکه سختی بسیار کشیدیم

کشتیم از تشنگی و گرما و هیچ سایه نیافتیم که ساعتی بنشینیم شیخ ابومحمد پرسید که
شیخ ابوعبدالله چه گفته بود گفتم که گفته بود که سختی بسیار خواهید کشید گفت
سختی ازین بیشتر نمی باشد که ما در آنیم پرسید که دیگر چه گفت گفتم گفت که در آخر باران
خواهد آمد و سیراب خواهید شد گفت بشارت باد شما را باران ناگاه دیدم
که پاره ابر ازین طرف پیدا آمد و بلند می شد تا بالای سر ما رسید بباریدن
گرفت و سیل روان شد و آب خوردیم و وضو ساختیم و غسل کردیم و آب برگرفتیم
و روان شدیم چون گامی چند برفتیم از باران هیچ اثر نیافتیم شیخ سلیمان
ترکمانی موصلی رحمه الله وی در دمشق بوده کهنه قبائی چرکین در بر و از جای
کم بر خواستی و سخن کم گفتی بعضی از علمای با جلالت و بزرگی پیش وی نیازمندی
میکردند و می نشستند می گویند که در ماه رمضان چیزی می خورده است و نماز نمی
گذارده اما وی را کشف و اطلاع بر مغیبات می بوده و اخبار از آن می کرده اما یافعی
گوید که می تواند بود که آن نماز ناکردن و روزه ناداشتن وی از قبیل ستر حال و تلبیس بوده
باشد و در وقتی از اوقات نماز کرده باشد که کسی ندیده باشد و چیزی که در دهان نهاده
در گلوی وی در نیامده باشد و مثل این بسیار ازین طایفه مشاهده کرده اند چنانچه
از قضیب البان موصلی و شیخ ریحان و غیر ایشان منقول است توفی الشیخ سلیمان سنه
اربع و عشر و سبعمائه شیخ عدی رحمه الله تعالی وی از عقلاء مجانین بوده است
و از وی انواع کرامات و خوارق عادات ظاهر شد اهل دمشق همه مرید و معتقد

بوده اند

429

بوده اند و بر ایشان حکم می کرده است چنانکه مالک بر مملوک کند روزی یکی از بزرگان
دمشق را فرمود که برای درویشان فکر دعوتی بکن آن شخص ترتیب دعوتی کرد و قوالان
طلبید و درویشان مشهور را آنجا خواند چون ایشان جمع شدند شیخ کردی به آن خانه
در آمد و آنجا قالبهای شکر دید که نهاده است صاحب خانه را گفت که آن قالبها را در حوض
انداخت و درویشان شربت میخوردند و سماع میکردند تا آخر روز بعد از آنکه چیزی
بخوردند و باز گشتند شیخ علی کردی با صاحب خانه گفت که آن قالبها را از حوض
بیرون آر همه را بیرون آورد همچنان درست که در اول بود و هیچ از آن نگداخته
بود بعد از آن صاحب خانه را گفت تو بیرون رو و در را بر روی من قفل کن و پیش
من میا الا بعد از سه روز چنان کرد روز دوم در راهی بشیخ علی رسید و بروی
سلام کرد و بعد از آن بخانه رفت در را همچنان بسته دید در را بگشاد دید که رخامها
فرش خانه را کنده است پیش وی آمد و گفت ای سیدی چرا فرش خانه مرا کندی گفت
روا باشد که تو مرد نیکو باشی و بر رخام حرام ضیافت درویشان کنی گفت ای سیدی
این میراث پدر منست شیخ بخشم شد و وی را رها کرد و برفت آن شخص کاشفات
شیخ را دانست تامل بسیار کرد بخاطرش آمد که یکبار رخامها را کنده بودند و اصلاح
کرده استا در کار آن کار کرده بود طلب کرد و بمبالغه تمام از وی استفسار نمود آخر
اعتراف کرد که رخام ترا فروخته بودم و رخام مسجد بجای آن بکار برده در آن
وقت که شیخ شهاب الدین سهروردی برسالت بدمشق آمده بوده است با اصحاب

مراد ازین قالبها قالبها است از شکر

گفته است که بزیارت شیخ علی کردی می رویم گفته اند که وی مردیست که نماز نمی گذارد
و اکثر اوقات مکشوف العورة می گردد شیخ گفت البته ویرا می بینم شیخ سوار شده و چون
بمنزل وی رسیده فرود آمده چون شیخ علی دیده است که وی نزدیک رسیده عورت
خود را کشف کرده است شیخ فرموده است که ما را این از تو باز نمی دارد امروز ما مهمان
توییم پس نزدیک شد و سلام کرد و بنشست ناگاه دو حمال بیامدند و با ایشان طعام
بنیاد شیخ علی گفت که پیش شیخ نهید که مهمان ماست و شیخ را گفت که بسم الله که این
ضیافت تست شیخ بخورد و علی کردی را بزرگ داشت شیخ علی کردی در اوایل در مسجد
جامع می بوده است و ناگاه مجذوب دیگر که او را یاقوت می گفته اند بشهر دمشق
درآمد وی بیرون رفت و ساکن صحرا شد و بعد از آن بشهر نیامد تا انگاه که وفات
کرد

شیخ مفرج رحمه الله تعالی

وی از اهل صعید مصر است بسیار جلیل
القدر و کبیر الشان بوده است بنده بوده است حبشی ویرا جذبه رسیده قوی که شش
ماه طعام و شراب نخورد پنداشتند که دیوانه شده است هرچند زدند هیچ سودی
نداشت وی را بند کردند چون آمدند وی جایی بود و بند جایی ویرا در زندان کردند
چون آمدند ویرا در بیرون زندان یافتند چون این کرامتها از وی دیدند چند مرغ
بریان کرده پیش وی آوردند ویرا گفت بپرید همه زنده شدند و بپریدن گرفتند
باذن الله تعالی یکی از اصحاب وی او را روز عرفه در عرفات دید و یکی همان روز
در خانه خودش دید و تمام روز با وی بود چون دو شخص با هم رسیدند هر یکی گفت که دیده

بودند با هم گفتند میان ایشان نزاع شد یکی گفت که آن روز عرفه در عرفات بود بر صدق
او سوگند بطلاق خورد پس خصومت کنان پیش مفرج آمدند و آنچه میان ایشان
گذشته بود باز گفتند شیخ گفت هر دو راست گفته اید و زن هیچ کدام طلاق نشده است
یکی از اکابر میگوید که من از شیخ مفرج پرسیدم که صدق هر یک موجب کذب دیگرست
چون سوگند هیچ حانث نشده باشد و در آن مجلس که من این پرسیدم جماعتی علما
حاضر بودند شیخ اشارت بهمه کرد که درین مسئله سخن گویند هر کسی چیزی گفت اما
هیچکس جواب شافی نگفت اما در آن اثنا جواب آن بر من ظاهر شد شیخ اشارت بمن
کرد که جواب آن بگوی من گفتم چون ولی بولایت متحقق گردد و در آن معنی که
روحانیت او مصوّر بصورتی تواند بود که متمکّن شود می تواند بود که در وقت
واحد خود را بصورتهای متعدد بنماید چنانکه خواهد پس آنکس که ویرا در بعضی از آن
صور در عرفات دیده باشد راست دیده باشد و آنکه در بعضی دیگر از آن صور در
خانه خودش دیده باشد هم راست دیده باشد و سوگند هیچ یک حانث نشود
شیخ مفرج فرمود که جواب صحیح اینست که تو گفتی رضی الله عنه و نفعنا به

شیخ ابو العباس احمد مهوری رحمه الله

مهور موضعیست بمصر یکی از تاجران گفته است
که در سفر بودم و با من چهارپایی بود که قماش من همه بر وی بود چون بمصر در آمدم
و بمهور در آمدیم آن چهارپای از من گم شد هر چند طلب کردم هیچ جای نیافتم
بعضی از یاران مرا گفتند پیش شیخ ابو العباس مهوری رو تا وی دعایی کند

ومن نیز پیش از آن وی را می شناختم پیش وی رفتم و بر وی سلام کردم و حال خود با وی
بگفتم گوش بسخن من نکرد ولیکن گفت ما را مهمانان رسیده اند و چندین آردی باید
و چندین گوشت و حوایج دیگر ذکر کرد از پیش وی بیرون آمدم و گفتم والله دیگر هرگز
پیش وی نیایم و این درویشان غیر از حوایج خود چیزی نمی دانند پس بدین نیت رفتم
ناگاه سر شخصی پیش آمد که پیش وی چیزی داشتم وی را بگرفتم و گفتم که ترا نمی گذارم تا آنچه
پیش تو دارم بمن ندهی شصت درم بمن داد گفتم با این درمها معامله می کنم تا آنچه بر فتنه
بیاید با این هم برود بدرگاه خدای تعالی هر چه شیخ گفته بود بخریدم و چند درم زیادت
آمد با آن قند حلوا خریدم و همه را بحمال دادم و قصد شیخ کردم چون بنزدیک زاویه
شیخ رسیدم دیدم که چهارپای من بر در زاویه ایستاده است باز گفتم این چهارپای
من نیز دزدیده اند وی اینجا ایستاده است نخواهد بود بلکه مانند آنست چون نزدیک رسیدم
دیدم که چهارپای منست و قماشها همچنان بر پشت او گفتم آن یکی بسیار مرا با خود
بزاویه برم تا باز گم نشود باز گفتم که آنکس که سلامتش بمن رسانید برای من نگاه خواهد
داشت پیش شیخ در آمدم و آنچه آورده بودم بروی عرض کردم چون بحلوا رسید گفت
این چیست گفتم چیزی زیادت آمده بود باین دادم گفت این در شرط داخل نبود من نیز
چیزی زیادت کنم برخیز و قماشهای خود را ببازار بر و بفروش و تعجیل مکن و هر چه
می فروشی بهای آنرا فی الحال می ستان و مترس از آنکه بعضی تجار بیایند و بازار تو بشکنند
زیاده بدست راست منست و پایان در دست چپ من پس ببازار رفتم و قماشها را بهای

تمام

تمام زیادت بر معهود بفروختم و بها بستدم چون فارغ شدم تاجران از بحر و بر در رسیدند
چنانکه گویی بند بوده اند که ایشان را آزاد کرده اند

شیخ ریحان رحمه الله تعالی

وی در عدن می بوده است یکی از اخیار گفته است که شخصی بر ساحل دریا بود نزدیک
بعدن نتوانست که بعدن در آید که شب در آمده بود و دروازه بسته بود شب در ساحل
بماند و هیچ چیزی نداشت که شام بخورد ناگاه دید که شیخ ریحان بر ساحل است پیش
آمد و گفت ای سیدی در دروازه ببستند و هیچ ندارم که بخورم گفت این را ببین که
از من شام میخواهند نمیخواهند مگر هریسه گویا من هریسه پزیام گفتم ای سیدی
ازین چاره نیست ناگاه دیدم که کاسه هریسه حاضر شد اما روغن نداشت گفتم
ای سیدی روغن می باید گفت این رکوه را بکنار دریا بر و آب بیار تا وضو سازم رفتم
و آب آوردم آن رکوه را از من بستد و از آنجا روغن بر هریسه ریخت پس از آن بخوردم
و هرگز مثل آن نچشیده بودم و دیگری گفته است در ماه رمضان بین العشائین ببازار
رفتم تا برای اهل خود چیزی خرم ناگاه شیخ ریحان مرا پیش خود برد و بهوا بالا برد و بسیاری
من نگریستم و گفتم میخواهم که مرا بزمین باز گردانی گفت میخواستم که تفرج کنی اما تو نمیخواهی
بعضی از صالحان گفته است که روزی شیخ ریحان را گفتم خاطر بمن دار گفت مادام که این سر
درست است منش و اشارت بسر خود کرد من پنداشتم که مراد وی آنست که مادام که
زنده ام و مراد وی را ندانستم مگر روزی که بمرد بپای کوهی میگذشت بیفتاد و سر وی
بشکست و بران بمرد

شیخ علاء الدین الخوارزمی رحمه الله

وی [illegible] بوده است

امام یافعی گوید که وی دوازده روز بیک وضو نماز گذارد و پانزده سال پهلو بر زمین
ننهاد و چند روز می گذشت که طعام نمیخورد و هم امام یافعی گوید که شیخ علاء الدین
گوید که در بعضی از ساحلهای روم گوشه گرفته بودم چون روز عید فطر رسید بدهی
از دههای مسلمانان بجهت نماز عید رفتم چون باز آمدم آدمی دیدم که در خلوت من نماز
می گذارد و بر ریگی که بر در خلوت من بود هیچ اثر پای نبود تعجب کردم که از کجا در آمده است
بعد از ان بگریست گرسنگی زاری که من در فکر شدم که از برای وی چه آنم که روز عید است
التفات بمن کرد و گفت ای فلان فکر مکن که در غیب است آنچه تو نمیدانی ولیکن اگر خود
ثواب هست پیش آور برخواستم و ابریق بیاوردم و پیش ابریق دو گرده نان دیدم بزرگ
و گرم و مغز بادام بسیار آنرا برداشتم و پیش وی بردم نان بشکست و مغز بادام بثلثین من
ریخت و گفت بخور و از ان مغز بادام بمن می داد و من میخوردم و وی نمیخورد مگر یک مغز
بادام یا دو مغز بادام و من حضور آن طعام را عجب می دیدم گفت این را عجب مدار که خدای
تعالی را بندگان هست که هر جا باشند هر چه خواهند بیابند تعجب من زیادت شد گفتم
که از وی طلب مواخاة کنم گفت تعجیل مکن که باز بتو خواهم آمد ان شاء الله تعالی و باز
از نظر من غایب شد در حال و ندانستم که کجا رفت شب هفتم از شوال آمد و با من عقد مواخات
بست **امام عبد الله یافعی الیمنی رحمه الله تعالی** از کبار مشایخ وقت خود
بوده است عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی و وی را تصنیفات بسیار است از انجمله است
تاریخ مرآة الجنان و کتاب روضة الریاحین فی حکایات الصالحین و اشعار نیکو نیز

سح بسیار بحا

دارد

دارد وی گفته است که شیخ علاء الدین خوارزمی گفته است که شبی در بعضی از بلاد روم
در خلوت خود بعد از نماز خفتن بیدار نشسته بودم و در خلوت از اندرون بسته
دو مرد را دیدم با خود در خلوت ندانستم که از کجا در آمدند و ساعتی با من سخن گفتند و با یکدیگر
یاد احوال فقرا کردیم ذکر مردی از شام کردند و بر وی ثنا گفتند و گفتند که نیکی بسیار
که بدانستی که از کجا میخورد بعد از ان گفتند که سلام ما بصاحب خود عبد الله یافعی
برسان گفتم او را از کجا می شناسید و وی در حجاز است و بر ما پوشیده نیست
برخواستند و پیش رفتند سوی محراب پنداشتم که نماز خواهند گذارد از دیوار
بیرون رفتند و هم وی گفته است که شیخ مذکور گفت در بعضی از ساحلهای شام
در ماه رجب سنه اثنین و اربعین و سبعمائه دو پیر در خلوت من در آمدند بعد
نماز پیشین و ندانستم که از کجا در آمدند چون بر من سلام کردند و مصافحه نمودند
با ایشان انس گرفتم گفتم که از کجا آمدید گفتند سبحان الله همچو تویی از این
حال سوال میکند بعد از ان خشک پاره نان جو داشتم پیش ایشان آوردم گفتند
نه از بهر این آمده ایم گفتم پس از بهر چه آمده اید گفتند آمده ایم و ترا وصیت می کنیم
برسانیدن سلام بعبد الله یافعی گفتند که بگو بشارت باد ترا گفتم وی را از کجای
شناسید گفتند با وی رسیده ایم و وی بما رسیده است گفتم شما را در زیارت
رسانیدن اذنی هست گفتند آری و چنان ذکر کردند که از پیش باد دانی می آیند که
ایشان را هست در شرق و فی الحال غایب شدند و هم وی گفته که در اوایل حال نزد

بوده‌ام که بطلب علم مشغول باشم که موجب فضیلت و کمال است یا بعبادت که متمم حلاوت
و سلامت از آفت قیل و قال است و درین کشاکش و اضطراب مرا نه خواب ماند و نه
قرار کتابی داشتم که روز و شب بمطالعهٔ آن می کردم شبی بدین بیقراری آنرا بکشودم
ورقی دیدم در وی که هرگز ندیده بودم و در وی بیتی چند نوشته که از کسی نشنیده بودم
و آن ابیات این بود **شعر** کن عن همومک معرضا ٭ وکل الامور الی القضا
فلربما اتسع المضیق ٭ وربما ضاق الفضاء ٭ چون این ابیات را خواندم گویا
آبی بر آتش من زدند و شدت و حرارت قلق مرا نشاندند **شیخ شهاب الدین السهروردی
المقتول رحمه الله تعالی** نام وی یحیی بن حبش است و بعضی وی را منسوب
بسیمیا داشته‌اند و حکایت کنند که روزی با جماعتی از دمشق بیرون آمد بدیرا
گوسفندی رسیدند آن جماعت گفتند ما را یکسر گوسفندی باید یکسر گوسفند که
وده درم به ترکمانی که صاحب گوسفند بود دادند وی مضایقه میکرد که گوسفند
خوردتر ازین بگیرید شیخ اصحاب را گفت شما بروید و گوسفند را ببرید و من وی را خشنود
سازم ایشان پیش رفتند و با وی سخن میگفت و دل وی را خوش میکرد تا ایشان دور
تر رفتند وی هم در پی ایشان برفت ترکمان در پی وی میرفت و فریاد میکرد چون
بوی رسید دست چپ وی را بگرفت و بکشید که کجا میروی دست وی از شانه
جدا شد و در دست ترکمان بماند و خون میرفت ترکمان بترسید و دست وی را بینداخت
و برفت آنرا برداشتند و چون بیاران رسید در دست وی مندیلی بود و بس امام یافعی میگوید

بد کاری رها کرد اینهاست و بدا کسانی که این کار رها کنند و بدا علمی که مفضی بچنین
کار رها کردن بود در تاریخ امام یافعی مذکور است که وی را بحلب در عقیده و باعتقاد
حکماء متقدمین متهم می داشتند چون بحلب رسید علما بقتل وی فتوی
داده‌اند و بعضی گفته‌اند که وی را بگرسنگی بکشتند طعام از وی باز گرفتند تا بمرد
و عمر وی سی و شش یا سی و هفت رسیده بود وکان ذلک فی سنه سبع وثمانین
وخمسمائه و اهل حلب در شان وی مختلف بودند بعضی وی را بالحاد و زندقه نسبت
میکردند و بعضی بکرامات و مقامات اعتقاد داشتند و می گفتند بعد از قتل
شواهد بسیار بر کرامات وی ظاهر شد **شیخ اوحد الدین حامد الکرمانی قدس سره**
وی مرید شیخ رکن الدین سنجاسی است و وی مرید شیخ قطب الدین ابهری و وی مرید
شیخ ابو النجیب سهروردی و بسیار بزرگ بوده است و بصحبت شیخ محی الدین العربی
رسیده بوده است و شیخ در کتاب فتوحات و بعضی رسایل دیگر از وی حکایات
کرده است در باب ثامن از فتوحات میگوید که شیخ اوحد الدین کرمانی گفت که در جوانی
خدمت شیخ خود میکردم و در سفری بودیم و وی در عماری نشسته بود و وی
شکم داشت چون بجایی رسیدیم که آنجا بیمارستانی بود درخواست کردم که اجازت
دهد که داروی بستانم که نافع باشد چون اضطراب مرا دید اجازت داد برفتم دیدم
که شخصی در خیمه نشسته و ملازمان وی بپای ایستاده و پیش من آمد و دست
مرا بگرفت و گفت حاجت تو چیست حال شیخ را با وی بگفتم فی الحال داروی حاضر

و این موافق می‌نماید با آنکه شیخ شمس الدین تبریزی گوید
که در شهر دمشق شیخ شهاب الدین مقتول را
...

کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم شمع را همراه می‌آورد ترسیدم که شیخ آن را به
بیند و بیرون آید سوگند بوی دادم که باز گرد باز گشت پیش شیخ آمدم و دارو آوردم
و آن اکل امر و اختیار که شیخ کرده بود با شیخ گفتم شیخ تبسم کرد گفت چون اضطراب ترا
دیدم بر تو شفقت آمد لاجرم ترا اجازت دادم چون انجا رسیدی ترسیدم که آن
شخص که امیر آن موضع است بتو التفات نماید و شرمنده شوی از هیکل خود مجرد
شدم و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی بنشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم
و کردم آنچه دیدی و در بعضی تواریخ مذکور است که وی چون در سماع آمدی پیراهن
مریدان را چاک کردی و سینه بر سینه ایشان نهادی چون ببغداد رسید خلیفه پسر صاحب
جمال داشت این سخن بشنید گفت آن مبتدع است و کافر اگر این گونه حرکتی کند وی را بکشم
چون سماع گرم شد شیخ بکرامت دریافت و گفت **رباعی** سهلست مرا بر سر خنجر بودن
در پای مراد دوست بی سر بودن ٭ تو آمده که کافری را بکشی ٭ غازی چو توئی
رواست کافر بودن ٭ پسر خلیفه سر بپای شیخ نهاد و مرید شد قال بعض الکبرا
قدس الله تعالی اسرارهم نزد اهل تحقیق و توحید آنست که کامل آنکس بود که جمال مطلق
حق سبحانه و تعالی در مظاهر کونی حسی مشاهده کند به بصر همچنانکه مشاهده میکند
در مظاهر روحانی ببصیرت یشاهدون بالبصیرة الجمال المطلق المعنوی بما یعاینون
بالبصر الحسن المقید الصوری و جمال با کمال حق سبحانه و تعالی دو اعتبار دارد یکی اطلاق
که حقیقت جمال ذاتی است من حیث هی هی و عارف این جمال مطلق را در فنا فی الله مشاهده

توانند

توانند کرد و یکی دیگر مقید و آن از حکم تنزل حاصل آید در مظاهر حسیه یا روحانیه
پس عارف اگر حسن بیند چنین بیند و جمال را جمال حق داند متنزل شده بمراتب کونیه
و غیر عارف را که چنین نظر نباشد باید که بخوبان ننگرد تا بتیه حیرت در نماند
و از اهل طریق کسانی اند که در عشق بمظاهر صوری زیبا مقید اند و چون سالک را در صدد
عدم ترقی باشد در معرض احتجاب بود چنانکه بعضی از بزرگان قدس الله تعالی
ارواحهم از آن استعاذت کرده اند و فرموده اند نعوذ بالله من التنکر بعد
التعرف و من الحجاب بعد التجلی و تعلق این حرکت حسی نسبت با این سالک از صورت
ظاهر حسی که بصفت حسن موصوف بود تجاوز نکند هر چند شهود و کشف بیش مفید
دست داده بود و اگر آن تعلق و میل حسی از صورت منقطع شود بصورت دیگر
که بحسن آراسته باشد پیوند گیرد و دایما در کشاکش بماند و تعلق و میل بصورت فتح
باب فتنه و حرمان و آفت و خذلان او شود اعاذنا الله عز و جل و سایر الصالحین
من شر ذلک حسن ظن بلکه صدق اعتقاد نسبت بجماعتی از اکابر چون شیخ احمد غزالی
و شیخ اوحد الدین کرمانی و شیخ فخر الدین عراقی قدس الله تعالی اسرارهم که بمطالعه جمال
مظاهر صوری حسی اشتغال می‌نموده اند آنست که ایشان در انجا مشاهده جمال مطلق
حق سبحانه و تعالی می‌کرده اند و بصور حسی مقید نبوده اند و اگر از بعضی کبرا نسبت
با ایشان انکاری واقع شده است مقصود از آن آن بوده باشد که محجوبان آن را دستور
نسازند و قیاس حال خود بر حال ایشان نکنند و جاودان در حضیض خذلان و اسفل

السافلین در طبیعت نمانند والله اعلم باسرارهم وخدمت شیخ اوحد الدین را نظمهای
لطیف از مثنوی وغیره هست و در آخر کتاب مصباح الارواح میگوید شعر
تا جنبش دست هست مادام ٭ سایه متحرکست ناکام ٭ چون سایه ز دست
یافت پایه ٭ پس نیست خود اندر اصل سایه ٭ چیزی که وجود او بخود نیست ٭
هستیش نهادن از خرد نیست ٭ هستست ولیک هست مطلق ٭ نزدیک حکیم
نیست جز حق ٭ هستی که بحق قوام دارد ٭ او نیست ولیک نام دارد ٭
بر نقش خود است فتنه نقاش ٭ کس نیست درین میان تو خوش باش ٭ خود گفته
حقیقت و خود اشنید ٭ وان روی که خود نمود خود دید ٭ بس یاد یقین که نیست والله
موجود حقیقی سوی الله رباعی اوحد تو در دل همیزنی آخر دل کو ٭ عمریست
که راه میروی منزل کو ٭ در دنیی دون وفا میکردی ٭ پنجاه و دو چله داشتی
حاصل کو رباعی جز نیستی تو نیست حاصل بخدای ٭ ای هشیار از خویشتن ست
هستی بخدای ٭ کر زانکه بحق بتی پرستی روزی ٭ حقا که رسی ز بت پرستی بخدای
رباعی اسرار حقیقت نشود حل بسوال ٭ نی نیز بدرباختن حشمت و مال ٭
تا دل خون نکنی دیده و دل پنجه سال ٭ هرگز ندهند راهت از قال بحال ٭ نام تو ادای حرف
بیرون ز حد ست ٭ وز چشمه لطف آب حیاتم مدامست ٭ علت نا جد او حد آمد حرفی
علت بگذار کاینک اوحد احد است امیر سید قاسم تبریزی قدس الله تعالی سره در اوایل
ارادت بشیخ صدر الدین اردبیلی رحمه الله داشته و بعد ازان بصحبت شیخ صدر الدین علی

یعنی از جهت [illegible] حق پرستی
منه

حاشیه
مراد بعلت امکانست و بیرون از علت
خروج است از احکام امکان و تقیدات آن
مستقل مرو صرف بجناب
الهی

یمنی که وی از اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی بوده قدس الله تعالی روحهما رسیده
و نسبت ارادت وی را بخط بعضی معتقدان وی دیده ام در آنجا شیخ صدر الدین علی یمنی نوشته
بود نه شیخ صدر الدین اردبیلی و چنین استماع افتاده که خدمت سید قدس سره شیخ
علی یمنی را بسیاری پسندیده اند و اظهار ارادت میکرده بالجمله اهل روزگار در قبول
و انکار وی دو فرقه اند از وی دو اثر مانده است یکی دیوان اشعار مشتمل بر حقایق
و اسرار وی که انوار کشف و عرفان و آثار ذوق و وجدان از آن ظاهرست و دیگر جماعتی
که خود را منسوب بوی میدارند و مرید وی می شمارند این فقیر بعضی از ایشان را دیده
و احوال بعضی شنیده اکثر ایشان از ربقه دین و اسلام خارج بوده اند و در دایره اباحت
و تهاون بشرع و سنت داخل و می شاید که منشأ این آن بوده باشد که مشرب توحید بر
خدمت سید قدس سره غالب بوده و نظر وی بر جمیع امور بر مبدأ داشته با شغل و باطن
اغراض و اعتراض را بالکلیه طی کرده بوده و بمقتضای کرم ذاتی که داشته است
فتوحات و نذوری که میرسیده همه صرف لنکر می شده اصحاب نفس و هوا را انجا
مقصود حاصل بوده و مانعی نه جماعتی از اهل طبع مجتمع شده بوده اند و از اهل
وی سخنان می شنیده اند و از سر نفس و هوا در آن تصرف میکرده و آن را مقدمه
اشتغال بمشتهیات نفس و اعراض از مخالفات هوا می ساخته و در وادی اباحت
و تهاون بشریعت می افتاده صوفی از همه پاک یکی از درویشان وی را دیدم پیری بود
روشن و ظایف طاعت را بجای می آورد و دوام ذکر و آگاهی داشت [illegible]

کفت من دو بار بخدمت وی رسیده ام یکبار در هراة و یکبار در بلخ چون چند روز
در خدمت وی بودم کفت بولایت خود باز رو و در میان ایشان مباش که صحبت ایشان
ایشان را ضرر میکند بعضی از عزیزان میفرمود که در ان وقت که خدمت سید در
سمرقند بود با وی ملاقات کردم در اثنای معارف که میکفتا ن صدیق اکبر رضی الله
عنه نقل بسیار میکرد و هربار که صدیق اکبر میکفت رقت میکرد و قطرات اشک
از چشم وی میریخت مریدان می کفتند که وی اکنون در مقام ابو بکر است و بعضی دیکر
از عزیزان که بصحبت وی رسیده بودند میکفتند که ما کرامتی از وی کسی ندیده ایم
و بعضی از مردم خرجرد جام که در قبول و انکار غالبا از تعصب خالی بوده اند وی
بعضی کرامتها که این طایفه را می باشد نقل میکرد عزیزی که بر سخن وی همه اعتماد هست
از بعضی مسافران معتمد نقل کرد که از تربت مقدسه جام بعزیمت مشهد مقدس طوس
علی ساکنه السلام شبکیر پکاه کرده بوده اند در راه که میرفته اند در جانب خرجرد
جام روشنایی در نظر ایشان آمده بوده است که از زمین مرتفع شده و باسمان رسیده
در تعجب مانده اند که آن چه روشنایی است هم شب بخرجرد رسیده اند دیده اند که
آن روشنایی در جانب لنکر خدمت سید است قدس سره چون بلنکر آمده اند و قصد زیارت
کرده اند چنان مشاهده افتاده که آن نوریست که از خانه که مرقد وی در انجاست می تابد
و از بعض درویشان چنان دریافته ام که توجه بمرقد منور وی موجب جمعیت تمام است
والله تعالی اعلم و خدمت مخدومی خواجه ناصر الدین عبید الله مد الله تعالی ظلاله

ارشاده

ارشاده فرمودند که خدمت سید قدس سره حضرت خواجه بزرک خواجه بهاء الحق و الدین
قدس الله سره در نواحی ابیورد دیده بود و صحبت داشته و طریقه ایشان را معتقد
بود و از وی فهم می شد که خود را بر این طریق می داشت و دیکر فرمودند که خدمت سید
قدس سره میکفت که هر جا که میرسیدم از مجذوبان می پرسیدم و خود را بصحبت
ایشان میرسانیدم و چون بروم رسیدم کفتند اینجا مجذوبی هست مولانا جامی
نام چون پیش وی رفتم وی را بشناختم که در اوان تحصیل در تبریز دیده بودم با وی
کفتم که ترا چه شد بزبان رومی کفت هر صباح که برمیخواستم مردی بودم در تفرقه
افتاده مرا یکی این طرف می کشید و یکی آن طرف بامدادی برخاستم مرا چیزی فرو کرفت
که از همه خلاص شدم فرمودند که این سخن را چند بار از خدمت سید شنیدم متغیر
می شد و قطرات اشک از چشم وی معلوم می شد که آن سخن در آن وقت که آن عزیز
فرموده در وی تاثیر بسیار کرده بوده است و در بعضی از رسایل خود آورده که در
تاریخ سنه تسع و سبعین و سبعمائه که در شهر هراة در خانقاه جدیدی در جوار
مولانا ظهیر الدین خلوتی رحمه الله ساکن بودیم ناکاه سحرکاه خدمت مولانا از خلوت
خود کریان بیرون آمد و روی بخلوت من نهاد و فریاد بر آورد که از برای خدای بکوی
که میکوید و نحن اقرب الیه من حبل الورید و شصت سال شد که میدوانندم هنوز
نرسیده ام از ارباب فقر عزیزی حاضر بود کفت این همان حکایت مجنون ماوراء
النهر نیست که بخانهای مردم رفتی و هرچند چیزی خوردی و چون بیرون آمدی

ازوی پرسیدندی که هیچ خوردی و چون بیرون آمدی تشنیع کردی که چیزی آن
کجا بود و هیچ نخوردم روزی میرزاده وی را بخانه برد و نعمت فراوان از هر جنس پیش
وی نهاد و بعد از آنکه دیوانه چندانکه خواست خورد شمشیر برکشید که دیگر بخور
دیوانه از ترس شمشیر آن مقدار دیگر که امکان داشت بخورد و گفت اگر میکشی
بکش که دیگر گنجایی خوردن ندارم چون دیوانه بیرون رفت از وی پرسیدند که هیچ
خوردی گفت نعمت فراوان بود اما از ترس شمشیر که چیزی توانستم خوردن تاریخ
سنه ثلثین و ثمانمایه پادشاه وقت را در جامع هراة شخصی زخمی زد چنان معلوم
شد که وی را دل نگر سید قدس سره خانه متقفل بوده بتوهم آنکه مگر بوقوف وی
بود از شهر عذر خواستند بجانب بلخ و سمرقند رفت و از آنجا مراجعت کرد و در خرجرد
جام متوطن شد و در سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه از دنیا رفت و قبر وی آنجاست
رحمه الله **حکیم سنایی غزنوی قدس الله تعالی سره** کنیت و نام وی ابو المجد مجدود
ابن آدم است وی با پدر شیخ رضی الدین علی لالا بنای عم بوده اند از اکابر
شعرا طایفه صوفیه است و سخنان وی را باستشهاد در مصنفات خود آورده اند
و کتاب حدیقة الحقیقة بر کمال وی در شعر و بیان اذواق و مواجید ارباب توحید
دلیلی قاطع و برهانی ساطع است از مریدان خواجه یوسف همدانی است و سبب توبه
وی آن بود که سلطان محمود سبکتکین در فصل زمستان بعزیمت گرفتن بعضی
از دیار کفار از غزنین بیرون آمده بود و سنایی در مدح وی قصیده گفته و میرفت

که بعرض رساند بدر گلخنی رسید که یکی از مجذوبان از حد تکلیف بیرون
رفته که مشهور بود بلای خوار زیرا که پیوسته لای شراب خوردی در آنجا بود آوازی
از وی شنید که با ساقی خود گفت پر کن قدحی بکوری محمودک سبکتکین
تا بخورم ساقی گفت محمود مردی غازیست و پادشاه اسلام گفت بس مردکی
ناخشنود است آنچه در تحت حکم وی در آمده در حیز ضبط نیاورده و میرود تا مملکت
دیگر گیرد یک قدح گرفت و بخورد باز گفت پر کن قدحی دیگر بکوری سناییک شاعر
ساقی گفت سنایی مردی فاضل و لطیف طبع است گفت اگر لطیف طبع بودی بکاری
مشغول بودی که وی را بکار آمدی گزافی چند در کاغذ نوشته که بهیچ کار وی نمی
آید و نمیداند که وی را برای چه کار آفریده اند سنایی چون آنرا شنید حال بر وی متغیر
شد و از تنبیه آن لای خوار از مستی غفلت هشیار شد و پای در راه نهاد
و بسلوک مشغول شد در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس الله تعالی روحه
مذکور است که خواجه حکیم سنایی در وقتی که محتضر بود در زیر زبان چیزی میگفت
حاضران گوش پیش دهانش بردند این بیت میخواند **شعر** بازگشتم زآنچه
گفتم زانکه نیست ؛ در سخن معنی و در معنی سخن ؛ عزیزی این را شنید گفت
عجب حالیست که در وقت بازگشتن از سخن نیز بسخن مشغول بوده است وی همواره
منزوی و منقطع می بود و از مخالطت اهل دنیا معرض یکی از ارباب جاه و جلال را
عزیمت آن بود که بملازمت و زیارت وی رود شیخ مکتوبی بر وی نوشته مشتمل

بسی لطایف ازان جمله این داعی را عقل و روح در پیش خدمتست ولیکن بنیه ضعیف دارد که طاقت تعقد و قوت تعهد ندارد اِنَّ الْمُلُوکَ اِذَا دَخَلُوا قَرْیَةً اَفْسَدُوهَا کلا مندرس چه طاقت بارگاه جباران دارد و شیر نده ناقچه تاب پنجه شیر زاده دارد باری غرامة داند که هر یک سراپرده حشمت ایشان درین خط مختصر زدند این ضعیف منزوی را رخت عافیت بغرب خانه غولان بردن و بضاعت قناعت را بهمراهان خضر و الیاس سپردن اکنون بنده کی که ذوالفضل اکبر یابن طایر زرّین دین و دنیا کرده است که گوشه دل این گوشه گرفته بتفقد ستایش خود خراب نکند که چشم حقیر این بنده نه سزای حشم قرین خداوندیست و من مقولاته قدس سره

یعنی ناقه که شیر کم خورده باشد

شعر بس که شنیدی صفت روم و چین ∴ خیز و بیا ملک سنایی ببین ∴ تا همه دل بینی و بی حرص و بخل ∴ تا همه جان بینی و بی کبر و کین ∴ پای نه و چرخ بزیر قدم ∴ دست نه و ملک بزیر نگین ∴ زر نه و کان ملکی زیر دست ∴ جو نه و اسب فلکی زیر زین ∴ و ایضا منه قدس سره **قطعه** این جهان بر مثال مردارست ∴ کرکسان گرد او هزار هزار ∴ این مر و را همی زند مخلب ∴ و آن مرین را همی زند منقار ∴ آخر الامر بگذرند همه ∴ وز همه باز ماند این مردار ∴ **قطعه** با همه خلق جهان اگر چه از آن ∴ بیشتر گمره و کمتر رهند ∴ تو چنان زی که بمیری برهی ∴ نه چنان چون تو بمیری برهند ∴ دلها همه آب گشت و جانها همه خون ∴ تا چیست حقیقت از پس پرده درون ∴ ای با علمت خرد ره گم کرده دون دون ∴ از تو دو جهان

پر و تو از هر دو برون ∴ قایم بخودی از آن شب و روز مقیم ∴ یمن ز سموم مشت و امید ز نسیم ∴ با مایه از آب و آتش باشیم ∴ چون سایه شدی ترا چه جنت چه جحیم ∴ برهین سیر بر سر سپاه آمد عشق ∴ بر کاف کمال کل کلاه آمد عشق ∴ بر میم ملوک ملک ما آمد عشق ∴ با این همه یک قدم ز راه آمد عشق ∴ مردی که ره عشق جان فرساید ∴ باید که بدون راه خود نگراید ∴ عاشق ره عشق چنان می باید ∴ کز دوزخ و از بهشت یادش ناید ∴ **رباعی** ای نیست شده ذات تو در پرده هست ∴ وی صومعه ویران کن زنار پرست ∴ مردانه کنون چو عاشقان می در دست ∴ گرد در کفر گرد و گرد سرمست ∴ ای من بتو زنده همچو مردم بنفس ∴ در کار تو کرده دین و دنیا بهوس ∴ کرمت بینم چو بنگرم با همه کس ∴ سردی همه از برای من باشد و بس ∴ در هجر تو گر دلم گراید بخسی ∴ در بر نگذارمش که سازد نفسی ∴ ور دیده نگه کند بدیدار کسی ∴ در سر نگذارمش که سازد نفسی ∴ چون چهره ما زکوی تو شد پر گرد ∴ زنهار بهیچ آبی آلوده مکرد ∴ اندر ره عاشقی چنان باید مرد ∴ کز دریا خشک آید و از دوزخ سرد ∴ **رباعی** ای عقل اگر چند شریفی و ز شو ∴ وی دل ز دلی بگرد و خون خون شو ∴ در پرده آن نگار دیگر گون شو ∴ بی چشم در آی و بی زبان بیرون شو ∴ ای عشق ترا روح مقدس منزل ∴ سودای ترا عقل مجرد محمل ∴ سیاح جهان معرفت یعنی دل ∴ از دست غمت

دست بسر پای بگل ویرا قصیده ایست رائیه زیادت از صد و هشتاد
بیت که آنرا رموز الانبیا و کنوز الاولیا نام نهاده بسی معارف و حقایق و لطایف
و دقایق در انجا درج کرده است و اولش اینست **شعر** طلب ای عاشقان خوش
رفتار ∴ طرب ای نیکوان شیرین کار ∴ تا کی از خانه هین ره صحرا ∴ تا کی از
خانه هین در خمار ∴ در جهان شاهدی و ما فارغ ∴ در قدح جرعه و ما هشیار
زین سپس دست ما و دامن دوست ∴ زین سپس گوش ما و حلقهٔ یار ∴
و ویرا ورای حدیقة الحقیقه سه کتاب مثنوی دیگر است هم بر وزن حدیقه اما مختصر
و از آنهاست این ابیات **شعر** ای به پرواز بر پریده بلند ∴ خویشتن را زها
شمرده ز بند ∴ باز پر سوی لا نمود و نمود ∴ رشته در دست صورتست هنوز
تا تو در بند جنس تالیفی ∴ تخته نقش کلک تکلیفی ∴ تاریخ تمامی حدیقه چنانچه
خود بنظم آورده سنه خمس و عشرین و خمسمائه بوده و بعضی تاریخ وفات ویرا
همین نوشته اند والله اعلم **شیخ فرید الدین عطار نیشابوری قدس الله تعالی سره**
وی مرید شیخ مجد الدین بغدادیست در دیباچهٔ کتاب تذکرة الاولیا که بوی منسوبست
میگوید که روزی پیش امام مجد الدین بغدادی درآمدم ویرا دیدم که میگریست گفتم
خیر است گفت زهی سپهسالاران که درین امت بوده اند بمثابهٔ انبیا علیهم السلام
که علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل پس گفت از آن میگریم که دوش گفته بودم خداوندا
کار تو بعلت نیست مرا ازین قوم گردان یا از نظارگیان این قوم گردان که قسم دیگر را طاقت

ندارم

ندارم میگریم شاید مستجاب شود و بعضی گفته اند که وی اویسی بوده است در سخنان
مولانا جلال الدین رومی گفته است قدس سره مذکور است که نور منصور بعد از
صد و پنجاه سال بر روح شیخ فرید الدین عطار تجلی کرد و مربی او شد گویند که سبب
توبهٔ وی آن بود که روزی در دکان عطاری مشغول و مشعوف معامله بود درویشی آنجا
رسید چند بار شیئاً لله گفت بدرویش نپرداخت درویش گفت ای خواجه تو چگونه خواهی
مرد عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچو من می توانی مرد عطار گفت بلی
درویش کاسهٔ چوبین داشت زیر سر نهاد و گفت الله و جان بداد عطار را حال متغیر
شد و دکان بر هم زد و باین طریق درآمد و گفته اند که مولانا جلال الدین رومی در وقت
رفتن از بلخ و رسیدن بنشابور بصحبت وی در حال کبر سن رسیده است و کتاب
اسرارنامه بوی داده و وی آنرا دایما با خود میداشته و در بیان حقایق و معارف
اقتدا بوی دارد چنانکه میگوید **شعر** گرد عطار گشت مولانا ∴ شربت از
دست شمس بودش ∴ و در موضع دیگر میگوید ∴ عطار روح بود و سنایی دو چشم او
ما از پی سنایی و عطار آمدیم ∴ و آن قدر اسرار توحید و حقایق اذواق و مواجید
که در مثنویات و غزلیات وی اندراج یافته در سخنان هیچ یک ازین طایفه یافته نمی
شود جزاه الله سبحانه عن الطالبین المشتاقین خیر الجزاء و من انفاسه الشریفة
غزل ای روی در کشیده ببازار آمده ∴ خلقی بدین طلسم گرفتار آمده
و این قصیده بیست بیت زیادتست و بعضی از اهالی آنرا شرح نیکو نوشته اند و در شرح

این بیت چنین مذکور شده یعنی ای آنکه روی خود را که نور ظاهر وجود است بروی پوشش تعینات و صور درکشیده و پوشیده باز ظهور آمده و خلقی بدین طلسم صور که بر روی این گنج مخفی کشیده بواسطه کثرت تعینات مختلفه و آثار متباینه گرفتار بُعد و هجران و غفلت و پندار غیریت گشته یا خود بواسطه سرایت پرتو جمال آن روی در روی پوش مظاهر و صور جمیله گرفتار بلای عشق و محبت گشته بعضی عاشق معنی اند بعضی عاشق صورت

شعر
تویی معنی و بیرون تو اسم است — تویی گنج و همه عالم طلسم است

و عشاق صورت بوهم خود ز معشوق دور افتاده نمیدانند که عاشق کیستند و دلربای ایشان کیست

میل خلق جمله عالم تا ابد — گر شناسند و گر نه سوی تست

و بعضی دستور تمام این قصیده را شرح کرده و از جهت اختصار برین قدر اقتصار افتاد و حضرت شیخ در تاریخ سنه سبع و عشرین و ستمائه بر دست کفار شهادت یافته و سن مبارک وی در ان وقت میگویند صد و چهارده سال بوده و قبر وی در نیشابور است رحمه الله تعالی

شیخ شرف الدین مصلح بن عبد الله السعدی الشیرازی رحمه الله تعالی

از افاضل صوفیه بوده و از مجاوران بقعه شریف شیخ ابو عبد الله خفیف قدس الله تعالی سره از علوم بهره تمام داشته و از ادب نصیبی کامل سفر بسیار کرده و اقالیم گشته و بارها بسفر حج پیاده رفته و در بتخانه سومنات درآمده و بت بزرگ ایشان را شکسته و از مشایخ کبار بسیاری را دریافته و بصحبت شیخ شهاب الدین رسیده و با وی در یک کشتی سفر دریا کرده و گفته اند که وی در بیت المقدس و بلاد شام مدتی

مدید سقایی میکرد و آب بمردم میداد تا بخضر علیه السلام رسید و ویرا از زلال انعام و افضال خود سیراب کرد وقتی ویرا با یکی از اکابر سادات و اشراف فی الجمله گفت و گویی واقع شد آن شریف حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که ویرا عتاب کرد چون بیدار شد پیش شیخ آمد و عذرخواهی نمود و استرضای وی کرد یکی از مشایخ منکر وی بود شبی در واقعه چنان دید که درهای آسمان گشاده شد و طبقهای نور نازل شد پرسید که این چیست گفتند برای سعدی شیرازیست که بیتی گفته که قبول حضرت حق سبحانه و تعالی افتاده آن بیت اینست

شعر
برگ درختان سبز در نظر هوشیار — هر ورقی دفتریست معرفت کردگار

آن عزیز چون از واقعه درآمد هم در شب بدر زاویه شیخ سعدی رفت که ویرا بشارت دهد دید که چراغی افروخته و با خود زمزمه میکند چون گوش کرد همین بیت میخواند وی در شب جمعه ماه شوال سنه احدی و تسعین و ستمائه از دنیا برفت رحمه الله تعالی

شیخ فخر الدین ابراهیم المشهور بالعراقی قدس الله تعالی روحه

وی صاحب لمعات و دیوان شعر وی مشهور است در صغر سن حفظ قرآن کرده بوده و بغایت خوش می‌خوانده چنانکه اهل همدان شیفته آواز وی بوده اند و بعد از آن بتحصیل علوم مشغول شده چنانکه گویند در سن هفده سالگی در بعض مدارس مشهوره همدان مشغول بوده روزی جمع قلندران بهمدان رسیده اند و با ایشان پسری صاحب جمال و بر وی مشرب عشق غالب چون آن پسر را بدید گرفتار شد ما لم کن

در همدان بودند با ایشان بود چون از همدان سفر کردند و چند روز بر آمد بی طاقت شد
در عقب ایشان برفت چون بایشان رسید برنگ ایشان بر آمد و همراه ایشان بهندوستان
افتاد و در شهر مولتان بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رسید گویند چون شیخ ویرا در خلوت
نشاندند و از جمله وی یک دهه گذشت وی را وجدی رسید و حالی بر وی مستولی شد این
غزل را گفت که شعر نخستین باده کاندر جام کردند و آنرا باواز بلند میخواند
و میگریست چون اهل خانقاه آنرا دیدند و آنرا خلاف طریقه شیخ دانستند طریقه ایشان
در خلوت جز اشتغال بذکر یا مراقبه امری دیگر نمی باشد آنرا بر سبیل انکار بسمع شیخ
رسانیدند شیخ فرمود که شما را ازینها منع است و ورا منع نیست چون روزی چند
بر آمد یکی از مقربان شیخ را گذر بر خرابات افتاد شنید که آن غزل را خراباتیان با چنگ
و چغانه می گفتند پیش شیخ آمد و صورت حال را باز نمود و گفت باقی شیخ حاکمند شیخ
سوال کرد که چه شنیدی باز گوی چون بدین بیت رسید که شعر چو خود کردند راز
خویشتن فاش عراقی را چرا بدنام کردند شیخ فرمود که کار او تمام شد بر
خاست و بدر خلوت عراقی آمد و گفت عراقی مناجات در خرابات میکنی بیرون آی بیرون
آمد و سر در قدم شیخ نهاد شیخ بدست مبارک خود سر او را از خاک بر داشت و دیگر ویرا
بخلوت نگذاشت و خرقه از تن مبارک خود کشید و در وی پوشانید و بعد از آن فرزند خود را
بعقد نکاح وی در آورد و ویرا از فرزند شیخ پسری آمد و یرا کبیر الدین محمد لقب کردند
بیست و پنج سال در خدمت شیخ بود چون شیخ را وفات نزدیک رسید وی را بخواند و خلیفه

خود ساخت و بجوار رحمت حق پیوست چون دیگران التفات شیخ را نسبت بوی مشاهده
کردند غرق حسد در ایشان بجنبید بپادشاه رسانیدند که اکثر اوقات وی بشعر می گذرد
و صحبت وی با پسران صاحب جمالست و ویرا استحقاق خلافت شیخی نیست چون شیخ عراقی
آنرا دانست عزیمت زیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرد و بعد از زیارت
بجانب روم رفت بصحبت شیخ صدر الدین قونوی رفت و از وی تربیت یافت جماعتی
فصوص میخواندند استماع کرد و در اثنای استماع آن لمعات را نوشت چون تمام کرد بنظر
شیخ آورد شیخ آنرا به پسندید و تحسین فرمود معین الدین پروانه از امراء روم
مرید و معتقد شیخ عراقی بود بجهت شیخ در توقات خانقاهی ساخت و هر روز
بملازمت شیخ آمدی و مبلغ زر همراه آوردی و به نیازمندی تمام گفتی شیخ ما را هیچ
کاری نمی فرماید و التفات نمی فرماید شیخ بخندید و گفت ای امیر ما را بزر نتوان فریفتن
بفرست و حسن قوال را بما رسان و این حسن قوال در جمال دلپذیر بود و در حسن صوت
بی نظیر و جمعی گرفتار وی بودند و در غیبت و حضور هوادار وی چون امیر تعلق
خاطر شیخ را بوی دریافت فی الحال کسی را بطلب وی فرستاد بعد از غوغای عاشقان
و دفع مزاحمت ایشان ویرا آوردند شیخ با امیر و سایر اکابر استقبال وی کردند
چون نزدیک رسیدند شیخ پیش رفت و بر وی سلام کرد و در کنار گرفت انگشت
خواست و ویرا با یاران وی بدست خود شربت داد و از آنجا بخانقاه شیخ رفتند
و صحبت داشتند و سماعها کردند و خدمت شیخ در آن وقت غزلها گفت و از آنجمله

این غزلست شعر ساز طرب عشق که داند که چه سازست کز زخمهٔ آن نه فلک اندر تک و
تازست وبعد از مدتی حسن قوال اجازت خواست و بمقام خود مراجعت کرد گویند
که روزی امیر معین الدین بطرف میدان می گذشت دید که شیخ چوگان در دست در میان
کودکان ایستاده امیر با شیخ گفت ما از کدام طرف باشیم شیخ گفت از ان طرف اشارت براه کرد
امیر روان شد و برفت چون امیر معین الدین وفات یافت حضرت شیخ از روم متوجه
مصر شد و وی را با سلطان مصر ملاقات افتاد و سلطان مرید وی شد و وی را شیخ
الشیوخ مصر گردانید اما وی همچنان بی تکلف در بازارها گردیدی و گرد هنگامها
طواف کردی روزی در بازار کفشگران می گذشت نظرش بر کفشگر پسری افتاد شیفتهٔ
وی شد پیش رفت و سلام کرد و از کفشگر سؤال کرد که این پسر کیست گفت پسر منست
شیخ بلبهای پسر اشارت کرد و گفت که ظلم نباشد که اینچنین لب و دندانی با چرم خر مساس
باشد کفشگر گفت ما مردم فقیریم و حرفهٔ ما اینست اگر چرم خر بدندان نگیرد نان نیابد که
بدندان بخورد سؤال کرد که هر روز چند مقدار کار میکند گفت هر روز چهار درم شیخ
فرمود که هر روز هشت درم بدهم که دیگر این کار مکن شیخ هر روز برفتی و با اصحاب
بر در دکان کفشگر بنشستی و فارغ البال در وی نظر کردی و اشعار خواندی و گریستی
مدعیان این خبر را بسلطان رسانیدند از ایشان سؤال کرد که این پسر را شب با برون
با خود می برد یا نه گفتند نه گفت با وی در دکان خلوتی می سازد گفتند نه دوات و قلم
خواست و بنوشت که هر روز پنج دینار بر وظیفه خادمان شیخ فخر الدین عراقی بیفزایند

روزی دیگر که شیخ را با سلطان ملاقات افتاد گفت چنین استماع افتاد که شیخ را در
دکان کفشگری با پسری نظر افتاده است محقری بجهت خرجی شیخ تعیین یافت که شیخ میخواهد
آن پسر را بخانقاه برد شیخ گفت ما را استغنا داو می باید بود بر وی حکم نتوانیم کرد بعد از ان
شیخ را از مصر عزیمت شام شد سلطان مصر بملک الامراء شام نوشت که با جمیع علما
و مشایخ و اکابر استقبال کنند چون استقبال کردند ملک الامرا را پسری بود بس با جمال
چون شیخ را نظر بروی افتاد بیخود سر در قدم وی نهاد پسر نیز سر در قدم شیخ نهاد
ملک الامرا نیز با پسر موافقت کرد اهل دمشق را از ان در دل انکاری پیدا شد اما
مجال نطق نداشتند چون شیخ در دمشق مقام ساخت و شش ماه گذشت فرزند او
کبیر الدین از مولتان بیامد و مدتی در خدمت پدر بسر برد بعد از ان شیخ را عارضه
پیدا شد در روز وفات پسر را با اصحاب بخواند و وصیتها فرمود و وداع کرد و این
بیت بگفت که رباعی در سابقه چون قرار عالم دادند مانا که نه بر مراد آدم دادند
زان قاعده و قرار کان روز افتاد نی بیش بکس وعده و نی کم دادند در هشتم
ذو القعدة سنه ثمان و ثمانین و ستمائه از دنیا برفت و قبر وی در قفای مرقد شیخ
محی الدین العربی است قدس الله روحهما در صالحیه دمشق و قبر فرزند وی
کبیر الدین در پهلوی قبر وی رحمهما الله تعالی امیر حسینی رحمه الله تعالی نام وی
حسین بن عالم بن ابی الحسین است در اصل از گزیو است که دهی است از نواحی غور
عالم بوده بعلوم ظاهری و از کتاب وی کنز الرموز چنان متبادر میشود که وی مرید

شیخ بهاء الدین ذکریا بیت پی واسطه و مشهور میان مردم نیز چنین است اما در بعض کتب نوشته چنین نو یافتم که وی مرید شیخ رکن الدین ابو الفتح است و وی مرید پدر شیخ بهاء الدین ذکریا ملتانی قدس الله تعالی ارواحهم و وی را مصنفات بسیار است بعضی منظوم چون کتاب کنز الرموز و زاد المسافرین و بعضی منثور چون کتاب نزهة الارواح و روح الارواح و صراط مستقیم و وی را دیوان اشعار است بغایت لطیف و سوالات منظوم که شیخ محمود شبستری از آن جواب گفته است و بنای کتاب گلشن راز بر آنست بیتی از آن و بیت گویند که سبب توبه وی آن بود که روزی بشکار بیرون رفته بود آهویی پیش وی رسید خواست که تیری بر وی زند آهو بوی نگریست و گفت حسینی تیر بر ما میزنی خدای تعالی ترا از برای معرفت و بندگی آفریده است نه از برای این و غایب شد آتش طلب از نهاد وی شعله بر آورد و از هرچه داشت بیرون آمد و با جماعتی جوالقیان بملتان رفت شیخ رکن الدین آن جماعت را ضیافت کرد و چون شب شد حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که گفت فرزند مرا از میان این جماعت بیرون آور و بکار مشغول کن روز دیگر شیخ رکن الدین با ایشان گفت که در میان شما سیدی کیست اشارت با میر حسینی کردند وی را از میان ایشان بیرون آورد و تربیت کرد تا بمقامات عالیه رسید پس اجازت مراجعت بخراسان داد بهراة آمد و اهل هراة مرید و معتقد وی بودند در سادس عشر شوال سنه ثمان عشر و سبعمائه از دنیا برفت و قبر وی در مصرخ هراتست بیرون گنبد مزار عبدالله بن جعفر

طیار

طیار رضی الله عنهم **شیخ اوحدی اصفهانی قدس الله سره** چنین استماع افتاده که وی از جمله اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی است چنانکه این نسبت مبنی از آنست و وی را دیوان شعر است در غایت لطافت و عذوبت و ترجیعات مشتمل بر حقایق و معارف و مثنوی بر وزن و اسلوب حدیقه سنایی جام جم نام هم در آنجا بسی لطایف درج کرده است و از آن مثنویست این ابیات **شعر**

اوحدی شصت سال سختی دید ❀ تا شبی روی نیکبختی دید
سر گفتار ما مجازی نیست ❀ باز کن دیده کین بازی نیست
سالها چون فلک بسر گشتم ❀ تا فلک وار دیده ور گشتم
بر سر پای چله داشته ام ❀ چون نه از بهر دله داشته ام
از برون در میان بازارم ❀ وز درون خلوتیست با یارم
کس نه بیند جمال سلوت من ❀ ره ندارد کسی بخلوت من
تا دل من بدوست پیوست است ❀ سورها گرد سر من بنشست

و وی قصیده رابیه حکیم سنایی را جوابی نیکو گفته است و عدد ابیات آن صد و شصت خواهد بود و مفتح آن این ابیاتست **شعر**

سر پیوند ما ندارد یار ❀ چون توان شد ز بخت برخوردار
کار ما با یکی است در همه ❀ وان یکی تن نمیدهد در کار
همدمی نیست تا بگویم راز ❀ محرمی نیست تا بنالم زار
رخ خوشم ز صیت آن معشوق ❀ در سماعم ز صوت آن مزمار

و در تاریخ جام جم گفته است

چون ز تاریخ بر گرفتم فال ❀ هفتصد رفته بود و سی و سه سال
که من این نامه همایون فر ❀ عقد کردم بنام آن سرور
چون بسالی تمام شد بدرش ❀ ختم کردم بلیلة القدرش

قبر وی در مراغه تبریز است و تاریخ وی بر آنجا نوشته اند

سنه ثمان وثلثین وسبعمایه افضل الدین بدیل الحقایقی الخاقانی رحمه الله تعالی
هرچند وی شاگرد فلکی شاعر است وبشعر شهرت تمام یافته است چنین گویند که
وی‌را ورای طور شعر طوری دیگر بوده است که شعر در جنب آن کم بوده است چنانکه
حضرت مولوی قدس سره گفته است شعر شعر چه باشد که زنم لاف ازو
هست مرا فضل دگر غیر فنون شعرا ٭ وسخنان وی برین معنی شاهد است چنانکه
میگوید شعر صورت من همه او شد صفت من همه او ٭ لاجرم کس من و
من نشنود اندر سخنم ٭ زیر هیچ دری تام نگویند آن کیست ٭ چون بگویند مرا
باید گفتن که منم ٭ ودر محل دیگر میگوید عشق بیفشرد پای بر نمط کبریا
برد بدست تحت هستی ما را زما ٭ ما و شما را بنقد بیخودیی در خور است
زانکه نگنجد در آن زحمت ما و شما ٭ وازین قبیل در سخنان وی بسیار است وازینها
بوی آن می آید که وی‌را از مشرب صافی صوفیان قدس الله تعالی اسرارهم شربی تمام
بوده است وی در زمان خلافت المستضیء بنور الله بود وقصیده عربی که در مدح بغداد
گفته ذکر وی کرده وتوفی المستضیء سنه خمس وتسعین وخمسمایه وی نیز قصیده
رابیه حکیم سنایی را جواب گفته است وعدد ابیات آن از صد وهشتاد گذشته است
وآن را سه مطلع نهاده ومطلع اولش اینست شعر الصبوح الصبوح کامد کار
الشتاب الشتاب کامد یار ٭ کاری از روشنی چو آب خزان ٭ یاری از خوش دمی
چو باد بهار ٭ چرخ پرکار ما بوقت صبوح ٭ میکند لعبتان دیده نثار

قدر

٢٦٤

ودر آخر قصیده میگوید این قصیده زجمع سبعیات تا منت از غرایب اشعار
از در کعبه کرد آویزند ٭ کعبه بر من فشاندی استار ٭ زد قفانک را قفای نیک
امرؤ القیس را فکند از کار ٭ شیخ نظامی رحمه الله تعالی وی‌را از علوم ظاهری
ومصطلحات رسمی بهره تمام بوده است اما از همه دست بداشته وروی در حضرت
حق سبحانه وتعالی آورده چنانکه میگوید شعر هرچه هست از دقیقهای نجوم
با یکایک نهفتهای علوم ٭ خواندم سر هر ورق جستم ٭ چون ترا یافتم ورق شستم
همه را روی در خدا دیدم ٭ وان خدا را همه ترا دیدم ٭ عمر گرانمایه را از
اول تا آخر بقناعت وتقوی وعزلت وانزوا گذرانیده است هرگز چون سایر شعرا از
غلبه حرص وهوا ملازمت اهل دنیا نکرده است بلکه سلاطین دنیا بوی تبرک
می جستند چنانکه میگوید شعر چون بعهد جوانی از بر تو ٭ بدر کس نرفتم از
در تو ٭ همه را بر درم فرستادی ٭ من نمیخواستم تو میدادی شعر
چون که بر در گه تو گشتم پیر ٭ زانچه ترسید نیست دستم گیر ٭ مثنویهای پنجگانه وی
که به پنج گنج اشتهار یافته است اکثر آنها را باستدعای سلاطین روزگار واقع
شده که امیدواری آن که نام ایشان بواسطه نظم وی بر صفحه روزگار بماند
استدعا می نموده اند واکثر آنها اگرچه بحسب صورت افسانه است اما از روی
حقیقت کشف حقایق وبیان معارف را بهانه است یکجا در بیان آن معنی که صوفیه
گفته اند که طالبان وصال ومشتاقان جمال را دلیل وجود او هم وجود است

وبر همان شهود او هم شهود است **شعر** پرتو نه یافته شد زان کلید ۞
کز اندازه خویشتن در تو دید ۞ کسی کز تو در تو نظاره کند ۞ ورقهای بیهوده
پاره کند ۞ نشاید ترا جز بتو یافتن ۞ عنان باید از هر ورق تافتن ۞ وجای دیگر
در همین معنی میگوید ۞ عقل آبله پای و کوی تاریک ۞ وانگاه رهی
چو موی باریک ۞ توفیق تو گر نه ره نماید ۞ عقل این عقده بعقل کی کشاید
عقل از در تو بصر فروزد ۞ گر پای درون نهد بسوزد ۞ و بجای دیگر در ترغیب
و تحریص بر اعراض از ماسوی حق سبحانه و اقبال بر توجه بجناب کبریا وی میگوید **شعر**
بر پای تریز دام که خونخواره ایست ۞ زیرکی از بهر چنین چاره ایست ۞ گرگ نر و باه
بدندان تر است ۞ روبه از ان رست که پیچان تر است ۞ جهد در ان کن که وفادار شوی
خود نپرستی و خدا را شوی ۞ تاریخ اتمام اسکندرنامه که آخر کتابهای وی است
سنه اثنتین و تسعین و خمسمائه بوده است و عمر وی در ان وقت از شصت گذشته
بوده رحمه الله تعالی **امیر خسرو دهلوی رحمه الله تعالی** لقب وی یمین الدین است
پدر وی از امرای قبیله لاجین بوده که از اتراک نواحی بلخ اند وی بعد از وفات
سلطان مبارکشاه خلجی بخدمت و ملازمت شیخ نظام الدین اولیا پیوست
و ریاضت و مجاهدات پیش گرفت گویند که چهل سال صوم دهر داشت و گویند که
بطریق طی ارض حج گذارده است و پنج بار حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم در
خواب دیده است و باشارت شیخ نظام الدین صحبت خضر را علیه السلام دریافته

واز

و از وی التماس آن نمود که آب دهان مبارک خود را در دهان وی کند خضر علیه السلام
فرمود که این دولت را سعدی برد خسرو با خاطر شکسته بخدمت شیخ نظام الدین آمده است
و صورت حال باز نموده شیخ نظام الدین آب دهان خود را در دهان وی انداخته است
و برکات آن ظاهر شده چنانکه نود و نه کتاب تصنیف کرده است وی گوید که در بعض
مصنفات خود نوشته است که اشعار من از پانصد هزار کمتر است و از چهارصد هزار
بیشتر و می گویند که شیخ سعدی را در ایام جوانی دریافته بوده و بآن افتخار میکرده و ویرا
از مشرب عشق چاشنی تمام بوده است چنانچه در سخنان وی ظاهر است و صاحب
سماع و وجد و حال بوده است شیخ نظام الدین میگفته که در قیامت هر کس بچیزی فخر
و فخر من بسوز سینه این ترک الله یعنی خسرو خواهد بود وی گفته که وقتی بخاطر من
افتاد که خسرو نام من است چه بودی اگر نام من نام فقرا بودی که در حشر مرا بآن نام
خواندندی و این معنی را بحضرت شیخ عرضه داشت کردم فرمود که بوقت صالح برای تو نامی
خواسته شود خسرو مراقب این معنی می بود تا آنکه روزی شیخ گفت که بر من چنین
ظاهر شد که ترا در قیامت محمد کاسه لیس خوانند وی شب جمعه فوت شده است
در سنه خمس و عشرین و سبعمائه و مدت عمر وی هفتاد و چهار سال بوده است
و در پایان شیخ خودش دفن کرده اند **حسن دهلوی رحمه الله**
لقب و نسبت وی نجم الدین حسن بن علاء السجزی است وی کاتب و مرید شیخ نظام
الدین اولیا بوده باوصاف و اخلاق مرضیه متصف بوده است صاحب تاریخ هند

کوید که در مکارم اخلاق و در لطافت و ظرافت مجالس و استقامت عقل و روش
صوفیه و لزوم قناعت و اعتقاد پاکیزه و در تجرد و تفرد از علایق دنیوی و خوش بودن
و خوش کذرانیدن بی اسباب صوری هیچ او را کمتر دیدم و چنان شیرین مجلس و مؤدب
و مهذب بود که راحتی که از مجالست وی می یافتم از مجالست هیچکس نمی یافتم و هم صاحب
تاریخ کوید که سالها مرا با میر خسرو و امیر حسن تودد و یکانکی بود نه ایشان بی صحبت
من توانستندی بود و نه من بی صحبت ایشان و بواسطه من میان هر دو استاد چنان رابطه
محبت و وداد استحکام یافته بود که بخانهای یکدیکر آمد شد کردندی و هم وی
کوید که از کمال اعتقادی که امیر حسن را بشیخ نظام الدین بود انفاس متبرکه شیخ را که در
مجالس صحبت شنیده بود در چند جلد جمع کرده و آنرا فواید الفواد نام نهاده و در آن
روزکار و در آن دیار دستور ارباب ارادت شده و وی را ورای آن دواوین متعدده
و صحایف نثر و مثنویات بسیار است رباعی دارم دلکی غمین بیامرز و مپرس
صد واقعه در کمین بیامرز و مپرس ۞ شرمنده شوم اکر بپرسی عملم ۞
ای اکرم اکرمین بیامرز و مپرس ۞ رباعی یک حرف تو چل صباح عالم را نور
یک حرف تو هشت خلد را مایه حور ۞ حرف سی و پنج و چهل ولی را دستور ۞
زان چار چهار رکن عالم معمور شیخ کمال خجندی قدس الله تعالی سره
وی بسیار بزرک بوده است و اشتغال وی بشعر و تکلف در آن ستر و تلبیس را بوده
باشد بلکه می شاید که برای آن بوده باشد که ظاهر مغلوب باطن نشود و از رعایت صورت

عبودیت

عبودیت باز نماند چنانکه میکوید شعر این تکلفهای من در شعر من
کلمینی یا حمیرای منست ۞ علی الدوام بریاضات و مجاهدات مشغول می بوده
خدمت خواجه عبید الله ادام الله بقاءه میفرمودند که وی چندکاه در شاش می بوده است
والد من میکفت که وی در آن مدت که آنجا بود حیوانی نمیخورد یکبار از وی التماس
کردیم که چه شود که طعامی که در آن کوشت باشد خورده شود و مرا کاوی بود بغایت
خوب و فربه شیخ فرمود بر وجه طیبت که هرکاه تو کاو خود را بکشی ما کوشت
بخوریم من بی آنکه وی را خبر باشد کاو را بکشتم و از آن طعامی ساختیم بجهت خاطر
من از آن کوشت بخورد و در زاویه که در تبریز داشته خلوتی بوده است که شب در آنجا
بسر می برده و کسی دیکر آنجا کم میرسیده چون بعد از وفات وی آنرا دیده اند غیر
از بوریایی که بر آنجا می نشسته یا می خفته و سنکی که زیر سر می نهاده چیزی دیکر نیافتند
خدمت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله تعالی میکفته است که در وقت تحصیل
علم در تبریز بصحبت وی رسیده می شد مرا باین طریقه دلالت میکرد و میکفت بنسبت
ارادت ما در ای من کفتم که مرا نسبت بشما دغدغها در خاطر میکذرد کفت بکوی تا از آن
جواب کویم من هیچ نکفتم اما در آخر که باین طریقه در آمدم و مرا کشادی شد دانستم که
وی را مرتبه ارشاد که پیش وی کار دیوان کرده بود کویند که در آن وقت که در سرای وی
بوده است موضعی بوده است که در آن وقت که آب طغیان میکرده در آن موضع جوی
بسیار میکرده چون وقت طغیان آب نزدیک رسیده آن قصه را با وی کفته اند

فرموده است که امسال خیمه مرادان موضع بر نید خیمه و تیر انداخته اند در انجا
می بوده است چند انکه وقت طغیان آب گذشته است و در انجا هیچ خرابی واقع نشده است
وفات وی در سنه ثلاث و ثمان مائه بوده است و قبر وی در تبریز است و بر لوح قبر
وی این نوشته اند **فرد** کمال از کعبه رفتی بر در یار * هزارت آفرین
مردانه رفتی **مولانا محمد شیرین مشهور بمغربی رحمه الله تعالی** وی مرید شیخ اسمعیل
سیسی است که وی از اصحاب شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی است قدس سره
و می گویند در بعضی سیاحات بدیار مغرب رسیده است و انجا از دست یکی از مشایخ که
نسبت وی بشیخ بزرگوار شیخ محیی الدین العربی قدس الله تعالی سره میرسیده است
خرقه پوشیده با شیخ کمال خجندی معاصر بوده رحمه الله تعالی و صحبت میداشته
گویند که در ان وقت که شیخ این مطلع گفته بوده است **بیت**
چشم اگر اینست و ابرو این و ناز و شیوه این * الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین
چون بمولانا رسیده گفته است که شیخ بسیار بزرگست چرا شعری باید گفت که جز معنی
مجازی محتمل دیگر نداشته باشد شیخ آنرا شنیده است از وی استدعای صحبت کرده
و خود بطبخ قیام نموده و مولانا نیز در ان خدمت موافقت کرده در ان اثنا شیخ این
مطلع را خوانده است و فرموده است که چشم عین است پس می شاید که بلسان اشارت
از عین قدیم که ذاتست بان تعبیر کنند و ابرو حاجب است می تواند بود که آنرا اشارت
بصفات که حجاب ذاتست دارند خدمت مولانا تواضع نموده است و انصاف داده

وقتی شیخ اسمعیل سیسی رحمه الله تعالی درویشان را در اربعین می نشانده خدمت
مولانا را نیز طلب داشته است مولانا این غزل را گفته و بعرض رسانیده **رباعی**

غزل

ما مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم * از جمله صفات از پی آن ذات گذشتیم
در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم * در واقعه از سبع سموات گذشتیم
دیدیم که اینها همه خوابست و خیالست * مردانه ازین خواب و خیالات گذشتیم
ای شیخ اگر جمله کمالات تو اینست * خوش باش کزین جمله کمالات گذشتیم
اینجا بحقیقت همه آفات طریق اند * ما در طلب از جمله آفات گذشتیم
ما از پی نوری که بود مشرق انوار * از مغربی و کوکب و مشکات گذشتیم

چون شیخ این غزل را شنید وقت وی خوش شد و استحسان نمود و خدمت مولانا
در سن شصت سالگی وفات کرده در سنه تسع و ثمان مائه رحمه الله تعالی [illegible]
وی لسان الغیب و ترجمان الاسرارست **العارفات الواصلات الی مراتب الرجال**
بسا اسرار غیبیه و معانی حقیقیه که در کسوت صورت و لباس مجاز باز نموده هر چند
معلوم نیست که او دست ارادت پیری گرفته باشد و در تصوف بیکی ازین طایفه نسبت
درست کرده باشد اما سخنان وی چنان بر مشرب این طایفه واقع شده است که هیچکس را
آن اتفاق نیفتاده یکی از عزیزان سلسله خواجگان ما قدس الله تعالی اسرارهم فرموده است
که هیچ دیوان به از دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد و چون اشعار وی از ان
مشهورتر است که بایراد احتیاج داشته باشد لاجرم عنان قلم ازو مصروف میگردد وفات

وی در سنه اثنتین وتسعین وسبعمائه بوده است رحمه الله تعالی ذکر النساء العارفات
الواصلات الی مراتب الرجال صاحب فتوحات رحمه الله تعالی در باب هفتاد وسیم
از فتوحات بعد از آنکه ذکر بعضی از طبقات رجال الله کرده است میگوید وکل ما نذکره
من هؤلاء الرجال باسم الرجال فقد یکون منهم النساء ولکن یغلب ذکر الرجال قیل لبعضهم
کم الابدال قال اربعون نفسا فقیل له لم لا تقول اربعون رجلا فقال قد یکون فیهم النساء
وشیخ ابو عبد الرحمن سلمی صاحب طبقات المشایخ رحمه الله تعالی در ذکر احوال النسوه
عابدات ونساء عارفات علیحده کتابی جمع کرده است وشرح احوال بسیاری از ایشان
در بیان آورده است قال بعضهم ولو کان النساء کما ذکرنا لفضلت النساء علی الرجال
فلا التانیث لاسم الشمس عیب ؛ ولا التذکیر فخر للهلال رابعه عدویه رحمها الله
وی از اهل بصره بوده سفیان ثوری رضی الله عنه از وی مسایل می پرسید و بوی
میرفت وبموعظت ودعای وی رغبت می نمود روزی سفیان بروی در آمد ودست
بر آورد وگفت اللهم انی اسئلک السلامة رابعه بگریست سفیان پرسید که چه میگریاند ترا
یعنی خدایا میطلبم از تو از جمیع نقایص
گفت تو مرا بمعرض گریه در آوردی سفیان گفت چون گفت ندانسته که سلامت دنیا
از ترک اوست وتو بآن آلوده رابعه گفته است که هر چیزی را ثمره ایست وثمره معرفت روی
بخدای تعالی آوردنست وهم وی گفته است استغفر الله من قلة صدقی فی استغفر الله
سفیان از وی پرسید که بهترین چیزی که بنده بآن بخدای تعالی تقرب جوید کدامست گفت
آنکه بداند که بنده از دنیا وآخرت غیر وی را دوست ندارد روزی سفیان در پیش

وی

یعنی گفته اند بعضی ازین طایفه که اگر زنان این چنان باشند که ما یاد کردیم زنان را بر مردان تفضیل دادن رسد فلا التانیث الخ ودر دست تفضیل نسا فی الجمله بر رجال زیرا که تانیث عیب نیست چنانکه اسم شمس مؤنث است وبا وجود تانیث مفضل است بر هلال وتذکیر موجب فخر نیست چنانکه هلال را فخر نیست بر شمس با وجود تذکیر هلال وتانیث شمس این کلام مبنی بر عدم فرق میان دال ومدلول ودر شعرا مشتهر است

وی گفت وا حزناه گفت دروغ مگوی اگر تو محزون بودی زندگانی ترا خوش نبودی وهم
وی گفته که اندوه من از آن نیست که اندوهگینم اندوه من از آنست که اندوهگین نیستم
لبابه المتعبده رحمها الله تعالی وی از اهل بیت مقدس است وی گفته که من از حق
تعالی شرم میدارم که مرا بغیر خود مشغول بیند شخصی وی را گفت که حج میروم چون آنجا
رسم چه دعا کنم گفت از خدای تعالی آن طلب که از تو خشنود شود وترا بمقام خشنودان
از خود برساند وترا در میان دوستان خود گمنام گرداند مریم البصریه رحمها الله تعالی
وی از اهل بصره است در دور کار رابعه بوده وبا وی صحبت داشته وخدمت وی
کرده وبعد از رابعه چندگاه زیسته ودر محبت سخن گفتی وچون سخنان محبت شنیدی
بیخود گشتی وگویند که وی در مجلسی که از محبت سخن می گفتند حاضر شد زهره وی
بدرید وهم در مجلس جان بداد وی گفته است که هرگز غم روزی نخوردم ودر طلب
آن رنج نکشیدم تا این آیت شنیدم که وفی السماء رزقکم وما توعدون ریحانه
والهه رحمها الله تعالی از متعبدان بصره بوده است در ایام صالح مری رحمه الله
تعالی این ابیات را پیش گریبان خود نوشته بوده است شعر انت انسی وهمتی
وسروری ؛ قد ابی القلب ان یحب سواکا ؛ یا عزیزی وهمتی ومرادی ؛
طال شوقی متی یکون لقاکا ؛ لیس سؤلی من الجنان نعیم ؛ غیر انی ارید ان القاکا
معاذه عدویه رحمها الله تعالی از اقران رابعه عدویه است وبا وی صحبت داشته
چهل سال روی خود را بآسمان بالا نکرد وهرگز در روز چیزی نخورد ودر شب

انت الخ یعنی تو مونس من ومقصود وما یه شادی منی تحقیق سر باز زده دل از این که غیر ترا دوست دارد

یا عزیزی ای عزیز وغالب من ومقصود من ومراد من شوق بجناب تو امتداد یافت کی دولت ملاقات تو واقع شود

یعنی خواهش من از بهشت هیچ نعمتی نیست بجز آنکه میخواهم دیدن ترا

خواب نکرد وی را گفتند ضرر بسیار میرسانی بنفس خود گفت هیچ ضرر نمیرسانم خواب
شب را برون انداخته ام و خورد را و وزد را بیشب **عفیره العابده رحمها الله تعالی**
وی از اهل بصره است و با معاذه عدویه صحبت داشته چندان بگریست که چشم وی
نابینا شد کسی گفت که چه سخت است نابینای وی گفت محجوب بودن از خدای تعالی سخت تر است
و کوری دل از فهم مراد خدای تعالی در امرهای وی سخت تر و صعوبت آن بیشتر **شعوانه**
رحمها الله تعالی وی از عجم بود در ابله می نشست او از خوب داشت و بنغمات خوش
وعظ می گفت و چیزی میخواند زاهدان و عابدان و ارباب قلوب در مجلس وی حاضر می
شدند کانت من المجتهدات الخائفات الباکیات المبکیات وی را گفتند می ترسیم که از
بس گریه میکنی چشم تو نابینا شود گفت در دنیا کور شدن مرا دوستتر است از کور شدن
از عذاب آتش روی گفته است که چشمی که از لقای محبوب خود باز ماند و بدیدار وی مشتاق
باشد بی گریه نیک نماید گویند چندان اندوه بروی غلبه کرد که از نماز و عبادت باز
ماند در خواب کسی بوی آمد و گفت **نظم** اذری دموعک ما کنت شاجیة
ان النیاحة تشفی للحزینینا :: جدّی وقومی وصومی الدهر دائبة
فانما الذوب من فعل المطیعینا :: بطاعت بازگشت و باین ابیات ترنم میکرد
و میگریست و زنان با وی میگریستند گویند که چون پیر شد فضیل عیاض بوی آمد و از
وی طلب دعا کرد و گفت ای فضیل میان تو و خدای تعالی هیچ چیزی هست که اگر دعا کنم
اجابت شود فضیل شهقه زد و بیخود بیفتاد **کردیه رحمها الله تعالی** از بصره بیا از اهل

بوده و خدمت شعوانه میکرده است وی گفته است که شبی پیش شعوانه بودم در خواب
شدم پای خود بر من زد و گفت برخیز ای کردیه اینجا جای خواب نیست جای خواب گور است
وی را گفتند از برکات صحبت شعوانه چه رسید ترا گفت از آن روز باز که بخدمت وی
رسیدم دنیا را دوست نداشتم و غم روزی نخوردم و هیچکس از اهل دنیا در چشم
من بزرگ ننمود از جهت طمع و هیچ یک از مسلمانان را خورد نشمردم رحمهما الله
تعالی **حفصه بنت سیرین رحمها الله تعالی** خواهر محمد سیرین بود و در
زهد و ورع چون برادر خود بود و وی را آیات و کرامات بوده است گویند که وی شب
در خانه خود چراغ روشن میکرد و برمیخواست و نماز میگذارد و وقت بودی که
چراغ وی بمردی و خانه وی روشن بودی تا صباح رحمهما الله تعالی
رابعه شامیه رحمها الله وی زوجه احمد بن ابی الحواری بود احمد بن ابی الحواری گوید
که احوال وی مختلف بود گاهی بروی عشق و محبت غلبه میکرد و گاهی انس و گاهی خوف
در حال غلبه محبت میگفت **شعر** حبیب لیس یعدله حبیب
وما لسواه فی قلبی نصیب :: حبیب غاب عن بصری وشخصی :: ولکن عن
فؤادی لا یغیب :: و در حال انس میگفت ولقد جعلتک فی الفؤاد محدثی
وابحت جسمی من اراد جلوسی :: فالجسم منی للجلیس موانس :: وحبیب قلبی
فی الفؤاد انیس :: و شنیدم که در حال خوف میگفت وزادی قلیل لا اراه
مبلغی :: اللزاد ابکی ام لطول مسافتی :: اتحرقنی بالنار یا غایة المنی

شعر واحمد ابی الحواری را می گفته فاین رجای منک این تخافنی
وقتی که طعامی پختی انما احبک حب الاخوان لست احبک حب الازواج
گفتی ای سیدی بخور که این طعام پخته نشده است مگر بتسبیح احمد بن ابی الحواری
گفته است روزی پیش وی طشتی بود گفت این طشت را بردارید که بر آنجا نوشته می بینم
که امیر المؤمنین هارون الرشید بمرد تفحص کردند همان روز وی مرده بود
حکیمه دمشقیه رحمها الله از سادات نساء شام بوده است و استاد رابعه شامیه آن
احمد بن ابی الحواری گفته است که رابعه گفت که بر حکیمه دمشقیه درآمدم وی بر مصحف
قرآن میخواند گفت ای رابعه شنیده ام که شوهر تو یعنی احمد ابی الحواری بر سر تو زنی
دیگر میخواهد گفتم آری گفت وی چون پسندید بآن عقلی که دارد که دل خود را بدو زن
از خدای تعالی مشغول گرداند مگر بتو نرسیده است تفسیر این آیه که الا من اتی الله
بقلب سلیم گفتم نی گفت تفسیر این آیت آنست که بخدای برسی وقتی که در دل تو هیچ
چیز نباشد غیر از وی رابعه گوید که از پیش وی بیرون آمدم و از اثر آن سخنان تامل کنان
میرفتم و از مردان که دران راه پیش می آمدند شرم میداشتم که گمان برند که من مستم
ام حسان رحمها الله تعالی از اهل کوفه بوده است سفیان ثوری بزیارت وی
میرفته و بعضی گفته اند که وی از بنی نجاست سفیان گفته است که وقتی بر وی
درآمدم در خانه وی بغیر از یکپاره حصیر کهنه هیچ ندیدم گفتم اگر رقعه به پسران
عم تو نوشته شود رعایت حال تو میکنند وی گفت ای سفیان در چشم و دل من

پیش ازین عزیز و بزرگتر بودی که اکنون شدی من هرگز دنیا را سؤال نمیکنم از
کسی که مالک آنست و قادر است بران و متصرف است چون سؤال کنم از کسی که قادر
نیست بران ای سفیان والله که من دوست نمیدارم که بر من وقتی گذرد که دران وقت از
خدای تعالی بغیر وی مشغول باشم سفیان ازان سخن بگریست فاطمه نیشابوریه
از قدمای نساء خراسان بوده و از کبار عارفات ابو یزید بسطامی قدس الله تعالی سره بر وی
ثنا گفته است و ذو النون مصری از وی سؤالها کرده در مکه مجاور بوده و گاهی به
بیت المقدس میرفت و باز بمکه مراجعت میکرد و در راه مکه در سنه ثلاث و عشرین
و ماتین برفته از دنیا روزی برای ذو النون چیزی فرستاد قبول نکرد و گفت در
قبول کردن چیزی از نسوان مذلت است و نقصان فاطمه گفت در دنیا هیچ صوفی
بهتر از آن و بزرگتر از آن نیست که سبب در میان نه بیند ابو یزید گفته است که در عمر خود
یک مرد و یک زن دیده ام آن زن فاطمه نیشابوریه بود و از هیچ مقام وی را خبر نکردم
که آن خبر وی را عیان نبود یکی از مشایخ ذو النون را پرسید که کرا بزرگتر دیدی ازین طایفه
گفت زنی بود در مکه که وی را فاطمه نیشابوریه میگفتند در فهم معانی قرآن سخنان
می گفت که مرا عجب می آمد وی گفته من لم یکن الله منه علی بال فانه یتخطی فی کل میدان
ویتکلم بکل لسان ومن کان الله علی منه بال اخرسه الا عن الصدق والزمه
الحیاء منه والاخلاص وهم وی گفته الصادق والمتقی الیوم فی بحر تضطرب علیه امواجه
یدعو ربه دعاء الغریق یسال ربه الخلاص والنجاة وهم وی گفته من عمل لله علی المشاهدة

فهو عارف ومن عمل على مشاهدة الله اياه فهو المخلص فاطمه نیشابوریه رحمها الله تعالی

نام وی فاطمه است خدمت ابو حمزه وجنید ونوری قدس الله تعالی ارواحهم کرده

بود وی کفته که روزی سرمای سخت بود بر نوری در آمدم وکفتم هیچ میخوری کفت آری کفتم

چه چیز بیاورم کفت نان وشیر آوردم و پیش وی آتش کرده بودند ودست وی از خاکستر

سیاه شده بود هر جا که از دست وی شیر میرسید سیاهی شسته می شد چون آن را بدید

با خود کفتم یا رب ما اقذر اولیائک ما فیهم احد نظیف پس از پیش وی بیرون رفتم بجایی

رسیدم که زنی دزمن آویخت که اینجا یک زرمه جامه بود وتو برده ومرا پیش میر برد نوری

آنرا بشنید در عقب من پیش میر حاضر شد وکفت وی را مرنجان که وی از اولیای خداست

سبحانه امیر کفت من چه حیله کنم که خصم وی از وی میطلبد ناکاه کنیزکی سیاه

پیدا شد وآن زرمه با وی کفت وی را بکذارید که زرمه را یافتیم پس نوری دست

مرا بکرفت واز پیش میر بیرون آورد وکفت چرا کفتی ما اوسخ اولیائک واقذرهم

کفتم توبه کردم از آنچه کفته بودم فاطمه البرذعیه رحمها الله تعالی دلداده

می بوده قیل کانت من العارفات المتکلمات بالشطح بعضی از مشایخ وی را انقول رسول

صلی الله علیه وسلم که از حضرت حق سبحانه حکایت کرده است که انا جلیس من

ذکرنی سوال کرد ساعتی با آن سائل سخن کفت پس کفت ان الذکر ان تشهد ذکر المذکور

لک مع الدوام ذکرک له فیفنی ذکرک فی ذکره ویبقی ذکره لک حین لا مکان ولا زمان

ام علی زوجه احمد بن خضرویه رحمها الله وی از اولاد اکابر بوده ومال بسیار داشته

یعنی کفته شده که وی بوده از
جمله زنانی که عارف بودند و
از ایشان شطح واقع میشده

بعضی مشایخ وی را یعنی از وی پرسیدند که این سخن
حق که انا جلیس الخ یعنی من همنشین انکسی که مرا یاد می
کند چه معنی دارد جواب داد که حقیقت همنشینی
کاهی ظاهر شود بر شخصی که این طریق انیست که
الذکر ان تشهد الخ یعنی ذکر انیست که با وجود دوام
ذکر تو مر حق سبحانه را ملاحظه کنی که مذکور که
حق سبحانه ذاکر تواست وچون این ملاحظه
وبرین استادی ذکر تو در ذکر حق سبحانه فانی کردد
یعنی نیست ذکر تو از تو منقطع کردد وانجا اندیشه کرده
بودی که حق سبحانه ذاکر تو است باقی ماند بر وجهی که

همه را

همه را بر فقرا نفقه کرد وبا احمد در آنچه بود موافقت کرد با یزید وابو حفص را دیده

بود قدس الله تعالی روحهما واز بایزید سوالات کرده وابو حفص کفته است که

همیشه حدیث زنان را مکروه میداشتم تا آنکه دیدم که ام علی زوجه احمد خضرویه را

دیدم پس دانستم که حضرت حق سبحانه معرفت وشناخت خود را انجا که میخواهد

می نهد بایزید قدس سره کفته است که هر که تصوف ورزد باید که بهمت ام علی ورزد

چون همت ام علی زوجه احمد خضرویه با با حال همچو حال وام علی کفته است که

خدای تعالی خلق را بخود خواند بانواع لطایف ونیکویی اجابت نکردند پس بر ایشان

ریخت بلاهای کوناکون تا ایشان را ببلا بسوی خود باز کرداند زیرا که ایشان را دوست

میدارد وهم وی کفته که فوت حاجت آسانتر است از خواری کشیدن برای آن زنی

از اهل بلخ بوی آمد که آمده ام که بخدای تعالی تقرب جویم بوسیله خدمت تو مرو را کفت

چرا بواسطه خدمت خدای تعالی بمن تقرب نمیخواهی ام محمد ابو عبد الله ابن خفیف رحمهما الله

کانت من العابدات القانتات همراه پسر خود ابو عبد الله بن خفیف از راه بحر بسفر

حجاز رفته ومرورا مکاشفات ومشاهدات بسیار است کویند که شیخ در عشر اخیر

رمضان احیای شب میکرد تا شب قدر را دریابد ببام بر آمده بود ونماز میکرد ووالده

وی ام محمد در درون خانه متوجه حق سبحانه نشسته بود ناکاه انوار شب قدر

بروی ظاهر شدن کرفت آواز داد که ای محمد ای فرزند آنچه تو میطلبی اینجاست شیخ

فرود آمد وآن انوار را دید و در قدم والده خود افتاد وبعد از آن شیخ میکفت که از آن

نعم ام محمد از عبادت کنندکان وفروتنان بوده

وقت با زفقر والده خود داشتم **فاطمه بنت ابی بکر الکتانی رحمهما الله تعالی**

وی در مجلس سمنون محب وقتی که از محبت سخن میگفت جان بداد و با وی سه فقیر دیگر

از مردان جان بدادند **عجوزه رحمها الله تعالی** شیخ ابو الربیع مالقی

رحمه الله تعالی گفته است که شنیدیم حال زنی از صالحات در بعضی از دیهها ما الداعیه

زیارت وی شد از برای اطلاع بر کرامتی که از وی شهرت گرفته بود و آن زن را فضه

میگفتند چون بآن ده که آن زن انجا بود رسیدیم حکایت کردند که گوسفندی دارد که از

وی شیر و عسل میدوشد ما قدح نو خریدیم و بیامدیم پیش آن زن و بر وی سلام کردیم

پس گفتیم میخواهیم که ببینیم آنچه میگویند از گوسفند شما گوسفند را حاضر آوردند

بدوشیدیم در آن قدح و بنوشیدیم شیر بود و عسل از وی پرسیدیم گفت ما را گوسفندی

بود و ما قوم فقیریم روز عید شوهر من گفت و وی مرد صالح بود که ما امروز این

گوسفند را قربان میکنیم گفتم نه زیرا که ما را رخصت هست در ترک قربان و خدای تعالی

احتیاج ما میداند بآن گوسفند اتفاقا در آن روز مهمان رسید شوهر را گفتم

ما را اکرام ضیف مامور به است خیز و آنرا بکش اما جایی که طفلکان ما نه بینند که

بر کشتن آن گریه کنند آنرا بیرون برد که در پس دیوار قربان کند ناگاه دیدم که گوسفندی

بدیوار خانه برجست و بخانه فرود آمد من گفتم مگر آن گوسفند از شوهر من گریخته است

بیرون رفتم دیدم که آنرا پوست میکند در عجب ماندم و قصه با شوهر بگفتم

گفت شاید که خدای تعالی عوض داده باشد بهتر از آن که مهمان را گرامی داشتیم

بعدازان

بعد ازان گفت ای فرزند بدرستی که این گوسفند در دلهای مریدان چرا می‌کند دلهای

ایشان خوشست شیر او خوشست و اگر متغیر است شیر او نیز متغیر است پس شما

دلها خوش کنید امام یافعی رحمه الله میگوید که مراد بمریدان که آن زن گفت وی شوهر

و بیت ولیکن عام ذکر کرد از برای ستر و تلبیس و از برای تحریص مریدان بر طیب قلوب

و معنی آنست که چون خوش است دلهای ما خوش است آنچه نزد ماست پس شما نیز خوش

کردانید دلهای خود تا خوش شود آنچه نزد شماست **تلمیذه سری سقطی رحمها الله**

تعالی زنی بود شاگرد سری سقطی و آن زن را پسری بود پیش معلم معلم آن

پسر را باسیا فرستاد وی در آب افتاد و غرق شد معلم از آن معنی شیخ سری را خبر

داد سری گفت برخیزید و بیایید تا پیش مادر وی رویم برفتند شیخ سری قدس سره با مادر

پسر بنیاد سخن کرد در صبر بعد ازان در رضا گفت ای استاد مراد تو ازین تقریر

چیست گفت پسر تو غرق شده است گفت پسر من گفت بلی گفت بدرستی که خدای تعالی این

نکرده است شیخ سری باز در صبر و رضا سخن آغاز کرد زن گفت برخیزید و با من

بیایید برخاستند و با وی برفتند تا بجوی آب رسیدند پرسیدند که کجا غرق شده است

گفتند اینجا انجا رفت و بانگ زد که فرزند محمد گفت لبیک ای مادر آن زن در آب در

شد و فرو رفت و دست پسر خود گرفت و بخانه برد شیخ سری التفات بشیخ جنید کرد

و گفت این چیست جنید گفت این زن رعایت کننده است هر چیزی را که خدای تعالی بروی

واجب کرده است و حکم هر که چنین باشد آنست که هیچ حادثه حادث نشود لیست

بوی مکر که وی را بآن اعلام کنند چون وی را بعقوبت بسر اعلام نکردند دانست
که آن حادثه نشده است لاجرم انکار کرد و گفت خدای تعالی این نکرده است

حکایة رحمهما الله تعالی سری سقطی گوید رحمه الله تعالی که شبی خوابم نیامد و قلق
و اضطراب عجب داشتم چنانکه از تهجد باز ماندم چون نماز بامداد کردم بیرون
رفتم و بهر جا که گمان می بردم که انجا شاید از آن اضطراب تسکین شود گذر کردم هیچ سودی
نداشت آخر گفتم به بیمارستان بگذرم و اهل ابتلا را به بینم شاید که بترسم و متنبه
شوم چون به بیمارستان در آمدم دل من بگشاد و سینه من منشرح شد ناگاه کنیزکی
دیدم بسیار تازه و پاکیزه جامهای فاخر پوشیده بوی خوش از وی بمشام من رسید
منظری نیکو و جمال زیبا داشت و هر دو پای و هر دو دست در بند بود چون مرا دید
چشمها پر آب کرد و شعری چند بخواند صاحب بیمارستان را گفتم که این کیست گفت
کنیزکیست دیوانه شده و خواجه وی وی را بند کرده مکر باصلاح آید سخن صاحب بیمارستان
شنید گریه در گلوی وی گره شد بعد از آن این ابیات خواند که گفت شعر

معشر الناس ما جننت ولکن ۞ انا سکرانة وقلبی صاحی
اغللتم یدی ولم آت ذنبا ۞ غیر جهدی فی حبه وافتضاحی
انا مفتونة بحب حبیب ۞ لست ابغی عن بابه من براح
فصلاحی الذی زعمتم فسادی ۞ وفسادی الذی زعمتم صلاحی
ما علی من احب مولی الموالی ۞ وارتضاه لنفسه من جناحی

سخن وی بسوخت مرا و بگریه و اندوه در آورد و چون آب چشم من بدید گفت این گریه است

برصفت و چون باشد اگر وی را بشناسی چنانچه حق معرفتست بعد از آن ساعتی
بیخود شد چون بخود باز آمد گفتم ای جاریه گفت لبیک ای سری گفتم مرا از کجا می
شناسی گفت جاهل نشدم از آن زمان که وی را شناختم گفتم که می شنوم که یاد محب
میکنی کرا دوست میداری گفت آنکس را که شناسا گردانید ما را بنعمتهای خود و منت
نهاد بر ما بعطای خود بدلها قریبست و سائلان را مجیب گفتم اینجا ترا که محبوس کرده
گفت این حاسدان باهم یاری کردند بعد از آن شهقه بزد که من گمان بردم که مگر
حیات از وی مفارقت کرد بعد از آن با خود آمد و بیتی چند مناسب حال خود بخواند
صاحب بیمارستان را گفتم او را رها کن رها کرد گفتم برو هر جا که خواهی گفت ای سری
بکجا روم و مرا جای رفتن نیست آنکه حبیب دل منست مرا مملوک بعض ممالیک خود کرده
است اگر مالک من راضی شود بروم والا صبر کنم گفتم والله که وی از من عاقل
تر است ناگاه خواجه وی به بیمارستان در آمد و صاحب بیمارستان را گفت که تحفه
کو گفت در اندرونست و شیخ سری پیش اوست خرم شد در آمد و بر من سلام گفت و مرا
تعظیم بسیار کرد گفتم این کنیزک اولیتر است از من بتعظیم سبب چیست که وی را محبوس
کرده گفت چیزهای بسیار میگوید عقل وی رفته است نمیخورد و نمی آشامد و خواب نمی
کند و ما را نمیگذارد که خواب کنیم بسیار فکر و بسیار گریه است و حال آنکه تمام بضاعت
من ویست وی را خریده ام بهمه مال خود بیست هزار درم و امید در بسته بوده ام که
بهای وی بروی سود کنم از جهت کمالی که در صنعت خود دارد گفتم صنعت او چیست گفت

مطربه است گفتم چند گاه است که این زحمت بوی رسیده است گفت یکسال گفتم ابتدا
آن چه بود گفت عود در کنار داشت و تغنی باین ابیات میکرد **نظم**
وحقك لا نقضت الدهر عهدا ❁ ولا کدرت بعد الصفو ودا ❁ ملات جوانحي والقلب
وجدا ❁ فکیف التذ او اسلو واهدا ❁ فیا من لیس لی مولی سواه ❁ اراك ترکتنی
فی الناس عبدا ❁ بعد از آن برخواست و عود بشکست و بگریه درآمد ماوی را بمحبت
کسی متهم داشتیم و روشن شد که آن اثری نبود از وی پرسیدیم که حال چنین است
با دل خسته و جان شکسته گفت **نظم** خاطبني الحق من جنانی ❁
فکان وعظی علی لسانی ❁ قربنی منه بعد بعد ❁ وخصنی الله واصطفانی ❁
اجبت لما دعیت طوعا ❁ ملبیا للذی دعانی ❁ وخفت مما جنیت قدما ❁
فوقع الحب بالامان ❁ بعد از آن صاحب کنیزك را گفتم بهای او بر منست و زیادت
نیز میدهم آواز بر داشت و گفت و افقراه ترا کجاست بهای وی تو مرد درویشی وی را گفتم تو تعجیل
مکن و هم اینجا باش تا بهای وی را بیاورم بعد از آن گریان رفتم و بخدای سوگند که
از بهای وی نزدیك من یکدرم نبود و شب دراز متحیر و تنها مانده تضرع میکردم و نمی
توانستم که چشم بر هم نهم و میگفتم ای پروردگار من تو دانی پنهان و آشکار من و من اعتماد
بر فضل و کرم تو کردم مرا رسوا مگردان ناگاه یکی در بزد گفتم کیست گفت یکی از احباب در
بگشادم مردی دیدم با چهار غلام و شمعی با و گفت ای استاد اجازت درآمدن میدهی
گفتم درای چون درآمد گفتم تو کیستی گفت احمد بن مثنی امشب بخواب دیدم که هاتفی مرا

آواز داد که پنج بدره بردار و پیش سری بر و نفس وی را باین خوش کن تا تحفه را بخرد که ما را با تحفه
عنایتست چون این بشنیدم سجده شکر کردم بدانچه خدای تعالی مرا داد از نعمت خود
سری گوید بنشستم و انتظار صبح می بردم چون نماز صبح گزاردم بیرون آمدم و دست
وی گرفتم و به بیمارستان بردم صاحب بیمارستان چپ و راست می نگریست چون مرا
دید گفت مرحبا درای بدرستی که تحفه را نزد خدای تعالی قربیست و اعتباریست که دوش
هاتفی آواز داد و گفت **شعر** انها منا ببال لیس یخلو من نوال ❁
قربت ثم ترقت وعلت فی کل حال ❁ چون تحفه ما را دید چشم پر آب کرد و با خدای
تعالی در مناجات میگفت مرا در میان خلق مشهور کردانیدی درین وقت که نشسته
بودیم صاحب تحفه درآمد گریان گفتم گریه مکن که آنچه تو گفتی آورده ام به پنج هزار
سود گفت لا والله گفت بده هزار گفت لا والله گفتم بمثل بها سود گفت اگر همه دنیا بمن
دهی قبول نمیکنم وی آزادست خالصا لله تعالی سبحانه گفتم قصه چیست گفت ای استاد
دوش مرا توبیخ کردند ترا گواه میگیرم که از همه مال خود بیرون آمدم و در خدای کریم
اللهم کن لی بالسعة کفیلا وبالرزق جمیلا ❁ روی با بن مثنی کردم وی نیز میگریست
گفتم چرا می گریی گفت گویا خدای تعالی بآنچه مرا خواند از من راضی نیست ترا گواه می گیرم که
صدقه کردم همه مال خود را خالصا لله سبحانه گفتم آیا چه بزرگست برکت تحفه بعد از آن
تحفه برخواست و جامهایی که در بر داشت بیرون کرد و پلاس پاره پوشید و بیرون رفت
و میگریست گفتم خدای تعالی ترا رها یی داد گریه چیست گفت **شعر**

یعنی تو خدایا کفیل من باش در گشادگی روزی
و جمیل باش در روزی فرستادن

آواز

هربت منه الیه وبکیت منه علیه ❁ وحقه وهو سؤلی لازلت بین یدیه

حتی نال واحتظی بمارجوت لدیه ❁ بعد از ان بیرون آمدیم وچندانکه تحفه را طلب

کردیم نیافتیم عزیمت کعبه کردیم ابن مثنی در راه بمرد ومن وخواجه تحفه بمکه درآمدیم

دران وقت که طواف میکردیم آواز مجروحی شنیدم که از جکر ریش می کفت **شعر**

محب الله فی الدنیا سقیم ❁ تطاول سقمه فدواه داه ❁ سقاه من محبته بکاس

فاروّاه المهیمن اذ سقاه ❁ فهام بحبه وسما الیه ❁ فلیس یرید محبوبا سواه ❁

کذاک من ادعی شوقا الیه ❁ یهیم بحبه حتی یراه ❁ پیش او رفتم چون مرا دید

کفت ای سری کفتم لبیک تو کیستی که خدای بر تو رحمت کناد کفت لا اله الا الله بعد

از شناختن نا شناختن واقع شد من تحفه ام و وی همچون خیالی شده بود کفتم ای

تحفه چه فایده دیدی بعد از انکه تنها اختیار کردی از خلق کفت خدای تعالی مرا بقرب

خود انس بخشید و از غیر خود وحشت داد کفتم ابن مثنی مرد کفت رحمه الله خدای

تعالی ویرا از کرامتها چندان بخشید که هیچ چشم ندیده است وهمسایه منست در

بهشت کفتم خواجه تو که ترا آزاد کرده است با من آمده است دعای پنهان کرد و در برابر

کعبه بیفتاد و بمرد چون خواجه وی بیامد وی را مرده دید بر وی در افتاد برفتم و ویرا

بجنبانید مرده بود بتجهیز و تکفین ایشان کردیم و بخاک سپردیم رحمهما الله تعالی

ام محمد رحمها الله تعالی وی عمه شیخ محی الدین عبد القادر کیلانی است

رضی الله تعالی عنها از نساء عارفات بوده است کویند در کیلان یکبار خشک

یعنی محب خدای تعالی در دار دنیا بیمار است وبیماری محب وی متمادی است و دوای وی محبت وی است مکر بیشتر وی چنانکه علاج می یابد عشق بیست

سقاه الخ یعنی بیاشامانید ویرا کاسی از می محبت پس سیراب کردانید ویرا از می محبت دور ملامت کمانشان مانند ویرا اکر نیکو نکه بنیت که مستانند می محبت را از حرکات ثابت بنده نکاه میدارد

فهام الخ یعنی چون سیراب شد از می محبت فرا سطه غلبه حیران شد و از جانب حضیض مظاهر و اسما بجانب ذات حق سبحانه میل نمود و ویرا خواهش محبوب غیر وی نماند

کذاک الخ یعنی چنین است کسی که دعوی شوق و محبت وی کند که بعلت حب وی هایم کردد تا وقتی که به بیند ویرا

سالی شد مردم باستسقا بیرون رفتند باران نیامد همه مردم بدر خانه محمد

آمدند و دعای باران خواستند ام محمد پیش خانه خود را برفت و کفت خداوندا من

جاروب کردم تو آب بپاش چندان بر نیامد که باران در ایستاد چنانکه کویی دهانه

مشکها کشاده اند **بی بیک مرویة رحمها الله تعالی** شیخ ابو سعید ابو الخیر

قدس الله تعالی روحه کوید که بمرو بودیم پیر زنی بود آنجا که او را بی بیک مرویه میکفتندی

نزدیک ما آمد و کفت ای بوسعید بتظلم آمده ام ما کفتیم بر کوی کفت مردمان

دعا می کنند که ما را بکنفس بما مکذار سی سالست که میکویم که یک طرفة العین مرا

بمن باز مکذار تا بدانم که من کیم یا من خود هستم هنوز اتفاق نیفتاده است

دختر کعب رحمها الله تعالی شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی سره کفته است

که دختر کعب عاشق بود بر ان غلام اما پیران همه اتفاق کرده اند که این سخن که می

کویند نه آن سخن باشد که بر مخلوق توان کفت او را جای دیکر کار افتاده بود روزی

آن غلام آن دختر را ناکاه دریافت سر آستین وی بکرفت دختر بانک بر غلام

زد کفت ترا این بس نیست که من با خداوند و اینجا مبتلا بیم بر تو بیرون دادم که تو طمع

میکنی شیخ ابو سعید کفت سخنی که او کفته است نه چنانست که کسی را در مخلوق

افتاده باشد وی کفته است **شعر** عشق را باز اندر آوردم به بند ❁

کوشش بسیار نامد سودمند ❁ عشق دریای کرانه ناپدید ❁

کی توان کردن شنا ای هوشمند ❁ عشق را خواهی که تا پایان بری ❁

بر که ببیند بد باید نا پسند / زشت باید دید وانکارید خوب
زهر باید خورد و انکارید قند / تو سی کردم ندانستم همی
گر کشیدن تنگ می گردد کمند / **فاطمه بنت المثنی رحمها الله تعالی**

شیخ محیی الدین العربی رضی الله عنه در فتوحات میکوید که من سالها بنفس خود خدمت وی کرده ام و سن وی آن وقت بر نود و پنج سال زیادت بود و من شرم میداشتم که بروی وی نگرم از تازگی و نازکی رخساره وی هر که ویرا بدیدی پنداشتی که چهارده ساله است و ویرا با حضرت حق سبحانه و تعالی حالی عجب بود و مرا بر همه کسانی که از ابنای جنس من بخدمت وی میرسیدند اختیار کرده بود و میگفت مثل فلان کسی ندیده ام وقتی که پیش من می آید و در بیرون هیچ باقی نمیگذارد و هم شیخ میکوید که از وی شنیدم که گفت مرا عجب می آید از کسی که میکوید که حق را سبحانه دوست میدارم و بوی شادمانی نمیکند و حال آنکه حق سبحانه مشهود وی است و چشم وی ناظر باوست در هر چیزی یک طرفة العین غایب نمیشود این مردمان چون دعوی محبت او می کنند و می گویند آیا شرم نمیدارند قرب محبان از همه مقربان زیادت است پس از بلی چه میکویند پس گفت ای فرزند چه میکوی در آن چه من میکویم گفتم سخن آنست که تو میکوی بعد از آن گفت والله مرا تعجب می آید چیب من فاتحة الکتاب را خدمت من فرموده است والله که هرگز مرا فاتحه از وی مشغول نساخته است و حجاب من نشده و هم شیخ میکوید در میان آنکه پیش وی نشسته بودیم ضعیفه در آمد و شهری را نام برد که

شوهر من با نجا رفته است و داعیه داشته است که زنی دیگر بکند گفتم میخواهی که باز آید گفت آری روی بفاطمه کردم و گفتم ای مادر می شنوی که چه میکوید گفت که تو چه میخواهی گفتم قضای حاجت وی و حاجت وی آنست که شوهر وی بیاید گفت سمعاً و طاعةً حالی فاتحة الکتاب را میفرستم و ویرا وصیت میکنم که شوهر این زن را بیارد و فاتحه خواندن گرفت و من هم با وی خواندم و دانستم که از قرآءت فاتحه صورت جسدانی انشا کرد و ویرا فرستاد و در وقت فرستادن گفت ای فاتحة الکتاب میروی بفلان شهر و شوهر این زن را می بینی و ویرا نمی گذاری تا نمی آری شیخ میکوید از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وی بیش از ان فرصت نشد که قطع آن مسافت توان کرد

جاریه سوداء رحمها الله تعالی ذوالنون کوید که کنیزک جاریه سیاه دیدم که کودکان وی را بسنگ می زدند و میکفتند که این زندیقه میکوید که من الله را می بینم من در پی آن برفتم مرا آواز داد و گفت ای ذوالنون گفتم تو مرا چه می شناختی گفت جانهای دوستان او سپاه اویند و با یکدیگر آشنا اند گفتم این چیست که آن کودکان می کویند گفت چه میکویند گفتم میکویند که تو می کویی که من الله را می بینم گفت راست میکویند تا او را بشناختم هیچ محجوب نبوده ام **امرأة مجهولة رحمها الله تعالی** و هم ذوالنون کوید قدس سره در میان آنکه در طواف بودم دیدم که نوری بدرخشید که برق آن بعنان آسمان رسید در عجب ماندم و طواف خود را تمام کردم و پشت بدیوار کعبه باز نهادم و در آن نور فکر می کردم ناگاه

یعنی زنیست که نام وی و بلده و سایر احوال وی مجهول است

آوازی بگوش من رسید در پی آواز برفتم دیدم که جاریه با ستار کعبه در آویخته
است و می‌گوید شعر انت تدری یا حبیبی ٭ من حبیبی انت تدری
ونحول الجسم والدمع ٭ یبوحان بسری فقد ٭ کتمت الحب حتی ضاق
بالکتمان صدری ٭ بیک جانب شدم واندر وی گریان شدم پس گفت
الهی وسیدی ومولای بحبک لی الا غفرتنی ٭ گفتم ای جاریه ترا این بس نیست
که گویی بحبی لک که میگویی بحبک لی چه میدانی که او ترا دوست میدارد گفت مر
خدایرا بندگان هستند که ایشان را دوست میدارد پس ایشان وی را دوست میدارند
نشنیده قول الله تعالی را که گفت فسوف یاتی الله بقوم یحبهم ویحبونه محبت وی
مر ایشان سابق است بر محبت ایشان مر وی را گفتم ترا بس ضعیف و نحیف می‌بینم مگر
بیماری گفت نظم محب الله فی الدنیا علیل ٭ تطاول سقمه فدواه داه
کذا من کان للباری محبا ٭ یهیم بذکره حتی یراه ٭ پس مرا گفت باز پس
نگر بنگریستم هیچکس ندیدم روی بوی کردم ویرا نیز ندیدم ندانستم کجا رفت
جاریه مجهوله رحمها الله تعالی وهم ذوالنون گوید قدس سره که مرا جاریه
صفت کرد متعبده از حال وی خبر پرسیدم گفتند در دیر خرابست بآن دیر در آمدم
کنیزک دیدم ضعیف جسم که پنداشتی شب دروی اثر کرده بود بر وی سلام کردم
جواب داد گفتم ای جاریه در مسکن نصاری می‌باشی گفت سر بردار غیر خدای تعالی
در هر دو سرای می‌بینی گفتم هیچ وحشت تنهایی نمی‌یابی گفت از من دور شو او

یعنی زود باشد که بیارد خدای تعالی گروهی را که ایشان را دوست میدارد و ایشان وی را دوست میدارند زیرا که محبت حق سبحانه سبب مر محبت ایشان را و سبب سابق است بر مسبب ولهذا در ذکر مقدم داشت ۱۲

کذا من کان ٭ یعنی چنین است حال کسی که محب او باشد سبحانه در یاد وی حیران می‌باشد تا به بیند ویرا یعنی تا که بمیرد ۱۲

محب الله محب خدای تعالی در دار دنیا مریض است که بیماری وی متمادی است و دوای مرض محبت محبت است ۱۲

دلها از لطایف حکمت خود و محبت چنان پر کرده است و شوق دیدار خود بر من
گماشته که در دل من هیچ موضع از برای غیر او نمی‌یابم گفتم ترا حکیمه می‌بینم مرا بیرون
آر ازین تنگی و راه راست بر من بگشای گفت ای جوان مرد تقوی زاد راه خود ساز
و زهد طریق خود و ورع با دیگر خود و سلوک کن در طریق خائفان تا برسی بدری
که نه حجاب پیش آنجا و نه بواب خازنان خود را بفرماید که در هیچ کار نافرمانی تو نکنند
امرأة مصریة رحمها الله تعالی در تاریخ امام یافعی رحمه الله از یکی از مشایخ
روایت کرده است که زنی در نواحی مصر سی سال بر یک جای اقامت کرد که در سرما
و گرما از آنجا نرفت و درین سی سال هیچ نخورد و هیچ نیاشامید امرأة مصریة اخری
رحمها الله تعالی وهم امام یافعی در کتاب روض الریاحین آورده است که یکی
ازین طایفه گفت که در نواحی مصر زنی دیدم واله و حیران سی سال بر دو پای ایستاده
بود در زمستان و تابستان نه بشب نشست و نه بروز و از آفتاب و باران ویرا
پناهی نبود و ثعبانها گرد وی در می‌آمدند امرأة خوارزمیة رحمها الله تعالی
وهم امام یافعی در تاریخ خود از یکی از علما نقل کرده که گفت در خوارزم زنی دیدم
که زیادت از بیست سال هیچ نخورده بود و هیچ نیاشامیده جاریة حبشیة
رحمها الله تعالی شیخ محیی الدین عبدالقادر گیلانی قدس الله تعالی روحه فرموده
است که اول بار که از بغداد عزیمت حج کردم بر قدم تجرید و هنوز جوان بودم
و تنها میرفتم شیخ عدی ابن مسافر مرا پیش آمد و وی نیز جوان بود و پرسید

که کجا میروی گفتم بمکه گفت میل صحبت داری گفتم بر قدم تجرید گفت من نیز بر قدم
تجریدیم باهم روان شدیم در بعض از روزها دیدیم که جاریهٔ حبشیه پیدا شد برقع
بسته و پیش من بایستاد و تیز تیز در روی من می نگریست پس گفت از کجایی ای جوان
گفتم از عجم گفت امروز مرا در رنج افکندی گفتم چرا گفت درین ساعت در بلاد حبشه بودم
مرا مشاهده افتاد که خدای تعالی بر دل تو تجلی کرد و ترا عطا فرمود آنچه مثل آن عطا
نفرمود غیر ترا از آنان که من میدانم خواستم که ترا ببینم و بشناسم پس گفت امروز
من هم صحبت شماام و امشب با شما افطار میکنم و روان شد وی در یک
طرف وادی میرفت و ما در یک طرف چون شب شد طبقی از هوا فرود آمد بر آن شش
رغیف با سرکه و سبزی آن جاریه گفت الحمد لله الذی اکرمنی واکرم ضیفی هر شب
دو رغیف فرو می آمد امشب برای هر یک دو رغیف فرود آمد بعد از آن سه ابریق آب
فرود آمد بیاشامیدیم در لذت و حلاوت بآبی که بر روی زمین است نمی مانست
پس در آن شب از ما جدا شد برفت چون بمکه رسیدیم شیخ علی را در طواف تجلی
واقع شد که بخود بیفتاد بعضی می گفتند که وی بمرد ناگاه دیدم که آن جاریه بر سر
وی ایستاده است و می گوید زنده کرد او را آنکس که میرانیده است سبحان
الذی لا یقوم الحادثات لتجلی نور جلاله الا بتثبیته ولا تستقر الکاینات لظهور
صفاته الا بتاییده بل خطفت سبحات قدسه ابصار العقول واخذت نفحات
بهائه الباب الفحول بعد از آن در طواف مرا تجلی واقع شد و از باطن خود خطابی

شنیدم

شنیدم و در آخر با من گفت ای عبد القادر تجرید ظاهر را بگذار و تفرید توحید لازم
دار و از برای نفع مردمان بنشین که ما را بندگان خاص هستند که میخواهیم ایشان را
بر دست تو بشرف قرب خود رسانیم ناگاه آن جاریه گفت ای جوان نمیدانم امروز چه شانست
تا که بر سر تو از نور خیمه زده اند و تا عنان آسمان ملائکه گرد تو در آمده اند و چشم
همه اولیا از مقامهای خود در تو خیره مانده است و همه بمثل آنچه ترا داده اند
امیدوار شده اند بعد از آن جاریه برفت و دیگر وی را ندیدم **امة اصفهانیه**
رحمها الله تعالی یکی از اصحاب شیخ عبد القادر رضی الله تعالی عنه گفته است
که روزی شیخ را بر بالای منبر استغراقی واقع شد و یک کرد از عمامهٔ وی باز شد
و وی نمیدانست همه حاضران بموافقت شیخ عمامها بنهادند چون شیخ بحال خود
باز آمد و سخن آخر کرد و عمامهٔ خود راست کرد و مرا گفت دستارها و طاقیها را
با اصحاب آنها باز گردان چنان کردم یک عصابه باقی ماند که صاحب آن پیدا نبود شیخ
گفت آن بمن ده بوی دادم بر دوش خود انداخت فی الحال ناپیدا شد من حیران ماندم چون
شیخ از منبر فرود آمد با من گفت چون اهل مجلس عمامها بنهادند مرا خواهریست
باصفهان وی نیز عصابهٔ خود را بنهاد چون من آن بر دوش انداختم وی از اصفهان
دست خود دراز کرد و برداشت **امة فارسیه رحمها الله تعالی** شیخ نجیب الدین
علی بزغش رحمه الله تعالی گفته است وقتی زنی از شهر کلپایگان بشیراز آمده
بود و بخانهٔ ما آمد و زنی با خبر بود و چند روز در خانهٔ ما می بود و مرا دست

تنگی روی نموده بود و وی میدانست آن حال را و ظرفی چند در خانه بود که اگر وقتی چیزی
از حبوبات مثل گندم و جو چیزی بفرستادی در آن ظروف کردی و آن ظرفها نهاده بود
و سرها آنها پوشیده بود تا پاک بماند تا وقت حاجت آن زن پنداشت که چیزی
در آن ظرفها هست مرا گفت چون دست تنگی روی نموده است چرا از آنچه در ظروف
قوت نسازی گفتم آنها تهی است چرا سرهای آنها پوشیده است گفتم تا پاک بماند
آن زن برخاست و سرهای آنها را برگرفت و گشاده گذاشت و گفت از آن تهیست که در
بر هم نهاده است چون گشاده باشد همچون دهنی باشد که باز کرده باشد و گرسنه
باشد حق تعالی آنرا قوت فرستد و قوت هر چیزی مناسب آن چیز برسانند و قوت
پس قوت این ظروف غله است چون تهی شکمی وی ظاهر کرد در پر غله و حبوب کرداند
پس چون او این تصرف کرد در حال حق تعالی چندان گندم فرستاد که آن ظروف پر کرده
شد و آن زن از اولیای خدای تعالی بود **ختم کتاب نفحات الانس** باتمام
رسید و باختتام انجامید کتاب نفحات الانس من حضرات القدس که مقصود از آن
شرح اخلاق و افعال و بیان مقامات و احوال کرم روانی بود که بقدم صدق راه بادیه
طلب سپرده اند و بدو کام خطوتین قدم وصلت پی بکعبه مطلوب برده مورد
اخلاق الهی شده اند و مظهر اسماء نامتناهی گشته حکمت در ایجاد عالم وجود
ایشانست و مقصود از اظهار بنین و بنات آدم مقام کشف و شهود ایشان شعر

حبذا قومی که دید حق بود دیدارشان ٭ محو باشد دید شهود سر غیب اسرارشان

جاه در کهف فنا از هستی خود خفته اند ٭ لیک پندارند خواب آلودگان پندارشان
دیده اند بی پرده خورشید جمال خود بکل ٭ مشرق و مغرب گرفته پرتو انوارشان
… عرفان از سحاب مکرمت ٭ شسته نقش حرف غیر از صفحه پندارشان
… از سودای دل بازارها ٭ ز آتش شوق و محبت گرمی بازارشان
… طوف در و دیوارشان منشین که هست ٭ صد گشایش از در و صد پشتی از دیوارشان
… ذات و وصف فعل خویش نیست ٭ ای خدا چه بود که جامی را کنی در کارشان

رباعیه فی تاریخ اتمامه

نفحه مقتبس ز انفاس کرام ٭ کز وی نفحات انس آید بمشام
ز هجرت خیر بشر آن فخر انام ٭ در هشتصد و هشتاد و سیم گشت تمام

والحمد لله علی الاتمام ٭ والصلوة علی خیر الانام ٭ و آله البررة الکرام

چون پس از تصحیح یابی در کتاب ٭ جایها حرفی نه بر وجه صواب
عذر آن باشد زکی را منتفح ٭ قد الی کل کتاب ان یصح

رباعی

یارب بولای این عزیزان که فقیر ٭ کردم صفت کمال ایشان تحریر
کان دم که دمم ببیک دم آید آندم ٭ از من نظر رحمت خود باز مگیر

تمت الکتاب النفحات الانس من حضرات القدس بتوفیق الله
الباری علی ید العبد المذنب الراجی الی الله الغنی
القوی شیخ احمد بن حسن … بادی در دار
السلطنه هراة فی یوم السبت من شهر شوال
سنه سبع و ثمانین و تسعمائه

یتقاضا بذکر الملک الاعلی و حمد الله تبارک و تعالی و صلی الله علی محمد المصطفی
و علی آله و صحبه اصحاب الوفا و ارباب الصفا چون تسوید این اوراق بوسیلهٔ [illegible]
بسر حد اتمام رسیده بود و ذکر طوایف اولیا قدس الله تعالی اسرارهم بمبدا و حضرت [illegible]
[illegible] انجام گشته بود و لب عطشان از زلال ذکر احوال این طایفه همچنان بر قرار بود و [illegible]
[illegible] ذکر بعضی این طایفهٔ بزرگوار چنانچه خصوصاً ذکر حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره [illegible]
[illegible] خجسته فرجام سعادت انجام حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در نفحات [illegible]
نبود اگرچه تعریف و مدحت ایشان مناسب مرتبهٔ امثال این فقیران نیست چه هر کس بحسب
استعداد و قدر مرتبهٔ خود از ایشان خبری و اثری یابد هر چه اندیشد و گوید مناسب مرتبهٔ
استعداد وی خواهد بود لیکن چون این فقیر از [illegible] ثمره گرفته و از ثمرهٔ وی بهره [illegible]
[illegible] و اخلاص [illegible] از نعمت اختصاص ایشان ستوده بود و از صدق این اخلاص رایحه
[illegible] لطف ایشان رسیده و نسیم عنایت از ریاض مرحمت می وزید و از ایشان [illegible]
احوال [illegible] نسخه [illegible] و معارف [illegible] شنیده جمیع [illegible] ایشان که تعلق [illegible]

سوید [illegible] و بعضی دیگر از کلمات قدسیهٔ ایشان علیه رحمة الله تعالی [illegible]
حضرت ایشان گوش زده بود و از ناقلین معتبر حاصل شده و یکی از یاران این طایفه علیهم
رحمة الله تعالی اسرارهم و دیگری با حکام شریعه خصوصاً احکامی که در نظر ایشان [illegible]
[illegible] بزبان صدق و سداد و لسان تجربه و اتقیا و مقتدی [illegible] شده از احوال و
احوال حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان شده رزقنا الله تعالی من احوال [illegible] و چون
[illegible] از جنس شعر مذکور گردد و از جمله اشعار حضرت ایشان خواهد بود [illegible]
[illegible] توجه [illegible] دلهای [illegible] هدایت از قبلهٔ ارباب [illegible] و علم
علم التصوف [illegible] و کتمان [illegible]
[illegible] صد هزار محیط بی کران در دل تشنه لب بر کنار [illegible] و چندین وادی
شوق و غرام پیموده قدم [illegible] قدم بر بند [illegible]
[illegible] عشق عجب تر آنکه [illegible] و این [illegible] حقیقت [illegible]
[illegible] جل و علا که چون [illegible] این طایفه را ستر محبت خود
[illegible] گردانیده و بمحض عنایت بی علت خود ایشان را محبوب نموده غیرت محبت مقتضی
آن شده که ایشان را در تحت حجاب غیرت مستور و از نظر غیر محقق گردانیده اولیائی تحت قبابی
لا یعرفهم غیری و طایفهٔ علیه [illegible] قدس الله تعالی ارواحهم در نفی [illegible] و اخفای [illegible]
طوایف ممتاز بوده اند و درین مبالغهٔ بلیغ و اهتمام تام می نموده چنانچه [illegible]
ایشان [illegible] حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در [illegible] این طایفه [illegible]

تمام داشتند و در تمامی اوقات همگی همت بر این گماشته زدیده در کشش جگر و دم و دل از عرفان
هنوز این نیم ترسم که چپیده چشم اغیارش ساتر احوال و حجاب ستر حال حضرت ایشان بر عامه خلایق
صفت شعر و شاعری بود با خواص اگر اتفاق صحبت افتادی گاه در پناه شعر گریختی و
بصورت شاعری بر آمدی و گاه از صفت علم پرده ساختی و در لباس طالب علمی در آمدی
بالجمله هر چه این معنی میسر شدی دست در آن زدی اما بحکم حدیث نبوی علیه الصلوة والسلام
حیث قیل من اولیاء الله تعالی قال صلی الله علیه وسلم الذین اذا راوا ذکر الله تعالی نور معنی
ولایت و پرتو لمعه هدایت از چهره مبارک ایشان لایح و هویدا بود هر لحظه جمال خود نوعی دگر
آرایی شوقی دگر انگیزی شوری دگر افزایی بی پرده اگر بکشایی رخسار تماشایی روی خورشید درخشان را
تا کامل کمال اندایی می فرمودند ستر حال شرط این طریقت و در حجاب معنی گریختن لازم سلوک
اهل تحقیق و از بعضی اکابر نقل می کردند که بهترین حجابی صورت طالب علمی است چشم ز کتاب
برداشتن و خاطر بمحبوب حقیقی گماشتن خوشتر ز کتاب در جهان یاری نیست در غمکده زمانه غمخواری
نیست هر لحظه ازو بگوشه تنهایی صد راحت هست و هیچ آزاری نیست می فرمودند که تحقیق در
میان صورت جمعیت است حضرت ایشان از ابتدای حال تا مرتبه کمال از زمزمه عشق
خالی نبوده اند کشش عشق و جذب محبت غالب احوال ایشان بوده است و کتمان سر عشق
از لوازم فطرت و طبیعت ایشان در اوایل حال که بحکم محبت صوری بصور جمیله امکانی صورت
گرفتاری پیدا گشته اند از انواع این محبت متنزه بوده اند و بقدر قدرت و امکان اخفای بوده
و اگر بنا بر غلبه معنی عشق و استیلا و سر محبت از جویبار زلال شوق تجلی مظاهر شدی از کمال

حتی که مردم غبار وحشت بدیشان رسیدی و از شغل خاطر بآن رخ بحال خود کشیدی
کار بعضی عشق خوبان است و هر سو عالمی در پی نگار او و سعی ایشان در کار خویش و عفت و نزاهت ایشان
در رعایت کمال و فارغ از اندیشه وهم و خیال بوده است آنکه به ملک عشق بر حکم
پاک بینی شتم پاک کنند از آلایش علم و عمل بنهادی گاه از لم
و از اشغال این مردم معنی و حانیت و وسوسه حظوظ نفسانی مقصود و حصول
نیست اندیشه خوشدلی و رنجست غرض از عشق تو ام جانسپاری دم است
چه کم است اما طایفه که از نفس و هوا گشته کام دل از مقتضیات قوی
نفسانی جویند و حظ نفسانی را فیض روحانی گویند از مبحث عشق و عاشقی بپرهیزند عشق از
کمال آوازه عشق در جهان کم بودی ور شهوت نفس عشق بودی خر و گاو
عاشقان عالم بودی قومی که نیامدند در عشق تمام خواهند بهوای نفس با عشق بنام
کی شاید شان در حرم عشق مقام خود هست بر ایشان سخن عشق حرام و علامات این عشق و محبت
و از حظوظ نفسانی بر داشتن است طلب مرحمت و اندیشه حصول آسودگی از محبوب بهوای نفس است
معشوقه که گشت گاه عاشق من گفتا که نه عاشقی لایق من وصل است درین کام تو ای هستی
تو عاشق کام خویش عاشق تن محب آنست که از همه چیز قطع تعلق کند و خواست وی خواست
محبوب گردد با عشق توام هوا نماندست و هوس با آتش سوزنده چه سان ماند خس
خواهند ز تو مقصود دل خود همه کس جای ز تو من ترا خواهم و بس و شک نیست که محرک این محبت
فی الحقیقه جاذبه ازلی است و سر رشته این شوق از صوب محبوب لم یزل پس اگر در عالم

صورت متعلق عشق و محبت صورت جمیله انسانی گردد مذهب صادق راست پنهفتنی و عارضه جسمی
پدید میاید
جان عاشق چون بود از روی طبع پاک / دامن معشوق اگر آلایشی دارد چه باک
روزی حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان می فرمودند که در اوایل حال چون تعلق خاطر بعضی از
صور کونیه می بود آرام نمی بخش محبت و حرقت می شد چنانچه خاطر از صورت خالی نبود و تمامی
نیز اعضا در صورت وی بیشتر بود و درین حال با مجنونی علامی موافق بودند که شغلی جهت حجنک
می فرمودند که روزی در اثنای وضو ساختن چون نوبت بدست شستن رسید دست خود را دست آنکه
تعلق خاطر بدو بود یافتم چون این معنی مشهود گشت در خاطر گذشت که آنچه حضرت رسالت
صلی الله علیه وسلم فرموده اند که بدء یداهما واشارت بدست مبارک خود کرده اند در شمول این حال
بوده باشد می فرمودند که در حین غلبه محبت میل خاطر بوصل صوری و قرب مکانی نمی بود بلکه
چون اتفاق ملاقات افتادی روی وصل بغارت رفت می انجامید معنی فنا از لوازم سر عشق است
چه در حق وجه وجهی باطل زیرا که حقیقت محبت مشروط است برجوع همه بیک امر و آن دی را
محبتی است که بهر چیز که شود و محبت بهرچه کار در رنگ آن گیرد بنابرین طریق عشق ورزیدن
بود و محبت سپردن هرچند با مور کونیه غایبه بایسته مستحسن داشته اند اما بشرط آنکه در وی عاشق
بار نوعی در گذرد
دل فارغ ز درد عشق دل نیست / تن بی درد دل جز آب و گل نیست
در عالم روی آور ز درد غم عشق / که باشد عالم خوشش عالم عشق
غم عشق از دل کس کم مبادا / دل بی عشق در عالم مبادا
اسیر عشق شو کازاد باشی / غمش بر سینه نه تا شاد باشی
می عشقت دهد گرمی و مستی / دگر افسردگی و خودپرستی / اگر مجنون نهی زین جام خوردی

کاوه در دو عالم نام برسی / متابه به عشق از وکر ... مجازست / که آن بهر حقیقت کارسازست
بموج اول الف بی تا نخوانی / ز قرآن درس خواندن کی توانی / و حضرت ایشان در نهایت
حال نیز این معنی می پرورده اند می فرمودند که روش ما بدین طریق فنا ورا است
بحمد الله که تا بودم درین راه / بر اطلاق عاشقی بودم هباک سیر / چو دایه سنگ من آینه دیده
بتیغ عاشقی نافم بریده / ... پستان نهاد و / ز خونخواری غمم شیر داده است
اگرچه موی من اکنون چو شیرست / هنوز آن ذوق شیرم در ضمیرست / به پیری و جوانی نیست چون عشق
زهی برکن وهاو زین میسون عشق / که جای چون شوی در عاشقی پیر / سبک رومی کن جو در عاشقی میر
کسی که لذت عشق نیافت و چاشنی عشق نچشید بی عشق نتواند بود / لذت عشق ضرورت
مرا در رگ و پی عشق می گویم و جان میدهم از لذت وی / در بعضی اوقات شیخوخیت
ازین طایفه بغایت محترزی بوده و در مجالس چشم از نظر کردن بساده رویان نگاه
می داشتند چه هرچند که عارف کامل واصل بعد از تحقق بحب ازلی و اتصال بمحبوب
لم یزلی در سر کوی دیگر وجز یک چیز نه پسندد و بهرچه آویزد جز یک چیز نجوید اما سالک
را مشاهده جمال مطلق بی حجاب و پرده صورت الذ والطف خواهد بود
نیست اگر اقبال بتان روا دارم / حرف عشقان بلوح دل نگارم / آهنگ جمال جاودانی دارم
حسنی که ز جاودان ابروی ... آمد همه آن ... کافتی ... رتو خاطر بارگران
شهوت باد اگر ... نگران / باشم تو ... چشم سوی دگران / می فرمودند که اختلاط این
طایفه دو بل و نکال است واحتراز ازین جماعت واجب است جنید شبلی را گفت

ایا که صحبت با احداث و این بنا بر آنست که عدم تجرد از این طایفه موقوف بر حالتی
بغایت غالب و توقی بس عظیم است و کسی را که بدین طایفه گرفتاری میشود بروی محبت باطنی
انکاری در داشته‌اند بعضی از ایشان پرسیده که چون صحبت او دوام مراقبه کمالی شود و تواند بود
که بهر تشحیذ خاطر لحظه بدین معنی پردازد فرموده‌اند که آن شخص از مرتبه نفس که گذشته باشد
و از مقتضیات طبع پرداخته تواند و الا این معنی از وی سر زند لا اباحت است میفرموده‌اند که
کسی که از سر وحدت چاشنی یافت از صحبت ساده رویان متاثر میشود تعبید محبت ایشان
گرفتار میگردد و غالب این حالت بر طالبان است از شاخ بشاخ جستن است و از اصل بی بهره ماندن

رفتم بتماشای گل آن شمع طراز … چون دید مرا ز شرم گفت بناز
من اصلم و گلهای چمن فرع منند … از اصل چرا بفرع میمانی باز

از لطف قد و صباحت خد چگلی … در سلسله زلف مجعد مغلی
در هر طرفی جمال مطلق تابان … ای بی خبر از حسن مقید چگلی

میفرموده‌اند تواند بود که در بعضی اوقات
الفنا و محبتی دست دهد و صورت گرفتاری بروی نماید و بحکم المثل یعید المثل و المجاز قنطرة الحقیقة
این محبت منتهی شود بمحبت حقیقی یعنی این محبت از صورت مجازی گسسته بمحبوب حقیقی متعلق گردد

بس کس که بدین روی جهان طراز … وافتاد ز داغ عشق در سوز و گداز
در مجلس اهل شوق شد محرم راز … نوشیده می حقیقت از جام مجاز

در نهایت احوال و آخر اوقات که نظم یوسف و زلیخا شغل می
نمودند فرموده‌اند که خاطر از آن انجذاب عظیم بصورتیست خیالی که وی را در خارج وجودی گمان می
بریم و در آن اوقات آثار حرقت و حرارت باطنی از ایشان ظاهر میشد چنانچه چند نوبت سماع
فرموده‌اند بطریق حرکت و در این باب مبالغه می نموده‌اند و باشد که از مبتدی این می سید چنانچه سازند

و معنی بی مجال می‌شدند و ایشان از آن در بیخودی میگذرانیدند آخر چون بدر و پای ایشان بجا بیند متفق
گشته بوده‌اند و اگر قبل از آن در سماع حضور بوده‌اند بوده می‌نشسته‌اند که تا کسی خود را
باز نگاه دارد و نتواند حال که در بار سر را و دیگر در سماع نبوده‌اند که فقیر در این معنی که از حضرت
ایشان مشاهده می‌کردم متعجب و متحیر می‌بودم تا که در وقتی میفرمودند که در اوایل وقت
وارد و حنینی روی نمود که در قلع مقید بسماع سعی کرد و حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان
در اوایل اوقات شغل شعر و شاعری میداشتند و اندیشه بران میگماشتند چه در اوایل حال
و چه در اواخر اوقات کمال اما اندکی از اوقات بدان مصروف میگشت چون عشق غالب
شود و شوق مستولی گردد عاشق را تاب و شکیب و طاقت صبر نماند قدم از مقام شکیب
بیرون نهد و روی در راه بی خبری آرد و نسیم شوق برخیزد آتش دل شعله انگیزد و آب دیده گریان
نیرو گیرد و از آتش دل بزبان تسکین نگیرد و نه در بر اندیشه قربت و وصال ماند و نه از آرزوی مشاهده
جمال زیبا و دیدار بهوش آرامی و نه از روی تمنای کامی ناچار در مقام تحیر و اضطرار قرار گیرد
تسکین این حال و دفع چنین ملال جز بچنین مقال و گفت و گوی احوال میسر نگردد و ناچار
کوشش عشق و غلغله شوق عاشق را در وادی اندیشه شعر و خیال عرض حال اندازد تا از رموز
عشق و محبت و اسرار شوق و محبت قصه پردازد

از غمت گر خود چو نی سر افغان کنم سینه‌ام … تا دم نگیرم بر زنم دود دل افگار خویش

و همچنین چون عارف آگاه در حریم وصال آن نگار راه
یابد از سر وحدت خبر یافته و از ظهور کثرت پرداخته جانش در سطوات نور وصال و در
سبحات شود و دل در غلبات شوق جمال وی مستغرق گردد و اسرار معانی غیب در

نکات لاریب بر دل وی می‌ریزد و ذوق آن نکات بیشتر می‌انگیزد بحر حیات موانست جوش زند
و درپای زلال معانی موج انگیزد و هیچ جز نیکو نکند و بهیچ وجه قرار نپذیرد و روی بر
بکنار نطق و بیان نهد و لب شکار از شور و حیات بخشد خواهم از چشمش بگویم آشکار نکته
دایره عشرت سوی لبهای شما بگویم دایم چون اظهار معانی و اسرار از واهب این طایفه بر روزگار
دور است و ابتنای نکات غیبی بر این طریق عین قصور باز گوید غیرت عشقم که جای لب نه
و در بر جانت نیز همه صریح می‌نماید و درین صاحب سر هو نحو از نظم و ترتیب و لباس عبارت و
ترکیب بطریق مجاز و استعاره جمالی ساخته بر چهره مخدرات ابکار معانی و اسرار
سدول سازند تا از نظر غیر مصون و مامون باشد شعر حجاب چهره پاک سر بود و شاعری ساز حال
آن بزرگوار پس شعر و شاعری فی الحقیقه ساتر فضل و کمال ایشان بود و مردم آن را نقص و کمال
ایشان پنداشتند حاشا ثم حاشا حقیقت شعر اندیشه و خیال است آنجا که کمال ایشان بود خیال را
چه مجال تقریرش از آنکه بعضی از دوستان زمان ایشان حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان
پرسید متردد می‌بود که این رتبه از شعر که ایشان راست بی فکر دقیق و تامل عمیق میسر نشود
این منافی مرتبه کمال و مناقض جمعیت حال است تا آنکه بشرف ملازمت مشرف شده معلوم
گشت که هیچ شغل از اشغال بلکه هیچ واقعه و حادثه از وقایع و حوادث روزگار
مانع شغل باطنی ایشان نمی‌شود و بهیچ تفاوت در حال بدین امور اشتغال می‌نمایند
با آنکه در الطف زمانی از ساعات شب و روز بلا تکلف و تامل گفته‌اند شعر خوش
وقت کسی که می در خمخانه زد از خم و سبو کشید زان پیمانه صد بار اگر مست شود عاقل نیست

واقف نشود که مست عالم باید فقیر روزی پیش حضرت ایشان در آمدم و از اختلاط خلق شکایت
آغاز کردم فرمودند که خلق عالم را از عالم همچنان بیگانه باید کرد چنانکه می‌باید دید که خلق
عالم را بر این کس دست تصرف نباشد و در آن حین بکتابت نفحات الانس مشغول بودند
فرمودند که یک صفحه باید و صفحه نوشته می‌شود و شعور نوشتن نیست بلکه قلم بطریق عادت جاری
می‌شود و فرمودند که بعضی اکابر قدس الله اسرارهم گفته‌اند که تکلم با شغل باطنی جمع نمی‌شود این
سخن بس غریب است حضرت ایشان را تحصیل علوم و [illegible] سوزش عشق
و شغل خاطر شعر و شاعری می‌بوده است بکیفیت مطالعه و قوت مباحثه و غلبه ایشان
بر اهل درس و هم سبقان ملکه استادان امر مشهور و معروف بوده است ایام تعطیل ایشان بفراغ
بال و آسودگی حال می‌گذشته است و طبع دراک با اندیشه‌های دیگری پرداخته می‌فرمودند که
در هر حال که بوده بی اندیشه بوده‌ایم و در ایام تحصیل که متوجه درس و سبق می‌شده‌اند بسیار می
بوده که جزوی از یکی هم سبقان می‌گرفته‌اند و بلحظه مطالعه می‌کرده بوده و چون بدرس مشغول
می‌گشته‌اند بر همه غالب می‌بوده‌اند جمیع اوقات تحصیل ایشان اندک و محصور بوده است
و همت دانشمندی و تبحر ایشان در علوم حقیقی و رسمی از اصول و فروع معروف و مشهور
در نهایات حال که مدت سی سال تارک بوده‌اند چون از این باب سخنی بمیان آمدی بمقدمات
آن حاضر می‌بردند و تصرف می‌فرمودند بر وجهی که توهم می‌شد که این مرتبه از حد بشر خارج است
یکی از دانشمندان ماوراءالنهر را مسئله مشکل بوده است در علم هیات که وی بدان مشهور بوده
و در وی مهارتی تمام داشته مدتی برین منوال بوده است و از هیچ کس مشکل وی حل نمی‌شنفته

تا که اتفاق بشرف صحبت ایشان رسیده است و از ایشان استفسار نموده ایشان حل شبهه
وی کرده اند آن بزرگ گفته است که از آن روز معلوم شد که نفس قدسی موجود بوده است و این
بنا بر آنست که مشغولی بطریق خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم خصوصا آن نوع که حضرت
ایشان شغل می فرمودند ممد تعقل و مقوی قوت مدرکه است روزی می فرمودند که اول صبح
روشن می باید کرد و بعد از ان بمطالعه مشغول شد یعنی مصباح روح انسانی را از تندباد
وسوسه آمال و امانی محفوظ باید داشت تا چراغ آسا از پرتو نور هدایت درگیرد و به
ظهور آمور کردی میفرمودند سی سال است که هرگز بملاحظه در ایام فراغت خاطر و غیر آن نمی
اندیشیده بوده ایم و بتحریر میفرمودند که در کسی که بی تامل می زیست طبیعت ایشان در غایت
توسط و کمال اعتدال بود و لهذا افاضل و علمای زمان و ارباب ذوق و عرفان
طبع ایشان را معیار و میزان ساخته بودند و بخلاف رای ایشان نپرداخته و احتمالات
منکره که منشاء آن انحراف از حقیقت اعتدالست در مصنفات حضرت ایشان کم
پیدا میشود و فقیر کاه سخنان این طایفه چشم بصر و بصیرت روشن می ساخت و بمطالعه آن
شغل می نمود و بعضی سخنان که تعلق بذوق و وجدان داشت بآن نمی رسید اما برکت
صحبت و تقریر ایشان فهم می کردم مقارن لذت عظیم و ذوق قوی و چون عقده در
خاطر افتادی که عبارت از ادای آن قاصر بود حضرت ایشان آن معنی را دریافته و مشتاق
وی را دانسته رفع آن عقده می کردند و بنور فراست خواطر را می یافت روزی نشسته بودند و از
بسیاری عزیزان در باب اطلاع ایشان بر خواطر حکایات منقولست فقیر بنا بر این جهات

۲۸۶

آن رسان می بودم و محافظت احوال خود بقدر امکان می نمودم قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله تعالی مطالعه هر کتاب که شغل می فرمودند بغیر آن
رجوع نمی نمودند و بحکم العلم نقطة کثرها الجاهلون اول آنچه مقصود است انتقال می نمودند
و هر مسئله که بسط حقیقت آن حضرت ایشان رسیده اند تا بتحقیق نمی انجامید و خاطر آن نمی آرامید
نقل بمسئله دیگر نمی کردند و می فرمودند که تا سخن منقطع و منتهی نمی رسانیم بجای دیگر نقل
نمیتوانیم کرد و روزی سخن از اساتذه و معلمان حضرت ایشان در میان افتاد فرمودند
بحقیقت شاگرد پدر خودیم که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شد که صرف و نحو پیش پدر
گذرانیده بودند و بعد از ان در علوم عقلی و معارف یقینی حضرت ایشانرا چندان بغیر
احتیاج نمی شده و چون همراه آمده اند مولانا جنید مروی بوده است که در علم عربیت
ماهر بوده است و در ان فن شهرت تمام داشته حضرت ایشانرا بعد از مطالعه مختصر
تلخیص شده است چون بدرس وی حاضر گشته اند چنین تقریر رفته شرح مفتاح و مطول
مشغول بوده اند حضرت ایشان در خود استعداد فهم آن یافته اند بمطالعه مطول و حاشیه
پرداخته اند و بعد از ان بدرس خواجه علی سمرقندی که از اعاظم محققان روزگار بوده
در آمده اند می فرمودند که در طریق مطالعه بی شکل بود اما قریب بچهل روز از وی مستغنی
توانستی شد بعد از ان بدرس مولانا محمد جاجرمی که از افاضل مباحثان زمان خود بوده رسیده اند
می فرمودند که بصحبت وی نیز رفتیم از وی دو سخن شنیدیم و بعد از ان در سمرقند بصحبت
قاضی روم که از محققان عصر بوده نیز رفته اند در ملاقات اول مباحثه واقع شده است

مکتبه عاطف افندی
الرقم العام
الرقم الخاص
تاریخ الورود

و تبطیل نا امید بود تا آخر وقتی که نسخهٔ ایشان بقا آمد و حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
در آن اثنا بی سرو دل و تعلق بصورت آب و گل انحراف خاطری دست داد و دست توطن
غربت از جانب هرات بصوب سمرقند تافته اند چندی ساکن آن دیار بوده اند و در ابنای کسب
فضیلت و کمال میفرموده اند تا آنکه شبی ز شب بلکه صبح سعادت و اقبال که از افق فضل
ذو الجلال و الافضال و از مشرق لطف بیچون لم یزل و لا یزال طالع گشته چون رخسار خورشید
رخشان ظاهر روز ورد و تیره روزان از آن فروز تشنه لبان از روی امید زلال و بهجور ابراز آن
نوید قرب و وصال که حضرت ایشان را خاطر از مفارقت صوری و مراجعت از نیغ دوری
ستانی ولایت خدمت قدوة العرفاء الکاملین و اسوة الکبراء الواصلین المتوجه الی الله
تعالی بالکلیة والداعی الیه بابا زالجلیه سعد الملة والدین الکاشغری قدس الله تعالی سره را در واقعه
دیده اند و بگوش هوش شنیده که فرمود ندرو دامن یاری گیر که ناگزیر تو خود

معشوقه ز در آرمیکده ام با تک تعال | داد این عشقم قدحی مالامال
از دور و سر خود شدم فارغ بال | بنهادم اکنون بتقاضای وصال
رو بصحرای قدسم ز سر سدره صفیر | که درین دامگه حادثه آرام مگیر
قدسیان بهر تو آراسته عشرتگه انس | تو درین مکده چون عمر کمان اسیر
بگسل از دل پیران جان کو گریزت زان | دل آن شاهد جان رو که آن پیت گریز

بر اینکه چون حضرت حق سبحانه و تعالی خواهد که بنده را از محض
کرم و عنایت بی علت خود بنوازد و درهای دل از قید آب و گل برارد بمقتضای وفق
عادت و سنت ارادت وسیله انگیزد و بهانه سازد و نسیم فضل و احسان عنبرین و عبرفشان
شود و چهره و دل را بخت اسنار عوایق درخشان کرد و آتش بر وحدت فروزان گشته

که دوران ظهور کثرت را محو سازد و عاشق صادق قدم از سر ساخته و از تصور غیر پرداخته روی از
بادیه شوق سد و دل از رغد عه ذات تهی کرده و از سر لذت در رالگی بادیه پایان اندوه
وحدت بماید سر بیسیج حرفی فرو نیاید و چشم همت بر هیچ نگشاید تا از تنگنای پستی
و هستی روی در فضای رفعت و پستی آرد و لذت سر وحدتش از خود بر باید و زیمن ظهور کثرتش
از دل بزداید بعیش جاودانی و عشرت روحانی متحقق گردد بلکه حیات در نور شهود هلاک شود

کز عیش و اندوه و سرور | ای دلت را بکف شوق زمام | سیر عاشق شود از شوق تمام
شوق کر قاید راست نشود | کعبهٔ وصل بنا پیت نشود | شوق طلاب دل و دراست
جاذب خاطر مهجور است | شوق کوتا کند راه دراز | بر رخ مرد به بند در آز
چون زند شعلهٔ شوق از دل تاب | نشود گشته بصد دریا آب | بر چه پیچ تکین و بیت و سیت
آن ز شوق است سوی او بو به | صدق باید که شود شوق فزای | تا بمقصود شود راه نمای
شوق صادق چو شد محمل مرد | کعبهٔ وصل کند منزل مرد | هیچ مانع بگذارد در ره
آورد آن کعبه کند منزلگاه | بلکه بیدار وجود از منزل | المنه ز در ره مقصود خجل
گتی آسایش هم در گنجد | رخت هستیش بدریا فکند | چون در آن موج ز خود شوید دست
اندیشهای مقصود نشست | حضرت ایشان را علیه الرحمة والرضوان ازین واقعه تاثیر بلیغ

و دغدغهٔ عظیم در خاطر افتاده است از مقام صدق و شوق قدم ارادت بر گرفته عنان توجه
بجانب خراسان شتافته اند و صحبت حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره را دریافته اند
دیدم پری که زیر این چرخ کبود | چون او دگری نبود و خود آن نبود | بر آینه که عکس خورشید وجود

جاوید در و بصورت آن سیل بود   قطب البلاد که مرشد برحق بود   چیزی که زحق رسید آگاهش بود
طی کرده تمام وادی آن سفر را   در لجه بحر جمع مستغرق بود   و با اندک ارادتی و صحبتی که بقدم
صدق نیت و خلوص طویت طریق ارادت آنحضرت سپرده اند ایشان را شوق قوی و ذوقی
عظیم دست داده است چنانکه یکی از بزرگان که در آن طریق رفیق ایشان بوده است
متحیر و متعجب می بوده است و می فرموده که طریق خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم
حضرت ایشان را عجب زود در ربوده و حضرت مخدوم مرحوم قدس الله تعالی سره پیوسته
در مسجد جامع هراة که قریب نشیمن ایشان بوده است با فقرا می نشسته اند و صحبت میداشته
و حضرت ایشان را مرور و گذر از آنجا بوده است هر نوبت که می گذشته اند حضرت
مخدومی می فرموده اند که این مرد را عجب قابلیتی است فریفته وی شده ایم نمیدانیم که
وی را بچه حیله بچنگ آوریم و در روز اول که بصحبت حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره رسیده
بوده اند می فرموده اند که شاهبازی بچنگ ما افتاد و نسبت حضرت ایشان علیه الرحمة
والرضوان در طریق بیک واسطه بحضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الحق والدین المعروف بنقشبند
قدس الله تعالی سره درست میگردد چه حضرت مخدوم قدس سره که حضرت ایشان
علیه الرحمة والرضوان نسبت از آن حضرت گرفته اند نسبت از خدمت مولانا نظام الدین
خاموش قدس الله تعالی سره داشته اند و خدمت مولانا قدس سره نسبت از خدمت
خواجه علاء الحق والدین المشتهر بعطار قدس سره گرفته بوده و حضرت خواجه علاء الدین قدس
سره مرید خواجه بزرگ روح الله تعالی روحه و افاض علی العالمین فتوحه بوده اند

حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در ابتدا از شغل باین طریق ریاضت و مجاهده بلیغ
اختیار کرده بوده اند و از خلق بغایت متوحش می بوده اند مدت شش ماه خود را
از مردم بر کران گرفته اند و بتنهایی بسر می برده اند بعد از آنکه بمیان خلق درآمده اند
طریق محاوره و اسلوب تکلم حضرت ایشان را از خاطر رفته بوده است و الفاظ مانوسه
و مستعمله فراموش گشته فرموده اند که بتدریج آن الفاظ بخاطر ما باز آمد و در آخر اوقات ایشان را غلبه بیخودی
نمو داشته و کیفیتی عظیم دست داده عنان توجه بکعبه و جانب حجاز نهاده اند
چون بمرو رسیده اند ایشان را اتفاقی شده و داعیه صحبت حضرت مخدوم و شوق دیدار
مبارک ایشان غالب گشته عنان عزیمت تافته اند و بصحبت آنحضرت شتافته   گنجشک
ضعیف توام ای مایه ناز   افتاده بدام تو بصد عجز و نیاز   هرچند که پا گشایم از رشته دراز
چون رشته بدست تست می آیم باز   پیری که بود بازوی روشن کاوش   ره بحر بریم برم جلد اثرش
و در دهش بنیای یاری   خور را برسان بسایه دیوارش   می فرموده اند که در ابتدای شغل بدین
طریق انوار ظاهری شده بعضی آن مستور گشته بطریقی که حضرت مخدوم بآن اشارت فرموده بوده اند
شغل می نموده ام می فرموده اند که بر کشف و کرامات اعتمادی نیست و هیچ کرامت بزرگتر از آن نیست
که فقیری را از صحبت دولتمندی تاثیر وجدانی دست دهد و از خود زمانی وا رهد
یاری که بدیدار وی از دست شوی   آن به که بزیر پای او پست شوی   گر می نخوری ز جام لعلش باری
از شیوه چشم مست او مست شوی   روزی از حضرت ایشان پرسیده می شد که بعضی از این طایفه را
عوالم منکشف می شود و بر بعضی دیگر مخفی می ماند سر در این چه باشد فرموده اند که طریق سلوک

و وقوع است یکی طریق سلسله ترتیب سالکان بهمان راهی که نزول کرده عود نماید و درین طریق
عبور بر عوالم ضروریست و دیگری طریق وجه خاص است که طریق خواجگان ماست قدس الله
تعالی اسرارهم و سالک این طریق را ابتدا توجه بر نفس ذات متعینست و در اطوار سیر وی بغیر ذات
بی طایفه شرکتست و درین طریق کشف عوالم ضروری نیست می فرمودند که در مبادی حال شبی
نسبتی قوی غالب شده و کیفیتی عظیم مستولی گشت و درین ساعت قصه ابوسعید خراز قدس الله
سره العزیز بخاطر می گذشت که دو سبع بر دوش وی زده بودند و وی از نسبت خود پروا نداده
بود همان کیفیت مشاهده می کردیم و گمان می بردیم که اگر مثل این واقعه دست دهد متغیر
نسبت نگردد ناگاه عینیتی واقع شد چنان نمود که سبع عظیمی حمله آورد و در نسبت تغیری
واقع شد ازین معنی بغایت شرمسار گشتیم می فرمودند که مثل این واقعات بنسبت واقعه
کشف امثال چنین امری نباشد بکاری نیاید حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان هرگز در هیچ
نفس از شغل باطنی خالی نبوده اند رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله موافق حال ایشان
بوده بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه هیچ چیز از حوادث ایام و وقایع شهور و اعوام در ایشان
تصرف نتوانستی کرد ارباب زمانه سخنان شورانگیز بمجلس شریف می آوردند در تحت اعتبار
و ملاحظه در نمی آمد و اگر در آمدی کالبرق الخاطف می گذشت روزی جماعتی گفت وگوی اسباب
می کردند حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان فی المجلس بان می پرداختند بعده فرمودند که در
اثنای مثل این سخنان حاضر می باید بود زیرا که ازین انتقال بمقصود حقیقی می توان کرد می فرمودند
که طریق خواجگان ما یک رنگ پایی دارد که در هر جا با همه کس و در همه حال و زمان نسبت می توان کرد

سر رشته دولت ای برادر بکف آر — وین عمر گرامی بخسارت مگذار — دایم همه جا با همه کس در همه کار
میدار نهفته چشم دل جانب یار — می فرمودند که ورزش این نسبت را اصل می باید ساخت و بقدر
ضرورت پرداخت این نسبت شریفه بغایت لطیف است و بر اندک چیزی منبسط و وقتی معین
بجزوی سببی زایل می شود و گاه در وقتی که شخص ترتیب نسبت ظاهر میکند و هر گاه در نسبت فتوری
شود رجوع بسبب وی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مقتضی آن شده و بدفع آن مشغول گشت غایت
مطلوب و نهایت مقصود این طایفه دو چیز است یکی دوام آگاهی بجناب حق سبحانه و تعالی
که در هیچ وقت از اوقات غفلت روی ننماید و دوم مشاهده وحدت در کثرت که مرتبه تفصیل است
و حضرت ایشان را خاطر باین معنی مایل تر بوده از طریق اجمال می فرمودند که هرگاه خود را در مرتبه جمال
مغلوب ساخته شویم و کیفیت عجیبی دست میدهد چنانچه گمان می بریم که از زمین جدا شده ایم و پایهای ما
بزمین نمی رسید می فرمودند که سر وحدت و معنی توحید چنان غالب شده است که هیچ وجه از خود
نمیدانم و در هیچ اشیا غیریت نیست هیچ چیز قبل از این معنی در خاطر نیاید این معنی پیش همه گرفته است
ما رأیت شیئا الا و رأیت الله قبله می فرمودند که مسئله توحید سخنی است قدیم و در اولیای سابق
نیز بوده است و بسیاری از آیات قرآن که تأویل کنند برین معنی دال است و از بعضی ائمه
و اصحاب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین درین باب حکایات منقولست بعضی افشای این معنی
کرده اند و بعضی در ستر و اخفای کوشیده بعضی ساکت و مستور می بوده اند و اندکی ازین طایفه
نفی این معنی کرده اند می فرمودند که در مبادی حال درین مسئله متردد و از اندیشه وی متوحش
می بودیم تا آنکه این مسئله را در کلام حضرت خواجه پارسا قدس الله تعالی سره العزیز یافتیم

خاطر از قید وحشت کثرات رهانیده بودند بدین معنی شتافته فرمودند که در صدد کثرت از
وحدت بغیر طریق توحید طریقی دیگر در تحت اندیشه نمی آید این مسئله هیچ وضعی از اوضاع
و هیچ حکم از احکام شریعت مخالف نیست فرقه که نفی این معنی کرده اند نفی را اندیشیده اند و بعضی
داشته اند که آن منتفی می گردد و دلیل بر نفی و نفی دلیل در بعضی از تصانیف حضرت ایشان رحمة الله علیه
مذکور است می فرمودند که یکی از دانشمندان که از این طایفه بود بجهت دید این معنی واقف شده تشکیک بعضی
می نمود که اتفاق نون علم رسمی منتفع بوده می فرمودند این مسئله را به برهان عقلی اثبات نمی توان کرد و اگر
انصاف در میان آید جماعتی دیگر در مقام نفی این معنی می باشند اگر از ان قبیل اند که موضوع
و معقول را تصور نا کرده نفی حکم می کنند امام غزالی قدس سره که از جمله قائلین لوحدت الوجود است
متأخری بود از شیخ محیی الدین قدس الله تعالی سره العزیز و بر سخنان وی می گذشت و در
معنی خوض تمام می کرد و توضیح و تنقیح بلیغ می نمود و قضا آیة لا حول لی و علمنا بما الصدق
می فرمودند که باعث بر تسوید اوراق در باب تصوف آن بود که در مبادی حال که در سخنان این طایفه
شروع کردیم فهم مقاصد قوم از تحت عبارات ایشان بغایت مشکل بود نذر کردیم که اگر این
باب مفتوح گردد مقاصد قوم بر وجهی بیان کرده شود که مردم بسهولت فهم کنند جمیع تصانیف
حضرت ایشان درین فن بموجب این نیت بمقتضای این امنیت مصحوب و مقرون است
و مشتمل است بر سلامت تراکیب و تنقیح الفاظ و عبارات و تلخیص معانی و مقاصد
و تسهیل دقایق و نکات و توضیح اسرار و خفیات بوجهی که هیچکس از ایشان درین معنی مساهمت نکرده
و این حقی عظیم است از حضرت ایشان برین قوم بزرگوار قدس الله تعالی اسرارهم بلکه بر هر که نظر کند

حضرت

٢٩٧

حضرت ایشان صورت تحریر پذیرفته همین حال داشته می فرمودند که بعضی از سخنان مشایخ چون معنی کمتر
از سخنان انبیاست که نقل آن از دوست معکوس شده بنیت وی که تحقیق نمی تواند شد بحکم طریق دریافت
وی طلبات طاعت است که عبادت آنجا ثابت بر عهده شرع است و اکمال الکلمات و نوای
ظاهری دنیاطلبی در آنچه از حوالی وی مخلوقند از عواقب از اخلاق و طهارت باطنی که عبارت
از قطع تعلق و توجه از ما سوی است و تخلیص از غیر حق سبحانه و تعالی و ترصد بودن تا از مبدأ
فایض شود آنچه بتفصیل نگرد و در رعایت سنن و احکام شریعت و رسوم و آداب طریقت
مستقیم الحال بودند با لطف وجهی چنانچه کسی بران اطلاع نمی یافت بزیارت حرمین شریفین
زادهما الله تعالی تشریفها و تکریمها رسیده بودند کرامات معتبره عند الله صحت استقامت احوال
حال است پریدن در هوا و رفتن بر روی آب و امثال اینها کرامت عامه است و نزد این
طایفه و براعت اعتباری نیست و این طایفه بلسان مذمت بر طالب این نوع کرامت شاد اند
از احوال و اخلاق این طایفه بخلاصه و لب آن متحقق بودند و از شبهه محترز می بودند اگر در
مجلس سلاطین و حکام از شبهه چیزی حاضر می شد بقدر ضرورت دستی می رسانیدند می فرمودند
که سرکار بضرورت مثل این امری واقع می شود که وقت چند روز باقی می ماند اگر در مجلس حضرت
ایشان از آن جنس چیزی حاضر می شد در اکثر اوقات از برای ایشان طعامی دیگر می آوردند بر
وجهی که اهل مجلس از آن آگاه نمی گشتند و گمان نمی بردند شخصی در مجلس حضرت ایشان می گفت که
فلان درویش از اهل الله باشد چون توان گفت که وی روزه میخورد و آن عزیز را اعدام طعام
می کرد داشت سلوک حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان آن بود که چون خفتن می گذاردند

همه روزه روزه میخورد
فرمودند که کسی از
اهل الله باشد

ساعتی با جماعت می نشست می کردند و چون از مجلس برمی‌خواستند ساعتی بطریقه معهوده ایشان الخفیه
شغل می نمودند می فرمودند که پیش از خواب کردن شغل بامن یعنی استغراق که برکت تمام شب برسد و
بعد از فراغ آن شغل باستراحت می پرداختند و در اوایل حال زمان استراحت اندکی بوده است
و چون بیدار می گشته اند بنماز و مراقبه مشغول می بوده اند تا صباح و در اکثر اوقات بیداری در
ثلث آخر شب لازم داشته بوده و بنماز و مراقبه شغل می نمودند می فرمودند که برکت شغل سحر
تمام روز میرسد و از برای نماز بامداد تجدید وضو می کردند چون از نماز فارغ می شدند مراقب
می بودند تا هنگامی که آفتاب نیزه وار بلند می شد و در اوقات دیگر بمراقبه و تصنیف و
مطالعه شغل می نمودند و گاه از برای تشحید خواطر و آمد شد مردم بمردم می پرداختند طریق
نشستن حضرت ایشان بر هیأت تشهد می بود تعظیماً للحق سبحانه و تعالی و سعی می کردند که
متوجه قبله نشینند اکثر اوقات بر روی خاک می نشستند و غالبا قبای آستین گشاده می پوشیدند
و در زیب لباس متفرد می بودند بهر صورت که بر می آمدند دلکش بود گاه قبا پوشیدندی
و گاه جبه و گاه علاقه کلاه گذاشتندی و گاه نی جمیع حرکات و سکنات حضرت ایشان
خوش آینده و پسندیده بود ملاحت تکلم بر ایشان بغایت غالب بود لطایف و سخنان
شوق انگیز بسیاری فرمودند و مطایبه بسیاری کردند نظمی که بر زبان مبارک حضرت خواجه
بزرگ خواجه بهاء الحق والدین قدس الله تعالی سره می گذشته بیان حال حضرت ایشانست
ز نشان بود ولی را ز نخست آن بمعنی که چو روی او به بینی دل تو بدان گراید دویم آنکه در مجالس چو سخن
کند ز معنی همه را ز هستی خود بحدیث می رباید سیم آن بود بمعنی ولی اخص عالم که ز هیچ عضو او را

حرکات بدنیا بد صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان خاصیتی بود عام که هر کس بصحبت حضرت
ایشان می رسید و از سر تعبی و اندوهی که بسبب داشت آن قبض و اندوه مرتفع شده بفرح
و انبساط مبدل می گشت هر کس بملازمت حضرت ایشان می آمد تا چیزی از خوان شریف
نمی خوردند نمی گشتند و توقف می نمودند تا اول وقت چیزی بخورند و چنانچه در آخر مداومت بدین امور کی
بعضی امراض شد و سعی بسیار داشتند که در مجلس فرو تر نشینند و تا میسر شدی بر اپستان
می نشستند و با فروتر مردمان در طعام خوردن شریک می گشتند و در خورد و نهاد
بغایت بی تکلف بودند و طبقهای بی تکلف پیشتر میل داشتند عملی که در وی شائبه
ریا بودی از حضرت ایشان صادر نمی شد اگر کسی را با مری و شیئی محتاج می داشتند اقتضای حق
کرد از محض طبیعت و هوای نفس باشد باحتیاج وی را بر سبیل خفیه کفایت می کردند و اگر از ین
قبیل نبودی اصلا تکلف نمی کردند و دنیا را بر ایشان دست نبود و از اغنیا و اتکال مردم
بالکلیه فارغ می بودند و از جهت جذب خواطر و حقیقت ارتکاب این امر می فرمودند و از
امور دنیویه آنچه فاضل می آمد از جمعی که در مؤنت حضرت ایشان بودند ببقاع خیر مصروف
می گشت در بیرون شهر هراة مدرسه ساخته اند و در خیابان مدرسه و خانقاه و دیگر و در
ولایت جام مسجد جامعی ساخته اند اکثر املاک را وقف مدرسه خیابان که در جوار حضرت
ایشانست کرده اند روزی در مجلس حضرت ایشان می گذشت که فلان کس می گوید که من
فلان کار را خالصاً لله کرده ام فرمودند غالبا آن شخص معنی اخلاص را تصور نکرده است
و فرموده اند که حقیقت اخلاص کامل وجود گیرد که در عمل و عبادت الف و عادت از میان

برخیزد و جذب نفع و دفع ضر بالکلیه از نظر مرتفع گردد و در ترتیب نتیجه نظر بمحض فضل
و کرم حق سبحانه باشد می فرمودند که گاهی از طاعت لذتی دست می‌دهد اگر عابد نظر بان لذت
اندازد و متوجه گردد در حال رحمت برسد زیرا که آن لذت مترتب بر عبادت حضرت حق سبحانه
بود و چون بان لذت مشغول گشت عابد آن شده نه عابد حق از جمله آداب حضرت ایشان
ترک اختیار بود در امور ظاهری و مهمات رسمی تا توانستی با دیگری ارتکاب سببی یا اختیار کاری
نمیکردند اوصاف حمیده و اطوار پسندیده و حسن ملاقات با مردم و لطافت و نازکی
اطوار حضرت ایشان فوق آن بود که در تحت اندیشه و خیال درآید اگر کسی بمجرد طریق رسمی
و اطوار عرفی حضرت ایشان متحقق بودی ویرا تمام مقبل پسندیده می بود حضرت ایشان
علیه الرحمة والرضوان در مجالس کم سخن می فرمودند گاهی می فرمودند یاران سخنی کنید ما را خود
سخنی نیست و ایشان نیز در میان دخلی می کردند و بجهت تشحید خاطر گاهی سخنی می فرمودند شبی
می گفتند که یاران و عزیزان که باهم صحبت میدارند می باید که در یکدیگر فانی شوند در حظ
خود را تماشا یکدیگر کنند و شخصی را مخاطب ساخته فرمودند که تو دعوی همت می کنی و همت را
نمیدانی و دعوی همت از همت نیست در خلوت سخنان این طایفه و معارف و حقایق بر زبان
مبارک ایشان می گذشت و با خردی که از طریق این طایفه بیگانه بودندی هر چند از ارباب فضل
و کمال بودی امثال این سخنان از حضرت ایشان ممکن نبود که ظاهر گردد   جای غم دوست را
بعالم ندهی   با هر که ز دوست شرح این غم ندهی   مرغ غم او بحیله شد با ما رام   خاموش که
مرغ رام را رم ندهی   نیاز با حق سبحانه و تواضع با خلق از لوازم فطرت و عوارض خلقت

ایشان

ایشان علیه الرحمة والرضوان بود در باطن با حق سبحانه در نهایت مرتبه نیاز و افتقار و بظاهر
با خلق در غایت درجه تواضع و انکسار و تواضع با حق صورت نیاز است با خلق
تن بخت نشین که شد رسوای تو   در خیل گدایان تو بر خاک نشست   سر بر در تو نهاده بوسه جوست
سگ آستان پای پرسگان راست   بحکم را صفت افتقار و نیستی از لوازم حقیقت و ماهیت است
در حال عدم محتاج بمبقی و اکرام و احسان حق سبحانه نسبت با بنده و بنابر صفت عجز و افتقار
نه وصف غنا زیرا که غنی من حیث هو غنی شایسته احسان نیست بلکه بسیار باشد که صفت
غنا بر اشیا ظاهر شدن موجب قهر گردد پس وصف غنا و افتقار را لازم می باید داشت
و از مقام عجز و انکسار متوجه بجانب غنای مطلق گشت نه از روی تعزز و غنا زیرا که طالب را
راه جز این نیست فاتوا البیوت من ابوابها هر چند این غنا را از حق و بحق داند   ما را طلبی
نیاز داوری آغاز   پس بر حسب طلب کرم کردی ساز   اینها همه چیست تا کی گنج نهان   بر خلق
جهان عیان کنی گنجینه راز   قال الله تبارک و تعالی یا ایها الناس انتم الفقراء الی الله والله
هو الغنی الحمید   و چون بنده بصفت عجز و افتقار برآید می باید که حصر نظر کند در حضرت
حق سبحانه زیرا که مؤثر در وجود غیر وی ضروری نیست و محتاج الیه کل وی است هر چند در این عالم
از اسباب پرده سازد   نی منع عطش تشنگان آب کند   نی منع کلال خستگان خواب کند
حاشا که کند غیر سبب کاری   لیکن ز پس پرده اسباب کند   وی باید که حاجت خود را بتعیین
نکند زیرا که حق سبحانه بمصالح عباد اعلم انجا بوده که بنده بمحض عبودیت متحقق گردد و سلطان
العارفین ابو یزید البسطامی قدس الله تعالی سره فرموده اند که حق تعالی گفت مرا که بمن تقرب

جو جو چیزی که مرا نباشد و آن صفت ذل و افتقار است شیخ محی الدین قدس سره العزیز
فرموده اند که بنده در هر نفس می باید که ملاحظه ذل و افتقار خود کند و حق در بنده بکبریای خود صفت
حضرت خواجه بهاء الحق والدین قدس الله تعالی روحه فرموده اند که کار کنندار رونده و راه نیاز
و شکست و علومت است قال بعض رحمه الله تعالی دوام الافتقار اصل کل خیر و مفتاح کل علم
و تحقیق فی طریق القوم حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان ذل و افتقار را لازم می شمردند
خصوصا در وقت شغل بطریق این طایفه می فرمودند که اگر ناگاه پستی ظاهر گردد خود را
و اخلاق و اطوار ناپسندیده خود فراموش می باید کرد و یقین دانست که آنچه در آیینه ظاهر
می شود دیگری نیست که خود را بخود از برای خود مشاهده میکند و وی در میان نیست صفت فنا
بر ایشان بغایت غالب بود کسی که از معنی فنا فی الجمله نصیبی داشت چون بصحبت شریف
حضرت ایشان می رسید نسبت فنای وی قوت می گرفت از عاشقی اگر بوی هستی می آمد
از صحبت وی خوشحال می شدند و ویرا ترجیح می کردند بر زاهدی که نظر وی در خود بود
جرمی که رخت ما بحریم فنا کشد بهتر ز طاعتی که بعجب و ریا کشد میفرمودند که دورتر از طریق
این طایفه آنکس است که نظر وی بخود افتاده است چرا که این نقیض صرف عین محجوبان خیری را
که اصل مقصود است برفاقت متعرض نمی بودند و از حال ایشان تغافل می فرمودند و از
حق ایشان غافل می بودند یکی از مخادیم که ویرا نسبت صوری و معنوی بحضرت خواجه ناصر
الدین عبید الله قدس الله سره بود می گفت که همان نسبت بیخودی که مرا در حضرت خواجه دست میداد
بی هیچ تفاوت در حضرت ایشان نیز دست میداد بالجمله نسخه بوده اند جامع مر حقایق الهی

وکونی را

۲۹۲

وکونی را روزی در اول طلوع آفتاب بملازمت حضرت ایشان رفتم حضرت ایشان را
منبسط و شکفته یافتم فرمودند که چون دوش بر جا نشستم در حین کشش و شنیدن غصبی می واقع
روی نمود بخاطر گذشت که این بنابر غفلت از حقیقت است و صورت حق و بخاطر مشغول گشتم
بصورت حالی که در آن حین دست داد و بیان نمودند بعد از فوت حضرت ایشان از خط
مبارک حضرت ایشان مطوی بعینه همان و دیگر که از حضرت ایشان در اوقات دیگر شنیده
بودم و آن این است ما بهمه حق نه بشی یکی بند از کانه کدا رو می شد آنچه صاحب فتوحات
در عارفی در صفت خلوت خودش روایت کرده که هو القیمی و القعدی بخاطر آمد آن در نفی
توحید تمام نیست بلکه معلول است زیرا که هر یک از فعلین حقیقی فاعل و مفعول است و اثنینیت
فاعل و مفعول منافی وحدت بلکه عبارت تمام آنست که گوید هو القوم و القعد زیرا که موصوف
بصعود و عبارت صعود تعینات اسم الظاهر است و متهم نسبت عبودیت اسم الباطن است
فهو سبحانه العابد و المعبود والساجد والمسجود و ساجد من حیث اسم الظاهر و مسجود باعتبار
اسم الباطن و ترسانی این آیت انا فتحنا لک فتحا مبینا در اول افتاد و مغرور نباید فرا و الفتح
انفتاح دیده بصیرت است بانکه حضرت حق است من حیث التعینات اسما و الاول
والباطن و این فتح را مبین از آن گفت که نور توحید ذاتی در وی روشن و هویداست
و آمیخته بظلمت هیچ گونه شرک نیست بخلاف توحید افعال که از شهود هو القیمی و القعدی
مشهود می گردد که آمیخته است بکثرت ذات و حی معنی لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک
و ما تاخر نتیجه این فتح مبین است که ذنب متقدم بر توحید افعال شرکت در فعل و

ذات است و ذوق متأخر ازین و نسبت متقدم توحید افعال محبت زیرا که ممزوج است
بشرکت در ذات و این نسبت متقدم و متأخر توحید ذاتی مغفور میکرده و یتم نعمته علیک
اشارت باتمام نعمت توحید افعال تواند بود و بنعمت توحید ذات و یهدیک
صراطا مستقیما سوی طریق التوحید الذاتی و سخنان لائقی که مطابق حال مضمون این ابیات است
این است نتیجه صدق توجه و اخلاص در ذکر استعمال که موجب استغراق است در شهود کرده
و متوجه الیه حاصل آید اگر بعد از حصول این نتیجه خاطر بالتمام از جانب منفصل گردد و از
مقصود حقیقی منحرف شود و آن نتیجه روی در تواری نهد زیرا که آن مترتب بر آن صدق
و اخلاص بود و چون خاطر بآن نتیجه که از مقوله غیر و سوی است تعلق گیرد آن صدق و
اخلاص باقی نماند لاجرم ثمره آن مستغنی شود و بسیار افتد که در وقت مراقبه یا ذکر نوری که
خاطر بآن منجذب گردد ظاهر شود و چون سالک بآن نور متوجه گردد آن نور خفا شود زیرا که در توجه
بمقصود حقیقی که آن نور نتیجه صدق در آن توجه بود فی الجمله فتوری واقع شود حضرت ایشان میگویند قدس سره
که بنیت مراقبه قدم در راه نهادم از قفای من آوازی برآمد دیدم که از عقب من دو سبع
می آیند بحقیقت من بالا آمدند و بآن نسبت مراقبه من منقطع نشد در پیش می آید که خاطر
خود را بیک چیز پیوند دهد و بهیچ عارضه از آن نگسلد که آنچه در آن گسستگی از وی فوت شود
در عوض آن تلافی آن نتواند کرد زیرا که هر نفسی که بر می آید او حقی دارد که بغیر آن مشغول شوی
حق وی فوت شود از یکی از کبرا یاد دارم که در وقت وصیت بنسبت مراقبه این بیت را میخواندند
دلا دمی که داری دل از دو بند   ور چشم از همه عالم فرو بند   مولانا سعدالدین فرخ بخواب دید

فقیر دامن دست او گرفتم و سوگند خوردم که تا از احوال آن حضرت چیزی بمن نگویی نگذارم گفت
روزی بخدمت ایشان نشسته بودم اندوه عظیم میکردم یعنی از ترح که از آن بسیار تشویشیم گفتم شاید که
در آن ریاضتی بوده باشند مسلم داشت سائلی از حلاج قدس سره پرسید که ایها الشیخ ما المرید
گفت هو الرامی بدو اولی مقصده الی الله سبحانه فلا یعرج حتی یصل مرید آنست که از نخست
با حضرت حق راه نشانه مقصد ساز و پیش از رسیدن بوی بهیچ چیز نیاید و بهیچکس نپردازد
سر تو بریده بجستجا فتم   هامون بریده کوه بشکافتم   از هر چه رسید و پیش دیدم
تا بجستجوی وصل تو یافته ام   خواجه عبدالله نعضادی قدس الله تعالی سره العزیز که روزی از
فقرا در وزیری طلب داشت و جامه وی پیش وی نهاد و فرمود که می باید که پیش از آنکه سر
بدوزی که مرا بعد از بریدن طاقت انتظار کشیدن نیست در صبح پنجشنبه از اواسط
شهر ربیع الاخر سنه خمس و ثمانین و ثمانمایه کاتب این حروف خود را در مجلسی دید
که جناب مخدومی قدس سره سعدا با جماعتی نشسته بودند چون مجلس باخر رسید و اهل مجلس
برخاستند خود را قوت برخاستن نیافت زانو باز درد میکرد و ضعفی بآن راه یافته بود
اما از خود چنان در می یافت که باندک امدادی برمی تواند خاست یک دو کس از اهل مجلس
متوجه شدند تا امدادی کنند بحال وی حاضر نشدند صورت حال را بحضرت مخدومی قدس
الله تعالی روحه باز گفت بمجرد گفتن قوتی تمام یافت و برخاست حضرت مخدومی
بر پیش آوردند و با وی سخنی گفتند مفهوم نشد دیگر باره استفسار نمود متوهم می بود که جبارا
این بار هم فهم نکند دیگر استفسار نتواند کرد خدمت مخدومی فرمودند که متوز و انذر اسی

بطریقهٔ خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم راه مایقداست و احیا راکان جستها و تمام
می باید بود و دیگر فرموده‌اند که ترک مطالعه کن چون وی با بعضی از اصحاب مطالعهٔ چند از سه
بعضی کتب متداوله مشغول می بود فی الجمله میلانی داشت در قبول آن جود را احتیاط می
نیافت استفسار کرد که ترک مطالعه کنم بنا بر آنکه شاید که در آن باب جمعیتی واقع شود
دویم بار فرموده‌اند که آری ترک مطالعه کن این بار در قبول آن دقیقه احتیاطی تمام از خود
دریافت و گفت ترک کردم و چون بیدار شد عزیمت ترک کرد و بحمد الله تعالی لما یحبه و
یرضاه آخر شد سخنان منقول از خط مبارک ایشان علیه الرحمة والرضوان چند سطری
دیگر نقل کرده میشود از سخنان ایشان از خط مبارک ایشان علیه الرحمة والرضوان داران
جهت که بر سبیل اجمال واقع است تفصیلی می باید والله الموفق و آن اینست هیچکس نیست که
گاهی خاطر او بحضرت حق سبحانه و تعالی حاضر نمیگردد چه حضور خاطر با حضرت ذکر و تفکر است
اگر دوام مهیدی به و آن حضور در رسوخ ملکه ان در دل مستعد گردد آنرا در اصطلاح صوفیه
شاهد گویند و در عرف خواجگان ما و الله قدس الله تعالی اسرارهم از آن بیاد داشت
تعبیر کنند و یاد کرد که عبارت از تکرار اسم مبارک یا کلمهٔ طیبه است و نگاه داشت که مراد
مراقبه دلست تا خواطر را اگنده استیلا نیابد نیز از برای حصول یاد داشت ست وفقنا الله
لما یحب و یرضی تم هیچکس نیست که گاهی خاطر او بحضرت حق سبحانه حاضر نمیگردد و هیچکس
بحسب اصل فطرت بچهار نقد متفطن اند اول آنکه حقیقت وی از عدم بوجود آمده است
دویم آنکه این وجود و بقا بقدرت و اختیار وی نیست زیرا اگر چنین بودی خود را باقی دا

و فنای بشری سیم آنکه جمیع موجودات ممکنه حال این است چهارم آنکه هرچه از عدم بوجود آمد
وی را ناچار ست از موجدی و این مقدمات چهارگانه منشا اعتقاد می شود بوجود صانعی که
موجد موجودات باشند و تخیر و تنزیه از و منشا پیدا گشتند از انعام وی را احسانیت و به قسم جبلیه چون
وجود و توابع وی از قوای عقلیه و حسیه ظاهری و باطنی و غیر آن از قسم نامتناهی است
که و علاوه بر این مرتبت و یرا بحکم الانسان عبید الاحسان خدمت خاطری جدا فرموده میشود و این
مراعاتی حقیقتا لست خواه اگر ملاحظه نماید که هرچه واقع می شود از نفع و ضر بحکم لا فاعل فی الوجود
الا الله متشهد حقانیت ست تعالی شانه و در تکرار این ملاحظه کوشد انجذاب وی روز بروز زیاده
و لحظه فلحظه قوی تر گردد و در تعلق وی بممکنات فتوری واقع شود و انقطاعی حاصل گردد
و چون ملاحظه کند که بحسب انانیت و آدمیت بی لذت نمی تواند بود و لذت تابع میل است
و تعلق میل امری می باید کامل و باقی زیرا که تعلق خاطر با نقص یا علتی ثمر حزن است بر
ظهور عیب یا عروض فنا ... داند که کمال مطلق لم یزل و لایزال حضرت ذو الجلال والافضال است
چه حسن و جمال و احسان و کمال حضرت ذو الجلال است جل و علا و استقرار ست نزد وی زیرا که
ممکن در حد ذات خود معدوم است و معدوم را وصف کمال نباشد یا آنکه آنچه در وی می نماید
معتد به نیست و مع هذا در معرض فنا و محل زوال است و چون علم تخصیص این مقدمات
متحقق گردد شک نیست که انجذاب وی یک مرتبه دیگر قوت گیرد زیرا که منشا محبت حسن است
یا احسان و این هر دو فی الحقیقه حق راست و چون بر ملاحظه کمال و بقای حق و اندیشه
نقص و فنای متعلق مداومت نماید و کلمهٔ طیبه لا اله الا الله یعنی نیست سزاوار مطلوبی

وشعوری بر خدای که مفید این دو ملاحظه است و در ساز و کوشش وی بحضرت حق سبحانه
و بپیوستگی از غیر وی بمرتبه رسد که تعلق وی بکاینات بالکلیه منقطع گردد و همگی توجه عزم و همتش
وا نمودش کند و اگر کسی را این حال دست ندهد باری عدم حصول یکی زین عقاید مذکور باشد
یا رحمت الهی که در مقتضیات طبیعت مرتبه که وی را قابلیت تاثر نمانده باشد در بهایم
انعام محو گشته اولئک کالانعام بل هم اضل این طایفه با وجود آنکه ایمان برند بصور حیوانی
که مناسب اخلاق ایشان باشد محشور گردند چنانچه حدیث نبوی علی مصدرها الصلوة والسلام بدین
معنی ناطق است شخصی بمجلس حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان آمد و گفت هرچند ذکر میکنم
متاثر نمیشوم فرمودند که عقیده را تصحیح باید کرد بعضی از مشایخ در ذکر اکتفا باسم مبارک الله
کرده اند بقوله تعالی قل الله ثم ذرهم و اگرچه این اسم مبارک بواسطه اشتمال بر ملاحظه کمال معنی جامع
مفید پیوستگی و گسستگی است که اصل مقصود است اما کلمه مبرکه در این معنی اکمل است و لهذا اکثر
مشایخ اختیار این کلمه کرده اند و نص نبوی علی مصدره الصلوة والسلام بر افضلیت این ذکر
شاهدست که افضل الذکر لا اله الا الله و افضل ما قلته انا و النبیون من قبلی لا اله الا الله و بسیاری
دیگر از احادیث نیز و بنابر افضلیت و ارفعیت بحسب مرتبه ویرا تهلیل گویند زیرا که تهلیل
رفع صوتست مقصود خاطر با آن حضرت بوصفی و عنوانی که این کس بآن ایمان داشته باشد
مثل آنکه موجد و مظهر ویست حقیقت ذکر و مغز آنست و ذکر را صورتیست و معنی و حقیقتی
صورتش عبارت از حصار لفظ مخصوص مرکب از جواهر حروف بطریق التکلم آهسته یا بلند
یا بطریق تخیل و معنی وی عبارتست از تعقل معنی و مفهوم لفظ مذکور و حقیقتش از آگاهی

وشعور بمفهوم واحد بحضوری که قبله توجه و نشانه آنکه حقیقة ذاکرست تکلم بطریق آهسته
بعضی مشایخ است از آنجمله شیخ کبیر شیخ محی الدین عربی است قدس الله سره العزیز و طریق
اکثر مشایخ در ذکر طریق تکلم بر سبیل جهر است و طریق تخیل که ذکر خفیه است مبنای طریق
خواجگانست قدس الله تعالی اسرارهم قال الله تبارک و تعالی ادعوا ربکم تضرعا و خفیة
وحضرت خواجه بزرگ فرموده اند که ذکر خفیه را تاثیر عظیم است و عمل بعزیمت است حضرت
ایشان علیه الرحمة والرضوان می فرمودند که ذکر جهر را ده خاصیت است که ذکر خفیه را نیست
زیرا که چون نفس متعقل مفهوم ذکر متحقق گشت اولا متخیله بتخیل لفظ آن متاثر میشود و ثانیا
قوت ناطقه بتکلم ثالثا و قوت سامعه بسماع رابعا و قوت متخیله بار دیگر و همچنین نفس و
قوت عقلیه و این حرکت است دوریه بر وفق حرکت دوریه وجودیه و در طلب تحقق بآن حرکت
معنوی که تشبث باین حرکت صوری که صورت آن حرکت است ممد حصول ویست روزی شخصی گفت
که کلی را انکار قدس سره هم در رساله خود نوشته است که حق سبحانه فرموده اما پس این ذکر کی
کسی را که این حال باشد چون ذکر جهر گوید فرمودند که در جنسی که کار ناخوش نیست و حرکات ناخوش
صادر میشود و این ملاحظه نیست چو نیست که در ذکر جهر این ملاحظه می کنند حق تعالی بظاهر و باطن
محیط است و ذکر جهر هم خوبست می فرمودند که گفتن کلمه مبرکه محمد رسول الله با کلمه طیبه
لا اله الا الله طریقه صدیق است رضی الله تعالی عنه صدیق اکبر فرموده اند که هرگز کلمه
اول بی ثانی نگفتم می فرمودند که مقصود از ذکر تصور مدلول این الفاظ نیست بلکه تصدیق
بمدلول آن کلمه مطلوب آنست که آنچه می گوید متحقق گردد یعنی تخلیه کند نفس ناطقه و قوت مدرکه را

از جهت عنایت حق سبحانه توفیق کسب کرده بید حالها از عهده شکر بیرون نیاید حصول رضا در وقت هجر
می‌شوند که بعد از آنکه ارتباط تعلق بحضرت حق سبحانه و تعالی حاصل شد و نسبت دوام
آگاهی متحقق گشت گاه این نسبت مزیل ماسوی است و این را حال گویند و گاه مزیل ماسوی
نیست و این را علم گویند و علم را و حال اندرج دارند و محجوب از حال شمار دهد و این نفحات
تجلی ذات است و اکثر مخصوص است در صفا و کدورت می‌فرمودند که زمان تحمل و حضور چون
چشمه معهوده است دهد از آن چون خطی مستقیم در خط باید کرد چه تحمل این معنی و تحمل حال ما بر
واحد را جمعیت است حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم امیر المؤمنین علی را کرم الله وجهه
فرموده اند کرد این را چون خطرات سنت در حج باید کرد می‌فرمودند که ملاحظه بسیاری از امور
حسی مدد نسبت و حالت می‌شود و مقوی جمعیت میگردد و در مرتبه محض مبسوط و منبسط
احوال و اتصال مختلف و متفاوت از جمله صحرا که صورت اطلاقست حسی است مر سیر حسی
اطلاق را و ملاحظه که صورت معنی هیبت و عظمت است و آواز آب که طریق شد در اتصال
در وقت مراقبه مقوی نسبت نمانست و آواز که از محجوب کم کرده یا دیده می‌فرمود
یک روز در ملازمت حضرت مخدوم قدس سره می‌رفتیم اتفاقا گذر بر حمام مردانه افتاد
که چشمانش باز مانده بود فرمودند که عجب استهلاکی دارد و در آن حین نسبت ایشان نهایت
قوی گشت و می‌فرمودند که روزی قبض عظیم حادث شد بصحرا بیرون رفتیم چون نزدیک
باغ آسمور رسیدیم و نازوها در نظر آمد در خاطر گذشت که همانا که اینها بحسب استعداد
خود از مبدا فیض می‌گیرند و بآن آرام دارند فی الحال قبض زایل شد و نسبت عظیم فرد

کفت

۲۹۷

و [illegible] بسیاری بزرگوار [illegible] جناب چون قبضی حادث شدی ملاحظه سایه و تبعیت
وی مرتفع می‌شد [illegible] نگاه داشت که مراد و مراقبه دل است [illegible] نظر برکند باستیلا یابد
[illegible] صفت الهی [illegible] جمع [illegible] پرداز و [illegible] نصیبی ست [illegible] از جانب حق سبحانه
[illegible] یکی نگاه داشتن [illegible] از تفرقه عدم و تصرف فنا بمضمون آیه و کان الله علی
کل شیء رقیبا [illegible] این مشرب است [illegible] حق وانچه حق شده را بآن تکلیف فرموده [illegible]
[illegible] از جانب عبد [illegible] نوعست اول ملاحظه آنکه حق سبحانه و تعالی در همه وقت
بر احوال وی حاضر و ناظر است و ثمره این مراقبه صفت حیاست و این را مراقبه المراقبه گویند
دوم [illegible] سلطنت جمیع قوای ظاهری و باطنی حسی و عقلی با آنچه از برای وی مخلوقست مصروف
کرده [illegible] سیم نگاه داشتن دلست از غیر حق سبحانه بر وجهی که غیر اصلا در دل نیاید مراد از مراقبه اینجا
[illegible] است [illegible] فرمودند که مراقبه از کسی درست آید که در خواب یا بیداری یک نوبت و برا از
[illegible] شهود [illegible] تصرفی که ازین طایفه واقع می‌شود گاه بقصد و اختیار ایشان می‌باشد
و گاه بی شعور و اطلاع و ارادت ایشان حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان طریق آن شود
که بر کسی کار زنند و در وی تصرف کنند و حال ایشان درین معنی موافق آن بزرگ بوده است
که با وجود قدرت تا به بدین معنی تصرف نمی‌کرده اند و چون از ایشان سر این پرسیده اند
فرموده اند که در مرتبه عبودیت تصرف نگنجد تصرف مقتضای ربوبیت است و کسی را
تلقین این طریق نیز نمی‌کردند با آنکه حضرت مخدوم مجاز بوده اند از جانب غیب ما دون
[illegible] فقیری چند [illegible] و را خفیه ازین طریق آگاه می‌ساختند و نشان داین کمال

لطافت و نازکی ایشان بود و درین طریق می فرمودند که تحمل بار شتی بداریم لیکن در اواخر حال
ارباب طلب را طالب بودند می فرمودند که طالب تحت تحت طالب بسیارند اما طالب
خاطر خود   تو مگر کام دل طلبی ستمگر لبان   سنگ تحت عاشقند دل عاشقی خواهند   در هر حصه
کون همه نمی توان یافت   در قصه عشق محرمی نتوان یافت   یاران همه گر ولیان همه خوردند و بر   در ملک
ملک سخنی نتوان یافت   اما چه پیدا وی رفیقان از صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان مشاهده
می شدند و ایشان را حالات و کیفیات دست میداد یکی از سالکان راه و زاهدان آگاه
ساکنان زیارتگاه مشهور شیخ شاد رحمه الله و یرا با حضرت نقاری در دل و شائبه
غباری در خاطری بوده است تا آنکه روزی حضرت ایشان بدیدن وی رفته اند و چون بصحبت
نشسته اند آن عزیز طریق موعظه آغاز نموده اند و از حضرت ایشان در اثنای آن سوالی
کرده اند حضرت ایشان یک لحظه در جواب وی فرموده اند در حال غلطیده است بعده او مجبور
نقاری که با ایشان داشته است نکو گشته روزی حضرت بحجره در آمدم همانا که وقت حضرت
ایشان مقتضی آن نبود چون این معنی دریافتم آمد وی عظیم مستولی و ثقلی قوی در جمیع اعضا
ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند برخاستم و بیرون آمدم و این حالت منتهی بمرض گشت
و بصعوبت انجامید چنانچه مایوس گشتند در روز هفتم قلق و اضطراب عظیم دست داد
و احوال متبدل گشت چنانچه جزم شد بر رفتن آرزوی دیدار مبارک حضرت ایشان کردم حضرت
ایشان ببالین این فقیر آمدند در حالی که در هیچ عضو حرکت نبود بتشویش تمام عرض حال
کردم و استدعای تلقین شغلی نمودم بانچه اشارت فرمودند مشغول شدم و اعضا بصورت

مبارک ایشان هم بر حضرت ایشان کردم و حضرت ایشان نیز متوجه گشتند بعد از لحظه آن کیفیت
روی بتنزل نهاد و بکمالی مبدل گشت و لذت آن حالت بجمیع اعضا و قوی رسید
چنانچه برخاستم و بدو زانو نشستم چون حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان سر مبارک برآوردند
مرا نشسته دیدند فرمودند که تشویش بخود راه مده و فاتحه خواندند و روان گشتند فقیر تا در حجره
بمشایعت حضرت ایشان رفتم و آن مرض بصحت انجامید و بخیر گذشت و چون ازین قصه سالی
چند گذشت یکی از اصحاب حضرت ایشان خواجه عبید الله قدس الله تعالی سره از بعضی حالات
آنحضرت حکایت می کرد فقیر این قصه را بوی گفتم همانا که وی رفته و بحضرت ایشان گفته
و استدعای تفصیل آن نموده فرموده اند که چون صورت و علت مرض وی را شنیدیم متالم شدیم
و مشغول گشتیم که بار او را بر خود گیریم دیدیم که مرض او روی برخاستن نهاده و بما متوجه گشته تضرع
نمودیم که ما را تحمل این بار نیست از ما نیز در گذشت باید که در غلط نیفتی و ظن نبری که
حضرت ایشان در ضمن این حکایات نظر بر خود داشته اند   زایش جان و تن توئی مقصودم
وز مردن و زیستن توئی مقصودم   تو دیر بزی که من برفتم ز میان   گر من گویم ز من توئی مقصودم
گاهی که فتد بجانب خود نظرم   تا ظن نبری که من ز خود بهره ورم   در طلعت خود جمال حق می نگرم
در نسخه خود کمال حق می شمرم   یکی از خواجه زادگان گیلان را مرض عظیم واقع شده بوده است او را
و ازان مرض یاس تمام دست داده شبی حضرت ایشان را علیه الرحمة والرضوان در واقعه دیده که
آن مرض را از وی بر گرفتند چون از خواب سر بر آورده صحیح و سالم بوده این واقعه را بعرض
ایشان فرستاده و از ایشان التماس طریقی کرده حضرت ایشان در طریق خواجگان قدس الله

تعالی ایشان در رساله نوشته بجانب فقیری فرستاده اند چون حضرت ایشان درین باب داشتایل
این واقعات از مخدوم حکایت معلوم است خدمت مولانا علاء الدین علی رحمة الله که یکی
از اصحاب حضرت مخدوم قدس سره بوده اند اما از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان مجاز
شده اند بتلقین این طریق در باب تصرفات و اشراف حضرت ایشان بر خواطر حکایات نقل می کردند
آنان که در عشق بر روی سر پرند هر یک شعله نفس مسیح و کرند آنجا که بچشم لطف و رحمت نگرند
چهار صد ساله بیک دم سپرند عزیزی از فرزندان مولانا جلال الدین رومی قدس الله تعالی سره
مدتی در جوار ایشان ساکن بود و ایشان را بوی صورت التفاتی می بود روزی میگفت که درین چند شب
حضرت ایشان بمنزل ما تشریف آورده اند نماز خفتن گذاردم و با ایشان بصحبت نشستم تا وقت صبح
بطریق سکوت آن شب بر من چون نفس گذشت بیکبیت که ما را طریق خواجگانست که تا بجانب
کسی التفات نکنند ویرا خبری حاصل نشود و هم وی میگفت که شبی از لیالی در غایت تاریکی
و باران نیز بود در حین اضطرار توجه بحضرت ایشان کردم راه روشن شد و از تشویش ظلمت
رستم این سخن پیش ایشان مذکور شد فرمودند که شیخ صورت عقیده خود را دیده است و بعضی
اوقات سلطان وقت خلد الله تعالی ملکه یکی از ملازمان خود را مواخذه کرده و بند فرموده بود
درین واقعه تضرع بسیاری نمود و از ایشان درخواست شفاعت میکرد و اندوه بسیار داشت
و از هیچ امدادی نشد که حضرت ایشان را ... گستاخی نموده گفتم که فلان بزرگ در شکل
این وقایع خاطر مبارک ... داشته اند از وی ... فرمودند که بندگی مخدوم ما قدس الله
سره در چنین جایی یکی از شاگردان ... طریقی تعلیم کردند و شغل آن طریق امر فرمودند مشغول گشتیم

رسیدم خلاص و نجات یافت درین واقعه لحظه توجه کردیم چنان معلوم گشت که این شخص کشته
خواهد شد و می نماید که ... مقام ... و چون بخود آمدیم که خاطر بر
استخلاص وی کاردیم سر وحدت مستولی شده و طی توحید غالب گشته آن الم مرتفع میگردد
ولی الم کاری نیست توان کرد ... لاجرم آن شخص از بند رهایی یافت فرمودند که آن بزرگ
که آن تصرفات میکرده اند ترک بوده اند و بر طبیعت ترکان استیلا غالب است
آن بزرگ در مقامات حکایات فرموده اند فقیری را بعد از شغل این طریق دست داده بود و دست
و بملازمت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان آمده استدعای تعلیم کرد و حضرت ایشان
او را تلقین ذکر لا اله الا الله محمد رسول الله کرده اند و شروط حفظ صورت مبارک خود ساخته
آن شخص در همان صحبت بفرموده ایشان مشغول گشته فی الحال بر وی اثر معهود این طایفه
ظاهر شده و خود را در فضای روشن دیده و شوق عظیم روی نموده و مشاهده یوم تبدل الارض
غیر الارض موجود گشته این حالت را بدیشان عرض کرده فرموده اند که این سریست که از ... بود
نیز ... بعد ... از شغل و کثرت عمل کیفیت بیخودی بر وی مستولی میشده و بعضی
این شخص از بعضی اشتغال که بسبب فتور این نسبت می شده نزد ایشان شکایت می کرده فرموده اند
که چاره ... این نسبت را بشغل از اشغال ظاهری جمع می باید ساخت و صحبت کسی را که
این نسبت از وی دریافته لازم داشت این حالت ... و دیگر نیست که درین کس منعکس شده
چنان باید کرد که ملک این کس شود و این معنی ... که در ... اوقات بملازمت ایشان
... آزاد کشیده ... خاصیت تریاق و صحبت ایشان

و فرموده‌اند که وقتی [illegible] امری عجیب طاری شده بود بیت تا [illegible] از خلق ممتاز شوند [illegible]
سنه کرده نشسته [illegible] بزرگی از مشایخ المتقدمین تعلیم طریقی کرده فرموده که تسبیح [illegible]
گفت نمی فرمودند [illegible] می‌نمودند که معنی درویشی این طایفه [illegible]
می‌فرمودند که حصول این حالت و تحصیل این جمعیت [illegible] دنیا [illegible]
حقیقت کار اعراض و اقبال است اعراض از ما سوی الله و اقبال به حضرت حق تعالی [illegible] آن
ممکن است بعضی [illegible] که روی به جانبی دیگر [illegible] به جانب
حق آورند عزیزی در صحبت یکی از مشایخ [illegible]
اکابری که به حضرت ایشان قدس الله تعالی سره اتفاق ملاقات و صحبت [illegible]
و ایشان را معتقد بوده‌اند از جمله حضرت قطب الاقطاب خواجه محمد پارسا قدس الله
سره العزیز می‌فرمودند که حضرت خواجه متوجه کعبه بودند چون به خرجرد رسیدند من در سن
پنج سالگی بودم پدرم مرا برداشت و پیش محفهٔ ایشان برد التفات فرمودند و گونه‌ای عنایت
کردند من [illegible] لذت آن التفات از خود بازیابم و انتعاش و حلاوت این خاطره از
برکات آن نظر و التفات ایشان می‌دانم و دیگر مولانا فخرالدین لورستانی رحمه الله تعالی می‌فرموده‌اند
که به خانهٔ ما آمده‌اند و من خردسال بودم و بر سوالاتی که شنیدند مثل عمرو علی و ازین می‌پرسیدند
به حکمت و ایشان متعجب می‌شدند و دیگر خواجه ابونصر پارسا نور الله تعالی مرقده که اتفاق صحبت
به نسبت ایشان بسیار افتاده و ایشان را تعریف به خلق و کرم و حیا می‌فرمودند که ایشان را [illegible]
بوده عظیم و بسیار بوده که در سوالات نیز تیزی نگریستند [illegible] مخلوق را انقاس حقایق

که دیگران [illegible] ملاحظه می‌کردند [illegible] شیخ می‌فرمود که [illegible] آدم اسکن انت و زوجک الجنة
از [illegible] [illegible] دیگر [illegible] [illegible] می‌فرمودند
[illegible] می‌فرمودند
[illegible] حضرت خواجه [illegible]
[illegible] حضرت [illegible] خواجه [illegible]
دیگر [illegible] الدین [illegible] رحمه الله
تعالی [illegible] ایشان [illegible] والارشاد و حضرت
خواجه [illegible] قدس الله تعالی سره العزیز می‌فرمودند که حضرت خواجه خاطر نازک
[illegible] چیزی بر خاطر ایشان گران می‌آید [illegible] و سخنان این طایفه
با ایشان [illegible] ایشان می‌فرمایند از کسی شنیده‌ایم میان حضرت خواجه و حضرت ایشان مصاحبت
و ملاقات و مکالمات بسیار واقع شده و حضرت خواجه ایشان را تعظیم و تکریم بسیاری فرموده
و حکایتی که با ایشان می‌نوشته‌اند اعزاز و اکرام تمام می‌نموده‌اند و خلق را به شرف صحبت و خدمت
ایشان دلالت می‌فرمودند و چون نسبت توحید و فنا بر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
غالب بود از صحبت هیچ کس چه صالح و چه طالح تحاشی نمی‌نمودند شغل باطنی را با خلطت ظاهری چنانچه
دأب این طایفه است که از خلوت در انجمن [illegible] جمع ساخته بودند هرچند این طایفه را
اصل الطبیعت تنهایی و از خلق رهایی دل از دست چه تنهایی و از خلق [illegible] از سر وحدت
و یگانگی است و معنی حقیقت توحید است با وجود آنکه واصل کامل را ملاحظهٔ کثرت

و از مشاهدت وحدت فارغ نبایدی بود [illegible] چون منظور انجام کار خلق [illegible]

مند شدی و از عموم ناس و سایر مردم مطالب [illegible] به کرات مجلس [illegible] می

باید که بر طریقه عادت [illegible] علایق و عموم [illegible] سلاطین

و امرا و وزرا و ارکان دولت و مشایخ و موالی و سایر خواص و عوام جمیع اقالیم [illegible]

شرف صحبت حضرت ایشان را در دل داشتند و دولت ملازمت [illegible]

[illegible] سلاطین خراسان و بزرگان وی که ایشان را از این دولت [illegible]

صدق و اخلاص بر آستان رفعت اختصاص حضرت ایشان می بودند [illegible]

آستان سرافرازی گشتند و آن را سرمایه دولت و سعادت دو جهانی [illegible] سلاطین [illegible]

بزرگان دیگر از صوب چون ترکستان و هندوستان و ماوراء النهر [illegible]

که ازین دولت مهجور و ازین سعادت محروم بودند دایم الاوقات [illegible]

هدیه و تحفه خود را بر خاطر خطیر و ضمیر منیر حضرت ایشان [illegible]

و اخلاص بجای آورده قاعده اعتقاد و اختصاص مرعی داشتند [illegible] حضرت ایشان [illegible]

امر مهمات و التماس نوازش می نمودند و امتثال آن را از اسباب سعادت [illegible] می

شناختند این نوع تعظیم و توقیر که از پادشاهان زمان نسبت بحضرت ایشان واقع می شد

از هیچکس از سلاطین و حکام روزگار نسبت بهیچ یک از مشایخ کبار واقع نشده است

بعضی از افاضل عصر که تلامذه آن حضرت بوده است در علوم رسمی بعضی از آن مکاتیب را

که سلاطین و بزرگان با ایشان نوشته اند جمع کرده و ترتیب داده رساله ساخته است

و حضرت ایشان [illegible] بر کس خبری بهر جانب

می رسید [illegible] می کردانیدند می فرمودند

که [illegible] که عزیزی التفات نموده کسی را

از [illegible] که سلاطین و حکام می واقع می شد چون [illegible]

[illegible] بر خاسته [illegible] برگزیده [illegible]

[illegible] شرف می ساختند [illegible] دنیا و آخرت می شناختند و همت تمام

[illegible] با مردم [illegible] رابطه حاجات و کافی مهمات بودند و در جمیع اطراف

و اکناف عالم [illegible] و اسم نام حضرت ایشان می بود و ذکر احوال ایشان می گذشت

[illegible] خواص و عوام از اندیشه حضرت ایشان پر بود و دل از حرمان دیدار

[illegible] را بهر وجه که این سعادت میسر می شد و امکان وصول باین دولت

[illegible] خود را بشرف آستان رفیع آشیان حضرت ایشان می رسانند

[illegible] که از نتایج فضایل و کمالات حضرت ایشان سر زده

[illegible] که از سلک حقایق و معارف ایشان منتظم گشته لوایح روایح آن اطراف و اکناف

عالم را معطر می ساخت نه آنکه از کلک درر نثار ایشان صحایف رشد بر صفحه روزگار و ملک

رواج می ماند و اهل روزگار بتصانیف ایشان شغل تمام می نمودند خلق اطراف عالم را از اهل

خراسان از جهت قرب بجوار حضرت ایشان عقیدت تمام بود و سلاطین زمان که طریق ملازمت

و اخلاص خدمت بجای می آوردند و شرف صحبت ایشان مشرف می گشتند حضرت ایشان

مقصدی بعدت خاطر ایشان می‌شده‌اند و در بند ایشان می‌بوده‌اند و از این معنی بالکلیه خالی بوده‌اند
[illegible] شش دل و عدت خاطر حضرت ایشان بسیار بود و در بیان نصیحت مر
طالبان [illegible] بوده و می‌فرموده‌اند که گرانی ما کردنی نمی‌باشد کسی که از صحبت فقیری تاثیر نشود و
از سخن وی [illegible] تاثیر نمی‌کرد و روزی در مجلس حضرت ایشان می‌گذشت که یکی از سلاطین
ملازمت یکی از درویشان زمان خود رفت و با وی گفت که هر آرزوی که در دل داری بگوی
آن درویش گفته است آرزوی مرا بر نمی‌آری باز گفته است بگوی درویش گفته است آرزو می
دارم که دیگر بمن نیایی حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان فرموده‌اند که اگر آن درویش بر خود
از خود و دور [illegible] این می‌گفت حضرت ایشان تصنیف هر کتاب و ترتیب هر رساله که شغل
می‌فرموده‌اند باندک فرصتی باتمام می‌رسانیده‌اند تفصیل مصنفات حضرت ایشان علیه الرحمة تفسیر
تا آیت و ایای فارهبون شواهد النبوة نفحات الانس نقد النصوص رساله طریقه خواجگان
اشعة اللمعات شرح فصوص لوایح شرح بعضی ابیات تائیه فارضیه شرح رباعیات لوایح
شرح بیتین مثنوی مولوی شرح بیت خسرو دهلوی شرح حدیث ابی رزین عقیلی سخنان خواجه
پارسا ترجمه اربعین حدیث رساله تحقیق مذهب صوفی و متکلم و حکیم رساله فی الوجود
رساله جواب سوال هندوستان رساله لا اله الا الله رساله مناسک حج منظوم [illegible]
هفت کتاب مثنوی اول سلسلة الذهب ثانی سلامان و ابسال ثالث تحفة الاحرار رابع
سبحة الابرار خامس یوسف و زلیخا سادس لیلی و مجنون سابع خردنامه اسکندری
دیوان اول دیوان ثانی دیوان ثالث بهارستان رساله کبیر در معما رساله متوسط

رساله صغیر رساله اصغر در معما رساله عروض رساله قافیه رساله موسیقی [illegible]
فواید ضیائیه فی شرح الکافیه صرف فارسی منظوم و منثور شرح بعضی از مفتاح الغیب [illegible]
[illegible] ولادت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در خرگرد جام بوده است وقت العشاء
[illegible] من شعبان المعظم لسنه سبع عشر و ثمانمایه لقب حضرت ایشان [illegible] عماد الدین
[illegible] مشهور نور الدین و اسم مبارک عبد الرحمن در بیان تخلص خود فرموده‌اند مولدم جام و رشحه قلم
جرعه جام شیخ الاسلامی است [illegible] در اشعارم به دو معنی تخلصم جامی است
والد حضرت ایشان مولانا نظام الدین احمد الدشتی است که از دشت اصفهان است [illegible]
و حضرت مولانا محمد دشتی را [illegible] در عقد نکاح در آورده بوده مولانا احمد که والد
حضرت ایشان است از ولایت [illegible] و مدت حیات حضرت ایشان هشتاد و یک که عدد حروف
کاس است رسیده بود که ساقی دور در هژدهم محرم الحرام سنه ثمان و تسعین و ثمانمایه از
خمخانه وحدت جام زلال لقای حضرت ذو الجلال والافضال بر کف کرامت [illegible] عزت
سرای عشق و محبت را [illegible] پیشکاری از تنگنای غربت کرامت کرد شاهباز روح او را
[illegible] تعلق جسدی منع پرواز بود چون صفیر یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی شنید رشته تعلق
[illegible] گسست و به مرکز اصلی بازگشت از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در سال اخیر
آثار انقطاع بر ظهور واقعه انقطاع ظاهر می‌شد و سخنان مبنی از زمان هجر سر بر می‌زد و توطین
[illegible] بعبارات می‌فرموده‌اند و این دو بیت مکرر بر زبان مبارک ایشان می‌گذشت
[illegible] بدید کل دشمن نوبهار [illegible] بهشت

پایه کرمانی که با شتر رخت و چند روز پیش از ظهور مرض ایشان که موقف جیغنی نواحی شهر هری
کرده بودند و در قریه کابلی حضرت ایشان نبید نشست و حتی بر خلاف عادت توقف فرموده بودند و چون
توقف حضرت ایشان در قریه مذکوره از طریقه معهود در گذشت اصحاب و احباب مضطرب
الحال شدند و بحضرت ایشان التماس مراجعت نمودند حضرت ایشان فرمودند که دل از یکدیگر
می باید کند و چون مراجعت نمودند با یکی از قریبان خطاب کرده اند پیش از عروض مرض بسه روز
که گویا کسی که ما را بشنیدن هیچ وجه و اتنگی مانده است و چون مرض پیدا شد در سلخ جمعه که ششم
عروض مرض بود شب دوم شهر محرم الحرام نبض حضرت ایشان ساقط شد و چاشتگاه آثار ارتحال بدید
الفاظ ظاهر گشت در اثنای این حال چشم مبارک ایشان بطاق خانه افتاد فرمودند که منزل ما روشن شد
می فرمودند پیش از فوت بدو سال که خود را در حالت نزع دیدم و در آن حال تجلی نور عظیم مشاهده کردم و در
در حال خود مشاهده کردم بتلاوت آیة الکرسی مشغول گشتیم از نورانیت این آیت آن کدورت محو شد فقیر را
درین زمان آن سخن یاد آمد و در خاطر گذشت که مانا انوار آیت الکرسی ظاهر گشته است زیرا که
تلاوت این آیت ورد حضرت ایشان بود که بعد از صلوة فریضه چنانکه مستحب است میخوانده اند
فی الحال بتلاوت آیة الکرسی مشغول شدم و بعضی خادمان بقراءت سوره یاسین مشغول گشتند چون لحظه
برآمد ناگاه حضرت ایشان فرمودند که همچنین بر وجهی که گویا کسی ایشان را از چیزی خبر داد این لفظ
فرمودند و فی الحال احرام نماز بسته و دستها بر سینه نهاده ابتدا بدعای وجهت وجهی للذی فطر
السموات والارض حنیفا مسلما و ما انا من المشرکین ان صلوتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین
لا شریک له و بذلک امرت و انا من المسلمین کردند بر سبیل جهر چنانکه طریق حضرت ایشان می بود دو رکعت

گزاردند بی مداومت ایشان درین حال و حال صحت در رکعت اولی بعد از فاتحه قل یا ایها الکافرون
خواندند و در رکعت دوم بعد از فاتحه قل هو الله احد و چون سلام باز دادند باز مشغول شدند و دو رکعت
دیگر گزاردند اما تلاوت درین دو رکعت آهسته می شد و بعد از آن سه نوبت فرمودند اللهم اغفر لی و تب علی و
دعای دیگر نیز خواندند و بعد از آن بذکر مشغول گشتند و درین اثنا دست ایشان را گرفتند و
فقیر را مسواک ساختند چنانکه مسواک کردن درین وقت از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
منقولست و بحکم کما تعیشون تموتون نسبت ایشان را طریق زمان صحت باز می یافت بی تفاوتی
و هیچ نوع اضطراب ایشان را نبود و مضمون المؤمنون ینتقلون من دار الی دار در حق ایشان
مشاهده می نمود و روزی می فرمودند که اگر کسی را در حالت نزع مرضی متوجه و نزع باشد غالب
آنست که چون نسبت و حال این طایفه ملکه وی شده باشد و در ذات وی متجوهر گشته بود
این عارض زایل نشود و متغیر نگردد و بعد از مفارقت روح از بدن حکم وی ظاهر شود چه تغیر و
تشویش عارض مزاج و دماغ است نه عارض حقیقت و ماهیت شخص تحصیل این ملکه درچنین
روزی نفع رساند و چون پاسی از شب تمام بود حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
از مقام فنا بدار بقا رحلت فرمودند هر ذره از ذرات کون از سمک تا سماک زبان بمقال
چنین حال مضمون این ابیات گشودند

دردا که ماه کجا زجهان از جهان برفت
پاکی آنچنان آمده بود و همچنان برفت
جانش که شاهباز معارف شکار بود
آواز طبل شاه شنیده و روان برفت
...مرکز عالم ز هر طرف
جان نازنین بر آسمان از زمان برفت
از روی نشان چگونه دهد کسی که
... خود بی نشان برفت
چون مردمان دیده شدم غرق سیل اشک
از بس که

هم از مرثیه جوهرفشان برخوانند که [illegible] عمر از ذکر و توحید حق از بیان تبرک

مسموع شد خلق از هر طرف از شهر و ولایات متوجه آن منزل شدند سلطان وقت

و انتخاب ارباب تاج و تخت شاه روشن دل صافی ضمیر که از مقام فقر قدم همت بر

سریر سلطنت نهاد و بر مسند شاهی از روی عدل و مرحمت بود و بمقتضای علو الهمة من الایمان

چشم اعتبار بر منصب تاج و تخت نگشاد و بر حسب دعوی از فقیران بنابر خدمت ایشان علیه الرحمة

والرضوان و در سلک اشعار خود چه قصیده و چه غزل و چه مثنوی و رباعی و قطعه [illegible]

و خلوص عقیدت طریق مدح و ثنای وی سپرده اند و دعای ابقای دولت و دولت بقای وی

که روز از فقیران جز دعاگویی نباید یعنی قطب فلک الرحمة والاحسان و مرکز دایرة الامن

والامان ابوالغازی سلطان حسین بهادر خان دام الله تعالی ظل رأفته علی العالمین واطال

مدی حیاته التی بها ینتظم سلسلة الجمعیة الی یوم الدین در آن روز جانسوز و ساعت جانگداز

قدم اهتمام از مقام صدق و ارادت از طریق رسم و عادت برداشته بمنزل و مقام

حضرت ایشان شتافت با دل بریان و چشم گریان شاهزادگان عالی مقدار و امرا و وزرا

با همه بزرگان روزگار و صغار و کبار در آن روز بخت اندوز جنازه حضرت ایشان را

بر دوش ادب برگرفتند و چون بدشت عیدگاه رسید خلق از هر طرف هجوم کردند که خود را

بجنازه حضرت ایشان رسانند اما از غایت کثرت و شدت ازدحام که تمکین این معنی نبود

غوغای عظیم و شورش قوی برخاست بعضی از امرای عظام سوار شدند و چوبها کشیده بصد

تمام جنازه حضرت ایشان را بمحل نماز رسانیدند و چون نماز گذاردند ایشان را بجوار حضرت مخدوم

[illegible] بر سر [illegible] رسانیدند زمین صدف وار [illegible] روان [illegible] گرانمایه [illegible] حضرت

پادشاه را بسبب ورود بی اندازه شوق با جنازه حضرت ایشان [illegible]

[illegible] و ماتم [illegible] و شعرای عصر مرثیه و تاریخ گفتن آغاز کردند و حضرت امیر کبیر عالی قدر

رفیع مرتبت روشن ضمیر [illegible] نظیر [illegible] حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان

[illegible] ترکیب بند [illegible] ایشان آن

[illegible] الذی

[illegible] عن المبالغة فی الالقاب [illegible] الاشتغال بالدعاء عن اطالة الاطناب

[illegible] و جعل آخره خیرا من اولاه آن مراثی و تواریخ را اصغا فرمودند

و [illegible] بشرف التفات و انعام و اکرام مشرف ساختند و خود نیز مرثیه فرمودند و در سیم

وفات حضرت ایشان صلای عام در دادند و خلق را بعیدگاه دعوت کردند حضرت پادشاه

و جمیع اکابر و اهالی و مشایخ و موالی و خواص و عوام حاضر گشتند و در آن روز مرثیه

که حضرت امیر فرموده بودند واعظ بر منبر خواند و چون چهل روز گذشت حضرت

پادشاه بر همین منوال صلای عام در دادند و خلق را بعیدگاه خواندند و کثرت و ازدحام

تمام شد و بعد از آن حضرت امیر عمارت عالی بر قبله قبر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان

بنیاد نهادند و جمعی از حفاظ تعیین فرمودند وفقه الله [illegible]

والاکرام و بدعائه یختم الکلام

تمت

جامعة الرياض [illegible] قسم المخطوطات